

ძველი ქართული ენის ძეგლები. 10

ბაღვაჩიანის
ქართული რელაქციები

გამოსცა
გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო
ილია აბულაძემ

ა. შანიძის
რედაქციით

მ ი ნ ა ა რ ს ი

წინასიტყვაობა	07
Предисловие	09
შესავალი	011

I. ბალავარიანის ორი რედაქცია და მათი ძირითადი ნუსხები (011 — 019):

1. ბალავარიანის ნუსხები და ამ ძეგლის ორი რედაქცია (011 — 013); 2. ვრცელი რედაქციის ხელნაწერი არაა პირველი ნუსხა (013 — 015); 3. როდისაა გადაწერილი ვრცელი რედაქციის იერუსალიმური ნუსხა (015 — 017); 4. მოკლე რედაქციის უძველესი სრული ნუსხა (017 — 019).

II. მოკლე და ვრცელი რედაქციის დამოკიდებულებისათვის (019 — 029):

1. მოკლე რედაქციის ტექსტის დამახასიათებელი ნიშნები (019 — 020); 2. მოკლე რედაქციის ვრცელზე დამოკიდებულების ნიშნები (020 — 026); 3. როდისაა შესრულებული ბალავარიანის მოკლე რედაქცია (026 — 029).

III. ვრცელი ბალავარიანის წარმოშობის ხანა (028 — 038).

IV. ქართული ბალავარიანის რედაქციები შენაარხოვლივ (039 — 048)

ბალავარიანი	1
-----------------------	---

I. ცხორება და მოღვაწეობა ბალავარიის (3 — 65)

II. ცხორება და მოღვაწეობა იოანასაუხის (90 — 163)

მოკლე რედაქციის დასაწყისი (დამატება)	169
ლექსიკონი	181
საბიბლიო (პირთა, ეპიკურ და გეოგრაფიულ სხელთა)	217



წინასიტყვაობა

„ბალავარიანი“, ეს საშუალო საუკუნეების ე. წ. სასულიერო რომანი, აქამომდის მხოლოდ ერთი რედაქციით იყო ცნობილი ქართულ ენაზე. ძველიდანვე მას, როგორც მის სათაურშია აღნიშნული, „სიბრძნე ბალაჰვარისი“ ეწოდება. მეცნიერთა ყურადღება ამ ძეგლმა გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან მიიპყრო. მე-18 — მე-19 სს-ის რ ნუსხის მიხედვით გამოაქვეყნა ის პირველად 1895 წ. ე. თაყაიშვილმა¹. მალე ის, 1899 წ., რუსულ ენაზედაც თარგმნა და გამოსცა ივ. ჯაფარიშვილმა².

ამ ხანიდან ქართულმა „ბალავარიანმა“ დიდი ინტერესი აღძრა მკვლევართა და მეცნიერთა შორის. ერთი მხრით დაიწყო ამ თხზულების ძველი ნუსხების ძებნა როგორც ქართულს, ისე უცხო ენებზე (ბერძნულს, ლათინურს, სომხურსა და არაბულზე), ხოლო მეორე მხრით კვლევა წარმართა იმის დასადგენად, თუ რა ურთიერთობა არსებობს სხვადასხვა ენაზე დაცულ „ბალავარიანთა“ შორის³.

ტექსტების კვლევა-ძიების შედეგად ქართულ ენაზე დაიძებნა როგორც ამ რომანის უძველესი ნუსხები, ისე მე-17 — მე-18 სს-ის სხვა ნუსხებიც. ერთი უძველესთაგანი, XII — XIII სს-ისა, ფრაგმენტებად მოღწეული, ორჯერაც კი გამოიცა⁴, ხოლო სხვა ორი უძველესი (XIII — XIV სს-ისა), რომლებიც იერუსალიმს არიან დაცული, გამოუყენებელი დარჩა მთლიანი ტექსტის მეორედ გამოცემის დროს⁵, რომელიც საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდების შერჩეულ ნუსხებს ემყარება.

იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა ტექსტების გაცნობა მხოლოდ მიმდინარე წლის ზაფხულს გახდა შესაძლებელი, როცა მიღებულ იქნა ვაშინგტონიდან სინასა და იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა მიკროფილმების პირები. ამ ნუსხების შესწავლამ ცხადყო, რომ იერუსალიმის ერთი ნუსხის (J 36) ტექსტი იგივეა, რაც დღემდის ცნობილი „სიბრძნე ბალაჰვარისისი“, ხოლო მეორე (J 140) სრულიად განსხვავებული რედაქციაა, რომელიც ჩვენი კვლევა-

¹ სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895 წ.

² Мудрость Балавара, перевод И. А. Джавахова: ЗВО, т. XI, стр. 1 — 48.

³ Ш. И. Нупудилае, К происхождению греческого романа „Варлаам и Иоасаф“, Тбилиси, 1956 (სამეცნიერო ლიტერატურა ამ საგანზე ამ წიგნის სკოლიოგებშია ნაჩვენები).

⁴ Балхвар и Иодасаф, грузинский текст... с переводом и предисловием издал А. Хахавов, Москва, 1902. М. Г. Джавахов и др., Описание рукописей церковного музея, книга III, Тифлис, 1908, стр. 28 — 44.

⁵ სიბრძნე ბალაჰვარისი ... ილია აბულაძის გამოცემა, თბილისი, 1947.

ძიების თანახმად, წინ უსწრებს აქამომდე ცნობილ ტექსტს „სიბრძნე ბალავარისას“. ეს უკანასკნელი ძირითადად პირველის შემოკლებულ რედაქციას წარმოადგენს, რომლის შექმნა XI ს-ის გასულიდან არის მხოლოდ შესაძლებელი, მისი წყარო კი, — „ვრცელი ბალავარიანი“, რომელიც XI ს-ის მეორე ნახევრის ნუსხით არის მოღწეული, — ენობრივი ნიშნების მიხედვით, თანახმად ჩვენი დავირვებისა, IX — X სს-ს ეკუთვნის.

„ბალავარიანის“ წარმოშობისა და გავრცელების საკითხში დღემდის ცნობილ ქართულ ტექსტს უაღრესი მნიშვნელობა ენიჭებოდა მეცნიერებაში. ცხადია, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობისა ხდება ამიერიდან მასივე ქართული წყარო — „ბალავარიანის“ ვრცელი ქართული რედაქცია.

მშობლიურისა და უცხოური მეცნიერების დიდი ინტერესი ჩვენი ძეგლის მიმართ საშურს ხდის ამ ძეგლის ქართული რედაქციების გამოქვეყნებას, პირველ რიგში სპეციალისტებისათვის, რასაც უნდა მოჰყვეს, ცხადია, თარგმანები, უპირველეს ყოვლისა რუსულ ენაზე, ჩვენი საზოგადოების ფართო ფენებისათვის.

ქართულ რედაქციებს ერთიმეორის გვერდით ვათავსებთ წინამდებარე გამოცემაში. ვრცელი რედაქცია (C), როგორც აღვნიშნეთ, მხოლოდ ერთი ნუსხით არის ჩვენამდის მოღწეული (J 140); მას პირველად ახლა ვაქვეყნებთ. ხოლო შოკლე რედაქცია (F), მესამედ იცემა, მაგრამ უფრო სანდო და ძველი ნუსხების მიხედვით. მის გამოცემას საფუძვლად ყველაზე სრულად მოღწეული უძველესი იერუსალიმური ნუსხა (J 36) დავუდევით.

ტექსტებს წინ უძღვის ჩვენი გამოკვლევა „ბალავარიანის“ ქართული რედაქციების რაობისა და მათი ერთმანეთთან მიმართების შესახებ, ხოლო ბოლოს ერთვის ლექსიკონი და საკუთარ სახელთა საძიებელი.

ილია აბულაძე

1956.29.X

თბილისი

ПРЕДИСЛОВИЕ

Грузинская версия средневекового духовного романа «Повесть о Варлааме» до сих пор была известна в единственной редакции. Как отмечено в заглавии, повесть эта носит название «Мудрость Балавара», но в грузинской научной литературе она чаще называется «Балавариани». Ещё с 80-х годов прошлого столетия памятник этот привлекал к себе внимание учёных. В 1895 году его впервые опубликовал Е. Такайшвили по шести поздним синасам (XVIII—XIX вв.)¹. Вскоре появился и его русский перевод, сделанный Н. А. Джавахишвили².

С этого времени интерес исследователей к грузинскому «Балавариани» непрерывно рос. С одной стороны, начались поиски более древних списков произведения как на грузинском, так и на других языках (греческом, латинском, армянском и арабском), а с другой, развернулись исследования для установления взаимоотношений между разными версиями памятника³.

В результате поисков обнаружены были как более древние рукописи «Мудрости Балавара» на грузинском языке, так и неизвестные раньше поздние грузинские списки. Одна из самых древних рукописей, относящаяся к XII—XIII вв. и дошедшая до нас в виде фрагментов, издавалась дважды⁴, причём две рукописи (XIII—XIV вв.), хранящиеся в Иерусалиме, не могли быть использованы, вследствие их недоступности, во втором издании (в 1937 г.),⁵ для которого пришлось ограничиться привлечением лишь текстов рукописных фондов Государственного Музея Грузии.

Ознакомление с текстами рукописей, хранящихся в Иерусалиме, стало возможным лишь с лета 1956-го года, когда были получены из Вашингтона микрокопии грузинских рукописных коллекций Иерусалима

¹ სიბრძნე ბალავარისა, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895.

² Мудрость Балавара, перевод И. А. Джавахова: ЗВО, т. XI (1899) стр. 1—18.

³ Ш. И. Нущубидзе, К происхождению греческого романа «Варлаам и Иодасаф», Тбилиси, 1956. (Научная литература по указ. предмету указаны в скобках этой книги).

⁴ Балһвар и Иодасаф, груз. текст... с переводом и предисловием издал А. Хачанов, Москва, 1902 г.; М. Г. Джанашивили, Описание рукописей церковного музея, книга III, Тб. 1908, стр. 28—44.

⁵ სიბრძნე ბალავარისა ... ილია აბულაძის გამოცემა, თბილისი, 1937.

п Синзя, заснятых на микрофильмы экспедицией библиотеки Конгресса в 1949 — 50 гг. Изучение текста иерусалимских рукописей «Балавариани» установило, что текст одной рукописи (J 36) тождествен с известным досих пор грузинским текстом этого духовного романа, а текст другой (J 140), объёмом $2\frac{1}{2}$ раза превышающий первый, представляет собой совершенно иную редакцию, существенно отличающуюся от печатного текста. Последний в основном представляет из себя сокращённое изложение пространного текста и его появление можно отнести лишь к концу XI века, тогда как его источник — пространная редакция, дошедшая до нас в рукописи второй половины XI в., по языковым признакам восходит к IX — X вв.

Для решения вопроса о возникновении и переводах названного романа в науке придавалось весьма важное значение известному доселе грузинскому тексту. Ясно, что отныне ещё большее значение будет иметь грузинский же источник упомянутого текста, т. е. пространная редакция «Балавариани».

Живой интерес, проявляемый отечественной и иностранной наукой к нашему памятнику, ставит перед нами неотложную задачу опубликовать обе грузинские редакции этого памятника. Необходимо также перевести их на другие языки, в первую очередь на русский, чтобы дать возможность широкому слою нашей общественности ознакомиться с этим замечательным литературным произведением средних веков.

В предлагаемом издании тексты обеих редакций памятника печатаются параллельно, что позволяет легко сравнивать их между собой. Пространная редакция, как отмечено выше, дошла до нас только в одной рукописи и она, отмеченная литерой **Т**, публикуется здесь впервые. Краткая же редакция, отмеченная литерой **Ч**, издаётся уже в третий раз, но на сей раз по более древним и лучшим спискам: в её основу мы положили дошедшую до нас в полном виде самую древнюю рукопись — иерусалимскую (J 36).

Текстам предпослано исследование о грузинских редакциях «Балавариани» и их взаимоотношениях, а в конце приложены словарь и указатель имен.

И. В. Абуладзе

შესავალი

I. ბალავარიანის ორი რედაქცია და მათი ძირითადი ნუსხები

1. ბალავარიანის ნუსხები და ამ ძეგლის ორი რედაქცია

გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან მეცნიერებისათვის ცნობილი შეიქმნა, რომ «ბალავარიანი», საშუალო საუკუნეების ეს მეტად გავრცელებული ე. წ. სასულიერო რომანი, ქართულ ენაზედაც იყო დაცული¹. ამ ხანიდან მოკიდებული თანდათანობით ჩნდებოდა ამ ძეგლის ნუსხები. 1895 წელს რომ ე. თაყაიშვილი თავის გამოცემას აქვეყნებდა, უკვე ექვს ნუსხას იცნობდა. ყველაზე უძველესი (S — 300) 1779 წელს იყო გადაწერილი, სხვა ხუთი კი 20-19 საუკუნის ნუსხები ჩანდა². შემდეგში უფრო აღრინდელი ხანის ნუსხები იქმნა გამოვლინებული ჩვენს სიძველეთ-საცავებში; ამათ შორის ყველაზე აღრინდელი ხელის მიხედვით XII — XIII სს-ისად იქმნა მიჩნეული. იგი ორგზის გამოიკა³. ბალავარიანის მეორე გამოცემისათვის, რომელიც 1937 წელს გამოვიდა, კიდევ მოიძებნა XVII — XVIII სს-ის სხვა ნუსხებიც, რომელთა მიხედვით დამზადდა აღნიშნული გამოცემა⁴.

გულდასაწყვეტი უკანასკნელი გამოცემის დროს და შემდეგშიც ის იყო, რომ ვერ ვიყენებდით, რადგან ხელი არ მიგვიწვდებოდა, ამ ხანისათვის უკვე გამოვლინებულ იერუსალიმის ორ ქართულ ხელნაწერს, რომლებიც ბალავარიანს შეიცავდა, სამეცნიერო წრეებისათვის ისინი პროფ. რ. ბლექის აღწერილობით⁵ შეიქმნენ ცნობილი. აღმწერელმა ორივე ნუსხა XII — XIV სს-ისად, ე. ი. საკმაოდ ძველი ხანისად, მიიჩნია. ამ ნუსხების გაცნობა მხოლოდ შიშდინარე წლის ზაფხულს მოგვიხერხდა, როცა საქართველოს სსრ ნეცნიე-

¹ Н. Марр, «Мудрость Балавара», грузинская версия «Душеполезной истории о Варлааме и Иоасафе»: Записки Восточного Отделения импер. русского археолог. общ-тва, т. III, 1889, стр. 223-260.

² სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895 წ.

³ Баднавар и Иоасаф, грузинский текст... с переводом и предисловием издал А. Хакнашвили, Москва, 1902. М. Г. Джанашивили, Описание рукописей церковного музея... книга III, Тифлис, 1908, стр. 28 — 44.

⁴ სიბრძნე ბალავარისი, რედაქცია, ვარიანტები და ლექსიკონი ილია აბულაძისა, თბილისი, 1937.

⁵ Catalogue des manuscrits géorgiens de la bibliothèque patriarcale grecque à Jérusalem par Robert P. Blake: Extrait de la Revue de l'Orient chrétien, 1922 — 1926.

რებათა აკადემიის ცენტრალურმა სამეცნიერო ბიბლიოთეკამ მიიღო ვაშინგტონიდან, კონგრესის ბიბლიოთეკისაგან, იერუსალიმისა და სინას მთის ქართული ხელნაწერების მიკროფილმების პირები.

ხსენებული მიკროფილმებიდან ფოტო-ანაბეჭდების დამზადება, რის ხელმძღვანელობაც ჩვენ მოგვეწოდო, უპირველეს ყოვლისა, გასაგები მიზეზების გამო, იმ მიკროფილმებით წამოვიწყეთ, რომლებზედაც აღბეჭდილი იყო ბალავარიანის შემკველი ნუსხები. უპირატესობა იერუსალიმის № 140 ხელნაწერის მიკროფილმს მივაკუთვნეთ, რამდენადაც ეს ნუსხა პროფ. რ. ბლეიკის აღწერილობის მიხედვით ორ საკითხავად იყო წარმოდგენილი და მასთან დიდი მოცულობისაა ჩანდა. ამ ძეგლის პირველივე ფურცლების ფოტო-ანაბეჭდების გაცნობა და მათი შედარება აქამომდის ცნობილ ბალავარიანის ტექსტთან გვაინიშნებდა, რომ მისი სახით ჩვენ სრულიად ახალ რედაქციასთან გვეკონდა საქმე. გადაღების პროცესში ძეგლი მთლიანად გადმოვწერეთ მხედრულად, შევედარეთ წინათ ცნობილს და გაირკვა, რომ ახალი ხელნაწერი ტექსტი 2—2¹/₂ ჯერ მეტი იყო პირველზე, რომელთანაც მას აღმოაჩნდა როგორც ტექსტობრივი შეხვედრა, ისე დაცილებაც. ერთი სიტყვით, აშკარა შეიქმნა, რომ ახალი ხელნაწერი წარმოადგენდა ჩვენს ძეგლის ახალ რედაქციას, რომელსაც მისი დიდი მოცულობის გამო «ვრცელი ბალავარიანი», ან «ბალავარიანის ვრცელი რედაქცია» შევარქვით, ხოლო მასთან მიმართებით ნოცულობით უფრო მომცროს, ე. ი. აქამომდის ცნობილ „ბალავარის სიბრძნეს“ — «მოკლე ბალავარიანი», ანუ «ბალავარიანის მოკლე რედაქცია» ვუწოდეთ.

იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა შორის დაცული ბალავარიანის მეორე ხელნაწერი კი (J 36) მოკლე რედაქციისა გამოდგა, დამზადებული, ისე როგორც ვრცელი ბალავარიანის ნუსხა (J 140), ქართველთა ჯვრის მონასტერში იერუსალიმს. ანის აღწერილობა მოეპოვება ნ. მარსა (ამ ბოლო ხანს გამოვიდა)¹ და რ. ბლეიკს, ხოლო პირველისა (J 140) — ნხოლოდ რ. ბლეიკს². ეტყობა, განსვენებული რ. ბლეიკი დროით მეტად შეზღუდული ყოფილა, რომ ასეთი საყურადღებო რედაქციის შემკველ ნუსხას სათანადოდ ვერ დაჰკვირვებია და საკირო შენიშვნა არ წარმოუდგენია თავის აღწერილობაში. ასევე, დროით განსაზღვრულობის გამო, როგორც ცნობილია, იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექტიიდან 1902 წელს ნ. მარსა შეძლო გასცნობოდა მხოლოდ მცირე ნაწილს, რომელშიც მარტო მოკლე ბალავარიანის ნუსხა (J 36) მოხვდა.

ბალავარიანის ახალი, ვრცელი რედაქციის ნუსხა, რომელიც აგიოგრაფიულ ნაწარმოებთა კრებულის შემადგენელი პირველი ძეგლია, 172 ფურცლისაგან შედგება. ნაწერია ქალაღღზე ნუსხა-ხუცური ხელით. ხელნაწერის ზომაა 185 × 133 mm, ხოლო საკუთრივ ნაწერისა — 141 × 95 mm. ხელნაწერის შემადგენელი რეეულები 8-8. ფურცლიანია.

¹ ნ. მარსი, იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობა. დასაბეჭდად მოამზადე. მეტრეველმა, თბილისი, 1955.

² Catalogue des manuscrits géorgiens de la bibliothèque grecque à Jérusalem par R. Blake, Orient chrétien, 1922 — 1926.

ეს ცნობები ჩვენ პროფ. რ. ბლეიკის აღწერილობიდან მოგვყავს.

სხვათა შორის, მისგანვე გაცნობია მათ პ. პეტერსი¹, რომელიც საგანგებო ყურადღებას აქცევს ამ ნუსხას. ის დაჰკვირვებია იმას, რომ ბალავარიანი აქ ორ წიგნად არის წარმოდგენილი, რომ ძველი ცნობილზე უფრო ვრცელია, რის გამოც ის უნდა წარმოადგენდეს გავრცობილ რეცენზია-ნუსხასო. X ს-ის დასასრულს გარდაცვლილი ერთი არაბი მოღვაწის, აბულ-ფრაჯ ან-ნადიმის ფიჭრისტზე დაყრდნობით პ. პეტერსი იმასაც კი ვარაუდობს, რომ ერთმანეთთან უნდა იყვნენ კავშირში ხსენებული არაბი ავტორის ცნობა მისი ხანისათვის ორი ბალავარიანის არსებობის შესახებ (1. წიგნი ბილაუჰარისა და ბუდასაფისა და 2. წიგნი ბუდასაფისა) და ქართული დასახელებული ვრცელი ბალავარიანის ორი წიგნი.

რვეულების დაცულობისა და ტექსტის შესწავლით ირკვევა, რომ ნუსხას აკლია ფურცლები: 35-ესა და 36-ე ფურცლებს შორის ერთი ფურცელი (დაკარგულია მეხუთე რვეულის მეხუთე ფურცელი) და 57-ესა და 58-ე ფურცლებს შორის — ორი ფურცელი (დაკარგულია მერვე რვეულის მეოთხე და მეხუთე ფურცლები). მაშასადამე, სულ დანაკლისი სამი ფურცლით განისაზღვრება.

კრებულში ბალავარიანს გარდა შედის:

1. ცხორება ქსენეფორე სეფეწულისა (173r — 188r),
2. ცხორება ნეტარისა ალექსისი, კაცისა ღმრთისა (188v — 199r),
3. ცხორება ღირსისა მამისა ჩუენისა ონოფრე განშორებულისა... (199v — 214r),
4. ცხორება და წამება მარინაისი (214r — 228 v) და
5. ლოცვა სინანულისა ბერძული, თარგმნილი წმიდისა ღამისა ეფთჳე მთაწმიდლისა, თქუმილი წმიდისა ბასილი მთავარ ებისკოპოსისა (229v — 238r).

ხელნაწერი უთარილოა, ხელისა და ორთოგრაფიის მიხედვით, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, იგი XI ს-ის მეორე ნახევრისაა.

2. ვრცელი რედაქციის ხელნაწერი არა პირველი ნუსხა

ეს გარემოება სხვადასხვა მხრით მტკიცდება. ჯერ იმით, რომ გადაამწერს ცუდად ამოუკითხავს დედანი. ასე მაგ., ერთგან, მე-17 თავში, სადაც საუბარია ბალავარსა და იოდასაფს შორის, იოდასაფი ეკითხება ბალავარს, თუ „რამათჳს უკუე ყოველი ერი მტერ გექმნა და ურვილის მეტყუელ მოყუასთა შენთა?“ (43, 22). ამას პასუხად მოჰყვება, რომ „მტერობა მათი იყო, ვითარ-ესე გესმა, ხოლო ძკრის მეტყუელება მათი ვინა ეწიოს კაცსა, რომელნი იტყჳან და არა ტყუევიან, ილოცვენ და უძილ არიან“ და სხვ... შეკითხვის საგნები—მტერობა და ურვილის მეტყუელება—პა-

¹ P. Peeters. La première traduction latine de „Barlaam et Ioasaph“ et son original grec: Anal. Bolland. XLIX, pp. 301 — 307.

სუბში ზედმიწევნით არ მეორდება; აქ ერთი მათგანი — „ურვილის მეტყუელებმა“ — განსხვავებული სახით არის მოცემული, — „ძკრის მეტყუელებად“. პირველი ძველი ქართულისათვის უჩვეულო სიტყვაა, ხოლო მეორე — ჩვეულებრივი. ცხადია, შეცდომაა დაშვებული გადამწერის მიერ. წერებულა „ძკრის მეტყუელ“ და წაუკითხავს „ურვილის მეტყუელ“-ად.

უსწორო ამოკითხვისა თუ წაცდენის შედეგია აგრეთვე ერთგან „ნუ“-ს ნაცვლად „ანუ“-ს დაწერა. ამას, ჯერ ერთი, კონტექსტი არკვევს და, მერმე, პარალელური ადგილი მოკლე რედაქციიდან. იგავში, ნაგვეში მცხოვრებთ ბედნიერი ცოლ-ქმრის შესახებ, ნათქვამია.

ვ რ ც ე ლ ი

„მაშინ პოვა თანამზრახველმან ადგილი სიტყუსაჲ მეთესა თანა და ჰრქუა მას: ანუ ჰკონებ, მეფე, ვითარმედ დიდებაჲ ესე და სუფევაჲ, რომელსა შინა ვიშუებთ, არა ესრევე სახედ შერაცხილ არს და საწუნელ წინაშე მათსა, რომელთა იციან დიდებაჲ და სუფევაჲ საუკუნოჲ, რომელი განუშხადოს ღმერთმან მოყუარეთა თუსთა“ (51, 1-8).

მ ო კ ლ ე

„მაშინ პოვა ადგილი სიტყუსაჲ თანამზრახველმან და ჰრქუა: ნუ ჰკონებ, მეფე, ვითარმედ დიდებაჲ და სუფევაჲ, რომელსა ჩუენ ვიშუებთ, ესრე სახედ შერაცხილ არს წინაშე მათსა, რომელნი ღმრთის მსახურებით ცხოვნდებიან“ (51, 1-8).

ასეთივე რიგის ნიმუშთან უნდა გვექონდეს საქმე იგავში, რომელიც მდიდრისა და ღარიბის დამოყვრებას ეხება. აქ დასაწყისი სიტყვები ასე იკითხება: „ემსგავსო მდიდარსა მას, რომელი ეზრახა გლახაკსა მას“ (53, 22-23). ეზრახა შებღალული ემზახა ჩანს, როგორც ამას მოკლის ძველ ნუსხებთან შედარება გვიჩვენებს: „ემსგავსო მდიდარსა მას, რომელი ემზახა გლახაკსა მას“ (53, 22-23). ზოგიერთ გვიანდელ ნუსხაში, მსგავსად ვრცელისა, იკითხება „ეზრახა“, რაც აგრეთვე ცუდი ამოკითხვის ნაყოფი ჩანს.

4მ-ე თავშიც ერთგან ერთი სიტყვა („ზეცა“) გადამწერის დაუკვირვებლობის გამო ასოდაკლებულია; არის: „წკმაჲ და ზეცა მისითა ლოცვითა მოეცემის ქუეყანასა მათსა“ (119, 14-15). უნდა იყოს: „წკმაჲ და მზეცა მისითა ლოცვითა მოეცემის ქუეყანასა მათსა“ (ასეა სწორედ მოკლემში: 119, 9-11).

ვრცელი ბალავარიანის შემონახული ერთადერთი ნუსხა რომ გადანაწერია, ამას, როგორც ქვემოთ ვნახავთ (გვ. 022), ერთი გეოგრაფიული სახელთაგანის დაწერილობაც მოწმობს. ესაა ინდოეთის სამეფო ადგილის (ქვეყნის) საბელის ისეთი დაწერილობანი (ორად ორი სულ), რომლებიც მხოლოდ ერთი ნიშნით სხვაობენ, რაც მსგავსი დაწერილობის (გრაფიკის) საფუძველზეა აღმოცენებული: შოლაიტი → ბოლაიტი. ამ ასოების (შ, ბ) ასეთი აღრევა იმასაც მოწმობს, რომ ჩვენი ნუსხის ღედანი ნაწერი ყოფილა ნუსხა-ხუცურადვე (ყ ყ).

ვრცელი რედაქციის შემცველი ნუსხა რომ ნამდვილად გადანაწერია, იქიდანაც ირკვევა, რომ მის გადამწერს უნებლიეთ დარჩენია გადმოწერელი სიტყვები, რასაც კონტექსტის ბუნდოვანობასთან ერთად პარალელური ტექსტით არკვევს მოკლიდან. ასე მაგ., იგავში მდიდრისა და ღარიბის მზახლობის შესახებ ვრცელ ბალავარიანში იკითხება: „შევიდა [სიძე] სახლსა მის ბერისასა და განიძარცუა სახე და სამოსელი მათ გლახაკთა“ (54, 25-27). იგივე ადგილი მოკლეში ასეა წარმოდგენილი: „ხოლო ქაბუჯი იგი შევიდა სახლსა მის ბერისასა, განიძარცუა სამოსელი თვისი და შეიმოსა საგლახაკთა“ (54, 32-35). შედარება ააშკარავებს, რომ ვრცელის ტექსტს აკლია სიტყვა: „შეიმოსა“ სამოსლის წინ: „...განიძარცუა სახე და [შეიმოსა] სამოსელი მათ გლახაკთა“.

ასეთივე რიგისაა სხვა ადგილიც. ვრცელი რედაქციის 30-ე თავში ვკითხულობთ: „და ვჰხედვე ყუველსავე კაცსა ესრე სახედ, ვითარცა თაჲსა ჩემსა, რამეთუ ვერვინ შემატებად გინა მოკლებად ჰასაკსა თუსსა“ (70, 27-31). შესაბამისი ადგილი მოკლე რედაქციაში ასეა მოცემული: „ვითარ გულისკნა-გყავ და ვცან საქმე ცხოვრებისა ჩემისაჲ, ვითარმედ ვერას შემძლებელ ვართ შემატებად, გინა დაკლებად ჰასაკისა...“ (70, 29-33). შედარება ცხადყოფს აქაც, რომ ვრცელის ტექსტს აკლია სიტყვები: „შემძლებელ არს“ ვერვინის შემდეგ: „...ვერვინ [შემძლებელ არს] შემატებად გინა მოკლებად ჰასაკსა თუსსა“.

აღნიშნული შემთხვევები ექვს არ უნდა ტოვებდნენ მასში, რომ ვრცელი რედაქციის შემცველი ნუსხა გადმონაწერია და რომ მას წინ უსწრებს მისთვის დედნად გამოყენებული სხვა ნუსხა-ხეცურით ნაწერი ხელნაწერი.

3. როლისაა გადაწერილი ვრცელი რედაქციის იერუსალიმური ნუსხა

ვრცელი ბალავარიანის შემცველი ერთად-ერთი ნუსხიდან თვალში საცემი დაწერილობის მხრივ ისაა, რომ არსად მასში არ იხმარება C, — ყველგან, სადაც ძველი ქართული ენის ნორმებით იგია მოსალოდნელი, გვხვდება ე.

უმარცვლო და მარცვლიანი უ ერთნაირად იწერება ყ-თი, რომელსაც აქა-იქ * ენაცვლება (მიოგო 113, 34); (შეთქუმოლებისა 115, 8...), ხოლო ყ უი დიფთონგს გადმოსცემს. ასე იყო ეს ძველ ქართულში, მისგან არ უხვევს არც ჩვენი ძეგლის ნუსხა.

გადახრა უფრო მეტად ჯ-ს ხმარებისას შეინიშნება იმ მხრით, რომ იგი ზოგჯერ უფუნქციოა: სიტყვაში „არაჲ“, ასეთ ფრაზაში: „არაჲ უწყოდა, თუ ვინაჲ არს საცთური“ (13, 37) იგი ფონემურ მნიშვნელობას მოკლებულია, რასაც უნდა მოწმობდეს მოკლე რედაქციის ტექსტით; სადაც ეს სიტყვა ჯ-ს გარეშეა დაწერილი.

ასეთივე სახით დაწერილს ვხვდებით ამ სიტყვას სხვაგანაც. ასე მაგ., 135, 25-ში: „არაჲ იპოვის ღონე შემდგომად სიკუდილისა“; 132, 17-ში: „არაჲ კეთილი ჰყავ ჩემ თანა“ და სხვ...

უფუნქციო ჩანს ა „ვინაჲ“ სიტყვაშიც, როგორც ამას კონტექსტთან ერთად მოკლე რედაქციის პარალელური ტექსტიც მოწმობს. ქაბუკის შეკითხვაზე (იგავში მდიდარი სიძისა და ღარიბი ქალის „მზახლობის“ შესახებ): „ვინაჲ ხარ, დედაკაცო?... (54, 1) პასუხია ვრცელით: „მე ასული ვარ ბერისა ერთისა გლახაკისაჲ“ (54, 6-7), ხოლო მოკლით ეს ადგილი ასეა წარმოდგენილი: „ვინ ხარ, დედაკაცო?... — მე ასული ვარ ბერისა ვისმე გლახაკისაჲ“ (54, 2-11). ამრიგად, „ვინაჲ-ში“ ა უფუნქციო ნიშანია, განვითარებული კითხვითის „ვინ(ა)“-სთან.

ჩვენი ძეგლის ამ უნიკალურ ნუსხაში შეინიშნება ა-ს მოშლის შემთხვევაც, რაც დასტურდება „უფრო“ სიტყვაში, რომელიც ხშირად გვხვდება მასში მისი მომცემი ფორმების გვერდით: „უფროჲ“ (114, 27: „რომელნი-იგი უფროჲ თავს-მდებელ არიან ტყუელსა და კიცხევისა“) და „უფროს“ („მამაჲ ჩემი უფროს არს ჩემსა“ 19, 13—14).

სხვად ვერად, თუ არ დიალექტურ მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ აქა-იქ ხმარება „-თჳნ“-ისა ნაცვლად „-თჳს“ თანდებულისა სიტყვაში „რახასათჳნ“ (67, 19: „და შენ რახასა თჳნ დაშჯი თავსა შენსა“) და „-მდინ“-ისა ნაცვლად „-მდის“-ისა ვითარებით ბრუნვასთან (85, 20: „ვიდრე მუჳლთამდინ მის-წუთებოდა“).

ასეთია ვრცელი ბალავარიანის შემცველი ერთადერთი იერუსალიმური ნუსხა (J 140) ორთოგრაფიულად. მის მიხედვით იგი გარკვეული ხანისა ჩანს, ამ ხანას ორთოგრაფიასთან ერთად გვირკევეს პალეოგრაფია და გადამწერის ხელით შესრულებული ის მინაწერები, რომლებიც ხსენებულ ნუსხას დაუცავს სხვადასხვა ადგილს.

ეს მინაწერები შემდეგია:

1. 25 რ-ზე: „ქე, შე დთ, ან“.
2. 50 ვ-ზე: „ქე, შე დთ, ან“.
3. 58 რ-ზე: „იჳსენ, ოო, სლი დთასა საშჯელისაგან სკნოჲსა“.
4. 59 ვ-ზე: „ქე, შე ქიტაჲ, ამენ“.
5. 86 რ-ზე: „ქე, შე სლი დავითასაჲ, მშობელთა და ძმათა მისთაჲ, ან. ქე, ადიდე სული პროხოვრესი, თესი და მქლისი და ძმათა ჩემთა სლიერთაჲ—მქლ და საბაჲსი, ან“.
6. 141 ვ-ზე: „ქე, შე მქლ“.
7. 170 რ-ზე: „ქე, შენ სულითა მქლ და დთ, ან“.
8. 172 რ-ზე: „ქეს მოყუარენო, ვინცა მიემთხვენეთ წმიდასა ამას წიგნსა, ლოცვა ყათე ფრიად ცოდვილისა დავითასათჳს, შეუნდვენ ღნ ცოდვიანი, ან“.
9. 188 რ-ზე: „ქე, შენ მქლ, დთ, გბრლ, სმნ, მქლ, საბა, დვთჲ, შეილნი და მშობელნი მათნი, ან“.
10. 199 რ-ზე: „წაო აღქსი, მხჳე წე ღნისა სლსა ქიტ(ა)ისასა, დავითასასა, მქლისა, ბეთან(ი)ასა, ელენესა, დთისა, გბრლისა და სწისა“.
11. 199 ვ-ზე: „ქე, შენ მქლ და დთ და მქლ, ან“.

12. 214 r-ზე: „ქე, შე ქიტაჲ და დთ, შვილნი, ძმანი და მშობელნი მათნი მეოხებითა წის ონოფრესითა და ყლთა წითა შნთაჲთა, ან“.
13. 228 v-ზე: „ს წო მოწამეო მარია(მ), მზ ეყავ წე ქეა სლსა ქიტაისსა, დავითაისასა, სუმეონისა, გბრლი[სა], ელენესა. ანაჲსა, ბეთანიაჲსა, მართაჲსა, მქლისა, მქლისა და ფდ ცოდვილისა დთისა, საბაჲსა, და იჲსენ ყლთა ბრალთა მითაგან, ან. ნუსხად წერისადა შემინდეთ, ესთენ შემე(ლო)“.

ამ მინაწერ-მოსასხენებელთაგან, რომლებიც, როგორც ვთქვით, ნუსხის დამწერის ხელით არის შესრულებული, უმეტესობა დავითს თუ დავითას ასახელებს ყველაზე ხშირად, შემდეგ მიქაელს, ქიტას, საბას, გაბრიელს, სუმეონს, ბეთანიას, ელენეს და ბოლოს თითოჯერ — ანას, მართას, თოდორესა და პროხორეს. პირველი ორი გადამწერნი უნდა იყვნენ. ხოლო სხვები, ალბათ, ან მოძღვარი არიან, ანდა სულიერნი ძმანი, როგორც ერთგანა ნათქვამი. პროხორე კი, რომლისათვის გამოთხოვილია სულით დიდება¹, აღმამენებელია ჯვრის მონასტრისა, რომელსაც ჰკეთვნებია ჩვენი ხელნაწერი, შესრულებული იქვე, ეტყობა, პროხორეს გარდაცვალების წინათ თუ შემდეგ, ახლო ხანს, ყოველ შემთხვევაში XI ს.-ის მეორე ნახევარში.

ნუსხის ხელიც ამ ხანისად გამოიყურება. ორკბილა ონი, მანები, ზემო-მო-მოქნილი და არა გატეხილი ხაზით, საერთოდ ნომრგველო ნუსხა-ხუცური დაწერილობა და მასთან ორთოგრაფიაც, რომელიც ზემორე წარმოვადგინეთ, დამახასიათებელი არიან ამ ხანის ხელნაწერებისათვის, და უეჭველს ხდიან, რომ ხელნაწერი XI ს.-ის მეორე ნახევრისაა და არა ამ დროზე გვიანდელი.

4. მოკლე რედაქციის უძველესი სრული ნუსხა

ამ რედაქციისა რამდენიმე ნუხა მოგვეპოვება. უძველესია A (A—199—833), რომელიც XII-XIII სს-ად ითვლება ხელის მიხედვით. იგი ფრაგმენტულად არის მოღწეული². მისი მომდევნო იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის № 36 ნუხა (J), რომელიც აგრეთვე ხელის მიხედვით XIII-XIV სს-ისად მიიჩნევა და სრულად არის მოღწეული³. სრულად არის დატული XVII-XVIII სს-ის სხვა თბილისური ნუსხებიც: B (H—972), XVII სს-ისა; C (Q—40), ამავე საუკუნისა; D (S—300), 1779 წლისა⁴ და E (H—186), 1797 წლისა“ (მცირეოდენი დანაკლისით).

¹ ასეთივე ფორმულირებით მოხსენებულია პროხორე ჯვრის მონასტრის ერთს სხვა თარიღიან, 1056 წლის ნუსხაშიც, № 7 (პროფ. ალ. ცაგარლით № 105, პროფ. რ. ბლეკით № 14): ნ. მართი, იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობა, დასაბუქდდ მონაზადა ე. მეტრეველმა, თბილისი, 1955, გვ. 16-17.

² Баллар и Юдасиф... нзда А. Хаканов, Москва, 1902.

³ Catalogue des manuscrits géorgiens de la bibliothèque patriarcale grecque à Jérusalem par. R. Blake, 1924—1926.

⁴ სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895.

ყველა აქ ჩამოთვლილი ნუსხა ერთ რედაქციას ეკუთვნის. ესენი ერთი-მეორეს იმეორებენ ძირითადად, მაგრამ ზოგჯერ თვითეული მათგანი რამდენადმე ერთურთს ზოგ რამეში სცილდება, რაც გადამწერთაგან მომდინარეობს (უმეტესად უნებლიეთ, ვიდრე ნებისით) და არა რედაქტორისაგან. თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ასეთ გადახრებს, რომლებიც გარკვეულ შემთხვევაში, კერძოდ ნუსხის თარიღის დასადგენად, მნიშვნელობას არაა მოკლებული, შეიძლება ვილაპარაკოთ პირვანდელ ტექსტზე, რომელიც უკვე უმთავრესად ავტორისა თუ რედაქტორის კალამს უკავშირდება.

როგორც ვნახეთ, მოკლე ბალავარიანის სრულად შემკველი უძველესი ნუსხათაგანი კვლავ იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციას ეკუთვნის. იგი ხელისა და ორთოგრაფიის მიხედვით XIII-XIV სს-ისად მიიჩნევა, რაც სწორი უნდა იყოს. მასზე აღრინდელად, როგორც ზემორე აღვნიშნეთ, ჩვენს სიძველეთ-საცავში დაცული (A 199/833) მხოლოდ ერთი ნუსხა ითვლება, მაგრამ იგი, ჯერ ერთი, დიდად არ უსწრებს მას წინ (XII-XIII სს-ის ნუსხად მიიჩნევა) და, მეორე, მცირეოდენ ფრაგმენტებს წარმოადგენს. ამ ნუსხასთან დაკავშირებით უაღრესად საგულისხმოა ისიც, რომ იგი, როგორც მისი ერთი მინაწერიდან ჩანს, ერთ დროს იერუსალიმის ქართველთა ჯვრის მონასტერს ჰკუთვნებია და ამიტომ შეიძლება მოგვიანო ნუსხისათვის დედნობას ეწეოდა. სხვა XVII-XVIII სს-ის ნუსხები, რომლებიც თითქმის უკლებლივ ზედმიწევნით იმეორებენ ერთმანეთს, მიჰყვებიან დასახელებულთ და ის მცირეოდენი განსხვავება, რაც აქა-იქ მათ ატყუია, გადამწერთა შენამატია და ადვილად აიხსნება მათი წარმომდინარეობა ერთმანეთთან შეჯერებით.

წინამდებარე გამოცემაში ჩვენ ამ რედაქციის ნუსხათაგან უძველესნი გამოვიყენეთ, როგორცაა ფრაგმენტებად მოღწეული A 199/833, სრული ტექსტი XIII-XIV სს-ის იერუსალიმური ნუსხისა (J 36) და XVII სს-ის თბილისური ნუსხები H—972 და Q—40. XVIII სს-ის ნუსხებიდან, რომლებიც 1937 წლის გამოცემისას გამოვიყენეთ, მხოლოდ წმინდა ვარიანტული ჩვენებანი (გრამატიკულისა და ლექსიკური რიგისა) შემოვიტანეთ და აღვუსხეთ ვარიანტების მწკრივში.

მოკლე ბალავარიანის შემკველი იერუსალიმური ხელნაწერი აგიოგრაფიულ ნაწარმოებთა კრებულს წარმოადგენს, შემდგარს 313 ფურცლისაგან. ხელნაწერი მთლიანად ქაღალდისაა, ნაწერია ორ სვეტად ნუსხა-ხუცურით. ბალავარიანი აქ მოთავსებულია 76 v—109 v-ზე.

მოკლე ბალავარიანის იერუსალიმური ეს ნუსხა გარკვეული ორთოგრაფიული თვისებებით ხასიათდება. იგი მსგავსად მასზე აღრინდელისა და ნაწვეტებად შემონახულ XII-XIII სს-ის ნუსხისა (A 199/833), უ-ს შემდეგ ყოველთვის მერვე ე-ს (შ) ხმარობს.

¹ სიბრძნე ბალავარიანი... ილია აბულაძის გამოცემა, თბილისი, 1937.

² „ადიდენ ღმერთან ერთადვე შინა ცხოვრებათა პატიოსანი მოღარეთ უხუცესი ბლად, წმიდისა ანის წიგნისა მომკებელნი, რომელთა შესწირეს პატიოსანსა და ცხოველს მყოფელსა ჯუარსა, რომლისა საყოფელსა ადგილსა სახელად იგივე ჯუარი ეწოდების“ (A—199, 42 r).

უმარცხო და მარცვლიანი უ ერანიირად იწერება; ქ-თი ძირითადად უი დითონგია გადმოცემული, მხოლოდ აქა-იქ ის უბრჯგუსაც გამოხატავს, მაგ.: მიაწყდია (36, 32), მიგვხვენს (105, 25) და სხვ... უფრო იშვიათად მას (უბრჯგუს) ვხვდებით ო-ს მაგივრადაც დაწერილს; ასე მაგ.: ბუროტნი (38, 19).

დამახასიათებელია ისიც, რომ „დადგრომა“ სიტყვაში მეტათეზისია მომხდარი და ყველგან ეს სიტყვა წარმოდგენილია, როგორც „დადგრომა“ (105, 35..).

ხელნაწერში შეინიშნება ზოგჯერ ემფატიკური ა-ს ჩამოკვეცა განსაზღვრებად წინ წამძღვარებულ სიტყვებში: „მეთის ძისა“ და სხვ...

ტექსტის მხრით ეს ნუსხა მოკლე რედაქციის სხვა ხელნაწერებთან მიმართებით ერთს მეტ ადგილს (აბზაცს — 69, 8-39) აჩენს, რომელიც პარალელს პოულობს ვრცელ ბალავარიანში. უნდა ვთქვათ, რომ ეს ადგილი ან უნებლიეთ უნდა აკლდეს ამ რედაქციის სხვა ნუსხებს, ანდა განზრახ გამოტოვებული უნდა იყოს, რადგან მასში ისეთ განყენებულ თემაზეა საუბარი, როგორცაა ღვთის დიდების გამოთქმა. ასეთებს მოკლე რედაქცია, როგორც ენახათ, საერთოდ გვერდს უვლის, რათა ზედმეტად არ დაამძიმოს თხრობის დინება თავადასავლის შესახებ, რის გადმოცემას ის უმეტესად გულისყურით ეკიდება.

II. მოკლე და ვრცელი რედაქციის დამოკიდებულებისათვის

1. მოკლე რედაქციის ტექსტის დამახასიათებელი ნიშნები

მოკლე ბალავარიანი ყველა ნუსხის მიხედვით ერთნაირ სათაურსა და დასაწყისს გვიჩვენებს: „გვთხრობდა ჩუენ მამაჲ ისაკ, ძე სოფრონ პალესტინელისაჲ, და არს წიგნი ესე სიბრძნე ბალაჰვარისი, რომელი იყოფებოდა უდაბნოთა მძოვართა თანა. მივიწიე ოდესმე იოპედ და მუნ ვპოვე წიგნი ესე ჰინდოთა საწიგნესა, რომელსა შინა სწერიან საქმენი ამის სოფლისანი, ფრიად სარგებელნი სულისანი“. «სიბრძნე ბალაჰვარისი» ფართო სამეცნიერო წრეებისათვის გასული საუკუნის მიწურულიდან (1895 წლიდან) შეიქმნა ცნობილი, ჯერ, ე. თაყაიშვილის გამოცემითა¹ და, მერმე, ივ. ჯავახიშვილის მიერ შესრულებული რუსული თარგმანით (1899 წლიდან)². ამ ძეგლის ტექსტობრივი თვისებების შესახებ ზოგიერთი შეხედულება იმთავითვე შეუმუშავდა მასზე მომუშავე მკვლევრებს, განსაკუთრებით იმ დროს, როცა სწავლობდნენ მას უკუხო ბალავარიანებთან მიმართებით, ზოგიერთი კი შემდეგში, ზოგჯერ მიმართების გარეშეც. მოკლე ბალავარიანის ტექსტობრივ დამახასიათებელ მხარეებზე საუბარი უფრო მეტი სისრულით არის შესაძ-

¹ სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, 1895.

Мудрость Балавара, перевод И. А. Джавахова: Записки Восточного Отделения ... XI, стр. 1 — 48.

ღებელი დღეს, როცა უკვე ხელთა გვაქვს ბალავარიანის ახალი რედაქცია, რომელიც დიდ მოკულობასთან ერთად დიდ ტექსტობრივ შეხვედრას იჩენს მასთან, რის გამოც მათ ეს საიელი შეერქვა: «მოკლე ბალავარიანი».

«მოკლე ბალავარიანი» ტექსტის თვისებათა ზოგადი დახასიათება შენიშვნის სახით ყველაზე უწინარეს ჯერ კიდევ 1899 წელს წარმოადგინა ნ. მარმა ერთს თავის ნაშრომში, რომელიც ქართული ბალავარიანის მიუძღვნა¹. აქ ის «ბალავარის სიბრძნისა» და ბერძნული «ვარლამისა დანიასაფის ცხოვრების» ერთმანეთთან დამოკიდებულების შესახებ საუბრისას, კერძოდ იმაზე, რომ კონიბირის ნაშრომის სახანამად არ შეიძლება ქართული ზღერის ბერძნულის შემოკლებული გადმონაკეთები იყოს და, მით უმეტეს, შენოკლებული თარგმანით, შენიშნავს: «Мы однако не имеем бы ничего против того, если бы в известном пока грузинском тексте исследователи признали позднейшее сокращение недоданного до нас древнего грузинского текста Мудрости Балавара; на это предположение наводит нас не столько краткость изданного грузинского текста, сколько неожиданные и резкие места переходы, а кое-где и неясности, так напр. бросается в глаза непоследовательность в разсуждении о тленности мира, где (Г а к а и ш в и л и, pp. 40 — 41 = Д ж а в а х о в, стр. 20) о человеке говорится сначала в первом лице, а затем вдруг в третьем. Не внушает доверия текст и в прощальной речи Иодасафа (Т а к., p. 93 = Д ж а в., стр. 47) . . .»² და აქედან სამოწმოდ მოჰყავს ერთი შემთხვევა, სადაც თითქოს შებლაღული უნდა იყოს ტექსტი. ნაცვლად არსებულია: «რამეთუ იგი არს მეგობარი კეთილი, რომელი არა ჭიკამან მოიგოს» თითქოს უნდა ყოფილიყო: «რამეთუ იგი არს მეგობარი კეთილი, რომელი არა *როკიკმან მოიგოს». თავი რომ დაეანებოთ იმის შემოწმებას, თუ რამდენად მართებულია ნ. მარის საილუტრაციო მაგალითები, ერთი ამთავითვე უნდა ითქვას, რომ ნ. მარის ზემოთ მოყვანილი დაკვირვება საერთოდ სწორია. ცხოვლად და რელიგიურად გამოიყურება აღნიშნული დაკვირვება, როცა უკვე ქართულ ენაზევე მოგვეპოვება ბალავარიანის ვრცელი რედაქცია, რომელთან მიმართება დღემდის ცნობილი რედაქციისა (მოკლისა) მათს გარკვეულ დამოკიდებულებაზე მეტყველებს.

2. მოკლე რედაქციის ვრცელზე დამოკიდებულების ნიშნები

ერთმანეთის პარალელურად მოთავსებული ვრცელი და მოკლე ბალავარიანის ტექსტების პირველი ჩაიკითხვიდანვე შთაბეჭდილება გვექმნება, რომ მოკლე უმეტეს წილად გამოჰყრება ვრცელის ტექსტს გარკვეული ხერხითა და საშუალებით და მასთან ზოგან ტექსტის შემოკლებას თავისი სიტყვებით ეწევა და

¹ Н. Марр, Армяно-грузинские материалы для истории Душеспользной повести о Варлааме и Иодасафе: Записки Восточн. Общ. муш. русског арх. общества, т. XI, стр. 49—78.

² იქვე, (სქოლიო, 2 შენიშ.),

ზოგან სრულიად კვეცს ან აგდებს ვრცელის ტექსტს. და მართლაც, ბალავარიანის ორივე რედაქციის გულდასმით შედარება ერთმანეთთან გვიდასტურებს, რომ გარკვეული ინტერესით შეცდომებული მოკლე ბალავარიანის ტექტი ვრცელის ნამდვილი შემოკლებაა, რასაც გვიმტკიცებს:

- ა. სიტყვებისა და ფრაზების შენაცვლება-შესწორების შედეგად წარმოშობილი გაუგებრობანი;
- ბ. თხრობისა თუ მსჯელობის არათანმიმდევრობა;
- გ. დაგდება რაიმე ნიშნისა თუ მომენტისა, რომელიც მერმე ჩნდება მოულოდნელად შედეგად თხრობის ასწრაფებისა და მით გატაცებისა, რაც მოკლე რედაქციის დამახასიათებელია; და
- დ. გრაფიკის ნიდაგზე აღმოცენებული შეცდომები და გაუგებრობანი.

ტ. სიტყვებისა და ფრაზების შენაცვლება-შესწორების შედეგად წარმოშობილი გაუგებრობანი

ტექსტის გამოკრებასთან ერთად გარკვეულ ნაწილებში ბალავარიანის მოკლე რედაქციას, როგორც შედარებიდან ირკვევა, ახასიათებს ზოგიერთი სიტყვისა თუ ფრაზის შენაცვლება-შესწორება, გამოწვეული, როგორც ჩანს, რედაქტორის ჩარხით. ასეთი ჩარხის კერის შედეგად აქა-იქ რედაქტორის დაუკვირებლობის წყალობით დაშვებულია ზოგიერთი უსწორმასწორობა თუ გაუგებრობა, რაც ტექსტების მიმართების საკითხის გარკვევისათვის ხელსაყრელ პირობას წარმოადგენს. მოვიყვანოთ აქ რამდენიმე ნიმუში.

ა) ვრცელი ბალავარიანის 50-ე თავის ერთი ადგილის თანახმად იოდასაფი მიმართავს. ბალავარს: „შენ მხადი ძედ მეფისად და მე არა ვარ ძე მეფისაჲ, არამედ მონაჲ და ძე მონისა უკეთურისაჲ, ხოლო ლმერთმან განადიდა კეთილი მისი შენ მიერ ჩემ თანა და ეგრეთვე სარგებელი შენი ჩემ მიერ, რამეთუ მიზეზ მექმენ მეცნიერებასა უფლისა იესუ ქრისტესა“ (88, 36—89, 4). აზრი ნათელია. იოდასაფი ამბობს: მეძაბით მეფის ძეს, მაგრამ არა ვარ მეფის ძე, არამედ [ვარ] მონა-მსახური და ბოროტი მონა-მსახურის ძეო (ბოროტ ანუ უკეთურ მონა-მსახურად მაშამისი აბენეს მეფე იგულისხმებდა). ეს ადგილი მოკლე ბალავარიანში ასეა წარმოდგენილი: „შენ მხადი ძედ მეფისა და არა ვარ ძე მეფისაჲ, არამედ მონაჲ და ძე მეფისა უკუდავისაჲ, ხოლო ლმერთმან განადიდა კეთილი მისი შენ მიერ ჩემ ზედა, რამეთუ მიზეზ მექმენ მეცნიერებასა ღმრთისასა“ (88, 32—89, 5). აქ კი იოდასაფი თავის მონა-მსახურად და უკვდავი მეფის, ე. ი. ქრისტეს ძედ აცხადებს, რაც იოდასაფის მხრით ერთგვარი კადნიერებაა. ამრიგად, შენაცვლებამ, რაც მოკლე რედაქციის ერთი დამახასიათებელი ნიშანთაგანია, გამოკრება-შემოკლების დროს ერთგვარი გაუგებრობა წარმოშვა.

ბ) სხვაგან კიდევ ვრცელს ბალავარიანში (66-ე თავში), როცა იოდასაფი არიგებს ბარაქიას, გამოამწვიდობებისას მას ეუბნება: „ნუშცა წარიტყუენვის გონებაჲ შენი სიმალლითა საყდართა შენთაჲთა, ნუცა ვის ეაჲ შემწედ შენდა, გარნა მხოლოსა ლმერთსა“ (160, 35-38). აზრი აქ ისაა, რომ ნუ

მოიხიბლება შენი გონება შენი ტახტის სიმაღლე-სიდიადითო. ამის საპირისპიროდ მოკლემი ვკითხულობთ: „ნუცა წარიტყუნენი გონებითა სილაღითა საყდრისა შენისაჲთა, ნუ ვის ესავ შენწოდ შენდა, თვნიერ ღმრთისა“ (160, 35—161, 5). აქ კი ისანათქვამი, რომ ნუ მოიხიბლები თუ მოგხიბლავენ გონებით შენი ტახტის სილაღითო. უდაოდ ბუნდოვანობაა, წარმოშობილი იმით, რომ მოკლე ბალავარიანის რედაქტორმა შეცვალა „სიმაღლე“ შეუფერებელი „სილაღით“.

c) მოყვანილ მაგალითთა მსგავს ნიმუშად უნდა დავასახელოთ ვრცელი რედაქციის 3ნ-ე თავის ის ადგილი, სადაც იოდასაფი ბალავარს აწვდის ძვირფასეულობას ან განძს მისი მეგობრებისათვის.

„ჰრქუა ბალაჰვარ: ვითარ მისცემ მოყუასთა ჩემთა საფასესა, და შენ უმკოდვეს ხარ მათსა, რამეთუ არავენი ნისციის გლახაკმან მდიდარსა, არამედ მდიდარმან გლახაკსა, რამეთუ უგლახაკესი მოყუასთა ჩემთაჲ უმდიდრეს არს შენსა, ხოლო მე ვესავ, თუ უფალსა უნდეს, რაჲთა განმმდიდრდე და განმრავლდე ნაყოფნი შენნი, და საფასენი შენნი, და დასძვრდე და ვერ თავს-იღებდე მიცემად ნისგანსა ვისაჲ. ჰრქუა იოდასაფ: ვითარ იყოს უგლახაკესი მოყუასთა შენთაჲ უმდიდრეს ჩემსა და შენ ფრიადსა უპოარებასა მათსა იტყოდე!“ (81, 10-22).

ეს ადგილი მოკლემი ამ სახითაა წარმოდგენილი:

„მოუგო [ბალაჰვარ]: ვითარ მისცემ საფასესა მოყუასთა ჩემთა, რამეთუ უკუანაჲსკნელი მათი უმდიდრეს არს შენსა?! ჰრქუა იოდასაფ: ვითარ არს უგლახაკესი მოყუასთა შენთაჲ უმდიდრეს ჩემსა, რამეთუ იტყვ ფრიად უპრვარებასა მათსა?!“ (81, 12-23).

კიდევაც რომ მიჩნულ იქნეს „უგლახაკესის“ მარჯვე შენაცვლებად „უკუანაჲსკნელი“, იგი შეკითხვაშია წარმოდგენილი, რომელიც პასუხში უნდა მეორდებოდეს, რაც დარღვეულია და ამიტომ ერთგვარად ბუნდოვანობას უწყობს ხელს*.

d) კითხვა-პასუხის მხრით უთუოდ შეუფერებელია მოკლე ბალავარიანის ერთი ადგილი, რომელიც მისით რაქისის მოქცევას ეხება (რაც ვრცელმა არ იცის), ხოლო ვრცელით — თედმასას. ეს ადგილი მოკლემი ასე იკითხება: „ჰრქუა რაქის: ვინ უწყის, თუ ქეშმარიტსა იტყოდეს წინაწარმეტყუელნი და მოციქულნი? ჰრქუა: ამით გამო უწყის...“ (104, 16-19). პასუხის შესაბამისად (რამით გამო უწყის?) შეკითხვაში უნდა ყოფილიყო: „ვინაჲ უწყის?“ და მართლაც ასე ეს შეკითხვა ვრცელს ბალავარიანში: „და ვინაჲ უწყის, თუ ქეშმარიტსა იტყვან წინაწარმეტყუელნი, ვითარმედ ღმრთისა მიერ მოვინებულ არიან?—ჰრქუა მეფემან იოდასაფ: ამის გამო უწყის...“ (150, 36-38).

e) ანალოგიურია აგრეთვე ერთი სხვა ადგილიც. 32-ე თავის დასაწყისში იოდასაფის შეკითხვაზე — „ვინაჲთ უწყის, თუ ქეშმარიტსა იტყვან [მოციქულნი]?“ — პასუხია ბალავარისა: „ამით უწყის ქეშმარიტებაჲ სიტყვსა.

* ანალოგიური იმი scns-ები სხვაგანაც ჩანს. მათ შესახებ იხილეთ სკოლიოები გვ. 33. 63, 110...

მათისაჲ, რამეთუ განეყენეს სოფელსა ამას და მყოფთა სოფლისათა“ და სხვ... (72, 30-34). ეს მართებული კითხვა-პასუხი ვრცელისა („ვინაჲთ უწყი... ამით უწყი“) დარღვეულია მოკლე რედაქციაში, სადაც შენაცვლებულია სიტყვები შეკითხვისა, რომელსაც აღარ შეესაბამება უცვლელად დატოვებული დასაწყისი სიტყვები ბალავარის პასუხისა. აი ეს შეკითხვა და პასუხი (72, 29-35): „**ვითარ ჰგონებ, თუ ქეშმარიტა იტყოდეს [მოიკიჟლნი]? ჰრქუა ბალავარ: ამით უწყი ქეშმარიტებაჲ, ვითარცა პირველ ვთქუ, რამეთუ შეუდგეს უფალსა ღმერთსა ჩუნსა და განეყენეს მონაგებთაგან**“ და სხ... (შეკითხვა: „**ვითარ ჰგონებ**“, პასუხად ვერ მოგვეცემს — „ამით უწყი“).

4. თხრობისა თუ მსჯელობის არათანმიმდევრობა

ამის თვალსაჩინო ნიმუშს წარმოადგენს 43-ე თავი, სადაც საუბარია შეხვედრაზე მძოვარ კაცთა გუნდისა და აბენეს მეფისა, რომელთა შორის დიალოგი იმართება. ვრცელი წიგნით ამ სიტყვის-გებაში გუნდის (ტექსტით: გროს) მეთაურ წმინდა კაცთან თავიდან ბოლომდე რაქისი და მეფეა ჩაბმული, ხოლო მოკლით მარტო მეფე ესაუბრება ამ გროს, რომლის ნაცვლად მოულოდნელად ხშირად პასუხს იძლევა ვიღაც კაცი, რომლის ვინაობა ამ რედაქციით არსით ჩანს მთელი თხრობის მანძილზე (94, 25 — 98, 14).

5. დაგდება რაიმე ნიშნისა თუ მომენტისა, რომელიც მერმე ჩნდება მოულოდნელად შედეგად თხრობის ასწრაფებისა და მით გატაცებისა, რაც მოკლე რედაქციის დამახასიათებელია

a) ბალავარიანის 48-ე თავში, რომელშიც საუბარია თედნას გამოცხადებაზე მეფესთან შემწეობის აღმოსაჩენად, მოკლეში ერთგან ნათქვამია (121, 36 — 122, 4): „**მაშინ განრიხსნა თედმა და დააგდო კუერთხი იგი, რომელ აქუნდა ქელთა მისთა, და მოიპარცუა ძონძი იგი, რომელი ეხუა წელთა მისთა, და შიშუველი დადგა წინაშე მეფისა**“ (შდრ. ვრცელთან 121, 37 — 122, 3: „**მაშინ განრიხსნა თედმა და დააგდო კუერთხი იგი, რომელი იყო ქელთა მისთა, და მოიქსნა ძონძი იგი, რომელი ებლარდნა წელთა მისთა, და შეითხზნა თითნი მისნი, და შიშუელი დადგა წინაშე მეფისა**“). ამის შესაბამისად მოკლე რედაქციაში მოსალოდნელი იყო, რომ ადრე, წინათ ნათქვამი იქნებოდა რაიმე იმკვერთხზე, „**რომელ აქუნდა ქელთა მისთა**“. მაგრამ სათანადო აღვილს (და არც სხვაგან აღნიშნულამდის) არაფერია ნათქვამი. ვრცელში კი, მართლაც, შესაფერის აღვილს (119, 18 — 119, 22) სწერია: „**იხილა მეფემან კაცი იგი, შე-რაჲ-ვიდოდა იგი წინაშე მისსა, და არარაჲ ემოსა, გარნა ძუელი რაჲმე შენოედვა წელთა ზედა, და კუერთხი აქუნდა ქელთა მისთა**“ (შდრ. მოკლე: „**და ვითარცა შევიდოდა წინაშე მეფისა, არაჲ ემოსა თუნიერ ფლასისა ნაძუელი, რომელი შემოედვა წელთა მისთა**“ — 119, 18 — 119, 21). უეჭველია, რომ თხრობის აჩქარების გამო მოკლე აგდებს

ისეთ ნიშანს, როგორც შემდეგში, გვიან, ისე გამოჩნდება, თითქოს ის ხელ-შეუხებელი დარჩენილიყოს (მსგავსი შემთხვევაა 68-ე თავის ბოლოსაც: ნ. გვ. 167, შენ.).

ასეთი შემთხვევა სხვაგანაც შეინიშნება მოკლე ბალავარიანში.

ბ). მე-4 თავის ერთ ადგილს სწერია: „ხოლო მეფემან ძესა თჳსსა აღუ-შენა ქალაქი და [ამცნი] მუნ შინა ყოფად ძესა მისსა. და უბრძანა, რაათა ბერი კაცი არა უტეონ მას შინა ყოფად“ (10, 16-20). ვის უბრძანა, რომ არა უტეონ ბერი კაცი? ეს მოკლე რედაქციით არ ჩანს, ვრცელი კი იმ მსახურებს ასახელებს, რომლებიც მეფემ შვილს დაუყენა. მსახურებზე მოკლემიც არის საუბარი, მაგრამ უკვე გვიან, რაც იმას მოწმობს, რომ მოკლე წიგნის რედაქტორი თხრობას ისე აჩქარებს, რომ იჭრება წინ და ავიწყდება ზოგიერთი აუცილებელი გარემოება, რომლის დაგდება თუ დავიწყება შეუძლებელია.

ც). ასევე, მომდევნო თავში, სადაც მოკლე ბალავარიანში ბალავარზეა საუბარი, ხოლო ვრცელში — სარწმუნო თანამზრახველზე, და გადმოცემულია მეფის მიმართვა მისდამი, — „რასა იტყვ ერთგულო და თანამზრახველო ჩემო“ (13, 7-8), — აგრეთვე მოულოდნელად გაიშის ეს სიტყვა („თანამზრახველი“), რადგან ადრე, წინ, არსად ყოფილა ნახსენები ბალავარის თანამზრახველობა.

დ). ამავე თავში, სადაც თხრობაა სიტყვის მკერაეის შესახებ, მოკლემი ერთგან ბალავარი ეუბნება სიტყვის მკერაეს (14, 2-6): „შენ მეტყოდე, ვითარმედ: განჴკურნებ სიტყვთა წყლულსა. და ჰრქუა მას კაცმან მან; და არსცა ეგრე, ნუუკუე გიგმს რაჲმე აწ?“ ამ კონტექსტით ბუნებრივად საფიქრებელი ხდება, რომ ადრე საუბარი უნდა ყოფილიყო სიტყვით განკურნებაზე წყლულისა, მაგრამ ამაოდ გაირჯება ადამიანი, თუ ასეთი ადგილის ძებნას ნიყოფს ხელს მოკლე ბალავარიანში. იქ მხოლოდ იმას აღმოაჩენს, რომ ნათქვამი იქნება განუმარტებლად: „მე ვარ კაცი სიტყუს მკერაეი და მტეცისაგან შექმულ ვიქმენ“ (11, 31 — 33), მაშინ როცა ვრცელშია: მე კაცი ვარ სიტყუსა მკერვალი... უკუეთუ იყოს სიტყუათა შინა წყლულებად, შეეკერო, რაათა არა მოიწიოს მის მიერ ენებაჲ“ (12, 3-8). აქედან ნათელია, რომ ადრე ასეთ კერვა-მკურნალობაზე მოკლემაც საქირო იყო თქმულიყო რამ, მაგრამ, როგორც ჩანს, რედაქტორს ეს მომენტი გამოჰპარვია მხედველობიდან და ამიტომ ახლა მკითხველი დაუქმყოფილებელი და გაუგებრობით მოკლული რჩება¹.

ცხოვრების წიგნის შემოკლების გამო ბუნდოვანობა და გაუგებრობა მოკლე ბალავარიანში სხვაგანაც შეინიშნება. ასე მაგ., მე-8 თავის ერთ ადგილს იოლდასთვის ურვასა და მწუხარებაზეა საუბარი. სამყოფლოდან რომ ხშირად ვარეთ ვადიოდა იოლდასთი და ეცნობოდა ამ სოფლის სიავკარგეს, მეტად სასოწარკვეთილი რჩებოდა და აღარაფრად მიაჩნდა ამქვეყნიური შებოა. მაგრამ „ამასვე ყოველსა თანა ესათნობოდა მამასა, და მი-რაჲ-ვიდის იგი

* «სიბრძნე ბალავარისის» ამ ადგილის გაუმართაობა პროფ. გ. წერეთელმა აღნიშნა რამდენჯანსე პროფ. შ. ნუცუბიძის მიხსენებათა გარშემო მსჯელობის დროს 1956 წელს.

„მისა, იწყის მან განცხრომად“ (26, 7-10). რად იწყებდა განცხრომას, რად იყო ასეთი რამ საჭირო ურვეული ადამიანისათვის, მოკლის ტექსტით არა ჩანს. შემოკლებისას ეტყობა გამოუტოვებია რედაქტორს, რის გამო დაუმთავრებელი აზრის შთაბეჭდილება გვრჩება ამჟამად. ვრცელში კი ასეთი რამ არ იგრანობა. იქ წესიერადაა ტექსტი: „ამას ყოველსა თანა ესათნობოდა მამასა თჳსას; და რაჟამს შეემთხვის, იწყის განცხრომად და მზიარულებად, ნუჟუჟე ცნას მამამან მისმან, რამ-იგი არს გულის სიტყუჲ მისი და დააყენოს იგი მთერითგან განსლვად ქალაქით“ (26, 11 — 16).

რედაქტორი ზოგან იმდენად არის გატაცებული შემოკლებით, რომ მის მიერ ნაოპერაციევი ტექსტი სულ ნათელი არ რჩება და გასაგებდაც საკმარისად საქოქმანოა, თუ სრულიად ბუნდოვანი არა. ასე მაგ., მე-9 თავში, სადაც საუბარია მზარდულსა და ბალავარს შორის უცხო „ქურქლისა“ და თვალის შესახებ, რომელიც უნდა უჩვენონ მეფის ძეს, მოკლე რედაქციაში ნათქვამია (28, 19 — 25): „პრქუა მას მზარდულმან: კაცო, არას ვხედავ სახესა უგუნურებისასა, გარნა სიტყუანი შენნი ნამეტნავ არიან და მეშინის, ნუჟუჟე განმტყუენო მეფისა ძისა. აჲ მიჩუენე, რამათა ვიხილო და ეგრეთ ვაუწყო მისთჳს“. უფრო ნათელი და გასაგებად აღვილია ვრცელის შესაბამისი აღგილი (28, 19-34): „პრქუა მას მზარდულმან მან: არარას ვჰხედავ შენ თანა, კაცო ვინმე, სახესა უგუნურებისასა, გარნა სიტყუანი შენნი მსგავს არიან სიტყუათა ჩეტნობისათა გარდარეულად მეტყუელთასა, რამეთუ იტყვ რასამე, რომელი არასადა მასმიეს ესევეთარი, და განმტყუენებასა შენსა ვერვე დავიდებ გულსა ჩემსა სიბრძნისათჳს, რომელსა-ესე ვჰაედავ შენ თანა!.. უკეთეთ ჯერ-იყოს სამეფოდ, ვაუწყო მისთჳს ძესა მეფისასა, რამეთუ არა ჯერ-არს ჩემდა, თჳმცა უქე რამე უფროს ზომისა და შემდგომად ხილვისა მისისა არა ეგრეთ ჰოვა, ვითარი-იგი ვაუწყე მისთჳს“.

ბ. ვრცელი ნიადაგზე აღმოცენებული შეცდომები და გაუგებრობანი

ვრცელი ბალავარიანის მიმდევარი მოკლე ბალავარიანის რედაქტორი ზოგჯერ ჯერონად ვერ კითხულობს ტექსტის ამათუიმ, უფრო, როგორც ჩანს, დაქარაგმებულ სიტყვებს, და ამ ნიადაგზე შეცდომები მოსდის. ასეთი ვითარების შედეგი უნდა იყოს მაგ., „ვაუწყეს-ს“ ნაცვლად „ვაწვე“, „მეაურვა-ს“ მაგიერ „შეარყია“ და „მეტნობაჲ-ს“ წილ „მე ცნობაჲ“.

ვაუწყეს → ვაწვე.

„სიტყუაჲ ერთი მრქუა მე და „სიტყუაჲ ერთი მრქუა მე, და მე ვაუწყეს უმჯობესი“ (ვრცელი 14, ვაწვე უმჯობესი“ (მოკლე 14, 16-17).

ცალ-ცალკე არცერთი წინადადება. გაუგებარი არაა, მაგრამ მხოლოდ თითო სიტყვით განსხვავებულ სრულიად შესატყვის ფრაზებში, როცა ეს სიტყვები ურთიერთის სინონიმები არაა, ერთი მათგანი ზოგჯერ გრაფიკულ

ციების ჩატარების დროს ყოველთვის გამოკრებილი ტექსტის უცვლელად დაცვა ვერ უზღვევდა და ზოგი რამ თავისივე შეაქვს ხოლმე მასში ნებისთ თუ უნებლიეთ. ასეთ ადგილებში შეინიშნება სწორედ, ჯერ ერთი, რედაქტორის ზრახვები და ნაბიჯები და, მეორე, სათარისო მაჩვენებლები იმისა, თუ როდის უნდა მომხდარიყო ნაწარმოების შემოკლება.

შენაკლების ერთ-ერთ ხერხზე, სახელდობრ ლექსიკურ შენაცვლებაზე, ზემოთაღ შევნიშნავდით ისეთი მაგალითების მოყვანით, რომლებითაც გაუგებრობის შემთხვევებს ვასახელებდით მოკლე ბალეარისაიდან, საიდანაც ირკვეოდა მოკლე რედაქციის დამოკიდებულება ვრცელზე. აქაც დავემატებთ ზოგიერთებს, რომელთაგან ზოგი მაინც ვრცელის შესაბამის ადგილებთან მიმართებით აშკარად გვიანდელი ხმარებისა ჩანს.

ვრცელი

მოკლე

1. „უკუეთუ იხილოს იგი მრუმედ მხედველმან ... მიულოს ნათელი თულათაჲ“ (29, 1-4).

2. „იხილოს თუ იგი უძლურმან გონებითა, იგიცა მოაკლდეს და სახედველნიცა“ (30, 20-22).

3. „მომითულე და წინა-მიყავ პატივი შეუსწავლე ლად“ (30, 30-31).

4. „იწყო კითხვად, რაათა ფასყვენ იგი“ (33, 22-33).

5. „ანუ მეტად აღამალლა და მერმე ქუეყანად დააკუეთა“ (68, 6-7).

6. „მოინადირნეს და მოსწყუდნეს იგინი (=ქურციკნი)“ (80, 14-15).

7. „ვითარმცა საცნაურ იყო—ქეშმარიტსა იტყუს ანუ ცრუსა?“ (73, 33-34).

8. „მომდრეკს შენ ზედა საბელი შვილობისაჲ და მიმიზიდვენ შენდა საქმენი...“ (129, 37—130, 1).

1. „უკუეთუ იხილოს იგი მძიმედ მხედველმან... ნათელი თულათაჲ მოაკლდეს“ (29, 30-33).

2. „იხილის იგი უძლურმან გონებითა, მოაკლდების სახედავთა“ (30, 15-17).

3. „მომითულე და წინა-მიყავ პატივი შეუსწორებ ლად“ (30, 26-29).

4. „უბრძანა დიდებულთა თვსთა, რაათა დააფასნენ კიდობანნი იგი“ (33, 24-26.)

5. „ანუმცა მეტად აღზუავა და მერმე ქუეყანად დააკუეთა“ (68, 8-10).

6. „ხოლო იგინი დაჯოცნეს“ (80, 2).

7. „საცნაურ არს, თუ ჭეშმარიტსა იტყუს ანუ უცნაურსა?“ (73, 33-35).

8. „ხოლო მე მომდრეკს შენდა საშუებელი შვილიერებისაჲ“ (129, 31-38).

წინათ განხილულთა მსგავსი (გვ. 021-023) ერთგვარი ძირითადი შენიშვნები დასახელებულთა შორისაც შეინიშნებოდეს (მაგ., მესამე და მეოთხე მთავრები), ზოგან მონაცვლე სიტყვაც მარჯვე არ იყოს, მაგრამ ერთი ნათელია, რომ ეს უკანასკნელი ნაკლებად არიან თავის ადგილს, რაც გვიანდელი ნაყოფი უნდა იყოს.

მსგავს მოვლენას ფორმათა შენაცვლების დროსაც შევნიშნავთ, კერძოდ ზმნათა ზოგიერთი ფორმისას მწკრივთა მხრით. ცნობილია, მაგალითად, რომ

ხოლმეობითი I აღრინდელი ხანის ტექსტებში უფრო ხშირად გვხვდება და მისი დასუსტების ნიშანგზე და მის შესაცვლელად უკვე X ს-ის ძეგლებში უწყვეტლის ხოლმეობითი გვხვდება¹. შემდეგ საუკუნეებში ეს ახალი მწკრივი კიდევ უფრო იფარაოებს არეს, ხოლო ხოლმეობითი I-ის ხმარება თანდათანობით იზღუდება. ხოლმეობითი I-ის ხმარების შემოსაზღვრა მოკლე ბალავარიანისათვის შესამჩნევი მოვლენაა, მაგრამ შენაცვლება უწყვეტლის ხოლმეობითი კი არ ხდება, რაც ჯერ კიდევ X -- XI სს-ში დაიწყო, არამედ პირველი სერიის სხვა მწკრივებით, რაც, უქვევლია, ამ რედაქციის შემუშავების გვიანდლობას ნიშნავს, ყოველ შემთხვევაში არა ძველი ქართული ენის ხმარების ხანის განმავლობაში, არამედ მის მომდევნოში, მე-11 საუკუნის შემდეგ. აი თქმულის სამოწმო ნიმუშებიც:

ვ რ ც ე ლ ი

მ ო კ ლ ე

1. „რომელი ყოვლადვე სახიერებდასა და კეთილსა აზრახებნ მეფესა კაცთა მიმართ“ (49, 11-13).
2. „ფრიად შეელმის, ვითარცა ელმინ რაჲ კაცსა შვილისა თვისისათჳს“ (49, 23-24).
3. „ფრიად იურვინ კაცი იგი მეფისათჳს“ (49, 36).
4. „შეასხაჲნ ქებასა, ვითარცა ჯერ-არნ მეფეთათჳს“ (50, 19-20).
5. „უფლით ჰხადინ მას და იგი—დედოფლით“ (50, 21)
6. „ამას თანა ეტყუნ“ (67, 37).
7. „ესევეითართა ძნელოანთა აწუეცნ“ (68, 4).
8. „რომელსა შინა იყოფვინ“ (165, 29).
9. „რომელნი - იგი განჰყვებიედ ყრმასა მას“ (22, 25-26.)

1. „ყოველსა კეთილსა აზრახებდა მეფესა კაცთათჳს“ (49, 8-9).
2. „ელმის, ვითარცა ვის ელმისი შვილისათჳს“ (49, 14-15).
3. „ფრიად იურვოდა კაცი იგი მეფისათჳს“ (49, 36-37).
4. „შეასხმიდა ქებასა, ვითარცა შეუენის მეფეთათჳს“ (50, 17-18).
5. „უფლით ხადოდა მას, ხოლო იგი—დედოფლით“ (50, 19-20).
6. „და ეტყუნ“ (68, 3).
7. „ესევეითართა ძნელოვანთა აწუეცნ“ (60, 6-7).
8. „რომელსა იყოფებოდა“ (166, 29).
9. „რომელნი განჰყვებოდე ყრმასა მას“ (22, 27-28).

ამრიგად, ვრცელი ბალავარიანის ხოლმეობითი I-ის მონაცვლელ აღნუსხულ შემთხვევებში მოკლით გამოდის აწმყო (2, 6, 7), უფრო ხშირად კი — უწყვეტელი (1, 3, 4, 5, 8, 9).

ეს ცოტაა. მოკლე რედაქციაში ზმნის ფორმათა ისეთი შენაცვლება გვაქვს, რომელიც მეტწილად სცილდება ძველი ქართული ენის ხმარების ფარგლებს და გვიანდელი ხანის ნაყოფი ჩანს. ასეთია პირველ ყოვლისა: ა) აწმყოს ზმნისწინიანი ფორმების მიჩნევა მყოფადის ფორმებად, ანდა

¹ ა. შანიძე, გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთვიმეს ცხოვრების მიხედვით, თბილისი, 1946, გვ. 73 — 74.

ბ) მყოფადის ფორმების შენაცვლება ზმნისწინიანი აწმყოს ფორმებით და, მერმე, გ) «[მინდა]-უნდა-ს» დაგდება და მის მაგიერ «მინდოდა-უნდოდა-ს» ხმარება. აი მათი მაგალითებიც:

ვ რ ც ე ლ ი

მ ო კ ლ ე

- ა. „ღღე ესე ყოველთა ზედა მო-
ოწევისა“ 156, 28.
- ბ. „ცნა, რამეთუ ვერარაჲთ გა-
ნერეს საშჯელსა“ (115, 3-4).
- გ. „უკუეთუ წარხვადე“ (89, 18)
დ.
- ე. უნდა მქურინავსა მას გა-
მოცდაჲ კაცისაჲ მის“ (58, 9-10).

- ა. „ღღე ესე ჩუენ ყოველთაჲ
ზედა მოწევენად არს“ (153, 30).
- ბ. „ცნა, რამეთუ ვერაჲთ ლონის
ძიებითა განერების“ (115, 2-3).
- გ. „უკუეთუ წარხუალ“ (89-20).
- დ. „უკუეთუმცა მინდოდა ბო-
როტი შენი“ (107, 31-32).
- ე. „უნდოდა გამოცდაჲ კაცისაჲ
მის“ (58, 8-9).

შედარებით გვიანდელი ფორმებითა უთუოდ შეცვლილი ვრცელი ბა-
ლავარიანის ზმნის აღრინდელი ფორმები მოკლე ბალავარიანის ასეთ მაგა-
ლითებში:

- | | |
|---------------------------------|--------------------------|
| 1. „მოსრულ არს“ (17, 28). | 1. „მოსრულა“ (17, 28). |
| 2. „შემთხუეულ არს“ (23, 11-12). | 2. „შემთხუეულა“ (23, 8). |
| 3. „მოპიღებიეს“ (30, 26). | 3. „მოპიღიეს“ (30, 20). |
| 4. „უცნობიეს“ (163, 29). | 4. „უცნია“ (163, 29). |

აღნიშნული დამახასიათებელი მოვლენები, განსაკუთრებით ზმნის ფორ-
მათა მხრით, როგორც აღვნიშნეთ, მეტწილად ძველი ქართული ენის ფარგ-
ლებს სცილდება და XI ს-ის მიწურულს ან მის შემდეგ არის
მოსალოდნელი მხოლოდ ჩვენს ენაში. როგორც ზემოთ აღვნიშ-
ნეთ, მოკლე ბალავარიანის აღრინდელი ნუსხა ჩვენ მარტო XII—XIII ს-დან
მოგვეპოვება და ამდენად ზმნის ფარგლებში შემჩნეული ცვლილებები შეიძ-
ლება რედაქტორისა კი არა, არამედ დასახელებულისა თუ მომდევნო საუ-
კუნეების გადამწერთა ნაყოფი იყოს. რასაკვირველია, აღნიშნულ შენთხვევებში
უცილობელია გადამწერთა წვლილიც იყოს წარმოდგენილი, მაგრამ ყველა-
ფერი რომ მათ მიეწეროს, არ იქნება მართებული, წილი უთუოდ მოვა რე-
დაქტორზე, რომელიც XI ს-ის ვასულს თუ მის შემდგომ მოღვაწეობს, რად-
გან მოკლე ბალავარიანის ზემორე აღნიშნული არცერთი ენობრივი მხარე არა
გვხვდება ესოდენ თვალში საცემად მეთორმეტე საუკუნემდელ ხელნაწერებში,
რომელთაც ვრცელი ბალავარიანის ჩვენი ნუსხაც ეკუთვნის.

ამრიგად, მოკლე ბალავარიანის ტექსტის ლექსიკური
თუ გრამატიკული რიგის წარმოდგენილი ნიმუშები მის
გვიანდლობაზე მეტყველებს ვრცელი რედაქციის ნუსხას-
თან მიმართებით, რომელიც XI ს-ის მეორე ნახევრიდან
არის ჩვენამდის მოღწეული.

III. ვრცელი ბალავარიანის წარმოშობის ხანა

საკითხის გასარკვევად კვლავ ტექსტის ჩვენებებს უნდა მივმართოთ. როგორც აღვნიშნეთ, ვრცელი ბალავარიანის ჩვენამდის მოღწეული ერთად-ერთი ნუსხა XI საუკუნისაა. იგი ამდენად ძველი ქართული ენის ხანას ეკუთვნის. ძველი ქართული ენის ხმარების ხანად კი, როგორც ცნობილია, V.—XI საუკუნეები ითვლება. ამ ხანგრძლივი პერიოდის რომელ ნაკვეთს უნდა ზიუაკუთნოთ ჩვენი ძველი? სად უნდა მოთავსდეს იგი თავისი ნიშნებით? აი კითხვები, რომლებზედაც პასუხის გასაცემად საჭიროა შევისწავლოთ ძველის ტექსტი ძველი ქართული ენის სხვა ტექსტებთან მიმართებით და განვსაზღვროთ ენობრივ ნიშანთაგან ის განსაკუთრებული და იშვიათი, რომელიც ჩვენი ძველის ტექსტს დასახელებული ეპოქის ანა თუ იმ გარკვეულ დროსთან დააკავშირებს.

სახელთაგან ასეთ თავისებურებას საკუთარ სახელთა ხმარებაში ვამჩნევთ. — ადამიანთა და გეოგრაფიულ სახელთა შორის. ერთიცა და მეორეც ერთნაირ დაწერილობას ყოველთვის არ გვიჩვენებს. სხვანაირად არის წარმოდგენილი ზოგიერთი მათგანი.

ადამიანთა სახელებიდან განსხვავებულად არის დაწერილი პირველ რიგში ინდოეთის მეფის სახელი. თუ მოკლე რედაქციის ძირითად ნუსხებში იგი აბენეს-ია, ვრცელში ამის გვერდით მისი სხვაგვარი დაწერილობაც მოგვეპოვება. ასეთებია: ჰებენას (13ჰ, 10); ჰებანეს და აბენესე (4, 10...).

მთავარი გმირის სახელად ვრცელი ბალავარიანი უკლებლივ ბალაჰვარ-ს ხმარობს. ასევე მზარდულის სახელიც ყველგან ზადან-ია.

სხვა სახელების დაწერილობათაგან ერთფეროვანი არაა ერთი პირის სახელიც. ესაა მეტწილად ხმარებული ნაქორ, რომლის გვერდით ზოგჯერ ნაქურ-იც გვხვდება.

ადამიანის სახელების მსგავსად ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელიც ნაირ-ნაირადაა დაწერილი. ასეთია პირველ ყოვლისა ინდოეთის სამეფო ადგილის (ქვეყნის) სახელწოდება. ვრცელ ბალავარიანში ის ერთგან ბოლაიტ-ის სახით გვხვდება (3, 14), ხოლო მეორეგან — შოლაიტისა (167, 26). როგორც ეხებადეთ, სხვაობა წარმომდგარია გრაფიკულ ნიადაგზე. ნუსხური დაწერილობის „შ“ და „ბ“ ნიშნების მსგავსების გამო ინდოეთის ქვეყნის სახელი არეულად არის დაწერილი. მართებული ფორმა შოლაიტ არის, რადგან იგი პოულობს შესატყვისს სხვა წყაროში, ისიც უცხოში. მას, როგორც ირკვევა, არაბული შავილაბატ ემხრობა¹.

ორგვარი სახით არის დაწერილი აგრეთვე იმ ქვეყნის სახელიც, საიდანაც ბალავარი მოვიდა და სადაც შემდეგში იოდასათი წავიდა თავისი მოძღვ-

¹ Повесть о Варлааме пустынноике и Иоасафе ларенпче илнйиском. Перевод с арабского акад. В. Р. Розена, под редакцией и с введением акад. И. Ю. Крачковского, М.—Л. 1947.

რის მოსაძებნად ბარაქიას გამეფების შემდეგ. ეს ქვეყანა ერთგან სარნადიბ-ად იწოდება (27, 18), ხოლო მეორაგან სარანდიბ-ად (165, 9). ეს სახელიც აგრეთვე არაბულ სახელწოდებას უჭერს მხარს. მსგავსი სახით ცეილონი აღინიშნებოდა არაბულში: سراندیب — სერენდიბ².

ვრცელი ბალავარიანის დასახელებულ უცხო საკუთარ სახელთა ასეთი ნაირნაირი დაწერილობა უთუოდ მოწმობს იმას, რომ ვრცელი ბალავარიანის ტექსტი ჯერ კიდევ დამდგარი, სტაბილური არ გამიძარა, მაშინ როცა მოკლის ტექსტი, ამ სახელთა ერთფეროვანი დაწერილობით ყველა შემთხვევაში ჩამოსხმულია და დამდგარი, რაც გვგონია, მის შედარებით გვიანდლობაზე მიუთითებს.

სახელთა ბრუნვის ფარგლებში ვრცელი ბალავარიანი ისეთ იშვიათ შემთხვევებსაც გვიჩვენებს, როგორცაა წოდებითი ბრუნვის განოხატვა ფორმანტის გარეშე. მეტად ხშირად ეს ტექსტი წოდებით ბრუნვაში დაყენებულ სახელს უნიშნოდ, -ნის გარეშე ხმარობა. მაგალითად, თითქმის ყველგან მიმართვა მეფისადმი ასეა წარმოდგენილი: მეფე! — „ჰრქუა თედმა მეფესა: მეფე, ცხოვნი კერპთა მიერ“ (119, 30); ასევეა ცოტა ქვემოთაც: „ნიუგო თედმა: ზ მეფე, პირველად ჯერ-არს აღსრულებად მოწვეული ესე დიდი დღესასწაული“ (120, 3-5). მოკლე ბალავარიანთან ყველგან ასეთ შემთხვევაში წოდებითი -ნიშანი განუყრელად აბლაეს. მოყვანილი მაგალითებისათვის შდრ. მისი შესაბამისი (119, 25): „ჰრქუა: მეფეო, ცხოვნი კერპთა მიერ...“ და სხვ...

წოდებითის ასეთი ვრცელი ბალავარიანისებრი ხმარება გვხვდება აგრეთვე X ს-ის ერთ-ერთ ხელნაწერშიც, სახელდობრ მიქაელ მოდრეკილის იადგარში (S — 425), კერძოდ მასში შემავალ უქარაგმოდ ნაწერ ძლისპირებში.

ბრუნვის ნიშნის გარეშეა ზოგჯერ „რომელ“ სიმართებითი ნაცვალსახელიც ვრცელ ბალავარიანში, რასაც ზოგან მოკლე ბალავარის ტექსტიც თითქოს უნდა ადასტურებდეს. ასე მაგ., მე-13 თავის დასაწყისში, ერთგან ვრცელში სწერია: „მე ეპკონებ, თუ ესე არს ქურქელი შენი, რომელ ჰჳარაე“ (35, 6-8), რასაც მოკლე რედაქციით შეესაბამება: „და ეპკონებ, რომელ ეგე არს თუალი იგი, რომელსა ჰჳარაე“ (35, 7-9). მაგრამ აქ ეს მოვლენა — მიმართებითი ნაცვალსახელის ოდენ ფუძით წარმოდგენა — უფრო ძველის გადმონაშთი ჩანს, ვიდრე მოკლის ჩვენებაა.

ბრუნვის ნიშნის მოკვეცა, ნამდვილად, თუ, რასაკვირველია, შემთხვევითი არ არის ეს, ერთ სხვა სახელთანაც გვაქვს. 45-ე თავში ერთგან (101, 14-15) სწერია: „წინა-აღუდგ ნებასა ჩემსა თავ-მოთნებით და ექუ შჯულსა მამულ შენსა...“, რომელშიც მოსალოდნელი იყო მამულსა (მოკლეში ეს ადგილი სხვანაირადაა: „წინა-აღუდგ ნებასა ჩემსა და დაუტევე სჯული ჩემი“ — 101, 10-12.

¹ H. Marr, «Мудрость Балавара», грузинская версия «Душеспольной истории о Варлааме и Иосафсе», ЗВО, 1889, т. III, стр. 260.

შეიძლება, უკანასკნელი შემთხვევა, მართლაც, გადამწერის ლაფსუსს წარმოადგენდეს, მაგრამ წინა რიგის შემთხვევები იმ სახით, როგორც მას ტექსტში ვაძვლებით, იმდენად ძველი ქართულის ადრეულ ეტაპს (V—VIII სს.) ვერ მიეკუთვნება, რამდენადაც უფრო გვიანდელს, სახელდობრ IX—X სს.-ს.

თავსებურებანი თუ იშვიათობანი ზმნის სფეროშიც მოიპოვება. ვრცელი ბალავარიანის ნუსხისათვის დამახასიათებელი ამ მხრივ ისაა, რომ აქა-იქ მასში ვხვდებით იშვიათ ფორმებს, როგორც მაგ., ნ სუფიქსიან თურნეობით I-ს მესამე პირში („მკირელი იგი აღნადგინებითურთ დაუმარხან“ (40, 14-15)¹ და ი ც ი ს ზმნის ფორმად უწყვეტელში ი ც ო ღ ნ ა -სა და ი ც ნ ო ღ ნ ა -ს [„მეფემან იცოდნა იგინი“ 31, 11-12 (მოკლე წიგნშია: „მეფემან იცნა იგინი“ 31, 12-13)], „რომელმან იცოდნა წიგნი პირველი“ (74, 11-12)..

ერკელ ბალავარიანს მცირესთან ერთად, მხოლოდ უფრო მეტი სიქარბით, ზმნის იშვიათ ფორმათაგან მოეპოვება ისეთი, როგორცაა სტატიკური აწმყოაა და თურმეობითი I-ის მესამე სუბიექტური პირების სუფიქსად „(ე)ღ“ ფორმანტი:

1. „განმაშორებნ ჩემგან, რომელი-იგი მიცნობიედ“ (6, 23 ვრცელი).
2. „ცოდვითა განსთარკუს, რომელი შეუშოსიედ“ (7, 27 ვრც.),
3. „მრავალთა წელთა უპყრიედ წეი და სამართალი“ (47, 35 ვრცელი),
4. „რომელი მას არა შეუსწავიოდ“ (67, 30 ვრცელი).
5. „მოითლვის ყოველი იგი, რომელი უქმნიედ მოლუაწებაჲ“ (67, 31 ვრცელი).

ასეთი ფორმები მართლაც ჩვენი ძველის საკუთრება არაა, იგინი ძველი ქართულის იმ ტექსტებისათვისაც არის დამახასიათებელი, რომლებიც მე-8—მე-10 საუკუნეებშია წარმომოხილი².

აეთივე მიმართებით ბალავარიანის ორივე რედაქციას თურმეობითი I-ის სუბიექტურ პირთა დაბოლოებად აქვთ „ვარ“ (S₁), „ხარ“ (S₂), და „ა“ (S₃), სწორედ ის დაბოლოებანი, რაც ახალი ქართულისათვისაა დამახასიათებელი:

1. „შეუწყუდევივარ“ (20, 28 ვრცელი),
2. „გაუყენებივარ“ (20, 29 ვრცელი).
3. „შიუდრეკივარ“ (77, 36—7ძ.2 ორივეგან),
4. „შეუპყრივარ“ (91, 21 მოკლე),
5. „მივსნიხარ“ (ორივეგან 84, 31),
6. „გიყოფია“ (21, 35 ვრცელი, შღრ. მოკლის „გიყოფიეს“-ს 22, 7).

¹ ილია აბულაძე, ქართული ზმნის იშვიათი ფორმები VIII—IX სს-ის ძეგლების ძეგლად: სკაღინს სახელის თბრლიის სახელწიფი ფნიფერისიტეტის ში ომები, 53, 1954 წ. გვ. 131—147.

² იქვე.

ასეთი ფორმები დასახელებული მწკრივისათვის შედარებით ახალ მოვლენად ითვლება. რადგან ისინი XI ს-ის ბალავარიანის ვრცელს ნუსხაშია და თანაც აქა-იქ მათ X ს-ის ძეგლებშიც (ნუსხებში) ვხვდებით¹, ამიტომ ისინი ძველი ქართული ენის მოგვიანო ეტაპისათვის ნიშანდობლივ მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ.

საგულისხმოა ისიც, რომ ბალავარიანის ორივე რედაქციას მოეპოვება ძველი ქართულის გვიანდელ ეტაპზე შემუშავებული ისეთი მწკრივი, როგორცაა უწყვეტლის ხოლმეობითი. აი რამდენიმე ნიმუშიც:

1. „ეკითხვი დი და იგი მითხრობნ ვნებათა მისთა“ (6, 35 ვრცელი);
2. „ღღეს ჰმსახურებდიან მას და ხვალე დაამსახურის იგი სხუათა“ (7, 37 ვრცელი);
3. „ვერეინ განერის მშვდობით, რომელი ჰყუარობდის მას“ (7, 33-34);
4. „ასწავებდის სჯულსა ქრისტესსა“ (125, 2 მოკლე);
5. „მოვიდოდნიან კერბთ მსახურნი და ნათელს იღებდიან“ (138, 35-37 მოკლე);

დასახელებული მწკრივის ფორმებსაც უმთავრესად X ს-დან ვხვდებით ძეგლებში², ასე რომ ამ მხრითაც ვრცელი ბალავარიანი X ს-ის ძეგლებს უდგას გვერდით.

ამრიგად, გრამატიკული წყობის მხრით ჩვენი ძეგლისათვის დამახასიათებელი ნიშნები, რომლებიც ზემოთ წარმოვადგინეთ, ძველი ქართული ენის გვიანდელი ეტაპისათვის დამახასიათებელი გამოდგა, რის გამო მისი წარმოქმნა ქართულ ენაზე ამ ხანით (IX-X სს.) უნდა შემოიფარგლოს.

გრამატიკული წყობის ამ ჩვენებას ჩვენი ძეგლის ლექსიკაც უქერს მხარს. იგი მეტად საგულისხმოა, რის გამო ცალკე უნდა მიმოვიხილოთ.

მოკლე ბალავარიანისაგან განსხვავებით ვრცელს მოეპოვება უცხო წარმოშობის სიტყვების ახალი წყება (ფალაურის, ახალი სპარსელისა და არაბულისა), ახლებური კომპოზიტები, რთული ზმნები და საგანგებო ტერმინებად გამოყენებული ქართული სიტყვები. ნ. მარის მიერ მოკლე ბალავარიანში აღნიშნულ ახალ სპარსულ სიტყვებს (სუსტი-*سست*, ფლას-ი — *اسس*, ჩანგ-ი — *گنج*, პასუხ-ი — *جاس*, ლალ-ი — *غلا*)³, რომლებიც ვრცელშიც ვხვდებოდა, ამ უკანასკნელით ემატება: დასტურ-ი „სარწმუნო, სანდო“ — *استور* (75, 12) და იმედ-ი — *اميد* (118, 22).

არაბულიდან უნდა იყოს შემოსული ვრცელ რედაქციაში ხმარებული ერთი ისეთი სიტყვა, რომელიც ჯერ სხვაგან არ შეგვხვედრია. ესაა რუჰე:

¹ ა. შანიძე, გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთვიმეს ცხოვრების მიხედვით, თბილისი, 1946, გვ. 78.

² იქვე, გვ. 73-74.

³ Н. Марр. Армяно-груз. материалы... СВО, XI, 1899, გვ. 58-59 (სქოლიოში).

„არავის დააყენებს [მზე], რომელნი ირგებდენ მისგან, და არცა განტფობად ვის უნდა მისგან და არცაღა ახლოთ ჳელის მიყოფად რუჰეესა მისსა“ (46, 19).

რუჰე არაბული ج — rux უნდა იყოს, რაც აღნიშნავს „მეოთხედს ანუ ნაოთხალს, ნაწილს“. ამის მიხედვით, მოყვანილი ციტატის აზრი ისაა, რომ მზე არავის დააბრკოლებს, არც მას, ვისაც გაბობობა უნდა, და არც მას, ვისაც უნდა შეეხოს მის ნაოთხალს თუ ნაწილს (ალბათ, სხივს).

არაერთგზის ვხვდებით ვრცელს წიგნში აღრითგან ჩვენს მწერლობაში ფეხმოდგმულ ფალაურ სიტყვებს: ზედსართავ და შ-ნ-სა (უფროობითი ხარისხითაც კი — უდაზნეს) და არსებით დილეგ-სა და პაემან-ს. აი სათანადო მოწმობანი:

დაშნ-ი:

„არცა ვინ შემძლებელ არს დაშნთა სიტყუათა თქუმად ერის მიმართ, ვითარ მეფე... არავის ეგჳარებთან დაშნნი სიტყუანი, ვითარ ორთა კაცთა“ (136, 12-15), ანდა: „ოღესმე დააცადიან მხილებამათლაცა მიმართ, რომელნი უდაშნეს და უფროას სამართლისა და სიტყვს შემწყწარებელ იყენიან მამისა შენისასა“ (48, 24-27).

დაშნი „მორჩილ-თანახმასა“ და „მშვიდ-მოზავეს“ ნიშნავდა ძველ ქართულში, ამასვე ნიშნავს ის ჩვენი ტექსტშიც. ასეთი მნიშვნელობა კი მოაქვს მას ფალაურიდან: *dañ-Verrag, Vereinbarung*¹.

დილეგიცა და პაემანიც ფალაური წარმოშობისაა. დილეგი² „ციხესა“ თუ „საპყრობილეს“ ნიშნავს ძველ ქართულში. ესევე მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ტექსტში: „მას ესრეთ შეურაცხიეს ყოფამ ჳორცთა შინა, ვითარცა იწროსა დილეგსა“ (გვ. 164, 8). პაემანი კი „პირობას“ ნიშნავს: „ყვეს პაემანი შეკრებისა“ (112, 25).

ახალგამოვლენილად უნდა ნივინით გუნდის აღმნიშვნელი „გრო“ (94, 25) სიტყვა, რომელიც ფალაურია (*grōh*) და ჩვენი ტექსტში გვხვდება რამდენჯერმე. ამ სიტყვის ფალაურიდან მომდინარეობა იმასაც ჰფენს ნათელს, რომ ეს სიტყვა ჩვენი ენის ლექსიკაში არაბობამდელია, ე. ი. VIII ს-მდელი.

სომხურიდან შემოსულად იყო მიჩნეული ნ. მარის მიერ მოკვლ ბალავარიანის შემარგე, რომლის სომხური შესატყვისი *მარგარე* სოგდურნიდან სესხებულად მიუჩნევია Salemann-ს (IAH 1913, 1119 — 30), მაგრამ ფალაურის შუამავლობითო, A. Miellet-სა და Gauthiot-ს დაკვირვებით³. ამ ფორმით ეს სიტყვა არ იპოვება ვრცელში. იგი აქ ჳმნის სახით გვხვდება: „მარაგება“, ისიც მისი სრული მნიშვნელობით: „მაშინ იწყო რაქის მარაგებად წინაფარ ცნობისათჳს, თუ განემარჯუებისა, რასა-იგი ეძიებენ, და

¹ Nyberg. Hilfsbuch 2, 173, პრ. აკარიანის მიხედვით ჳაქერენ არძათო. რთარან, VII, 1935, 119-120.

² პ. Աբուլჯե. «Չրհակի բառի ստուգաբանութիւնը. Տիգիկազըր ჳაკსական ՍՍԻՔ-դիտութիւնների ակադեմիայի, Երևան, № 1-2, 1944, სჳ 105-106.

³ ჳ. Անասიან, ჳაქერენ არძათական რთარან, IV, 803-806.

პრეტუა მეფესა: აპა ესერა სათულავეი გუაუწყებს, ვითარმედ არა ექცეოთ თვნიერ განმარჯუებისა“ (94, 14-19). როგორც ამ კონტექსტიდან ჩანს, მარაგება ხდება იმ მიზნით, რომ წინასწარ შეიტყონ, რა შედეგი ექნება გადადგმულ ნაბიჯს, გაუმარჯვდება, ე. ი. წარმატება ექნება, თუ არა. ამ წინასწარ ცნობას კი აღაძინი თურმე სათვალავის მეოხებით აღწევს. მაშასადამე, მოსავლის შესატყობად რალაცის გათუალვა, ანუ დანახვა-გამოთვლა წარმოებს.

„მარაგება“ ძირად „მარაგ“-ს გამოჰყოფს, რაც შეუკუმშველადაცა და შეუკუმშულადაც არის წარმოდგენილი წარმოქმნილს „მე-ნარ(ა)გ-ე“-ში, რომელსაც მოკლე ბალავარიანის ნუსხებში ვხვდებით. „მარაგ“ სხვაგანაც იხმარება. „კპრიაანეს ცხოვრების“ წიგნის ერთ ადგილას (A95, 758a) ვკითხულობთ: „დავისწავე მუნ ... ზრაახვამ მარაგითა და მარაგ ზრაახეთა“.

ჯერ კიდევ აკად. ნ. მარს ჰქონდა მართებულად შენიშნული, რომ შინა-არსობლივ „სიბრძნე ბალავარიანის“ ტექსტი შეიძლებოდა VII-VIII ს-ად მიჩნეულიყო, ამას რომ ხელს არ უშლიდეს ახალი სპარსული ენის ლექსიკური მასალა, რომელსაც მასში ვხვდებით, რაც IX-X სს-ისათვის არის მხოლოდ შესაძლებელი¹. აღნიშნული დაკვირვება თუ გაკეთებული იყო მეტად გვიანდელი ხანის ხელნაწერებით დატული მოკლე ბალავარიანის ტექსტთაგანის მიმართ, რომელიც, როგორც ვნახეთ, ჩამოყალიბებული უნდა იყოს XI ს-ის გასულსა თუ ამ საუკუნის შემდეგ (გვ. 029), იგი უფრო მეტი სამართლიანობით გავრცელდება ახლად გამოვლინებული ბალავარიანის ვრცელ ტექსტზე, რომელიც XI ს-ის მეორე ნახევრის ნუსხაა და უდაოდ წინა ხანის ხელნაწერი დედნის გადანაწერი, მით უმეტეს, რომ აღმოცენების ხანის განმსაზღვრელი ლექსიკა აქ უფრო მდიდრადაა წარმოდგენილი.

კომპოზიციები ანუ რთული თუ თხზული სახელები, რომლებიც იშვიათად გვხვდება ძველს ქართულში, შემდეგია:

1. გონება-შემწყნარებელი:

„ყრმა იგი ფრიად მიმღებელ იყო სიბრძნისა და გონება-შემწყნარებელ სწავლულებისა“ (18, 35-37), შდრ. მოკლე: „ყრმა იგი ფრიად მიმღებელ იყო სიბრძნისა და შემწყნარებელ სწავლულობისა“ (18, 35-37).

2. სიტყუა-მეცნიერება:

„ნუუკუე მიაქცივნეს კერპთ მსახურებისაგან სიტყუა-მეცნიერებითა მისითა“ (116, 32-34), ერთი ასეთი რთული სახელი მოკლე ბალავარიანშიც გვხვდება.

¹ Н. Марр, Армяно-грузинские материалы для истории Душоплезной цовести о Варлааме и Иосафате: ЗВО, XI, 1899, стран. 63.

3. ცნობა-ნაკლულევანება:

„და მათ შეაცთუნეს იგი სიყრმითა და ცნობა-ნაკლულევანებითა“ (104, 36).

4. წინააღსწარ-მცნობელი:

„პრქუეს მას წინააღსწარ-მცნობელთა მათ, ვითარმედ: შენ მათ ყოველთასა უმეტეს ყოფად ხარ“ (20, 36—21. 1).

5. შინაზრდილობა:

„ხოლო იგინი [ქურციკნი] ჰფრთხებოდეს შინაზრდილობისა მისისათჳს“ (79, 34-35), საუბარია ქურციკის ნუკრზე, რომელიც შინ, მეფისკარზე გაიზარდა და მოშინაურდა.

იშვიათი ხმარებისა ჩანს ზოგიერთი რთული ზმნაც, შედგენილი უმეტესად „ცემა“ ან „ყოფა“ ზმნით. ასეთებია:

1. ფლობა-სცემდა:

„არავის შეუტეობდა მამამ მისი მის ზედა და არცა ვიღრე მას. ფლობა-სცემდა განსლვად“ (19, 10-12), შდრ. მოკლე: „არავის შეუტეობდა და არცა მას განუტეობდა განსლვად ქალაქისაგან“ (19, 9—11).

2. ყენება-გეყო:

„რამ ყენება-გეყო შენ თხრობად ჩემდა ესევეთარი გზამ, ვიღრე აქამომდე?“ (52, 16-17), შდრ. მოკლე: „რამ გაყენებდა აქამომდე თხრობად ჩემდა გზამ იგი?“ (52, 20-21).

3. წინა-მიყავ:

„აწ წინა-მიყავ თხოვამ ჩემი“ (54, 17), შდრ. მოკლე: „თუ შენჳყო“ (54, 26).

მეტად საგულისხმოა ტერმინებად გამოყენებული სიტყვებიც:

1. სადგური — სადგურეობა:

„შენ უწყვი სადგური ჩემი წინაშე მეფისა და ადგილი ჩემი მისთანა“ (75, 15-17).

„ღირსევე, არა ესევეთარი ქურქელი დაფარვად მისგან სადგურეობასა ზედა შენსა წინაშე მისსა“ (29, 23 — 25).

სადგური აქ „ხარისხს, მდგომარეობას, თანამდებობას“ აღნიშნავს. **ქოლო სადგურეობა** „ზეობას თანამდებობასა თუ მდგომარეობაში, ან ხარისხში ყოფნის ხანას“.

2. შეკუთება || შეკუთება, შეკუთებული:

„ანუ ვითარ გიკვრს, მეფე, სურვილი ჩემი კეთილთა მათთჳს წარუვალთა და არა გიკვრს შეკუთებად თავისა შენისა და საშუებელთა ამისსოფლისა წარმავალთა“ (106, 1-4).

„ფრიად შეკუთებულ იყო ყრმამ იგი ნუკრსა მას, ვითარმედ ვერ; სთმობდა თჳნიერ მისა ეამ ერთცა“ (79, 27-29).

შეკუთებული კონტექსტით „შეჩვეულს, შეთვისებულს“ უნდა ნიშნავდეს. იგი წარმოქმნილი ჩანს კუეთა-საგან, რომლისაგან მომდინარეობს შეკუთება ორ შეკუთება, რაც „შესაკუთრებას“ აღნიშნავს. მისგანვეა წარმოქმნილი ძველად ხმარებული საკუთარ-იც. აქედან უკვე შეკუთებული ნიშნავს აგრეთვე „შესაკუთრებულს“. ამ მნიშვნელობით არის გისიტყვა ნაამარი „ვეფხისტყაოსანში“ [„გილიზღებს და შეგიკვეთებს, მიგინდობს და მოგენდობს“ (1081, 2; შდრ. აგრეთვე 609 სტროფი)] და არა იმით, რაც 1937 და 1951 წლების გამოცემასთან დართულ ლექსიკონშია წარმოდგენილი. სხვათა შორის, მართებულად განმარტავს ამ სიტყვის ძირიდან წარმოებული ზმნის ფორმას „შეეკვეთა-ს“ სულხან-საბა ორბელიანი: შეეკვეთა -- შეეკრა, გინა შეესაკუთრაო¹.

3. შინა:

„იგრძნეს შინათა მისთა განველურებაჲ მისი“ (80, 2-3). აქ შინა აღნიშნავს „შინაურს“.

4. მუნი:

„ვის ესავ მოგებად შრომათათჳს შენთა, უკუეთუ მუნი სასოებაჲ არა გაქუს“ (149, 38-39),

მუნი აქ აღნიშნავს „იქაურს, საიქიოს“.

5. განი:

„ემსგავსოს მოისარსა, რომელმან უფროას ზომისა არა მოიზიდნის მშულდსა, ნუუკუე გარდავლოს განსა და არცა უმცრო ზომისა, ნუუკუე დააკლდეს და ვერ მიაწინეს და არცა მრუდად, ნუუკუე აჰვადან გარე, არამედ ზომით ყვის და მართლ თული მიაყვანის, რათა განემარჯოს მიმთხუეჲ განისაჲ“ (164, 19—24). აქიდან „განი“ არის „მიზანი“ ან საბას განმარტებით სიტყვა „საგნისა“, რაც იგივე „გან“-ია: „ისრის ნიშანი“². ამ სახით ეს სიტყვა აქამომდის შენიშნული იყო მხოლოდ ბიბლიაში. მისი აქ დაცულობა და ძირობა „საგან“ სიტყვაში დაადასტურა და ახსნა პროფ. ვ. ბერიძემ³.

6. კუერი:

„უბრწყინვალეს იყვნეს უფროას კუერსა მზის თუალისასა“ (167, 1-2). კუერი აქ მზის შუაგულს, შუა წრეს ანუ ბურთს აღნიშნავს. ამ გაგებით ვხვდებით აღნიშნულ სიტყვას IX-X სს.-ის ერთს თარგმნილ ტექსტში⁴, რომელსაც «კაცისა შესაქმნისათჳს» ეწოდება (გრიგოლ ნოეღიანი) და X ს-ის ხელნაწერიჲ არის მოღწეული ჩვენამდის“ (S—1141, გვ. 74).

¹ ს.-ს. ორბელიანი, ქართული ლექსიკონი, პროფ. ი. ყიფშიძისა და პროფ. ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1928.

² იქვე.

³ ვ. ბერიძე, საგან-სიტყვის ეტიმოლოგიისათვის.—საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის შიშაბე, ტ. III, № 4, 1942, გვ. 381-388.

⁴ ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, I წიგნი, 1928 წ., გვ. 130.

7. ღნიოშ-ი:

„საკუმეველნი სულნელნი და ნელსაცხებელნი პატიოსანნი არავენ შთაახხნის კურკელსა ღნიოშსა“ (164, 10-11). ღნიოში აქ „ტულს, ავს, არა-წმინდას“ აღნიშნავს. ამ სიტყვას ჩვენ ვხვდებით X ს.-ის მიწურულის მოღვაწის გრიგოლ ოშკელის ერთს თარგმნილ ნაწარმოებში, რომელიც XI ს.-ის ნუსხით არის მოღწეული¹.

8. ბარე:

„ოდესლა არა ინებე განყვანებაჲ ჩემი შენ თანა და არცა მოყუასთა შენთათჳს მიიღე სამოსელი გინა თუ საფასე, ბარე მიიღე სამოსელი თავისა შენისათჳს!“ (85, 33-36).

ეს სიტყვაჲ შედარებით გვიან გვხვდება ძველ ქართულ მწერლობაში, სახელდობრ X ს.-ში.

9. ზა(ვ)ობა:

„გეზაობდი შენ სინათლედ ცხორებისა ჩემისა“ (129, 29-30). კონტექსტით თითქოს ის „გიტქერდი, მიმაჩნდი-ს“ უღრის. სიტყვა იშვიათი ჩანს, შეიძლება მისი ძირი უცხოური იყოს.

10. კაც-ი:

გვხვდება ეს სიტყვა დაქარაგმებული სახით. იგი კონტექსტით სიბილღის გამოსახატავად ჩანს ნახმარი. — „რომელიმე მათგანი ახლოჲ, ვითარცა წყარონი აღმომდულარენი, და რომელიმე კ'ც ერთ, გინა ერთ ჰოროლ აღმოეცემის“ (46, 38-40).

აქ რომ, მართლაც, ეს „კ'ც“ „კაც“-ია და სიბილღის გამოსახატავად არის ნახმარი, ამას ნათლად მოწმობს „მარკოზ განშორებულის ცხოვრების“ ერთი ადგილი (ნ. სინას ხელნაწ. № 36, 250 ვხ), სადაც სწერია: „და ვითარცა ესე სიტყუაჲ თქუა, აღიდხურა მთაჲ იგი და აღვიდა ჰაერთა შინა ხუთ კაც სინაღლედ და ენება ზღუად შთავრდომაჲ“.

ამრიგად, სანიმუშოდ მოყვანილი ლექსიკური მასალა ნათლად გვიჩვენებს, რომ იგი სიძველესთან ერთად სიახლესაც არაა მოკლებული, ისიც სრულიად ეხმაურება იმ ჩვენებას, რაც ჩვენ მოგვცა ზემოთ წარმოდგენილმა ენობრივმა სხვა მხარემ, გრამატიკული წყობის ანალიზმა, და თავსდება იმ ხანაში, — IX-X სს.-ში, — რომელიც ხსენებული მხრით დადგინდა.

¹ იღ. აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს.-ში, თბილისი, 1944 წ. გვ. 0194 — 0198.

IV. ქართული ბალავარიანის რედაქციები შინაარსობლივ

ბალავარიანის მოკლე რედაქციის დამახასიათებელ თვისებად ვრცელთან მიმართებით, როგორც ზემოთ აღვნიშნავდით, ის ჩანს, რომ იგი ერთი მხრით უმეტეს წილად ვრცელისაგან არის გაპოკრებული, ხოლო მეორე მხრით ვრცელის მთელი რიგი ადგილები მასში ან მოკლედ და მოჭრით არის გადმოცეული, ანდა სრულიად გაშვებულია. როგორც ვნახეთ, არც ერთი არ ხდება უმიზეზოდ და უმიზნოდ. საინსავე შემთხვევაში შედეგი ერთია: ცხოვრების ვრცელი წიგნის ნაცვლად მიღებულია ცხოვრების მოკლე წიგნი. შემოკლების მიზანიც — გადმოიცეს ცხოვრება მოკლედ — ნათელი ზოლივით გასდევს მოკლე ბალავარიანს, რის დანახვა ნათლად შესაძლებელი ხდება მხოლოდ ეხლა, ვრცელის გამოჩენის შემდეგ.

თუ რა გზით ხდება გარკვეული ადგილების შემოკლება, ამასაც გაკერით შევნიშნავდით ზემოთ. ერთ შემთხვევაში ეს გზაა — დაგდება სინონიმური ცალებისა, მიწყობილი სინონიმების დროს. აი რამდენიმე ნიმუშიც:

ვ რ ც ე ლ ი

მ ო კ ლ ე

1. „წურთილებაჲ სიბრძნისაჲ და სწავლულებისაჲ“ (18, 25-26).

2. „რახათა განმითეო და განვიდე“ (22, 14).

3. „მასმიეს ძისა მეთისა რჩულიერად ქცევაჲ და სიწმიდით ცხოვრებაჲ“ (29, 8-10).

4. „ადგილ-სცეს და განვიდეს მათგან“ (30, 11-12).

5. „პოვა იგი ყოვლით კერძო ბრძენ და გონიერ“ (54, 29).

6. „მისაგებელი უღმრთოთაჲ და ცოდვილთაჲ“ (127, 8 — 9).

7. „ყოვლადვე სახიერებასა და კეთილსა აზრახებნ“ (49, 11-12).

1. „წურთილობაჲ სიბრძნისაჲ“ (18, 24 - 25).

2. „რახათა განმითეო“ (22, 12).

3. „მასმია მეთისა ძისა სიწმიდით ცხოვრებაჲ“ (28, 38—29-1).

4. „განვიდეს მისგან“ (30, 8).

5. „პოვა გონიერად“ (55, 2).

6. „მისაგებელი ცოდვილთაჲ“ (27, 6).

7. „ყოველსა კეთილსა აზრახებდა“ (49, 8-9) და სხვ...

მეორე შემთხვევაში შემოკლება რთული თუ გავრცობილი წინადადებების გამარტივებით ხდება. აი ამის რამდენიმე ნიმუშიც.

ვ რ ც ე ლ ი

მ ო კ ლ ე

1. „პატივე-უყო ძემან მეთისამან და მოიკითხა იგი“ (30, 9-10).

2. „გლოცავ, მამაო, და ვევედრები მეუფებასა შენსა“ (22, 13-46).

1. „პატივით მოიკითხა იგი“ (30, 6-7).

2. „გვევედრები“ (22, 11-12).

3. „შეჰგავს გამოყენებაჲ ჩემი რისხვისაგან მამისა შენისა“ (78, 3-5).
 4. „აღღვს და ღღენა უყვეს“ (158, 33-34).

3. „განვერე რისხვასა მამისა შენისასა“ (78, 7-8).
 4. „ღღენა უყვეს“ (158, 34).

ასევე გამარტივებულია რთული გამოთქმები:

ვრცელი

1. „ყვე სიტყუაჲ“ (49, 30).
 2. „ძიება-ყყაჲ“ (62, 18).
 3. „ღამწუხრდა ღღე“ (116, 6-7).
 4. „ღღუწული აღასრულე“ (119, 31).
 5. „აღიძრა ტრფილებითა“ (120, 33).
 6. „შურის გებასა ითხოვენ“ (152, 37-38).

მოკლე

1. „არქუ“ (49, 21).
 2. „ვიდიჲ“ (62, 18).
 3. „ღღაღღა“ (116, 1).
 4. „იღღუწე“ (119, 31).
 5. „ეტრფილა“ (120, 30-31).
 6. „შურსა იგებენ“ (152, 38).

ვრცელი ბალავარიანის ფართო ადგილები, აღენიშნავდით ზემოთ, ორი-ოდე სიტყვით არის გადმოცემული მოკლეში. რაკა ასეთ ადგილებს ვაკირდებით, ირკვევა, რომ ესენი მეტწილად ისეთი ადგილები ჩანან, სადაც დაჰძღვრება გადმოცემული ან ახსნა-განმარტება მოწოდებული რაიზე განყენებული ცნების გარშემო, ანდა დაწვრილებითი თხრობაა რომელიმე კერძო შემთხვევისა, რომელსაც ამბის საერთო განვითარებაში არსებითი არაფერი შეაქვს. ასეთი ადგილებია სწორედ, რომ ფრაზეოლოგიურად დაცილებულია ვრცელისას და რედაქტორის საკუთარ ქმნილებას უნდა წარმოადგენდეს, ხშირად განსხვავებულსაც კი შინაარსობლივ. ასე ჩანს, ყოველ შემთხვევაში, მაშინ, რაკა მოკლე ბალავარიანის უმეტესი ნაწილი, როგორც ზემოთ აღენიშნეთ, იმ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს ვრცელთან, რომელსაც გარკვეულ კანონზომიერებაზე დამყარებული გამოკრება შეიძლება ეწოდოს.

ადვილად ასახსნელი რჩება ისიც, თუ რატომ გამოტოვა მოკლე ბალავარიანის რედაქტორმა ვრცელის მრავალი ადგილი. ეს ადგილები ჩვენ ცხოვრების წიგნთა თავების სარჩევში ვარსკვლავებით აღენიშნეთ. ასეთი თავებისა თუ თავის ნაწილების უბრალო ჩაკითხვითაც კი ადამიანი ადვილად შეაჩნევს, რომ მეტწილად გაშვებულია სწორედ ისეთი ადგილები, რომლებიც სწავლულებას ანუ სიბრძნეს ეხება, ამ სოფლის ანუ საწუთროს წარმავლობას (სასუფეველთან დაკავშირებით), განყენებულსა და საღვთისმეტყველო საგნებზე მსჯელობას, არსსა და არა-არსს, სიკეთესა და სიბოროტეს, სათნობასა და ვნებას, ღვთის ღიღებას, ქრისტიანობას, კერპთთაყვანისმცემლობასა და სხვას, რომლებიც უმთავრესად დილაოგის ანუ სიტყვის-გების ფორმით არის გადმოცემული ვრცელს ბალავარიანში. სრულიად თავისუფალი ასეთი საკითხებისაგან, რასაც იკრეველია, არც მოკლე ბალავარიანია, მაგრამ ყოველმხრივ ჩანს, რომ ის ვრცელთან მიმართებით ამ მხრით დიდ ზომიერებას იცავს.

ტენდენცია, არ დაამძიმოს თხრობა ზედმეტი წვირლმანებით, არ დარჩეს იგი გაქიანურებული, განტვირთოს ქარბი მოძღვრებითისა და საღვთისმეტყველო ელემენტისაგან, დამახასიათებელია მოკლე ბალავარიანის რედაქტორისათვის; წარმართოს ეს თხრობა ცხოვლად და დინამიკურად, ასწრაფებით, გადმოსცეა მეტწილად მთავარ მოქმედ პირთა თავგადასავალი, აი უმთავრესი ნიშნები, რომლებიც წითელი ზოლივით გასდევს მოკლე რედაქციას. იგი, აჲ ვთქვათ, ერთგვარი სეინაქარია. თავისი ასეთი ხასიათის გამო ბევრი რამ ბუნდოვანხი, გაუმართავი და ბოლომდის მიუტანელია მოკლე ბალავარიანში. ერთი სიტყვით, მოკლე ბალავარიანის კონსპექტურობა წარმოდგენილი მიზნითა და გზით არის წარმოქმნილი და არა სხვა რაიმე, თუნდ ინდური თხრობის თავდაპირველი ნაჩქარევი ჩანაწერის ხასიათით, როგორც ეს პროფ. შ. ნუცუბიძეა მიაჩნია, ისიც VII ს.-ისათვის¹, რომელსაც, როგორც ვნახეთ, არას გზით არ ევსება გრამატიკული წყობისა და ლექსიკის რიგის თავისი ენობრივი მაჩვენებლებით არც ერთი ქართული რედაქცია ბალავარიანისა.

სხვათა შორის, ცხოვრების წიგნის შემოკლება შეიძლება ქართულ ენაზე იყოს შესრულებული და ისიც აღმოსავლეთში, იერუსალიმს, საიდანაც, როგორც ჩანს, მომდინარეობს საერთოდ ქართული ბალავარიანი. ბოლო ხანს, როგორც ცნობილია, გაირკვა, რომ არა უადრეს მეათე საუკუნისა, უფრო კი XI ს.-ში, შეუმოკლებით არსენი კათალიკოზის ნიერ (X ს.) შედგენილი იოანე ზედაზნელისა და მის მოწაფეთა ცხოვრების წიგნი². ამ წიგნის შემოკლებული ნუსხები რომ იმავე ხელნაწერ კრებულებში აღმოჩნდა (A 159/833 და იერუსალიმისა № 36), როკლებშიც „სიბრძნე ბალავარისია“ მოთავსებული, გვჯონია სულ შემთხვევითი არ უნდა იყოს. რამდენადაც ეს უადრინდელესი კრებულები იერუსალიმის ჯერის მონასტრისა ჩანან, იმდენად აღნიშნული მოვლენა შეიძლება იმას მოწმობდეს, რომ ასეთი მიმართულება აღმოსავლეთში წამოწყებულიყოს.

ვრცელი ბალავარიანის გვერდით მისივე შემოკლებული რედაქციის არსებობა მართო ქართული მწერლობის დამახასიათებელი არაა. ასეთი მოვლენა სხვაგანაც შეინიშნება, მაგ., სომხურში. როგორც ცნობილია, დღემდის სომხურ მეცნიერებაში დადგენილია ბალავარიანის ორი სახის წიგნი: ერთი — ვრცელი და ნეორე — მოკლე, ანუ სეინაქსარული, დართული სომხურ სეინაქსარებზევე. ორივე გამოქვეყნებულია³. ნათს ურთიერთობასა და წარმოდინარეობაზე სამეცნიერო ლიტერატურაში გარკვეული აზრია შემუშავებული. ვრცელი, რომლის ავტორად ვინმე იოანე მონოზანია დასახელებული წიგნის

¹ Ш. И. Н у д у б и д з е, К происхождению греческого романа «Варлаам и Иоасаф», Тбилиси, 1956, стр. 114 — 115, 121 — 122.

² ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები, ტექსტები გამოკვლივით და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბილისი, 1955 წ., გვ. XVII — XXII.

³ სკარაგლიძის ნიციორის ქართულ მიქსაქილ ირელი ქადაგორის ზედაზნე... აქათათაქილ შ. სტრ-მიქსანსან, ქადაგორაჲთა, 1898.

ბალეარიალთან მიმართებისასაც. მეხუთე თავი, რომელშიც აბენეს მეფის ფრიად სარწმუნო თანამზრახველზეა საუბარი, მოკლის მიხედვით ეძღვნება ბალეარს, რომელიც ქრისტიანად არის იმთავითვე გამოყვანილი და არა ერთგულების გამო დაწინაურებულად და, მაშასადამე, შურის აღძვრულად სხეებში, როგორც ეს ვრცელშია. აქვე მოკლე რედაქცია პარალელის უქონელ ისეთ ადგილსაც ურთავს, სადაც საუბარია ბალეარის ქრისტიანობის გამომჟღავნებასა და მის გაიყვებაზე სამეფო კარიდან (გვ. 15, 19 — 16, 29).

ასეთი შემთხვევა სხვაგანაც გვაქვს. მოკლე რედაქციით რაქისი, აბენეს მეფის აგრეთვე უერთგულესი თანამზრახველი, რომელიც მეფეს იმას ურჩევს, რომ ცრუ ბალეარის ანუ ნაქორის პაექრობით იოდანასთან იღონოს დამაიქციოს იგი კერპთმსახურებაზე, თვით მოიქცევა და აღიარებს ქრისტეს. ვრცელმა ბალეარიალმა მსგავსი რამ არ იცის. მოკლისგან განსხვავებით იგი თედმას მიაწერს ასეთ რამეს. თითქმის ერთი და იგივე სიტყვებითაა გადმოცემული ეს მსგავსი ეპიზოდები ორსავე რედაქციაში. ვნახოთ ისინი ერთმანეთის გვერდით:

ვ რ ც ე ლ ი

„მიუფო და ჰრქუა თედმა: და ვინაა უწყი, თუ ქეშმარიტსა იტყვან წინაწარმეტყუელნი, ვითარმედ ღმრთისა მიერ მოვლინებულ არიან? ჰრქუა მეფემან იოდანასთ: ამის გამო უწყი, ვითარმედ ქეშმარიტსა იტყვან, რამეთუ აჩუენეს სოფელსა შინა ნიშები და სასწაულები, რომელი ვერვის დაბადებულთაგანსა ველ-ეწიფების ეგვიეთარისა ძალისა ჩუენებად, რამეთუ ძალითა ღმრთისადათა იქმოდეს, რაათა ჰრწმენეს სოფელსა და ცნან ყოველთა, ვითარმედ ქეშმარიტ არს სარწმუნოება მათი და ვითარმედ იგინი არიან რჩეულნი მისნი შორის ყოველთა თესლთა.

„და განაგრძო თედმა გამოძიება და კითხვა იოდანისგან წინაშე მამისა მისისა, ვიდრემდის იცნა და ჰრწმენა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე და (თქუა), ვითარმედ: ქეშმარიტსა [იტყვს] და თქუენ ცუდსა შრომასა აღასრულებთ კერპთა მიმართ. მაშინ აღიარა ვმითა მალლითა თედმა და თქუა: არავინ არს ღმერთ ქუეყანასა ზედა, გარნა მამა მხოლოდ და ძე მისი, მხო-

მ ო კ ლ ე

„ჰრქუა რაქის: ვინ უწყის, თუ ქეშმარიტსა იტყოდეს წინაწარმეტყუელნი და მოციქულნი? ჰრქუა: ამით გამო უწყი, რამეთუ იქმოდეს ნიშებსა და სასწაულებსა, რომელი სხუამან ვერავინ ქმნის. ხოლო იგინი სახელის ღებითა ღმრთისადათა იქმოდეს, რაათა ჰრწმენეს ყოველსა სოფელსა.

„და განაგრძო რაქის გამოძიება სიტყვსა იოდანისაგან წინაშე მამისა მისისა, ვიდრემდის იცნა რაქის ღმერთი და თქუა: ყოველსა ქეშმარიტსა იტყვს და ჩუენ ცუდსა შრომასა აღვასრულებთ კერპთა მიმართ.. და აღიარა წინაშე ყოვლისა ერისა და თქუა ვმითა მალლითა, ვითარმედ: არავინ არს ღმერთი ქუეყანასა ზედა, გარნა ღმერთი მხოლოდ, რომელმან-

ლოდ შობილი და ყოველად წმიდა სული, თანაარსი. ღმერთი სამგუამოვანი, ერთ-არსი, დამბადებელი ცათა და ქუეყანისა. და ყოველი წესი ქრისტიანობისა ალიარა და პრწყენა და შეიწყენარა წმიდა ნათლის-ღება, და მიერთგან იწყო დამარბვად მცნებათა ქრისტესთა და გულს-მოდგინედ ევედრებოდა ღმერთსა და აღიდებდა სახელსა მისსა“ (150, 36 — 151, 15).

დაჰბანდა ცანი და ქუეყანა. და ყოველივე წესი სჯულისსა თვთ აღიარა და იწყო ლოცვად და მარხვად“ (104, 15-105, 2).

აქაც რომ მოკლე ბალავარიანი ვრცელზეა დამოკიდებული, ამას ერთი ისეთი მით ხანა-ი მოწმობს, რომელიც მცირეს მოეპოვება. შეკითხვაზე: „ვინ უწყის, თუ ქეშმარიტსა იტყოდეს“, როგორც ერთგან აღენიშნეთ (გვ. 022), არ შეიძლება პასუხად გვეპონდეს სიტყვები: „ამით გამო უწყი“, არამედ ის შეიძლება უპასუხებდეს მხოლოდ ასეთ შეკითხვას: „ვინაა უწყი, თუ ქეშმარიტსა იტყოდეს?“, რაც მართლაც ასეა წარმოდგენილი ვრცელ ბალავარიანში: „ვინაა უწყი, თუ ქეშმარიტსა იტყვან?“

მოკლე რედაქცია სხვაგვარადაც განსხვავდება ვრცელისაგან. ყველაზე თვალში საცემი ისაა, რომ მას ისეთი ადგილები მოეპოვება, რომელთაც ვრცელში არ ეძებნება შესატყვისი. თხრობის თანმიმდევრობით უმთავრესნი მათ შორის არიან:

1. ანბის მთხრობლის ვინაობა, წიგნის სახელწოდება და მისი მოპოვების ადგილი (პირველი დასაწყისი სიტყვები ძეგლისა),
2. ბალავარის დასმენა მტერ მოხელეთაგან მეფესთან იმაზე, რომ ის ქრისტიანიო (15, 19 — 16, 29),
3. იოდასათვის საუბარი ზადანთან ისეთი ქვეყნის შესახებ, სადაც სენი, სატკივარი და სიკვდილი არაა (25, 7-27),
4. იოდასათვის საუბარი ბალავართან სულის განტყვევის შესახებ (82, 16-34),
5. აბნეს მეფის საუბარი შეილთან მისი ცთომილების შესახებ (92, 24—93, 4),
6. იოდასათვის ღონისძიება აღძრული გულისტქმის დასაცხრომად, — თითის დაწვა სანთელზე (124).
7. იოდასათვის ზრუნვა მამისა და მისი სამეფოს ნათლისღებისათვის (151, 16-34).

რით ავხსნათ ასეთი მოვლენა, რომ მოკლეს მოეპოვება ისეთი ადგილები, რომლებიც ჩვენამდის მოღწეულმა ვრცელი ბალავარიანის ერთად-ერთმა თერუსალიმურმა ნუსხამ (J 140) არ იცის? შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ესენი მოკლე ბალავარიანის რედაქტორმა შეუმატაო, მით უფრო, რომ ვნახეთ, ის უბრალო მიმდევარი არ იყო მის წინ მდებარე ტექსტისა, არამედ ზოგან ადგილების გადაშადგილებელიც კი გამოდგა. შეიძლება, რასაკვირველია, ნაგრამ არც ისაა გამორიცხული, რომ ჩვენამდის მო-

სული ვრცელი ნუსხა სულ ვრცელი არ იყოს, არამედ მასაც რამდენადმე აკლდეს აქა-იქ ტექსტი, მით უმეტეს, რომ ის გადმონაწერი აღმოჩნდა.

როცა შემატების შესაძლებლობას ვუწვებთ, მხედველობაში გვაქვს დანამატის მსგავსი ადგილები სხვა წყაროებიდან. ასე მაგ., გულისტემის დასაცხრომად თითების სანთელზე დაწვის ანბავს ჩვენ პატერიკებშიც ვხვდებით. ერთ-ერთ ქართულ პატერიკში, რომელიც თეოფილე ხუცესმონაზონის მიერ არის თარგმნილი ბერძნულიდან XI ს.ის მეორე ნახევარში, მის შესახებ შემდეგს ვკითხულობთ: ქალის საიით ეშმაკისაგან ბრძოლილი ბერი „აღდა უკუშ და აღაგზნა ლამპარი აღგზებულმან მან გულის-თქუმითა და იტყოდა: რომელნი ამას ესევითარსა იქმოდინ, სატანჯველად მოვლენ იგი საუკუნოდ; გამოიცადელა აქაჲთვე თავი შენი, თუ ძალ-გიტ-ძია დაიწინაჲ ცეცხლსა მას საუკუნესა? და მიუპყრნა თითონი თუნც ლამპარსა მას ზედა ცეცხლისასა და დაწუნა იგინი. და ვერ აგრძნა შემწუფელობაჲ იგი გარდამატებისაგან ცეცხლსა მას გულის-თქუმისასა და აღლუღებისა ჯორცთაჲსა; ჰყოფდა უკუშ იგი ამას ვიდრე განთიადლმდეს, ვიდრემდის დააწუნა სრულებით ყოველნივე თითონი თუნცნი“ (A 1105, 150 v).

მაგრამ მარტო შემატება არ არის ის, რაც მოკლე ბალავარიანს გამოარჩევს ვრცელისაგან. ამასთანავე ისეთი ადგილებიც, რომლებიც ვრცელთან მიმართებით საწინააღმდეგოს გვიჩვენებს შინაარსობრივ. ასე მაგ, ბალავარიანის პირველ თავში, ვრცელის მიხედვით, ინდოეთის მეფე ბე-ესზე ნათქვამია, რომ ის იყო „ლალ, ამპარტავან“ და სხვაო, მოკლეში კი სულ საწინააღმდეგოდ არის წარმოდგენილი: იყო იგი „მშვიდი და მდაბალი და ფრიად მოწყალე გლახაკთა“.

ასევე, მე-5 თავში, ვრცელით, მეფე მზრახველთან ანუ სეფე-კაცთან ერთად მიდის „მოხილად გარეშე ქალაქსა“ (11, 23-24), ხოლო მოკლით ბალავარიან „ოღესმე... მიმავალი გზასა“ (11, 23-24).

მე-6 თავშიც, გვიან გამავალ ორ ქრისტიანზე საუბრისას, ბოლოს ნათქვამია ვრცელში, რომ ეს მგზავრნი მეფის ბრძანებით დაიწვივნო (17, 30-36), რასაც ეწინააღმდეგება მოკლე, რომელშიც დაწვავზე კი არაა საუბარი, არამედ მათ გაშვებაზე (17, 30).

მე-7 თავში ერთგან მოკლეში ნათქვამია, რომ მეფე „ზედასზედა მივიდის“ (19, 7) შვილთანო, ხოლო ვრცელში, პირიქით, „არა განამრავლებდა მისლესა მისსაო“ (19, 29-30).

მსგავსი სურათი სხვაგანაც მოიპოვება.

მე-12 თავში, ვრცელში, ოთხი კილოზნის შესახებ არის საუბარი, მოკლეში კი ზოგადად — კილოზნებზე.

22-ე თავში, ვრცელით, იგავში მკვირინავის შესახებ ერთ-ერთი მცნება ასეა ფორმულირებული: „წუ გრწან, როცა არა იყოსო“ (58, 8), მოკლით სულ სხვა რამ არის: „რომელი შენთვის არა გინდეს ბოროტი, სხუასა ნუ უზამო“ (58, 6-7).

განსხვავებანი სხვაგანაც შეინიშნება. მეტად რომ აღარ გამოვუდგეთ მათ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ესენიც, შესაძლებელია ვიფიქროთ, მოკლედ ბალავარიანის რედაქტორს შეეცვალოს ან შეემატებინოს, თუმცა, რასაკვირველია, გამორიცხული არაა ისიც, რომ ჩვენამდის მოღწეული ვრცელი ნუსხის გარდა სხვაც არსებულყო ზოგიერთი განსხვავებული ადგილითა და წაკითხვებით, ანუ ვარიანტებით, და მისგან მომდინარეობდეს არსებული მოკლე ბალავარიანი.

* * *

ეს ჩვენი წარმოდგენილი მტკიცება, — რომ მოკლე ბალავარიანი ვრცელის ნამდვილი შემოკლებაა, — ეწინააღმდეგება პროფ. ს. ყაუხჩიშვილის მიერ ამ ცოტა ხნის წინათ «მნათობის» ფურცლებზე (1956 წლ. № 8, გვ. 176—178) გამოქვეყნებული სტატიის დედააზრს («ახალი ვარიანტი ქართული რომანისა „სიბრძნე ბალავარისი“). სტატიის ავტორს, როგორც თვით აცხადებს, ზოგადად შეუღარებია ერთმანეთისათვის „ბალავარიანის“ ყველა ვარიანტი (ქართულნი, ბერძნული და არაბული) და შექმნია შთაბეჭდილება, რომლის გახიარება ეურნალის მკითხველისათვის საჭიროდ მიუჩნევია. შთაბეჭდილება კი ისაა, რომ „ამ ორი ქართული ვარიანტიდან ... პირველადი უნდა იყოს ძველი მოკლე ვარიანტი „ბალავარიანისა“-ო (გვ. 178).

ასეთი შთაბეჭდილება რომ თითქოს ქეშმარიტი უნდა იყოს, მის ავტორს საბუთად ჯერ ზოგადი მოსაზრებები მოჰყავს და მერმე ასეთი დამოკიდებულების საჩვენებლად ზოგიერთ ფაქტობრივ მხარესაც ასახელებს, კერძოდ ენობრივი რივისას.

პროფ. ს. ყაუხჩიშვილის ზოგადი მოსაზრებების გარშემო აქ კამათს არ წამოვიწყებთ მიუხედავად იმისა, რომ საბუთად მითითებული ნაწარმოებები და ანალიზები მეტწილად შეუფერებელია ჩვენი ძეგლისათვის. ისე კი ვეთანხმებით ავტორს და ვიზიარებთ მის ერთ-ერთ მოსაზრებას, რომლითაც „ნაწარმოების შემოკლება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დგება კრებულები, რომლისთვისაც ცალკეულ ნაწარმოებებს შეეკვეცენ ხოლმე ამ კრებულთა რედაქტორები“ (გვ. 178), რადგან, დავსძენთ ჩვენ, სწორედ ჩვენამდის მოღწეული მოკლე „ბალავარიანის“ აღრიხნული ნუსხები (A 199/833, იერუს. № 36, S 300, Q 40) ყველა უკლებლივ ავოგრაფიულ-ასკეტიკურ კრებულს წარმოადგენს, ისიც ზოგჯერ ერთნაირი მასალით, რაც, როგორც ჩანს, ჩვენს ავტორს გაუშვია მხედველობიდან. ამასთან, კორექტივი სჭირდება ავტორის გამოთქმას, — თითქოს მოკლე „ბალავარიანში“ იყოს „ისეთი ადგილები (ზოგჯერ 1-2 გვერდის მოცულობის), რომლებიც არ არის ვრცელში“. ამ ნათქვამით ისე გამოდის, რომ ასეთი შემთხვევა რამდენიმე იყოს, მაშინ როცა 1-2 გვერდის მოცულობისა მხოლოდ ერთად-ერთი ადგილი მოიპოვება: ბალავარის შესწენა მეფის წინაშე მისი ქრისტიანობის შესახებ (ნ. გვ. 15, 19—16, 29).

როგორც აღვნიშნეთ, ზოგად მოსაზრებებს აქ გვერდს ვუვლით, შევჩერდებით მხოლოდ სტატიის იმ ნაწილზე, რომელიც უფრო მეტად ეხება

ჩვენს ნაკვლევს, სახელდობრ მოკლისა და ვრცელი „ბალავარიანის“ შედარებას, რომლის მიხედვით თითქოს „ენობრივად ახლად მოპოვებული ვრცელი ქართული „ბალავარიანი“ უფრო ახლის შთაბეჭდილებას“ ტოვებდეს, ვიდრე მოკლე რედაქცია. ასეთი შთაბეჭდილების საფუძველს თურმე ზოგიერთი ენობრივი მოპენტი იძლევა. ენახოთ ისინი რიგ-რიგად.

ავტორის დაკვირვებით თქმულის მასაჩინობელი პირველი საბუთთაგანი ყოფილა ის, რომ ვრცელში „გვხვდება ზმნის ფორმები ტიპისა „მიუღრეკინახარ“, რაც ქართულ ზმნის ფორმათა განვითარების უფრო გვიან საფეხურზეა მოსალოდნელი“. ზეით აღვნიშნეთ და აქ აღარ გავიმეორებთ, რომ ასეთი ფორმები დამახასიათებელია „ბალავარიანის“ ორივე რედაქციისათვის და რომ მსგავსი მოვლენა გვხვდება ქართულ მწერლობაში X ს.-დან.

აღნიშნული შენიშვნა მორფოლოგიის სფეროდან მოჰყავდა ავტორს, საგანგებოდ კი ცალკე სიტყვებზე ჩერდება.

„ფეტი“ ნაცვლად „ფერისა“ ახლის მაჩვენებელიაო. სწორია პროფ. ს. ყაუჩიშვილის ეს დაკვირვება, მაგრამ ეს არის ერთადერთი შემთხვევა, მაშინ როცა სხვაგან ამ ძეგლში ეს სიტყვა „ფერის“ სახითაა ყველგან წარმოდგენილი (7, 29; 11-28; 36, 36; 37, 7; 159, 5; 163, 17 და სხვ...). ამ გარემოებას კი არსებითი მნიშვნელობა აქვს, რადგან „ფეტი“, როგორც ვხედავთ, გადამწერისათვის დამახასიათებელი არ ყოფილა; იგი შემთხვევითია და, მართლაც, ასეთი ასო-დაკლებულობა მას სხვაგანაც მოეპოვება [ყმა: ყმამან 133, 18; საოებაჲ (← სასოებაჲ) 82, 4; წაძაულ 105, 32 და სხვ...]. ასეთივე ხასიათისაა ორი სხვა მაგალითიც: „უვიწრესი“ თავისი (ზედმეტი) ვინითა და „სიტყუთა მეფისათა“ (ნაცვლად „მეფისათა“), რადგან აქაც ეს შემთხვევები, განსაკუთრებით მეორე, ერთადერთია სხვა ზღვა შემთხვევათა შორის. პირველი, დავსძენთ აქ ჩვენი მხრით, კიდევ ემატება ერთი სხვა შემთხვევა — „დავიწრებ“ (131, 17), მაგრამ ის ნამდვილ არს ევრ ცვლის, რადგან სხვაგან ყველგან არის: „იწროჲ — იწროსა — იწროთა“ (73, 11; 88, 11; 73, 14 და სხ...), „იწროებაჲ“ (4, 25; 8, 16; 77, 34 და სხვ...), ისე როგორც „შეიწრა“ (22, 18...) და სხვ...

ახალი ტერმინებია „საერისკაცო, სიაზნაურე“ და ზოგიერთი სხვა ცო. რომელია ეს სხვა, ჩვენთვის ძნელი გამოვიცნოთ. ნამდვილად ეს და სხვანიც (სეფე კაცი, დასტური, დიდებული, წარჩინებული, მთავარი, ერისთავი, მეჭელე...) მეთაფე სსუქუნშიც კი გვხვდება ჩვენს მწერლობაში, რომ არა ვთქვათ რა აღრინდელზე. კერძოდ, „საერისკაცო“ მოიპოვება დავით მამფლისეულ კრებულში, ე. წ. „მამათა სწავლანი“-ში, რომელიც X ს.-ის 30-იან წლებშია გადამწერილი და გასულ წელს გამოვეცით სერიაში: „ძველი ქართული ენის ძეგლები: 8“. აი ამ სიტყვის შემცველი ზოგიერთი ადგილი: „და განგმარტუეს შენგან სამოსელი იგი მსოფლიოჲ, საერისკაცოჲ“,... (120, 4); „რომლითამე სახითა წარსდგე წინაშე მისსა ... სამოსლითა მით მსოფლიოთა, საერისკაცოთა?“ (126, 24). არსაიდან ჩანს, რომ „სიაზნაურე“ ახალი ტერმინი იყოს, რადგან „აზნაური“ უძველეს ქართულ ძეგლებშივე გვხვდება, ხოლო „სიაზ-

ნაურე“ წმინდა ქართული წარმოებისაა, წარმოქმნილი კანონიერად ზედსართავისაგან „აზნაური“.

არც ის არის სწორი, თითქოს გვიანურად ელერდეს „ნეტარ-თუმცა“, რადგან ჩვენ მიერ ზემორე დასახელებულ ქართულ წყაროში იგი არა ერთგან გვხვდება. აი ზოგიერთი ადგილი: „# სულო ჩემო, ნეტარ თუმცა ყოლადვე არა დაბადებულ ვიყავ ქუეყანასა ზედა. # სულო ჩემო, ნეტარ თუმცა ჰაერთა შინა მჟრინველად დავებადე ღმერთსა. # სულო ჩემო, ნეტარ თუმცა ნადირად ველთად დაბადებულ ვიყავ და არა კაცად პირ-მეტყუელად ქუეყანასა ზედა“ (184, 31-35); ასეთი ადგილები მრავლადაა სხვაგანაც ამ წყაროში.

ამნაირად, ზოგადი შედარებიდან მიღებული ამ რიგის შთაბეჭდილება პროფ. ს. ყაუხჩიშვილისა, მოყვანილისა და აქ განხილული ნიმუშების მიხედვით, სწორი არაა და, საერთოდ, ჩანს, რომ ის გარკვეულ ცალმხრივობაა ცნობილი არაა.

ବିକ୍ରମ ଶତାବ୍ଦୀ

[1] ცხორებაა (ნებარისა) იოლანსაჲ-
სი, ძინსა აზენეს) ჰინდოთა მფინსაჲ,
რომელი (მოაქ)ცია ნებარმან მამამან
ბალაჰვარ მოძლუარმან

გუაჟურთხენ, მამაო!

1. იყო ვინმე მეფე ერთი ქუეყანასა ჰინ-
დოეთისასა, ადგილსა, რომელსა ჰრქვან შო-
ლაიტი, და სახელი მეფისა[ღ] მის აბენეს. და
იყო იგი წარმართი ფრიად და დიდი სამეუ-
ფოა[თა] და აურაცხელ სიმრავლითა ერი-
საჲთა, ზარ (და საში)ნელ ყოველთა ზედა
კაცთა, მძლე მტერთა მიმართ; ლალ, ამპარ-
ტაევან და შუენიერ ხილვითა; ღრმა სიბრძნი-
თა და განგე[ბუ]ლებითა, მდევარ (სიტყუა-
თა)... (მოძ)[რ]ულე ქრისტეს მსახურთაჲ, სა-
ხელი მისი აბენეს. (იყო იგი) შეყოფილი გო-
ნებითა ნე[ბათა] და საშუებელთა ამის სოფ-
ლისათა და დამონებულ ნებასა თავისა თჳსი-
სასა, და ყოვლადვე ვერ წინააღმდგომელ
შუებათა მიმართ განმზრწნელთა სულისათა.
არარას გულმან უთქუა სოფელსა შინა, რო-
მელიმცა არა მოცა, გარნა ამას ხოლო ეუფ-
ბულ იყო, რამეთუ არა ესუა მას წელი შვილი.

ბ ბოლაიტი.

ბ¹ რომელი იყოფებოდა ... თანა] — J. ² გუაჟურთხენ, მამაო! — E.J. ³ ვპოე D.J. ⁴ საწიგნესა] —
შინა E.J. ⁵ სულთანი E. ⁶ ბოლაჲ D, ბოლატ E. ⁷ იაბენეს BCD.

[79 v] გვთხრობდა ჩუენ მამაჲ
ისაჲ, ძე სოფრონ პალესტი-
ნელისაჲ, და არს წიგნი ესე
სიბრძნე ბალაჰვ[არისი], რომ-
ელი იუოფებოდა უდაბ-
ნოთა მძოვართა თანა¹

გუაჟურთხენ, მამაო!²

მივიწიე ოდესმე იოებდ და მუნ
ეპოვე³ წიგნი ესე ჰინდოთა სა-
წიგნესა⁴, რომელსა შინა სწერიან
საქმენი ამის სოფლისანი, ფრიად
სარგებელნი სული[სანი]⁵.

1. იყო ვინმე მეფე ქუეყანასა
ჰინდოეთისასა, ადგილსა, რომელ-
სა ჰრქვან შოლაჲ⁶, და სახელმ.
მისი აბენეს⁷, იყო იგი წარმართი,
ეკრპთ მსახური.

ხოლო კაცი იგი იყო მშვიდი და
მდაბალი და ფრიად მოწყალე
გლახკათაჲ. და არა ესუა მას შვილი.

C

9

2. ხოლო მორწმუნენი ქრისტესნი და მონაზონნი კაცნი წმი-
დანი განმრავლდეს ქუეყანასა მისსა და რომელთამე მათგანთა ყოვ-
ლადვე დაეტევა ზრუნვა[ა] ამის სოფლისაჲ. და ესენი ფრიად გან-
კვრებულ იყვნეს¹ მეფისათჳს, თუ ვითარ ეგოდენ მისცა თავი
ნებასა თჳსსა და დაამონა იგი ქებათა ამ... თა. [ჲ] და იწყეს ძა-
გებად საწუთროსა და ყოველთა საქმეთა მისთა. (წარ)მოიტყოდეს
დაფარულთა ვნებათა და საცთურთა და სიბოროტეთა აღსასრულისა.
მის(ის)თა და ვითარმედ, აღრე წარმავალ არს ხატი ამის სოფ-
ლისაჲ.

და მიიწია სიტყუაჲ მათი აბენესე მეფისა და ფრიად დამძიმდა
ესე მის ზედა, რამეთუ ესრე თქუა გულსა შინა თჳსსა, ვითარმედ:
წინააღდგომაჲ ესე ამათი მიზეზ რაჲსამე ექმნას საქმეთა მისთა
დაჴსნისათჳს სუფევისა მისისა და განსარყუნელად განგებისა მისისა.
მაშინ აღიძრა იგი გულის წყრომითა ყოველთა ზედა ქრისტეანეთა
და იწყო ძჳრის ჩუენებად კაცთა მათ ღმრთისათა და ყოველთა
მიმართ, რომელნი ერჩდეს სიტყუათა მათთა. მაშინ თანაშეწევითა
ემბაკი[საათა] [ჲ] განიზრახვიდა ბოროტსა მათთჳს. [და] დაამძიმა
ველი მისი მათ ჴედა, ვიდრემდის განმარტა ველი მისი მათ ზედა
გუემითა და ტანჯვითა, და აკუეთნა მათ კაცნი უგუნურნი. და
იწყო მოყვანებად კერპთ მსახურთა პატივითა დიდითა, და აღიდნა
კერპნი მათნი და თაყუანის-სცა წინაშე მათსა; და უხორა და ეზი-
არებოდა დღესასწაულთა მათთა. და ველი შეეყვეს ყოველთა უგუ-
ნურთა და უმეცართა კერპთ მსახურებასა მეფისა თანა.

მაშინ განძლიერდა საცთური იგი კერპთ-მსახურებისაჲ, და დიდი
ქირი და იწროებაჲ მოიწია ყოველთა ეკლესიათა და კაცთა ჴედა
მორწმუნეთა, და ვერეინ დაითმინა, გარნა სრულთა ხოლო და
ჰემარტეთა ქრისტეს აღმსაარებელთა.

3. [და] შემდგომად ამისა იკითხა მეფემან [ჰ] კაცი ერთი ახო-
ვანთა მისთაგან(ი), რომელი ფრიად დიდებულ იყო და წარ[მატე]-
ბულ წინაშე მისსა ახოვნებისა და სიბრძნისა მისისათჳს. ხოლო
კაცსა მას დაეტევა საწუთროჲ ესე და შეუდგა სრულიად ქრის-
ტესა, და იქცეოდა უდაბნოს სიუათა თანა ყოველთა მამათა. და
მეფესა არა ეცნა საქმე ესე.

მაშინ უთხრეს მეფესა საქმე მის[ი], და ფრიად შეწუნნა მისთჳს,
და ბრძანა მოყვანებაჲ მისი. და ვითარცა მოიყვანეს იგი და იხილა
იგი ხატითა მონაზონთაჲთა და სამოსლითა შეურაცხითა, მსგავსად
კაცთა მათ ღმრთისათა. აღივსო გულის წყრომითა და იწყო გი-
ნებად მისა რისხვით, და ჰრქუა მას: ჰ უგუნურო, შენ იყავ პატიე-
ცემულ და წარჩინებულ წინაშე ჩემსა და აწ გიყო[ფი]ეს თავი-

C

9

შენი უგუნურთა თანა ს(ა)ციინელ, და დაამჯ დიდებამ შენი, რო-
შელი გაქუნდა წინაშე ჩემსა, და წარსწყმიდე დიდებამ შენი, და
იქმენ საციცხელ და საქიქელ¹ ერსა შორის, და შეუდეგ შენ გზასა
მას უგუნურთა და წარწყმედულთასა. და მერმე რაჲ-იგი შეამთხვე
სახლსა და შვილთა შენთა?! მიუგო კაცმან მან ლმრთისაჲან და
ჰრქუა: დადაცათუ არაჲ ძეს სამართალი ჩემი წინაშე შენსა, თანა-
გაც პატევი თავისა შენისაჲ და დაცეჲ გონებისა მავის შენისაჲ
მტერთაგან მისთა.

ჰრქუა მას მეფემან: და ვინ არს მტერ გონებისა ჩემისა? ჰრქუა
მას კაცმან მან: მტერ გონებისა შენისა არს გულის წყრომაჲ შენი,
რომელი აღსძრავს და შეაშფოთებს მას და წინააღუდეგების კე-
თილთა მიმართ. [ა]წ ისმინე სიტყუაჲ ჩემი და შემდგომად ცნო-
ბისა [ჴ] აღასრულე, რაჲ-იგი გნებავს. ჰრქუა მას მეფემან: აჲ ესერა
აღვიღებ რისხვასა ჩემსა შენგან; აწ მითხარ, თუ გაქუს რაჲ გან-
მართლებამ თავისა შენისაჲ? ჰრქუა მას კაცმან: აწ მიბრძანე, მეფე,
რომლისა საქმისათჳს აღიძრვი ჩემ ზედა, თავსა ჩემსა რაჲმე შე-
ესცოდეა ანუ შენ მეფესა?

ჰრქუა მას მეფემან: არა უწყია, უკუეთუ შესცოდო თავსა შენსა,
ჩემდა მომართ სცოდავ? რამეთუ მე თანა-მაც განგებამ ცთომილ-
თაჲ სამართალითა ჩემითა, სარჩელითა და სწავლითა ჩემითა და
რაჲთა შევიწყნარო ყოველი [სი]მართლე ერისა ჩემისაჲ და დავსაჯო
თანამდები ბრალისაჲ მათ შორის; და უკუეთუ გან-რაჲმე-ჰრქუნა
თავისა შენისაჲ, რომელსა არაჲ მოაქცევდეს, [v] თვნიერ შჯაჲ
ჩემი, არა უწყია, ვითარმედ შრომასა შემამთხუეე მას შინა? და აწ
შენ ესრეთ ხარ ჩემ თანა, ვითარცა სხუანი ერისა ჩემისანი, რამეთუ,
უკუეთუ ვინმე ბოროტი რაჲმე დიოს, თანა-მაც, რაჲთა გისაჯო
მისგან; და ეგრეთვე შენ, უკუეთუ სხუასა ვისმე უყო, თანა-მაც,
რაჲთა გისაჯო თავისა შენისაგან და უსაჯო თავსა ჩემსა შენგან და
მერმე სახლსა შენსა და შვილთა შენთა, რამეთუ წარსწყმიდენ.

ჰრქუა მას წმიდამან კაცმან: თავი სამართლისაჲ არს მიზეზი
რაჲმე სიტყ[უ]კს გებისაჲ ურთიერთას, და არავინ მოიღის სიტყუაჲ
საშჯელისაჲ თვნიერ განმართლებისა ცხადად, და არა აქუს ძლე-
ვაჲ საშჯელსა შინა თვნიერ მსაჯულისა; არამედ, მეფე, შენ თანა
ორნი მსაჯულნი არიან, ერთი მათგანი სარწმუნო არს [ჲ] ჩემ თანა,
ხოლო ერთი იგი საექუელ არს. აწ უკუეთუ, დასუა ჩუენ შორის,
რომელი-იგი სარწმუნო არს, სამართალი საჯოს, ხოლო უკუეთუ
დასუა, რომელი-იგი საექუელ არს ჩემ თანა, არა მერგოს მის თანა
სიმართლე ჩემი.

ჰრქუა მეფემან: და ვინ არიან ორნი იგი მსაჯულნი, ანუ ვინ
არს მათგანი სარწმუნო ანუ საექუელი? მიუგო კაცმან მან და

1 ა¹ და დასაქიქელ.

C

9.

პრქუა: სარწმუნო არს ჩემ თანა სიბრძნე და გონება შენი, ხოლო საეკუელ ჩემდა არს გულის წყრომა და ნება შენი. პრქუა მას ნუფემან: აჰა ესერა აღვიღებ შენგან გულის წყრომასა და ნებასა ჩენსა, და შემოვილო შორის შენსა და ჩემსა სიბრძნე და სამართალი ჩემი, დაღაცათუ ჩანს გონება-წარწყმედულება შენი, აწ მითხარ ყოველი საქმე შენი და ვინ ვაცთუნა.

პრქუა კაცმან მან ქრისტეს მოყუარემან: დასაბამი საქმისა ჩემისაჲ ესე იჲო, რამეთუ მესმა [x] სიტყუაჲ ერთი დღეთა ოდენ სიკაბუკისა ჩემისათა და ჩასწუთა ნაწუეთი მისი ჩემ თანა, და ყოვლადვე ქსენებაჲ მისი მაქუნდა გულსა შინა ჩემსა, რასაცა ვიქმოდე, და აღორძნდებოდა დღითი-დღე, ვითარცა ნერგი რაჲ აღორძნდებინ, ვიდრემდის განსრულდა ნერგი იგი და ესეეთთარი. ნაყოფი გამოილო, რომელსა-ესე ჰხედავ ჩემ თანა. ხოლო სიტყუაჲ, რომელი მესმა, ესე არს: ჰგონებნ უგუნური არსსა მას არა-არსად და არა-არსსა მას-არსად, რომელმან ვერ გულისწმა-ყოს არსი იგი, ვერ თანა-წარჰდეს არა-არსსა მას. ხოლო არსი იგი მერმე იგი სოფელი არს და არა-არსი — სოფელი ესე, რომლითა შენ შეჰყრობილ ხარ.

და სიტყუაჲ ესე ყოვლადვე მექსენა გულსა შინა ჩემსა, ჟამითი-ჟანად განვიხილევდი მას. და ვითარ-იგი ამხილებნ, სულსა ჩემსა [x] განაკრძალვდა, და განწმდებოდა გონებაჲ შემწედ სულისა. და მერმე აღნიდგის ნებაჲ მიდრეკად შუებათა მიმართ და განმშორებნ ჩემგან, რომელი-იგი მიცნობიედ, ვიდრემდის შეითქუნეს სული და გონებაჲ. მაშინ განქარდა საცთური ვნებათაჲ და დაეინახე სოფელი ესე, ვითარ-იგი ყოვლით კერძო ცეცხლ არს. და მიჩუენნა მე ყოველნი საცთურნი და საბრკენი მისნი, რომლითა მოინადირენეს ყოველნი მოყუარენი მისნი.

მაშინ დავაყენე ნებაჲ ჩემი და აღმოვჰფხურენ მიზეზნი გულის თქუმისანი და მოვაცალე გონებასა ჩემსა ცნობად კეთილისა და ბოროტისა, მაშინ აღმეძარცუა საბურველი მწუხარებისაჲ და მომქარდა სიმთრავლე გულის თქუმისაჲ, და გამოჩნდა სარცხველი საწუთრომასა, და განვიციდიდი მომავალსა და განვიხილევდი წარმავალსა, და გამოვცდიდი აღსასრულსა, ვიდრემდის კმა-ყუავ მეცნიერებაჲ ჩემი მას შინა. დაღაცათუ მე არა განვიციდიდი, იგი განომეცხადებინ, და მე არა ვჰკითხვიდი და იგი მითხრობნ ვნებათა მისთა, რომელი ჰქონან არა მტერთათჲს, არამედ მოყუარეთა და მეგობართა მისთა¹ მიმართ. და მაშინ დაეინახე, რამეთუ სიწმიდე მისი სიმრღვე არს, და სიხარული მისი მწუხარებად, და სიმდიდრე მისი სიგლახაკედ, და სიმალლე მისი. სიმდაბლედ და

1¹ განვორებულა სიტყვა „მისთა“.

C

9

შეუბნა მისი სინანულ. არაეინაჲ ვპოვე სიმდიდრისაგან მისისა, თუმცა არა ჰქონდა მის თანა მიზეზი ურვისაჲ, რამეთუ ვერ ჯანე-გებოდა სიმდიდრე იგი, გარნა ურვითა მით, რომელი შეუდგს, ვითარცა გლახაკმან ვინმე პოვა ცხენი. აჲ ჰხედავა, ვითარ შე-ხოლო-უდგს ურვაჲ? [7] რამეთუ უკმს მისთჳს საჰმელი და სანჰმარი მისი და ადგილიცა და მსგავსნი მადნი. და აჲ ოდესმე დაიღინენ გულის თქუმანი ესე, რომელ ერთი-ერთსა შე-ხოლო-უდგს? და ვი-თარ არა მწუხარება არს და ტკივილ სოფელი ესე, რამეთუ არა-ვინ არს, რომელმანცა განიხარა მათ შინა შეილთაგან, გინა თუ მონაგებთა, უკუეთუმცა არა ეწინეს. ხოლო მიზეზნი ტკივილისა და გულის კლებსანი—მოლოდებითა მით მოწეენადთა ბოროტთაჲთა, გინა შემთხუვევითა სენთაჲთა, გინა მოწეენითა ვნებათაჲთა, გინა თუ მოსლვითა სიკუდილისაჲთა თუთ მის თაჲდისა ზედა. მაშინ სიტკბოებაჲ იგი ვნებათაჲ განუჰმწარდის. აჲ უკუე შეუბნათა მათ მსწარათლ შე-ხოლო-უდგს მწუხარებაჲ, თჳნიერ ღონისა განშორე-ბაჲ. მათგან ჩანს, [v] რამეთუ ყოვლადვე არა ჯერ-არს შერეჲვად სოფელსა ამას და უფროჲსლა მათ, რომელთა უცნობიან საცთურნი მისნი. და უმეტეს ჯერ-არს მათდა მოძულებად და სიველტოლად მისგან, რომელთა მისცა თავი თჳსი უხუებით სოფელმან ანან, რამეთუ მოელიან დღითი-დღე და ჟამითი-ჟამად დაკლებასა ჟამთა დაკლებისაგან, და ეშინის მონაგებთათჳს, გინა თუ წარტაცებისათჳს სიკუდილისა, ოდეს-იგი არა მოელოდის. მაშინ არღარა ნეფსით დაუტეოს სოფელი, რომლისაგან იგი შეპყრობილ იყო.

აჲ ესძაგებ, მეფე, შენდამი სოფელსა ამას და განგაკრძალებ მისგან, რამეთუ მოულის, რომელი მისცის, და შეინანის, რომელი მიანიჰის, და მერმე ტჯრთ-მძიმე განუტევის; ცოდვითა განსძარცვს, რომელი შეუშოსიედ, ვიდრემდის განაშიშუ[8]ლის სარცხენელიცა მისი და შეჰშოსის მას სირცხული და ყუედრებაჲ; დაამდაბლის, რომელი აღამაღლის, ვიდრემდის ფერჯის საცემელ ყვის მტერთა მისთა. მაცთური არს მორჩილთა მისთაჲ, მოძულე მოყუარეთა მისთაჲ, მცბიერ ერთგულთა მისთაჲ, დაამჰვს, ვინ მიყრდნის, და წარუკუეთის სასოებაჲ მოსავთა მისთა, განუჰმწარის სიხარული მო-ხარულთაჲ და ვერინ განერის მშჯდობით, რომელი ჰყუარობდის მას. რამეთუ დაღვის სიტყუაჲ მისი და შეიკუეთენის უგუნურნი. მათ აღუსრულიან, ხოლო მან უტყუევის. ღღეს განუშადის ჰამადი ნოვავთ-მოყუარება და ხვალე შესაჰმელად მატლთა მისცის იგი. ღღეს ჰმსახურებიან მას და ხვალე დაამსახურის იგი სხუათა. ღღეს ახარის მოშურნეთა მტერთა მიმართ და ხვალე ახარის მტერთა მის ზედა. [v] ღღეს მეფედ გამოაჩინის და ხვალე დაამო-ნის იგი სხუასა თანა. ღღეს განჰმარტის კელი მისი მიცემად და ხვალე განჰმარტის კელი მისი თხოვად. ღღეს დაადგის გვრჯენი

C

9

შემოხილვი კვითავანი პატიოსანთა თავსა მისსა და ხვალე დაუ-
 ცის ლაწვ მისი სამარესა შინა. დღეს შეამკვის მინაიკითა ქელი
 მისი და ხვალე ველ-ბორკილითა რკინისათა დაამდბლის იგი. დღეს
 საყუარელ არნ იგი მეგობართა და ხვალე საძულელ ზათდა. დღეს
 აღუდგინის მამებელი შესხმით და ხვალე აღუდგინის მგურინავნი
 ტყებით. დღეს საყუარელ არნ მახლობლობაჲ მისი და ხვალე სა-
 წადელ არნ განშორებაჲ მისი, და ამისა შემდგომად დაუმკვდრის
 გეჰინიაჲ იგი გარესენელი და ცეცხლი. არცა სტირნ წარმავალთა,
 არცა სწ[მ]ყალობს დარჩომილთა. ყოველი სთნავს ნაცვალად ყოვ-
 ლისა და უპყრის დარჩომილი ნაცვალად წარსრულისა, დასხნის
 უკეთური ადგილსა სახიერთასა და ჩუკენი ადგილსა ახოვანთასა,
 და ურწმუნონი ადგილსა მორწაუნეთასა. და ყოველივე შეკრიბნა
 გზასა დაღვენისასა, ვიდრე მოღებადმდე საწადელისა მათისა, რა-
 მეთუ საწუთროსანი ამისთჳს ჳწდომ არიან ურთიერთას¹ და შეი-
 ქამებინან და იკბინებინან ვითარცა ძალღნი, რამეთუ იციან სიმოკლე
 და იწროებაჲ დროსაჲ და ვითარმედ მსწრაფლ წარმავალ არს
 ზათვან. ამისთჳს ერთიერთსა უსწრობს და მოყუასი მოყუასსა
 ჰმძღაერობს, რათა მო-რამდე-იტაცოს ვიდრე განსლვამდე მისა.
 ამისთჳს [წ] გარდარეული ჳდომად და შური აქუს. ხოლო (საუქ)უ-
 ნობსანი [იგი] ცნ[ობ]ილ არიან მის მიერ, რომელმანცა-იგი იჩინნა,
 რამეთუ აქუს სისოებაჲ წარუვალობისაჲ, მერმ[ეთა] მათ კეთილ-
 თაჲ, რომელთა მიემთხუევიან წმიდანი. ამისთჳსცა არა აქუს ჳდო-
 მად და შური ურთიერთას და არცაღა გონებასა მოუვალს, რამეთუ
 მრავალ[ნი] სავანესა მას სურვიელ არიან, რომელი აღუთქუა მხო-
 ლოდ-შობილმან ძემან ღმრთისამან მამისა მიერ თჳსისა, რომელ
 არს ცათა შინა. და ესე არიან ძმანი და მოყუასნი ჩემნი, რომელთა
 შევეყავ და შევიწყნარე. ხოლო რომელთა ვჰკონებდი მოყუარედ
 და ძმად, იგინი უმტერეს არიან ყოველთა მტერთა ჩემთა. ამისთჳსცა
 განვეშორე მათვან და მოვიძიე მშვდობაჲ და მიე[10]სდევდი მას.
 ესე არს ხატი სოფლისა ამის არა-ა(რს)ისაჲ, ხოლო უკუეთუ
 გნებაჲს ხატი საუქუნოსაჲ მის, მე მიგცე იგი, ვითარცა მოვილე,
 არამედ ვერვის ველ-ეწითების გულისწმის-ყოფად ნიჭთა მათ ქრის-
 ტესთა წარუვალთა, უკუეთუ ვისმე არა აქუნდეს ფლობაჲ ნებასა
 და გონებასა თჳსსა ჳედა.

მიუკო მეფემან და ჰრქუა მას: წარწყ[მ]ედულო, ვერ დაინახე
 და ვერცა რაჲ მოიპოვე, გარნა წარწყმედაჲ თავისა თჳსისაჲ, რა-
 მეთუ აღილესე ენაჲ შენი გარდაქცეუად ერისა, და უკუეთუმცა არა
 დამედვა აღუთქუმაჲ ჩემი შენ თანა, აღებასავე სიტყუსა შენისასა,
 მი-მცა-ვსტენ ჳორცნი შენნი² დასაწუველად. და აწ აღდგე და ივლ-

1 ურთიერთარს. 2 შნი.

ჯ

ღ

ტოდე ამიერ სამეფოადაგან ჩემისა. და წარვიდა კაცი იგი მუნვე, უდაბნოსა გარე წმიდათა მამათა თანა.

[v] მაშინ აღიძრა მეფე ყოველთა ზედა ქრისტეანეთა და უმეტეს მონაზონთა ზედა მეუღაბნოეთა, რამეთუ თქუა: ესე არიან მანებელნი და წინააღმდეგომნი ნებისა ჩემისანი შუებათა და განცბრომათა მიმართ. და შესძინა ამის გამო დევნულება ყოველთა ქრისტეანეთად და უმატა დიდებასა კერპთასა, და წარჩინებულ ყვნა მსახურნი მათნი.

4. და ვიდრე-იგი ტომასა მას შინა იყო მეფე იგი, ესუა მას ყრმაჲ წული, რომელ არა შობილ იყო ყრმაჲ ეგვიითარი შუენიერი მათ ეამთა შინა.

და აღივსო მეფე იგი სიხარულითა დიდითა და უწოდა სახელი მისი იოდასაფ, და თქუა: ესე მიყვეს კერპთა ჩემთა, რამეთუ ვადიდენ იგინი. და წარკმატა შუება წარწყმედულებასა მისსა, და შეკრიბა სიმრავლე ვარსკულავთ მრაცხუველთაჲ, რაათა იხილოს საქმე ყრმისაჲ მის. ხოლო მათ [11] ყოველთა თქუეს ერთბამად, ვითარმედ: მიიწევის ყრმაჲ ესე დიდებასა მეფობისასა, რომელ არავინ მიწევნულ არს ეგვიითარსა მეფობასა და სიმაღლესა ქუეყანასა ჰინდოეთისასა.

ბ 1 მისი მათი BCD, მათდა მ'რთ J. 2 ზედა] მიმართ E.J. 3 საღმრთოჲ] შუენიერი J. 4 შეკრიბნა BCE. 5 ფილასოფოსთა D, ფილოფოსთაჲ J. 6 მემარგეთაჲ BDE, მემარგელთა C.

4. და მწუხარე იყო იგი უშვილოებისათს, რამეთუ ფრიად მდიდარი იყო იგი, და სწადოდა, რაათამცა დაუტევა მკვდრი მონაგებთა ზედა. ამისთვისცა ევედრებოდა ღმერთთა მათ მისთა, რაათა მიანიჭონ მას შვილიერობაჲ. ხოლო იგინი ვერარას შემძლებელ იყვნეს კეთილისა ყოფად მისდა. ამისთვისცა ცუდ იქმნებოდა ვედრებამ მისი¹, [80] გარნა ღმერთსა რომელსა ყოველთა კაცთა ჰნებაეს ცხობრებაჲ, მოწყალეობისა მისთვის, რომელ ჰყოფდა გლახაკთა ზედა², მიანიჭა ნაჲ შვილი კეთილი და საღმრთოჲ³.

და აღივსო სიხარულითა დიდითა და უწოდა სახელი მისი იოდასაფ, და თქუა: ესე მიყვეს ღმერთთა ჩემთა. და უმეტეს ადიდნა იგინი. და შეკრიბა⁴ სიმრავლე ვარსკულავთ მრიცხუველთა და ფილასოფოსთაჲ⁵ და მემარაგეთაჲ⁶, რაათა აღწყონ, თუ რაჲ წინა-უც ძესა მისსა. ხოლო მათ ყოველთა თქუეს ერთბამად, ვითარმედ: მიიწევის ყრმაჲ ეგე დი-

C

ხოლო იყო კაცი ერთი მათ შორის უფრო სარწმუნოა ყოვლითა მეცნიერებითა. ამან თქუა: მე ესრე ვპოვნებ, ვითარმედ დიდებაჲ ესე, რომელსა ნიემთხუევის ყრმაჲ ესე, არა არს ამის სოფლისა დიდებაჲ, არამედ ესრეთ ვპოვნებ, ვითარმედ დიდი წინამძღუარი იყოს გზასა მას ქეშმარიტებისასა. და ვითარცა ესწნეს სიტყუანი ესე მეფესა, აღივსო ნწუხარებითა და ზოგად განეყო სიხარული იგი მისი.

და მერმე ბრძანა აღშენებად ქალაქი თვსაგან ყრმისა მისთვის. და იყო ყრმაჲ იგი მუნ შინა. და მიავლინნა რომელნი-იგი სარწმუნო იყვნეს მის თანა [ჲ] მსახურებად ყრმისა მისთვის და ფუფუნებად (და ვითარ აღიზარდა ყრმაჲ იგი ჰასაკითა და ცნობითა, მერმე ბრძანა განყენებაჲ კაცთაჲ მისგან). და ამცნო მსახურთა. რაჲთა არა წარმოიღონ წინაშე მისა ქსენებაჲ სიკუდილისაჲ და საღმობისაჲ, არცა საუკუნოხსაჲ, და არცა სიმართლისაჲ და არცა ცოდვისაჲ, და არცა სიბერისაჲ და არცა სიკვამულისაჲ, და არცა სიგლახაკისაჲ და არცა სინდიდროისაჲ, და რაჲთა ყოველსა, რომელსა საღმობაჲ რაჲმე შეემთხვოს მათგანსა, განიყვანონ მიერ, რაჲთა არა იხილოს ყრმაჲ მან. ესე ამისთვის ყო მეფემან, რაჲთა არა ხილვად ამისი მიზეზ რაჲსამე ექმნეს გამოძიებისა და მის გამო შჯულისა ცა მკითხველ იქმნეს ქრისტეანეთასა.

D

დებასა მეფობისასა, რომელ არასადა ვინ¹ მიწვეწულ არს ქუეყანასა ამას ჰინდოეთისასა.

ხოლო იყო მათ შორის კაცი ერთი მეცნიერ სიბრძნესა უფროას ყოველითა, და ჰრქუა მეფესა: მე ესრეთ² ვპოვნებ, მეფეო, რამეთუ³ დიდებაჲ⁴, რომელსა მიიწვევის ყრმაჲ ესე, არა არს ამის სოფლისაჲ, არამედ ესრეთ ვპოვნებ, ვითარმედ დიდი წინამძღუარი იყოს გზასა ქეშმარიტებისასა. ხოლო ვითარცა ესმნეს მეფესა სიტყუანი ესე, აღივსო მწუხარებითა.

* ხოლო მეფემან ძესა თვსსა⁴ აღუშენა⁵ ქალაქი და [ამცნო]⁶ მუნ შინა ყოფად ძესა მისსა⁷. და უბრძანა, რაჲთა ბერი კაცი არა უტეონ⁸ მას შინა ყოფად. და მისცნა მონანი სარწმუნონი, რაჲთა ჰმსახურებდენ ძესა მისსა⁹. და მისცა ზანდან მზარდულად¹⁰ და ამცნო¹¹ მას და ჰრქუა, რაჲთა ბერი კაცი გინა სწეული ყოვლად¹² არა უწუენოს და არცა სიკუდილი უქსენოს სადა, რამეთუ სწადოდა აღზრდაჲ მისი შუებით და სიხარულით¹³, და¹⁴ არარაჲ შეჭირვებათაჲანი¹⁵ შეემთხვოს¹⁶ გინა სიბერისათჳს, გინა უძლეურობისა¹⁷, გინა თუ სიკუდილისათჳს.

ბ 1 ვინ] — მიიწვევის ყრმა ვეგ დიდებასა მეფობისასა, რომელ არასადა C. 2 მე ესრეთ] მესრეთ BC. 3 რამეთუ] — BCDE. 4 დიდებას DE. 5 თვსსა] მისსა C. 6 აღუშენა] დაუშენა J. 7 ამცნო] — BCDE. 8 აღუწუნა ... ძესა მისსა] — C; ამცნო ... ძესა მისსა] — E.J. 9 უტეეონ J. 10 ძესა მისსა] — J. 11 მზარდულად BCDE. 12 და ამცნო] დამცნო BC. 13 ყოვლად] — BCDE. 14 ~ სიხარულით და შუებით BCDE. 15 და] რაჲთა BC. 16 შეჭირვებით BCDE. 17 შეემთხვოს რაჲ BCD. 18 ანუ უძლეურობისა J.

* ეს აბხაზი მოკლე წიგნში შემდგომ არის; — თანამზარხვალის თავგადასავლის მერმე. 16, 29. გაზრდულებად.

ტ

5. და მერმე ბრძანა განსხმად ყოველთა ქრისტეანეთაჲ, [12] მლღელთა და ყოველთა მორწმუნეთაჲ სამეუფოაღსაგან თუისისა. და ქადაგი წარავლინა და კმობდა იგი ძლიერად: ამას იტყვის აბენეს მეფე: უკუეთუ ვინმე ეპოო თქუენგანი შემდგომად სამისა დღისა, დასაწუველად მივსცნე ივინი. და არღარავინ დარჩა ქრისტეანეთაგანი ქუეყანასა მას, ვიდრემდის ქსენებოდაცა მათი ასწყუდა.*

და ესუა მეფესა მას კაცი ერთი თანამზრახვალი. და ფრიად სარწმუნო იყო წინაშე მისსა და წარჩინებულ. და იყო კაცი იგი სახიერ და კეთილის მყოფელ და საყუარელ ყოველთა შორის კაცთა, არამედ მეგობარნი ვინმე მეფისანი ეშურებოდეს მას და მიძიმე უჩნდა უღალესობად იგი მისი მათგან. და ეძიებდეს მისთვის [v] ჟამსა მარჯუესა, რამეთამცა წითაგდეს იგი ბოროტსა.

და განგდა ოდესმე მეფე მოხილვად გარეშე ქალაქსა და (იყო) მზრახვალთა იგი მისი მის თანა, და მიიწია აღგილსა რომელსამე. და იხილა თანამზრახვალმან მან კაცი ერთი მდებარე ხესა ქუეშე, რომლისა თანა იყო ვნებაჲ ფერგსა და ვერ ეძლო აღდგომად. და ჰკითხა სეფე-კაცმან მან საქმე მისი. ხოლო მან ჰრქუა მას: მვეცისაგან შემემოხზა ესე, არამედ წარ-თუ-მიყუანო შენ თანა, ჰპოო ჩემ თანა სარგებელი, უფალსა თუ უნდეს! ჰრქუა კაცმან მან სამეუფომან: მე ვყო ესე, დაღაცათუ არა ეპოო შენ თანა სარ-

ღ

5. ** და მაშინ¹ ბრძანა მონათამათ ქრისტესთა განსხმად ქუეყანისაგან მისისა. და ქადაგი წარავლინა კმობად ესრეთ: ამას იტყვის აბენეს მეფე: უკუეთუ ვინ იპოოთ ქრისტეანეთაგანი² შემდგომად სანისა დღისა, ძვრ-ძვრითა ტანჯვითა მოვარნე³ ყოველნი.

*** [60 v 9] ხოლო მეფესა აბენესს ესუა¹ კაცი ერთი. სახელით ბალაჰვარ. და იყო იგი ღმრთის მსახურ და მორწმუნე და მოსავ² ქრისტეს³ მცნებათა⁴; და უყუარდა ფრიად მეფესა, რამეთუ იყო იგი გონიერ და ფრთხილ და ნწერალ კეთილ, და უწარჩინებულეს⁵ ყოველთა იყო წინაშე მეფისა, და არა იცოდა მეფემან აბენესს, თუ მონა არს იგი ქრისტესა, და ყოველთა წარჩინებულთა მისთაგან უმეტეს პატივს-საცემდა.

ამან ბალაჰვარ ოდესმე იხილა მიმავალმან გზასა ზედა კაცი მდებარე, რომელი მვეციისა ნიერვებულ იყო და ასოთაგან—ფერგთა და ჯელისა—დაკლებულ იყო⁶. და ტიროდა კაცი იგი. და ჰკითხა მას ბალაჰვარ: რად ესრეთ ხარ, კაცი, და სტირ? ჰრქუა მან კაცმან მან⁷: მე ვარ კაცი სიტყვის მკერავი და მვეცისაგან შეკმულ ვიქმენ და დაკლებულ ასოთაგან: და აწ¹¹ უკუეთუ ვინმე¹² მილუა-

ბ 1 მაშინ]—J. 2 იპოოთ ქრისტეანეთაგანი]—C. 3 მოსონენ BC, მოსონენ D, მოვარნე J. 4 ესე BCDE. 5 მოსავი J. 6 ქრისტესი BCDE. 7 მცნებათა J]—DF. 8 უწარჩინებულ BCDI. 9 იყო]—J. 10 მან]+ყოველივე და მე [v]ეუ მოგაცუნო BCD. 11 და აწ] აწ BC. 12 ვინ BC.
* ამის შემდეგ სათაურადაა: „სიტყუათა მკერავლისათს“. მოკლე წიგნით ამ ამბის შესაბამისი. მომღვეწო თავის პარალელური ტექსტების შემდეგაა.
* ეს აბზაცი მოკლეში მისდევს ტექსტს—10,15-ს.
*** ეს აბზაცი მისდევს გვ. 17,33-ს მოკლეში.

ტ

კვბელი, არამედ მითხარ, რაჲ არს შენ თანა სარგებელი იგი, რომელსა შენ იტყუ? ჰრქუა ვნებულმან მან: მე კაცი ვარ სიტკჳსა მკერვალნი. ჰრქუა მას სეფე-კაცმან მან: ვითარ შეჰკერავ სიტყუათა? ჰრქუა ვნებულ[13]მან მან: უჟღეთ იყოს სიტყუათა შინა წყლულებოჲ, შევეკრო, რაჲთა არა მოიწიოს მის მიერ ვნებოჲ. ბ სეფე-კაცმან მან არად შეჰრაცხა სიტყუაჲ იგი, არამედ ბრძანა [წარყვა]ნებოჲ მისი მოღუაწებისათჳს.

ხოლო მეგობართა მათ მეფისათა დაუგეს საბრვე სეფე-კაცსა მას და ჰრქუეს მეფესა: არა უწყია, მეფე, ვითარმედ საყუარელსა ამას შენსა ჰნებავს დაჰყოზად მეფობაჲ შენი და რაჲთა დაიმკვდროს საყდარი სუფევისა შენისაჲ, რამეთუ დაუცხრომელად გარდაჰქვავს ერსა? აწ უუეთუ ვნებავს, რაჲთა უწყადი კეწმარიტად. არქუ მას, ვითარმედ: აჰ ბერა დაუტეობ სოფელსა, რამეთუ ცრუ არა, და ვნებავს შერთვად მონათა მათ ღმრთისაჲ, რომელნი განვაზნინენ. მაშინ იცნა სიტყუაჲ ჩუენი ვაზოცდასა მას შინა, და ვითარ ვაზრახოს საქმე, რომლითა სცნა ორგულბოჲ მისი. რამეთუ კაცთა მათ იცოდეს სეფე-კაცისაჲ მის გულ-ჩჳლობაჲ [რ] ეგვეითართათჳს სიტყუათა საუკუნოჲსა ცნორებისათჳს, და ანით ეგვეითართათა ჰგონებდეს წარწყმედანა მისსა მტერობით. ჰრქუა მათ მეფემან: უკუეთუ არა ვჰპოო ესე მსგავსად სიტყჳსა [თქუენისა], არღარა განვიკითხო იგი.

და მოუწოდა ნეფემან საყუარელსა მას მისსა და გამოცდიდა მას და ჰრქუა: შენ უწყი, ვითარ შეყოფილ არს ვონებოჲ ჩემი სოფელსა ამას და ვითარ აღვასრულენ დღენი ჩემნი, და აწ ვჰხედავ, ვითარ ცუდად დავსურებნი და მეშინის, ნუუკუე მოიწიოს აღსასრული და ცარიელი ვიპოო ყოვლისა მის-

ღ

წოს, საგმარ მისა¹ ვიყო დღესა კირისასა. ხოლო მან სიტყუანი მისნი² არად შეჰრაცხნა, გარნა შეეწყალა. და უბრძანა მონათა, რაჲთა აღსუან ჰუნესა და მიიყვანონ მის თანა სახიდ თჳსა³. და უბრძანა სახლის მოძღუარსა თჳსსა⁴, რაჲთა იღუწიდეს კეთილად⁵ და ნუგეშინის-სცემდეს.

10

ხოლო ბალაჰვარს შეემტერნეს კაცი იგი კერპთ მსახურნი, რამეთუ შურდა მისთჳს პატივი იგი მეფისაჲ, რომელ წინა-უყოფდა მას. და⁶ ჰრქუეს მეფესა: ჰ მეფეო, კაცი ისი⁷, რომლისა მიმართ⁸ დაგიც სასოებოჲ, არა არს სჯულისა შენისაჲ, რამეთუ უკუეთუ ჰოვის⁹ კაცთა მათგანი ქრისტეანეთაჲ, მოწოდელ მოიკითხავს. და აწ ჰნებავს განდგომილებოჲ შენი და დაჰყოზად მეფობაჲ შენი¹⁰, და რომელნიცა ჰოვნის¹¹ განდრეკილნი მეფობისაგან თქუენისა, მოსწრაფებით ჰყუარობს მათ და პატიესა წინა-უყოფს მათ¹². და ჰრქუა მათ მეფემან: უკუეთუ არა იყოს ეგე, ვითარცა სთქუთ თქუენ¹³, ბოროტი წინა-გიც¹⁴.

20

და მოუწოდა მე[81]თემან კაცსა მას ღმრთისასა და იწყო გამოცდალ მისა¹⁵ და ჰრქუა: შენ უწყი, ვითარ შეყოფილ არს ვონებოჲ ჩემი სოფელსა ამას შინა და ვითარ აღვასრულენ¹⁶ დღენი ჩემნი, და ვხედავ, რამეთუ ცუდად ვშუ-

30

ბ 1 მისა DEJ. 2 მისნი — BCDE. 3 თჳსად BCDJ. 4 თჳსსა — BCD. 5 ~ კეთილად იღუწიდეს - CBDE + მისთჳს BCDE. 6 და + მივიდეს და BCDE. 7 კაცის მის BCDE. 8 მიმართ — BCDI. 9 კათოს BCJ, ჰოლოს D. 10 მეფობისა შენისა BCDE. 11 ჰოვის BCDE. 12 მათ — BC. 13 თქუენ — BCDI. 14 გიკუ BCDE. 15 მისს BCJ. 16 აღვასრულენ J.

ტ

გან. აწ მნებავს, რაათა ვილუაწო საუკუნოაჲსა მისთჳს ძლიერად, ვითარცა ესე მოლუაწე ვარ სოფელსა ამას შინა, არამედ არარაჲ არს სხუაჲ ჩემდა, ვარნა შერთვად მონათა მათ ქრისტესთა, რომელთა-იგი მრავალი ქირი შევაძმთჳ. აწ რასა იტყუ, ერთგულო თანამზრახველო ჩემო?

და ვითარცა ესმნეს კაცსა მას სიტყუანი იგი [14] მეფისანი, აღიძრა სურვილითა ქრისტესითა სიტყუათა მათ ზედა და ცრემლოოდა. და ჰრქუა მას: ცხოვნი მეფე, ცხოვნი უკუნისამდე! დაღაცათუ წარუვალი იგი ძნიად შესაპყრობელ არს, არამედ ჯერ-არს ძიებაჲ მისი, და წარმავალი ესე, დაღაცათუ რაჲმე ტკიბლ არს, არამედ უმჯობეს არს დატევებაჲ მისი, რამეთუ არს და ვითარცა არა არს, და რომელთა უბარის, ვითარცა არა უბარის, და რომელნი იშუებენ, ვითარცა არა იშუებენ, და რომელთა შვირს, ვითარცა არარაჲ შვირს, რამეთუ ერთი იგი წარმავალსა შინა მოკლე და წარუვალსა შინა არაჲ, ხოლო ქირი იგი ღმრთისათჳს მოკლესა შინა მოკლე და სრულსა მას შინა საუკუნო.

აწ წარჰმართე გულის სიტყუაჲ ეგე შენი, რამეთუ კეთილ არს, რაათა წარმავალისა ამის დატევებითა წარუვალი იგი სუფევაჲ მოიყიდო. და დამძიმდეს სიტყუანი ესე წინაშე მეფისა [15] და აღიესო მანკიერებითა მისთჳს, არამედ არაჲ გამოუცხადა მას.

მაშინ კაცმან მან გულისგმა-ყო, ვითარმედ საცთური დაგებულ არს მისთჳს, რაჲმს იხილა ცვალებულად ფერი პირისა მისისაჲ. და მიიქცა სახედ თჳსა დიდითა მწუხარებითა და არაჲ უწყოდა, თუ ვინაჲ არს საცთური ესე, რომელ შთავარდა, ანუ ვინ განკურნოს

ღ

რები და მეშინის. ნუუკუე მოიწიოს აღსასრული¹ და მე ცარიელი ვიპოო. აწ უკუე მნებავს, რაათა აძიერითგან შევეერთო მონათა მათ ღმრთისათა და ვილუაწო საუკუნოაჲსა მისთჳს ცხოვრებისა. აწ შენ რასა იტყუ, ერთგულო და თანამზრახველო ჩემო?

და ვითარცა ესმა ესე კაცსა მას ღმრთისასა, აღიძრა² გონებაჲ მისი და ცრემლოოდა³. და ჰრქუა მას: ცხოვნი, მეფეო, უკუნისამდე, რამეთუ წარმავალისა წილ აღგირჩევიეს წარუვალი და უმჯობესი, რამეთუ არარაჲ არს სოფლისა ამის დიდებაჲ, რამეთუ ვითარცა აჩრდილი წარვალს და ვითარცა კუამლი განქარდების.

აწ წარჰმართე⁴ გულის სიტყუაჲ შენი, რამეთუ კეთილ არს, რაათა⁵ წარმავალისა⁶ ამის დატევებითა წარუვალი იგი სოფელი მოიყიდო. და დამძიმდეს სიტყუანი ესე წინაშე მეფისა და აღიესო მანკიერებითა მისთჳს და არა გამოუცხადა მას.

მაშინ გულისგმა-ყო ბალაჰვარ, რამეთუ საცთური⁷ დაგებულ არს მისთჳს. და არა უწყოდა, თუ ვინაჲ არს საცთური იგი⁸. და შესჭირდა ფრიად. და დაადგრა ღამესა მას უძილად. და მოექსენა

1 აღსასრული) + ჩემი J. 2 აღძრა BCDJ. 3 ცრემლოდა BCDE. 4 წარმართე BCDE. 5 რაათა) - C. 6 წარმავლისა BC. 7 საცთური) + იგი C. 8 დაგებულ-არს ... საცთური იგი) - C.

ს

გონება მეფისა მისთვის. და დაადგრა უძი-
 ლად ლაესა მას. და მოეცენა კაცი იგი
 სიტყუათა ზეკრავი. მოუწოდა და ჰრქუა მას:
 შენ მეტყოდე ოდენზე, ვითარმედ: განვჰკურ-
 ნებ სიტყუათა წყლულთა. ჰრქუა მას კაცმან:
 და არსცა ეგრეთ, ნუუკუე გივმსა რაჲ¹ აწ?
 ხოლო მან ჰრქუა მას: ესეოდენთა ეამთა ვჰმსა-
 ხურებდ მეფესა ამას და არასადა ვიხილე
 მკანწარება მისი ჩემდამო, [15] რამეთუ
 ერთგულებით ვიდოდე მის წინაშე. ხოლო
 დღეს მიიმედ ვიხილე. იგი ჩემდამო და ეს-
 რეთ ვჰგონებ, ვითარმედ არა მაქუს მშუდო-
 ბაჲ მის თანა. ჰრქუა მას ენებულმან მან: და
 რაჲ მიზეზი იყო შორის შენსა და მისსა?
 ხოლო მან ჰრქუა: არარაჲ უწყი, თვნიერ
 სიტყუაჲ ერთი მრქუა მე და მე ვაუწყე უმ-
 ჯობესი, და მე ვჰგონებ, ვითარმედ ცდით
 გამომცადა მე სიტყუათა მით. და უთხრა ყო-
 ველი იგი სიტყუს გებაჲ, რომელი ყოფილ
 იყო შორის მათსა.

ჰრქუა მას ენებულმან მან: აწ უკუე ამის
 გამო წყლულ არიანა სიტყუანი შენნი?! ხოლო
 მე განვეურნენ შეწევნითა ღმრთისა მალღი-
 სათა. ესე უწყოდე. რამეთუ ბოროტი იქვ
 აქუს მეფესა შენდამი და ჰგონებს, ვითარ-
 მედ ეძიებ დაპყრობად ნეფობასა მისსა, და
 ზაკუვით აზრახეს მას სიტყუაჲ ეგე. [v] აწ
 აღდგე ხვალე და და(იყენ თა)ვი შენი და
 განიძარცუე სამოსელი შენი და შეიმოსე ძა-
 ძაჲ და მივედ მეფისა. და უკუეთუ გკითხოს
 მეფემან, თუ რაჲ არს ესე, არქუ მას: რომ-
 ლიათსცა შენ მიწოდე, აჰა ესერა მე გან-
 მზადებულ ვარ, დადაცათუ სიკუდილი უად-
 ვილეს არს კაცსა ზედა ფუფუნეულსა, ვიდ-

ჟ

კაცი იგი სიტყუს მკერავი. და
 მოუწოდა და ჰრქუა მას: შენ მეტ-
 ყოდე, ვითარმედ: განვჰკურნებ
 სიტყუათა¹ წყლულსა. და ჰრქუა
 მას კაცმან მან: და არსცა ეგრეთ,
 [v] ნუუკუე გივმს რაჲმე აწ? ხო-
 ლო მან ჰრქუა: ესოდენთა ეამთა
 ვჰმონე² მეფესა და არასადა ვი-
 ხილე მკისნვარებაჲ მისი ჩემდამო,
 რამეთუ ერთგულებით ვიდოდე
 წინაშე მისსა. ხოლო დღეს (მძი-
 მედ) ვიხილე იგი ჩემდამო და ვჰგო-
 ნებ, რამეთუ არა არს მშუდობაჲ
 მის თანა. და ჰრქუა ენებულმან
 მან: და რაჲ მიზეზი იყო შორის
 შენსა და მისსა?³ ხოლო მან
 ჰრქუა: არარაჲ უწყი სხუაჲ, რა-
 მეთუ სიტყუაჲ ერთი მრქუა მე,
 და⁴ ვაწკე* უ[v]მჯობესი⁵, და
 მე⁶ ვჰგონებ⁷, რომელ განმცადა
 სიტყუათა. და ყოველი წარმო-
 უთხრა⁸.

და ჰრქუა ენებულმან მან: მე
 განვეკურნენ სიტყუანი ესე შეწევ-
 ნითა ქრისტესითა და ძალითა
 ჯუთარისაჲთა. ესე უწყოდე, რამეთუ
 ბოროტი იქვ აქუს მეფესა შენ-
 დამი, რამეთუ ზაკუვით⁹ ზრა-
 ხავს¹⁰ შენთვის და ჰგონებს¹¹ შენ
 მიერ დაპყრობასა მეფობისა მი-
 სისასა. აწ აღდგე ხვალე¹² და
 დაიკუეცე¹³ თამა თავისა შენისაჲ,
 და განიძარცუე სამოსელი ეგე
 შენი¹⁴ და შეიმოსე ძაძისაჲ და
 ეგრეთ შევედ წინაშე მეფისა. და
 უკუეთუ გკითხოს, თუ რაჲ არს

ბ ¹ რაჲ რაჲა.
 ბ ² სიტყუთ J. ³ ვმონე BCD. ⁴ მისა J. ⁵ ~ და მე DCB.J. ⁶ უმჯობესსა BCDE. ⁷ მე — BCJ.
 * გონებ B, ეგონე JC. ⁸ წარმოუთხარ BCD. ⁹ ზაკეთ B. ¹⁰ ზრახეს J. ¹¹ გონებს BCDE. ¹² ხვა-
 ლე BC. ¹³ დაიყუენე J. ¹⁴ შენი — J.
 * ეაწკე“ შებღალუელი სიტყუა ჩანს, მომდინარე სიტყვისაგან: „ეაუწყე — რე რაჲ“.

C

რელა თავს-დებად ცხორებდა ესე, არამედ არა მნებავს თვნიერ შენსა ცხორებდა. რამეთუ მიზიარე კეთილთა მათ სამეფუოთა, მეცა თანა-მაც, რაჟთა გეზიარო კირთა შინა ამის სოფლისათა, და ვითარცა ვინუკვე შენ მიერ, აწ ვიტანჯო შენ თანა, რაჟთა შენ თანაცა ღირს ვიქმნე სასურველსა. აწ აღდეგ, მეფე, რამეთუ კეთილსა გულმან გითქუა. და ყო კაცმან მან, ვითარცა ასწავა ვნებულმან მან. და აღმოვიდა იქვ იგი გულისაგან მეფისა მისთჳს. და განბოროტნა მონათა მათ ზედა ღმრთისათა და ა[16]ღივსო გულის წყრომითა და შურიითა.

D

ესე, არქუ მას: რომლისათჳსცა შენ მე მიწოდე, მე ესერა განზადებულ ვარ, რამეთუ არა მნებავს თვნიერ შენსა ცხორებდა. რამეთუ მიზიარე კეთილთა ამთ სამეფოთა-სა¹ შენისათა, აწ თანა-მაც, რაჟთა გეზიარო კირთაცა შინა ამის სოფლისათა, და ვითარცა ვინუკვე² შენ მიერ, ვიტანჯოცა შენ თანა, რაჟთა³ შენ თანავე ღირს ვიქმნე საუკუნოდ. და ყო კაცმან მან, ვითარცა ასწავა მას ვნებულმან. და აღმოვიდა იქვ გულისაგან მეფისა. და განბოროტნა შემასმენელთა მათ ზედა⁴ ბალაჰვარისთა. ხოლო ბალაჰვარ იშუებდა სიხარულითა⁵ და კულად მოეგო თმაჲ თავისა თჳსისაჲ.

და კულად შეუქნა შური მთავართა მათ ბალაჰვარისთჳს⁶ და ჰრქუეს მეფესა: მეფეო, უკუეთუ⁷ განიხილო ყელი ბალაჰვარისი, იხილო მის თანა ჯუარი, რომელსა თაყუანის-სცემს იგი. და ღმერთნი ჩუენნი საბასრობელ არიან მის წინაშე. ხოლო მეფე ჰკონებდა, თუ ტყუვილსა იტყვან მისთჳს. და მიყო ჳელი და იხილა ჯუარი ოქროსაჲ მკერდსა ზედა მისსა და ჰრქუა: რაჲ არს, ბალაჰვარ, ცთომილებდა შენი? ხოლო ბალაჰვარ ჰრქუა: ჳ მეფეო, არა ვარ მე ცთომილ, რამეთუ სიყრმით ჩემითგან ვჰმონებ ქრისტესა და თაყუანის-ვსცენ ჯუარსა, რომელსა ზედა ჳელნი განიპყრნა ვსნისათჳს ჩუენისა, ხოლო მსახურებდა შენი არარაჲ ოდეს და-

ბ¹ სამეფოთა BCD. Ⴁ ვინ უკუე D) უკუე C. Ⴃ რაჟთა) და რაჟთა BCDE. Ⴄ მათ ზედა) მათ-
თჳს BCD. Ⴅ სიხარულით J. Ⴆ ბალაჰვარისთჳს BCD. Ⴇ უკუეთუ) თუ BCDE.

ტ

4

მიკლია. და აწ ვინაჲთგან განცხადნა¹ სახელი ქრისტეს ღმრთისაჲ იემ ზედა, მე არღარა უვარ-ვეო² ღმრთეებჲა მისი, უკუეთუ ქორციი ჩემნი დაიპრენნ³, [ხშ] გინა ცეცხლითა დაიწუნენ⁴, გარნა სულსა ჩემსა გელთა მისთა შევპვედრებ. პრქუა მას მეფემან: ჩუ
 • ეგრე იტყვ, საყუარელო ჩემო ბალაპვარ, რამეთუ კაცი ხარ დიდე-
 ბული და უპირატესი წინაშე ჩემსა, და უკუეთუ თაყუანის-სცე
 ღმერთთა ჩემთა, მოგცნე შენ სხუანიცა ქალაქნი და საქუტრლენი
 ჩემნი შენ ზედა დავაპარიენენ, რამეთუ ფრიად საყუარელ ხარ
 წინაშე ჩემსა. და უკუეთუ ესე არა ჰყო, სატანჯველითა სასტიკი-
 • თა განვლიენე ქორციი შენნი და არღარა⁵ მოვიცსენო მე⁶ სიყუა-
 რული შენი.

მაშინ განიქსნა სარტყელი ოქროსსაჲ კაცმან მან ღმრთისამან,
 შემკული თულეებითა პატიოსნითა, დაღვა⁷ წინაშე მეფისა და
 პრქუა: უკუეთუ დამარქუა თავსა ჩემსა გვრგვნი მეფობისა შენი-
 • საჲ პატივისა მისთჳს, ვერ შეარყოი ქრისტეს მიმართ სამწმინოე-
 ბაჲ ჩემი. და უკუეთუ ტანჯვითა განპლიენე ქორციი ჩემნი, კერავე
 შემადრწუნო, რამეთუ ზეცისა კეთილნი უზეშთაეს არიან⁸ შეუყანი-
 ერთა, რომელთა შინა ვიშუებთ სამარადისოდ და ჯოჯოხეთისა
 სატანჯველნი უმწარეს არიან⁹, რომელთა¹⁰ შინა დასჯად არიან
 • წინააღმდგომნი ღმრთისანი და უქეარის მყოფელნი. ხოლო მე.
 მეფეო, მზა ვარ ტანჯვად და შენ ნუ სდროებ, რაჲთა ადრე წარ-
 ვიდე წინაშე მეუფისა ჩემისა, რაჲთა განვისუენებდე¹¹ მუნ უკუნი-
 სამდე. ხოლო სიტყუათა ამით ზედა მეფე ღმობიერ იქმნა და
 პრქუა: ჰ მე, საყუარელო ბალაპვარ, ვითარღა წარმიკეთეთ სასოე-
 • ბა და ურჩ ექმენ ბრძანებასა ჩემსა. აწ წარვედ ქუეყანისაგან
 ჩემისა და ნუმიცა მესმის ჰამბაჲი¹² შენი ყურთა მომართ¹³ ჩემთა.
 და უკუეთუ გპოოდა, უბრალომცა ვარ სისხლისაგან შენისა¹⁴. ხოლო
 მან¹⁵ დაუტრევა დიდებჲა ესე წარმავალი და მოვართა თანა წარ-
 ვიდა მონებად იესუ ქრისტესა¹⁶, ღმრთისა ჩუენისა.

6. და დღესა ერთსა განვიდოდა მეფე¹⁸ მოვლად გარემო ქალაქისა და იხილნა ორნი კაცი, გამომავალნი ქალაქით, ქრისტეანეთაგანნი. მოუწოდა და პრქუა: ვინაჲ კადნიერ იქმნენით არა განსლვად ქუეყანით ჩემით, ანუ არა გესმა[ა], ვითარ ვმობდა ქალაგი იგი ჩემი თქუნდად მიმართო? პრქუეს მათ: აჰა ესერა

6. *ხოლო დღესა ერთსა განვიდოდა მეფე მოხილვად გარეგან ქალაქისა. და იხილნა ორნი კაცი, ღმრთის მსახურნი, განმავალნი ქალაქით. და პრქუა მათ: ვინაჲ კადნიერ იქმნენით არა განსლვად ქუეყანით ჩემით, ანუ არა გესმა,

ბ 1 განცხადნეს BCD. 2 უარ-ვეო BCDEJ. 3 დასპრენნ BC. 4 დასწუნენ BC. 5 არღარა] არა .I. 6 მე]-BCD 7 დაღვა] და დაღვა BCDE. 8 არიან]+ვიდრე BCD. 9 არიან]- BCD. 10 რომელსა HCl]. 11 განისუენო BCD. 12 ჰამბაჲი .I. 13 მომართ]- BCD. 14 სისხლისაგან შენისა] სსხ'ლთგ'ნ .I. 15 მან]+კრემან ღ'ისამან BCD. 16 ქს .I.

* ეს ტექსტი მოკლეში გაგრძელებჲა 11,8-ისა.

ტ

განსლვასა ზედა ვიპოენით ქუეყანით შენით. პრქუა მათ მეფემან: და რამან დაგაყენნა აქამომდე? პრქუეს მათ: უპოარებამან საგზლისამან, რამეთუ დიდ არს ჩუენ ზედა გზაჲ ესე. პრქუა მათ მეფემან: ვის ეშინინ სიკუდილისაგან, იგი არღარა დროებენ საგზლისათჳს. პრქუეს წმიდათა მათ კაცთა: უკუეთუმცა გუეშინოდა შენგან, შე-მცა-გუესწრაფა განსლვაჲ, რ¹ სიკუდილი არა საძნაუ[რ] არს ჩუენ თანა, არამედ საწადელ არს, რომლისა მიერ განსლენებასა მოველით ურვათაგან [v] ამის სოფლისათა. ხოლო შიში, რომელი აქუს მოყუარეთა ამის სოფლისათა, რომელთა გამორჩიეს იგი საუკუნესა მას ზედა ცხოვრებასა, იგი არა შიშ არს ჩუენდა, არცა სიხარული მათი სიხარულ არს ჩუენდა.

მიუგო მეფემან და პრქუა მათ: ვითარ იტყუთ ამას? და თქუენ სთქუთ, ვითარმედ ბრძანებისა ჩემისაგან განხუალთ ქუეყანით ჩემით, ამას არა შიშისათჳს სიკუდილისა ჰზამთა? პრქუეს მოწაძეთა მათ ქრისტესთა: ჩუენ არა შიშისათჳს სიკუდილისა ვივლტით, არამედ, რაჲთა არა შემეწე გექმნეთ ბოროტის-ყოფასა ჩუენ ზედა და მიზეზ გექმნეთ უღმრთოებასა შენსა, რომელი გეგულებს მოწვენად ჩუენ ზედა, ხოლო შიში შენი არაოდეს მოსრულ არს გულსა ჩუენსა.

ნაშინ აღივსო მეფე იგი გულის წყრო-მითა დიდითა და ბრძანა დაწუეჲ მათი ცეცხლითა. და სრულ იქმნა წამებაჲ მათი ქრისტესთჳს, კეშმარიტისა ღმრთისა, [17] და ბრძანებაჲ დაიდვა შორის ყოველსა ერსა, რაჲთა, ვისცა მოჰხუდეს ქრისტეანეთაგანი, მოკლან.

ღ

ვითარ ვმობდა ქადაგი ჩემი? და პრქუეს მათ: აჰა ესერა განსლუად ვართ¹. და პრქუა მათ: რამან დაგაყენნა აქამომდე? და პრქუეს მათ: უპოვარებამან საგზლისამან². პრქუა მათ მეფემან: რომელთა ეშინის სიკუდილისაგან, არღარა დროებენ³ საგზლისათჳს. და პრქუეს: უკუეთუმცა გუეშინოდა⁴, შე-მცა-გუესწრაფა განსლვისა, რამეთუ სიკუდილისა მიერ განსლენებასა მოველით.

პრქუა⁵ მეფემან: და ვითარ იტყუთ მაგას⁶? და აწ შიშისაგან ჩემისა განხუალთ ქუეყანით ჩემით, ამას არა შიშისათჳს სიკუდილისა იქმთა? და პრქუეს: ჩუენ არა შიშისათჳს სიკუდილისა ვიქმთ განსლვასა ქუეყანით შენით, [80 v] არამედ რაჲთა არა შემეწე გექმნეთ სიბოროტესა შენსა და მიზეზ გექმნეთ⁷ უღმრთოებისა, ხოლო შიში შენი არაოდეს მოსრულა გულთა ჩუენთა.

ხოლო იგინი⁸ განუტეენა და ბრძანებაჲ დადვა, რაჲთა რაოდენნი პოვნენ ქრისტეანენნი, ყოველნი ცეცხლითა დაწუნენ⁹.

ბ¹ ვართ) ვალთ BD. ² საგზლისამან BCD. ³ დროებენ BC, დროებს DE. ⁴ გუეშინოდა) + და BC. ⁵ პრქუა) და პრქუა BCDE. ⁶ მაგასა BC. ⁷ გექმნეთ BCDE. ⁸ იგი C. ⁹ დაწუნენ BCDE, დაწუნეს J.

C

9

მაშინ აღიძრნეს ყოველნი. კერპთ მსახურნი და განძლიერდებოდეს საქმენი მათნი ბოროტნი, და იწყეს მიახლებად მეფისა სიკუდილითა და ბოროტის-ყოფითა მათითა. და განამრავლეს ქუეყანასა მას მოწყუედაჲ ყოველთა ქრისტიანეთაჲ, და მრავალნი მღვდელნი და უღაანოა მყოფნი მონაზონნი დაწუნეს ცეცხლითა.

და მიუერთგან დაიდუა წესად ქუეყანასა ჰინდოეთისსა დაწუედა ცეცხლითა მკუდართა მათთაჲ წარმართთა შორის. და არღარავინდარჩა სუფევასა მისას ქუეშე ერთიცა მორწმუნეთაგანი, რომელინცა საცნაურ იყო ქრისტიანედ, გარნა რომელთა წარიწირნეს თავნი მათნი აღაარებისათჳს სამებისა წმიდისა და სასოებისათჳს აღთქმისა მის უტყუეელისა, რაჲთა ღირს იქმნენ მადლსა [x] ზარტკლობისაჲსა ქრისტესთჳს, [მა]ლვით ნაპარალთა შინა ქუეყანისათა იყვნეს.

და (ი)ყვნეს მრავალნი, რომელთა აქუნდა სარწმუნოებაჲ იესუ ქრისტესი ფარულად და ვერ შეუძლებდეს გამოცხადებად, ვითარცა იგი სხუანი მოწამენი და აღმსაარებელნი სამებისანი. და ესე ბოროტის ჩუენებანი მრავალნი და სატანჯველნი ფრიადნი აღასრულნეს მონათა მათ ზედა მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთა ქეშმარიტთა.

7. ხოლო ძე იგი მეფისაჲ აღიზარდა კეთილითა სიკაბუქითა სისრულესა შინა ჰასაკისასა. და იყო შეუნიერ ხილვითა, და აქუნდა მას გონებაჲ მტკიცე და სრული. და იღუწიდა მამაჲ მისი, რაჲთა არა აკლდეს წურთილებაჲ სიბრძნისაჲ და სწავლულები-სა, რომელი ჯერ-არნ მეფეთათჳს. არანედ ესე ხოლო, რაჲთა არარაჲ უთბრან ამის საწუთროჲსა ამაოებაჲ და არცა სიკუდილისა შენთხუეეჲ და აღასრულისა ქონებაჲ [18] ციორებასა კაცთასა. და ესე ამისთჳს ქმნა, რაჲეთუ ჰგონებდა მეფე, ნუჟუკუე მიზეზ-გქმნეს ყრმასა მას სა(უ)ყუნოჲსა) გზიასა ძიებისათჳს და რჩულისა საქმეთა გამოკითხვისათჳს.

ხოლო ყრმაჲ იგი ფრიად მიმღებელ იყო სიბრძნისა და გონება-შეჭყნარებელ სწავლულებისა და გამომეძიებელ ყოველთა სიტყუათა გონიერებისათა, რომელ არასადა

7. [82 v, 5]* და ვითარცა აღიზარდა ყრმაჲ იგი კეთილითა სიკაბუქითა სისრულესა შინა ჰასაკისასა¹, ისწრაფდა მამაჲ მისი, რაჲთა არარაჲ დააკლდეს წურთილობაჲ სიბრძნისაჲ, რომელი ჯერ-არნ² მეფეთათჳს.

ხოლო ყრმაჲ იგი ფრიად მიმღებელ იყო სიბრძნისა და შემწყნარებელ სწავლულობისა³ და გამომეძიებელ ყოველთა სიტყუათა

ბ¹ 1 ასაკისასა BCJ. ² რომელინ ჯერ-არიან BCDE. ³ სწავლობისა BC.

* ეს ტექსტი 20,33-ს მისდევს მოკლემში.

ზ

ყოფილ იყო ნათესავსა მას შორის ეგვეითა-
რი. ხოლო მეფე იგი განკვრეებულ იყო სა-
ქმეთა მის ყრმისათა და არაჲ იცოდა, თუ
რაჲ ჯერ-არს მისთვის; სინხარული ნეცნიერე-
ბასა და სისრულესა მას მისსა, ანუ უკრავად
და მწუხარებაჲ სიტყუსა მისთვის ვარსკულავთ
მრაცაიჲველთაჲსა, რომელი თქუეს შობასა
მისსა. ხოლო ყრმამან მან გულსენჴა-ყო იქვთ
შეწყუდევად მისი ქალაქსა მას შინა, და ვი-
თარ არაგვის შეუტეობდა მამად მისი მის ზე-
და [ზ] და არცა ვიდრე მას ფლობა-სცემ-
და განსლვად. და გულს ეტყოდა ამის ჯე-
რისათს. და მერმე ზოიქუა და თქუა: მამად
ჩემი უფროჲს არს ჩემსა და ყოველივე იცის,
რაჲ ჯერ-არს ჩემდა და მე არა მიღირს,
რაჲათამცა იქვ მაქუნდა მისა მიმართ უმჯო-
ბესისა ჩემისათს.

და იყო ესრეთ, ვიდრემდის შეეძინა¹ სი-
სრულესა სინხრანისა მისისასა, და თქუა გულ-
სა შინა თსსა: დაღაცათუ მამად² არს ჩემი,
არამედ არავე უჯერო არს, თუ მეცა ვინი-
ლო თავისა ჩემისათს უმჯობესი, რამეთუ
თუთ ჰასაკი მაქუს და არარას უმეტესობასა
ვჰხედად მათ თანა, არამედ მიღირს-ვე, არი-
რაჲათა უმჯობეს[ს] თავისა ჩემისასა მათგან
ველოდი, და ათა თუთ გამოვიძიო, რაჲ-იგი
ჯერ-არს, ვითარცა ყოველი კაცი ჰყოფს.
ხოლო მამად მისი ფრიად ჰყოფდა ნებასა
მისსა და არა განამრავლებდა მისლვასა მი[ს]-
სა ყოველსა ეამსა. [19] და დაიდვა ყრმამან
მან გონებასა თსსა ამის ჯერისათს, რაჲთა
ჰკითხოს მამასა თსსა: და მერ(მე თქუა): არა
არს შეწყუდელეებაჲ ჩემი, გარნა მამისა ჩე-
მისა მიერ; თუ ვჰკითხო, არა მითხრას ჰემ-
მარიტი, და შფოთსაცა შევაგლო გონებაჲ
მისი გამოძიებითა ჩემითა, არამედ სხუთ ვი-
ლუაწო ზედა-მიწვენად საქმისა ამისათს.

ღ

გონიერებისათა. ხოლო მეფე გან-
კვრეებულ იყო¹ საქმეთა² ზედა
მის ყრმისათა³ და სიტყუათა მათ-
თვის, რომელ თქუა⁴ ვარსკულავთ
მრიცხველმან. და⁵ არაგვის შეუ-
ტეობდა შემაღლასა მისდა. ხოლო
იგი ზედაჲსზედა⁶ მივიდის, რა-
მეთუ უყუარდა ფრიად⁷. და ვი-
თარ არაგვის შეუტეობდა და არცა
მას განუტეობდა განსლვად⁸ ქა-
ლაქიაგან, იწყო⁹ ურვად და გუ-
ლის ზრახვად ამის ჯერისათს.
და მერმე თქუა: მამად ჩემი უფ-
როჲს ჩემსა არს და იცის უმჯო-
ბესი ჩემთვის.

და ვითარცა მიიწია საბრძენ-
სა სისრულისასა, თქუა გულსა
შინა თსსა: ჰასაკი მაქუს, რად
არა აღვირჩევ უმჯობესსა და გა-
მოვიწულილავ, თუ რაჲ არს შეწყუ-
დელეებაჲ¹⁰ ესე ჩემი. და თქუა¹¹:
უკეთეთ ვჰკითხო მამასა ჩემსა შე-
წყუდელეებაჲ¹⁰ ჩემი, არავე ნი-
თხრას ჰემმარიტი და ნუუყუე
შფოთსაცა შევაგლო.

ა¹ შეეძინა შეიძინა² მამად მამამად.
ბ² იყო იქნა BCDE. 3 საქმესა BCDE. 4 ყრმისასა BCDE. 5 თქუა ჰქუა J. 6 და]—J. 7 ზედა-
საზედა BCD. 8 ფრიად]—BCD. 9 განსლვა C. 10 იწყო და იწყო BCD. 11 შეწყუდელეება BCDE,
შეწყუდომლობა D. 12 და თქუა თქუა BCD.

ც

და იყო მსახურთა შორის მის ყრმისათა
 კაცი ერთი, რომლისაჲ უმეტესი სიყუარული
 აქუნდა ყრმასა მას უმეტესისა ნუკევისა მი-
 სისათჳს, და მის მიერ ჰგონებდა ცნობასა
 საქნისა მისისასა. და იწყო მისა მიმართ გან-
 მრავლებად სიყუარულისად და პატივის-ცე-
 მისად, და წინა-ჟყოფდა ყოველთა კეთილთა
 და შემდგომთაცა უქადებდა. [ჟ] და დაიჯერა
 ესე მზარდულმან მან, და იცოდა სიმართლე
 ენისა მისისისაჲ. (და ვითარცა) ცნა ყრმა-
 მან მან, ვითარმედ უპოვნია ადგილი კაცისა
 მის თანა, და ჰკითხა იღუმალ და ჰრქუა:
 გკითხავ შენ საქმესა ერთსა; უკუეთუ მითხრა
 იგი ჰეშვარიტად, უწყვი, ვითარმედ მეგობარი
 ჩემი ხარ და საყუარელი უმეტეს ყოველთა
 კაცთა, და შენცა სადგური ჰპოო ჩემ თანა;
 ხოლო უკუეთუ დამიმალო, დასასრული ჰყო
 სიყუარულისა ჩემისაჲ და განწყუედაჲ იქედისა
 შენისაჲ დღეს და შემდგომადცა ეამთა, რომელ
 მოველი მეფობასა მამისა ჩემისასა.

ხოლო მზარდული იგი გულ-ჰყრობილ იყო
 მისა მიმართ სიმართლისა მისისათჳს და და-
 მალვისა სიტყუათა მისათჳს, თუ რაჲმე
 უთხრას, და ჰრქუა მას: მკითხე რაჲცა გნე-
 ბავს, რამეთუ არაჲ დაგიფაროს სულმან ჩემ-
 მან. [20] ჰრქუა მას ყრმამან მან: მითხარ მე,
 რაჲ არს საქმე ჩემი და მამისა ჩემისა, რო-
 მელ ესრეთ შეუწყუდევივარ (ესრეთ)სა ად-
 გილსა და გაუყენებვივარ კაცთაგან და კაცი
 ჩემგან? მიუგო მზარდულმან მან და ჰრქუა:
 მე გითხრა საქმე ესე და ზედა-მიგაწიო ჰეშ-
 ვარიტად, რამეთუ ვარსკულავეთ მრაცხუველ-
 თა არწმუნეს საქმე ესე მამისა შენსა ამის
 ჯგერისათჳს, რაჲამს მოსრნა მამამან შენმან
 კაცი იგი ღმრთის მსახურნი და განაბნინა-
 ქუეთყანით მისით. ჰრქუეს მას წინაჲსწარ-
 მცნობელთა მათ, ვითარმედ: შენ მათ ყო-

ყ

და იწყო მზარდულისა¹ მი-
 მართ თჳსისა პატივეთა წინა-ყო-
 ფად და ფრიად პატივ-სცემდა.
 და წალმართცა უქადებდა² და
 ჰრქუა: უკუეთუ მითხრა ჰეშვარი-
 ტი, რაჲ-იგი გკითხო, უმეტესი პა-
 ტივი ჰპოო წინაშე ჩემსა, რაჲამს-
 იგი მეფე ვიქმნე. და უკუეთუ
 ჰეშვარიტი არა სთქუა, დასა-
 სრული ჰყო სიყუარულისა ჩემი-
 საჲ შენდა მიმართ.

ხოლო მან მიამცნო³ ყოველი⁴,
 რაჲცა უთხრა⁵, და ჰრქუა⁶: და-
 ფარე ყოველი⁷, რაჲცა მიგითხრა
 და მოგაქსენო⁸. და ვითარცა მო-
 იმტიცია იგი, ჰრქუა: რაჲ გნებავს?
 ხოლო მან ჰრქუა⁹: რაჲ არს შე-
 წყუდეულებად¹⁰ ესე ჩემი ქალაქსა
 ამას შინა? მიუგო მზარდულმან
 და ჰრქუა: მიგითხრა¹¹ საქმე ესე
 და ზედა-მიგაწიო. ოდეს-იგი იშვე-
 შენ, [23] მამამან შენმან¹⁰ ყო სი-
 ხარული დიდი და მოხადა ყო-
 ველთა ვარსკულავეთ მრაცხუველ-
 თა და ჰკითხა დაბადებნისათჳს შე-
 ნისა, ხოლო მათ ყოველთა აუწყეს
 დიდსა დიდებასა მიცემად შენი¹¹.
 ხოლო უმეტენიერესმან მათ ყო-

ბ ¹ მზარდულისა BCDE. ² უქადებდა BCD. ³ ამცნო D. ⁴ ყოველივე BCD. ⁵ უთხრა] ჰკითხა BCD.
 * ჰრქუა] თქუა J. * ყოველივე BCD. ⁷ და მოგაქსენო]—J. ⁸ ჰრქუა] უბრძანა BCD. ⁹ შეწყდომილ-
 ბა D. * მიგითხრა] მოგახსენო BCD. ¹⁰ შენმან]—J. ¹¹ შენი]—BDE.

ტ

ველთასა უმეტეს ყოფად ხარ ღმრთის მსახურებისა გზასა მავალ. ამისთვის შეეშინა მამასა შენსა, ნუჟუჟე მისდრკე ნებასა მათსა და ერჩდე სიტყუათა მათთა და განგაყენა კაცთაგან, რათა არა მიზეზ-ექმნე [ჟ] უცხოვსა რჩელისა შემოღებად.

მიუგო ყრმაჲნ მან და ჰრქუა მას: და (რანი კაც)ნი არიან ღმრთის მსახურნი ესე, რომელთა ესევეთარი¹ ბოროტი შეამთხვა მამაჲნ ჩემჲან? ხოლო მზარდულმან მან განუმარტა ყოველი საქმე ქრისტიანეთა და მიაწია ყოველთა სათნოებათა მათთა ზედა. ხოლო ყრმაჲნ მან, ვითარცა ცნა ესე ყოველი, არღარაჲ მიუგო მას.

8. და ვითარცა მოვიდა მამაჲ მისი, ჰრქუა მას: მანებს საქმიანა რაჲსამე ცნობაჲ შენგან, რომლისა მიერ დიდსა ურევასა და მწუხარებასა შინა ვარ. ჰრქუა მას მამაჲნ მისმან: მკითხე, შეილო, რაიცა გნებავს. ჰრქუა ყრმაჲნ მან: მითხარ-ლა მე, მამაო და უფალო ჩემო, რომლისა საქმისათვის გიყოფია შეწყუდევაჲ ჩემი აღგილსა ამას და რაჲსათვის კაცთა აყენებ შექოსლვად ჩემდა? ჰრქუა

ღ

ველთამან ჰრქუა, ვითარმედ: მეფეო¹, ძე ესე შენი მიიწვევის დიდსა დიდებასა² მეფობიასა³, და ესრეთ ვჰგონებ, ვითარმედ: დიდი წინამძღუარი იყოს გზისა⁴ ქემშარიტებისა და წინააღმდეგომ სჯულისა შენისა იქმნების და არა ამა[თ] ღმერთთა ქადაგებს⁵, რომელთა შენ ჰმსახურებ და ჰმონებ; ამისთვის შეეშინა მამასა შენსა, ნუჟუჟე მისდრკე ნებასა მისსა და უცხოჲ სჯული შემიილო⁶ და შეიყარნე კაცნი იგი ღმრთის მსახურნი.

და ჰრქუა ყრმაჲნ მან: და რაჲ კაცნია ღმრთის მსახურნი? ხოლო (მან)⁷ მიუგო: ესევეთარნივე არიან, ვითარ-ესე ჩუენ ვართ, და ზეცათა ღმერთსა ჰმსახურებენ. ხოლო მამაჲნ შენმან რომელნიმე ტანჯნა და სხუანი ცეცხლითა დაწუნა, და რომელნიმე განასხნა საბრძანებელისაგან მისისა. და ჰრქუა მას იოდასაფ, ძეჲან მეფისამან: და არღარავინ⁸ იპოვების⁹ მათგანი ქუეყანასა¹⁰ ამას ჩუენსა? ხოლო მან ჰრქუა: არა. და ვითარ¹¹ ყოველივე განუმარტა, არღარაჲ მიუგო მას¹².

8. და ვითარცა მოვიდა მამაჲ მისი, ჰრქუა: მნებავს ცნობად საქმე ერთი, რომლისა მიერ დიდსა ურევასა და მწუხარებასა შინა¹³ ვარ მე. და ჰრქუა მამაჲნ: მკითხე, შეილო ჩემო! მიუგო: მითხარ¹⁴, მამაო და უფალო ჩემო¹⁵, თუ რომლისა საქმისათვის იქმნა შეწყუდევაჲ ჩემი აღგილსა ამას და

1 მეფეო — J. 2 მიცემა... დიდსა დიდებასა — C. 3 დიდებასა მეფობისაჲ დიდსა მეფობასა J. 4 ქადაგებას B.J. 5 შემოილო — და შემოიყვანო DE. 6 მან — BD.J. 7 აღარავინ BD. 8 იპოვების J. 9 ვითარცა A. 10 მას — BCD. 11 მიერ — მარადის A. 12 ~ მწუხარებასა შინა და ურევასა A. 13 მითხარ — BCDJ. 14 ~ მამაო ჩემო და უფალო BCD. * აქედან იწყება A ნუსხა.

ტ

ნას ნამამან მისმან: მინებს, შეილო, რაათა არარაა იხილო, რომლითა ზრუნვიდეს გული წენი და კიდე-ვეყენ [21] განმრყუნელნი შუე-ბათანი ვნებანი შენგან. ჰრქუა მას ყრამამან ნან: უწყოდე, მეფე, რამეთუ საქმითა ამით, რომელი გიყოფია ჩემდა, [ყოველ]ნი საშუე-ბელნი ჩემნი სიმწარე არიან ჩემდა, ვიდრელა ქამადიცა ჩემი უგენურვე არს სასასა ჩემსა, და დიდი ურვაა მოაწიე ჩემ ზედა ამით ჯე-რითა. რამეთუ სული ჩემი სურვიელ არს ყოვე-ლისა მიმართ, რომელი არს გარეშე კართა ანათ ჩემთა, დიდითა წადილითა. ხოლო აწ გლოცავ, მამაო, და ვევედრები მეუფებასა შენსა, რაათა განმითეო და განვიდე, და ვი-ხილო ქლუყანაჲ, არასადა რაჲ გარდაეპქდე მცნებათა შენთა.

და ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ესე მეფესა, ნეუწნდა ფრიად, ვითარნედ შეიწრდა მის ზედა გონებაცა მისი მისგან და გულისგმა-ყო, უკუეთუ დააყენოს ნებაჲ მისი მისგან, და განანზრავლნეს ურვანი მისნი, განუმწარდეს ყოველი საშუებელი მისი. მაშინ ჰრქუა მას: შეილო, უკუეთუ გნებაეს რაჲ, დღე აჯლო-მაჲ და განსლვაჲ [ქ] კაცთა თანა, იყავნ ნე-ბისაებრ შენისა. და ამცნო მეფემან, რომელ-ნი-იგი განჰყევიდელ ყრამასა მას, რაათა აე-ლინებდენ აღგილთა შენიერთა და აკრძა-ლებდენ ყოველი რომელი უშუერ არს წინაშე თუალთა კაცთაჲსა, და რაათა აღლუდგინნენ. გზათა ზედა სახიობანი, მემღერნი, რაათა ამით განცხრომითა შეაკეიოს გონებაჲ მისი გამომიებისაგან საქმეთა ამის სოფლისათა. ხოლო იგინი ჰყოფდეს ბრძანებისაებრ მე-ფისა. და განმრავლდა განსლვაჲ ყრამისაჲ ღიჲ, ვითარცა უნდა, გარემო ქალაქსა, სა-დაცა ჰნებავნ.

ღ

რაჲსათჳს აყენებ კაცთა შემოს-ლვად ჩემდა? ჰრქუა: ამისთჳს, შეი-ლო, რაათა არა შეზრუნდეს¹ გუ-ლი შენი და კიდე-ვეყენ ვნებანი ყოველნი² შენგან. ჰრქუა ყრამამან: უწყოდე, მეფეო³, საქმითა ამით, რომელ გიყოფიეს³ ჩემდა, ყოველნი საშუებელნი ჩემნი სი-მწარედ გარდაეიქვეიან, რამეთუ სული ჩემი სურვიელ არს განსლვად გარეგან კართა⁴. ხოლო აწ გე-ვედრები, რაათა განმითეო და-ვიხილო ქლუყანაჲ და არასადა. გარდაეპქდე მცნებათა შენთა⁵.

და⁶ ესე რაჲ ესმა, შეიწრდა გული მეფისაჲ და თქუა გულსა⁷ თჳსსა: უკუეთუ დაეყენო ნებაჲ მისი, განმრავლდენ ურვანი მისნი და განუმწარო⁸ ყოველი საშუე-ბელი მისი. და ჰრქუა: შეილო, უკუეთუ გნებაეს რაჲ, დღე⁸ აღ-ჯედ⁹ საცეღარსა და განვე[ქ]ლ-კაცთა თანა, და იყავნ¹⁰ ნები-საებრ შენისა. და ამცნო მეფემან, რომელნი განჰყევიბოდეს ყრამასა. მას, რაათა წინამავალთა წარავ-ლენდენ¹¹ და, უკუეთუ ჰპო[ვ]ებ-დენ კაცთა ბერთა, გინა სნეულე-ბითა შეპყრობილთა, გზისაგან კიდე-განიყვანებდენ¹², რაათა არა იხილნეს¹³. საქმენი კაცთანი¹⁴. და წესკირდეს რაჲმე საწუთროთა ამითგანი¹⁵. ხოლო იგინი ესრეთ¹⁶ ჰყოფდეს.

ბ¹ შეზრუნდეს| შეპრუნდეს A. ² ~ ყოველნი ვნებანი BCDJ. ³ მეფე A. ⁴ გიყოფია FCD. ⁵ კართა|+გალაქისათა ECDL. ⁶ მცნებასა შენსა AJ. ⁷ და — BCDJ. ⁸ გულსა J. ⁹ განუმწარო გუ-ნეწროთ ECL. ¹⁰ დღეს DE. ¹¹ აღსჯედ DE. ¹² იყავ A. ¹³ წინამავალთა წარავლენდენ| წინა უეი-ლდეს CD. ¹⁴ წინაწარმავალთა წარავლენდენ A. ¹⁵ განიყვანებოდენ BCD. ¹⁶ იხილენ J. ¹⁷ კაცნი B; ¹⁸ საწუთროთა ამითგან A. ¹⁹ ესრეთ — J.

ტ

და დღესა ერთსა ვიდოდა რაჲ ყრმაჲ იგი, იხილნა ორნი ვინმე კაცნი; ერთი მათგანი ფრიად ვნებული სიგონჯითა და ერთი — მწუხარე, რომელი მიჰყევანდა სხუათა. უღებ იქმნეს მოყუასნი მისნი და არაარამე განაშორნეს ვნებულნი იგი გზისა მისგან მისისა მქსეგავსად ჩუეულებისა მათისა. და ვითარცა [22] იხილნა იგინი ყრმამან მან. ზარგანდილ იქმნა ხილვისაგან მათისა, და ჰკითხვიდა მათოჲს მოყუასთა თჳსთა. ხოლო მათ ჰრქუეს: ესენი კაცნი არიან, რომელთათჳს ვნებაჲ შემთხუეულ არს, ვითარცა; კაცთა შეემთხვის ვნებაჲ, და დარღუეულობაჲ ესე შინაგანისა სენისაგან არს, ხოლო მწუხარებაჲ ესე შემთხუევაჲე არს ვნებისაჲ. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: და ესევითარი ყოველთა კაცთა შეემთხუევისა? ჰრქუეს მას: არა ყოველთა, არამედ ზოგთა. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: უკუეთუ საცნაურ არიანა კაცთა შორის, რომელთა ესე შეემთხუევის და რონელთა არა? ჰრქუეს მას: ზოგთა შეემთხუევის და რომელნიმე დაუშთებიან, არამედ გამორჩევით არაჲ იქმნების. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: და არაეინ არს, რომელმანმცა იცოდა გამორჩევით ქემზარიტად, ვითარმედ ესე არა შეემთხუევის? ჰრქუეს მათ: არაეინ არს. [23] მაშინ იწყო განზრახვად და გულის სიტყუად, და განჰკრთა გონებაჲ მისი და იცვალა ფერი მისი, და მიიქცა დამძინებული ურვითა.

და შემდგომად ამისა განვიდა კუალად და იხილა ბერი ვინმე ერთი ფრიად მოხუცებული, დაღონებული ქუეყანად, რომლისა ფერი პირისა მისისაჲ დაშავებულ იყო და თმაჲ თავისა მისისაჲ სპეტაკ, და წორცნი მისნი შემქნარ და პირსა მისსა არღარა იყო

ყ

ხოლო დღესა ერთსა ვიდოდა რაჲ ყრმაჲ იგი, იხილნა ორნი კაცნი: ერთი გონჯი და ერთი მწუხარე, რომელი სხუასა მიჰყევანდა¹ და ზარგანჯილ იქმნა და ჰკითხვიდა მათოჲს. და ჰრქუეს²: ესე კაცნი არიან და ვნებაჲ შემთხუეულა³, ვითარცა სხუათა⁴ კაცთაცა შეემთხუევის. და ჰრქუა მათ⁵: ესე ყოველთა კაცთა⁶ შეემთხუევისა⁷? ხოლო მათ ჰრქუეს: არა, არამედ ზოგთა, რამეთუ რომელთამე შეემთხუევის და რონელნიმე დაუშთებიან. მაშინ განჰკრთა გონებითა და იქცა დამძინებული.

და კუალად ოდესმე⁸ განვიდა, და მოყუასნი იგი წინამავალნი⁹ უღებ იქმნეს და ვერ იხილეს¹⁰ ბერი¹¹ კაცი მდებარე მოუძლურებული, რომლისა თმაჲ სპეტაკ იყო, ვითარცა მატყლი, და პირსა

ბ¹ მიჰყუნდა BCD. ² ჰრქუა A. ³ შემთხუევი BCD. ⁴ ვითარ სხუათაცა A. ⁵ მათ მან A, — BCD. ⁶ კაცთა — A. ⁷ შეემთხუევისა BCJ. ⁸ ოდეს BDJ. ⁹ წინამავალნი J. ¹⁰ ვერ იხილეს იყო გზასა მას ზედა BCD. ¹¹ ბერი — A.

C

კბილი და სიტყუა მისი უშუერ, და ვითარცა ბლუნენით იყო სლვა მისი. და ვითარცა ბერი იგი იხილა, კულად შეჭარდა ხილვა მისი და იწყო კითხვად მოყუასთა თსთა მისთს. ხოლო მათ ჰრქუეს: ესე დაძუელბული არს დღეთა, რომელი მიწეულ არს შემატებითა დღეთათა და მოკლებასა ძალისასა, ვიდრემდის საზომსა ამას მოიწია, რომელსა ჰხედავ, და ყოველთა დღეთა მოაკლდების. ჰრქუა ყრმამან მან: და ყოველთა ზედა მოიწეჷჰქვისა ესე? ჰრქუეს: ჰე, მოიწევის, უკუეთუ დაუშთეს სიკუდილსა. ჰრქუა ყრმამან მან: და შემდგომად ამისა რაჲლა-მე იყოს? ჰრქუეს მათ: შენდგომად ამისა წარიყუანის იგი სიკუდილი-მან. ჰრქუა ყრმამან მან: და ოდეს მოიწევის კაცი საზომსა ამას? ჰრქუეს მათ: შემდგომად ოთხმოცისა წლისა, გინა-მე უმრავლეს ასისა. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: რაჲ არს წელიწადი? ჰრქუეს მათ: ათორმეტი თუე. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: და რაჲ არს თუე? ჰრქუეს მათ: ოცდაათი დღე. ჰრქუა მათ ყრმამან მან: და შენდგომად ამისა ღონე არა არსა სიკუდილისაგან ანუ ესევეთარისა სიბერისაგან და მაშინდა სიკუდილი? ჰრქუეს მან: არა არს ამისგან ღონე. ჰრქუა ყრმამან მან: ამათ შუეა ვნებანი იგი, რომელ ვიხილენ, სიგონჯე იგი და მწუხარებაჲ შეევემთხვევიანა კაცთა, და ვერეინ გულ-პურობილი იქმნებისა მისგან, თუჰკა უშიშ იყო? ჰრქუეს: ეგრეთ არს ესე, ვითარცა სთქუ. ჰრქუა ყრმამან მან: [v] ესე ყოველსა ქუეყანასა ესრეთ არსა? ჰრქუეს: ჰე, ესრეთ არს.

4

მისსა კბილი არა იყო და სიტყუაჲ მისი ფლფენით იყო. და ვითარცა მივიდოდა ძე მეფისაჲ, იხილა იგი და შეეზარა, და ჰრქუა ზანდან მზარდულსა: რაჲ არს ესე? ხოლო მან ჰრქუა: და¹ ესეცა კაცი არს². და ჰრქუა: რასა³ შეუქმნიეს ესე⁴? ხოლო მან ჰრქუა⁵: წელიწადთა⁷ სიგრძესა⁸. და ჰრქუა: რაჲ არს წელიწადი? მიუგო ზანდან: ათორმეტი⁹ თუე. და ჰრქუა¹⁰: რაჲ არს¹¹ თუე? მიუგო¹²: ოთხი კვრად, და რაზომსა წელსა¹³ შეიქმნების ესრეთ? მიუგო: ოთხმოცდაათსა¹⁴, გინა¹⁵ ასსა¹⁶. ხოლო იყო იგი¹⁷ გონებითა ვრცელი და სიბრძნითა სავსე, და აღრაცხნა თუენი და წელიწადნი და ჰრქუა: ვითარ ვხედავ, ადრე მიუთქს დღე დღესა და წელიწადი წელიწადსა და ასთა წელთა¹⁸ დასასრული¹⁹ ადრე იქმნების. აწ¹⁹ რაჲლა წინა-უც²⁰ კაცსა ამას? ჰრქუა²¹ მას ზანდან: ამისა²² შემდგომად სიკუდილი. და ჰრქუა იოდასაჲ: და რაჲ არს სიკუდილი? ხოლო იგი ვერღარას²³ დღე უფარვიდა²⁴ და ჰრქუა: განქარ[ხ]ღების საჯსენებელი ამისი ქუეყანით. და ჰრქუა: მამაჲ ჩემი ესევეთარადვე²⁵ იქმნებისა? და ჰრქუა: ჰე²⁶, ეგრეთვე²⁷ იქმნების²⁸. — და შენცა²⁹ ესრეთვეა³⁰? და ჰრქუა: ჰე³¹. — და მე³² ესრე-

ბ¹ და]—BCDJ. კაცი არს] კაცი BCDJ. ჰრქუა] + მას BCDJ. რასა] და რას BC, რას J. ოთხმოცთა AD. 10 ჰრქუა]—BC. 11 არს]+ათორმეტი A. 12 მიუგო]—BCD. 13 წელსა] წელიწადსა A. 14 ოთხმოცსა BCD]+წელსა BCD. 15 გინათუ BCD. 16 ასსა]+იქმნების BCD. 17 ~ იგი იყო BCDJ. 18 ასთა წელიწადთა A. 19 აწ] და აწ BCD. 20 უცს BCD. 21 ჰრქუა] და ჰრქუა BCD. 22 ამისა] ამისსა A, და ამის BC. 23 ვერღარას J. 24 დაჰფარვიდა BCDJ. 25 ესევეთარად BCD. 26 ჰე]—A. 27 ეგრეთ A. 28 და ჰრქუა: ჰე ეგრეთვე იქმნების]—BCD. 29 შენცა] შენ BCDJ. 30 ესრეთვე A. 31 ჰე]+ეგრეთ BCD. 32 მე] ეგრეთვე შენცა და ყოველნი კაცი BCD.

C

9

თევა? ეგრეთვე¹ შენ.—და ყოველნი კაცნი ესრეთევა?—ჰე, ეგრეთ-
ვე², უკუეთუ საზომაა მაგას³ მიიწიენენ. ხოლო ესეცა უწყოდღე,
რამეთუ რომელნიმე⁴ ოდეს იშენენ, მაშინვე წარიტაცებს სიკუ-
დილი, და რომელთამე—მცირედ რაა აღიზარდნენ, და ზოგათა⁵—
1 პასაკსა⁶ რაა⁷ მოვიდენ. და ჰრქუა: მე აწ თანა-მაც სიკუდილი? და
ჰრქუა: არა შენ ოდენ⁸, არამედ ყოველთა კაცთა.

მაშინ შეძრწუნდა ძე იგი მეფისა⁹, აღდღუნა გული მისი¹⁰,
ტიროდა და ეტყოდა ზანდანს¹² მზარდულსა: და არა არსა¹³ ქუე-
ყანაჲ, რომელსა ზედა არა მოიწოდია¹⁴ კაცთა ზედა ესევეთარი
10 საღმობაჲ, ვითარ-იგი წინაჲს¹⁵ ვიხილენ უძღურნი და აწ ამას
ეხედავ, ხოლო კუალად უძნელეს აღმიჩნდა სიკუდილი?! და კუა-
ლად იცემდა მეგრდსა¹⁶, ტიროდა და ეტყოდა¹⁷: მაუწყე, თუ არსა
ქუეყანაჲ, რომელსა შინა განვერე საღმობათაგან? მაშინ ტიროდა
ზანდან მზარდულიცა და ეტყოდა: არა არს ცანა ქუეშე¹⁸ ეგვევი-
15 თარი ქუეყანაჲ, * ჰ ძეო მეფისაო, რომელსა შინა განერნენ კაცნი
საღმობათა¹⁹ და სიკუდილისაგან. და კუალად ჰკითხვიდა: და რაა
იქმნებთან კაცნი²⁰ შემდგომად სიკუდილისა? ჰრქუა მას მზარდულ-
მან მან: კაცნი იგი ღმრთის მსახურნი ესრეთ იტყოდეს: ზეცას
ღმერთი არსო და მას დაუბადებთან ცანი და ქუეყანაჲ²¹, ზღუანი
20 და უფსკრულნი, მზე და მთოქვარე და ვარსკულაენი²², და ბრძანე-
ბითა მისითა იქმნებთან ძრვანი ჰაერთანი²³ და ქუხილნი და ქარ-
ნი²⁴, და კაცი ველითა შეუქმნია²⁵ მიწისაგან და სული თვისი შთაუ-
ბერავს უკუდავიო. და უკუეთუ მას ვინმე ჰმსახურებდეს და მცნე-
ბათა მისთა ვიდოდის²⁶ და თაყუანის-ს[ცემდეს მისო, სამოთხე
25 უთქს და სასუფეველი, და შემდგომად სიკუდილისა მუნ წარიყვა-
ნებს და მას²⁷ შინა განუსუენებს, ხოლო მამისა შენისა ფილოსო-
ფოსნი ზოგნი მოკუდავად იტყვან სულსა და ზოგნი უკუდავად.

მაშინ თქუა ყრამან მან; არღარა ჰამო არს
ცხორებდა საწუთროთაჲ ამით თანა, რომელნი
ვიხილენ, და არავის აქუს მშჯღობაჲ სიკუ-
დილისაგან ადრე გინა თუ ნელიად, და ახ-
ლოს არს ნელადი იგი ადრისაგან, და ახ-
ლოს არს დღე შემდგომად დღისა თუხა შინა,
და მსწრაფლ შეუდღეს თუესა წელიწადი და

ესე ყოველი რაა ჰრქუა ზან-
დან, მეფისა ძე იქცა გარე და
30 წარვიდა საყოფელადღე თჳსად, და
თქუა გულსა შინა თჳსსა: არღარა
ჰამო არს ცხორებდა ესე საწუ-
თოხსა ამით თანა, რომელნი-ე[ს]სე
ვიხილენ და მესმნეს.

ბ 1 ეგრეთ A, ჰე ეგრეთ BD, ჰე ეგრეთვე C. 2 შენ და ყოველნი კაცნი ესრეთევა? ჰე ეგრეთვე—BCD.
3 მაგისა A. 4 რომელნი BCJ. 5 ზოგნი A. 6 პასაკთა BCD. 7 რაჲ—A. 8 ოდენს მხოლოდ BCD.
9 მეფისაჲ+და მწარედ BCD. 10 მისი+და A. 11 ზანდა[ნ] A. 12 არს ABCD. 13 მიიწიოს BCDJ.
14 წინაჲსწარ BCD. 15 მეგრდსა+და A. 16 და ეტყოდა—C. 17 ცანა ქუეშე ქუეყანასა ზედა BCDJ.
18 საღმობათაგან BCD. 19 კაცნი სულნი J. 20 დაუბადებთა ცანი ქუეყანა BCD. 21 ვარსკულაენი+
და ვარსკულაენი C. 22 ჰაერთანი ჰერნი B, ჰაერნი CD. 23 ქარნი J. 24 შეუქმნია BCD. 25 ვილო-
დეს BC. 26 მას მუნ BCJ. * აქედან აკლია ფურცლები A-ს.

C

ადრე წარმავალ არიან წელიწადნი დაღევანდ
ცხორებასა კაცისასა, დაღაცათუ საზომსა და
დასასრულსა ცხორებისასა მიიწიოს.

და წარვიდა ყრმაჲ იგი. და ესე იყო გუ-
ლის სიტყუად მისი, ზედაჲსზედა მოუკლებე-
ლად აქცევენ სიტყუთა ამათ ზეპირით და
გულსა შინა თჳსსა. და მიერითგან იწყო ურ-
ვად და გულის სიტყუად, და არღარად შეჰ-
რაცხა საწუებელი ამის სოფლისაჲ. და განუ-
მრავლდებოდეს ურვანი დღითი-დღე. [24]
[ღ]ა (ამას) ყოველსა თანა ესათნოებოდა მა-
ზაა თჳსსა; და რაჲჲმს შეემთხვის, იწყის
განცხრომად და მხიარულებად, ნუჲჲჲჲ ცნას
მამამან მისმან, რაჲ-იგი არს გულის სიტ-
ყუად მისი და დააყენოს იგი მიერითგან
განსლვად ქალაქით. და რაჲჲმს იხილის ვინმე
ნეტყუელი მეცნიერად, ყურად-იღებნ გულს-
მოდგინედ სიტყუათა მისთა, რაჲთამცა ესმა
ვისგანჲჲ ქეშმარიტი რაჲმე, (რომლითა გა-
ნუჲჲჲრდა მწუხარებაჲ გულისა მისისაჲ.

და მოუწოდა დღესა ერთსა მზარდულსა
მას და ჰრქუა მას: არავინ იცია აჲა კაცი,
რომელი არა წესსა ზედა ჩუენსა ჰგბის? ხოლო
მან ჰრქუა მას: იყენეს აჲა კაცი, რომელი
მოგაჲსენენ შენ უწინარეს ამისსა, რომელითა
ქრისტეანი და ღმრთის მსახურ სახელ-ედღე-
ბოდა, რომელი იძულებოდეს სოფელსა ამას
და საშუე[ვ]ბელთა მისთა და ეძიებდეს, ვი-
თარ-იგი იტყოდეს, სუფევასა საუკუნესა. და
წესი მათი არა მსგაჲს არს წეს[ს]ა ჩუენსა,
და არცა საქმენი მათნი — საქმ[ეს]ა ჩუენსა].
არამედ მეფე შეემტერა და განასხნა ქუე-
ყანით ჩუენით და მრავალნი მათგანნი მოსრნა
პირად-პირადითა ტანჯუითა და ცეცხლითა,
ვითარცა-იგი გაუწყე შენ, და აწ არღარავინ
ვიცი მათგანი ქუეყანასა ჩუენსა.

და ვითარცა წარმოუთხრნა მზარდულმან
მან საქმენი მათნი, აღიძრა გონებაჲ მის
ჲრმისაჲ მათთჳს და სწადოდა ხილვაჲ მათი.

D

და მიერთაგან იგონებდა, თუ
რაჲმე ყოს. და არღარად შეერა-
ცხა საწუებელი ესე ამის სოფლი-
საჲ. და ამასეჲ ყოველსა თანა
ესათნოებოდა მამასა, და მი-რაჲ-
ვიდის იგი მისაჲ, იწყის მან გან-
ცხრომად, ხოლო ოდეს წარვი-
დის, იტყოდის გულსა შინა:
ღმერთო ზეცათაო, მომივიღინე მე
კაცი მონათა შენთაგან, რაჲთა
მაუწყოს გზაჲ ქეშმარიტებისაჲ და
ვიღოღი² მათ შინა და ვიქმო-
ღი³ მცნებათა მათ⁴ შენთა წმი-
დათა.

ც

ვ

და იყო ვითარცა კაცი, რომელი ეძიებ[ს] წარწყმედულსა რასაზე თვნიერ ყოვლისა ღონისა. და განაცხადა სიძულილი საწუთროხსა და ძაგებამ მისი, ვითარმედ: შეურაცხ მის[ს]ა. და სძაგებდა ყოველთა გზათა და მოყუარეთა მისთა, ვიდრემდის განჭდა ჰამ[ძა]-ბავი მისი ყოველთა ადგილთა, და რომელთა ესმა, ადიდებდეს ღმერთსა სამებით ცნობილსა და ერთ-არსებით დიდებულსა, რომლისა ჰშუენის დიდებამ მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნიამდე, ამერ*.

9. ესმა ვისმე კაცსა ღმრთის მოყუარესა, რომელი განუწუნებულ იყო წესითა მონაზონთათა და სავე იყო იგი სულითა წმიდითა და ყოველითა სიბრანითა. რომლისა სახელი ბალაჰვარ, ქუეყანასა სარნადიბისასა. ეუწყა ძისათჳს მეფისა, ვითარმედ: სწადის და სურვიელ არს შჯულსა იესუ ქრისტეს ღმრთისა ჩუენისასა. და მოვიდა სამეფოდ ნავითა და განიძარცუა სამოსელი მონაზონ[ს]თა წესისა და შეიმოსა სამოსელი ვაჰართაჲ. და რწყო აღრევად [თანა] კაცთა. და განამრავლა მისლვამ კარად ნეფისა, ვითარცა სხუანი კაცნი, ვიდრემდის შეისწავლნა კაცნი და ცნა კაცად-კაცადისა მათისა სადგური წინაშე მეფისა და ძისა ნისისა.

და ცნა სადგური მზარდულისაჲ მის წინაშე ძისა მეფისა. და დაიხუდრა დღესა ერთსა სიტყჳს ყოფად მის თანა იღუშლ და ჰრტუა: მე კაცი ვარ ერთი უ[ც]ხოვ და შორით მოსრულ ვარ, და ჩემ თანა ქურქელი არს დიდისა სასუიღლისაჲ და დაწიფარავს იგი კაცთაგან, და ვერვისა გულ-ჰყრობილ ვიქმენ განოცხადებად თვნიერ შენსა, რამეთუ

9. მას ეძსა შინა¹ ბალაჰვარ. ცნა სულითა წმიდითა, ვითარმედ ძესა მეფისასა სწადის ნახვამ²: კაცთა ღმრთის მსახურთაჲ. აღდგა და წარმოვიდა ადგილთაგან სამძოვროთა, და მოვიდა სოფლად, და შეიმოსა სამოსელი ვაჰართაჲ, და აღილო მოთხე მცირეთა და მივიდა კარად მეფისა³ ძისა⁴. და ჰრტუა მეკარესა: შევედ⁵ და აუწყე ზანდანს, ვითარმედ გიწეს ვინმე უცხოჲ შორით მოსრული.

ხოლო იგი შევიდა და აუწყარაჲ, გამოვიდა ზანდან მზარდული⁶, და ჰრტუა მას ბალაჰვარ: მაქეს მე თუალი პატიოსანი და უკუეთუ გნებაგს, მიიღე იგი მეფის[ა] ძისათჳს, რამეთუ უწვობეს არს იგი წუნწყუბასა⁷ წითელსა, რამეთუ ბრმათა აღუხილავს

ბ¹ შინა] — BCD. მ² ნახვა B. მ³ მეფის J. ლ⁴ ~ ძისა მეფისა BCD. მ⁵ შედ J. მ⁶ მზრდელი BCD. მ⁷ წუმწყუბასა BCD.

* გადამწერის ხელით აქ სწვრია: უკ'ე. შე დ'თ. ან". მერმე კი სათაურადაა: „თავი მეორე, მოსლი-სათჳს წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბალაჰვარისთჳს, რომელმან მოაქცია მე მეფისაჲ ქრისტეს სარწმუნოებასა ზედა“.

ს

ვესაჲ სიკეთესა შენსა და გონიერებასა შენსა, რაჲთა სათნო-მეყო და დამითარო საქმე მისი ვისგანვე. ჰრქუა მას მზარდულმან მან: გულ-პყრობილ იქმენ ჩემდა, რამეთუ მე ვილუაწო ნებაჲ შენი ყოველითა ძალითა ჩემ(ი)თა ერთ-გულეობით, [26] და არაგის გამოუცხადო იგი, გარნა თუ ვისი შენ გენებოს. ჰრქუა მას ბა-ლაჰვარ: ჰურქელი ესე, რომელი მე მაქუს, უპჯობეს არს წუნწუბასა წითელსა, რამეთუ ბრძოთა აღუხილავს თუალთა და ყრუთა ას-მენს და უტყუთა ატყუებს, და კეთროანთა განსწმედს, მკელობელთა ავლინებს და უძ-ლურთა განაძლიერებს და ნაკლულევანთა განამლიდრებს, და ყოველსა სნეულებასა ჰკურ-ნებს, და მტერთა ზედა მძლე ჰყოფს და ეშ-ნაკთა აოტებს ახლის პიროვანთაგან, და ყო-ველსა საწადელსა გულისასა მოატყუებს კაცსა.

ჰრქუა მას მზარდულმან მან: არარას ეჭხედავ შენ თანა, კაცო ვინმე, სახესა უგუ-ნურებისასა, გარნა სიტყუანი შენნი მსგავს არიან სიტყუათა მეტნობისათა გარდა-ჩუელად მეტყუელთასა, [v] რამეთუ იტყვ რაჲამე, რომელი არაჲადა მასმიეს ესევითა-რა, და განმტყუენებასა შენსა ვერვე დავიდებ გულსა ჩემსა სიბრძნისათჳს, რომელსა-ესე ეჭხედავ შენ თანა. არამედ აწ მითხარ: რაჲ არს ჰურქელი ესე, რომელსა შენ იტყვ? მი-ჩუნენ მე, რაჲთა ვიხილო! უკუეთუ ჯერ-იყოს სამეუფოდ, ვაუწყო მისთჳს ძესა მეფისასა, რამეთუ არა ჯერ-არს ჩემდა, თუმცა უქე რაჲმე უფროჲს ზომისა და შემდგომად ხილ-ვისა მისისა არა ეგრეთ პოვა, ვითარ-იგი ვაუწყე მისთჳს. ჰრქუა მას ბალაჰვარ ბრძენ-მან: შენ ითხოვ, რაჲთა გიჩუნენო იგი, და ჰურქელსა მას ვერვინ შემძლებელ არს ხილ-ვად, გარნა თუ ვის თანამე ორნი საქმენი იყვენენ: სიფრთხილე თუალთაჲ და სიწმიდე

ღ

თუალთა და ყრუთა ასმენს, და უტყუთა ატყუებს, და უძლურთა ჰკურნებს და ნაკლულევანთა განამლიდრებს და მტერთა ზედა მძლე ჰყოფს, და ყოველსა საწა-დელსა გულისასა მოატყუებს¹.

ჰრქუა მას მზარდულმან²: კა-ცო, არას³ ვხედავ სახესა უგუნუ-რებისასა, გარნა სიტყუანი შენნი ნამეტნავ არიან და მეშინის, ნუ-უკუე განმამტყუენო მეფისა⁴ ძისა. აწ მიჩუნენ, რაჲთა ვიხილო და ეგრეთ ვაუწყო მისთჳს. ჰრქუა მას ბალაჰვარ: ვერვინ შემძლებელ არს ხილვად მისა⁵, არა თუ იყვენენ მის თანა ორნი საქმენი: სიფრთხი-ლე თუალთაჲ და სიწმიდე ჯორც-თაჲ. ხოლო უკუეთუ იხილოს იგი მძიმედ მხედველმან და ცოდვასა ზედა დადგრომილმან⁶, ნათელი თუალთაჲ მოაკლდეს და საცნო-ბელი გონებისაჲ და მე [85] კაცი ვარ მკურნალი, და ვხედავ მძიმედ მხედვარებასა შენსა და მეშინის, ნუუკუე მიგიტაცოს სინათლე თუალთაჲ, არამედ მასმია მეფისა⁷

ბ¹ მუატყუებს BC. ² მზარდულმან] ხანდან BCD. ³ არს J. ⁴ მეფის J. ⁵ მისსა BCDJ. ⁶ და-დგრომილმან J. ⁷ მეფის J.

C

ცოდვათაგან, ხოლო უკუეთუ იხილოს იგი მრუმელ მხედველმან და ცოდვათა ზედა დად[27] გრომილმან, მიუღოს ნათელი თულათა და განურყუნას საცნობელი გონებისაჲ. და მე კაცი ვარ მკურნალი და ვჰხედავ მრუმელ მხედველობასა შენსა და ვეშინის, ნუ-უკუე სიბრწყინვალემან მისმან მისტაცოს ნათელი თულათა შენთა, არამედ მასმიეს ძისა მეფისა რჩულიერად ქცევად და სიწმიდით ცხორებად ყოველთაგან საქმეთა უკეთურთა, და მას თანა ყრწალა არს და მახულ თულათა, და მე ვესაუ ლმერთსა, რაჲთა შემძლებელ იყოს ჭურჭლისა მის ხილვად. ჰრქუა მას მზარდულმან მან: გულისჴმა-მიყოფიან ყოველნი სიტყუანი შენნი და მე კაცი ვარ განდურდილი ცოდვათა შინა და არლარა მნებაჲს ხილვად ჭურჭელი იგი, და ამას თანა იტყვ, ვითარმედ არა მახულად მხედველ ვარ და არა მნებაჲს საწუთროსა ზედა [v] ხილვად მისი, და მე ვჰგონებ[ბ], კეშმარიტსა იტყვ და არა სტყუვი. ჰრქუა მას ბალაჰვარ: კეშმარიტსა გეტყვ, გრწმინნი ჩემი და ნუ გეშინნი მეფისა ძისა თხრობად, რამეთუ იგი ღირსვე, არა ესევეთარი ჭურჭელი დაფარვად მისგან სადგურეობასა ზედა შენსა წინაშე მისსა, და უკუეთუ მიაწიო ესე მისა, შეიმატო პატივისა და დიდებასა წინაშე მისსა უმეტეს ყოველთა მოყუასთა შენთა.

მაშინ შევიდა მზარდული იგი წინაშე მეფისა ძისა და უთხრა მას ყოველი, რომელი ესმა ბალაჰვარისგან ბრძნისა. ხოლო სულსა ამის ყრწისასა სწადოდა ხილვად კაცთაჲ, რაჲთა ესმეს, ნუ რაჲ ვისგანმე სიტყუაჲ სარგებელისაჲ. და ვითარცა ესმენეს სიტყუანი მზარდულისანი, და ვითარ იგი საკარველსა რასამე უთხრობდა ჭურჭლისა მისთჲ, იგრძნა, ვითარმცა სულითა და ჰგო[28]ნებდა, ვითარმედ ჰოოს საწადელი მისი ბალაჰვარის თანა.

D

ძისა სიწმიდით ცხორებად, და ყრმა არს და მახულ თულათა, და იგი შემძლებელ არს ხილვად მისა¹. აწ ნუ ორგულეზ უწყებად მისა¹, რამეთუ, უკუეთუ მიაწიო: ესე მისა¹, შეგემატოს პატივადილი² უმეტეს მოყუასთა შენთა. და უჩუენებდა მოთხესა მას, რომელი აქუნდა.

მაშინ შევიდა ჩუენებად წინაშე მეფისა[ა] ძისა მზარდული და უთხრა ყოველი, რომელი ესმა ბალაჰვარისგან. ხოლო სულსა მის ყრმისასა სწადოდა ხილვად კაცთაჲ³, რაჲთა ესმეს ვისგანმე სიტყუაჲ სარგებელი სულისაჲ. და უთხრობდა რაჲ თულისა მისთჲს სიტყუათა უცხოთა, იგრძნა სულითა, ვითარმცა⁵ ეპო[ვ]ა საწა-

ბ ¹ მისსა BCDJ. ² დიდი და დიდება C. ³ კაცის BCD. ⁴ უთხრობდ B. ⁵ ვითამცა BCDJ.

C

პაწინ ბრძანა შემოყვანება მისი და ქურქ-
ლისა მის თანა თარულად.

10. და შეიყვანა ბალაჰვარ და აქუნდა
თანა მოთხე მცირე და აწუენებდა მით, ვი-
თარცა თუალი რაამე ეღვა მას შინა. ვი-
თარცა დაღვა იგი წინაშე ძისა მეფისა,
პასა მას მშდობა და იწყო ლოცვად მის-
თჳს, ვითარცა იგი ჯერ-არს წინაშე მეფეთა.
და ეგრევე სახედ პატივ-ჟყო ძემან მეფისა-
მან, და მოიკითხა იგი სიხარულათ და უბრძანა
მზარდულსა, რაათა ადგილ-სცეს და განვიდეს
შათგან. და ვითარცა განვიდა იგი, უბრძანა
ბალაჰვარს დაჯდომად და ჰრქუა: მიხუენე
ქურქელი იგი, რომელ მოგიღებეს. მიუგო
ბალაჰვარ და ჰრქუა: არა ჯერ-არს ჩემდა,
თუმცა უღბად რაამე შეგამთხვე [x] და ქურ-
ქელი ესე ეგრეთ(თ) არს, [ვითარცა] იგი გაუწყა
მზარდულმან შენმან, და წიკან შემძლებელ
არს ხილვად მისა, გარნა წმიდა და უბაწოა,
რომელი სრულ არს გონებითა. ხოლო იხი-
ლოს თუ იგი უძღურმან გონებითა, იგიცა
მოაკლდეს და სახედველნიცა. ხოლო მნებაეს
განოცდა შენი სიტყვა და სიტყჳს-ყოფად
შენ თანა, და უკეთუ შემძლებელად გიხილო
ხილვასა მისს[ა], გიჩუენო იგი, რამეთუ
შენთჳს მომიღებეს და არა სხჳს ვისთჳსმე,
და მე ვესავ ღმერთსა, ვითარმედ მიწუთო-
მილ ხარ საზომსა ხილვისა მისისასა, და
მისწუთოცა, თუ უფალსა უნდეს. რამეთუ ვი-
ხილე, ძეო მეფისაო, და მომითუალე და წი-
ნა-მიყავ პატივი შეუსწავლელად, ვითარცა
იგი პატივ-სცი დიდებულთა პალატისა შე-
ნისათა. მიუგო იოდანაჲ, ძემან მეფისამან,
ამისთჳს, რამეთუ ფრიად მაქუს სასოებად
სარგებელ[ჲ] მისათჳს შენ [მიერ] და მოლე-
ბად საწადელი სულისა ჩემისა შენგან.

D

დელი მისი. და ბრძანა შემოყვა-
ნება¹ მისი² წინაშე³ მისა⁴.

10. და ვითარცა დადგა წი-
ნაშე მეფისა⁵ ძისა, და ჰლოცვი-
და მას. ხოლო ძემან მეფისამან,
ვითარცა ჯერ-არს, პატივით⁶
მოიკითხა იგი და უბრძანა მზარ-
დულსა, რაათა განვიდეს მისგან.
და უბრძანა ბალაჰვარს, რაათა
უჩუენოს თუალი იგი. მიუგო ბა-
ლაჰვარ და ჰრქუა: არა ჯერ-არს,
თუმცა უღბად⁷ შე-რაამე-გამთხვე⁸,
რამეთუ ქურქელი ჩემი ეგრეთ
არს, ვითარცა გაუწყა მზარდულ-
მან. ხოლო უკეთუ იხილის იგი
უძღურმან გონებითა, მოაკლდე-
ბის სახედავთა⁹. ხოლო აწ მნებაეს
გამოცდა შენი სიტყვა¹⁰ და,
უკეთუ შემძლებელ იყო, გიჩუენო,
რამეთუ შენთჳს მომიღიეს იგი და
არავის სხჳსათჳს, და მე ვესავ
ღმერთსა, რამეთუ მიწუდომილ¹¹
ხარ საზომსაცა ხილვისა მისისასა,
და მისწუთეცა, თუ ღმერთსა უხ-
დეს. რამეთუ მე, გლახაკი ესე,
ძეო მეფისაო, მიმითუალე და
წინა-მიყავ პატივი შეუსწორებე-
ლად. მიუგო ძემან მეფისამან:
ამისთჳს ეყავ, რამეთუ მაქუს შენ-
გან თხრობად სარგებელისაჲ.

1 შეყვანება BCD. 2 მისი მის BC. 3 წინაშე] +კაცისა BCD. 4 მის BCD, მისსა J. 5 მეფის J.

6 პატივითა BCD. 7 უღბად BCD. 8 შე-რაამე-გამთხვე] რაამე გამთხვე BCD. 9 სახედველნი D.

10 სიტყვა J. 11 მიწდომილ BCDJ.

ზ

ღ

თ ხ რ ო ბ ა ა

11. ჰრქუა მას ბალაჰვარ: **«**დალაცათუ ჰყავ ესე, არავე საკვრველ არს, რამეთუ ყოფილ არს მეფე ვინმე მოარწმუნე, რომელი იყო სახიერ და მეძიებელ სიმართლისა. და ვითარ იგი ვიდოდა დღესა ერთსა სიმრავლითა ერისაჲთა, იხილნა ვინმე კაცნი ორნი უნდოათა სამოსლითა, რომელი შექერწულ იყო სანაგვიტ პოვნილითა, და სიყვთლე ბირთა მათთაჲ აუწყებდა სიგლახაკესა მათსა და ჰირვეულობასა. ხოლო მეფემან იცოდნა იგინი, და ვითარცა იხილნა იგინი, მსწრაფლ ჩამოვარდა წინაშე მათსა და მოეხუა ქედთა მათთა და პატიე-სცა დიდითა პატივითა. და რაჲჲს იხილეს ესე მოყუასთა მისთა, განრიხნეს გონებათა შინა მათთა საქმისა მისთეს, რომელი იყო მეფემან, და სიჩქურედ შეპრაცხეს საქმე იგი [ჟ] მისგან, რამეთუ ესევეითარი ჩუეულეზაჲ [ა]რა აქუნდა მეფეთა მათთა. და ვერ იკადრეს მხილვებაჲ მეფისაჲ, და მივიდეს ძმისა მისისა, რომელი კადნიერ იყო წინაშე მისსა და უთხრეს, რაჲ-იგი ყო მეფემან და ჰრქუეს, რაჲთა ამცნოს მეფესა ესევეითარისათეს არღარა ყოფად. და მივიდა მეფისა ძმაჲ იგი მისი და უთხრა, რაჲ-იგი ჰრქუეს მას. და ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი მისნი, მისცა პასუხი მეფემან, რომელი ვერ ცნა, თუ მიითუალა მეფემან სიტყუაჲ იგი მისი, ანუ განურისხნა მას.

ხოლო იყო ჩუეულეზაჲ სანეუფოჲსაჲ მის ესრეთ, რაჲჲს განრიხნის ვის ზედამე მეფე და უნებნ მოკლვაჲ მისი, წარავლინის ქადაგი, რომელსა ერქუა ქადაგი სიკუდილისაჲ, და ვმა-ყვის კართა ზედა მის რისხეულისათა და დასცის საყვრსა, და რაჲჲს ესმის სახლისა უფალსა, ცნის ქეშმარიტად, რამეთუ მოსიკუდილ [ჰ0] არს მსწრაფლ და ყოველმან ესრემან ცნ(ი)ს. და შემდგომად მცირედთა

11. და ჰრქუა ბალაჰვარ: **«**დალაცათუ ჰყავ ესე ჩემდა მომართ, არავე საკვრველ არს, რამეთუ ყოფილ არს ოდესმე მეფე¹, რომელი სახიერ იყო და სიმართლესა ეძიებდა. და ვითარ-იგი ვიდოდა² დღესა ერთსა სიმრავლითა ერთ-
[ჟ]აჲთა, იხილნა კაცნი ვინმე
შემოსილნი სამოსლითა უნდოათა, დაბებკულითა, დაყვთლებულნი³ ფერთა პირთაჲთა⁴. ხოლო მეფემან იცნნა⁵ იგინი და მსწრაფლ გარდამოჰვდა⁶ ჰუნესა და მოეხუა ყელთა მათთა. და იხილეს რაჲ დიდებულთა მისთა, სიჩქურედ⁷ შეპრაცხეს, გარნა ვერარაჲ იკადრეს. და მივიდეს წინაშე ძმისა მისისა, რომელი კადნიერ იყო წინაშე მისსა და ჰრქუეს: აუწყე ძმისა შენსა, რაჲთა კულა⁸ არაოდეს ყოს საქმე ესევეითარი, რამეთუ კაცთა უნდოთა თაყუანის-სცა. ხოლო იგი მივიდა და აუწყა
საქმისა მისთეს, ხოლო მან არა მისცა პასუხი.

და იყო ჩუეულეზაჲ სანეუფოსა მისსა, რაჲჲს განრიხნის⁹ მეფე ვის¹⁰ ზედამე, წარავლინის მონანი და დასცის სიკუდილისა საყვრი კართა მისთა. და შემდგომად მცირეთა¹¹ დღეთა წარავლინნა ნონანი და ჰრქუა¹²: წარვედით კართა ძმისა ჩემისათა და ჰკარით საყვრსა სიკუდილისასა¹³. ხოლო

ბ 1 ~ მეფე ოდესმე BD. 2 ვიდოდა] + გახსა BCD. 3 დაყვთლებულნი J. 4 პირთა BCD] — J. 5 იცნა BCDJ. 6 გარდამოვდა B, გარდაჰვდა J. 7 სიჩქურედ BCD. 8 კულა] — J. 9 განრიხნეს BCJ. 10 ვისა BC, ვისსა D. 11 მცირედთა D. 12 ჰრქუა] — J. 13 ~ და დაჰკარით საყვრსა სიკუდილისასა კართა ძმისა ჩემისათა BCD.

C

დღეთა უბრძანა მეფემან ქადაგსა სიკუდილისასა, რათა წარვიდეს და ვმა-ყო კართა ზედა ძმისა მისისათა. და წარვიდა ქადაგი იგი, და ვმა-ყო და დასცა საყურსა სიკუდილისასა კართა თანა მისთა. და ვითარცა ესმა ვნამ იგი ძმას მეფისასა, სასო-წარკუთილ იქნა ცხორებისაგან და ყო ანდერძი, და იწყეს ტიროლად და ტყუბად სახელულთა მისთა. ხოლო მან შეიძოსა საგრაგნელი თუხი, და წარვიდეს იგი და ცოლი მისი და შვილნი მისნი კარად მეფისა სასო-წარკუთილნი ტიროლითა და გოდებითა მრავლითა, და ისხმილეს ნაცარსა პირთა ნათთა. მაშინ ბრძანა მეფემან შეყვანება მათი წინაშე მისსა. ხოლო იგი ტიროდა და ევედრებოდა მას. და პრქუა მას მეფემან: [v] ჰ უბადრუკო და უნდოო ცნობ(ითა), ვითარ ესრე შეძრწუნებულ ხარ ქადაგისაგან ძმისა შენისა [...] ნიშანი სიკუდილისა კართა ზედა შენთა და შენ უწყი, ვითარმედ ძნად შენი და ქადაგი მისი დაბადებულნი არიან ღმრთისა მადლისანი, რომელნი ვერ შემძლებელ არიან წარმატებად ნებისა მათისა და ვერცა გარემიქცევად მოწვეულსა მათ ზედა. და შენ უწყი, ვითარმედ შეუცოდებელ ხარ წინაშე ძმისა შენისა, რომლითამცა თანა-მარად იყავ სიკუდილსა. მაშინ ვითარ განგიკვრდა გარდასლვა ჩემი და თაყუანის-ცემა წინაშე მათსა, რომელნი-იგი ქადაგნი არიან უფლისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი, რომელნი მომაჯსენებენ შემთხუვასა მისსა და მაუწყებენ სიტყუასა სახარებისა მისისასა. და მას თანა უწყნი მრავალნი შეცოდებანი ჩემნი. ჰ შენდა და რომელთა შეგიმკ[ჰ1] [...] მე] ესე, რომელი მ... მე და აწ მ[ითა] ეუწყოს უგუნურება მათი, (ვითარცა-ესე) შენ გუუწყა. და შეუნდო მეფე-

D

იგინი წარვიდეს და ყვეს ეგრეთ¹. და ვითარცა ესმა ვნამ იგი ძმასა მეფისასა, შეშინდა და იწყო ტიროლად და ტყუბად². მერმე შეიმოსა³ სამოსელი სამკუდროდ და წარვიდა იგი ცოლით და შვილითურთ კართა მეფისა, ძმისა⁴ თუხისათა⁵. და ისხმილეს ნაცარსა⁶ პირთა⁷ მათთა. მაშინ ბრძანა შეყვანება მათი⁸. ხოლო იგინი⁹ ტიროდეს. და პრქუა მათ¹⁰ მეფემან: ვითარ შეჰშინდით¹¹ ქადაგისაგან ძმისა შენისა, არა უწყია, რამეთუ ძმა შენი და ქადაგნი მისნი¹² დაბადებულნი არიან და ვერარას შემძლებელ არიან წარმართებად ნებისა მისისა, და ვერცა გარემიქცევად მოწვეულსა მათ ზედა? და ვითარ განგიკვრდა¹³ დაგრდომა ჩემი წინაშე მათსა, რომელნი ქადაგნი იყენეს¹⁴ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი, რომელნი მომაჯსენებენ და მაუწყებენ სასჯელთა საუკუნოთა. და ამას თანა უწყნი მე მრავალნი შეცოდებანი ჩემნი წინაშე მისსა. ხოლო მე ვამხილენ მათცა საქმენი მათნი, რომელნი-იგი¹⁵ მამრალობენ წინაშე შენსა, თუ რად პატივ-სცა მონათა ღმრთისათაო.

ბ¹ ეგრე BCD. ² ტყუბად J. ³ შემოსა J + ძმისა] — C. ⁴ თუხისათა] მისისათა BCD. ⁵ ნაცართა BCD. ⁶ პირთა] თათა BCD. ⁷ მათი] + წინაშე BCD. ⁸ იგინი] იგი J. ⁹ მათ] მას BCD. ¹⁰ შეშინდი BCD. ¹¹ მისნი]—BCD. ¹² გიკვრდა BCDJ. ¹³ იყენეს BCDJ. ¹⁴ -იგი]—BCD.

C

9

მან ძმასა თუსსა, და ფრიად სარგებელ ეყო მხილებამ მისი.

12. მაშინ უბრძანა ოთხთა კიდობანთა შექმნამ, და ორნი მათგანნი — შეძერწულნი ოქროათა და ვეცხლითა და ანთრაკითა და და თუალითა პატიოსნითა. და უბრძანა შთადედა მთალები მკუდართა და ყოველი არაწმიდად სიმყრალე, რომელი უშუერ არს წინაშე კაცთა. და დაჰკრძალნა იგინი კლიტითა ოქროსადათა. და მერმე უბრძანა ორთა მათ კიდობანთა სხუათა შეგოზაჲ ფისითა და ნაეთითა. და აღაესნა იგინი შინაგან ანთრაკითა და თუალითა პატიოსნითა და ყოველითა სურნელებითა, რომლითა აღინაჩეს გულის თქუმაჲ კაცთაჲ. [ჟ] და და(ჰკრ)ძალნა |ს|საბლ[ი]თა (რომლით)ამე ძუელითა. და მერმე უბრძანა შემოყვანებაჲ მო(ყუასთა) მათ მისთაჲ, რომელთა განუკრდა პატივის-ცემაჲ მეფისაჲ გლახაკთა მათ მიმართ წმიდათა. და ვითარ დასხდეს წინაშე მისსა, ბრძანა შემოღებაჲ ორთა მათ კიდობანთაჲ, ოქრო-განჩუელითაჲ და სხუათაჲცა მათ. და იწყო კითხვად, რაათა ფას-ყენენ იგინი. ხოლო მათ ჰრქუეს ორთა მათ კიდობანთათჳს ოქრო-განჩულითაჲ: ვერ შემძლებელ არს გონებაჲ ჩუენი მიწუთომად საზომსა მათსა, რამეთუ ღირს არიან შთასადებელად ყოველისა პატიოსნისა ქურკლისა, ხოლო ორნი ესე ნაეთითა შეგოზილნი უშუერ არიან გონებათა შინა ჩუენთა უნდომაჲცა ფასისა.

მაშინ ჰრქუა მეფემან: უწყი, რამეთუ ესთენ არს გამოცდილებამ თქუენი და შეტყუებამ, [ჰჰ] — გარეშითა კაცისადათ — (ჰხე)დავთ. მაშინ ბრძანა ორთა მათ კიდობანთა ოქრო-შეძერწულთა განხუმაჲ. და განჰკრთეს ყო-

12. და ჟამსა ერთსა შევიდა საჰურტულსა თუსსა და მოიხუნა კიდობანნი¹ ოქროათა და მარგალიტითა შემკულნი. და მორაღებინა² ნა[ნ]გვევაგან სკორე და მყრალი³ ძუალები⁴ მძორისაჲ და სხუაჲ საძაგელი ბაყლები⁵ და კიდობანთა მათ შინა ჩადეა ყოველი. და დაჰკრძალა ზედა ბეჭდითა. და კუალად მოიხუნა სხუანი კიდობანნი, უშუერად შექმნილნი⁶, ფისითა შეგოზილნი, და შთადეა მათ შინა თუალები: პატიოსნები და რაჲცა შემაღბესი ჰოვა საჰურტულესა მისსა⁷, და სხუაჲ სურნელთაგანი მრავალი, და დაჰკრძალნა იგინიცა⁸, და მოუწოდა წარჩინებულთა თუსთა. და ვითარცა იყო სიხარული, უბრძანა მეჰურტულესა თუსსა, რაათა მოიხუნენ⁹ კიდობანნი იგი¹⁰. და მოიხუნეს და¹¹ დადგენს¹². უბრძანა დიდებულთა თუსთა, რაათა დაათასნენ კიდობანნი იგი. ხოლო მათ ვერ გულისგმა-ყვეს და ჰრქუეს მეფესა: ერთნი ისი კიდობანნი არა¹³ ღირს არიან შემოხუმად¹⁴ ტაძარსა შინა შენსა, ხოლო მეორეთა იმათ არა დაედების ფასი.

მაშინ უბრძანა კიდობანთა მათ ახუმაჲ, რომელთათჳს¹⁵ ფასსა

1 კიდობანი BC. 2 მორაღები J. 3 ~ მყრალი და BCD. 4 ძუალები ბაყლები E. 5 ბაყლები ძუალები E. 6 შექმნილნი J. 7 საჰურტულთა მისთა BCD. 8 დაჰკრძალა იგინიცა BC, დაჰკრძალა იგიცა J. 9 მოიხუნეს J. 10 იგინი BCD. 11 მოიხუნეს და — J. 12 დადგეს BCDE; და დადგენს ვითარცა დადგენს J. 13 არა) არ BCDJ. 14 შემოხუმადა DE. 15 რომელთა J.

C

ველნი უშუერებისა მისგან, რომელი მათ შინა იღვა, და საყნოსელნიცა მათნი აღაცხნა სი- მყარლემან მათმან. და ჰრქუა მეფემან: ესე სახე არს ყოველთა, რომელნი იმკვებიან სა- მოსლითა და ოქროთა, და შინაგანი მათი სავეს არს უგუნურებითა, მწუხარებითა და ტყუელითა, სიბილწითა და ყოველითა არა- წმიდებითა, რომელნი უმყარლეს არიან ამის სოფლისა, რომელ გეცემიან. და მერმე ბრძანა განუხმა მათ კიდობანთა მონათფულ- თაჲ, და განათლდა სახლი იგი ბრწყინვალე- ბითა მით თუალებისაჲთა. და აღივსნეს ყო- ველნი იგი სურნელებითა მით გულის სათქუ- ნელითა. და ჰრქუა მეფემან: ესე სახე არს კაცთა მათ წმიდათაჲ, [V] რომელთა თქუენ განგიჯრდა პატეის-ცემაჲ ჩემი მათდა მი- მართ, ოდეს იხილეთ სიძსუელე სამოსელისა მათისაჲ გარეწითა თუალითა. ხოლო მე შ(ინა)განსა მათსა ჰხედვედ გონებითა ჩემითა. მაშინ თქუეს კაცთა მათ, ვითარმედ ფრიად სარგებელ გუეყო სახე ესე და აწ უწყით, ვითარმედ ჰეშმარტი ჰქუენ. და თქუა ბა- ლაპარ: ესე სახე არს შენი. ძეო მეფისაო, რომელი პატე-მეც მხიარულებრისა სასოე- ბისათჲს, რომელსა ჰგონებ ჩემ თანა.

D

დიდად იტყოდეს. აღჰქადეს¹ და აღმოკდა² სიმყარლეს სასტიკის, რომელ ყოველთა დაიდევს პირსა ზედა საგელითა³ და ამოყარეს მუნით ყოველი საძაგელი.

- და კუალად უბრძანა ბილწთა⁴ მათ კიდობანთა ახუნაჲ და აღმოკდა⁴ მუნით სული სულნელებისაჲ, რომელ ყოველი იგი სიმყარლეს და- ფარა. და ამოყარეს მუნით სა- მკაული დიდ ფასისაჲ და თუა- ლები პატეისნები. და ჰრქუა მე- ფემან: გესმოდეს ყოველთა დი- დებულთა⁵, კიდობანთა ისი გა- რეთ კეკლუენი, ჩუენ ვართ, რომელნი ვიმკვებით⁶ ფერად-ფერა- დითა სამკაულითა გარეგნით, ხო- ლო შინაგანი ჩუენი სული სავეს არს ცოდვითა და სიმყარალითა, ხოლო რომელნი ღმრთისათჲს და სახელისა მისისათჲს დამდაბლდენ⁷ და დაგლახაქენ მარხვითა⁸, ლოც- ვითა და ფერითა დაყუთდენ⁹, შინაგანი¹⁰ სული მათი¹¹ ესრეთ სავე- სე არს სურნელებითა, ვითარცა კიდობანთა იმათ შინა იღვა სურ- ნელი¹², და წინაშე ღმრთისა ესრე¹³ ბრწყინვენ, ვითარცა თუალნი ისი პატეისანნი. აწ მე მამბრალობთა¹⁴ კაცთა მათ¹⁵ მო- კითხვასა, რომელთა შინაგანი¹⁶ ესრეთ არს? და ესე სახე შენი არს, ძეო მეფისაო, რამეთუ პა- ტე-მეც მე სასოებისათჲს, რომელსა ჰგონებ ჩემ თანა.

1 აღჰქადეს]—J. 2 აღმოკდა] ამოკდა BCJ. 3 ველი DE. 4 ბილწთა BCJ. 5 ამოკდა BCDJ. 6 დი- დებულთა]—J. 7 ვიმკვებით BC. 8 მარხვთა BCE. 9 დაყუთდენ BCDE. 10 შინაგანი] ხოლო შინაგა- ნი BCJ. 11 სული მათნი DE. 12 სურნელი BC]—J. 13 ესრე BC, ასე D, მასრე J. 14 მამბრალობთ BCDE. 15 მათ]—ღმრთისათა BCDE. 16 შინაგან C.

C

13. მაშინ აღდგა ძე იგი მეფისაჲ ინაჯით ჯღომისაგან და თქუა გულსა შინა თუხსა: ჰგავს, თუ ესე არს საწადელი სულისა ჩენისა, რომელსა ვეძიებდ. და მიექცა ბალაჰვარსა და ჰრქუა: ფრიად კეთილ არს სიტყუაჲ შენი და ცხად არს ჭეშმარიტებაჲ მისი. მე ვჰგონებ, თუ ესე არს ჭურჭელი შენი, რომელ ჰუარავ, რამეთუ განამტკიცებს გულსა და განანათლებს თულთა და განაძლიერებ. გონებასა. აწ უკუეთუ ესრეთ არს, ვითარ ვჰგონებ, მითხარ, და უკუეთუ სხუა რაჲმე გაქუს გარეშე ამისა, რომელი მესმის, კმა არს სიტყუაჲ შენი ნაცვალად მისსა, რამეთუ ფრიად განანათლე გონებაჲ ჩემი სიტყუთა შენითა და აღმპარცუე საბურველი მწუხარებიაჲ გულისაგან ჩემ[ი]სა. აწ მეც მე სახე კეთილისაჲ.

და თქუა ბალაჰვარ. გამოვიდა მთესვარი ვინმე და გამოიღო თესლი კეთილი და იწყუ თესვად. და რომელიმე დაეარდა გზის კიდესა და მუნთქუესვე ალიტაცეს მფრინველთა. და რომელიმე დაეარდა კლდესა ზედა, რომელსა ზედა იყო მიწაჲ და ნორაჲ მცირედ, და აღმოსცენდა, და ვითარ მიიწინეს ძირნი მისნი სიჭმელესა კლდისაჲ, განჭვა. და რომელიმე შთავარდა ეკალთა შინა, და ვითარ აღმოსცენდა, შთაშთვეს [r] იგი ეკალთა და მოაკუდინეს. ხოლო რომელი დაეარდა ქუეყანასა კეთილსა და წმიდასა ვენებათაგან, დაღაცათუ მცირედ იყო, აღმოსცენდა და მრ(ავა)ლი ნაყოფი გამოიღო.

აწ მთესვარი იგი მიმცემელი არს სიბრძნისაჲ, ქრისტე ღმერთი ჩუენი, ხოლო თესლი იგი კეთილი, სიტყუანი წმიდისა პირისა მისისანი, ჭეშმარიტნი, და რომელი დაეარდა გზის კიდესა და მფრინველთა წარიტაცეს,

D

13. მაშინ აღდგა საჯღომთაგან და თქუა: ნეტარ ვარ მე, [r] რამეთუ ვპოვე¹ საწადელი სულისა ჩემისაჲ, რომელსა ვეძიებ, და მიექცა და ჰრქუა ბალაჰვარს: კეთილ არს სიტყუაჲ შენი და ჭეშმარიტ. და ვჰგონებ², რომელსა ვეგმ არს თული იგი, რომელსა ჰუარავ, რამეთუ განამტკიცებს გულსა და განანათლებს თულთა და განაძლიერებს გონებათა. და უკუეთუ ესე ესრეთ არს, ვითარ ვჰგონებ³, მომეც⁴ სიტყუაჲ შენი ნაცვალად⁵ თულისა და აღმპარცუე⁶ მწუხარებაჲ გულისაგან ჩემისა.

თხრობაჲ ბ

თქუა⁷ ბალაჰვარ. პირი ღმრთისაჲ იტყვს იგავთა შინა სახარებისათა ერისა მიმართ. გამოვიდა მთესვარა და იწყუ თესვად. და რომელიმე⁸ დაეარდა გზასა ზედა, მფრინველთა ალიტაცეს; და რომელიმე—კლდესა ზედა, რომელსა მიწაჲ არა იყო, და აღმოსცენდა⁹ და განჭვა¹⁰, რამეთუ ძირნი არა დაებნეს; და სხუაჲ—ეკალთა შორის, და აღმოსცენდა და ეკალთა მათ შთაშთვეს. ხოლო რომელიმე დაეარდა ქუეყანასა კეთილსა და აღმოსცენდა, და მრავალი ნაყოფი გამოიღო¹¹.

აწ მთესვარი იგი მიმცემელი სიბრძნისა-ა¹², და თესლი იგი—სიტყუანი ჭეშმარიტებისანი, და რომელი დაეარდა გზასა ზედა¹³ და მფრინველთა წარიტაცეს, იგი არს,

ბ¹ 1 ევროვე BC. ვპოე D.J. ² ვგონებ B. ³ ვგონებ BC. ⁴ მომეც C. ⁵ ნაცულად BCD. ⁶ აღმპარცე BC, აღმპარცე J. ⁷ თქუაჲ ჰრქუა მას BCDE. ⁸ რომელიმე C. ⁹ აღმოსცენდა BE. ¹⁰ და განჭვაჲ გ'ნჭვაჲ C-¹¹ გამოიღოს C. ¹² სიბრძნისა DE, სიბრძნისა-ა J. ¹³ ზედა]—J.

C

ესე იგი არს, რომელი ესმის ყურსა და თანა-წარჩქნის გულსა. და რომელი-იგი დავარდა ნოტიასა და აღმოსცენდა და განვმა სიკვმელითა კლდისადათა, იგი არს, რომელი ესმის კაცსა და ეპამის, და ცნის კვმმარიტე-ბაჲ მისი წუთ ჟამ, და მერმე არა დაამტკიცის გონებაჲ მისი მას ზედა. ხოლო რომელი-იგი აღმოსცენდა, ნაყოფი გამოაქუნდა და მერმე ეკალთა შეაშთვეს, ესე იგი არს, რომელი შეიწყნარის კაც[მან], და ოდეს საქმით აღასრულებნ ზეწ[ქ]ქანარებულსა მას, დაან-(თქის) და შეაშთვის იგი გულის-თქუმამან. ხოლო რომელი-იგი აღმოსცენდა და ნაყოფი გამოიღო მრავალი, იგი არს რომელი მოისთულო¹: თულმან და შეიკრიბოს გულმან და წარიიართოს გონებაჲმან, და დაამკუნეს გულის-თქუმანი და განიწმიდოს გული ვნებათაგან. ჰრქუა მას ბემან მეფისამან: მე ვესაე ქრისტესა, რაათა რომელი დასთესო ჩემ თანა, აღმოსცენდეს და მრავალი ნაყოფი გამოიღოს. აწ მეც მე სახე საწუთროსაჲ და ვითარ აცთუნებს მოყუარეთა მისთა.

14. ჰრქუა მას ბალაჰვარ: მსგავს არს საწუთროჲ ესე და ყოველნი მოყუარენი მისნი კაცსა, რომელსა სდევდა პილოჲ ამრიზებულნი და მიაწყუდია ჯურღმულსა საშინელსა. და შთავრდომასა მას მისსა მც[ა] შინა პოვნა ორნი რტონი აღმოცენებულნი მას ზედა, და მოეკიდა და პოვა რაჲმე, რომელს[ა] ზედა დაიდგნა ფერკნი თჳსნი. [ს] და ვითარ (მი)-

C

რომელი ესმის ყურსა და თანა-წარჩქნის გულსა. და რომელი-კლდესა ზედა¹ დავარდა, აღმოსცენდა² და განვმა³, ესე არს. რომელი ისმინის⁴ წუთ ერთ და მერმე არა დაამტკიცის გონებასა-მისსა⁵ ზედა და განვმის⁶. ხოლო რომელი-იგი ეკალთა შეაშთვეს, ესე იგი არს, რომელი შეიწყნარის კაცმან⁷ და აღმოსცენდის რაჲ მის⁸ შორის, გულის თქუმათა⁹ და სოფლისა საქმეთა შექცევითა შეაშთვის⁹. ხოლო რომელი-იგი აღმოსცენდა და მრავალი ნაყოფი გამოიღო, ესე იგი არს, რომელი¹⁰ მოისთულის თულმან და შეიკრიბის გულმან და წარჩმართის¹¹ გონებაჲმან და დაამკუნის გულის-თქუმანი და განიწმიდის¹² გული ვნებათაგან და განიღოს ნაყოფი. ჰრქუა მას ბემან მეფისამან: მე ვესაე ღმერთსა, რაათა რომელი ჩემ თანა დასთესო, აღმოსცენდეს კეთილად¹³ და გამოიღოს ნაყოფი. აწ¹⁴ მითხარ სახე საწუთროსაჲ¹⁵ და ვითარ აცთუნებ[87]ნებს კაცთა.

თხრობაჲ გ

14. ჰრქუა ბალაჰვარ: მსგავს არს საწუთროჲ¹⁶ ესე კაცსა, რომელსა სდევდა პილოჲ ამრიზებულნი, და მიაწყუდია¹⁷ იგი ჯურღმულსა საშინელსა. და იხილნახენი, რომელსა ზედა აღვდა. და იხილნა კუალად¹⁸ ორნი თავუნი: ერთი შავი და ერთი თეთრი, რო-

1 მისთულო] მოისთულო.

2 ზედა]-J. 3 და აღმოსცენდა BC. 4 განვმეს J. 5 რ' ისმენს BCDE. 6 მისსა]+მისსა B. 6 განვ-მისა J. 7 რაჲმეთა შეიწყნარიაჲ კაცთა BCD]+სიტყუანი BCD. 7^ა მის] მათ BCCE. 8 გულის თქმითა BCDE. 9 შეაშთვნ BCD. 10 რომელნი BD, — C. 11 წარმართის BCD. 12 განიწმიდი J. 13 კეთილად]-J. 14 აწ] და J. 15 საწუთროსა BCD. 16 საწუთრო B, საწუთო C. 17 მიაწყუდია BCJ. 18 კუალად]-J.

C

ჰხედნა, იხილნა ორნი თავუნი: ერთი თეთრი და ერთი შავი, რომელნი დაუცხრომელად შპირიდეს ძირთა მათ ხეთასა. და შთაჰხედნა ჯურ(ლ)მულსა მას შინა და იხილა ვეშაპი, რომელსა აღემტკმო პირი და ეგულებოდა შთანთქმად მისი. ხოლო რომელსა-იგი ზედა ფერჯნი ედგნეს, ოთხნი თავნი იყვნეს ასპიტისანი გამოსრულნი ქურელით. და აღიხუნა თუალნი თუანი და იხილა რტოთა მათ ზედა მცირედი რამე თათლი და იწყო კამად. და შეაქცია გემოვნებამან და სიტკბობებამან მისმან და არა გულსიკმა-ყო განზრახვად განსაცდელთა მათოჯს, რომელთაჲ არა უწყის, ოდეს უქბინონ, არცა რტოთა მათოჯს, რომელთა მოკიდებულ არს. და ჰხედავს შექარასა ძირთა მისთაჲ თავუთა მათგან და უფროჲს-ლა ვეშაპისა მისოჯს, და არცა გან[ჰ]იზრახსა. რომელსა (ჰხე)და(ეს) განმზადებულსა შთანთქმად მისა.

აწ პილოჲ იგი სახე არს სიკუდილისაჲ, რომელი (სდევნის ძეთა ა)დამისთა, და ჯურ(ლ)მული არს სოფელი ესე, საესე ყოვლითა ბოროტითა და საბრკითა მავნებელითა. ხოლო ორნი იგი რტონი არიან დღენი კაცისანი, და ორნი იგა თავუნი—ერთი თეთრი და ერთი შავი—არიან ღამე და დღე დაუცხრომელნი მათ ზედა, რომელნი მსწრაფო დაჰლევენ ცხორებასა კაცისასა. და ოთხნი იგი ასპიტნი მსგავს არიან ოთხთა მათ ნიეთთა, რომელთა ზედა აღგებულ არს გუამი კაცისაჲ, და ოდესცა ერთი მათგანი აღიძრას, წარვალს სიცოცხლე. ხოლო ვეშაპი იგი, რომელსა აღელო პირი და ეგულებოდა შთანთქმად მისი, სახე არს ჯოჯოხეთისაჲ, რომელსა შევლენენ¹ მოყუარენი ამის სოფლისანი შემდგომად სიკუდილისა. და მცირედი იგი თავლი[ი]წ წუთ [ე]სე საშუებელი არს ამის

D

მელნი სკრიდეს ძირთა¹ მათ² ხეთასა, რომელთა ზედა აღსრულ იყო კაცი². და შთახედნა ჯურ(ლ)მულსა და იხილა ვეშაპი, რომელსა აღემტკმო³ პირი და ეგულებოდა შთანთქმად მისი. და აღიხილნა⁴ ზე და იხილა თაველი მცირე, რომელი ჩამოსდიოდა ხეთა მათ. და იწყო ლოკად მისი. და⁵ არღარა მოიკენნა განსაცდელი, რომელსა შთაურდოზად იყო. ხოლო თავუთა მათ ხენი იგი წარსკრნეს⁷, და კაცი იგი დაეცა⁸ და პილომან აღიტაცა⁹ და მიუგდო ვეშაპსა.

აწ¹⁰ პილოჲ იგი სახე არს სიკუდილისაჲ, რომელი სდევს ძეთა კაცთასა¹¹ და ხენი იგი საწუთოჲ არს, და თავუნი იგი დღენი და ღამენი-ა, და თათლი იგი საწუთოჲსა ამის¹² სიტკბობედა არს და შეაქცევს კაცსა გემოვნებაჲ საწუთოჲსაჲ. და დღენი და ღამენი აღსრულდებიან და სიკუდილო წარიტაცებს და ჯოჯოხეთს¹³ ვეშაპი იგი შთანთქმას, და ესე არს ცხორებაჲ კაცთაჲ.

1¹ შევლენ (ანგა).

2² ძირსა DEJ. 3³ მას DE. 4⁴ კაცი — J. 5⁵ აღემტკმო BCDE, აემტკმო J. 6⁶ იხილნა C. 7⁷ და⁸ + კუალად BCD. 8⁸ შთაურდოზად BCDE. 9⁹ წარსკრნეს BCJ. 10¹⁰ და კაცი იგი დაეცა — J. 11¹¹ აღიტაცა + კაცი იგი J. 12¹² აწ + ძეო მეუისაო BCDE. 13¹³ კაცთა C. 14¹⁴ ამის — J. 15¹⁵ ჯოჯოხეთს ჯოჯოხეთს შინა BCLX.

ტ

ღ

სოფლისაჲ, რომლითა შეიტყუებ(ს) შეცთომილთა მცირედითა მით სიტკობებითა გ(ან)ხრწ(ნ)ა(ლი)თ(ა).

15. და თქუა ძემან მეფისამან, რამეთუ მსგავსებაჲ ესე კენჭმარიტ არს, და სახე ესე საკრველ, და აჰა ესერა განაცხოველე სული ჩენი სიტყუთა შენითა. აწ მეც-ლა სახე ს(ოფ-ლი)ისა ამისთჳს ამოაჲსა და მოყუარეთა მისთა, რამეთუ შესცთეს სიყუარულსა მისსა და შეურაცხ-ყვეს უნჯობესი ცხორებაჲ.

ჰრქუა ბალაჰვარ: სახე არს სოფლისაჲ და მოყუარეთა მისთაჲ, რომელნი ტრფიალ იქმნეს ეკალთა მათ თაფლ-ცხებულთა და შეურაცხ-ყვნეს ყუავილნი იგი სულნელნი მას შინა, რომელ არს მტერობაჲ ამის სოფლი-საჲ, მსგავს არს კაცსა ვისმე, რომელსა ესხ-ნეს საინი მეგობარნი. ერთი იგი უსაყუარე-ლეს იყო მისა უფროჲს ყოველთასა [...].*

15. და ჰრქუა ძემან მეფისა- მან: განაცხოველე მაგით სული ჩემი. აწ¹ მომეც სახე სოფლისაჲ ამის და მოყუარეთა მისთაჲ.

თხრობაჲ დ

ჰრქუა ბალაჰვარ: სახე ამის სოფლისაჲ ესე არს.—კაცსა ვისმე ესხნეს საინი მეგობარნი. ერთი იგი უმეტეს სხუათა უყუარდა, და მორე იგი მეგობარი უყუარდა-ვე-ხოლო მესამე იგი მეგობარი შეუ-რაცხ იყო მის წინაშე. და შემ-დგომითა დღითა მოიწიენეს მისა² ბორბონი^{2a} მეფისანი³ და წარი-ყვანდეს⁴ განსაკითხავად⁵. და მი-ვიდა საყუარელისა მის მეგობრი-სა⁶ და ჰრქუა: შენ უწყი, საყუა-რელო ჩემო, ვითარ მიყუარ. აწ ესერა. წარმიყვან[ებ]ენ განსაკით-ხავად, შემეწიე ჰირსა ჩემსა! მიუ-გო მან და ჰრქუა: არა ვარ მე აწ⁷ მეგობარ შენდა და არცა გიცი შენ, მე სხუანი მისხენან⁸ მეგო-ბარნი, რომელთა თანა ვიშუებდეს; არამელ^{9a} მოგცენ ორნი სამოსელნი. და იგიცა არავე გერგნენ. და მი-ვიდა მეორისა მის მეგობრი[ს]სა და ჰრქუა: აწ ვცნა⁹ სიყუარული-ჩემი შენდა მიმართ¹⁰, რომელ მა-ქუნდა. აწ ესერა წარგჰყავ შე¹¹ განსაკითხავად¹² და შემეწიე ჰირ-სა ჩემსა. მიუგო მან: არა მცალს-დღეს შენდა, რამეთუ კმა არს

ბ¹ აწ] — J, და აწ BCDE. ² მოიწიენეს მისა] და მოიწიენ BC; წისა] — DE; მისსა J. ^{2a} ბურტ-ნი J. ³ მეფისანი] + კაცისა მის BCD. ⁴ წარაყვანდეს BC, წარმოჰყვანდეს D. ⁵ განსაკითხე სად BC. ⁶ მეგობრისასა BCDEJ. ⁷ მე აწ] — J. ⁸ მისხენ J. ^{9a} აღ] აწ DE. ⁹ ვცნა] — BCDE. ¹⁰ მიმართ BC. ~ შენი ჩემდა D ¹¹ მე] — J. ¹² განკითხვად C. * ნუსხას აქ ერთი ფურცელი აკლია.

ტ

[ჰს][სი]რცხვლულ და ეტყოდა მას: არა მქონან ბაგენი ვედრებდალ შენდა, არამედ ჰირისაგან დიდისა მოვიელტი შენდა, (აწ) რ[...აჲ] მალხინებელი ჩემი შენ თანა. მიუგო მან მხიარულებით და ჰრქუა: მე ვარ მეგობარი შენი, რომელმან დავიმარხე კეთილი შენი მცირედი და აწ აღნადგინებითურთ მიგაგო შენ. ¹ნუ [გეში]ნინ, რამეთუ მე მოგზაურ გექმნე (და მეოხ ჰირსა შინა, არა მიგცე ჯლთა მტერთა შენთასა, არცა განგწირო. აწ მხიარულ იქმენ, რამეთუ იქმნეს ჰირსა ამას შინა გამოყვანებაჲცა. მაშინ იტყოდა კაცი იგი, თუ რომელსამე ამათ ორთაგანსა ზედა ვინანდე: გარდარეულსა მას ჩემსა სიძულილსა მეგობრისათჳს სიმართლისა ანუ გარდამატებულისა მისთჳს სიყუარულისათჳს ჩემისა მეგობრისა მისთჳს სიცრუესა.

ჰრქუა მას ძემან მეფისამან: კეთილ არს სახე ესე და ფრიად საწადელ, არამედ მაუწყე შეტყუებაჲცა მისი. [წ] ჰრქუა მას ბალაჰვარ: მეგობარი იგი პირველი ანგაჰრება არს, რომელსა შეიკრებს კაცი და სიყუარულისათჳს მონაგებთაჲ(სა არა ჰრიდებს სიკუ)დილსა, და ყოველივე ჰირი და ლუაწლი არა შეჰრაცხის სიყუარულისათჳს მისისა, და ჟამსა განსლვისა მისისასა სიკუდილად (არარაჲ) არგის, გარნა ორნი ხოლო მჟუარნი [...] (ს) საგრაგნელად მისა, და (მი)აგებს ა)მათ. სხუაჲ მეგობარი პოვიან, რომლი(სა) თანა განისუენებედ. და მეორე იგი მეგობარი არს ცოლი და შვილნი, რომლითა შეჰყურობილ იქმნის) გონებაჲ კაცისაჲ და ყოველსავე მათ(თჳს)

ჟ

ჩემდა¹ ჰირი თავისა ჩემისაჲ, წარვედ გზასა შენსა, ამიერთგან² არლარა ვარ მეგობარი შენი, არამედ ჰცირედ გზა-გყვე და მერმე მივიქცე ზრუნვად თავისა ჩემისა. და წარვიდა მესამისა მეგობრისა, რომელსა-იგი სძულობდა³ და ჰრქუა მას⁴: სირცხულ მიჩნს, გარნა მჰირს და მით მოვედ შენდა, შემეწიე მე, დალაცათუ არა კეთილ ვყავ შენ თანა. ხოლო მან მხიარულებით ჰრქუა: მე ვარ მეგობარი შენი, რომელმან დავიმარხე კეთილი შენი მცირედი. და აწ აღნადგინებითურთ მიგაგო შენ და თანამოგზაურ გექმნე და მეოხ ჰირსა შინა და არა მიგცე ჯლთა⁵ მტერთა შენთასა. მაშინ იწყო სინანულად და თქუა: რად არა შენ ზედა ვყავ ყოველი კეთილი, რომელ ორთა მათ მეგობართა ზედა წარვავე ცუდად?

ჰრქუა ძემან მეფისამან: მაუწყე შეტყუებაჲცა მაგისი⁶. ჰრქუა მას ბალაჰვარ⁷: მეგობარი იგი პირველი⁸ ვეცხლის მოყუარებაჲ არს, რომელი ფრიად უყუარს კაცთა, და ვერას წარიტანს თანა, ოდეს-იგი წარიყვანებდეს⁹ სიკუდილი და¹⁰ ოდეს წარადგინებდენ¹⁰ განსაკითხავად. ხოლო ორნი იგი სამოსელნი საგრაგნელნი-ა; და¹¹ მეორე იგი მეგობარი—ცოლი და შვილნი, რომელნი უყუარან და მათთჳს ზრუნვას სამარადისოდ და დღესა მას განკითხვისასა ვერას არგებენ, არამედ საფლავადმდე

ბ¹ ჩემდა] — B. ² არს ჩემდა... ამიერთგან] — C. ³ სძულებად J. ⁴ მას — J. ⁵ ჯელსა J. ⁶ მაგი-სი] + წმიდაო BCDE. ⁷ ბალაჰვარ] — J. ⁸ პირველი] პლ BCJ. ⁹ წარიყვანდეს BCDE. ¹⁰ და] — J. ¹¹ წარადგინებდეს BCD. ¹¹ და] — J.

ს

იღუწინ, და სულნი და გორცნი მისნი გან-
 კაფნის ნებისათჳს მათისა, და ესეცა არადღე
 სარგებელ ეყვის დღესა მას სიკუდილისასა, არა
 მედ მცირედ ოდენ მოგზაურ ექმნიან გუჳსა
 მას ვიდრე საფლავადმდე მისა და მერმე
 იქცინან [37] ზრუნვისა თავისა თჳსი-
 სისა და არარაა შვირნი წარსრულისა მისთჳს.
 ხოლო ზესამე იგი მეგობარი, რომელი ყო-
 ლითურთ შეურაცხ (იყო), არიან საქმენი კე-
 თილნი: სიყუარული, მოწყალება, სარწმუ-
 ნობეა, სასოება, სიწმიდე და მსგავსნი
 ამათნი, რომელნი შემძლებელ არიან თანა-
 მოგზაურ ყოფად და ესნად დღესა მას გან-
 კითხვისასა¹ და მცირედი იგი აღნადგი-
 ნებ(ითურთ) დაუმარხავენ. ესე არს სახე ამის
 სოფლისა და მოყუარეთა მისთა.

• 16. ჰრქუა ძემან მეფისამან: უწყვი, რამეთუ
 ყოველსა კემარიტსა იტყუდა ცხად არს ესე
 წინაშე სულისა ჩემისა.

აწ მითხარ, ვითარ აცთუნებს სოფელი
 ესე და რომლითა ღონითა შესაძლებელ არს
 განრინებად მისგან. ჰრქუა მას ბალაჳეარ: მე
 გაუწყო შენ, ძეო მეფისაო, თუ ვითარითა
 ღონითა შესაძლებელ არს განრინებად მის-
 გან. რამეთუ მსგავს არს ესე სახე კაცთა
 ვიეთმე მოქალაქეთა, რომელთა იყო [x] ჩუეუ-
 ენება მათი ესრეთ, რამეთუ რაა წელიწად[ს]
 შოიყვანიან კაცი უტხოა, უმეცარი საქმეთა
 მათთა, და დასჯან [იგი] მეფედ ქალაქსა
 მათსა. და ესრეთ ჰგონებენ უმეცარი იგი,
 ვითარმედ მეფობა მისი მტკიცე არს მათ
 ზედა უკუნისამდე. და იწყის უდებებით ჰამად
 და სუმად და განცხრომად, რამეთუ ნებიერ
 ყვიან იგი წელიწადსა მას შინა და არა გუ-
 ლისგმაყვის განზრახვად [...რჩ]ულისათ[ჳს].
 და ვითარ გარდაჳდის წელიწადი იგი ერთი,

1 განკითხვისასა] ნუ სასა.
 ბ¹ და] — BCD. ² თავისა B. ³ თჳსა C, თჳსი J. ⁴ რომელმან-იგი DE. ⁵ მცირედი] — BCDI.
 * რამეთუ] და რამთუ BCDE. ² ას წილადცა BCDE. ³ ~ უწყებულსა კემარირტ BCDE. ⁴ ჳყოფ D,
 ყოჳუ E. ¹⁰ თქუა BCD. ¹¹ ერთსა] + გინა ნახევარსა BCDE.

ლ

მიჳყვებიან და¹ მერმე თავისსა²
 ზრუნვასა შეექცვიან. და მესამე
 მეგობარი სული თჳსი-ა³ და არა
 ჳყოფს კეთილსა, ხოლო რომელი-
 იგი⁴ ყოს მცირედი⁵, დიდად შეე-
 რაცხების წინაშე ღმრთისა, რა-
 მეთუ⁶ ას წილად⁷ მიაგებს ღმერ-
 თი ნაცვალსა.

16. ჰრქუა ძემან მეფისამან:
 უწყვი, რამეთუ ყოველსა კემარ-
 რიტსა უწყებულ⁸ მყოფ.⁹

თხრობა ე

აწ მითხარ სახე, ვითარ მაც-
 თურ არს სოფელი ესე და რომ-
 ლითა ღონითა შესაძლებელ არს
 განრინებად მისგან. ჰრქუა¹⁰ ბალაჳ-
 ეარ: მე გაუწყო, თუ რომლითა
 ღონითა. რამეთუ არს ქალაქი და
 ესე წესი არს მუნ, რამეთუ უც-
 ხოსა კაცსა მეფე-ჳყოფენ წელი-
 წადსა ესთა¹¹. და რაა სრულ
 იქმნის [88] წელიწადი, მოსძრკვან
 პორფირსა მეფობისასა და ორითა
 სამოსლითა მისცემენ მას ექსო-
 რიობად.

1 განკითხვისასა] ნუ სასა.
 ბ¹ და] — BCD. ² თავისა B. ³ თჳსა C, თჳსი J. ⁴ რომელმან-იგი DE. ⁵ მცირედი] — BCDI.
 * რამეთუ] და რამთუ BCDE. ² ას წილადცა BCDE. ³ ~ უწყებულსა კემარირტ BCDE. ⁴ ჳყოფ D,
 ყოჳუ E. ¹⁰ თქუა BCD. ¹¹ ერთსა] + გინა ნახევარსა BCDE.

ტ

ღ

შევირდიან მოქალაქენი იგი და განძარცვან იგი და შიშუელი განაგდიან გარე განქიქებული და განაძიან ქუეყანასა უცხოთა, და არარაჲ აქუნ, რაჲმცა ჰამა და სუა, გინამცა შეიმოსა, ანუ არგო რაჲმე თავსა თვსსა. და პირველი იგი შეუება და სიხარული სინანულად და მწუხარებად გარდაექცის. და ესრეთ იყო ჩუეულება მათი.

და კაცი ვინმე ერთი დაადგინეს ოდესმე მეფედ მათ ზედა მსგავსად ჩუეულე[ჰან]ბისა, და კაცი იგი იყო ბრძენ. და ვითარ დაადგინეს იგი მეფედ მათ ზედა, იხილა უცხოებმა თავისა თვისისაჲ მათ შორის, არა გულ-პყრობილ იქმნა მათდა მიმართ და ეძიებდა კაცსა, რომელმანმცა აზრახა, თუ ვითარ ჯერ-არს ყოფაჲ მისი მათ შორის. და პოვა ვინმე კაცი ერთი სარწმუნოჲ, რომელმან იცოდა ჩუეულებმა მოქალაქეთაჲ მათ, და უთხრა მას საქმე მისი და აუწყა (უცხოებმა მისი მათ შორის, და ვითარ ვერ გულ-პყრობილ არს მათდა მიმართ. მაშინ ჰრქუა მას კაცმან მან: მე გაუწყო, რაჲ-იგი ჯერ-არს შენდა ყოფად: იწყე, რომელ არს ჰელთა ქუეშე შენსა, საგანძურთაგან განპარვად, რომელი ხოლო შეუძლო: ოქროჲ და თულეგი პატროსანი და ანთრაქი რჩეკლი და ყოველი ქურტელი პატროსანი, და წარეც იგი ქუეყანასა მას უცხოთა, რომელსა-იგი მიიყვანნიან მეფენი მათნი შემდგომად განძარცუვისა და განძებისა მათისა, რაჲთა მუნ გემარბოდის ყოველი; [x] და ოდეს-იგი განიძო მათგან, მსგავსად ჩუეულებისა მათისა, ჰპოვო იგი, რომელი წარიდლუნე წინაშე შენსა, რაჲთა მუნ უმეტეს იშუებდე უეჭუელად, და სინანული და მწუხარებაჲ არლარა იყოს. შენ ზედა, ვითარცა იგი სხუათა მათ მეფეთა ზედა პირველ შენსა ყოფილთა. და ყო მეფემან მან ზრახებისებრ კაცისა მის გონიერისა და ბრძნისა. და ვი-

ხოლო ოდესმე დაადგინეს¹ ერთი ვინმე, და ცნა უკეთურებაჲ ქალაქისაჲ მის, მოიმსტურანა² კაცი უცხონი და გლახკანი და იღუმალ მისცემდა საფასეთა, რაჲთა წარიღონ³ ქუეყანასა მას, სადაცა ექსორია-პყოფენ მას⁴. და ვითარცა ექსორია-ყვეს კაცი იგი და მიიწია ადგილად, ყოველი იგი წარგზავნილი დაუნჯებულად დასუდეს⁵, და აწ იხარებს საუკუნოდ.

ბ¹ ოდესმე დაადგინეს] და-ოდესმე-ადგინეს J. ² მოიმსტურანა BCDJ. ³ წარიღო BC. ⁴ მას]—L
⁵ დასუდა BCDE] + და პოვა სარგებელი ერთი შვდ წილად BCDE.

C

თარცა გარდავდა წელიწადი მისი, დაესხნეს მოქალაქენი იგი და განძარცუეს და განადგდეს იგი ქუეყანასა მას უცხოთა მსგავსად ჩუეულებისა მათისა, და მუნ პოვა ყოველი, რომელი წარედღუნა წინაშე მისსა. და იქცეოდა მუნ შუებით და განსუენებით მოუღლებელად, და არლარა აქუნდა შიში და ზრუნვაჲ ამათა მათ მოქალაქეთაჲ, და თავისუფალ იქმნა იგი სინანულისა მისთჳს საუკუნოჲსა ურგებისა.

რამეთუ ქალაქი იგი სოფელი ესე არს ამოჲ, და მოქალაქენი იგი ემწაკნი არიან [ჰ9] (სოფლისა მ)პყრობელნი ამის ბნელი-სანი, რომელნი წინა დაუდებენ საშუებელთა მრავალთა საცოტურისათა და უგუნური (ჰგონებენ, ვითარმედ დაუსრულებელად ყოფად არს წუებაჲ მათი. და მე ვესაჲ ქრისტესა, ვითარმედ მსგავს ვიყო კაცისაჲ მის მაზრახებელისაჲ და შენ მსგავსი იყო მეფისაჲ მის ბრძინისაჲ და გონიერისაჲ, რომელი არა ესვიდა უცხოთა მათ მოქალაქეთა და ვერცა შეიტყუვა მეფობამან მათმან. აწ შენცა იღუაწე, რაჲთა განერე ეგევითართაგან საბრკეთა საშინელთა, რამეთუ გზაჲ გიჩუენე და არლარა ვიღირს უდებებად.

D

5

10

15

20

25

30

პრქუა ძემან მეფისამან: განმიმარტე ეგეცა. ხოლო მან პრქუა: ჰეშმარიტად¹ ქალაქი იგი ყოველი სოფელი არს, და კაცნი ფლობილ არიან მას ზედა და მეფობენ, და იციან, ვითარმედ შემდგომთა ეამთა მოსიკუდილ არიან და² ორითა მით სპგრაგნელითა³ მისციან საფლავად და ყოველი⁴ ცხორებაჲ კაცთაჲ დღე ერთი არს, და სიკუდილი და საფლავად⁵ მიცემაჲ ექსორობაჲ არს. ხოლო რომელი ფრთხილ იყოს გონებითა, მისცემს იღუმალ გლახაკთა, უცხოთა და უღონოთა, მშიერთა, შიშუელთა⁶, და იყოს მოწყალე, მზუდ და მდაბალ გულითა. ხოლო ღმერთი, რომელი ჰხედავს⁷ დაფარულთა, მოწყალეებისა მათისათჳს მიაგებს ცხადად⁸ დაუნჯებულთა კეთილთა⁹, სადა მპარავი ვერ განიპარავს და ვერცა მლილი განპრყუნის**⁹, და მუნ შინა იშუებს უკუნითი უკუნისამდე.

ბ¹ ჰეშმარიტად — J. ² და] — BC. ³ საგრაგნელითა] სამოსლითა BCDE. ⁴ ყოველი] — J. ⁵ და ყოველი ... და საფლავად] — C. ⁶ შიშვლთა BCDJ. ⁷ ხედავს BCDFJ. ⁸ კეთილთა] — C. ⁹ განრყუნის B.

* მათე 6,6.

** შდრ. მათე 6,19-20; ლუკა 12,33.

C

9

17. ჰრქუა იოდასაფ: მე ვესავ ქრისტესა, ძესა ღმრთისასა, და წმიდასა ლოცვასა თქუენსა, რაათა ვიყო, ვითარცა-ეგე შენ ჰგონებ ჩემოვს. და კეშმარიტად მიჩუენენ აუგნი ამის სოფლისანი. და აწ უწყი, ვითარმედ წარმავალ არს ხატი ამის სოფლისაჲ, და ყოველადგე შეურაცხ იყო [ჟ] საქმე მისი ჩემ ოსანა, არამედ უფროსადა და შეჰმარტე სიძულელისა მისსა ჩემ თანა სიტყუთა შენითა. ხოლო აწ მითხარ: ყოველმან კაცმან ქუეყანისა წენისამან ესრეთ უწყისისა საქმენი ამის სოფლისანი, ვითარ-ესე შენ, და მასვე იტყუნა, რასა-ესე შენ იტყვ? მიუგო ბალაჰვარ: არა, არამედ მე მათ კაცთაგანი ვარ, რომელნი შეეწყნარნეს ქრისტესა ღმერთსა ყოველთასა და დაუტევეს სოფელი ესე მოყუარეთა მისთა, ბოლო ჩუენ განშორებულ ვართ გარე უდაბნოთა, მათა, ღუაწლითა და მოქალაქობითა მონაზონებისაჲთა, რომელ-იგი არს მსავსებდა და ხატი ანგელოზთაჲ. ხოლო პირველ გიყვენით სამეფოთაგან მამისა შენისა. და ვითარ ესმა საქმე ჩუენი და შეგებდა ჩუენი ურთიერთას, განჰკრთა და შეშინდა, რამეთუ ჰგონებდა, ვითარმედ საწუთროსა რასამე საქმესა ვაცი[40]ლობ(თ. და) განიზრახა ჩუენ(თვს), რ-ნი-იგი იზიარნა შეუბასა და დიდებასა მისსა, რასა-იგი ჰგონებდა ჩუენთვს. ხოლო მათ აზრახეს გან(ახმაჲ) ჩუენი, მოკლვაჲ და დაწუვაჲ ცეცხლითა. და ყო ეგრეთ მამამან შენმან, რამეთუ იგი შეურაცხ-ყუაეთ და უდიდესი მეუფე, იესუ ქრისტე, გამოვირჩიეთ.

ჰრქუა იოდასაფ: რაჲსათვს უკუე ყოველი ერი მტერ გექმნა და ძკრის¹ მეტყუელ მოყუასთა შენთა? ჰრქუა ბალაჰვარ: მტერობაჲ მათი იყო, ვითარ-ესე გესმა, ხოლო ძკრის მეტყუელებაჲ მათი ვინაჲ ეწიოს კაცსა, რომელნი იტყუნ და არა ტყუვიან, ილოცვენ და უძილ არიან, იმარხვენ და არა განძლებიან, ქირსა შინა არიან და მოითმინენ², და კეთილთა ზედა ჰმადლობენ და უწუწუველ, რომელსა ზედა კაცნი მოშურნე არიან. ჰრქუა იოდასაფ, რომელსა ზედა უშურველ არიან? ჰრქუა ბალაჰვარ: [ჟ] უშურველ არიან მონაგებთა ზედა, ცოლთა და შვილთა, და არაჲის ეშინიან მათგანსა. არცა ზონაგებთა ზედა და არცა დედათა ზედა, რამეთუ მტერობაჲ კაცთაჲ არა არს გარნა მონაგებთათვს, რაათა ფრიად შეიკრიბონ.

18. ჰრქუა იოდასაფ: მ-შინ ვითარ შეითქუნეს მტერობასა მათსა ზედა კაცნი და ისევითარნი საქმენი ჰქონან მათ, და კაცნიცა დაწვალებულ არიან საქმეთა შინა მათთა? ჰრქუა ბალაჰვარ: რამეთუ მეციებელნი სოფლისანი დაღაცათუ მოშურნე და მტერ არიან ურთიერთას, საწუთროსა ზედა მტერ არიან, ხოლო მორწმუნეთა ზედა, რომელნი ჰმსახურებენ ქრისტესა ღმერთსა ჩუენსა, ესრე

1 ძკრის ურვილის. 2 ხელნაწერში: „მოთმინენ“. 3 კაცნიცა და.

C

9

სახე არიან მათდა მიმართ. რამეთუ მსგავს არიან ძალთა თითო-
ფერთა და თითოეულთა ადგილთაგან შეკრებულთა, რომელნი
შეკრებიან მძორსა ზედა და იკბინებიელ ურთიერთას, და იხილიან
რამე კაცი [41] მოგზაური, განი[შუე]ლინიან ურთიერთას და ყოველ-
თავე ერთბამად მიჰმართიან და შემდეგ ექმნიან ურთიერთას მას
ზედა რ' ჰგონებდ, ვითარმედ მძორსა მათსა მოვალს კაცი იგი.
უძღვებებისა და სისხარბისა მათისაგან ჰგონებდ ამას, უცხოოდ რამ
იხილიან კაცი იგი მათ შორის, დალაცათუ მტერ იყენიან, არამედ
მის ზედა დაიგნიან და ვერ ცნიან, რამეთუ არარად უკმნ კაცსა
მას მძორი იგი მათი.

ეგრეცა მოყუარენი ამის სოფლისანი, რომელთა გამოირჩიეს
იგი სასუფეველისა წილ, რამეთუ შეიქაშებიან ურთიერთას და დას-
თხევენ მისთჳს სისხლთა მათთა, და მას შინა დაჰლევენ დღეთა
მათთა ძიებისათჳს პატივისა და დიდებისათჳს მისისა. და შური
იგი მაკუდინებელი მარადის დანკდრებულ არს გულთა შინა მათ-
თა, (არამედ) რაჟამს იხილნიან მტერნი იგი ამის სოფლ[ის]ანი,
რომელთა არარამ ზრუნვაჲ აქ[უს], გარნა რაჲთა განთავისუფლდენ
მისგან [ვ] და არარაჲთ ზ(იარ) იყვენენ მათ თანა სოფელთა ამას
შინა, ჰგონებდ მათთჳს, ვითარმედ საცთურ რა(ს)ამე უკ[ვებ]ენ ამით
ჯერითა. რამეთუ მასვე [ს]ლსა ზაკულებისასა ჰგონებენ მორწმუ-
ნეთა თანა ქრისტესთა. და ამისთჳს შეითქუნეს ურთიერთას ძტე-
რობად ჩუენ ზედა. ესე განიზრახეს მცირედ მეცნიერებითა მათითა
და არწმუნეს მამასა შენსა, ვითარმედ შეკრებაჲ ესე ჩუენი არა
არს, გარნა წინააღდგომისა რამესათჳსმე მეფობისა მისისა. და კე-
მარიტი იგი ვერ გულსკმა-ყო მამამან შენმან, ვითარმედ სიმაღლე
იგი მისი და დიდებაჲ მეფობისა მისი(საჲ) მდაბალ და შეურაცხ-
არს წინაშე მორწმუნეთა მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთა
და უმეტეს ხოლო მოწაზონთა კემმარიტთა, რომელნი მებრ საძა-
გელადცა ჰხედვიდეს საშუებელთა მისთა, და მარადის უკვრნ, თუ
ვითარ ეგოდენ შეაპყრა გონებაჲ მისი საშუებელთა ამის სოფ-
ლისათა.

19. ჰრქუა იოდასათ ბალაჰვარს: დააცადე [41] სიტყუაჲ და
იწყე(ე) მოთხრობად სარგებელისა! თქუა ბალაჰვარ: რამეთუ მკურ-
ნალმან კელოვანმან რაჟამს იხილის გუამი აღშფოთებულნი ძნელ-
თაგან მავნებელთა და უნებნ კუალად-გებაჲ მისი სიმართლედ,
არა იწყის მისა ფუფუნებად საქმლითა და სასუმლითა, რომლითა
ალორძინებაჲ გორცთაჲ იქმნების, რამეთუ უწყინ, უკუეთუ შეეყვ-
ნენ საჰმელნი და სასუმელნი ნიეთსა, განმრყუნელ და მავნებელ
არიან გუამისა და არა მარგებელ; არამედ ილუწიან დაყენებითა
და წამლითა (რომელთა მიერ ღმერთმან ყვის ოტებაჲ ცნებთაჲ)
ჯანგებით. ხოლო რაჟამს განეშორის სენი და ნიეთი განმრყუნელი

C

9

ღმრთისა მიერ, მერმელა ჰტუფუნებნ საჰმლითა და სასუმლითა, მაშინლა ცნის სასამან გემოჲ კამადთაჲ და ძალ ექმნის იგი, რომლისაჲ არა ჰნებავნ სიკუდილი.

20. ჰრქუა იოდასაჲ: მითხარ, წმიდაო მამაო ბალაჰვარ, [v] ვითარ იყო დასაბამი მიწვევნისა შენისაჲ საზომსა ამაჲს, ანუ ვითარ მიემთხვე საქმესა ამის მონაზონებისაჲ? მიუგო წმიდამან ბალაჰვარ: რაჟამს შევეყავ სოფელსა ამაჲს, ვიხილე, სცვალებდა რაჲ კაცთა საქმითი-საქმედ და ნათესავეთი-ნათესავად და ვჰხედვედ კაცთა ამაჲს შინა, ვითარცა საშრიალსა ზედა წინაშე მოწვეწნალთა ბოროტთა, და ვჰხედვედ განცხრომასა შინა მოკლედ და შრომასა მოსაგებელისა მისისასა ფრიად, შევიწინე წინაჲ[ს]წარი უგუნურებაჲ ჩემი და გარდამატებული ცთომება ჩემი და ვიწყე ბუნებისაგან მწუხარებისა საქმედ სიმართლისა, და ვიწყე მწყსად გონებისა ჩემისა. და აღვიხილენ თუალნი ჩემნი და დავაწულილადე განკითხვაჲ თავისა ჩემისაჲ, რაჲთა აღვაშენო დარღუეული იგი პირველი ჩემ შორის და რაჲთა მივიწყო საზომსა წმიდათა მამათაჲ. [43] და [v]ჰვედნიდი გულსა ჩემსა დღითი-დღედ, ვიდრემდის შოიქვა სიყუარულად ქრისტესა და წადიერებად კეთილთა მიშართ. და მერმე ვიწყე შენებად ნებისა და გულის-თქუმისა ჩემისა ჩუეულებისაგან მათისა, და დავიდგინე ფლობასა ქუეშე ჩემსა და ვაიძულებდ ტვრთვად კანონთა მჯულისათა და სიხარულსა მოთმინებისასა, ვიდრემდის აღმეძარტუა წყუდილი სიბნელისაჲ და მოშქარდა სიმორცაჲე უღებებისაჲ, და კადნიერ ვიქმენ შუებათა და გულის-თქუმათა. და დავინახე აუგი საქმეთა ჩემთაჲ, რომელთა განვეშორე. და განმოცხადდა უმეტესობაჲ მისი, რომელსა მივიცვალე. და განდიდნა ამაჲს შინა წადიერებაჲ ჩემი. და ვაძოებდი თავსა ჩემსა, ვითარცა აძოებნ წინამძღვარი სამწყსოთა თჳსთა, რომელი ნიაგებნ მორჩილთა და ურჩთა [v] საქმეთა მათთაებრ. ეს(რეთ ვილუწიდ თავსა ჩემსა, ოდესმე პატივ-[v]ესცი მოთმინებისათჳს და ოდესმე ვტანჯი უთმინობისათჳს, ვიდრემდის შევიკრძალე, რომელი შევიყუარე, და განვიშორე, რომელი მოვიძულე.

ჰრქუა იოდასაჲ: საქმე ესე, რომელსა იტყვ და ჰქადაგებ შენ და მოყუასნი შენნი, თუთ რაჲმე გამოჰნახეთა სიბრძნითა და მეციერებითა თქუენითა და ჰპოეთ მას შინა ჰეშმარტებაჲ და ჯამონიჩიეთ სხუათაგან წესთა, ანუ ღმერთმან გიგმო და ჯნა-ეცით? ჰრქუა ბალაჰვარ: უმაღლეს და უდიდებულეს არს სიბრძნისა ამის სოფლისასა საქმე ესე, და უკუეთუმცა ქუეყანისა სიბრძნითა და დვესი შეუნიერი ესე მოქალაქობაჲ მონაზონებისაჲ, ადვილმცა და ფართო იყო გზაჲ მისი. და უკუეთუმცა კაცობრივითა საქმითა შექმნულ იყო ესე, სოფლისამცა სიყუარულსა აწუევედა და ყოველთა საშუებელთა [44] და განსაცხრომელთა მისთა, არამედ საქმე არს

ტ

9.

უცხო, ქადაგებული ღმრთისა მიერ ქეშმარიტისა 'განცხადებულად, დამკვნელი საქმეთა წინააღმდეგომთა ღმრთისათა, ნებათა განმკვეთელი მიზეზთა გულის-თქუძისათა, მოძულე განცხრომისა და საშუებელთა მისთა განმაქარვებელი, და მწოდებელი ნებასა ღმრთისა ჩუენისა იესუმს ქრისტესა. და ესე ცხად არს, ვითარმედ ბრძანება არს ცათა და ქუეყანისა მეუფისაჲ, რომელი-იგი თანაშისაყდრე არს მამისა და ყოვლად წმიდისა სულისაჲ, რამეთუ უზეშთაეს არს გამოთქუძისა და უზეშთაეს ბუნებისა და ხილვისა. და რომელთამე უჭუენა ღმერთმან წესი ესე წმიდაჲ პირითა წმიდათა მოციქულთა და წინაწარმეტყუელთაჲთა, ჰრწმენა და ცხონდეს, და რამეთუ ქეშმარიტად წმიდათა მოციქულთა მიერ დაემტკიცა საკჯრველი ესე ანგელოზთამი მიჰგავაჲებული ცხორებაჲ.

21. ჰრქუთა იოდასაჲ: რაჲ არს სიბრძნე ესე [v] ქებული მეტრობითა და სისრულითა და ყოვლითა ძალითა პატიოსნითა საცაჲ და ვითარ არა ყოველნი კაცნი ირგებენ? ჰრქუთა წმიდამან ბალაჰვარ: მსაგავს არს სახე სიბრძნისა მისისაჲ მზესა, რომელი ნივთინების ყოველთა ზედა კაცთა დიდთა და მკირეთაცა, და არაივის დააყენებს, რომელნი ირგებდენ მისგან, და არცა განტფობად ვის უნდეს მისგან და არცაღა ახლოთ ველის მიყოფად რუჰესა მისაჲ. ხოლო უკუეთუ ვისმე არა უნდეს რგომის, არა ბრალეულ არს მზე. ეგრეცა არს საქმე სიბრძნისაჲ კაცთა შორის დღედმდე აღდგომისა, რამეთუ ნათელი მისი ყოველთა ზედა მიეფინების, ვითარცა ნათელი მზისაჲ, და ახლოთ შესაპყრობელ არს. ხოლო კაცნი ჰმატან მას შინა ურთიერთას, ვითარცა რაჲ მარგალიტი, რომელიმე ღირს ასის ბევრის და რომელიმე ორის დანგის. ხოლო რომელი ეძიებნ სიბრძნესა და მოაპოზონ და სთეკრძალონ სიბრძნე იგი სულიერი არა სახელის დღებით ხოლო, არამედ საქმიით ალა[15]რულონ, იყოს იგი ვითარცა მარგალიტი მრავალ სასყადლასაჲ. და უკუეთუ ვინმე დიდი იგი მარგალიტი ვერ მოაპოზოს, მკირედიცა იგი, დაღაცათუ უნდოჲ არს, კეთილვე არს.

ჰრქუთა იოდასაჲ: არისმეა სიბრძნე, რომელსამცა ვერ მისწუთეს მეძიებელნი მინი მრავალ ჟამ და მერმე მოიქცა და პოამცა? ჰრქუთა ბალაჰვარ: ესრეთ არა უმრავლესათა კაცთა საქმე სიბრძნეთა შინა, რამეთუ სიბრძნე მრავლად ფერად განიყოფვის: რომელიმე ახლოჲ არს და განმარტებული, და რომელიმე შორი არს და ძნიალ მისაწლომელი, და რომელიმე ცხადი და რომელიმე დაჟარული, და რომელიმე საჩინოა და რომელიმე ღრმაჲ. და მსაგავს არ[15] სახე ამისი სახესა წყალთასა, რომელნი აღმოსცენდიან სიღრმისაგან ქუეყანისა, რომელიმე მათგანი ახლოჲ, ვითარცა წყარონი აღმომდულარენი, და რომელიმე კაც ერთ გინა ერთ ჰოროლ აღმოცემის, და რომელიმე გუამთაჲ ღრმათა აღმოცენების, [x] და რომელიმე ურწყულთა, რომლისა

C

9

სიღრმესა შინა არა ჩანს წყალი. და მერჲე წყალნიცა მრავალ სახე არიან; და რომელიმე ზეზე არს და ტყბილ და ჰამო არს, და რომელსამე ზედა შეკრბის სიშორე და სიმრღვე და სიმცირე, და რომელსამე ზედა შეკრბიან სიჰამოე და სიახლოე და სიმძაფრე.

22. ჰრქუა იოდასაფ: უწყი ვინა თქუენსა გარეშე, რომელიმეცა ჰადაგებდა საწუთროვასა დატევებასა და საშუებელთა მისთა შეურაცხ-ყოფასა? ჰრქუა ბალაჰვარ: ქუეყანასა ამას აწ ჩუენ ვართ და სხუა არაივინ არს, ხოლო სხუათა ქუეყანათა არიან კაცნი მართალნი, რომელნი შჯულღერად იტყუან თავთა თუსთა ენითა მათითა და ჰადაგებენ წესიერებასა, და მრავალნი საქმენი წარწყმდებიან მათ შორის; და რომელნიმე მათგანნი საქმით სიტყუასა აღასრულებენ და რომელიმე წინააღუდგების სიტყუასა თუსსა საქმითა თუსითა. და უმრავლესნი მათგანნი შეცთომილ* არიან საქმითა და სიტყუთა [46] მისთუს. და იწვალენს საქმენი მათნი საქმეთაგან ჩუენთა.

ჰრქუა იოდასაფ: რათა სიცნაურ არს, ვითარმედ თქუენ უქეშ-მართესსა ჰადაგებთ მათსა, და საქმე ვინაჲცა მოიწია თქუენდა, ეგრეტა მათდა? ჰრქუა ბალაჰვარ: ყოველი ქეშმარიტებაჲ იესუსს ქრისტესს მიერ მოცემის კაცსა. რამეთუ ყოველთა კაცთა უწოდა მისა. რომელთამე ისმინეს და შეიწყნარეს კმაჲ იგი ყოველითა წესითა და სამართალითა მისითა, და ნაყოფი მისი განსრულებული ღმერთსა მიუჰყარეს, ვითარ-იგი ჯერ-იყო. და რომელთამე არა აქუნდა გონებასა მათსა სიმტკიცე და მოთმინებაჲ, დაიმძივეს, მოიწყინეს და წარწყმდეს. აწ რაჲ სწორებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარმწყმედელისა თანა, გინა აღმაშენებელისაჲ დამარღუეველისა თანა, და მოთმინისაჲ უთმინოვასა თანა! რამეთუ არაივინ აღმოთქუას სიტყუაჲ შჯულისაჲ გარნა ძირისაგან ქეშმარიტისა ჰადაგებულისა, არამედ განწვალა შორის ჩუენსა და მათსა ახალქსაიხიობამან მათმან, და გამოირჩიეს საუკუნესა ზედა. ხოლო ჰადაგებაჲ ესე მოიღეს წინაწარმეტყუელთა და მოციქულთა ჰირველთა მათ მიმართ, და რომელნი სამართლით შეიწყნარებდეს და უცვალებელ იყვნეს, და ერთობით მოჰქონდა ჰადაგებული იგი. ხოლო წინაწარმეტყუელმან, რაჲმას აღასრულის ჰადაგებაჲ თუსი და განაცხადის მხილებაჲ საღმრთოჲ წინაშე. კაცთა და არღარავის აქუნ სიტყუს გებაჲ წინაშე ღმრთისა მიმართ უმეტრებისათუს, შეწირის ღმრთისა და დარჩის ერი და მრავალთა წელთა უჰყრიედ წესი და სამართალი და მშჯავარი მისი. და ამისა შემდგომად აღადგინენს კაცთა შუოთინი და ბოროტნი, წარწყმიდეს ლოცვაჲ და შეუღდეს ნებათა და მოაკლდა სწავლულებაჲ და წარიღეს მეცნიერთა მეცნიერებაჲ

* ამ ადგილს გულისხმობს ამ გვერდის ქვემო კიდებზე მოთავსებული მინაწერი გადამწერისა: -მწვალებელთა იტყუს შეცთომილ[ად] ნეტარი ბალაჰვარ*.

C

9

მათი და არაიენ დაშთა მათგანი, გარნა მცირედნი; და იგინიცა შეურაცხ-იქმნეს [47] უგუნურთაგან. და დაშრტა სიბრძნე და აღევზნა უგუნურება. და ამას შინა წარტდა ნათესავი იგი და აღღვა სხუად ნათესავი, რომელთა ესმინავე არა საქმე სწავლულებისა. და იწყო უგუნურებამან აღვზებად და განმრავლებად, და მეცნიერებამან მოკლებად და დაშრეტად, და გარდაცვალენს სიტყუანი წიგნთანი უცხო პირად და სხუად ძალად ძალისაგან თვისისა, და დაუტევებს ვზად სიმართლისა. და ამას თანა აღიარებდეს სიტყუაწა წიგნთასა და გამოსთარგმანებდეს მსგავსად ნებისა მათისა, შეიწყნარებდეს გამოთქუნულსა და დაუტეობდეს სამართალსა. და [იყო] სიტყუად სამართლისა, რომელი აქუს-ლა წინააღმდეგომთა ჩუნეთა ძირისაგან, რომელი ქადაგეს მოციქულთა. აწ ჩუნესა აღვიარებთ წიგნთა მათ და წინააღმდეგებით შეტყუებასა მათსა, რამეთუ [გამოხატულსა] [v] ხოლო სცნობენ წიგნთაგან, და ქეშმა-რიტებასა მისსა ვერ ღირს იქმნეს დამტკიცებად.

23. კუალად თქუა ბალაჰვარ: მე ვგვონებ, ვითარმედ არასადა ასმიეს მამისა შენსა ცოცხლებით და არცა ვინ სადა ზრახულ არს მისსა ერთგულეობით, და არცა მას გულისკმა-უყოფიეს მოლუაწებით. ჰრქუა იოდასაფ: რომლისა ჯერისათვის არა ილუაწეს ბრძენთა მისა მიმართ ესოდენთა ჟამთა? ჰრქუა ბალაჰვარ: ამისთვის, რამეთუ იცოდეს ადგილი სიტყუსა მათისა, და ოდესმე დააცადიან მხილება მათდაცა მიმართ, რომელნი უღაშენს და უფროას სამართლის და სიტყუს შემწყნარებელ იყენიან მამისა შენისასა. რამეთუ შე-ცა-ეყვის კაცი კაცსა მრავალთა ჟამთა და შეგობარ არიედ ურთიერთას, და არარაა განჰყოფენ მათ შორის, გარნა შჯული და სიბრძნე. და დალაცათუ ფრიად ეწყალინ, არამედ არავე გამოაცხადის საიდუმლოდ იგი სიბრძნისა. [48] თქუა იოდასაფ: ვითარ ეგების ესე ყოფად!?

23. ჰრქუა იოდასაფ¹: არასადა² ასმიან მამისა ჩემსა ესევი-თარნი სიტყუანი? რამეთუ მე სიტყუთა ამით^{2a}, რომელ შეტყუ-განმინათლდების გული, და გონე-ბად განმხიარულდების, და ფრიად იშუებებს სული ჩემი³. ჰრქუა ბალაჰვარ: არა ასმიეს ესრე⁴ ზედამიწევნით. და ჰრქუა იოდასაფ⁵: და რად არა ილუაწეს⁴ ბრძენთა კაცთა ამისთვის^{4a}? მიუგო ბალაჰვარ: ამისთვის⁵, რამეთუ იცოდეს გულის სიტყუად მისი არა შემწყნარებელად, და ამისთვის დააცადეს თხრობად მისი⁶, რამეთუ ვერ პო[ვ]ეს ადგილი შეწყნარებისა მის თანა. თქუა იოდასაფ: ვითარ ეგების ესე ყოფად, რომელ⁸ ვერ პო[ვ]ეს ადგილი შეწყნარებისა⁹ და⁹ თხრობად მისა!¹⁰

ბ იოდასაბ BC. ² არსადა BCJ. ^{2a} სიტყუათა ამით DI. ³ ჩემი — J. ^{3a} ესრეთ DI. ⁴ ილუაწეს BCD] + მისთვის J. ^{4a} იმისთვის BCDE. ⁵ მიუგო ბალაჰვარ: ამისთვის E] — BCDJ. ⁶ მისი — BCDE. ⁷ ვითარ BCF. ⁸ რომელ რამეთუ BCE. ⁹ მის თანა ... შეწყნარებისა — D. ¹⁰ შეწყნარებისა და — J. მისსა BCDE.

ტ

ჰრქუა ბალაჰვარ: — ესე სახე არს მეფისა¹ მის, რომელი განაგებდა სამეფოსა თუსსა სობრძნითა და მეცნიერებითა, და ილუწიდა მშუღრობისა მათისათჳს მრავლითა გულსმოდგინებითა და განგებითა საქმეთა საწუროსათა, ვითარ-იგი ჯერ-არს მეფეთაჲ, რომელთა აქუნს სიყუარული ერისა თვისაჲ. და ესუა თანამზრახველი კაცი სახიერი და სარწმუნოჲ, განყენებული ყოვლისაგან საქმისა ბოროტისა, რომელი ყოვლადვე სახიერებასა და კეთილსა აზრახებნ მეფესა კაცთა მიმართ. და კაცი ესე მიწვეწულ იყო საქმეთა შჯულისათა და მრავალ გზის შემთხუეულ იყო კაცთა მეცნიერთა და განყენებულთა სოფლისაგან. და მისცა ესევეთარი გონებაჲ აქუნდა ფრთხილი და მართალი, და ფრიად კადნიერებაჲ აქუნდა წინაშე მეფისა, არამედ არა გამოუცხადებდა [v] დაფარულსა თუსსა. და ფარულად ეპყრა ღმრთის მსახურებაჲ კეთილი. და რაჟამს იხილის მეფე კერპთა თაყუანის-ცემად და აღიდგნნ რაჲ დღესასწაულსა მათსა, ფრიად შეეღმის, ვითარცა ეღმინ რაჲ კაცსა შეილისა თუსისათჳს, რაჟამს შეაშთობნ მას ეშმაკი. და მრავალ გზის უნებნ მას მის თანა სიტყუსა ყოფაჲ შჯულისათჳს, და ჰკითხის მოყუასთა თუსთა ამის ჯერისათჳს. ხოლო მათ ჰრქუეს: შენ უმეცნიერეს ხარ შინაგანსა მისსა გონებასა, და უკუეთუ ჰპოვო აღგილი, ყავ სიტყუაჲ მის თანა, არამედ კრძალვაჲცა ჯერ-არს, რამეთუ დაუძინებელ არს ეშმაკი ბოროტისათჳს, ნუ-უკუე განაკროს გონებაჲ მისი შენგან და ბოროტის ყოფადცა აღსძრა მოყუასთა შენთა ზედა.

და ფრიად იურეინ კაცი იგი მეფისათჳს და ეძიებდა ჟამსა, რაჲთამცა. პოვა აღგილი

ღ

თხრობაჲ გ

ჰრქუა ბალაჰვარ¹. — ეგე სახე არს მეფობისაჲ მის, რომელი განაგებდა საქმეთა² საწუროსათა. და ესუა მას თანამზრახველი კაცი სახიერი და სარწმუნოჲ და განყენებული ყოვლისაგან საქმისა ბოროტისა, და ყოველსა კეთილსა აზრახებდა მეფესა კაცთათჳს, რამეთუ იყო იგი სჯულიერ [v] და ღმრთის მსახურ. და ოდეს იხილის რაჲ მეფე³ თაყუანის [მ]ცემელ⁴ კერპთა, შეძრწუნდის ფრიად და ეღმის, ვითარცა ვის ეღმის შეილისათჳს⁵. და მრავალ გზის უნებნ მის თანა სიტყუს-ყოფაჲ⁶ სჯულისათჳს, და ჰკითხა მოყუარეთა ამის ჯერისათჳს. ხოლო მათ ჰრქუეს: შენ მეცნიერ ხარ შინაგანსა⁷ გონებისა მისისასა, და თუ ოდეს ჰპოვო აღგილი, არქუ მას, არამედ კრძალვაჲცა ჯერ-არს, რამეთუ დაუძინებელ არს ეშმაკი ბოროტისათჳს, და ნუუკუე განაკროს იგი შენ ზედა და ბოროტი გიყოს.

1

20

31

და ფრიად იურვოდა კაცი იგი მეფისათჳს. და ჰრქუა მეფემან

ა¹ მეფისა[სა].

ბ¹ ჰრქუა ბალაჰვარ — J. ² საქმესა BCD. ³ რაჲ მეფე იგი J. ⁴ თაყუანის ცემად BCD, თუწის ცემად J. ⁵ შეილისა J. ⁶ სიტყუს ყოფაჲ სიტყუს გებაჲ BCDE. ⁷ შინაგან C.

C

ზილებიანა. და წარედეს ამას შინა დღენი მრავალნი, [49] და ჰრქუა მეფემან კაცსა მას ლამეა ერთა: მოგულე და მივიდოდით¹ ქალაქსა შინა, რაათა ვიპილოთ საქმე კაცთა. და იყო სლვასა მას მათსა ქალაქსა შინა, და მიეშთხვეს სანაგვესა რასამე დიდსა. და იხილა მეფემან სინათლე რამე ვითარცა ცეცხლისა მუნით გამო. და წარვიდა მეფე და თანამზრახელი მისი ხილვად მისა. და ვითარცა მიეახლნეს, პოვეს კაცი ვინმე, რომელსა გამოეთხარა სანაგვესა მას შინა მსგავსი ქუბისა და სხდეს მას შინა იგი და ცოლი მისი. და იყო მათ ზედა სამოსელი უნდოჲ მსგავსად გლახაკთა. და ჰხედვიდეს რამ ამას, ესმა მუნით გამო ეჲმ სიმღერისა. და ვითარცა განიცდვიდეს ქურელით შეღმართ, იხილეს კაცი იგი, რამეთუ ინაწით ჯდა სკორეთა მათ ზედა, და დედაკაცი იგი, რამეთუ უწყდევდა და როკვიდა წინაშე მისა, და ჩეასიამნ ქებასა, ვითარცა ჯერ-არნ მეფეთათჲს [50] და უშლით ჰხადინ მა და იგი — დედოფლით. და ორნივე აქებდეს თავთა მათთა, იხარებდეს და განსცხრებოდეს ტრფიალებითა ურთიერთს. ხოლო მეფე იგი და თანამზრახელი მისი მკოარ ეჲმ ჰედვიდეს და განიცდიდეს საქმესა მათსა, ვითარ-იგი მხიარულ იყენეს ეგვეითარსა ცხორებასა მათსა. და წარვიდა მეფე იგი და თანამზრახელი მისი განკრეველნი მათგან. და ჰრქუა მეფემან მოყუასსა თჲსსა: არასადა გუნდა ცხორებაჲ ჩუენი მე და შენ და არცა ესრეთ მხიარულებით შევიწყნარეთ. [ვითარ-]ესე გლახაკი, რომელი ვიხილეთ სკორეთა მათ შინა ცოლისა თჲასა თანა. და მე ესრე ვჰგონებ, ვითარმედ ამას შინა არიან ყოველნი დღენი მათნი.

D

კაცსა მას ლამესა ერთსა: მოგულე, ვიდოდით¹ ქალაქსა შინა, რაათა ვიხილნეთ საქმენი კაცთანი. წარვიდეს² და სლვასა მას შინა მიემთხვენეს ნაგვეთა დიდთა. და იხილა³ მეფემან სინათლე რამე, ვითარცა ცეცხლისა მუნით გამო. და ვითარცა მიეახლნეს⁴, იხილეს ვითარცა ქუბი გამოთხრილი რამე ნაგვეთა. მათ შინა იყენეს⁵ კაცი და დედაკაცი, შემოსილნი სამოსლითა ბებულოთა, ძუელითა. და ვითარცა ხედვიდეს, ესმოდა მუნით ეჲმა სიმღერისა. და კაცი იგი ჯდა ინაწით⁶ სკორესა ზედა, ხოლო დედაკაცი იგი უროკვიდა წინა და შეასხმიდა ქებასა, ვითარცა შეუენის მეფეთათჲს. და უფლით ხადოდა მას, ხოლო იგი — დედოფლით. და ორნივე⁸ იხარებდეს⁹ და განსცხრებოდეს. ხოლო მეფე იგი და თანამზრახელი მისი მყოვარ¹⁰ ეჲმ ხედვიდეს და განიცდიდეს საქმეთა მათთა, და წარვიდეს განკრეველნი. და ჰრქუა მეფემან¹¹ მოყუასსა¹² მას¹³: არასადა გუთნდა ცხორებაჲ ჩუენი, ვითარ ამათ გლახაკთა, და არცა ესრეთ მხიარულ ვართ, ვითარ ესენი. და ამას ვჰგონებ¹⁴, ვითარმედ ამას შინა არიან ყოველნი დღენი ამათნი.

1 მივივიდოდით.

2 ვიდოდით] + ლამესა ამას BCD. 3 წარვიდეს] — J. 4 და იხილა] და მიხედა და იხილა BCDE.

4 მიეახლნეს] მივლეს BCDE. 5 იყენეს BC] — J. 6 ინაწით BCD. 7 ორნი BC. 8 იხარებდეს J.

9 მყოვარ BC, მყოვარ J. 11 მეფემან] — J. 12 მოყუასსა] თანამზრახველსა BCD. 13 მას] — J. 14 ვგონებ BCDE.

ჯ

მაშინ პოვა თანამზრახველმან ადგილი სიტყუსაჲ მეფესა თანა და ჰრქუა მას: ნუ¹ ჰგონებ, მეფე, ვითარმედ დიდებოა ესე და სუფევოა, რომელსა შინა ვიშუებთ, არა ეს-
[ნა]რევე სახედ შერაცხილ არს და საწუნელ წინაშე მათსა, რომელთა იციან დიდებოა და სუფევოა საუკუნოა, რომელი განუმზადოს
ღმერთმან მოყუარეთა თვისთა. და სახლები ესე ოქრო-ქანდაკებულნი², რომელნი ვაშენ[ე]-
ნით, და სიშენიერე ხატიოა და ბრწყინ-
ვალეობა სამოსელთა ჩუენთა[ა] ესრევე სახედ შერაცხილ არს წინაშე მათსა, რომელნი
ჰხედვენ მერმეთა მათ ქელით-უქმნელთა ტა-
ძართა და თუალთ-შეუღდავსა საწოსელსა. ვი-
თარცა ესე ჩუენ ეპხედავთ ინათ თანა გარ-
დარეულსა შეურაცხებლსა. და თან-მ[ოთ-]
ნე[ო]ბა ესე დიდებოა ჩუენისაჲ მსგავსა იყოს თან-მოთნეობასა იმათსი, რ[ომელსა]
განვიკითხავთ და გვკვრს.

ჰრქუა მას მეფემან: და იცნი ვინა ესევი-
თარცისა სახისა მეცნიერნი კაცნი? ჰრქუა
კაცმან მან: არიან კაცნი, რომელნი ჰმსაუ-
რებენ ღმერთსა! და დაუტეობია სოფელი ესე
და ყოველი ხატი ერის კაცობისაჲ შეურაცხ-
ყოფიეს[ა] და არიან აწ უღაბოთა, მათა
და ქუთაბთა შინა ქრისტეს სიყუარულისათჳს
და საუკუნოა იგი უხილავს და შეუყუარებია,
გამოცადეს სოფელი ესე და პოვეს ყოველი
დიდებოა მისი წარმავალი. ჰრქუა მას მეფე-
მან: და რაჲ არს სუფევოა საუკუნოა? ჰრქუა.
თანამზრახველმან მან: სუფევოა საუკუნოა
შუებოა არს, რომელსა არა შეუდგს სიგლა-
ხაკ[ე]; და სიხარული არს, რომელსა არა
შეუდგს ურვაჲ; და სიმართლე არს, რომელსა
არა შეუდგს საღმობაჲ; და მეფობაჲ არს,
რომელსა არა აქუს აღსასრული; და მშუდო-

ღ

მაშინ პოქვა ადგილი¹ სიტყუსაჲ
თანამზრახველმან² და ჰრქუა: ნუ
ჰგონებ, მეფე, ვითარმედ დიდე-
ბოა და სუფევოა, რომელსა³ ჩუენ
ვიშუებთ, ესრე სახედ შერაცხილ
არს წინაშე მათსა, რომელნი
ღმერთის მსახურებით ცხობდნე-
ბიან. და სახლები ესე ოქრო-ქან-
დაკებულნი⁴, რომელნი-ესე ვიშე-
ნენით, და სიშენიერე⁵ სატისაჲ
და ბრწყინვალეობაჲ სამოსელთაჲ,
არად⁶ ჰკვრს მათ, რამეთუ ხედ-
ვ[ნა]ენ იგინი ქელით-უქმნელთა
ზეცისა ტაძართა, თუალთ-შეუღ-
გამთა საწოსელთა და ანისოვსცა
იხარებენ, რანეთუ მათ შინა იშე-
უებენ⁷ უკუნისამდე. რომელნი⁸-
იგი განუმზადანა ღმერთმან მოყუა-
რეთა მისთა.

და ჰრქუა მეფემან: და იცნია
ესევითარისა სახისა მეცნიერნი
კაცნი? ხოლო მან ჰრქუა⁹: არიან
კაცნი, რომელნი ჰმსახურებენ⁹
ღმერთსა და სოფლისა ყოველი
დიდებობია¹⁰ და საუკუნოა იგი
შეუყუარებია¹¹, რანეთუ გამოცა-
დეს¹² სოფელი ესე და პო[ვეს]
ყოველი¹² წარმავალად. ჰრქუა
მეფემან: და რაჲ არს სუფევოა
საუკუნოა, არა შეუთქსა მწუხარე-
ბოა? ჰრქუა მას თანამზრახველმან:
სუფევოა საუკუნოა შუებოა არს
დაუარულებელი, რომელსა არა შე-
უთქს მწუხარებოა, და სიმდიდრე
— რომელსა არა შეუთქს¹³ სიგლახა-
კე; და სიხარული — რომელსა არა

ა¹ ნუ] ანუ. ² სახლებნი ესე ოქროქანდაკებულნი.
ბ¹ ალავი D. ² თანამზრახველმან BC. ³ რომელსა] + შინა DEJ. ⁴ ოქროქანდაკებულნი BCDE.
⁵ სიშენიერე BC. ⁶ არად] არამედ არად BC. ⁷ იშეებენ BCDE. ⁸ რი-იგი BCD ⁹ ჰრქუა] + ჰუმზარე-
ტად BCDE. ¹⁰ მსახურებენ BCDE. ¹¹ ყოველივე დაუტევიბიეს BCD. ¹² შეუყუარებიეს BCDE. ¹³ გამო-
ცადეს BCDE. ¹⁴ ყოველი] + ურგებად და BCDE.

C

ბაა არს, რომელსა არა შეუდგს [ში]ში; და ცხორებაა არს, რომელსა არა შეამრლუევს სიკუდილი, [და იგი არს სოფელი უხრწნელებისა და მიიღებენ საწადელსა მათსა თვნიერ შრომისა და რედუნებისა. ჰრქუა მეფემან: არის-მე ვინა ამის ადგილისა ღირსს, ანუ ვითარ შესაძლებელ არს შესვლად ადგილსა მას? * [51] ჰრქუა თანამზრახველმან მან მეფესა: არაგის ზედა დაწულ არს კარი ქრისტესი, რომელნი ეძიებენ შესვლად კართთ. ჰრქუა მეფემან: და რაა არს გზაა იგო? ჰრქუა თანამზრახველმან: მსახურებაა სამებისა [ა]წმიდისაა, რომელმან დაჰბადნა ყოველნი დაბადებულნი და დატევებად ყოველი სამსახურებელი, თვნიერ მისა. ჰრქუა მეფემან და რაა ყენება-გეყო შენ თხრობად ჩემდა ესევეითარი გზაა ვიდრე აქამომდე? ჰრქუა თანამზრახველმან მან: არა ორგულეებითა ჩემითა დაეცადე ესე აქამონდე, არცა ვპირდე გონება-უქმოცხასა [ს]ენსა, რამეთუ სრულ ხარ ყოვლით კერძო, არამედ მაყენებდა ზარი მეფობისა შენისაა. ჰრქუა მეფემან: უკუეთუ საქმე ესე კენმარიტ არს, არა გვლირს, რაათა უღებ ვყოთ ძიესება მისი ყოვლითა მოსწრაფებითა და შრომითა. და უკუეთუ საეჭუელ არსს, თანა-გუაჲ, რაათა ვყოთ ყოველი შრომაა ჩემი, ვიდრემდის მივიწინეთ, კემმარიტ თუ არს [ს] საქმე ესე, ხოლო დაფარება ესე ამის საქმისაა ჩუენგან ღიდ შეცოდება არს წინაწე ჩემსა, დაღაცათუ გულ-ჰყრობიდ ვარ შენდამი. ჰრქუა თანამზრახველმან მან: აწ უკუე მიბრძანება, რაათა მარადის გაუწყებდე საქმესა ამას და მოგაქსენებდე ჟანიითი-ჟამად? ჰრქუა მეფემან: არა თუ ჟანიითი-ჟამად, არამედ დაუცხრომელად.

D

შეუთქს¹ ურვაა; და სიმრთელე — რომელსა არა შეუთქს¹ საღმობაა; და მეფობაა — რომელსა არა შეუთქს¹ აღსასრული; და მშედობაა — რომელსა არა შეუთქს¹ შიში; და ცხორებაა — რომელსა არა შეამრლუევს სიკუდილი. რამეთუ იგი არს სოფელი² უხრწნელი, და³ მიიღებენ, რომელთა შეიყუარეს იგი. ჰრქუა მეფემან: არს-მე ვინ⁴ ადგილისა მის ღირს⁵, ანუ ვინ შემძლებელ არს მუნ შესვლად? ჰრქუა თანამზრახველმან: არაგის-თუს დაწულ⁶ არს კარი იგი, ვისცა ენებოს⁷. ჰრქუა მეფემან: რაა არს გზაა იგი, მითხარ! და ჰრქუა⁸: მსახურებაა ღმრთისა მხოლოდსაა, რომელმან დაჰბადნა⁹ ყოველნი დაბადებულნი. ჰრქუა მეფემან: და რაა გაყენებდა აქამონდე თხრობად ჩემდა¹⁰ გზაა იგი¹¹? ჰრქუა თანამზრახველმან¹²: ზარი მეფობისა შენისაა. ჰრქუა მეფემან: უკუეთუ საქმე ეგე ესრეთ არს, არა გვლირს, რაათა უღებ ვიქმნეთ დაწულ-ყოთ¹⁴ მას, რამეთუ¹⁵ თანა-გუაჲ¹⁶ შრომაა, რაათა მივიწინეთ მუნ უშოთთველსა მას ცხორებასა. და ჰრქუა თანამზრახველმან: აწ უკუე მიბრძანება, რაათა მარადის გაუწყებდე და მოგაქსენებდე ჟამითი-ჟამად? ჰრქუა მას: ნუ¹⁷ ჟამითი-ჟამად, არამედ დაუცხრომელად დღე და ღამე იყავნ ზრახება შენი.

¹ ბ 1 შეუდგს BCDF. ² სოფელი საუკუნო BCDE. ³ და+ამას ყოველსა BCDFE. ⁴ ვინ+კაცი BCDFE. ⁵ ~ ღირს ადგილსა მის BC. ⁶ ~ შესულად მუნ შემძლებელ არს BCD. ⁷ არაგის კუმლუ J. ⁸ ვისცა ენებოს] — J. ⁹ და ჰრქუა] ჰრქუა მას BCDE. ¹⁰ დაბადნა BCD. ¹¹ ჩემდა] — J. ¹² ჰრქუა მეფემან: და რაა გაყენებდა აქამონდე თხრობად ჩემდა გზაა იგი] — C; ~ იგი გზაა B. ¹³ თანამზრახველმან] — J. ¹⁴ ვყოთ BD. ¹⁵ ეწლ ყოთ მას, რამეთუ] — J. ¹⁶ თანა-გუაჲ BCD. ¹⁷ ნუ] — C.

* აქ დადწერის მონაწერია: უქმე, შე დო, აწ.

ზ

დღე და ღამე განუსუენებელად იყავნ ზრახვაჲ ესე შენდა და ჩემდა, რამეთუ საქმე ესე საკვრველ არს და არა ჯერ-არს უღებებით წარწყმედად ესევეითარი შესაძინელი, არამედ ძიებად ზოსწრაფედ.

და თქუა წმიდამან ბალაჰვარ: შემდგომად ამისა გუესმა, ვითარმედ მეფე იგი და თანა-მზრახვალი მისი მშულობით თანა-წარჰქლეს სოფელსა ამას.

24. [ზრ]ქუა იოდასაფ: არლარა აქუს ყოვლით კერძოვე სიყუარული ამის სოფლისაჲ გონებასა და არლარა შეევაქცევ თავსა ჩემსა მიზეზთა მიერ მისთა, არამედ მსურის ცხოვრებისა მისთჲ საუქუნოჲსა, [ჲჲ] და აწ განმიზრახავს, რაჲთა დავადგრე შენ თანა, სადაცა იყო, და მოვითმინო სიმძიმე ცხოვრებისა შენისაჲ.

ჰრქუა წმიდამან ბალაჰვარ: უყუეთუ ჰ[ყო] ესე, ემსგავსო მდიდარსა მას, რომელი ემზახა^ა გლახაკსა მას, რამეთუ გუესმა, ვითარმედ იყო ვინმე ჰაბუკი მდიდრისა შეილი, და უთხოვა მამამან მისმან ცოლად მისა ქალი ერთი შეენიერი და მდიდარი ნათესავეთაგან თუსთა. და არა ინება ჰაბუკმან მან შერთეჲ მისი. და აღდგა და ივლტოდა ჰირისაგან მამისა თუსისა. და სლვასა მას მისსა შინა იხილა ასული ვინჲ გლახაკისა(ჲ) სამოსლითა შეურაცხითა მჯდომარე კართა ზედა სახლისა თუსისათა, იქმოდა რაჲ გელთსაქმარსა თუსსა, და მას შინა ჰმადლობდა და აღიდებდა ღმერთსა. ჰრქუა მას ჰაბუკმან მან:

ღ

და შემდგომად¹ იწყო ღმრთის მსახურებად მეფემან და ღირს იქმნა იგი ადგილსა მას შესლვად, რომელ ეტყოდა² თანამზრახველი იგი და ორნივე ცხოენდეს საუქუნოდ.

24. ჰრქუა იო[ფ]დასაფ³: არლარა არს ყოვლით კერძო სიყუარული ამის სოფლისაჲ გონებასა ჩემსა⁴, არამედ მსურის ცხოვრებისა მისთჲ საუქუნოჲსა, და აწ განმიზრახავს, რაჲთა დავადგრე შენ თანა და მოვითმინო სიმძიმე ცხოვრებისა შენისაჲ.

25. თ ხ რ ო ბ ა ე ზ

ჰრქუა ბალაჰვარ: უყუეთუ ჰყო ეგე, ემსგავსო მდიდარსა მას, რომელი ემზახა^ა გლახაკსა მას. რამეთუ⁷ გუესმა, ვითარმედ იყო ვინმე ჰაბუკი მდიდრისა ვისმე შეილი, და მამამან მისმან მოუთხო[ვ]ა ქალი⁸ დიდებულთა შეილი ცოლად⁹. ხოლო მან არა ინება. და ივლტოდა¹⁰ მამისაგან თუსისა. და სლვასა მას შინა მისსა იხილა ასული ვისმე¹¹ გლახაკისაჲ სამოსლითა შეურაცხითა მჯდომარე კართა ზედა სახლისა თუსისათა, იქმოდა რაჲ¹² გელთსაქ-

ა¹ ნუსხაში არის „ეზრახა“; იგი შეცდომა გვეონია და მოკლე რედაქციის ძველი ნუსხების წაკითხვის მიხედვით გვაასწორებთ.

ბ² შემდგომად] — J. ³ ეტყოდეს J. ⁴ იოდასაფ] + ბალაჰვარს BCDE. ⁵ ~ გონებასა ჩემსა სიყუარული ამის სოფლისაჲ J. ⁶ ~ მას მდიდარსა BCDE. ⁷ ემზახა] ეზრახა C. ⁸ რამეთუ] რომელი BCDE. ⁹ ქალი] კალწული J. ¹⁰ ცოლად] + ძისა მისისა J. ¹¹ ილტოდა BCJ. ¹² ვისიმე BCDE. ¹³ რაჲ] — J.

C

ვინაა ხარ, დედაკაცო, ანუ რომელთა კეთილთა ზედა ჰმადლობ ღმერთსა? ხოლო მან ჰრქუა: არა უწყია, რამეთუ მცირემან [N] წინაღმან მრავალთაგან სენთა იქსნის კაცი, ეგრეთა მცირედსა ზედა მადლობამან მოჰმადლია უდიდისი? ხოლო მე ასული ვარ ბერისა ერთიანა გლახაკისა. და ვმან-უყო ჰბრძუემან მან ბერსა მას. და ვითარ განვიდა მისა, ჰრქუა მას: უკუეთუ გნებავს ასული ესე შენი მოცუნად ცოლად ჩემდა? ჰრქუა მას ბერმან მან: არა ჯერ-არს ცოლად შენდა ასული გლახაკისა, რამეთუ შენ შეილი¹ მდიდრისაა ხარ. ჰრქუა ჰბრძუემან მან: ვიხილე სიბრძნე და გონიერება ასულისა შენისა, და მე მთნავს იგი ცოლად ჩემდა, და აჰა ესერა მდიდართა შეილი დაწინდებულ იყო ჩემთვის, და მე არა ვინებე. აწ წინა-მიყავ თხოვია ჩემი, რამეთუ კეთილად მშობო, უფალსა თუ უნდეს. ჰრქუა მას ბერმან მან: დალაკათუ შენ გთნავს ასული ჩემი, არამედ ვერ ძალ-გიც მიყვანებო: მისი სახლდ² მამისა შენისა. ჰრქუა მას ჰბრძუემან მან: მე აჰა დავადგრე [აჰ] თქუენ შორის და თავს-ვიდვა ცხორება თქუენი. ხოლო ბერი იგი იყო მდიდარ ფრიად ფარულად. და შევიდა სახლსა მის ბერისასა და განიძარცუა სახე და [შეიმოსა]³ სამოსელი მათ გლახაკთა. და იწყო ბერმან გამოცლად მისა და აღწონად გონებისა მისისასა. და ვითარ ჰოვა იგი ყოვლით კერძო ბრძენ და გონიერ და ცნა, ვითარმედ არა ტრფიალებითა უგუნურებისათა მივიდა სიგლახაკედ, მაშინ ჰპყრა ჰელი მისი და შეიყვანა საუნჯესა თქსსა. და განახუნა საუნჯენი თქსნი და უჩუნენა მას ყოველი სიმდიდრე თქსი და შეუნიერება ადგილისა მის, რომელ არასადა ეხილვა ეგვიეთარი ცხორებასა მისსა, და

D

მარსა, და ჰმადლობდა⁴ ღმერთსა. ჰრქუა მას ჰბრძუემან მან: ვინ ხარ, დედაკაცო, ანუ⁵ რომელთა კეთილთა ზედა ჰმადლობ⁶ ღმერთსა? ხოლო მან ჰრქუა: ჟ უნდოო ვინმე ცნობითა, არა უწყია, რამეთუ მცირემან წაშალმან დიდთა სენთაგან იქსნეს კაცი, ეგრეთევე მცირემან მადლმან მოჰმადლის. უდიდისი? ხოლო მე ასული ვარ ბერისა ვისმე გლახაკისა და მოველი წყალობასა ღმრთისასა. მამშინ ვმან-უყო ჰბრძუემან დედაბერსა. ხოლო⁷ იგი განვიდა. და ჰრქუა: მას ჰბრძუემან: უკუეთუ გნებავს, მომეც ასული ესე შენი ცოლად. ჰრქუა მას: არა ჯერ-არს ცოლად შენდა ასული გლახაკისა⁸, რამეთუ შენ შეილი ხარ მდიდართა. ჰრქუა მას ჰბრძუემან: რანეთუ ვიხილე სიბრძნე და გონიერება ასულისა შენისა და მთნავს იგი ცოლად ჩემდა, და აჰა ესერა მდიდართა ასული დაწინდებულ იყო ჩემდა და მე არა ვინებე მიყვანება მისი. და თუ შენ ჰყო, კეთილად მშობო⁹, თუ უფალსა უნდეს. ჰრქუა¹⁰ მას ბერმან: უკუეთუ გთნავს მიყვანებად ასული ჩემი¹¹, მამამან შენმან არა ინებოს. ხოლო მან ჰრქუა: უკუეთუ არა ინებოს, მე აჰა დავდგე¹²: ხოლო ჰბრძუე იგი შევიდა სახლსა მის ბერისასა, განიძარცუა სამოსელი თქსი¹³ და შეიმოსა საგლახაკთა. და იწყო ბერმან გამოცლად მისა¹⁴.

1¹ შეილი შეილილი. 2² სახლდ (ახეა) 3³ შეიმოსა ჩაერთმ მოკლე წიგნის მიხედვით, რგი გადამწერს უნდა გამორჩინოდეს.

4⁴ მადლობა BCDE. 5⁵ ანუუ BC. 6⁶ მადლობ BCDE. 7⁷ ხოლო — ECD. 8⁸ ასული გლახაკისა ცოლად შენდა BCDE. 9⁹ ნიპოო BCD. 10¹⁰ ჰრქუა და ჰრქუა BCDE. 11¹¹ ჩემი + ხოლო BCDE. 12¹² აწ დაჯგ BC. 13¹³ თქსი — BCDE. 14¹⁴ მისსა EJ.

C

პრქუა მას: შვილო, ესე ყოველი შენი არს. და მიერითგან იშუებდა ქაბუკი იგი წარადის მას შინა სიხარულით და მხიარულებით.

25. პრქუა იოდანსაჲ: მე ვესაე ქრისტესა ძესა ღმრთისასა, ვითარმედ ჩემთჳს იყოს სახე ესე, [v] არამედ მესმა შენგან, იტყოდე რაჲ, ვითარმედ ბერმან გამოცადა გონებაჲ მის ქაბუკისაჲო. აწ შენ, ვითარ გნებავს გამოცდაჲ გონებისა ჩემისაჲ? პრქუა ბალაჰვარ, რაჲთა გეშინოდის ღმრთისა და შეეყო ნება-სა მისსა ყოველთა დღეთა შენთა და განეშორო ყოველთა ვნებათა სოფლისათა, რამეთუ არა წარსწყმედს ღმერთი სასყიდელსა შრომისასა და არცა წარუმართება საქმესა იქჳსასა, და განძლიერდი, რამეთუ არა განმცდელ არს უფროჲს ძალისა. დღითი-დღედ გეჳსენედ და იწურთიდი გონებასა შენსა, შეიპყრობდ საქმესა განცდით და ნუ სიტყბობებისათჳს შესცხარდები პირველ გამოცხადებისა, და ნუცა სიმწარისათჳს განაგდებ; უკუეთუ კეთილ იყოს, განიკითხევდ გულსა შენსა, რაჲთა არა შეგიქდეს იქჳ და ნუ მსწრაფლ დამტკიცებ მოწვეწულთა გულის სიტყუათა ვიდრემდის არა გამოსცადო დაწყნარებულებით და კრძალვით, [vჳ] რაჲთა არა მიდრკეს გონებაჲ შენი ნებასა და გულის-თქუმასა, შეგაეჳოს კეთილსა და მოგატყუას ბოროტი. აწ მე ვევედრები შენთჳს მამასა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა

Q

და აღწონა გონებაჲ მისი. და ვითარცა პო[ვ]ა¹ გონიერად, და ვითარცა ცნა, თუ არა ტრფიანობისათჳს არს სიყუარული მისი, უპყრა [v0] ჳელი და შეიყვანა საუნჯესა თჳსსა. და უჩუენნა საფასენი შეუნიერნი, რომელ არასადა ებილენეს ეგევითარნი, და პრქუა: შვილო, ესე ყოველი შენი არს, და ამიერითგან იშუებდი. და აღიგოს სიხარულითა ქაბუკი იგი.

25. პრქუა მას იოდანსაჲ, ვითარმედ: ჩემთჳს იყო სახე ესე, უფალსა თუ უნდეს; ხოლო შენ იტყჳ, ბერმან გამოცადაო, და აწ², შენ³, ვითარ გნებავს გამოცდაჲ ჩემი? პრქუა ბალაჰვარ; რაჲთა⁴ გეშინოდის ღმრთისა და შეეყო ნებასა მისსა და განეშორო ვნებასა⁵ სოფლისასა და არა წარსწყმედს ღმერთი შრომათა შენთა, და არა განგიცდის⁶ უფროჲს ძალისა შენისა; და მეცა ვევედრები უფალსა ჩემსა იესუ ქრისტესა, დამბადებელსა ცისა და ქუეყანისასა, სამებასა წმიდასა, რუ-

1 ბ 1 პოა BC. 2 აწ — J, 3 შენ — BCDE. 4 ბალაჰვარ რაჲთა — BCDE. 5 განიცდის DE.

* ნუსხებშია „ნებასა“, რაც შეცდომა ჩანს, რის გამოც ვასწორებთ ვრცელის მიხედვით.

ტ

ღ

ღმერთსა და მზადებელსა ცათა და ქუეყანისასა, მტკიცესა და შეურყეველსა და სულსა წინდასა თანაარსსა, რომელსა არა აქუს აღსასრული, საზინელსა და სახიერსა, ძლიერსა და მოწყალესა, უხილავსა და გამოუთქუმელსა, ნეუფესა კაცთ მოყუარესა, მეცნიერსა და არა უდებ მყოფელსა, რომელი ყოველად ძლიერ არს. და არა არს უძღურებამ მის თანა, რომელმან აღუთქვს და არა ეცრუვის. შეიწყნარის და არა განწირის, რომლისაგან ძრწიან ყოველნი დაბადებულნი და ქედ-დადრეკილ არიან წინაშე საზინელმბასა ღმრთეებისა მისისასა, რაათა წმიდა გყოს ქეშმარიტ წინამძღუარ კეთილისა, თითის საჩუენებელ მოწიშებითა, ამხილველ ბრმათა, [ჟ] მასმენელ ყრუთა, მანხილებელ უღებთა და მტერ სოფლისა, მოყუარე წმიდათა და მოძულე ვებმათა, ვიდრემდის მიგაწიოს ჩუენითურთ ადგილსა მას, რომელი აღუთქუა ქრისტემან პირითა ნით უტყუეელითა მოუგონებელსა, უსმენელსა და უხილავსა სასუფეველსა მისსა, რამეთუ სასოებამ ჩუენი ფრიად არს მოწყალებათა მიმართ ქრისტესთა, ეგრეცა შიში ჩუენი სატანჯველთაგან მისთა. თუაღნი ჩუენნი განმარტულ არიან და ქედნი ჩუენნი დადრეკილ არიან წინაშე მისსა.

ვითარცა ესნა ესე ყოველი: განჯურდა იოდასაჲ სიტყუათა მათ ზედა წმიდისა მამისა ბალაჰვარისთა და აღიჩიუა გული და იწყო ტირილად, და ჰრქუა ბალაჰვარს: რაედენისა ეამისაჲ ხარ, წმიდაო მამაო? ხოლო მან ჰრქუა: ათორმეტისა წლისაჲ. ჰრქუა მას იოდასაჲ: ვითარ მეტყუ ამას, რამეთუ გხედავ მოხუცებულად და სამეოცის წლის საგონებელ ხარ. ჰრქუა ბალაჰვარ: ვინაჲთგან ვიშვე, ვარ სამეოცის წლის, [ნნ] ხოლო შენ მკითხენ ეამნი ცხორებისა ჩემისანი; და ცხორებამ სიცოცხლესა ჰრქვან, და სიცოცხლე არარამ არს თჳნიერ

მელსა არა აქუს აღსასრული, საზინელსა და სახიერსა, ძლიერსა, მოწყალესა, უხილავსა, გამოუთქუმელსა, მეუფესა კაცთ მოყუარესა, მეცნიერსა და არა უცნაურსა, რომლისაგან ძრწიან ყოველნი დაბადებულნი, რაათა წმიდა გყოს ქეშმარიტი წინამძღუარი კეთილისაჲ და თითის საჩუენებელ ღმრთის მსახურებითა, ამხილველ ბრმათა, მსმენელ ყრუთა, მოყუარე წმიდათა და მოძულე ვებმათა, ვიდრემდის მიგაწიოს ჩუენითურთ ადგილთა მათ, რომელ აღუთქუა პირითა წმიდათა წინაწარმეტყუელთაჲთა და მოციქულთაჲთა, რომელთა მიმართ გუაქუს სასოებამ, რაათა ღირს ვიქმნეთ მიმთხუეად.

და სიტყუათა ამთ ზედა განჯურდა გული იოდასაჲთისი² და იწყო ტირილად, და მერმე ჰრქუა ბალაჰვარს: რაჲ ზომისა წლისაჲ ხარ? ხოლო მან ჰრქუა: ათორმეტისაჲ³. და ჰრქუა: ვითარ მეტყუ მაგას, რამეთუ ხარ მოხუცებულად⁴, სამეოცისა წლისა უმეტეს. ჰრქუა ბალაჰვარ: ვინაჲთგან ვიშვე, სამეოცისა⁵ წლისაჲ ვარ, ვარნა, რაათგან ღმერთსა სრულიად გაუსაკუთრე თავი ჩემი, ათორმეტი⁷

ბ² იოდასაჲთისა BCDE. ჰ³ ჰრქუა] თქუა BCD. ⁴ ათორმეტისა BC. ⁵ მოხუცებულ BCDE. ⁶ სამეოცისა BCD. ⁷ თორმეტი BCD.

ც

შველსისა ქრისტესისა და საქმეთა მისთა, და ესე არა იყო ჩემ თანა, გარნა ათორმეტით წლითგან. ჰრქუა იოდასაჲ: ვითარ უკუე ჰყოფ კაცსა, რომელი ქამს და სუანს და მიმოვალ[ს] მკუდარად? ჰრქუა ბალაჰვარ: ამისთჳს, რამეთუ ეზიარა მკუდარბა მწუხარებითა და სიხარულითა და უღონობითა, და ვერ რგომითა თავსა თჳსსა და ვერ გულისწმის-ყოფითა კეთილთა ღმრთისათა, რომელ არიან მის თანა სიმრთელე და ფლობაჲ კეთილთა მიმართ. უკუეთუ უნდეს, ვითარცა აწ ეზიარა მკუდართა სარქმითა, ეგრეცა ემსგავსა ჰელითა. ჰრქუა იოდასაჲ: უკუეთუ ცხორებაჲ იგი პირველი არა შევირაცხია ცხორებად, თანა-გაც, რაჲთა სიკუდილიცა იგი მომავალი არა [ვ] შეჰრაცხო სიკუდილიად და არცა ბოროტად გიჩნდეს. ჰრქუა ბალაჰვარ: ანუ არა გაუწყებსა განწირვაჲ თავისა ჩემისაჲ შემოსლვად შენდა, რამეთუ მე უწყი სიბოროტე მამისა შენისაჲ ჩემდა მომართ, რამეთუ არად შემირაცხიეს ბოროტად, არამედ ცხორებად საუკუნოდ.

26. ჰრქუა იოდასაჲ: მითხარ მე სახე ნათესაისა ამის ჩუენისაჲ და გულს მოდგინებაჲ მათი კერპთა მიმართ.

ჰრქუა ბალაჰვარ: მსგავს არიან, რომელთა ჰრწამს კერპთაჲ, კაცსა ვისმე, რომელმან შეიპყრა მქურინავი, ვითარცა იტყჳს იგავით მეტყუელი ჩუენი, და უნდა დაკლვაჲ მისი. და მოეცა სიტყუაჲ მქურინავსა მას და ჰრქუა: რაჲსათჳს გნებაჲს დაკლვაჲ ჩემი, რამეთუ არა არს ჩემ თანა განსაძღებელი შენი? ხოლო უკუეთუ განმიტეო მე, მიცენე შენ სამნი მცნე-

ღ

წელი არს, რამეთუ წინაჲს¹ მკუდარი ვიყავ და ათორმეტით წლითგან² ოცხალ ვარ. ჰრქუა იოდასაჲ³: და ვითარ მკუდარ არს კაცი, რომელი ქამს და სუამს? და უკუეთუ პირველი იგი ცხორებაჲ არა შევირაცხიეს ცხორებად, თანა-გაც, რაჲთა სიკუდილიცა იგი მომავალი არად შეგერაცხოს. ჰრქუა ბალაჰვარ: ანუ არა გაუწყებსა განწირვაჲ თავისა ჩემისაჲ შემოსლვითა შენდა? რამეთუ უწყი სიბოროტე მამისა⁴ შენისაჲ ჩემდა მომართ, [ვ] რამეთუ არა მეშინის სიკუდილისაგან, უკუეთუ ოდენ მოკუედ⁵ ღმრთის მსახურებასა შინა. და ყოველივე ცხორებაჲ მისი თუთელად⁶ წარმოუთხრა და⁷ რომლითა მიხეზითა განვიდა⁸ უღაბნოდ.

26. ჰრქუა იოდასაჲ ბალაჰვარ⁹: მითხარ მე სახე სიბრძნისაჲ და რად აქუს ნათესაისა ამას ჩუენსა⁹ სიყუარული¹⁰ კერპთა მიმართ.

თ ხ რ ო ბ ა ჲ 11

ხოლო მან ჰრქუა: კაცმან ვინმე შეიპყრა მქურინავი და დაჰკლვიდა მას. ხოლო მან ჰრქუა: რაჲსათჳს¹² გნებაჲს დაკლვაჲ ჩემი, რამეთუ არა არს ჩემ თანა განსაძღებელი¹³ შენი? უკუეთუ განმიტეო, გასწავენ¹⁴ სამნი მცნებანი, და უკუეთუ¹⁵ დაიძარხნე,

1 წინათ BCDE 2 ათორმეტი წელია BC. 3 იოდასაჲ BC. 4 მამის J. 5 მოვკუედ BCD. 6 მის თუთელად BCDE. 7 და + თუ BCDE. 8 ~ ბალაჰვარს იოდასაჲ J. 9 ჩუენსა|+სიბრძნე BCDE. 10 სიყუარულისათჳს BCDE. 11 თხრობაჲ 0|-J. 12 რაჲსათჳს| და რაჲსათჳს BCD. 13 განსაძღებელი BC. 14 გასწავო BDE. 15 განმიტეო, გასწავენე ... და უკუეთუ|-C.

C

ბანი და უმჯობეს იყვნენ შენდა ყოველთა მონაგებთა, და-ხოლო [წმ] [თუ]-იმარხნე იგინი. და [ა]რწმუნა კაცსა მას, რაათა განუტეოს, უთბრნეს ხოლო თუ სიტყუანი იგი. ხოლო მჭურინავენან მან ჰრქუა, რაჟამს განუტევა: ესე არიან მცნებანი ჩემნი: ნუ ეძიებ ნიუწდომელსა, და ნუ ინანი გარდასარულსა, და ნუ გრწამნ, რომელი არა იყოს. და ვითარ განუტევა იგი, უნდა მჭურინავს¹ მას გამოცდაჲ კაცისაჲ მის, ირგანა-ძი-ა მცნებანი მისნი? და ჰრქუა მას: უკუეთუმცა იცოდე, თუ რაჲ საფასე განგერა ჳელთაგან შენთა, რამეთუ არს იტუნანსა შინა ჩემსა მარგალიტი ვითარცა კუერციხი სირაქლემისაჲ. და ვითარცა ესმა კაცსა მათ სიტყუაჲ ესე, დაითხია სინანულთა განტევებისა მისისათჳს, და უნდა კუალად შეპყრობაჲ მისი, და ჰრქუა მას: მოგულებე სახლად ჩემდა და მე კეთილად გილუაწო და პატივით განგიტეო. ჰრქუა მას მჭურინავენან² მან: ჰ უგუნურო, შემოპყარ და ვერ დამმარხე, [უ] გამცენ და ვერ დაიმარხე, რომლითა ვიკსენ თავი ჩემი შენგან, ანუ არა გამცენა? და აჲ ესერა. შენ ინანი განტევებასა ჩემსა გარდასარულსა, და ეძიებ, რომელსა ვერ მისწუთები—შეპყრობასა ჩემსა, და გრწმენა არა ყოფილი, ვითარმედ მაქუს იტუნანსა ჩემსა მარგალიტი უფროჲსი ჩემსა. შენ არა უწყია, ვითარმედ ყოველი გუამი ჩემი არა სწორავს კუერცხასა სირაქლემისასა. და მიერთგან სარგებელ ეყენეს კაცსა მას სიტყუანი იგი.

Q

სცხოვრდე და სარგებელ გეყო¹: ხოლო მან ისმინა, და განუტევე-ხოლო იგი დაჯდა რტოსა ხეთასა და² ჰრქუა: აუწუთომელსა³ ნუ ეწუთები, გარდასარულსა ნუ ინანი, და რომელი შენთჳს⁴ არა⁵ გინდეს ბოროტი⁶, სუჲსა⁷ ნუ უზამ და სცხოვრდე. ხოლო⁸ უნდოდა გამოცდაჲ კაცისაჲ მის, თუ ვითარ დაიმარხნეს მცნებანი იგი. და ჰრქუა⁹: კაცო, უკუეთუმცა ცოდნით იყავ და მე დაგეკალ. ჩემსა ინჩაჲსა იდვა მარგალიტი სირაქლემისა კუერციხისა¹⁰ ოდენი და¹¹ იგიმი¹² გამოგელო¹², შენ¹³ დიდი საფასე შეგმეოდა¹⁴. და ვითარცა ესმა კაცსა მას, იწყო სინანულად და ენება შეპყრობაჲ მისი¹⁵ და დაკლვაჲ. და ჰრქუა¹⁶: ვინაჲთგან მასწავენ მცნებანი¹⁷, სხუაჲ არა მაქუს ნაცვალი, რაათა მიგიზლო¹⁸, აუ მო[ე]ედ საბედ ჩემდა, რამეთუ ზამთარი ესე ფიცხელ არს და მე კეთილად გილუაწო, და განგი-სუნეო¹⁹ და განგიტეო. ჰრქუა მას მჭურინავენან: ულდ არს სწავლად მცნებათა ჩემთაჲ შენდა მიმართ, რამეთუ სამივე მცნებაჲ აწვე და-შალე²⁰: რანეთუ გარდასარულ არს გაშუებაჲ ჩემი და²¹ ინანი, და შეპყრობაჲ²² ჩემი აუწუთომელ არს და ეწუთები²³, და სიკუდილი²⁴ შენი არა გნებაჲს და ჩემსა და-

1 მჭურინავსა. 2 მჭურინავენან.

3 და სარგებელ გეყო—J. 4 განუტევა. ხოლო იგი დაჯდა რტოსა ხეთასა და—BCD. 5 აუწუთომელსა BD. 6 შენთჳს შენ—J. 7 არა არ BC. 8 ბოროტი—J. 9 სხუასა BCD. 10 ხოლო+მან განუტევა. ხოლო იგი დაჯდა სინანულსა რტოთა ხეთასა, რამეთუ BCD. 11 ჰრქუაქვა უყო მ-ღლით BCD. 12 სირაქლემის კუერციხის BCD. 13 და—J. 14 გამოგელო—BCD. 15 შენცა BCJ. 16 შეგეძინა BCD. 17 მისი+კუალად BCD. 18 ჰრქუა+კაცმან BCD. 19 ~ მცნებანი მასწავენ J. 20 მოგიზლო+მის წილ BCDE. 21 და განგისუნეო—J. 22 დაშალე დაჰკარე BCDE+პირველი იგი BCDE. 23 და+აუ BCDE. 24 და შეპყრობაჲ და მეორე: შეპყრობაჲ BCDE. 25 ეთები BC, ეცდები J (ასეა ზემოთაჲ, სტრიქ. 5, რაც შეცდომაჲ). 26 და სიკუდილი და მესამე ესე სიკუდილი BCDE.

ტ

ღ

ეგრეთვე არს სასოგბაჲ კაცთაჲ. კერპთა მიმართ, რამეთუ დაჰბადნეს იგინი ჳელითა მათითა და თჳსუეს: ესე არიან დამბადებელნი ჩუენნიო. რამეთუ სცვენ მათ მპარაუთაგან და იტყუან, ვითარმედ: ესენი არიან საცონი ჩუენნი ბოროტისაგან. წარაგებენ მათ ზედა მონაგებთა მათა და იტყუან, ვითარმედ: ესენი არიან მზრდელნი ჩუენნი. ეძიებენ მათ თანა, რომელსა არა ჰპოებენ, და ჰრწამს [წ?] (ყოვლისა)გან, რომელი არა არს მათ თანა. ჰრქუა იოდასაჲ: ჳეშმარიტად ესე სანე არს მათი და ყოვლადვე საძაგელ არიან წინაშე ჩემსა, და არა არს სასოგბაჲ ჩემი მათდა მიწართ, და სიტყუამანცა შენმან უფროჲსად აღმძრა სიძულიად მათდა, არამედ აწ მითხარ მე: ვისდა მივმობ, ანუ რაჲ არს შჯული ესე, რომელი გამოირჩიე თავისა შენისათჳს? ჰრქუა მას ბალაჰვარ: ესე არს გამორჩეული, რამეთუ ერთი არს მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ, სანებბაჲ, სანეჳთაპოენებბაჲ და ერთი ღმრთეებბაჲ, და არა მრავალნი უფალნი: იგი ხოლო მეუფე. და თჳნიერ მისა ყოველნი—სამეუფო; იგი ხოლო დამბადებელ და ყოველნი დაბადებულ; იგი ხოლო უჳამო და ყოველნი ჳამიერ, იგი ხოლო ძლიერ და ყოველნი უძლურ; იგი ხოლო მალად და ყოველნი მდაბალ, დაუშინებელ, ღონიერ ყოვლისაგან, ყოველივე რაჲცა უნდეს, და იჳსს და ყოველსავე

კლესა ჰლამი, ხოლო მე გამოგცადე, თუ ვითარ დამიარხავ მცნებათა. და აწ ვითარ გრწამს¹, თუ არს² ჩემსა ინჩაჳუსა³ მარგალიტი ვითარცა⁴ სირაჳლემისა კუერცხისა⁵ ოდენი, რამეთუ თჳთ ნაკრტენითურთ⁶ არცა ხოლო თუ ნასამალი⁷ ვარ სირაჳლემისა კუერცხისაჲ.

აწ, ძეო მეფისაო, უკუეთუ ასწავებდე კაცთა უგუჳურთა, არავე ირწმუნებენ⁸ და გარდატლებიან მცნებათა ღმრთისათა და თავით თჳსით⁹ მოგონებულ[მ]სა დაამტკიცებენ, რამეთუ ჳელითა თჳსითა¹⁰ შეუჳმენიან კერპნი და ღმრთად თაყუანის-ს[ც]ენენ და იტყუან: ესენი არიან ნესნელნი ჩუენნი ბოროტისაგან. და მონაგებთა მათთა წარაგებენ მათ ზედა, რამეთუ ეშმაკნი დამჳკდრებულ არიან ნათ¹⁰ შინა და მათსა ირწმუნებენ და არა გულისწმბა-ჳყოფენ, ვითარმედ ერთ¹¹ არს ღმერთი, ნამბაჲ ყოვლისა მჳპურობელი, შემოჳმედი ცათა და ჳუჳყანისაჲ¹², უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე და წნიდაჲ სული, რომელი მამისაგან გამოვალს; იგი ხოლო დამბადებელ და სხუანი დაბადებულ, იგი ხოლო უჳამო და სხუანი ჳამიერ, იგი ხოლო ძლიერ და ყოველნი უძლურ, იგი ხოლო მალად და ყოველნი მდაბალ¹³, და ყოველი მის ჳიერ შეიჳმნა და თჳნიერ მისსა არცა ერთი რაჲ იჳმნა¹⁴, და რამეთუ სახიერ, მოწყალე, სულგრძელ და¹⁴ კაცთ მო-

ბ 1 და აწ ვითარ გრწამს— J. 2 არსა BCD. 3 ინჩაჳუსა] + რასა J. 4 ~ ვითარცა მარგალიტი J. 5 სირაჳლემის კუერცხის BCDE. 6 ნაკრტენითურთ J. 7 ნასამალი] ნატაალი BCDE. 8 ისწავებენ Di. 9 თავით თჳსით] თჳთ J. 10 მათ] მას J. 11 ერთი BCDE. 12 შემოჳმედი ცათა და ჳუჳყანისაჲ] — ლ. 13 და ყოველნი მდაბალ—C. 14 და] + მრავა BC. 15 იონე 1, 3.

ჯ

მისწუთების. ყოველივე მის მიერ შეიქმნა და თვნიერ [ჟ] მისა არაა იქმნა*. შეუცვა-
 ლებელი ჟამთაგან და მიუცვალებელი ადგი-
 ლითი-ადგილად, და ყოველნივე ადგილნი
 სავეს არიან მისგან, სახიერ, მოწყალე, კაცთ
 მოყუარე და მა[რ]თლ მსაჯულ. და განუმზა-
 დებთან მორჩილათუს საშუებელნი და ურჩ-
 თათუს სატანჯველნი. ამან, სამებით ცნობილ-
 მან და ერთარსებით აღსაარებულმან, გყავნ
 ნეძიებელ ნებასა მისსა, რაათა სცხოვრდ
 ძალითა ერთარსებისა მისისაათა. ხოლო
 უკუეთუ დაიმარხნე მცნებანი მისნი, მერმე
 იკნა, ვითარ ჯერ-არს მცენიერება მისი.

27. ჰრქუა იოდასათ: რაა არს საქმე, რო-
 ნელი ჰნებავა ღმერთსა? ჰრქუა მას ბალაჰვარ:
 ეჲ არს ნებად ღმრთისაჲ, რაათა რომელი
 გინდეს თავისა შენისათუს, უყო იგი მო-
 უჟასსა შენსა, და რომელი შენთუს არა გინ-
 დეს, იგი სიუასა არა უყო, და რაათა და-
 იმარხნე მცნებანი ქრისტესნი და ლოც-
 [უასა]. **

ღ

ყუარე¹ არს, და განუმზადებთან
 მორჩილათუს საშუებელნი, ხოლო
 ურჩათუს სატანჯველნი. ამანვე
 სამგუამონებით² და ერთ-არსე-
 ბით ღიღებულმან გყავნ³ მეძიე-
 ბელ ნებისა მისისა, რაათა
 სცხოვრდ⁴ ძალითა ერთარსისა
 სამებისათა. ხოლო უკუეთუ დაი-
 მარხნე მცნებანი მისნი, მერმე
 სცნა, თუ ვითარ ჯერ-არს მცენ-
 ბა მისი.

27. ჰრქუა იოდასათ: რაა არს
 საქმე, რომელი ჰნებავს⁵ ღმერთ-
 სა? მიუგო: ესე არს მცნება
 ღმრთისაჲ, რაათა რომელი⁶ გინ-
 დეს თავისა შენისათუს?, უყო
 მოყუასსაცა შენსა⁸, და რომელი
 შენ არა გინდეს, სხუასა არა უყო
 და ლოცუასა ჰყოფდ⁹ ღმრთისა
 მიმართ¹⁰ და ვედრებასა დღე
 და ღამე. და გაქუნდეს¹¹ ჯუარი
 მისი საძლეველად მტერთა¹²,
 რამეთუ მით მიქსნა ვნებათაგან
 და ჭელთაგან¹³ სიკუდილისათა.

ჰრქუა ბალაჰვარს იოდას[ა]თ:
 დამარხვითა¹⁴ მცნებათაათა მიემ-
 თხუევის¹⁵ კაცი ნებასა ღმრთი-
 სასა? ჰრქუა ბალაჰვარ: ჰე, ჰეშ-
 მარიტად მიემთხუევის.

— და უკუეთუ ეგრეთ არს
 კეთილნი ესე, რომელ არიან სო-
 ფელსა ამას¹⁶ შინა, რაასათუს
 მოიძულენით? ჰრქუა ბალაჰვარ:

ბ¹ მოყუარე მოწყალე და მოყუარე BC. ² სმგზენბნნ J. ³ გყავნ გყენ J, გყო შენ BCDE.
 * ცხოვრდ BC, ცხოვრდენ J. ⁴ ნებას BC ⁵ რომელნი BC. ⁶ შენისა BCDE. ⁷ მოყუასსაცა შენსა მო-
 უჟასსა J. ⁸ ჰყოფდეს J. ⁹ ღმრთისა მიმართ — BCDE. ¹⁰ გაქუნდის BC. ¹¹ მტერთაქ-მიმართ J.
 * და ჭელთაგან — BCDE. ¹² დამარხვითა BCE. ¹³ მიემთხუევის BCJ. ¹⁴ ამას — J.
 * იოანე 1,3. ** აჲ აკლია ნუსხას 2 თურცელი.

ჯ

ღ

ორნი საქმენი მაწუევენ ჩუენ ამას. პირველად ესე, რამეთუ გარ-
დამატებულნი ესე კეთილნი ღმრთისანი არა¹ ესწორებიან მცი-
რელსა მუნ საშუებელსა სასუფეველიასა, და ვითარცა ვინ ილუა-
წოს, უმეტესთა პატივთა მიემთხუევის² და არა მცირდნი მზორი
იყოს მოყუისისა მოყუისისა მიმართ³. რამეთუ არა სწორი იყუნენ
ხარკისა გარდამედელნი ძლუნისა შემწირველთა, ხოლო მეორე:
ნუჟუჟე ესე კელ-ყავ მოცემულთა ამათ საშუებელთა და მათ მიერ
[v] ჩაეპრეთ უწესოთა საქმეთა და მიზეზ მექმნე⁴ წარწყმედისა⁵.
ხოლო უკუეთუ განვეშორნეთ, უმეტესი მზუდობაა და დაწყნარებაა
გაქუს⁶. რამეთუ⁷ უკუეთუ ვინმე და[ა]ხლნეს საცხოვარნი თჳსნი⁸
ყანობისა, ვერ გულ-პურობილ არს, რამეთუ უკუეთუ მიერულოს⁹,
ანუ უღებ იქმნეს¹⁰, განპრყუნიან საცხოვარნი¹¹, ხოლო ოდეს განა-
შორნის ყანისაგან¹², დაიძინის და განისუენის უზრუნველად¹³.

ჰრქუა იოდასაფ: ყოველსა ჰემზარიტად მერყუელ ხარ, არამედ
შე-ღა-სმინე სიტყუად, რაათა მეცა შევისინო მტერობად და მოთუ-
ლებად სოფლისა. ჰრქუა ბალაჰვარ: ესე ცხად იყავნ წინაშე შენსა,
რამეთუ მტერობაა სოფლისა დააგებს ღმერთსა, და რამეთუ მოკლე
არს ცხორებაა ესე და ადრე დაჰლევენ დღენი და ღამენი. აწ ვი-
ლუაწოთ განსლვად სოფლისაგან ნუფსით, რამეთუ უნებლიე¹⁴ გან-
სლვად ვართ, დაღაცათუ განგრძელდეს ცხორებაა ჩუენი, სიკუდილი
ეგრეცა თანა-გუაუ. მაშინ ყოველნი მონაგებნი განიბნივენ და შე-
ნებულნი მალაღნი მოოჭრდენ, და უცნაურ იქმნეს¹⁵ სახელი მისი,
და აღიგოცოს ჳსენებაა მისი, და განილიოს გუამი მისი, რამეთუ
შიშუელი¹⁶ განიღონ სოფლით მისით¹⁷ და შთააგღონ მღკმესა
ბნელსა და დააგღონ მარტოა უცხოებასა შინა და სიგლაზბაკესა,
დატევებული მოძულეთაგან, და განწირონ და მოიძაგონ ყოველ-
თა¹⁸: მეუღლემან, იმათა და შვილთა.

28.

28. ხოლო¹⁹ იოდასაფ ცრემ-
ლოოდა²⁰ და ეტყოდა: სიტყუანი
შენნი განმეწონნეს გულსა, აწ მეც
სიტყუა ცხორებისაჲ. და ჰრქუა
ბალაჰვარ: მე, ძეო მეფისაო,
ფრიად მიუჟარდა სოფელი ესე და
შეყოფილ ვიყავ შეებათა მისთა,
და ვითარცა განვიცადე და ვი-

[58]...თა მისთა და განსლვად მათი მის-

¹ არა ვერ BCDE. ² მიემთხუევის მიეტევის J. ³ მოყუასა მიმართ BCDE. ⁴ მექმნეს BCD. ⁵ წარწყმედის BC. ⁶ გაქუნდეს BCDE. ⁷ რამეთუ ხოლო BCD. ⁸ თჳსნი — J. ⁹ მიერულოს BCJ. ¹⁰ იქმნეს + რამეთუ BCD. ¹¹ საცხოვარნი + სრულიად BCDE. ¹² ყანისაგან + უზრუნველად BCDE. ¹³ უზრუნველად — BC. ¹⁴ უნებლიე C. ¹⁵ იქმნას BJ, იქმნის C. ¹⁶ შიშველი BCJ. ¹⁷ სოფლით მისით! გუამი მისი და დადგან საფლავსა BCD. ¹⁸ ყოველმან BCD. ¹⁹ ხოლო ამას ხედა BCDE. ²⁰ ცრემლოდა BCDE.

C

კან. და რამეთუ არავინ დაადგრებოდა მის შინა, არცა დიდი დიდებითა თვისითა, და არცა ძლიერი ძალითა თვისითა, და არცა ღონიერი ღონის ძიებითა თვისითა, და არცა ბრძენი სიბრძნითა თვისითა. გულასკმა-ყვავ, რამეთუ ვარ მე, ვითარცა ერთი მათგანი, და ვანაპეალ ვარ, ვითარცა განვიდეს იგინი, და მცევალებად ვარ, ვითარცა შეიკვალნეს იგინი. და რამეთუ არა ვარ უდიდეს დიდთა მათ და უძლიერეს ძლიერთა მათ, და რომელი-იგი მოიწია მათ ზედა, მოიწიეს ჩემ ზედაცა. და ვცან, ვითარმედ ყოველი შეკრებული განიბნევის და ყოველი მონაგები წარეგების, გარნა შიში ღმრთისა და სწავლა ნებათა მისთა იგნის საშუალისა მისგან საუკუნოა. რამეთუ ესე არს საქმე, რომელსა არა აქვს სინანული აღსასრულსა. ხოლო რაგამს ესე [V] გულისკმა-ყვავ, ძიება-ყვავ თავისა ჩემისა უმჯობესი და ვაიძულე გარდასლვად ნებასა თვისსა, დაღაცათუ მძიმე უჩნდა. და დავაყენე გულის-თქუმათაგან, და აღკურ-ვასხენ აღკურითა შიშისა ღმრთისაგან, რათა არა წარმიტაცოს და შთამაგდოს შუოთთა ამოაგსა სოფლისათა.

და მერმე მესმა სიტყუა უფლისა ღმრთისა, რომელი მოგუესწავა წიგნთაგან ზეგარდამოთა, ვითარმედ: ყვავ სოფელი ესე და ყოველი ხატი მისი წარმავალ, აწ აღიღეთ საგზალი, რამეთუ წარბუალთ ქუეყანად უცხო. ეკრძალენით, რამეთუ უქუელად განხუალთ ამიერ სოფლით, ნურარას იგმარებთ მისგან, გარნა რომელი კმა-გეყოს გზისა მის მოწევანმდე. რამეთუ მე განმიზღადებეს ადგილი საუკუნოა, რომელსა შინა არიან ორ სავანე: ერთი იგი სავანე არს ყოვლითა კეთილითა გამოუთქუმელითა [59] და ყოვლითა საწუებელითა, აღსავსე მოწუალებითა, კაცთ

D

ხილე შეცვალემა მკვდრთა მისთა¹ და ვცან, ვითარმედ არავინ დაადგრების მას შინა, არცა დიდი და არცა მცირე, არცა ძლიერი და არცა უძლიერი, არცა ბრძენი და არცა სულელი. და ვითარცა გულისკმა-ყვავ, ვითარმედ მეცა ეგრეთვე განმავალ ვარ, ვითარცა განვიდეს იგინი², და შეცვალემა ვარ, ვითარცა შეიკვალნეს იგინი. რამეთუ არა ვარ უდიდეს დიდთა მათ და უძლიერეს ძლიერთა მათ³, და რომელი-იგი მოიწია მათ ზედა, მოწიენად არს ჩემდაცა, და რამეთუ ყოველი წარვალთა და განვიბნევი. და ვითარცა ესე ყოველი⁴ გულისკმა-ყვავ, [52] ვიძიე თავისა ჩემისა უმჯობესი. დაღაცათუ მძიმედ აღმიჩნდა, ვაიძულე თავსა ჩემსა და დავაყენე გულის თქუმათაგან და აღკურ-ვასხენ ნებასა ჩემსა, რათა არა წარმიტაცოს და შთამაგდოს შუოთთა სოფლისათა.

და მესმა სიტყუა ღმრთისაგან წიგნთაგან ზეგარდამოთა, ვითარმედ: ყვავ სოფელი ესე და ყოველი ხატი მისი წარმავალ. აწ აღიღეთ საგზალი, რამეთუ წარბუალთ ქუეყანად უცხო. ეკრძალენით, რამეთუ უქუელად განხუალთ ამიერ⁵, რამეთუ მე განმიზღადებეს ადგილი საუკუნოა, რომელსა შინა არიან ორნი სადგურნი: ერთი იგი არს სავანე ყოველთა კეთილთა და საშუებელი გამოუთქუმელი მათთს, რომელთა შემიყუარეს⁶ და

1 მკვდრთა მისთა] მკვდრად BCDE. 2 იგინი]—BCD. 3 მათ]—BC. 4 ყოველი]—J. 5 ამიერ]—J, ამიერ]+და BCDE. 6 შემიყუარეს BCE.

* გადამწერის მიწაწერა აქ: „იკუნ, ორ, სლი დრთას საშუალისაგან სწნოას“.

ზ

მოყუარე[ბითა] ჩემითა, იყოს იგი მისაგებელად რომელთა შემოყუარეს მე და ჰრწმენა ვმახ მოციქულთა ჩემთაჲ და დაიმარხნეს მცნებანი ჩემნი, მას შინა სუფევდენ უზრწნელელებით და მათ ზედა სიკუდილი არა სუფევდეს, სადა-იგი არა არს შიში და ზრუნვაჲ ამის სოფლისაჲ. ხოლო მეორე იგი სავანე სავსე არს სატანჯველითა, კირითა და იწროვებითა, სირცხულითა და შურითა, აღგზებული რისხვითა და გულის წყრომითა, რომელმან შურ-მაგოს ყოველთა მოძულეთა ჩემთაგან, რომელთა შეურაცხ ყვნეს მოციქულნი ჩემნი და დაივიწყნეს მცნებანი ჩემნი, და გარე-მიიქციენეს სასმენელნი მათნი წმისაგან მამხილებელისა. ხოლო რაჲამს მესმა ვმახ ესე, ვცან, რამეთუ სამართლით არიან სიტყუანი მისნი და ქეშმართებით მცნებანი მისნი. და აღვიღე საგზალი, რაჲათა [v] მივიწიო სავანესა მას მშვდობისა და მოწყალეობისასა საქმითა კეთილითა და დამარხვითა ნცნებათაჲთა. და ვივლტი სავანისა მისგან საშინელისა დატევებითა ურჩებისაჲთა, დადაცათუ ვერ მიწუთომილ ვარ მე და ვერცა ვინ სხუაჲ დიდებულთაგანი, რაჲ-იგი ქრისტემან თანა-იდვა ჩუენთჳს ჯუარსა ზედა და რაჲ-იგი თანა-გუაჲ ნაცვალად მისა, რამეთუ მრავალ არიან ცოდვანი ჩემნი და ფრიად მეშინის, უკუეთუ არა მეოხ მეყოს წმიდაჲ ქალწული მარიამ და ყოველნი წმიდანი მისნი *.

ჰრქუა იოდასაფ: და ვითარ შესაძლებელ არს მიწუთომად კეთილთა მათ, რომელთა იტყუ? და ჰრქუა ბალაჰვარ: რაჲათა დაუტეოს კაცმან სოფელი ესე და ყოველი ზრუნვაჲ მისი, გარნა საქმარი ხოლო იპყრას. შეიკრძალე განკითხვაჲ და დაადგერ სწავლულეებასა და ნურარას დაამტკიცებ პირველ გა-

ყ

დაიცუნეს¹ ნცნებანი ჩემნი და მას შინა სუფევდენ უკუნისამდე. ხოლო მეორე იგი სავანე არს სავსე სატანჯველითა, იწროვებითა, სირცხულითა და შეურაცხებითა, აღგზებული² რისხვითა³, რაჲათა შური⁴ მიაგოს მოძულეთა ჩემთა. ხოლო მე, რაჲამს მესმა ვნაჲ ესე,

ვცან, რამეთუ სამართალ არიან სიტყუანი მისნი. და აღვიღე საგზალი, რაჲათა მივიწიო სავანესა მას მშვდობისასა, და ვივლტი სავანისა მისგან საშინელისა და ფრიადცა⁵ მეშინის, რამეთუ მრავალ არიან ცოდვანი ჩემნი, გარნა უმეტეს არიან მოწყალეობანი მღმრთისა ჩუენისანი.

ჰრქუა იოდასაფ: ვითარ შესაძლებელ არს⁶ შესლვაჲ⁷ სავანესა მას კეთილსა? ჰრქუა ბალაჰვარ⁸: რაჲათა დაუტეოს სოფელი და ყოველნი ზრუნვანი მისნი, რამეთუ თანა-აც კაცსა ბრძენსა, რაჲათა წურთიდეს თავსა თჳსსა,

ბ¹ დაიცუნეს BC. ² აღგზებული აღზუავებული BC; აღზავებული J („აღზ(უ)ავებული“ შეცდომაჲ, როგორც ამას გვიმოწმებს ვრცელი ტექსტი). ³ რისხვა BC. ⁴ შური+სირცხულითა და შეურაცხებითა C. ⁵ ფრიად B.J. ⁶ არს არნ BC, არიან D. ⁷ შესლვაჲ+მუნ BCDE. ⁸ ჰრქუა ბალაჰვარ] — J.

* აქ გადამწერის ხელით მინაწერია: „ქე, შეე კიტაჲ, ამენ“.

C

მოცდისა, რ უმჯობეს [60] არს მცირედ სიმართლეს, რომელსა არა ერთოს ცოდვაჲ, ვიდრე მრავალთა სათნობათა შინა აღრეულ იყოს ცოდვაჲ. და უმჯობეს არს მცირედ მეტყუელებაჲ, ვიდრეღა [ა]რა მრავალ მეტყუელებასა, რომელსა ებყრას ტყუვილი, რამეთუ თანა-აც კაცსა ბრძენსა, რაჲთა წურთიდეს თავსა თუსსა, ვითარცა წურთინ კეთილი წინამძღუარი ერსა თუსსა და განაგებნ მოღუაწებით საქმეთა მათთა და აყენებ საგნებელთაგან მათთა, და მერმე პატივ-სცის მორჩილთა. ეგრეთვე თანა-აც კაცსა ბრძენსა, რაჲთა განიკითხვიდეს თავსა თუსსა ყოველთა შინა საქმეთა მისთა, და ნებათა მისთა და მაშინ მიაგოს გონებითა თვისითა თავსა თუსსა სამართალი, მისაგებელი კეთილი, გინა ჯერი ჟამსა თუსსა. უკუეთუ კეთილ იყოს, პატივ-სცეს სიხარულითა, და უკუეთუ უქმარლა იყოს, სწავლოს იგი სინანულითა. [v] და რამეთუ დაესაჯების კაცსა გონიერსა, რაჲთა განიკითხვიდეს გულის სიტყუათა თუსთა და მეცნიერებით შეიწყნარ[ო]ს, და ეგრეთვე მეცნიერებით განაგდოს ბოროტი, და რაჲთა სწურობდეს თავსა თუსსა და შეურაცხ ჰყოფდეს სიბრინესა თუსსა გონებაჲვე თუსი, რაჲთა არა შეუძდეს სული თავ-მოთნებისაჲ, რამეთუ ღმერთსა სძულს თავ-მოთნებაჲ და უყუარს სიბრძნე და სიმდაბლე. რამეთუ სიბრძნითა მიემთხუევის კაცი კეთილსა ბრძანებითა ღმერთისაჲთა და უგუნურებითა წარწყმდებიან სულნი მრავალნი, რამეთუ ყოველისა სიმტკიცისა თავი არს შიში უფლისაჲ და სლვაჲ გზათა. მისთა. ეგრეთვე თავი ყოველისა ბოროტისაჲ მიდევნებაჲ გულის თქუმათაჲ და დამონებაჲ ნებათაჲ. ხოლო რაჲჲმს მოიწინენ შენ ზედა გულის სიტყუანი, რომელთა გონებაჲ შენი ვერ შეძმდებელ იყოს განკითხვად. [61] ნუ დაჰბრკოლდები გამოცდად მისა, რამეთუ ეგვიითარმან შეაშფოთ[ის] გონებაჲ და დაუ-

ღ

ვითარცა წურთინ კეთილი წინამძღუარი სამწყსოსა თუსსა. და შიში ღმრთისაჲ ყოველადვე და მა-

10

15

20

25

30

35

რადის გონებასამცა თუსსა შინა არს, რამეთუ იტყუს მეფსალმუნე: დასაბამი სიბრძნისაჲ შიში ღმრთისაჲ, ხოლო გულისკმის-ყოფაჲ კეთილი ყოველთა, რომელთა ყონ იგი*.

* ფსალ. 110,10.

C

9

ბნელოს საცნობელი. ხოლო შენ უფროასლა დაწყნარებულ იქმენ, რამეთუ მას შინა შემძლებელ იქმნის გონება განკითხვად და სული ცნობად უმჯობესისა. და ნუ იტყვ სულითა მოწყინებისათა საქმისათს, თუ ვერ შესაძლებელ არს ესე ყოფადო, და არა გამოიძიო უმჯობესი მას შინა.

და ესე უწყოდ, რამეთუ ვერ შეიკრიბოს კაცმან ერთმან ყოველი სწავლულება. ამისთვის არა შეუგავს ბრძენსა, უკუეთუმცა მცირედი იგი სწავლა შეურაცხ-ყო, ოდესღა დიდსა მას სისრულესა ვერ მისწუთა, რამეთუ ესე-
 10 ვითარისა თუალიცა ვერ შემძლებელ არიან ყოველსა სინათლესა მზისასა ტვრთვად. და მერმე არავე აყენებს მცირედი იგი სინათლე სლვად საქმესა მისსა, და არცა კუალად უმრავლესი იგი, [7] რომელსა ვერ შეუძლო ტვრთვად, განუწყუნის: მცირედისა მის ხილვისა სარგებელსა. ანუ ვინ კაცთაგანი შემძლებელ არს ყოველთა საქმელთა და სასუმელთა, რომელნი იხილნეს და გული-უთქემიდეს, ერთბამად მიღებად? რამეთუ ვერვინ შემძლებელ არს მიღებად, გარნა მცირედისა მისგანისა, არამედ არავე დაბრკოლებს დაკლება უმრავლესთა მათ ქამდთა ცნობად გემოსა და განსაძლებელად სულისა მის ქამდითა მით მცირედითა. ხოლო სწავლულება და სათნოება უმრავლეს და უდიდეს და უპატროსნეს მისა არს, თუმცა შეუძლო თუალმან ერთისამან წარმართებად და გულმან დატევნად და გონებამან შეწყნარებად. რამეთუ ესე უფროასლა ძნიად მისაწუთომელ არს, ვიდრელა რომელი-იგი სახედ ვაჟსენეთ მზისათს და ქამდთათს, [62] რამეთუ ჰმატს მეცნიერი მეცნიერსა ღმრთისა მიერ, არამედ არავე დაბრკოლება არს, რაათა იჯუმოს კაცად-კაცადმან, რააცა-იგი ცნა
 20 და მეცნიერებითა მით მცირედითა მოიპოვოს, რომელსა-იგი ვერ მეცნიერ არს.

29. ჰრქუა იოანსაჲ: ვითარ უკუე ჯერ-არს ჩემებრისათს, რაათა უკე შმარტესი გამოიძიოს დაწვალებულთა მჯულსა შინა? ჰრქუა ბალაჰვარ: რაათა დაიმარხნეს ყოველნი, რომელსა ზედა შეკრბეს დაწვალებულნი მჯულსა შინა, რომელთა ჰრწამს უფალი იესუ და შეიკრბალნეს საქმენი, რომელსა ზედა არა დაწვალებულ იყვნენ, და მერ მე ილუაწოს გაპორჩევაჲ უმჯობესისაჲ ესრეთ: პირველად გამოძინებითა წიგნთაგან და შეტყუებითა სახეთაჲთა და თანა-მოწა-

და ესე უწყოდ, რამეთუ ვერ შეიკრიბოს კაცმან ერთმან ყოველი სწავლულება;

ანუ ვინ კაცთაგანი შემძლებელ არს ყოველთა საქმელთა და სასუმელთა, რომელნი იხილნეს და გული-უთქემიდეს, ერთბამად მიღებასა, არამედ ძალისაგერ მცირედ-მცირედ მიიღის.

C

9

შებითა გონებისა[ა]თა და წამებითა საქმეთა ცხადთადათ და არა შეწყნარებითა იქვსათა და არა განგებითა კაცობრივითა, [v] რა-შეთუ მდგომა[რე] საქმესა ზედა თვისა, სადაცა მიიწიოს, უმოლ-ხინე არს ჩაქრისაგან მსგავსთა შინა, ვინაჲცა მოიწინეს, ვიდრე დადგრომილი მას ზედა თვნიერ მოწამისა და მეცნიერებისა, რამეთუ მდგომაირე იგი სიმტკიცესა ზედა დგას სიმართლისასა და განიშორებს ცთომასა. ხოლო წარმდები საქმესა ზედა თვნიერ მეცნიერებისა და მოწამისა სცთების თვნიერ ყოვლისა იქვსა. ეგრეთვე არიან საქმენი ამის სოფლისანი, რამეთუ შეკრებაჲ საცნაურსა ზედა მის[ს]ა კმა არს უცნაურსა ზედა მისსა, რომელი იქმოდის კეთილსა, რაჲ-იგი ცნა, და დაუტერს ბოროტი, რაჲ-იგი ცნას. და მოსწრაფე იყოს ღმრთისა მიმართ ერთგულებით საქმეთა შინა დაფარულთა და ცხადთა. ხოლო რაჲმს ყოს ესე, განულოს ღმერთმან კარი მეცნიერებისაჲ და აუწყოს ნებაჲ თვისა და ადვილად დაარღუევედეს ძნელოვანთა საცთურთა¹ ეშმაკისათა.

[63] ჰრქუა იოდასათ: ვითარ იყოს მოწრაფებაჲ კაცისაჲ ერთ-გულებით შჯულსა შინა? ჰრქუა ბალაჰვარ: ესრეთ იყოს, რაჲთა განაშორნეს გულსა თვისა ღმრთეველნი ნებისანი და მაზრზენელნი გულის-თქუმისანი, და მიახლნეს ასოთა მისთა პირველთა საქმენი შჯულისანი და ქეშმარიტი მოთმინებაჲ და სარწმუნოებაჲ. და ოდეს ყოს ესე, მოიპოოს ნაყოფი მეცნიერებისაჲ და აღსძარცოს ღმერთ-მან მწუხარებაჲ და იქვ.

ჰრქუა იოდასათ: ყოველსავე მსგავსსა შინა ჯერ-არსა ლოდე-ბაჲ? ჰრქუა მას ბალაჰვარ: ეგრეთ არს, არამედ არა ჯერ-არს იქვ პირველისა მისთვის, რომელი ესწაოს კაცსა, არამედ ილუაწოს ალე-ბად მსგავსისაჲ მის პირველითა მით სწავლულებითა, სახითა და შე-ტყუებითა გონებისადათ.

ჰრქუა იოდასათ: ვითარ იტყვ, უკუეთუ ვინმე განიკითხვიდეს მსგავსთა მათ ყოვლითა შრომითა [v] და გონებითა თვისითა და ვერ გამოცნას ქეშმარიტი ამოღსაგან, კმა ეყო [ზედა] დადგრომაჲ და არღარა გამოძიებაჲ, რომლისათვის² ეგოდენ მიჰქდის ღმერთი მსგავსთათვის? ჰრქუა მას ბალაჰვარ: კეთილ არს ყოვლისა საქმი-სათვის განკითხვაჲ, და გარდასრული თუ რაჲმე ვერ ცნას, თანა-აც კეთილად განზრახვაჲ და გულს-მოდგინედ ძიებად წინამდებარისა საქმისათვის, ვიდრემდის განუქარდეს მსგავსი იგი წამებითა ქეშმა-რიტითა, ანუ მას შინა ეამთაცა გარდასლევითა გამოეცხადოს. ხოლო ნუშცა სასო-წარკუთეთილ არს მას შინა ღმრთისა მიმართ და მის შიერსამცა მოელის გამოცხადებასა, და ნუშცა დაჰბრკოლდების ძიებასა მისსა გულს-მოდგინედ, რამეთუ ოდესმე გონებაჲ დაბრკოლ-

¹ ა საცთურთა) საცთურთა. ² რომლისათვის) რომლისათვის

C

9

დის პირველ შემთხვევასა საქმისასა. ხოლო ოდეს მოთმინებით მოიქცის, კულად გულს-მოდგინედ განიკითხავნ კეთილითა სასოე-
 ზითა და გამოცდილენ[64]ბითა გარდასრულთა საქმეთა მათ, წინა-
 მდებარესა მას იქუსა მოუქდის. მაშინ ღირს იქმნის ალებად იქვ
 მსგავსისაჲ მის, ვიდრემდის დაინახის კარი შესავალი და არა შე-
 სკთის უგზოსა. და მერმე არა შეუგავს ბრძენსა, უკუეთუ ერთი
 რაჲმე კარი ვერ ცნას სწავლულებისაჲ, თუმცა მის გამო უსასო
 იქმნა ცნობასა მეორისასა. და არცა უმეტრებისათჳს ერთისა რაჲ-
 სანამე საქმისა შეუგავს განტევებაჲ ცნობილისაჲ მის საქმისაჲ, რა-
 მეთუ არა ყოველსა, რომელსა ეძიებნ კაცი, მისწუთის მეცნიერე-
 ბასა, და არცა ყოველი, რომელი ცნის, ირგის, და არცა ყოველი
 უმეტრებაჲ მავნებელ არს. ხოლო უმტკიცესნი საბრჯენი ეშმაკისანი
 ორნი არიან: პირველი ესე, რაჲთა შეუგდოს გულსა კაცისა ბრძე-
 ნისასა, რამეთუ ვითარმედ არა არს შენ თანა სიბრძნე [v] და არცა
 გონიერებაჲ, და არარაჲ საარგებელი არს სწავლულებასა შინა, და
 არცა უმეტრობაჲ დააბრკოლებს რას კაცსა. და უზუენის ვინმე კაცი
 მიშუებული სოფელსა შინა და ეტყუნ: აჲ ეგერა ესოდენთა¹ პა-
 ტივთა მიემთხვა ისი და დიდებაჲ მოიგო თუნიერ სწავლულებისა.
 და შენ რაჲსათჳს² დაშჯი თავსა შენსა და ამთობ ჰირითა? არამედ
 სუ და ჰამე და იშუებდ, რამეთუ ხვალე მოჰკულები, და ნუ მოიხდი
 ნეფსით სიკუდილისა პირველ მოწვენამდე მისა შენ ზედა ჯამსა თჳსსა.
 და ამით და ესევეითარიითა მახულითა განსწონ[5]³ გულსა მისსა და ამით
 დააბრკოლებნ ძიებისაგან სწავლისა, და ფართოებასა შეახედვენ,
 რაჲთა მის ძლით მოინადიროს ჩუეულებითა საშუებელთაჲთაჲ [65]
 და ზრზენითა გულის-თქუმათაჲთა. და უკუეთუ ამით ვერ სძლის
 და იხილის, რამეთუ მოთმინე იქმნა, მიივლტენ მეორისა მის ის-
 რისა [განეტრევე]ბულისა. ოდეს ცნის, ვითარმედ მარცხენით კერ-
 ძონი იგი საბრჯენი შეუსწავლიან, მოუქდის მარჯუენით კერძოსა
 მას აზჯარსა მისსა და მსგავსითა იწყის ბრძოლად მისა, რომელი
 მას არა შეუსწავლიედ. და დასცის მი[ს] ზედა სული მოწყინებისაჲ,
 ვიდრემდის შოაქლვის ყოველი იგი, რომელი უქმნიედ მოლუაწე-
 ბაჲ, და საწუნელად აღუჩინნ თავსა თჳსსა, და შეურაცხად და
 უგუნურად. და აჩუენებნ ცნობასა მისსა და სიძულილი შთაუგდის
 მოყუისსა და მასწავლელისაჲ და ეტყუნ: ვერ ჰელ-გეწიფების გან-
 სრულებად საქმესა ამას შინა და ვერ თავადგამ [v] და ვერცა¹
 გიდლავს ტჯრთვად კანონთა. აწ რაჲსათჳს აპირებდ თავსა შენსა
 და დააშრო[ბ], რომელსა ვერ მისწუთები? და ამას თანა ეტყუნ:

ა¹ ესოდენთა] ესუდენთა. ² რაჲსათჳს] რაჲსათჳს. ³ განსწონ.

C

უკუეთუ კეთილად გნებავს სრულ-ყოფად და არა უტყუევი ღმერთსა, იმარხე ორმოციოთ და ნაცრითა და ძაძითა და ტირილითა მარადის იქცეოდე. ესევეითართა ძნელოანთა აწუევენ, ანუშმცა მოაწყინა და შეაურვა და მით ჩაქრა, ანუ მეტად აღამალდა და მერმე ქუეყანად დააკუეთა. და ამით ურვითა დაბანგელის გონება მისი და ვერლარა უძლავნ განკითხვად საქმეთა წულილადთა. და ვერ დაუთმენნ ეგვეითართა გულის სიტყუათა. და ამით ორთა ისართაგან მრავალნი წყლულნი და მომწყდარნი არიან კაცთა შორის, ამისთვს რამეთუ სული მალე არს შეწყნარებად [66] წინააღმდგომთა ნაყოფთა გონებისათა, რამეთუ გონება და ნება მკდომ არიან ურთიერთის და მარადის ბრძოლად დამკვდრებულ არს შორის მათსა სულსა ზედა, და ნებად მეგობარ არს სულისა, ხოლო გონებად მაქირეებელ, რამეთუ ნება მან [აი]ხუნა სულისაგან ყოველნი სინძინენი და წინა-უყვნა ყოველნი საწადელნი გულის-სათქუმელნი და არას მოიკსენებნ ზრუნვასა და შიშსა. ხოლო გონება მან შეაყენა იწროებასა და ქირით ასწავა ცხორებად და მიუხუნა გულის-თქუმანი და ამხილა ვნებად და ტანჯვად მოწვეალი სიფართით და შუებით ცხორებათა ზედა. და შეანანა უდებებად [ქირეელი და ამხილა მოწვენადი. ხოლო სული მიდევნებასა ნებისასა უმოსწრაფე არს, არამედ შეკრებული საცთურთავე¹ ანათ ნებათად არიან ორნი საქმენი. პირველად ესე, რაჟთა დაიქიროს თავი თვისი ყოვლისაგან [v] ურგებთა, ხოლო მეორე ესე, რაჟთა ფრიად გწადოდის და მოსწრაფე იყო ნეკირედისა მისთვს კეთილისა, რომელ მოიგე, გულს მოდგინედ ეძიებდე, რომელსა ვერ მისწუეთ. ესე შეიკრძალე და ესე შეისწავე, და ამით შეიკურე და უფალი

D

ხოლო ესეცა უწყოდ², რამეთუ ეშმაკი მოართუამს გონებასა და ეტყვს: უკუეთუ არა უტყუევი ღმერთსა, [v] იმარხე ორმოციოთ³ და ძაძითა, ნაცრითა და ტირილითა იქცეოდე. ესევეითართა ძნელოვანთა⁴ აწუევენ, ანუშმცა⁵ ამით მოაწყინა და შეარყია, ანუშმცა მეტად⁶ და მერმე ქუეყანად დააკუეთა⁷ და ურვასა მრავალსა შეაყენა.

ესე ჯერ-არს, რაჟთა დაიქიროს თავი შენი საზომსა და გეშინოდენ ღმრთისაგან⁸. ესე შეიკრძალე და შეისწავე და ჯუარითა შეიკურე და ღმერთი მშვდობისაჲ იყავნ ყოველთა⁹ შინა საქმეთა შენთა, რამეთუ არა არს ძალი და ღონე,

1 საცთურთავე] საცთორთავე.

2 უწყოდენ BCD. 3 ორმოციოთ J. 4 ძნელოვანთა BC, ძნელოანთა D. 5 ანუშმცა] ანუ თუ EC, ან თუ D. 6 მეტად] ნე ხოლო და B, მეტად] ხოლო და C, ხოლო D. 7 აღხვავა BCD. 8 დააკუეთა BC. 9 ღმრთისა ECD. 9 ყოველთა] + თანა BCD.

ტ

ღმერთი მამამ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი იყავნ შემწედ შენდა ყოველთა შინა საქმეთა შენთა, რამეთუ არა არს ძალი და ღონე, გარნა იესუ ქრისტეს მიერ, რომელსა ჰშუენის დიდებამ თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

30. ჰრქუა იოდასაჲ: მესმა შენგან სიტყუაჲ, და გამოთქუმაჲ ღმრთისა დიდებისათჳს. აწ შესძინე კუალად უგანცხადებულესადრე, რომელ ვითამცა თუალითა მიჩუენებ. ჰრქუა ბალაჰვარ: გამოუთქუმელ არს ხატი ღმრთეებისაჲ და გონებამ ვერ მისწუთების გამოძიებად, ვითარ-იგი არს, და ვერცა ყოველნი ენანი შემძლებელ არიან [67] ღირსებით ქებად მისა. და მიუწდომელ არს დაბადებულ-ქთაგან მეცნიერებამ მისი, გარნა რომელი მან გამოუცხადა მათ პირითა წინაწარმეტყუელთაჲთა, რამეთუ ვერვინ უთხრას მისთჳს კაცთა, გარნა რომელი უწინარე საუკუნეთა იშვა მისგან უჴალი იესუ ქრისტე, რომელი გამოვიდა მისგან, მან გამოთქუა იგი, რამეთუ თუალთ-შეუღღამ არს ხატი მისი, და წინაწარმეტყუელთა წამეს მისთჳს და არწმუნეს კაცთა უფლებამ მისი ნიშებითა და სასწაულებითა, რომელი მოსცა მათ, რომელი ვერვის სხუასა ძალ-უც ჩუენებად ეგევითარისა ძალისა, რამეთუ ყოველსავე ნებასა მისსა იქმს ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა, ზღუათა და ყოველთა უფსკრულთა.

ღ

რომლითა წინააღუდგეთ ღონეთა მტერისათა, გარნა უფლისა ჩუენისა იესუ¹ ქრისტეს მიერ დავსცეთ.

30*. ჰრქუა იოდასაჲ: მაუწყე დიდებამ ღმრთისაჲ! ჰრქუა ბალაჰვარ: გამოუთქუმელ არს ხატი ღმრთეებისაჲ და გონებამ ვერ მისწუთების გამოძიებად და ვერცა ყოველნი ენანი შემძლებელ არიან ღირსებით ქებად მისა², რამეთუ მიუწდომელ არს დაბადებულთაგან მეცნიერებამ მისი, გარნა რომელი მან გამოაცხადა პირითა წინაწარმეტყუელთაჲთა, იგი გამოეცადა სოფელსა, რომელი-იგი პირველითგან იყო მამისა თანა, უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე. მან გამოთქუა იგი ქეშპარტალ, რამეთუ თუალთ-შეუღღამ არს ხატი მისი, და მოციქულთა და წინაწარმეტყუელთა წამეს მისთჳს, და (ა)რწმუნეს კაცთა ნიშებითა და სასწაულებითა, რომელთა იქმოდეს სახელის დებითა მისითა, რამეთუ. მკუდართა აღადგენდეს, ბრმათა აღუხილვიდეს, მკელობელთა ავლენდეს, კეთრო[კ]ანთა განსწმედდეს, ეშმაკთა განასხმიდეს და ყოველთა სნეულებათა ჰკურნებდეს, რომელი ვერვის სხუასა ძალ-უც ყოფად ეგევითარისა ძალისა და ყოველსავე, რაჲცა ენებოს, იქმს ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა, ზღუათა შინა და ყოველთა უფსკრულთა.

ბ¹ იჯეს J, იესო DE. ² მისა J.

* ეს აბზატი იერუსალიმური (J) ნუსხის გარდა სხვა მოკლე რედაქციის ხელნაწერებში არ მოიპოება-

C

პრქუა იოდასათ: რაჲ დაამტკიცებს ცნობასა ღმრთისასა? პრქუა ბალაჰვარ: ცაჲ და ქუეყანაჲ და ყოველი, რომელი დამკვდრებულ არს შორის მათსა, სულიერნი და გუჲანი. და უტუეთუმცა იხილე კურპელი რაჲმე შექმნულ, [V] დალაცათუმცა მოქმედი მისი არა ჰნახე, სწამემცა, ვითარმედ უვის შემოქმედი. ეგრეთვე ნაშენები; დალაცათუმცა მაშენებელი მისი ვერ იხილე, არამედ გონებაჲ წამებს, ვითარმედ უვის მაშენებელი. ხოლო მე, რაჲჲმს ვიხილე თავი ჩემი და განვიცადე საკრველად აგებულებაჲ ჩემი, დალაცათუ ვერ ვიხილე შემოქმედი ჩემი, უწყვი, რამეთუ მან დაჰბადა, ვითარცა უნდა, და გამომსახა, ვითარცა ინება, თჳნიერ კითხვისა ჩემისა. და უტუეთუმცა მე ვიყავ დამბადებელი თავისა ჩემისაჲ, უმეტესმცა ვყავ [ყოველთა] დაბადებულთა სიშუენიერითა ტანისაჲთა და სისრულითა ჰასაკისაჲთა, არამედ მან დაჰბადა, ვითარცა ინება, უმეტეს მყო მრავალთა დაბადებულთა მისთა და უნაკლულეს ზოგთა. და შერმე გულისკმა-ყავ ამითცა, რამეთუ განმიყვანებს ამის ცხორებისაგან თჳნიერ კითხვისა ჩემისა. და ვჰხედავ [68] საქმეთა მომავალთა ჩემ ზედა, სადაჲთ არა უწყვი, და ვერ ვიცი საზომი ცხორებისა ჩემისა და რაჲ შემემთხოვევის ბოროტი მას შინა. და ვჰხედავ ყოველსავე კაცსა ესრე სახედ, ვითარცა თავსა ჩემსა, რამეთუ ვერვინ [შემძლებელ არს] შემატებად გინა მოკლებად ჰასაკსა თჳსსა**, არცა მიცვალებად დაძულებულისა და ვერცა კუალად შედგმად, თუ რაჲმე მოჰვარდეს მისგანი. ვერ შეუძლეს ამას მეფეთა მეფობითა მათითა და ვერცა ბრძენთა სიბრძნითა მათითა, და ვერცა მარჯუეთა სიმარჯუთა თჳსითა და ვერცა ძლიერთა ძა-

D

პრქუა იოდასათ: რაჲ დაამტკიცებს ცნობასა ღმრთისასა? მიუგო ბალაჰვარ: ცანი და ქუეყანაჲ და ყოველი, რომელი დამკვდრებულ არს მას შინა, სულიერნი და გუჲანი¹. და რამეთუ უტუეთუ² იხილო კურპელი რაჲმე შექმნილი, დალათუმცა მოქმედი არა ჰნახე³, სწამევე⁴, ვითარმედ უვის შემოქმედი. და ეგრეთვე ნაშენები, დალაცათუ მაშენებელი ვერ იხილო, არამედ გონებაჲ წამებს, ვითარმედ უვის მაშენებელი. ხოლო მე, რაჲჲმს ვიხილე თავი ჩემი და განვიცადე აგებულებად ჩემი, ვცან, რამეთუ მივის შემოქმედი და ვითარცა ენება, დაჰბადა და გამომსახა თჳნიერ კითხვისა ჩემისა. და უტუეთუმცა მე ვიყავ დამბადებელი თავისა ჩემისაჲ, უმეტესმცა ვყავ⁵ თავი ჩემი სიშუენიერითა⁶ და სისრულითა⁶ ჰასაკისაჲთა⁷. ხოლო ღმერთმან⁸, რომელმან დაჰბადა, მყო მე რომელთამე უდარეს და რომელთამე უმჯობეს. ხოლო გულისკმა-ყავ ესცა, რამეთუ განმიყვანებს ამის ცხორებისაგან თჳნიერ კითხვისა ჩემისა. და ვითარ გულისკმა-ყავ⁹ და ვცან საქმე ცხორებისა ჩემისაჲ⁹, ვითარმედ ვერას შემძლებელ ვართ¹⁰ შემატებად, გინა დაკლებად ჰასაკისა^{**} და ვერცა განახლებად დაძულებულისა და ვერცა კუალად შედგმად, თუ რაჲ მოჰვარდეს ასოთაგანი, და ვერცა

ბ¹ გუამოანი D, გუაშნი BC. ² უტუეთუ — BCD. ³ ნახე BCD. ⁴ სწამემცა HC, სწამემცა DE. ⁵ ქრამე J. ⁶ ვყავ BC. ⁷ სიშუენიერითა B, სიშუენიერითა C. ⁸ სისრულისა BC. ⁹ ჰასაკისა B. ¹⁰ ღმერთმან — BCDE. * ჩემისაჲ ჩუენისა ABCD. ¹¹ ვა A.

¹² აქედან იწყება მეორე ფრაგმენტი A-სი. ** შდრ. მათ. 6, 27; ლუკ. 12, 25.

ტ

ლითა თვისითა. და მერმე ვჰხედავთ შემოსლვასა ლამისასა შემდგომად დღისა და მოწვენასა დღისასა შემდგომად ლამისა და ქცევასა სამყაროხასასა. ამის გამო ვცანთ, რამეთუ დაბადებულთა ამათ უვის დამბადებელი, რამეთუ არა მსგავს არს მათა. და უკუეთუმცა მსგავსი მათი იყო, [v] იყომცა ვითარცა ერთი მათგანი და მის ზედაცამცა¹ მოიწოდეს მოწვენად [რნი] თითოეულსა მათგანსა ზედა მოიწვიან. და ყოველსა რომელსა ვჰხედავთ, შექმნილი არს, და ქმნულგზამ მათი წამებს, რამეთუ რომელიმე არს შედგმულებით და რომელიმე გამოხატებით, და რომელიმე შენაწევრებული და რომელიმე ეამთა შინა საზომით, მოკლებით და აღორძინებით, ძრვით და დაყუდებით. არარაჲსაგან დაჰბადნა და თვნიერ მაგალითისა გამოსახნა. თქუა: იყავნ, და იყვენს. და ოდეს უნდეს, ალასრულნეს ყოველნი. და მერმე კუალად ალადგინნეს, ვითარცა პირველ იყვენს. ბრძანებამ მისი უგანმკუეთელეს არს უფროას მახვლისა ორპირისა და უმაღლეს არს კამკამებასა ელვისასა, მოიყვანნის და მოვიდიან, და განაქარვენს და განქარდენ, და კუალად მოაგნეს და მოეგნენ, [69] [და] კურთხეულ არს და დიდებულ, და უფროასად ამღლებულ სახელი საემებისა წმიდისაჲ უკუნისამდე.

31. თქუა იოდასაფ: ყოველი რომელი სთქუ განგებისათჳს დაბადებულთაჲსა, ვითარმედ თვნიერ მისა არარაჲ იქმნა, შევიწყნარე, რამეთუ დამასაჯე ჰეშმარითითა წაშებითა და განცხადებულთა სახითა, არამედ ვინაჲ სცან, ვითარმედ აღდგომაჲ არს შემდგომად სიკუდილისა და მიგებამ კეთილისა და ბოროტისაჲ? ჰრქუა ბლაჰვარ: ორთაგან საქმეთა საცნაურ არს, რამეთუ განწვალებულ არს ცხორებამ მორჩილთა და ურჩთაჲ სოფელსა ამას

ღ

შეუძლეს ამას მეფეთა მეფობითა, და ვერცა მარჯუეთა სინარჯუთა და ვერცა ბრძენთა სიბრძნითა, და ვერცა ძლიერთა ძალითა თვისითა. და მერმე ვხედვედ¹ შემოსლვასა ლამისასა შემდგომად დღისა, და ქცევასა სამყაროთასა. და ამით გამო ვცან, რამეთუ ყოველთა უვის დამბადებელი, და არა არს² მსგავს დაბადებულთა³. და უკუეთუმცა მსგავს იყო მათსა, მის⁴ ზედაცამცა⁵ მოიწოდა⁶, რომელნი მოიწვიან დაბადებულთა ზედა, რამეთუ ვითარცა თქუას⁷,

იქმნეს⁸, და ოდეს ინებოს, ალასრულებს⁹ და კუალად ალადგენს, ვითარცა პირველ იყვენს. რამეთუ ბრძანებამ მისი უგანმკუეთელეს არს მახვლისა ორპირისა და უმაღლეს არს კამკამებასა ელვისასა, და ენებოს თუ, განაქარვენს და კუალად მოაგებს ყოველსავე¹⁰, და კურთხეულ არს და დიდებულ სახელი მისი უკუნისამდე.

31. ჰრქუა იოდასაფ: ყოველივე ეგე ჰეშმარითად სწამე, გარნა ვინაჲ სცან, თუ აღდგომაჲ ყოფად არს¹¹ შემდგომად სიკუდილისა და მიგებამ კეთილისა და ბოროტისაჲ? მიუგო ბლაჰვარ: ორთა საქმეთაგან საცნაურ არს, რამეთუ განწვალებულ არს ცხორებამ მორ-

1 ვხედავ DE. 2 არს—ABCD. 3 არა არს მსგავს დაბადებულთა] — A. 4 მის] — C. 5 ზედაცამცა D, ზედაცა E. 6 მოიწოდეს A. 7 თქუა A.J.] + და ინება A. 8 იქმნის A, იქმნების BCDE. 9 აღესრულების A, აღესრულების მყის BCDE. 10 ყოველსავე] — A.J. 11 ~ ყოფად არს აღდგომა BCJ.

C

შინა, და რამეთუ ვხვდავთ მრავალთა ურჩთა შუებით და დიდებით და განსუენებით განჭლიან სოფელსა ამას, და მრავალნი მორჩილნი სიგლახაკით და შეურაცხებით და კირით განვლენან ამიერ სოფლით, უწყი, რამეთუ მართლმსაჯულმან მან ოდეს არა აღიდნა მორჩილნი მისნი სოფელსა ამას შუებითა და პატივითა, მერმესა მას სასუფეველსა განუ[ვ]მზადდებიეს მათთჳს პატივი წარუვალი, უკუეთუ არა ურჩებადმცა არა ვნება იყო და არცა მორჩილებად სარგებელ მოქმედთა მათთათჳს. ხოლო მეორედ ამით საცნაურ არს ქადაგებითა მოციქულთაჲთა, რამეთუ ახარებდეს კაცთა მისაგებელსა საუკუნესა მორჩილთათჳს და განაკრძალებდეს სატანჯველისათჳს საუკუნოვას ურჩთა. და მე შევიწყნარე წამებათ მათი დაფარულსა ზედა ამისთჳს, რამეთუ აჩუენეს ნიშები და სასწაულები, რომელი ვერვის კაცთაგანსა გელ-ეწიფების ეგვიეთარისა ძალისა ჩუენებად გარნა ძალითა მხოლოდსა ღმრთისაჲთა.

32. ჰრქუა იოდასათ: მითხარ-ლა, ოდეს მოციქულნი ესე კაცნივე არიან მათისავე ნივთისაგან და მათითავე სახითა, ვითარ განჭყოფ კაცთაგან, და ვინაჲთ უწყი, თუ ქეშმარიტსა იტყვან? ჰრქუა ბალაჰვარ: ამით უწყი ქეშმარიტებაჲ სიტყუსა მათისაჲ, რამეთუ განეყენეს სოფელსა ამას და მყოუთა [70] სოფლისათა, და წინააღუდგებოდეს ნებათა მისთა, და უკმობდეს სიმართლისა დამორჩილებად ყოველსა შინა საქმესა: გულს

L

ჩილთა და ურჩთაჲ სოფელსა ამას შინა, და რამეთუ¹ ვხვდავთ მრავალთა ურჩთა შუებითა², ხოლო მორჩილთა ვხვდავთ, რამეთუ³ კირითა და შეურაცხებითა განვლენ³ სოფლისა ამისგან, და ამით⁴ უწყი⁵, [v] რამეთუ მართლმსაჯულმან ღმერთმან ამისთჳს არა აღიდნა მორჩილნი იგი მისნი⁶, რაჲთა აღდგომასა მას უმეტესი პატივი უყოს^{6a} მათ, ხოლო⁷ ურჩნი იგი დასაჯნეს საქმეთა მათთაებრ. ხოლო მეორედ საცნაურ არს ქადაგებითა მოციქულთაჲთა, რომელნი-იგი თუმბილიველ იქმნეს⁸ დიდებასა ღმრთებისასა⁹, ამისთჳსცა ახარებდეს მისაგებელსა საუკუნოსა მორჩილთათჳს და განაკრძალებდეს სატანჯველთათჳს საუკუნოთა. და¹⁰ რამეთუ ამისთჳს შევიწყნარეთ წამებაჲ მათი, რამეთუ¹¹ აჩუენებდეს ნიშებსა და სასწაულებსა კაცთა შორის ძალითა მხოლოდ შობილისა ძისა ღმრთისაჲთა, რომელ არს უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე¹².

32. ჰრქუა იოდასათ: ვინაჲთ-გან მოციქულნი ამისევე კაცობრისა ნივთისანი იყვნეს, ვითარ ჰგონებ¹³, თუ ქეშმარიტსა იტყოდეს? ჰრქუა ბალაჰვარ: ამით¹⁴ უწყი¹⁵ ქეშმარიტებაჲ, ვითარცა პირველ ვთქუ. რამეთუ შეუდგეს უფალსა¹⁶ ღმერთსა¹⁷ ჩუენსა და განეყენეს მონაგებთაგან და შეუდგეს სიგლახაკესა, და რამეთუ¹⁸

ბ რამეთუ]—C. ³ შუებით BCDJ] + და დიდებით A. ³ განვლენ] + განვლენ B. ⁴ მით A. ⁵ უწყით A. ⁶ მისი C. ^{6a} წინა-უყოს A. ⁷ ხოლო] რამეთუ BCDJ. ⁸ იქმნეს BCE. ⁹ ღმრთისა BCDE. ¹⁰ და]—BCDE. ¹¹ რამეთუ] რაჲთა BCDJ. ¹² მხოლოდ შობილისა ... ქრისტე] — A. ¹³ ვგონებ BCDE. ¹⁴ ამით ამისთჳს BCDJ. ¹⁵ უწყით A. ¹⁶ უფალსა] ქრისტესა A. ¹⁷ ღმერთსა] — J. ¹⁸ რამეთუ] — BCDE.

C

წყრომასა და მშვლოზასა, და სიგლახაკესა და სიმდიდრესა, სიმდაბლესა და სიმალესა, და მომდოვრებასა გზათაგან მძლავრთაჲსა, და სასწორად სინართლისად შორის პატიოსანთა და უბატოთა, და მოთმენად შურის გებისა, და დატევენად ნებისა და დათმენად ქირისა, და ტვრთვად მცნებათა და თავსდებად საშუაელი სამართალი, ვიდრე მიედგას კაცსა. და მას შინა არიან სიმძიმენი ტვრთისანი გარდარეულნი, და უღელი მაქირვებელი და იწროჲ წინაშე მათსა. ხოლო უკუეთუმცა იყენეს ცრუ მოწამენი ღმრთისანი და მტყუარნი, არამცა ესევეთართა საქიროთა და იწროთა გზათა ავლინებდეს კაცთა, არამედ უფროჲსმცა წინა-[v] უყოფდეს მათ, რომელი-იგი შეაშუს ბუნებასა კაცთასა, და ვრცელი იგი გზაჲ და ფართოჲ კარიმცა უჩუენეს, რომელ არს საწადელი თულთაჲ და სანებელი გულთაჲ. და მი-მცა-უშუეს შუებათა და გულის-თქუმათა მიმართ და ფართოებით ცხორებად, და ესევეთართამცა მოიმძვლნეს გულნი კაცთანი, არამცა ლოცვითა. და მარხვითა და მოთნივებითა ქირსა შინა, და განსწორებითა მდიდართა და გლახაკთაჲთა განაკრთენეს გულნი კაცთანი, ამის გამო ვცანთ, რამეთუ კეშმარიტსა იტყჳან და საქმენიცა მათნი წამებენ, რამეთუ დაბადებულთა ვერ ჯელ-ეწიფების ზუენებად ეგვეთართა სასწაულთა და ნიშებთა.

ჰრქუა იოდასაფ: უკუეთუმცა აღ-ვინმე-დგა კაცი და სიცრუევით იტყოდა თავსა თვისსა მოციქულად ღმრთისა და ესე სახესავე საქმესა ქადაგებდა, ვითარმცა საცნაურ იყო — კეშმარიტსა იტყჳს ანუ ცრუსა? [71] ჰრქუა ბალაჰვარ: დაფარულთა მისთამცა გამოაცხადნეს საქმენი მისნი და საქმითავემცა მისითა დაჰქნსა ქადაგებაჲ თვისი, რამეთუ მოთ-

Q

გლახაკთა სიტყვთ განამდიდრებდეს და თვთ უქამლონი და თავშიშუელნი ერთითა სამოსლითა მიმოვიდოდეს და აქირვებდეს თათთა თვისთა, და ეგრეთვე სხუათა¹ აწურთიდეს; და უკუეთუ იყენეს ცრუ მოწამე და მტყუარ, არანცა ესევეთართა იწროთა და საქიროთა გზათა² ავლინებდეს კაცთა, არამედ უფროჲსმცა წინა-უყოფდეს, რომელი შეაშუნს³ კაც-

თა⁴, და ვრცელი და ფართოჲ⁵ კარიმცა⁶ უჩუენეს, რომელ არს საწადელი თულთაჲ და სანებელი^{6*} გულთაჲ. და მი-მცა-უშუეს გულის-თქუმათა და შუებთა ღმრთთა, და ესევეთართამცა ცხორებითა მოიმძვლნეს გულნი კაცთანი, და არამცა⁷ ლოცვითა და მარხვითა, და ქირითა⁸ და გლახაკობითა განაკრთენეს გულნი კაცთანი.

ჰრქუა იოდასაფ: უკუეთუმცა აღ-ვინმე-დგა კაცი და სიცრუევით იტყოდა თავსა თვისსა მოციქულად ღმრთისა, ვითარ საცნაურ არს, თუ კეშმარიტსა იტყჳს ანუ უცნაურსა?⁹ ჰრქუა ბალაჰვარ: დაფარულთამცა მისთა გამოაცხადნეს საქმენი მისნი, რამეთუ მოთ-

1 სხვათა BCE. 2 სგზათა B, საგზათა C. 3 შეაშუნეს BCDE. 4 არამედ ... კაცთა] — A. 5 ფართომცა A. 6 კარიმცა] გზაჲ A. 6* სანებელი DE. 7 არამცა] არცა C. 8 და ქირითა] ქირითა BCDE. 9 უცნაურსა J] უცნაურ არს BCDE.

C

მინებასა ასწავებენ და თვთ ვერ მოთმინე არიან, სახიერებასა ასწავებენ და თვთ მანკიერებასა აღასრულებენ და ვერ შემძლებელ არიან ყოფად სასწაულისა, რომელიმცა კაცთაგან ვერ შემძლებელ იყო ყოფად. რამეთუ უკუეთუ წინაწარმეტყუელთაგანმან ვინმე შეისუენის, იპოვის წიგნთა შინა მისთა უწყებად, თუ ვინმე მომავალ არნ შემდგომად მისსა.

ჰრქუა იოდასაფ: მაშა, უკუეთუმცა იპოვა ვინმე კაცი, რომელმან იცნოდნა წიგნი ჰირველნი და საქმენი გარდასრულნი და მათ მიერმცა მცენიერ ქმნულ იყო მომავალსადაცა, და იცოდამცა სახელი წინაწარმეტყუელისა წარსრულისადაცა და მომავალისადაცა, და მომავალიმცა აჩემა თავსა თვსსა, რაჲ არს შეტუებაჲ მისი და სიცრუეისა მისისაჲ? [V] ჰრქუა წმიდანან ბალაჰვარ: სიტყუაჲ ღმრთისაჲ უაღვეელი და ნათელი მისი დაუშრეტელი და ქეშმარიტებაჲ მისი განუქარეველი, რამეთუ ღმერთმან არა მოაელინის წინაწარმეტყუელი ნათესავსა შორის, გარნა საცნაური ვინმე ერსა შორის, და კაცი იგი პირველ მოვლინებისა საცნაურ არნ სიწმიდით, ქეშმარიტებით, სიმშკდით, უბიწოებით ქორცითა, მშკდობის მოყუარებითა. არა არნ იგი გულ-მწყრალ, არცა ანგაჰარ, არცა ამჰარტავან, არცაღა ყოვლითურთ საეკუელ არნ უჯეროჲსა გზასა. ხოლო რაეამს წარაელინის ღმერთმან ქადაგებად, განაძლიერის საქმითა და სიტყვთა. უკუეთუ პირველ ბრკუ არნ ენითა, მიეცის მადლი აღებასა პირისასა და შემძლებელ იქმნის ხარებად, მზილებად და ცნობად, რომელსა ვერ მისწუთეს კაცნი. ყოველსავე სახიერებით აღასრულებენ და დაფარულიცა მისი წამებნ მისთვს. და არავინ [VI] წარემართის წინააღგომად სიცრუით ქეშმარიტისა, უკუეთუმცა სიცრუეე მისი წინათვე არა საცნაურ იყო ერსა შო-

D

მინებასა ასწავებენ და თვთ ვერ მოთმინე არიან. და სახიერებასა¹ ასწავებენ და იგინი მანკიერებითა საესე არიან², [VI] და ვერცა შემძლებელ არიან ყოფად სასწაულებსა, რომელიმცა კაცთაგანმან³ ვერ⁴ შეუძლო ყოფად.

¹ სხარებასა D, სხარება BCJ. ² და სახიერებასა ... საესე არიან] — A. ³ კაცთაგან BCDJ. ⁴ ვერ] — BCDJ.

ტ

ღ

რის. და საქმემცა რაამე არა ამხილებდა ტყუვილსა მისსა, და მერმე ვერ დამტკიცნების ტყუვილითა სიმართლე და ვერცა სიკრუვე მიზეზ და მომყვანებელ ექმნების კეთილისა საქმისა.

33. და განმრავლდა შესლგა ბალაჰვარისი ძესა თანა მეფისასა. ასწავებდა და ამხილებდა მას, ვიდრეჰდის დაჰკარდეს მსახურნი მისნი და განჰკრთეს შესლვისა მისისათჳს უფამოდ მის ზედა. ხოლო ნიფესა იჩინა მსახურად ძისა თჳსისა და მზრდელად კაცი ვინმე ერ[თ]გული და დასტური წინაშე მისსა, როძელსა სახელი ერქუა ზადან. და ვითარცა ცნა ზადან საქმე იგი ბალაჰვარისი, ეტყოდა ძესა მეფისასა თარულად: [V] შენ უწყი სადგური ჩემი წინაშე მეფისა და ადგილი ჩემი მის თანა, და არა დამადგინა მსახურებასა შენსა ზედა, გარნა დასტურობისა და ერთგულობისა ჩემისათჳს წინაშე მისა, და ფრიად განკრევებულ ვარ საქმესა ზედა ამის კაცისასა, რომელი შემოვალს შენდა ყოველსა ჟამსა, და მეშინის, თუ მათგანი იყოს, რომელთა უმძიმს მამასა შენსა და აყენებს მოსლვასა მათსა. აწ უკუეთუ კეთილისა რაჲსამე საქმისათჳს გზრახავს და არა ვიმძიმს ცნობებზეა მამისა შენისა, ვაცნობო, რამეთუ ფრიად განმკრთალ ვართ და მრავალფერსა ვავონებთ მისთჳს. ხოლო უკუეთუ საიდუმლოსა რასამე გეტყვს და არა გნებავს მიწევნა მისი მეფისა, მ[ა]შა სამთაგანი ერთი ყავ ჩემ თანა: ანუ დააცადე ამიერითგან და დავფარო აქამომდისი, ანუ აგუვადე რისხვა შენი და ნუ გუაბრალებ ჩუენ და მივაწიოთ მეფისა, [V3] და შენ განემზადე სიტჳს. გებად მისა და გამოლებად თავისა შენისა, ანუ კუალად განგუაყენენ რისხვითა განცხადებუ-

33. და ვითარცა¹ ესევეითართა. სწავლათა² ასწავებდა ბალაჰვარძესა მეფისასა და³ განმრავლდა⁴ შემოსლგა ბალაჰვარისი⁵ წინაშე იოდსაფისა⁶, ჰრქუა⁷ მას ზან-
 10 დან მზარდულმან⁸: შენ უწყი, ძეო მეფისაო, ვითარ ერთგულებისა⁹ ჩემისათჳს დამადგინა შენ ზედა მამამან შენმან, და აწ⁹ განკრევებულ ვარ საქმესა¹⁰ ზედა ამის¹¹ კაცისასა, რომელი შემოვალს შენ-
 20 და ყოველსა ჟამსა, და მეშინის, ნუუკუე მათგანი¹² იყოს, რომელნი¹³ სძულან მანასა შენსა. აწ თუ უნდა¹⁴, დააცადე საქმე ესე და განზრახვა მის თანა, და თუ უნ-
 30 და¹⁵, უბრალო მყავ და ვაცნობო მამასა შენსა; და თუ ესე არა გნებავს, განმიყვანე მე შენგან და ნაცვალად ჩემდა მოგცნეს მამამან¹⁶ შენმან¹⁷ სხუანი მსახურნი, და მე განმნათავისუფლე რისხვისაგან მამისა შენისა.

ბ¹ ვითარ BCDE. ² სწავლათა] სიტყუათა A. ³ და]—BCDE. ⁴ განმრავლდა]—ჟამი BCDE. ⁵ შემოსლვითგან ბალაჰვარისა BCDE. ⁶ იოდსაფისა BCJ. ⁷ ჰრქუა] და ჰრქუა BCDE. ⁸ მზარდულმან BCDE. ⁹ ერთგულობისა BCD. ¹⁰ აწ]—დიდად BCDE. ¹¹ საქმესა]—ამას A.C. ¹² ამის]—ამა BCDE. ¹³ მათგან BCD. ¹⁴ რომელ BCDJ. ¹⁵ თუნდა A.J. ¹⁶ თუ უნდა] თუნდა A.C., თუ გინდეს DE. ¹⁷ ~ მამამან. მოგცნეს J, ¹⁸ ~ მამამან შენმან მოგცნეს BCDE; შენმან]—J.

C

ლად და ითხოვე მამისა შენისაგან, რაჲთა
ნაცვალად ჩუენსა მოგცნეს მსახურნი სხუანი.

მიუგო ძემან მეფისამან და ჰრქუა ზა-
დანს: ყოელისა პირველად ესე ცყო შენ თანა,
ზადან, დაგსუა ჩუენ შორის ფარულად და
გესმოდის სიტყუაჲ ჩუენი, რასა-იგი ვზრა-
ბავთ, და მერმე გიბრძანო. რაჲ მთინდეს ყო-
ფად. და დასუა იგი შინაგან კრეტსაბმელსა
ჟანსა მას, რომელსა მოვიდოდა ბალაჰვარ მი-
ხა. და იწყეს სიტყუად ურთიერთას. და ჰკით-
ხვიდა იოდასაჲ საწუთროჲსა საქმეთა. ხოლო
მან მსგავსად ჩუეულებისა იწყო გამოთქუ-
მად ამოებასა სოფლისასა და დიდებასა საუ-
ქუნოჲსასა, და თქუა: შეუგავს მეძიებელთა
საშუებელისათა, რაჲთა აღირჩიონ საუქუნე
წუთსა¹ ამას ნასწრაფევსა ცხორებასა. [V]
და ვითარ არა გულისგმა-ჰყოფენ, რომელინი
შეყოფილ არიან საშუებელთა ამის სოფლი-
ნათა, ვითარმედ არარაჲ აქუს, ოდეს არა
არს მას შინა სიმტკიცე. ანუ ვითარ უმეცარ
არიან მეტნობასა წარუვალთა მათ კეთილ-
თასა, ვიდრე მცირედი ესე და შეურაცხი და
მსწრაფელ წარმავალი, რანეთუ არავინ ირჩ-
ევბის სიყუარულითა სოფლისაჲთა, გარნა
უგუნური, და არავინ თანა წარჰვალს მას
საუქუნესა, გარნა შეტოზილი. და დაჰირვე-
ბული. და ვითარ არა დაჰირვებულ იყოს,
რომელინი-იგი შეიკრებს, რამეთუ ჰქდებიან
ურთიერთას საფასეთა ზედა საწუთროჲსათა,
რომელსა უეჭველად ჰხედვენ, რამეთუ გან-
მავალ არს ჴელთაგან მათთა. და იციან, ვი-
თარმედ ყოელი მსწრაფელი საშუებელი
მსწრაფლვე მიიცვალეების სიახლისაგან სიძუ-
ლედ. და არა და[74]დებენ საფასეთა მათთა
საუქუნესა, სადა-იგი დაადგრების განურყუ-
ნელად. აწ რომელიმე საქმე საწუთროჲსაჲ
საქმებელ არს, გინა თუ რომელნიმე საფასენი

D

ჰრქუა იოდასაჲ: პირველად ესე
ყავ¹, რაჲთა დასდგე ფარულად
უქუნა კერძო კრეტსაბმელისა² და
მცირედ ჟამ³ ისმინო, რასა-იგი
მეტყუებ, და მერმე, რაჲცა⁴ გნე-
ბავს, იგიცა ყავ⁵. და ვითარცა
შემოვიდოდა ბალაჰვარ წინაშე
იოდასაფისსა, უქუდგა⁶ ზანდან
უქუნა კერძო კრეტსაბმელისა⁷.
და⁸ იწყეს სიტყუად ურთიერთას^{8a}.
და⁸ ჰკითხვიდა იოდასაჲ საქმეთა
საწუთოჲსათა. ხოლო ბალაჰვარ
იწყო გამოთქუმად ამოებათა ამის
საწუთოჲსათა და ჰრქუა: შეუგავს
მეძიებელთა ამის¹⁰ საწუთოჲსათა,
რაჲთა აღირჩიონ საუქუნოჲ იგი
წარუვალი საშუებელი, და რად
არა გულისგმა-ჰყოფენ მსწრაფელ-
წარმავლობასა სოფლისა ამის დი-
დებისასა¹¹, რამეთუ ხედვენ ადრე
განჰარეებასა საფასეთასა, და რო-
მელინი-იგი¹² შეიკრებენ, ცუდად¹³
შურებიან¹⁴, რამეთუ შემდგო-
მად მცირედისა ჟამისა¹⁵ სხუანი
ეუფლებიან შენაკრებთა მათთა.

აწ რომელიმე საქმე საწუთოჲსაჲ¹⁶
საქმებელ არს, ანუ რომელნი¹⁷ სა-

1 წუთსა წუთსასა.

2 ჰავ BCDE. 3 კრეტსაბმელისა BC. 4 მცირედ ჟამ — A.J. 5 რაჲცა რაჲ C. 6 ჰავ BCDE.
7 ჟამ და I, CD. 8 უნ დაჰ. 9 კრეტსაბმელისა BC. 10 და+ვითარცა BCDE. 11a ურთიერთას ADE.
12 და — BCDE. 13 ამის — J. 14 დზაჲ B. დიდებასა CD. 15 რომელინი A. 16 ~ ცუდად შეიკრებენ A.
17 დაშურებიან A. 18 ჟმსა — A.J. 19 საწუთოჲსა BCDE. 20 იმე BC.

ს

მისნი ჰვიან უხრწნელად. ანუ ვინ კაცთაგანი უსაწყალობელეს არს მათსა, რომელნი ეძიებენ სიმდიდრესა და მთრვალ არიან გულისთქუმითა საფასეთათა, რამეთუ ვითარცა გარდაერთოს აქა სიმდიდრე, ეგრეცა მუნ გარდაემართოს სიგლახაკე. და ვითარცა მოიგონ აქა პატივი, ეგრეცა მუნ შეურაცხებამა და ღმრთისაგან განშორებამა. და სხუასაცა მრავალსა ზრახვიდეს ამას და ესევეითარსა სიტყუასა.

34. და ვითარცა განვიდა ბალაჰვარ, უნდა იოლდასაფს გამოცდაჲ ზანდანიისი, უკუეთუ სარგებელ ეყენესა სიტყუანი ბალაჰვარისნი. და ჰრქუა მას: არა გესმისა, რასა მეტყვს [v] მტყუვარი ესე და გრძნეული, რომელსა ეგულეზის შეტუნებამა ჩემი და განრყუნად საშუებელი ესე საწუთრომასანი ჩემ ზედა, და მაწუეგს წინააღდგომასა მეფისასა? ჰრქუა მას ზადან: არა გივმს, ძეო მეფისაო, ზაკულეზამა ჩემ თანა და არცა არს შენ ზედა სირცხელი, რამეთუ ზრახვამა ესე უცხო და ნათელ არს, და ჩუენ გუასმიეს და ვიცით სიტკბოებამა და უმეტესობამა მყოფელთა მისთა. ხოლო ოდეს შეაჩუენა მეფემან და დააცადა ქრისტეანობამა, მიერიოთგან არლარა გუასმიეს, და რამეთუ გულნიცა ჩუენნი განებუმიან და შეიწყნარებენ სიტყუასა აჲას. და უწყით რამეთუ სიუცბით დაუტრევეთ და გამოვირჩიეთ წუთი ერთი ცხორებამა. ხოლო შენ, ძეო მეფისაო, უკუეთუ გთნავს და გამოვირჩევიეს რჩული ქრისტეანობისაჲ [75] და შეიწყნარებ და თავს-იღებ სიმძიმესა მისსა რისხვასა თანა მეფისასა, და წინააღდგომასა ერისასა და იწროებასა მოლუაწეთასა, გიხაროდენ ქრისტესს მიერ პატივსა შინა ზეცისასა და ცხორებასა საუტუნესა! ხოლო მე მიუღრევიკარა სიყუარულსა საწუთრომასასა და შიშსაცა მამისა შენისასა, არამედ არა

ჲ

ფასენი ჰვიან¹ განუხრწნელად-ხოლო რომელთა გარდაემართოს.

აქა სიმდიდრე, მუნ პოონ ჰვირი. და სიგლახაკე, და რომელთა მოიგონ² აქა³ პატივი, მუნ პოონ⁴ შეურაცხებამა. და სხუასაცა მრავალი ასწავა ესევეითარი⁵.

10

34. და ვითარცა განვიდა ბალაჰვარ, უნდა იოლდასაფს გამოცდაჲ ზანდანიისი, უკუეთუ სარგებელ ეყენეს სიტყუანი ბალაჰვარისნი, და ჰრქუა: არა გესმისა, რასა მეტყვს მტყუვარი ისი და გრძნეული, რამეთუ ეგულეზის შეტუნებამა ჩემი და განრყუნად¹ საშუებელი ესე საწუთრომასაჲ? ჰრქუა მას ზანდან: არა გივმს, ძეო მეფისაო, ზაკულეზამა ჩემ თანა, რამეთუ ზრახვამა ესე ნათელ არს და ჩუენ გუასმია და ვიცით სიტკბოებამა მისი დიდი. ხოლო ოდეს შეაჩუენა მეფემან კაცნი იგი² ღმრთის მსახურნი და განანახნა მტყუანისა ამისგან, მუნიერიოთგან³ არლარა გუასმიეს სიტყუამა ესევეითარი. და უწყით⁴, რამეთუ სიციფით დაუტრევეთ იგი და შევიყუარეთ წუთი ესე⁵ წარმავალი⁶. ხოლო შენ, ძეო მეფისაო, უკუეთუ გთნავს და გამოვირჩევიეს ესე⁷, შევიყუარებ და თავს-იღებ სიმძიმესა მისსა და მის ხანა⁸ რისხვასაცა მეფისასა და წინააღდგომასა ერისასა, გიხაროდენ უკუე პატივსა შინა ზეცისასა.

25

1 ბ ვიან BCD. 2 მოიგონ+ და შევიყვარონ BCDI. 3 აქა] აქნ J. 4 ესევეითარი] ესე და ესევეითარი A. 5 განრყუნა BC. 6 იგი] იგინი BC. 7 მუნიოთგან DI. 8 უწყი BCD. 9 ~ ესე წუთი BCD. 10 წარმავალი] მსწრაფლ BCDI. 11 ესე]+და A. 12 მის თანა] კუადალ BCDI.

C

უფარ-ვჰყოფ სიდიდესა ამის საქმისასა და ვერცალა წინააღმდეგები ამისთჳს კაცთა. არამედ აწ მიბრძანენ, რომლითა ჯერითა შეკვავს გამოყვანება ჩემი რისხვისაგან მამისა შენისა, რამეთუ დაეფარე აქამომდე საქმე ესე მისგან! ჰრქუა იოდასაუ ზადანს: რამეთუ მე არა ვასწინე სი[ტ]ყვის გებაჲ ესე ჩუენი, გარნა სარგებელისა შენისათჳს, რაჲთამცა შეგავსენე სიტყუაჲ ცხორებისაჲ, რომელ-იგი არს სიციცხლე გონებისაჲ! და ერთგულებისა და სიყუარულისა შენისათჳს ვერარაჲ მო- [v]ვიგონე უდიდესი მისაგებელი ამისსა, რაჲთა შეგავსენო, რომლისათჳს დაბადებულ ხარ და გაუწყო უმჯობესი თავისა შენისაჲ; და შენ მომიგე არა მსგავსი სასოებისა ჩემისაჲ შენდა მიმართ, ხოლო საქმისა ამის დაფარვისათჳს, ვითარცა ვნებავს, რამეთუ არა თავისა ჩემისასა ვზრუნავ რისხვისათჳს მეფისა, არამედ მეფისათჳს, რამეთუ დიდად მძიმე არს საქმე ესე წინაშე მისა და შრომასა შეამთხუე და ბოროტის ყოფად აღსძრავ მართალთა ზედა. დაფარვაჲ საქმისა ამის შებრვე ერთგულებათჳს არს შენგან მეფისა მიმართ, რამეთუ მოცალე ჰყო გონებაჲ მისი ურვისაგან და არა ძვრის მახარებელ იქმნე და სასო-წარკუთელი ჰყო შეილისაგან თჳსისა, ჲა ამას თანა უბრალო ხარ ჩემგან.

Q

და ცხორებასა შინა საუკუნესა!¹ ხოლო მე² მიუღრეკივარ სიყუარულსა სოფლისასა და შიშსაცა მამისა შენისასა, არამედ არა უფარ-ვჰყოფ³ სიმდიდრეს[ა] მაგის საქმისასა⁴. ხოლო აწ⁵ შენ მიბრძანენ, თუ რომლითა დონითა განვერე⁶ რისხვასა მამისა შენისასა, რამეთუ დაეფარე აქამომდე საქმე ესე ნეფისაგან!⁷ ჰრქუა იოდასაჲ: უკუეთუ დაჰფარო საქმე ესე მეფისაგან, უწყოდი⁸, რამეთუ იგიცა ერთგულებათჳს არს წინაშე მისსა, რაჲთა არა შეაგლო იგი⁹ დიდსა¹⁰ ურვასა და მწუხსარებასა და წარკუთეთო მას სასოებაჲ შეილირობისაჲ და შეეარდეს გულის კლებასა. ხოლო ჩემგან უშიშ იყავ ამიერიითგან და იქმოდი¹¹ და იტყოდი¹², რაჲცა ვნებავს¹³. რამეთუ გულისწმა-მიყოფია ამიოებაჲ ამის სოფლისაჲ და ჰეშმარიტად¹⁴ მიცნობია, რამეთუ არარაჲ არს კაცი, გარნა მატლი და წუთხი, მტუერი და ნაცარი განქარებელი მსწრაფლ¹⁵, და ამისთჳს არა ვზრუნავ ვორცთათჳს¹⁶, რამეთუ არა¹⁷ არიან, ხოლო¹⁸ სული არს, რომელი იგრძნობს ტკივილთა,¹⁹ გინა შეუებათა ყოველთა²⁰. აწ ამისთჳს²⁰ ჯერ-არს ზრუნვაჲ, რაჲთა მას საუკუნესა არა მიეცეს სატანჯველსა²¹ დაუსრულებელსა, ცეცხლსა და მატლსა დაუძინე-²² ბელსა, და ბნელსა²² გარეკენელსა,

1¹ საუკუნესა BC, საუკუნოსა DE. 2² მე — BCD. 3³ ვჰყოფ] ვყავ BCDE.I. 4⁴ სიმდიდრე მაგის საქმისასა BC. 5⁵ აწ] — A.J. 6⁶ განვერე BCDE. 7⁷ მეფისაგან] მისგან A. 8⁸ უწყოდ BCDE. 9⁹ იგი] — BCDE. 10¹⁰ დიდსა] — A.J. 11¹¹ იქმოდ ABCDE. 12¹² იტყოდე BCDE. 13¹³ ვნებავს] ვნებოს BCDE. 14¹⁴ ჰეშმარიტად] — J. 15¹⁵ განქარებელი მსწრაფლ] — A.J. 16¹⁶ ვორცთასა J. 17¹⁷ არა] არარა AE. 18¹⁸ ხოლო] რ' BCD. 19¹⁹ ყოველთა] — A.J. 20²⁰ მისთჳს A.J. 21²¹ სატანჯველსა] ტანჯვასა BCDEJ] + მწარესა და BCDE. 22²² ბრელსა BC.

C

35. ხოლო ბალაჰვარს უნდა წარსლების საყოფლად თჳსა და იჯმინდა ძისაგან მეფისა, ხოლო იგი ფრიად შეწუნხა და ვერ დაითმენდა გან[76]შორებასა მისსა. და ჰრქუა მას: ვერ თავს-ვიღებ თჳნიერ შენსა ყოფასა და ვერცა განგიტეობ, არამედ წარმოვიდე შენ თანა და ერთბამად ვიყოფოდით მოყუასთა შენთა თანა.

ჰრქუა მას ბალაჰვარ: ისმინე აწ, ძეო მეფისაო, სახე, რომელი შეგულების თხრობად შენდა. რამეთუ მასმიეს, იყო ვინმე კაცი ერთი მდიდართა წარჩინებულთაგანი და ესუა მას ყრმაჲ მცირე. და ყრმასა მას განეზარდა ნუკრი ქურციკისაჲ, და ფრიად შეკუთებულ იყო ყრმაჲ იგი ნუკრსა მას, ვითარმედ ვერ სთმობდა თჳნიერ მისა ეამ ერთცა. ხოლო ნუკრი იგი ვითარ განსრულდა, სწადოდა ველად განსლვაჲ, რამეთუ აიძულებდა ბუნებაჲ თჳსისა ველურობისაჲ. და ვითარ განვიდა დღესა ერთსა, იხილა კოლტი ქურციკთაჲ და მივიდა მათ თანა. ხოლო იგინი ჰფრთხებოდეს შინაზრდილობისა მისისათჳს და მერმე შეისუნეს ურთიერთას. [v] და განსლვასა ჰყოფდა ეამითი-ეამად, რაეამს უღებ იქმნიან

D

და ესეცა უწყოდე¹, რამეთუ მე² მიპოვნია მამაჲ ყოვლისა მპყრობელი, დამბადებელი ცათა და ქუეყანისაჲ და შემოქმედი ყოველთა³ დაბადებულთაჲ და მისგან მეშინის⁴ და მისგან ვძრწი და მას თაყუანის-ესცემ⁵, რამეთუ იგი არს მეუფე [მწ] მეუფეთაჲ და მას აქუს უფლებაჲ სულთა და ჯორცთაჲ, და მისი არს სუფევაჲ უქუნითი უქუნისამდე. და შენ, რომელი გნებაჲს, იგი ქმენ⁶.

35. ხოლო⁶ ბალაჰვარს ენება წარსლვაჲ და იჯმა ძისაგან მეფისა, ხოლო იგი ფრიად შეწუნხა და ვერ დაითმენდა განშორებასა მისგან. და ჰრქუა: ვერ თავს-ვიღებ თჳნიერ შენსა ყოფასა და გვედრები, რათა წარმოვიდე შენ თანა და ერთგან ვიყოფოდით მოყუასთა შენთა⁷ თანა.

მიუგო ბალაჰვარ: ძეო მეფისაო, სახე ეგე მსგავს არს სახესა მას, რამეთუ⁸ იყო ვინმე კაცი დიდებული და ესუა მას ძე საყუარელი. და ძისა მის მისისათჳს ნუკრი ველური⁹ განზარდა¹⁰ და ექუანი შეაბა ყელსა მისსა¹¹. ხოლო იგი განვიდის ველად¹² ჩუეულებსიანებ¹³, რათა ძოოს. ხოლო ეამსა ერთსა შეეყო სხუათა ქურციკთა და თანა განჰყვა იგი მალნართა შინა. და ვითარცა ცნეს, რამეთუ ნუკრი იგი წარვიდა უშინაგანესთა¹⁴ მალნართა, და წარვიდეს¹⁵ ძიებად ნუკრისა¹⁶ მის განმზრდელნი იგი მისნი¹⁷ და

ბ¹ უწყოდე] + მე BC. ² მე] — BCDE. ³ და მისგან მეშინის] — C. ⁴ ვცემ C. ⁵ და შენ... იგი ქმენ] — A.J. ⁶ ხოლო] + აწ BCDE. ⁷ შენთა] შენ BC. ⁸ რამეთუ] რომელი BC. ⁹ ველური] — A.J. ¹⁰ განზარდა] — BCDEJ. ¹¹ მისსა] — BCDE. ¹² ველსა] BCDE. ¹³ ჩუეულებსიანებ] — A.J. ¹⁴ უშინაგანესთა BC. ¹⁵ წარვიდეს] + კაცნი BCDE. ¹⁶ ნუკრსა C. ¹⁷ იგი მისნი] — BCDE.

C

მისგან. დაიჭა მას ზედა და და-ცა-გვანდის მათ
 თანა მრავალ გზის. და იგრძნეს შინათა მისთა
 განველურებაჲ მისი, ჰგონებდეს, ნუჲუჲეუ მი-
 იზიდნეს¹ ბუნებაჲან ველურობისამან და არ-
 ღარა მოიქცეს მათდა. ხოლო ქურციკთა მათ
 იცვალეს უშორესად ადგილი, და იგიცა გან-
 ჰყვის მათ თანა და უფროჲს დაგვანდის პირ-
 ველისა. მაშინ შინათა ნისთა მიუდგინეს კაცი,
 რაჲთა ცნან საქმე ნისი და ვიდრე ვიდეს. და
 მოიქცა კაცი იგი და უთხრა საქმე მისი და
 შეყოფაჲ ველურთა თანა. ხოლო იგინი ასხდეს
 და განვიდეს კუალსა მისსა. და ვითარ იხი-
 ლეს იგი შორით, მაშინ ველურთა მათ დევნა
 უყვეს, და მოინადირნეს და მოსწყვდნეს იგი-
 ნი, და მათ იგი შეიპყრეს და წარიყვანეს და
 შეაგდეს სახლსა შინა, და ვერღარა ველ-ეწი-
 ფებოდა გამოსლვაჲ¹ მიერ.

[17] ეგრეცა, ძეო მეფისაო, უკუეთუ გა-
 მოხვდე ჩუენ თანა, მეშინის, ნუჲუჲეუ ეგრე
 სახედ შეგუზუდეს მე და მოყუასთა ჩემთა.
 ვერცა განვიხაროთ ჩუენ შენ თანა და ვერ-
 ცა სასოებაჲ ჩუენი სრულ იქმნეს განცოცხ-
 ლებისათჳს შჯულისა, და ნუჲუჲეუ ძვრიცა
 შეგანთხოვს მოყუასთა შენთა და ვერ აღა-
 სრულო ნებაჲ შენი, რომლისა შემძლებელ
 ხარ მისა ფარულად და ღონის ძიებით, ვიდ-
 რემდის. ჰპოო ადგილი, უფალსა თუ უნდეს.
 რამეთუ დათმენაჲ შენი ამას შინა უმახლო-
 ბელეს არს ღმრთისა, ვიდრეღა [ა]რა აღაგზნა
 გულის წყრომაჲ მეფისაჲ ნეშტთა მათ ზედა,
 რომელი დაშთომილ არიან მოწყუედად მათ-
 და გამოსლვითა შენითა. და არა თუ ბორო-
 ტის ყოფასა მისსა ვეველტით და სიყუდილსა,
 არამედ არა გუენებაჲს, თუ მიზეზ ვექმნეთ
 ბოროტსა მისსა მოყუასთა ჩემთა ზედა [ს]
 განყვანებითა შენითა და არცა შემწე ვიპოვ-
 ნეთ უშ[ჯ]ულოებასა მისსა ზედა.

36. ჰრქუა იოდასაჲ: რაჲ არს საზრდელი
 თქუენი, რომლითა ჩიხრდებით უღაბნოსა

D

პო[ვე]ეს იგი სხუათა თანა ნადირ-
 თა. ხოლო იგინი¹ დაჯოცნეს და
 ნუჲკრი იგი² შეიპყრეს და წარიმო-
 იყვანეს.

ეგრეთვე ჩუენ შეგუამთხოვ³, მე
 და მოყუასთა ჩემთა. და ვერცა
 სასოებაჲ შენი სრულ იქმნეს, და
 ვერცა შემძლებელ ხარ⁴ ქირთა
 მათ დათმენად, რომელთა მე და
 მოყუასნი ჩემნი მოვითმენთ. და
 უწყოდე ესეცა, რამეთუ⁵ უმჯო-
 ბეს არს, რაჲთა დაითმინო აქავე
 და, თუ ენებოს ღმერთსა, სხუთა
 ღონითა ჰპოო, რაჲთა სათნო-ეყო
 უფალსა⁶ ჩუენსა იესუ ქრისტესა.

36. ჰრქუა იოდასაჲ⁷: რაჲ
 არს საზრდელი თქუენი, რომლითა

ბ¹ იგინი იგი A.J. Ⴓ იგი — B.C.D.F.J. Ⴓ შეგეშნთხოვს A. Ⴓ ხარ + ხარ B.C. Ⴓ რამეთუ — C.
 * უფალსა + ღმერთსა BCDE. Ⴓ იოდასაჲ + მიხზარ, თუ B.C.

ტ

მას შინა? ჰრქუა ბალაჰვარ: მწუანელი ქუე-
ყანისაჲ აღმოცენებული ცუარითა, რომელსა
ზედა არავის ვჰხედავთ მაცილობელსა და
არცა ვისგან მოველით შფოთსა. ხოლო უქუე-
თუ მოგუაქლდის, იგიცა მოგუტის ვინმე მძითა
ჩუენთაგანმან მორწმუნეთაგანმან, რომელნი
არიან სოფელსა შინა. და ულონობასა შინა
ჩუენსა ჯერ-გჯჩნ მოღებაჲ მათგან.

ჰრქუა იოდასაფ: წარიღე საფასე, რო-
მლითა განერნენ მოყუსანი შენნი! ჰრქუა ბა-
ლაჰვარ: ვითარ მისცემ მოყუსთა ჩემთა სა-
ფასესა, და შენ უმკოდვეს ხარ მათსა, რამეთუ
არაყინ მისცის გლახაკამდ მდიდარსა, არამედ
მდიდარმან გლახაკსა [78], რამეთუ უგლახა-
კესი მოყუსთა ჩემთაჲ უმდიდრეს არს შენსა,
ხოლო მე ვესაე, თუ უფალსა უნდეს, რაჲთა
განმსდიდრდე და განმრავლდენ ნაყოფნი შენ-
ნი და საფასენი შენნი, და დასძვრდე და ვერ
თავს-იღებდე შიციმად მისგანსა ვისამე.

ჰრქუა იოდასაფ: ვითარ იყოს უგლახაკესი
მოყუსათა შენ. თაჲ უმდიდრესჩემსა და შენ
ფრიადსა უპოარებასა მაფსა იტყოდე! ანუ
ვითარ დაეძვრდე, რაჲთა განმრავლდენ საფა-
სენი ჩემნი, და მე დღეს უხუ ვარ? ჰრქუა ბა-
ლაჰვარ: არა სიგლახაკე მათიგითხარ, არამედ
სიმდიდრე, და ძმანი იგი შენნი დაჯერებულ
არიან, რომლითა განერებინან, და ზომი იგი
კმა-წყოფია თათა მათათუს და მას შინა დი-
დი შუებაჲ და სიხარული აქუს დატევებითა
შუებათაჲთა უფროჲს ყოველსა სიმდიდრესა
სოფლისასა. და შენცა გსუროდენ ეგვეითარისა
ცხორებისათუს, [v] რამეთუ მდიდარი იგი არს,
რომელსა არა უქმს საფასე. ხოლო რომელნი
ეძიებენ საფასესა და სიმდიდრესა, მდი-
დარ-და თუ არიან, არამედ გლახაკე არიან
გონებითა. ხოლო მათ მეტნობაჲ აქუს. სიხა-
რულისაჲ, რამეთუ არა არიან ამის სოფლი-

ღ

სცხოვნდებით უდაბნოსა მას შინა?
მიუგო მან: მწუანელითაგან ქუე-
ყანისათა ვიზრდებით. ხოლო
ოდეს მოგუაქლდის¹, მოვიღებთ
ძმათაგან ჩუენთა მორწმუნეთა.

ჰრქუა იოდასაფ: წარიღე სა-
ფასე, რაოდენიცა გენბავს², რო-
მელ კმა-გეყოს შენ და მოყუსთა
შენთა! მიუგო: ვითარ მისცემ სა-
ფასესა მოყუსთა ჩემთა, რამეთუ
უქუანამსკენელი მათი უმდიდრეს
არს შენსა³!

ჰრქუა იოდასაფ: ვითარ⁴ არს
უგლახაკესი⁵ მოყუსთა შენთაჲ
უმდიდრეს ჩემსა, რამეთუ იტყვ
ფრიად უპოვარებასა⁷ მათსა?!
მიუგო ბალაჰვარ: ამისთვის ვიტყვ,
რანეთუ თქუენგანსა რომელსა [v]
აქუს, სხვათუსცა ზრუნავს, და
ფრიად შფოთებს და განილევის⁸,
და ზე და⁹ ქუე ეკუეთების, რაჲთა
უმრავლესი შეიკრიბოს; ხოლო
მოყუსთა ჩემთაგანი არცა ერთსა
რას¹⁰ ზრუნავს არცა თუ ჰამად-
თათათუს, არცა შესამოსელთა,
რამეთუ მდლოთა მათგან საზომი-
საებრ იჭუმევენ¹¹ და მათ ზედა აღი-
ღებენ¹² ღმერთსა, რამეთუ და-
უტეობია¹³ სიმდიდრე სოფლისაჲ
და საშუებელნი¹⁴ და იხარებენ¹⁵

ბ¹ მოგვალდების BC, მოგვეკლდების DE. ² იოდასაფ+გ²ბი BCDE. ³ გენბავს| გენგბოს BCDE.
⁴ ~ შენსა არს J. ⁵ ვითარ| და ვითარ BCDE. ⁶ უგლახაკესთაგანი BCDE. ⁷ უპოვარებასა J. ⁸ და გა-
ნილევის| განლევისათუს BCDE. ⁹ და] — B. ¹⁰ რასა BC. ¹¹ იჭუმევენ J. ¹² აღიღებენ J. ¹³ დაუტევე-
ბიგისთ DE. ¹⁴ საშუებელნი| ამაოდი სოფლისანი BC. ¹⁵ და იხარებენ| იხარებენ DEJ.

C

საგანნი. და საფასენი კეთილთა საქმეთანი დაუსხმან ცათა შინა, რომელსა შენ ვერ მიწულომილ ხარ, ხოლო მათ ნუგეშინის-ცემაჲ აქუს და სიხარული სოფელსა ამას და სა[ს]ოებაჲ კეთილისაჲ შესუენებულთა მათათაჲს, რომელთა მართლმადიდებლობით წარიმართეს სიტყუაჲ იგი ქეშმარიტებისაჲ. ხოლო შენცა მისწუთე, ენებოს თუ ქრისტესა, და განძრავლდეს ნაყოფი შენი და იხილნე ძმანი შენნი, რომელთათჲს გასურის, და იხარებდეთ ურთიერთას. და არღარა გაქუნდეს სიუხუე საფასეთა მათ ზედა, რომელნი მოიგნე მუნ. მაშინ ღირს იქმნე სიმდიდრესა და [შე]ქრძალვასა მონაგებთასა.

4

და იშუებენ სულითა, რამეთუ მოელიან სასუფეველსა ცათასა. ხოლო რომელნი ეძიებენ¹ აქა სიმდიდრესა, მდიდარ თუ იყენენ, გლახაკ-ვე არიან გონებითა და ვერ განძღებინან; ხოლო მოყუასნი ჩემნი ფრიადითა მყუდროებითა² იქცევიან აქა, რამეთუ საუნჯენი მათნი სავსე არიან და გარდაეცემიან ურთიერთას³ ცათა შინა, დაუნჯებულ არიან მუნ, სადა არცა მპარაფი განიპარაფს და⁴ არცა მლილი განძრყუნის⁵, რომელთა იგი შენცამცა⁶ ზიარ ხარ მათ შინა

18 შეუბად უკუნისამდე.

პრქუა იოდასაფ: რაჲთა⁶ უწყით ქეშმარიტებაჲ საქმისა მაგისი? და მან პრქუა: ამით⁷ უწყით ქეშმარიტი — ოდეს მოყუასთა ჩემთაგანი განვიდოდის⁸ კორცთაგან, ვხედავთ⁹ ანგელოზთა ნათლისათა, მოსრულთა წარწყვანებად სულისა მისთჲს, რომელი ბრძანებულ იყოს უფლისაგან, და გუესმის გალობაჲ

28 ტკიბილი, რომელი გამოვალს პირთაგან¹⁰ ანგელოზთასა; და ვითარცა განიყვანონ სული იგი, მაშინ¹¹ აგუექდების საბურველი თუალთაგან ჩუენთა, და ვხედავთ სულსა

30 მას ტვრთულად კელთა შინა ანგელოზთასა და აღმავალად ზეცად¹², და მიეყვანებთ თუალთა ჩუენთა, ვიდრემდის განვლნიან¹³ ბნელნი იგი¹⁴ და¹⁵ ჰაერის მცველნი.

35 ხოლო საფასე, რომელი გეგულების¹⁶ მოცემად მოყუასთა ჩემთა, იგი¹⁷ ყოველი მიეც'ვლახაკთა.

ხოლო საფასე ესე, რომელ გეგულების შიკემად მოყუასთა ჩემთა, რომელ არს აღსაწფოთებელი გონებისაჲ, არა ვარ მე მო-

ბ¹ ეძიებენ EJ² მყუდროებითა] + არიან და BCDE. ² სავსე არი ან ... ურთიერთას] — J. ³ და] — J. ⁴ ზნმცა DE. ⁵ რაჲთა] რომლითა BCDE. ⁶ ამით] და ამითი BC, იმით D. ⁷ განვიდოდინ BCDE. ⁸ ვხედავთ] მაშინ ვიხილავთ BCDE. ⁹ პირისაგან CDE. ¹⁰ მაშინ] — J. ¹¹ ზეცას J. ¹² განვლნიან BCD. ¹³ ბნელი იგი D. ¹⁴ და] — BCJ. ¹⁵ გეგულების] გელებს BC. ¹⁶ იგი] — J. * შდრ. მათ. 6, 20.

C

ციქულ. თუმცა მივართვ კუალად გესლი ამის სოფლისაჲ, რომელსა ბრძოლა-უყვეს და სძლეს ძალითა და სასოებითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, და კუალად განუცოცხლემცა მტერი, რომელი მოაკუდინეს. და გულის-თქუმაჲ, რომელი დათორგუნეს, რამეთუ არა კეთილ არს შთადგებად მტერი შორის მათსა, რომელი აღაზრზენდეს და მოაგონებდეს საშუებელთა ამოაჲს ამის სოფლისათა, ნუჟკუე მიიქცენ და მიაქციონ სიგ-
[ლ]ახაკედ და წარწყმედად. ანუ ოქროჲ ეგე და ვეცხლი და ანთრაკი და მარგალიტი არს-მე რაჲა, გარნა ტომი მათევე ქვათაჲ, რომელნი უდაბნოსა ჩუენსა სხენან?!

ჰრქუა იოდასაჲ: ვინაჲთ არს [ს]ამოსელი თქუენი? [v] ჰრქუა წმიდამან ბალაჰვარ: ეგე უმძიმეს არს ჩუენ ზედა ყოველსა ტვრთსა სოფლსასა, არამედ კმა-ვიყვით სამოსლად ჩუენდა ნაძუელავი იგი ნაქრები სანაგვეთაგან და ოდესმე შეთხზული ქილისაგან და ფურცელთა, და კმა-ვიყვით სამოსელი ერთი მრავალთა ჟამთა. და ოდეს ვიცვალებდით, ვჰგონებდით, ვითარმედ დასასრული იყოს ქირისა ჩუენისაჲ სოფელსა ამას შინა. ხოლო უკუეთუ მოიწიის სიკუდილი მას შინა, ვიდრე განლევამდე მისა, განისუენის წარსრულმან მან და მოსალოდებელი იგი დღე მოიწიის, რომელსა შინა აქუნ სასოებაჲ. ხოლო უკუეთუ სამოსელი იგი განილიის და კაცი და-
შთის, ეგრევე სახედ ჰყოფნ, ვითარ-იგი პირველ ვთქუ. ხოლო უკუეთუ სანაგვეთაგანცა არღარა ვპოით და შეთხზულიცა დაგუაკლდის, უღონოებით დაბათაგან და ვინაჲცა მოგუცის ღმერთმან, მოცილით გინა მ[ართ]-
[80]ლისა მიერ, გინა ცრუჲსა.

ჰრქუა იოდასაჲ: მიიღე ჩემგან სამოსელი მოყუასთა შენთათჲს და განუყავ მათ. ჰრქუა ბალაჰვარ: ესე წინამდებარისა ჟამისათჲს უნ-

D

და უღონოთა, ხოლო მე არა ვარ¹ მოციქული მოყუასთა ჩემთაჲ, რაჲათამცა მივართვ გესლი, რომელი აღაშფოთებს გონებასა კაცთასა, და ვითარ მივართუა მტერი იგი, რომელი² მოაკუდინეს და დათორგუნეს ფერჯითა! და რომელნი იგი მდიდარ არიან³, ვითარღა მიიქცენ სიგლახაკედ და იწყონ შფოთებად!

ჰრქუა იოდასაჲ: ვინაჲ არს სამოსელი თქუენი? ხოლო მან ჰრქუა: სამოსელი ჩუენი არს⁴ ძუელი, დაბეჭული, ნაგვეთაგან⁵ შეკრებული.

ჰრქუა იოდასაჲ: მიიღე სამოსელი მოყუასთა შენთათჲს. ჰრქუა⁶ ბალაჰვარ: არავინ ჩუენგანი დაი-

ბ¹ ვარ] ვითარ[ცა BCDE. ო² რომელი] + მათ BCDE. ო³ მდიდარ არიან] მდიდარნი BCDE. ო⁴ არს] — BCDE. ო⁵ ნაგვეთაგან] ნაგვეთა' შინა BCDE. ო⁶ ჰრქუა] ჰქნ BC.

C

ჯებამ არს, და არა ჯერ-არს, ვითარცა წყრილ არს წმიდას შინა სახარებასა: ნუ ჰზრუნავთ ხელისა, რ⁷ ხვალემან იზრუნოს თავისა თვისისა; * და რამეთუ არავინ ჩუენგანმან იცვალის სამოსელი, გარნა. ოდეს არღარა არნ მის შინა სარგებელი, და ვერცალა იფარავნ ჯორცთა. და არა ჯერ-არს, თუ ზრუნვიდეს დღისა მისთჳს, რომელი არა იცის, თუ მიიწევის მუნ დღემდე ანუ არა.

37. ჰრქუა იოდასაფ: და ვინამ არს შენდა სამოსელი ეგე, რომელ გმოსია? ჰრქუა ბალაჰვარ: ესე სამოსელი შუა ვყავ, რაათა მოვიწიო შენდა, რაათა არავინ განიკვრვოს სახე ჩუენი საძეუფოსა შინა მამისა შენისასა, რამეთუ მსგავსეს არს სახე კაცსა, რომელსა უინ თჳსი ტყუეობასა შინა და უნენნ გამოყვანება მისი მტერთაგან და ვერ გელ-ეწიფის შესღვაჲ ქუეყანასა მტერთასა, გარნა შეცვალებითა სახისა და სამოსლისათა, და ეგრეთ ღონისძიებით გამოიტაცის თჳსი იგი მტერთაგან. ამით ღონითა უფრო შემძლებელ იქმნის მიწუთომად საძიებელსა თჳსსა. ხოლო მე რაჲამს მესმა შენთჳს, ვითარმედ გენებავს სიმართლე და ეძიებ ქეშმართსა, — იესუს, მაცხოვარსა ქრისტესა, — და გწადის სმენად ჳამა წმიდისა სახარებისაჲ, და დავინახე სარგებელი სულისა ჩემისაჲ და ეპოვე ადგილი სანაყოფე. და ესე გზაჲ არს ყოველთა მიმართ მსგავსთა შენთა, მაღალთა, გინა თუ მდაბალთა. ხოლო აწ მიჳსნიხარ მტერთაგან ძალითა და შეწეენითა უფლისა ჩუენისა იესუს[ჲ]ს ქრისტესტითა და გამოგიტაცე შორის მათსა, [81] რამეთუ გაუწყე მეცნიერებაჲ ღმრთისაჲ და მოციქულთაჲ და წმიდათა მამათა მცნებაჲ. და ყოველი შჯული ქრისტეანობისაჲ გასწავე და გავაცალე სოფელი ესე და საბრჳენი მისნი,

D

უნჯებს სამოსელსა, რამეთუ ერთი იგი ჰმოსიეს¹, რომლითა დაიფარავს უძლურებასა ჯორცთასა, და რომელი მოელოდის² [86] მწუხრითგან ვიდრე ცისკრამდელ სიკუდილსა, რად უჳმს მას ორი სამოსელი ეგე, რომელი შენ⁴ გმოსიეს!

37. ჰრქუა იოდასაფ: ვინამ არს სამოსელი ეგე, რომელი გმოსიეს⁵? მიუგო ბალაჰვარ: ესე სამოსელი ახლად⁶ შევიმოსე, რაათა მოვიდე შენდა, რაათა არავინ განჰკრთეს სახესა სამოსლისა ჩემისასა. რამეთუ⁷ სახე ესე მსგავს არს სახესა მას⁸, რომელსა ესუას. ნათესავი ტყუეობასა შინა და შეცვალებითა სამოსლისათა შევიდის⁹ ქუეყანასა მას მტერთასა. რაათა ღონის ძიებითა გამოიჳსნას ტყუე იგი. ხოლო მე ვითარცა გეუწყა შენი, ვითარმედ ქეშმართსა ეძიებსო¹⁰ და გწადს ჳამა მახარებელისაჲ და დავინახე ადგილი სათესავი, გამოვედ ქუეყანრე ჩემით საყოფელით, და შევიმოსე სამოსელი ესე, რომელი¹¹ მომცა კაცმან მორწმუნემან და¹² ღმრთის მოშიშმან, და მოვიწიე შენდა: და აწ ძალითა ქრისტესითა მიჳსნიხარ მტერთაგან, რამეთუ გაუწყე მცნებაჲ ღმრთისაჲ და სჯული მისი¹³, და რამეთუ მეძავ არს სოფელი ესე და სიყუარულსა ერთისა თანა არა დაადგრების¹⁴. ხოლო მე, რაჲამს მივიწიო ადგილსა მას, რა-

ჰ¹ მოსიეს BCD. ² მოელოდეს BCDE. ⁴ შენ — J. ⁵ ვინამ არს ... გმოსიეს + და შენ ვითარ გმოსიეს ეგვიითარი სამოსელი BC. ⁷ ახლად — J. ⁷ რამეთუ აწ BCDE. ⁸ მას — J. ⁹ შევიდეს Cf. ¹⁰ ეძიებს J. ¹¹ რომელი რამეთუ BCJ. ¹² და — J. ¹³ მის BC. ¹⁴ დაადგრების J.

* მათუ 6,34.

C

9

და ვითარ შეიტყუებს საშუებელთა და გულის-
თქუმათა მისთა მიერ, და განგაკრძალე მან-
ქანებათა მისთაგან და გიჩუენენ აუგნი მისნი,
რამეთუ მეძავ არს და სიყუარულსა ერთისა
თანა არა დაადგრების. ხოლო მე წარვალ
ადგილსა მშველობისა ჩემისასა და მუნ აღვი-
ძარცო სახე მტერთაჲ და კუალად შევიმოსო
სახე და ხატი ძმათა და მოყუასთა ჩემთაჲ,
რომელ უკუეთუმცა მიხილე სახითა და სა-
მოსლითა მოყუასთა ჩემთაჲთა, ვკვონებ,
თუ არლარამცა გწადოდა მისლვად მათ
თანა.

მაშინ ჰლოცვიდა იოლასაჲ, რაჲთა ეჩუე-
ნოს სახითა მათითა. [v] ხოლო ბალაჰვარ
განიძარცუა სამოსელი იგი, და იყო ყოველი
ტყავი მისი ძუალთა მისთა ზედა, ვითარცა
ტყავი მკუდრისაჲ გარდართხმული ლერწამთა
ზედა წულილთა ფრიადისა მისგან მარხვისა,
და არარაჲ ემოსა, გარნა კოტორი ძაძისაჲ,
საბლითა შემოედვა უპითგან, ვიდრე მუჯლ-
თამდის¹ მისწუთებოდა, ვითარცა არს წესი
შძოვართაჲ, და კოტორი ნაძჲელავთაგან და-
კერული ებლარნა მას ზედა. და ვითარცა
იხილა იგი იოლასაჲ, აღჩუა მას ზედა ფრიად,
რამეთუ იხილა დიდი სახე ღმრთის მსახუ-
რებისაჲ მას ზედა და საკურველი იგი წმი-
დისა სქემისაჲ, რომელ ემოსა წმიდანსა ბა-
ლაჰვარს. და იწყო ტირილად და სულ-თქუ-
მად. და აღიძრნეს ყოველნი ნაწლევნი მისნი
მის[თუს], ვითარცა ვინ ჰგოდებნ სიკუდილსა
თუსისასა, ეგრეთ მკურეულედ ტიროდა გან-
შორებისათუს ბალაჰვარისა.

38. და მ[ან] [82] ჰრქუა მას: ოდესლა არა
ინებე განყვანებაჲ ჩემი შენ თანა და არცა მო-
ყუასთა შენთათუს მიილე სამოსელი გინა თუ სა-
ფასე, ბარე მიილე სამოსელი თავისა შენისათუს!

მელსა შევიმოსე სამოსელი ესე,
მუნვე განვიძარცო ესე¹ და შევი-
მოსო სახე და სამოსელი მოყუას-
თა ჩემთაჲ, და უკუეთუმცა მიხილე
ხატითა და სამოსლითა მოყუასთა
ჩემთაჲთა, არლარამცა² გწადოდა
მოსლვად ჩემ თანა.

მაშინ ჰლოცვიდა³, რაჲთა
ეჩუენოს ხატითა და სამოსლითა
მით. ხოლო ბალაჰვარ განიძარ-
ცუა სამოსელი იგი, რომელი ემო-
სა ზედა კერძო, და იყო ყოველი⁴
გუამი მისი გამკმარ და დამკმარ.
და ტყავი ოდენ გარდართხმულ⁵
ძუალთა ზედა. ყოველი ასოჲ აღი-
რაცხოლა⁶. ხოლო ემოსა ნახეთუ
რაჲმე ძაძისაჲ, რომელი შემოედვა
უპითგან, ვითარცა ნახევარ წვვთა-
მდე. და ვითარცა იხილა იოლა-
საჲ სახე იგი ღმრთის მსახურე-
ბისაჲ, აღიჩ(ჩ)უა⁷ გული მისი და
იწყო⁸ ტირილად⁹. და აღიძრნეს¹⁰

ყოველნი¹⁰ ნაწლევნი მისნი¹¹ და
და ჰგოდებდა, ვითარცა ვინ ჰგო-
დებნ¹² შეილსა საყუარელსა.

38. და ჰრქუა: ვინაჲთგან არა
განმიყვანებ მე შენ თანა, მომიცე

1 მუჯლთამდის] მუჯლთამდინ.

2 1 ესე] — BCDJ. 3 არარამცა C. 4 ილოცვიდა CJ, ლოცვიდა B. 5 ყოველი] — DE. 6 გარ-
დართხმულ] ვერა BCDE. 7 ყოველი ასოჲ აღირაცხოლა] — J. 8 აღიჩუა] მყის აღჩუადა BCE, აღჩუა-
და D. 9 იწყო] — BCDE. 10 ტირილად] და ტიროდა ფრიად BCDE. 11 აღიძრეს C. 12 ყოველნი] — BCDE.
13 მისნი] — BCD. 14 გოდებნ BC] გოდებს ზედა J.

C

9

პრქუა ბალაპვარ: შენ მაწუევედ¹, ძეო მეფისაო, მოყუასთა ჩემთათუს, და მე არა მთნდა მათუს, და არცა იგინი ეძიებენ ეგევეთარსა, ვითარ უკუე მივილო თავისა ჩემისათუს!? და მათ განვაკრძალე და თავსა ჩემსა არაა?! და უკუეთუმცა კეთილ: იყო, ვირჩიემცა მათუს პირველ ჩემსა. პრქუა იოდასათე: მიილე უკუე საბლარდნელი ახალი და დაუტევე საბლარდნელი ეგე შენი ჩემ თანა, რამეთუ მნებავს, რაათა საკსენებელად შენდა იყოს ეგე ჩემ თანა. პრქუა ბალაპვარ: ვიცვალო ახალი ძუელითა, ნუუკუე ეგევე ზომი სასოება იყოს ჩემი, რაა-იგი არს შორის სი[ქ]ძუელესა და სიახლესა [მათსა, არამედ] რომელსა-იგი მომცემ, იყავნ მსგავს [ჩემისა ამის]. მაშინ მოილო იოდასათე საბლარდნელი მსახურებული და შეკმოსა ბალაპვარს, და წარმოილო მისი იგი და პრქუა მას: უწყოდე, რამეთუ განშორება შენი დიდ ზრუნეა და ტკივილ არს ჩემდა.

39. პრქუა ბალაპვარ: ძეო მეფისაო, მე მონა ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტესი, რომლისა კეთილნი ფრიად არიან [ჩემ] თანა და სასოება ჩემი დიდ არს მისა მიმართ. ეგრეთვე შიში მისი განუქარვებელ არს ჩემგან. და ბრძანება მომიღებეს მისგან საქმისათუს, რომელსა შინა ვისწრაფი, და უკუეთუ აღეასრულო რამე მისგანი, და მიძნდეს განშორებისა ჟამსა, დაღაცათუ მძინე იყოს ჩემ ზედა, არა ერთგულებით ვალ წინაშე მისა. ხოლო მე აღმისრულებიეს სრბა ჩემი შენდამი, რამეთუ შეიწყნარე კემარტი, რომელი გაუწყე. და ყოველი, რომელი გაუწყე ერთგულებისა [. . .], [83] და აწ ვარემე მიყოფია თავი ჩემი ბრძანებისაგან შენთუს და შენდა მიმითულავს სიტყუს გება[.] თავისა შენისათუს, რამეთუ სამართალნი მისნი ყოველნი დაგისხენ წინაშე შენსა.

მე სამოსელი ეგე ძაძისა, და შენ² სხუა მიილე ჩემგან, ვითარიცა გნებავს³. ხოლო იგი მორჩილ ექმნა მას და მისცა სამოსელი იგი ძაძისა და სხუა შეიმოსა ძუელი და ნაჭმარები. ხოლო იგი ეტყოდა, რაათა მიიღოს ახალი. პრქუა ბალაპ[ვ]არ: არა ჯერ-არს, რაათა მივილო ძუელისათუს ახალი.

39. და ამცნებდა და ეტყოდა: ძეო მეფისაო, მე მონა ვარ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, და აღმისრულებიეს სრბა ჩემი

შენდა მიმართ². ვითარცა მიბრძანა მე სულმან წმიდამან, რამეთუ მე ყოველნი სამართალნი მისნი, დაგისხენ წინაშე შენსა.

1 მაწუევედ] მაწუე.

2 შენ] - J. 3 გნებავს] კენებოს BCDE. 4 მომართ BCDE.

C

ხოლო აწ მნებავს სრბად ესე სხუათაცა მი-
მართ და (ძიებად აღ)გილსა (ქ)ანისათს
(სა)ნაყოფოასა და თესლისა მიმღებელისა.

და აწ განვალ მე და გამცნებ: დაუმარხე
ქრისტესა ღმერთსა შჯული მისი, რომელი
მოგვცა და განენზადე მოლუაწედ, [რა გამო-
განდო] საქმე მისი, და გაუწყნა სამართალნი
მისნი. ნუ დიდ გიჩნს [მორჩილებად] მისთს
და ნუ დაშჯერდები თავსა შენსა და ნუცა

კაცთა მისთს, გარნა [რომელი] ღირს არს მისთს, და ყოვლადვე
[ეკუდ] და განიკითხველ ნებასა შენსა და დაამკობდ გულის-თქუ-
მასა შენსა. აღასრულენ დღენი ცხორებისა შენისანი ესრეთ, რაათა
ყოველსა დღესა მორჩილებასა შინა იპოო [v] ღმრთისა და მაცხოვ-
რისა: იესუ ქრისტესა, [...] განემზადებოდე შემთხუვეად [სიკუდი-
ლისა]. ეკრძალებოდე საქმესა, რომლისა დასასრული ბოროტსა
მოგატყუებდეს და ურეთა დაგიბეჭდვიდეს საქმეთა შენთა. ისარ-
გებლე მოლუაწებად და შრომად დღეთა სიკბაბუკისა შენისათა და
ჟამთა სიმრთელისა გუამისა შენისათა, რაათა არ[ა] დაგაკლდეს
შრომისა მადლი შემოკლებითა დღეთაათა გინა შემთხუვეითა სენ-
თათა, რომელთა დაგაბრკოლონ შრომისაგან ყოველთა საქმეთა
შენთა. სასწორითა აღასრულებდი და სიმდაბლე მოიპოვე მას შინა,
და დადევ თავი შენი აღგილსა შეურაცხთასა და საქმესა ზედა
უსუსურთასა. ეკრძაღე ჩუეულებასა ბოროტსა გულის-თქუმისასა,
ნუ დაუტეობ მცირესა კეთილისა საქმესა დღისა მოლოდენისათს
უღიდესისა. ხეალსა დღე შეაყავ გული შენი ზრუნვასა სათნო-
ება[თა] [84] შენთასა და სინანულსა უჯეროასათს, რომელ ჰქმენ.
ნუ დააცადებ ქველის საქმესა უღირსებისა ვისისათსმე და ნუკად-
ნიერ [...]ამს უჯეროსა ზედა ბაძეად მრავალთა, რომელნი იქნო-
დიან მას. რ არა ჯერ-არს ბრძენთათს ბაძეად, გარნა კეთილისა
საქმეთა. ეკრძაღე თავ-მოთნებასა და ნუ მიენდევები, თუ რაამე
გთნდეს საქმეთა შენთაგანი. ანუ არა უწყია, ვითარმედ თავ-მოთ-
ნებად [ორ]სა პირსა ზედა არს კეთილთა საქმეთა: ერთი მოატყუ-
ებს ყოველსა კეთილსა და მეორე შთააგდეს ყოველსა ბოროტსა,
რამეთუ კეთილისა მომატყუებელი იგი ესე არს, უკეთეთ უხარო-
დის კაცსა განმრავლებად ნაყოფთა კეთილთა მის ზედა. და დი-
დი იგი შრომად მისი დაუმცირდეს წადიერებითა, რომელი უქმნიედ

L

ხოლო აწ¹ მნებავს სრბად ესე
სხუათა² მიმართ და ძიებად აღ-
გილსა სანაყოფოსა³, რაათა ვსთე-
სო⁴ მას⁵ შინა.

და აწ განველ⁶ და⁷ გამცნებ:
დაუმარხე ღმერთსა სჯული მისი,
რომელი მოგვცა⁸ ჩემ მიერ და
გაუწყნა⁹ სამართალნი მისნი, და
ღირს მისდა¹⁰ გიჩინა შენ!

1 აწ[+მე] BCDE. 2 სხუათა[] სხრთა C. 3 აღგილთა სანაყოფთა BCDE. 4 ვთესო BC. 5 მას JJ
მათ BCDE. 6 განევალ BC. 7 და[+ამას] BCDE. 8 მოგვცა BCDE. 9 გაუწყნე BCDE. 10 მისად C.

C

4

და მოსწრაფე არნ წინამდებარეთა (საქმეთა) [v]. ხოლო რომელი მოატყუებს ყოველსა ბოროტსა, ესე არს, უკუეთუ სთნდენ კაცსა საქმენი თჳსნი და გონებაჲ აუმაღლდეს მას შინა და კაცთ-მოთნებასა აწუევედეს და თქუეს: 5
კმა არს, რომელი მიქმნიესო, და არღარა ილუწინ წინამდებარეთა საქმეთა. ხოლო აწ განამრავლე ზრუნეაჲ თავისა შენისათჳს გულისკმის-ყოფად, რაჲთა განერე საბრკეთა სოფლისათა საშინელთა და მოიპოვო გან- 10
თავისუფლებაჲ, და შეუდეგ გზასა მას იწროსა, რომელი მიიყვანებს განსუენებად საუკუნოდ!

40. ესე არიან მცნებანი ჩემნი შენდამი და ერთგულებაჲ ჩემი შენთვის და ღმრთისა შიშართ შენ ზედა. და მე ვითხოვ ღმრთისაგან, რაჲთა სრულ-ყოს მადლი მისი შენ ზედა, და მოგეცინ კეთილი სათნოებაჲ მორჩილთა მისთაჲ, და დაგებუდენ ცხორებასა და საქმეთა შენთა ყოვლითა კეთილითა, და გაუფლენ 20
ნებასა შენსა არა მიდრეკად [ნმ] სიბოროტედ, და აღიღენ ნება შენი ყოვლისაგან საცთურისა, და დაგიფარენ საფარ[რ]ველსა ქუეშე ჯუარისა მისისასა, შეუვალსა და საცოსა უძღვევლსა, რომლითა დაგიცვას უცნებათაგან კაცთაჲსა და საეშმაკოთაჲსა. და მოეცინ გულსა შენსა სიძულილი სოფლისაჲ და მოგ- 25
მადლენ ცხორებაჲ კრძალულებით სუფევასა შინა და ვსნილებით მერმეასა მას ცხორებასა, მშვდობით და მყუდროებით იყვნენ დღენი შენნი, და ნუშკა მიგანდობს განზრახვასა თავისა შენისასა, ვიდრემდის მიგაწიოს უმეტესსა სადგურსა მართალთასა და უაღრესსა ადგილსა რჩეულთა თანა ჩუენითურთ, 30
ამენ.

მიუგო იოდასაჲ და ჰრქუა: შენ მხალი ძედ მეფისად და მე არა ვარ ძე მეფისაჲ, არამედ მონაჲ და ძე ზონისა უკეთურისაჲ, 35

40. ხოლო შენ განეკრძალე, რაჲთა არა გარდაჰქდე მცნებათა მისთა და შთაჰვარდე¹ მთხრებლსა წარწყმედისასა, და მე ვევედრები ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთა კეთილთასა, რაჲთა გან- 30
გაძლიეროს ყოველსა შინა კუეთებასა მტერთასა და მოგცეს შინ სიბრძნე სიმკნით და მოთმინებაჲ, რაჲთა მყუდროებით იყვნენ დღენი შენნი და რაჲთა არა მძლე გექმნეს მტერი ჩუენი ეშმაკი² და განჰვარდე³ დიდებისაგან ღმრთისა. ხოლო მე მეშინის, რამეთუ 35
ძე ხარ მეფისაჲ და შუებით და ფუფუნებით აღზრდილ, ნუუკუე სულმოკლე იქმნე და შესცთე გზისაგან ქეშმარტისა და იწყონ შენ ზედა უფლებად ვნებათა.

მიუგო იოდასაჲ⁴ და ჰრქუა: შენ მხალი ძედ მეფისაჲ⁵ და არა ვარ ძე მეფისაჲ, არამედ მონაჲ

¹ შთაჰვარდე BCDE. ² ~ გექმნენ მტერი ჩუენი ეშმაკი BCDE. ³ განვარდე BCDE. ⁴ იოდასაჲ დასჲ J. ⁵ მეფისად BCDE.

C

[v] ხოლო ღმერთმან განადიდა კეთილი მისი
შენ მიერ ჩემ თანა და ეგრეთვე სარგებელი
შენი ჩემ მიერ, რამეთუ მიზეზ მექმენ მეც-
ნიერებასა უფლისა იესუ ქრისტესა, რომელი
იშვა უთესლოდ ქალწულისა მარიამისგან.
და მასწავიე შჯული წმიდა მისი და დამად-
ვინე გზასა ქეშმარიტებისასა და აღმარცუე
საბურველი მწუხარებისა და განმარინე
საბრკეთაგან სიკუდილისათა. დიდ არს ჩემ
ზედა მისაგებელი კეთილთა შენთა ჩემდამო,
და ვერ შემძლებელ ვარ ღირსად მადლისა
მიცემად, ვითარ-იგი ჯერ-არს შენდა, არა-
მედ მოვაგოს ჩემ წილ ღმერთმან, რამეთუ
მის თანა არს სისრულე მისაგებელთა. ხოლო
ღმერთმან სრულ-ყავნ საქმე კეთილისა შენ-
თანა, ვიდრემდის დაშჯერდეს. უკუეთუ და-
ადგრე ჩემ თანა, საშუებელი ხარ სულისა
ჰემისა და უკუეთუ წარხვდე, ნუ განაშორ-
ნეს ღმერთმან სლევანი შენნი ნებათაგან მის-
თა, [86] ხოლო ნაკლულევეანი იგი მადლო-
ბისა ჩემისა შენდამი აღავსენ ქრისტემან
ღმერთმან, სადა-იგი იყოს ქებაჲ კაცად-კა-
ცადისა და ღმერთი და მამა უფლია ჩუე-
ნისა იესუ ქრისტესი თანამავალ გეყვენ ყო-
ველთა გზათა შენთა.

და აღდგეს მშჯღობისა დატეუებად და
მოიკითხნეს, და ტირილით ამბორს უყოფდეს
ურთიერთარს. და წარვიდა ბალაჰვარ გზასა
თქსსა საესე სიხარულითა სულიერთა აღსრუ-
ლებისათჳს საწადელისა თქსისა. და ჰმად-
ლობდა უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, რო-
მელსა ჰშუენის დიდებაჲ და ჰატივი, მად-
ლობაჲ და თაყუანის-ცემბა თანა მამით და
ყოვლად წმიდით ცხოველს მყოფელით სუ-
ლითურთ აწ და მარადის და უკუენითი უკუ-
ნისამდე, ამინ *.

ღ

და ძე მეუფისა უკუდავისაჲ, ხოლო
ღმერთმან განადიდა კეთილი მისი
შენ მიერ ჩემ ზედა¹, რამეთუ მი-
ზეზ მექმენ მეცნიერებასა ღმრთი-
სასა და დამადვინე გზასა ქეშმა-
რიტებისასა და განმარინე საბრკე-
თაგან ეშმაკისათა. და დიდ არს
ჩემ ზედა მისაგებელი შენთა კე-
თილთაჲ ჩემდა მომართ, და² ვერ
შემძლებელ ვარ ღირსად მადლი-
სა³ მიცემად, ვითარ-იგი ჯერ-არს
შენდა, არამედ ვესაჲ ღმერთსა,
რომელმან მივაგოს ჩემ წილ, რა-
მეთუ მის თანა არს სისრულე მი-
საგებელთა. და მან სრულ-ყოს
საქმე კეთილისაჲ შენ თანა⁴. და⁵
უკუეთუ დაადგრე⁶ ჩემ თანა, სა-
შუებელ ხარ⁷ სულისა ჩემისა, და
უკუეთუ წარხვალ, ნუ განგუაშორ-
ნეს ღმერთმან ნებისაგან მისისა.

და მოიკითხნეს ურთიერთას,
და წარვიდა ბალაჰვარ საყოფე-
ლად თქსა⁸.

ბ¹ ზედა] მ'რა C. ² და] + მე BCDE. ³ მადლის BDE. ⁴ თანა] + ჩემ მიერ BCDE. ⁵ და] ხო-
ლო BCDE. ⁶ დაადგრე J. ⁷ ხარ] წ' C. ⁸ საყოფელად თქსად BCJ.

* აქ გადამწერის მინაწერია: „ქჳ, შე ს'ლი დავითასაჲ, მშობელთა და ძმათა მისთაჲ, აწ. ქჳ
ადიდე სული პარობორსი, თ'ესი და მქ'ლისი და ძმათა ჩემთა ს'ლიერთაჲ — მქ'ლ და საბაჲსი, აწ“.

ცხოვრებად და მოღვაწეობად ნებარისა იოდასაჟისი. ძინა მფვისაჲ, როგორღი მოაჟცია ფილადან მამამან ბალაჰ-ვარ, და მან მოაჟცია მამად თჳნი აბანეს მფვე და ჟუმჳანად ჰინდოჲთი-სად მონებად ჰრისტესა *

41. და იწყო მიერთგან იოდასაჲ მარხ-ვად და ლოცვად და ღმრთის მსახურებად იღუბალ. რაჟამს კაცნი დაწვიან, მან იწყის ღამის თევად, ვიდრე განთიადამდე, ტირი-ლითა და სულ-თქუძითა აღასრულებდა შვდ-თაჲ ლოცვათა მისთა ღამე ყოველ.

ხოლო ზადან, მსახური იგი, რომელი ეჩინა მეფესა ძისა მისისათჳს, წარვიდა სახედ თჳსა შეურებელი საქმისა მისთჳს და დაისნეულა თავი თჳსი. და უთხრეს მეფესა მისთჳს, და შეწუხნა სნეულებისა მისისათჳს. ხოლო აღ-გილსა მისსა დაადგინა დასტურთა მისთა-განი. და მიუვლინა ზადანს მეუ[რ]ნალი თჳსი, [87] რაჟათა ჰქურნოს სენი მისი. ხოლო მკურ-ნალმან მან ვითარცა იხილა იგი, მიიქცა მე-ფისა და ჰრქუა მას: მე არარას დავჰკვრდი სენსა კაცისა მის თანა, რამეთუ ყოვლით კერძო განვიხილე და არარაჲ ვპოვე სნეუ-ლებაჲ მის თანა, არამედ ვჰგონებ, თუ ურ-ვისა რაჟსაგანმე შეემთხვა ესოდენი განლე-ვაჲ გუაჲისა მისისაჲ, რამეთუ ფრად სუსტ არს ძალი მისი. ხოლო მეფესა ვითარცა

41. ამიერთგან იწყო იოდა-საჲ მარხვად და ლოცვად¹ ღმრთი-სა მიწართ. და რაჟამს კაცნი და-წვიან², მან იწყის ღამის თევად, და^{2ა} ტირილითა [97] და სულ-თქუ-ძითა აღასრულებდა ლოცვათა თჳსთა.

ხოლო ზანდან მზარდული³ და-სნეულდა შიშისაგან მეფისა. და ვითარცა ცნა მეფემან სნეულე-ბაჲ⁴, წარავლინნა⁵ მკურნალნი, რაჟათა შეუძლონ ცნობად, თუ რომლითა მიზეზითა სნეულ არს. ხოლო მათ ვითარცა განიცადეს, წარვიდეს და⁶ ჰრქუეს მეფესა: მეფეო, სენი^{7ა} ისი ზანდანისი არა არს სნეულებისაგან, არამედ გულის კლებისა არს⁷. ხოლო მან თქუა გულსა თჳსსა: რაჟმე არს მწუხა-რებაჲ გულისა მისისაჲ, ნუჲჲჲ განაყენა ვინმე ძე ჩემი სჯული-საგან ჩემისა და იგი ეღმის ზან-დანს, მზარდულსა⁸ ძისა ჩემი-

ბ¹ ~ მარხვად და ლოცვად იოდასად J. ² კაცნი დაწვიან] კაცთა დაიძინიან BCDE. ^{2ა} და]—DE. ³ მზარდულმან BC, მზარდული DE. ⁴ სნეულობაჲ BC. ⁵ წარავლინა BC. ^{6ა} სენი]—C. ⁷ და] —BCD. ⁷ კლებისა არს] კლებისა BC, არს] —DEJ. ⁸ მზარდულსა BCDE. * აჲ გადამწერის მონაწერია: „ჰქე, შე დთ, ან“.

ს

ესმნეს სიტყუანი მისნი, შეეკუნა და იგრძნა მიზეზი მისი, და ჰგონებდა, ვითარმედ ძესა მისსა დაუძძობდა მის თანა ყოფიდა და აჩუნა სიკსუევი და სიძულილი, და ამის მიზეზითა-თს მოჰპირდა მას. ხოლო მეფემან მიუვლინა ზადანს ესრეთ: მესმა სნეულებაჲ შენი და შევწუხენ და დღეს მოვალ ხილვად შენდა. აწ განემზადე მოსლვისა ჩემისათს.

[v] ხოლო ზადანს ვითარცა ესმა ესე, აღდგა მუნთქუესვე და შეიძოსა სამოსელი თვისი და წარვიდა მეფისა. და ვითარ მივილოდა, ემთხვა მეფე მიმავლი მისა და ჰრქუა: რაჲსათს არა დაადგერ სახლსა შენსა, ვიდრე მოსლვად ჩემდამდე, რაჲთაჲცა სრულ-მეყო პატივი ჩემი შენდამო? მიუგო ზადან და ჰრქუა მეფესა: სნეულებაჲ ჩემი, მეფე, არა სენისაგან არს, არამედ ურვისაგან გულისა ჩემისა. ამისთს არა ვინებე მოშრომაჲ მეფისაჲ თუნიერ სნეულობისა, რაჲთა არა უგუნურება იყოს ჩემგან წინაშე მეფისა. ჰრქუა მეფემან: და რაჲ არს ურვაჲ ეგე შენი? ჰრქუა ზადან: ურვამან დიდმან შემოიპურა და ძრწოლამან საქმისა საშინელისა და შესაწუხებელისამან. ჰრქუა მეფემან: მოგუალე პალატად, რაჲთა დაწყენარებულად ვისმინო საქმე ეგე შენგან. და ვითარცა მიიწია მეფე პალატად და [68] ზადან მის თანა, უთხრა, რაჲ-იგი იხილა და ესმა ბალაჰვარ მოლუაწისაგან; ვითარ-იგი ასწავებდა ძესა მეფისასა მარადის და ამხილებდა საქმეთა სოფლისათა, და ვითარ-იგი შეიწყენარებდა ძე მეფისაჲ სიტყუათა მისთა, ვიდრემდის განსწავლა იგი და მიაწია სისრულესა მეცნიერებისასა, და ასწავა სიტყვს-გებაჲ და განწუარათა მეცნიერებითა, ვიდრემდის მიაწია საზომსა თვისსა.

42. მაშინ აღიესო მეფე იგი გულის წყრო-მითა და ტკივილითა დიდითა. და კულად

ჟ

სასა?! და აღდგა და წარვიდა ხილვად მისა¹, რაჲთა ცნას, თუ რაჲ სკირს, ანუ რად მწუხარე არს.

ხოლო ზანდანს ვითარცა ესმა. მისლვად² მეფისაჲ³, შეძრწუნდა. და წინა მიეგება მას. და ჰრქუა მეფემან: რაჲ გელმის, ზანდან?

ხოლო მან მიუგო: ცხოვნი, მეფეო, უკუნისამდე⁴! ურვამან დიდ-მან შემოიპურა და ფრიალ შემაურ-ვებს და ძლიერად შემამოფოთებს⁵, რაჲნეთუ ძემან შენმან უვარ-ყო სჯული შენი და ქრისტესა შე-ეწყენარა, და აწისთს შეუპყრივარ სნეულებასა ძნელსა⁶. ხოლო მან ჰრქუა: და ვინა⁷ ყო ესე? ხოლო მან ჰრქუა: ბალაჰვარ, რომელ შენ განუტევე, მომეპარა, ვერა ვცან⁸. და მან აცთუნა იგი.

42. და შეუძნდა⁹ მეფესა ძნი-ად¹⁰ და იქცა პალატადვე¹¹. და

ჰ¹ მისა BCJ. ² მისულა BD. ³ ~ მეფისა მისლვაჲ J. ⁴ ცხოვნი, მეფეო, უკუნისამდე] — J. ⁵ მაშფოთებს BCDE. ⁶ ძნელსა] — J. ⁷ ვინა⁷ J. ⁸ ვერა ვცან] — J. ⁹ შეუძინდა BCJ. ¹⁰ მეფესა ძნიად]]მეფესა ფრიალ DE, ეყე J. ¹¹ პალატად J.

C

მოიქცა სულგრძელებად, რამეთუ მით ჰგონებდა მოქცევისა ძისა თვისისა ნებასა თვისსა ღონის ძიებით. და მოუწოდა კაცსა ერთსა, რომელი თანამზრახველი იყო მისი, რომლისა სახელი რაქის, რამეთუ, რაჯამს მოიწიის მეფესა ზედა საქმე რაამე შეურევბული და მიძმე. [v] იგი იყო ნუგეშინის-მცემელი მეფისაჲ. და უთხრა საქმე ძისა თვისისაჲ და ჰკითხვიდა გულს-მოდგინედ მისთვის.

ხოლო რაქის ჰრქუა მეფესა: ყოვლისა პირველად ესე ჯერ-არს, რაათა გულს-იდგინო შეპყრობაჲ ბალაჰვარისი ყოვლითა ღონითა. და უკუეთუ გაემარჯოს მეფესა შეპყრობაჲ მისი, ვკოთ სიტყუს-გებაჲ მის თანა და უჩუენოთ ძესა მეფისსა შეცთომილებაჲ მისი და ძაგებაჲ მისი კეთილთა ამათ, რომელნი მოგუტნეს ღმერთთა ჩუენთა საშუებელად ჩუენდა, და ვითარ-იგი განაყენებს კაცთა საშუებელთაგან, რომელ თუნიერ მათსა არად ჯამს სოფელი ესე. და ვითარ-ესე დაევანახვოთ და შე-რაათ-უძლოთ, მოიქცეს ძე მეფისაჲ საცთურისა მისისაგან, და ესე იყოს ძლეველ ჩუენდა.

D

მოუწოდა კაცსა ერთსა თანამზრახველსა¹ და ვარსკულავთ² მრიცხველსა, რომლისა იყო³ სახელი რაქის, და ჰრქუა: რაჲ ვყო რამეთუ ძე ჩემი განდრევილ არს სჯულისაგან ჩემისა?

ხოლო მან ჰრქუა: პირველად ჯერ-არს, რაათა ვეზრახნეთ და ვამხილოთ ცთუნებაჲ მისი, და უკუეთუ ვერ ვარწმუნოთ⁴, სხუად ღონე ვიძიოთ.

- და მეყსეულად წარვიდეს იოდასაფისა⁵. და ვითარცა მოიკითხნეს, დასხდეს. და ჰრქუა მეფემან ძესა თვისსა: შეილო, რაჲ არს ცთომილებაჲ შენი, მითხარ! ხოლო მან ჰრქუა: არა არს ცთომილებაჲ, რამეთუ⁶ კეშმარიტად მისდა შედგომილ ვარ, რომელმან შემქმნა⁶ და დამბადა, ხოლო შენ ხარ ცთუნებულ⁷, რამეთუ⁸ დაგიტევებიეს⁹ დამბადებელი და დაბადებულთა ჰმსახურებ, და უკუეთუ შენ მისმინო და თაყუანის-ს[ც]ე ღმერთსა მას, რომელმან შექმნა ცანი და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა, რამეთუ მზე და მთოვარე და ვარსკულავნი მას დაუბადებიან, და მას¹⁰ თაყუანის-ს[ც]ე, შენდაცა ნეტარ იყოს და ჩუენდაცა. ხოლო მან წარვიტუთა სასოებაჲ დარწმუნებისათჳს მისისა¹¹ და თქუა¹²: კეშმარიტსა იტყოდეს ამისთვის¹² ფილოსოფოსნი

ბ¹ თანა მზრახსა BCD. ² ვარსკულავთა C. ³ იყო — J. ⁴ დეარწუნოთ BCDE. ⁵ იოდასაფისა BCDJ. ⁶ არა არს... რამეთუ — J. ^{6a} შემქმნა შე მქმნა BC, მქმნა C. ⁷ ცთუნებულ BCD. ⁸ ხარ ცთუნებულ რამეთუ — J. ⁹ დაგიტევებიეს J. ¹⁰ და მას ხოლო თუ მას ღმერთსა BCDE. ¹¹ მისი — DE მისა BCJ. ¹² თქუა ჰრქუა J. ¹² ამისთვის — J.

ც

ღ

ხოლო უკუეთუ ამას ვერ მივსწუთეთ, მე მოგვუარო, მეფე, კაცი ერთი, რომელი არავინ იცის ქუეყანასა ამას, წესისა ჩუენისაჲ, რომლისა გამორჩევაჲ ვერ ეგების [89] ბალაჰვარისგან ხატითა და ფერთა და ჰასაკითა და ვმითა და სიტყუთა, რომელი იქცევის გარე უდაბნოს, რომლისა სახელი ნაქორ; და ესე მოძღუარი იყო ჩემი. და ჰრქუა მეფემან: ვითარ იყოს ესე? ჰრქუა რაქის: მე განვიდე ღამით უცნაურად და განვაცადო ყოველი ესე საქმე ჩუენი და ვასწაო, რაჲ იგი გვქმს, — ესრეთ, რაჲთა გზად გამოვიდეს სამოსლითა და სახითა მონაზონთაჲთა; და ოდეს სიტყუა-უგოთ, მოგვგოს ჰასუხი მათი და წინააღვდგებოდის შჯულსა ჩუენსა. და ოდეს სახელი ვჰკითხოთ, თქუას: მე ვარ ბალაჰვარ. და რაემს დავსხდეთ საშჯელსა წინაშე ძისა მეფისა, მას ეგონოს, ვითარმედ ბალაჰვარ არს, რამეთუ ვერარას დააკვრებს ყოველითურთ. და მერმე იწყოს შეწევნად შჯულსა მათსა და ძაგებად ჩუენსა. ხოლო რაემს მივიწინეთ დასასრულად, იწყოს მოუძღურებად სიტყუათა და შეიწამოს ცთომილებაჲ მისი და დაასაჯოს ძლევაჲ ჩუენი თავსა თუხსა. მერმე იგივე² მაწუეველ ექმნას ძესა მეფისასა მოქცევად საქმეთაგან მისთა და არწმუნოს, ვითარმედ კეთილ არს შენებაჲ ქალაქისაჲ და ქუეყანათაჲ და მოღებაჲ საშუებელთა მისთაჲ, და მაცთურ არს განშორებაჲ სოფლისაჲ და ნებსით მოკუდიანებაჲ თავისა თუხისაჲ და უძიროდ აწყუედაჲ კაცისაჲ, და ვითარ: უკუეთუ ყოველთა კაცთათჳს უმჯობესი არს დატეეებაჲ სრულიად

[v] იგი¹, ვითარმედ წინააღმდგომი სჯულისა შენისაჲ იქმნების² ყრმაჲ ეგეო. და აღდგა და დამძიმებული წარვიდა პალატად თუხსად. და ჰრქუა რაქისსა: რაჲ ღონე ვუთ აწ? ხოლო მან ჰრქუა: ვიცი კაცი, რომლისა თანა სწაველუვარ და არავინ იცნობს მას ქუეყანასა ამას, და არს იგი სჯულისა ჩუენისაჲ და ფრიად სწაველური სიბრძნისაჲ, და სახელი მისი ნაქორ. იგი მოვიყვანოთ, რამეთუ ფრიად მსგავსი არს ბალაჰვარის ფერთა და ჰასაკითა, და შეეჰმოსოთ სამოსელი, ვითარი უნახავს ზანდანს ბალაჰვარს ზელა-ხოლო ჩუენ განვიდეთ ძიებად ბალაჰვარისა³, და ვაცნობოთ ძესა მეფისასა მისთჳს⁴. დაღაცათუ შეუძლებელ არს პოვნაჲ მისი. ჩუენგან, ვჰრქუათ⁵ ძესა შენსა, ვითარმედ წარვალთ ძიებად მოძღურისა შენისა, და უკუეთუ ვპოვოთ⁶, მოვიყვანოთ წინაშე შენსა. ხოლო ჩუენ წარვიდეთ და ნაცვალად ბალაჰვარისა⁷, მოვჰგუაროთ ნაქორ. ხოლო მან ჰრქუას⁸, თუ ტყუელით გითხარ ყოველი, რამეთუ მტერი⁹ ვიყავ მამისა შენისაჲ. და ესევეითართა ღონისძიებითა მოვაქციოთ ძე იგი შენი სჯულსა ჩუენსა¹¹.

1 რაჲ] + რაჲ. 2 იგივე] იგი ვ'ვ.

3 იგი] + რამეთუ BCD. 4 იქმნებისო BCD. 5 ძებნად BCDE. 6 ბალაჰვარისთჳს J. 7 და ვაცნობოთ ... მისთჳს — J. 8 ვარქუათ CE. 9 ვიპოოთ BC. 10 ბალაჰვარისსა J. 11 ჰრქუას E] თქს J, არქუას BCD. 12 მტერ BCE. 13 ჩუენსა] ჩემსა C.

ს

ღ

სოფლისაჲ და ცხოვრებაჲ მონაზონებით, მაშა მკირდელთა საზე შინა წელთა მოოჭრდეს ქუე-
ჟანაჲ. ამით ღონითა ვესაჲ, რაჲთა განქარ-
დენ ურვანი მეფისანი.

ვითარცა ესმნეს მეფესა სიტყუანი რაქი-
სისნი, [10] განიხარა ფრიად, რამეთუ ესვიდა
პოვნად ნებასა თუსსა ზრახვითა რაქისისითა.
მაშინ იწყო მეფემან ძიებად ბალაჰვარისა.

43. და წარავლინა დასტურნი თუსნი
მრავალთა გზათა და თუთ წარემართა გზასა
ერთსა, რომელ უფროჲს საგონებელ იყო წე-
ნად ბალაჰვარისა. და ვლნა დღენი მრავალნი
და არავინ პოვა, და ფრიად დაშურა და შე-
შფოთნა, და უნდა გარე-შექცევაჲ. მაშინ იწყო
რაქის მარაგებად წინაჲსწარ ცნობისათჲს, თუ
განემარჯუებისა, რასა-იგი ეძიებენ, და ჰრქუა
მეფესა: აჲ ესერა სათუალავი გუაუწყებს,
ვითარმედ არა ვიქ[ც]ეთ თუნიერ განმარჯუე-
ბისა, და ჰყრობილთაცა ვჰხედავ, რომელნი
მოიწვიან ჩუენდა, და ახლოს არს ესე. ხო-
ლო უკუეთუ ინებოს მეფობამან შენმან, რაჲ-
თა [v] დაადგრე დღეს აჲ, და მე წარმავლი-
ნო. ხოლო მეფე ერჩდა მას და წარავლინა
იგი მცირითა სპითა.

და იყო მიმწუხრი. და იხილნა გრონი
მძო[ვ]ართანი მიმავალნი. და ვითარ მიეახლა,
კაცი ვინმე იყვნეს ღმრთის მსახურნი მე-
უდაბნოენი, რომელთა ქრისტესთჲს სრულიად
დაეტევა საწუთროჲ ესე, და იყო შორის
მათსა კაცი ერთი, რომელსა ეკიდა ძუალეზი
შკუდართაჲ საბლითა რაჲთამე ძუელითა, და
წინა-უძღოდა გროთა მათ. ხოლო ბალაჰვარ
არა იყო მათ თანა, რამეთუ რაქის იყოდა
იგი. ჰრქუა მათ რაქის: სადა არს იგი, რო-
მელმან აცოუნა და წარწყმიდა ძე მეფისაჲ?
ჰრქუა მას კაციმან მან, რომელსა ეკიდა ძუა-
ლები: იგი არა არს ჩუენ თანა და ვერცა
ძალ-უც დათმენაჲ ჩუენ შორის, არამედ

ხოლო ესე რაჲ ესმა მეფესა,
სთნდა სიტყუაჲ რაქისი. და გან-
ვიდეს ძიებად ბალაჰვარისთჲს¹.

43.

და სლავსა მას შინა მათსა ად-
გილსა ერთსა პოვნეს² კაცი მძო-
ვარნი, ღმრთის მსახურნი, რო-
მელთა ეკიდა ძუალეზი ქედთა
მათთა. და ვითარცა მოიყვანნეს³
იგინი წინაშე მეფისა, ჰკითხა მათ:
რანი ხართ თქუენ⁴, ანუ რაჲ არს
ძუალეზი ეგი, რომელ გკიდავს⁵?
ხოლო მათ ჰრქუეს⁶: ჩუენ კაცი
ვართ ღმრთის მსახურნი, და ამის-
თჲს გუკიდავს ძუალეზი ესე, რაჲ-
თა ზედაღსზედა⁷ მოგუაჰსენებდეს
სიკუდილისა. და⁸ ჰრქუა მეფემან:
და⁹ რაჲთა უმეტეს შეგაჰსენებს

ბ¹ ბალაჰვარისათჲს C. ² პოვნეს BCDE. ³ მოიყვანეს BC. ⁴ თქუენ — J. ⁵ გკიდავს + ყელ-
თა BCDE. ⁶ ჰრქუა C. ⁷ ზესახა BC. ⁸ და — D. ⁹ და — C.

ტ

თქუენდა უმახლობელეს არს იგი. და თქუა წმიდამან მან კაცმან: ვიცი იგი, რომელსა ჰრქვან [91] რაქის, ეშმაკი არს იგი. ესრე ეპოვებ, თუ თქუენ შორის არს იგი. ჰრქუა რაქის: მე ბალაჰვარისთჳს გკითხე. ჰრქუა წმიდამან მან კაცმან: რაასათჳს უკუე სიჭუ, ვითარმედ ატუნა და წარწყმიდაო? ესრეთ ჯერ-იყო მისთჳს კითხვად: სადა არს, რომელმან ასწავა და აცხოვნაო. ხოლო იგი ძმად და მოყუასი არს ჩუენი და არა გვნახავს მრავლით ვამითგან. ჰრქუა რაქის: გვთხარ უკუე ადგილი მისი, სადა იყოფინ? ჰრქუა კაცმან მან [წმიდამან]: უკუეთუმცა უნდა შემთხუევად თქუენი, მო-მა-გიძივნა. ხოლო ჩუენ არა მოვატყუებთ, რომელი არა ჰნებავს მას. ჰრქუა რაქის: სიკუდლით მო[გაკ]უდინნეს მეფემან. ჰრქუა კაცმან მან ქრისტეს მოყუარემან: რასა უკუე ჰხედავ ჩუენ თანა საშუებელსა, რომლისათჳსმცა გუყუარებოდა ყოფად სოფელსა ამას შინა და გვძნდამცა სიკუდლილი [v] ქრისტესთჳს, რომლითა გუაშინებ ჩუენი? მაშინ წარიტყინა წმიდანი იგი რაქის და მიჰგუარნა მეფესა. და ვითარცა იხილნა იგინი მეფემან, შეუძნდა, რამეთუ ესრეთ ჰგონებდა, ვითარმედ აუწყუდლიან ქუეყანით სრულიად. ჰრქუა მეფემან წმიდათა მათ: უკუეთუ გიტჯრთავს ძუალები ესე სიყუარულისა და ტყივილისა მისთჳს უფალთა მათთაჳსა, დღეს უკუე თავებიცა და ძუალები თქუენები შეერთოს რიცხუსა მათსა. ჰრქუა კაცმან მან წმიდამან, რომელსა ეკიდა ძუალები: ჩუენ თავთა ჩუენთა უფრო ვსწყალობთ და ვსტირთ, ვიდრე უფალთა ამის ძუალებისათა, რამეთუ იგინი განსუენებასა არიან და ჩუენ სოფელსალა შინა წუთ ვტყუყვით. ხოლო სურვილითა მათითა¹ გვტჯრთვან ძუალნი მათნი, რამეთუ დლითი-დღე სიკუდლი-

ღ

სიკუდლისა¹ ძუალები ეგე თვთ სუნდისისა და გონებისაგან თჳსისა, რამეთუ ყოველთა იციან, ვითარმედ მოკუდავ არიან!² და ჰრქუა კაცმან მან²: უკუეთუმცა იცოდეთ მოკუდავება³ თქუენი, არამცა სდგენილით კაცთა ღმრთის მსახურთა, და რამეთუ ვიცით და გვსწავიეს³, რამეთუ ბალაჰვარს ეძიებთ. ჰრქუა მათ რაქის: სადა არს გრძნეული იგი, რომელმან ატუნა ძე მეფისაჲ? ხოლო მან ჰრქუა: შენ ხარ ეშმაკი და გრძნეული, ხოლო იგი მოყუასი არს ჩუენი, შემკული ყოვლითა სათნოებითა და შეზღუდვილი შინითა ღმრთისაჲთა. და კუალად⁴ ჰრქუა რაქის: სადა არს აწ იგი? ხოლო მათ ჰრქუეს⁵: ჩუენ არა უწყით, სადაა⁶ [98] იგი⁷. და უკუეთუმცა მას ენება, გამო-მცა-გიცხადა თავი თჳსი, ხოლო თქუენ უკლად შურებით და ეძიებთ⁸, რამეთუ ღმერთი ჰვარავს მას და ვერ შემკლებელ ხართ პოვნად მისა⁹.

1 მათითა]+მათითა.
 2 სიკუდლისა]—J. 3 მან]—C. 4 მოკუდაობად BC. 5 გვსწავიეს] გვცნობით J. 6 კუალად]—J. 7 მათ ჰრქუეს] მან ჰრქუა J. 8 სადა J. 9 იგი]—BCD. 10 და ეძიებთ]—J. 11 მისა BCD.

C

Q

საცა მოგუაჟსენებენ. [92] ჰრქუა მეფემან: რაათა უკუე ძუალეზი ესე დამდნარები უფროას მოგაჟსენებს სიკუდილსა ბრძენთა, ვიდრე ძუალეზსა ამას, რომელი ჯორცთა შინა გიჯრთავს? ჰრქუა კაცმან მან წმიდამან: ამისთჳს უფრო მამხილებელ არიან, რამეთუ ძუალნი მკუდართანი არიან, ხოლო ძუალნი ჩუენნი ცოცხალ არიან, და უკუეთუ ძუალეზი მკუდართა და ცოცხალთა სწორ არიან, ვითარ-ესე შენ იტყჳ, რაასა უკუე არა მოიგსენებ სიკუდილსა, რამეთუ ჯორცთაცა შინა შენთა არიან ძუალნი? ანუ ჩუენ რაასა მამხილებ?

და მერმე მითხარა, რაასა სდევნი წმიდათა, რომელთა საწუთროა ესე დაგიგდეს და არას გეზიარებიან მას შინა, და არა უფროას სდევნი მათ, რომელნი გაცილობენ და გეზიარებიან საშუებელთა სოფლისათა? ჰრქუა მეფემან: ამისთჳს, რამეთუ შეცთომილ [v] არიან თავით თჳსით და აცთუნებენ მრავალთა და აყენებენ კეთილთა და საშუებელთაგან, რომელნი დაებადნეს კაცთათჳს. და გულის წყრომაჲ ესე სწავლაჲ არს მათთჳს და ერისა, რაათა არა აოჳრდეს ქუეყანაჲ, და ამისთჳს, რამეთუ არა შეიწყნარეს კეთილი ქუეყანისაჲ. ჰრქუა კაცმან მან წმიდამან: უკუეთუ ნანდჳლვე ამისთჳს გუასწავლი, რამეთუ დაუტყვევთ საშუებელი ამის სოფლისაჲ და გნებაჲს ყოველისა კაცისაჲ საშუებელსა შინა ცხორებაჲ, რაასათჳს უკუე არა იზიარენ ყოველნი კაცნი საშუებელთა, რომლითა შენ იშუებ, არამედ მიუშუ კაცთა საშუებელთა ზედა, რომელნი შენ არა გიგმდეს? ჰრქუა მეფემან: ამისთჳს, რამეთუ არა სწორ არიან მეფე და მონანი, და ერისთავი და ერი, რამეთუ კაცად-კაცადმან საზომისაებრ თჳსისა მიიღოს შუებაჲ და პატივი. ჰრქუა კაცმან

და რა[ა]სა¹ ეძიებთ ძმასა მას ჩუენსა, რომელმან საწუთროჲ და² დიდებაჲ დაგიგდო და არლარა³ გეზიარების მას შინა, და არა სდევნი⁴ მათ, რომელნი გაცილობენ და გეზიარებიან საშუებელთა სოფლისათა? ჰრქუა მეფემან: ამისთჳს, რამეთუ შეცთომილ არს და აცთუნებს სხუათაცა და აყენებს კეთილთა და საშუებელთაგან⁵, რომელნი დაებადნეს კაცთათჳს. და ამისთჳს არს გულის წყრომაჲ ჩემი მათ⁷ ზედა, რამეთუ⁸ არა შეიყუარეს მათ კეთილი ქუეყანისაჲ. ჰრქუა კაცმან მან⁹: ნანდჳლვე¹⁰, თუ ეგე მერეთ არს და გნებაჲს ყოველთა კაცთა შუებასა შინა ცხორებაჲ, რად არა იზიარებ ყოველთა კაცთა საშუებელთა შინთა, რამეთუ შენ ყოველთა საშუებელთა წინა-იყოფ და გლახაკნი, მშვიერნი და შიშუელნი მიმოვლენან აქა და იქი¹¹? ჰრქუა მეფემან: ამისთჳს, რამე-

ბ¹ რა[ა]სა რომელსა D, რ² C. ² და]—D.J. ³ აღარა BCJ. ⁴ ~ მათ არა სდევნი BC. ⁵ საშუებელთა რა¹ მათ] ოს BC.D. ⁶ რამეთუ] რ² C. ⁷ ~ მან კაცმან BC.D. ¹⁰ ნანდჳლვე BCJ]—D. ¹¹ აქა და იქი]—J.

ზ

მან წმიდამან: აწვე დაჰქსნი სიტ[ი]ყვათავე
 შენითა სიტყუათა შენა და ჩანა, რამეთუ
 თავისასა ეძიებ და არა კაცთასა. და თუ
 გნებავ[ს], გაუწყო, თუ რომლისა ჯერისათჳს
 შეიწყუები შურითა ვითარცა ცეცხლითა, და
 ბოროტის ჩუენებად განმზადებულ ხარ წმი-
 დათა მიმართ, რომელთა განითარცუეს სა-
 მოსელი ესე საერისკაცთა ამისთჳს, ვითარ-
 მედ ავიოჳრდეს ქუეყანაჲ განმრავლებითა მო-
 ნაზონთათაჲთა, რამეთუ გნებავს დადგრონაჲ
 კაცთაჲ უღელსა ქუეშე მონებისასა, რაჲთა
 ეგოა მეფობაჲ შენი ნათ ზედა, და გნებავს
 დამდაბლებაჲ მათი, რაჲთა ეგოს სიმალე
 შენი, და გნებავს სიგლახაკე მათი, რაჲთა
 ეგოს სიმდიდრე შენი მსგავსად ნებირა შე-
 ნისა. და მიუშჳ მათ სოფელსა ამას შინა დი-
 დებისათჳს შენისა, ვითარცა გინდა, და და-
 აკლე მათ ნებაჲ შენი და შევაჳდგომელ ჰყავ
 შორის შენსა და შორის კაცთა ნებაჲ შენი.
 და გიჳმან კაცნი [v] მონადირედ საქმეთა ზე-
 და სოფლისათა, ვითარცა რაჲ მოიდგნის კაც-
 მან ქორნი გინა ძალნი, და დააბნია და ამში-
 ის, რაჲთა უმეტეს განაჳრდენ ნადირთა ზედა.
 ხოლო რაჲამს განემარჯჳს შეჳყრობაჲ ნადი-
 რისანჲ, გამოსტაცის იგი პირისაგან მისისა
 და საბლითა და ჯაჳჳთა ქუე დააბის. მაშინ
 ძლევაჲ იგი მისი სინანულად გარდაექცის და
 სიხარული მისი გლოვად, და ნაცვალად ყუა-
 ვილისა მის და ქებისა პირველისა. დაჳგობაჲ¹
 და გარე განებებაჲ მიაგიან. ესრე სახედ შეა-
 კუეთენ კაცნი სოფელსა ამას, რაჲზომ გინდა,
 და დააყენენ მისგან, ვითარცა გონდა, და
 არარას მიუშჳ მას შინა, გარნა რომელი-იგი
 ძალ არს შენდა საქმეთა შინა სოფლისათა.
 ამის გამო ჩანს, რამეთუ ეითრე თავისასა და
 არა მოყუსისასა. და ამის [ი:4] [პირი]სათჳს
 გნებავს მიქცევაჲ ჩუენი სოფლად.

ჰრქუა მტყემან: მითხარლა, არისა მო-
 ყუასთა შენთა შორის უალრესი შენსა? ჰრქუა

ღ

თუ არა სწორ არიან მეფე და
 მონანი¹, ერისთავნი და ერნი², და
 რაჲთა კაცად-კაცადმან მოილოს
 საზომისაებრ³ შეუებაჲ და პატივი
 მიუგო კაცმან მან: აწ უჳუე სი-
 ტყუთავე შენითა დაჰქსნი სიტყუა-
 თა შენთა, რამეთუ თავისასა ეციებ
 და არა კაცთასა. და თუ გნებავს⁴,
 გაუწყო, თუ რომლისა ჯერისათჳს
 შეიწყუები შურითა და ბოროტის
 ყოფად განმზადებულ ხარ მათთჳს,
 რომელთა დაუტევეს სოფლისა
 ამის საშუებელი.—რამეთუ ჰგონებ
 განმრავლებასა მორწყუნეთასა და
 რაჲამს განმრავლდენ, არლარა
 თავს იღებდენ უღელსა მონებისა
 შენისასა, და ამისთჳს გჳაგან და
 სლდენი მათ.

30
35
40
45

და ჰრქუა მეფემან: არის ვინა⁵
 მოყუასთა შენთაგან უალრესი შენსა?

1 დაჳგობაჲ] დაჳგობაჲ.
 2 ნოხაჲ J. 3 ერისთავი და ვრი J. 4 გნებავს] +აწ BCD. 5 არის ვინ BCD.

C

კაცმან მან წმიდამან: არავინ არს უღარესი ჩემსა მათ შორის და არცა ვინ უღარესი ჩემსა მათგანი, რამეთუ ჩუენ ყოველნი ქრისტეს ზიერ ერთ ვართ. ხოლო მეტნობა სოფელსა ამას აქუს, ვითარცა შენ და მოყუასთა შენთა, რამეთუ ჩუენ შორის არავინ არს უღარეს მოყუსისა თვისისა პატივითა და სიმღიდღრითა და სიაზნაურითა, და არცა ვინ უღარეს არს ჩუენ შორის მოყუასსა თუსსა სიგლახაკითა და ნაკლულევანებითა და შეურაცხებითა. მაშინ ბრძანა მეფემან დაქრამ ჰელთა და ფე[რ]ქთა მათთა და აღმოვდა თულთა მათთა და დაყრა გზასა ზედა არცა მკუდრად და ცოცხლად. და უბრძანა ნეფემან რაქისს მოყვანება ნაქორისი, რომელი-იგი იყო მსგავსი [v] ბალაჰვარისი.

44. და განვიდა რაქისს მარტოა ღამით, და პოვა ნაქორ და უთხრა ყოველი განზრახვა მეფისა და მისი. და აღსუა იგი სავედარსა ზედა. და ვითარ დაეახლნეს პალატა მეფისასა, დაუტევა იგი და წარვიდა რაქის მეფისა, და ასწავა, რა-იგი ვმდა, და ამცნო, ვითარ-იგი განეზრახა, — რაათა ეჩუენოს გზასა ზედა სლვასა მეფისასა. და ვითარ განთენა, განვიდა მეფე გარემო ქალაქსა სლვად მსგავსად ჩუეულენისა მისისა და საქმე იგი არავინ იცოდა, გარნა მეფემან და რაქის. და სლვასა მათსა შინა იხილეს, ვითარ ერთ უტევეან, კაცი ვინმე მიმავალი. ხოლო იგი ნაქორ იყო, რამეთუ ეჩუენა, ვითარცა მოელი მცნებდა რაქისისგან. და ბრძანა მეფემან: ვინ არს კაცი ისი მიმავალი?

და ვითარ მოჰგუარეს მას, იყო კაცი იგი ხატითა მეუღაბნოეთათა და წესითა მონა-

Q

ხოლო კაცმან მან ჰრქუა¹: არავინ² არს უღარეს, გინა უღარეს ჩემსა³, რამეთუ ყოველნი ერთ ვართ ქრისტეს იესუს⁴ მიერ უფლისა ჩუენისა. ხოლო მეტნობა⁵ სოფელსა ამას შინა აქუს⁶, ვითარცა შენ და მოყუასთა შენთა. მაშინ ბრძანა მეფემან ასოეულად დაქრამ მათი და დაყრა⁷ გზასა ზედა. და უბრძანა რაქისს[ს] მოყვანება ნაქორისი.

44. და განვიდა რაქისს მარტოა ღამით, და მოუწოდა ნაქორს და უთხრა ყოველი ზრახვა მეფისა. და ამცნო, რაათა გამოვიდეს გზასა ზედა. და ვითარცა განთენა⁸, წარემართნეს⁹ აღგილ[ს]თა მათ, სადა იყო ნაქორ. ხოლო იგი მივიღოდა გზასა. და ჰრქუა მეფემან მონათა თუსსა, რაათა ჰკითხონ, თუ ვინ არს კაცი იგი. ხოლო მათ ჰკითხეს რა, ჰრქუა: მე ვარ ბალაჰვარ. ხოლო მათ შეიპყრეს და¹⁰ სიხარულით მიიყვანეს წინაშე მეფისა¹¹. ხოლო მეფემან განიხარა ესრეთ, ვითარცა ეპოვა საძიებელი თუსი. და წარავლინა ერთი მონათაგანი¹², რაათა აუწყოს იოლასათს შეპყრობა ბალაჰვარისი¹³.

* და ვითარცა წარვიდა მონა იგი წინაშე მეფისა შინა¹⁴, ჰკითხა

1 ~ ჰრქუა კაცმან მან BCD. 2 არავინ J. 3 ჩემსა] — J. 4 ივ BCF. 5 მეტნობა] მე ცნობა J, მე ცნობა BC, მე ცნობა D. 6 აქუს BJ] მაქუს D. 7 და დაყრა] დაყრა J. 8 განთენდა B(D). 9 წარრეთა H, წარემართნე J, წარეთა C, წარემართა D. 10 შეიპყრეს და] — J. 11 ~ მეფისა წინაშე BCD. 12 მონათაგანი BCD. 13 ბალაჰვარისა BCD. 14 მეფის ძისა J.

* ეს ანბანი ბ-ს ყველა ნუსხაში მომდევნოს შემდეგ არის.

ღ

ზონთაჲთა. [მნ] ჰრქუა მეფემან: რონელი პაპრაკთაგანი ეშმაკთაჲ ხარი შენ? ჰრქუა კაცმან მან: მე არა ვარ პაპრაკი ეშმაკისაჲ, ხოლო უკუეთუ მკითხო, თუ რომელთა კაცთაგანი ვარ, გითხრა შენ. ჰრქუა მეფემან: მე ვჰგონებ, ვითარმედ ბალაჰვარ ხარ შენ. ჰრქუა კაცმან მან: უკუეთუ იგი ვარ, არა უკუე ნცირე არიან კეთილნი ჩემნი შენ თანა. ჰრქუა მეფემან: რომელსა კეთილსა მასუედრებ? ხოლო მან ჰრქუა: მას გაყუედრებ, რამეთუ გინდა განსწავლაჲ ძისა შენისაჲ წარსაწყმედელითა თავისა თჳსისაჲ, ხოლო მე ვილუაწე სწავლითა ჰეშმარიტებისაჲთა, ვიდრემდის იცნა ჰქრისტე ღმერთი მაცხოვარი ყოველთაჲ და შემოქმედი თჳსი, და რამეთუ ჰრქმენა, რომელი მოგვთხრეს წინაწარმეტყუელთა და მოციქულთა და წმიდათა მამათა, და რაჲ-იგი განუშბადა ღმერთმან მოყუარეთა თჳსთა, და მტერთაჲცა, რამეთუ მტერ იყო იგი და დავაგე ღმერთსა და მამასა უფლისა ჩუენისა იესუ ჰქრისტესსა. [წ] და მან შეიწყნარა სწავლაჲ ჩემი და გამოირჩია იგი ყოველსა ზედა უღმრთოებასა თქუენსა. ხოლო მეფემან განაცხადა მიაჩრულებაჲ თჳსი წინაშე კაცთა, რამეთუ ჰოვა ბალაჰვარ. და ჰრქუა მას: არა მნებავს მოკლვაჲ შენი, ვიდრემდის სიტყუს-გებაჲ ვყო შენ თანა; და უკუეთუ მოიქცე, შეგინდო ჰირველი ცთომაჲ შენი, ხოლო უკუეთუ დაადგრე უგუნურებასავე შენსა, განვაცხადო უგუნურებაჲ შენი წინაშე კაცთა, და უშუერითა განქიქებითა და ბოროტითა სიკუდილითა მოგაკუდინო შენ. და ბრძანა აღსუმაჲ მისი საჰედარსა ზედა, და წარვიდეს. და შევიდა მეფე პალატად თჳსა.

და განითქუა, ვითარმედ შეიპყრა მეფემან ბალაჰვარ. და მიიწია საჰმე ესე ძისა მეფისა. ხოლო იგი შეწყუნა მწუხარებითა დიდითა ფრიად. ხოლო კაცი ვინმე ერთი წარ-

ღ

მეფემან: შენ ხარა¹ ბალაჰვარ, რომელმან შეაცთუნე² ძე ჩემი? ხოლო მან ჰრქუა: უკუეთუ იგი ვარ, არა მცირე არიან კეთილნი ჩემნი შენ თანა. ჰრქუა მეფემან: და რამელთა კეთილთა მასუედრებ³? ხოლო მან ჰრქუა: ამათ⁴, რამეთუ გინდა განსწავლაჲ ძისა

შენისაჲ, ხოლო ნე ვილუაწე იგი სწავლითა ჰეშმარიტითა, ვიდრემდის მივაწეი იგი სულისა ცხოვრებასა და ვასწავე იგი, რომელი გუაუწყეს⁵ წმიდათა⁶ წინაწარმეტყუელთა და მოციქულთა, რომელი-იგი განუშბადა ღმერთმან მოყუარეთა თჳსთა, რამეთუ მტერ იყო და დავაგე ღმერთსა. ხოლო მან შეიწყნარა და განეყენა უღმრთოებასა თქუენსა. ხოლო მეფემან ჰრქუა: არა მნებავს მოკლვაჲ შენი, ვიდრე არა განგვიკითხო სრუ-

ლიად⁷. და აღსუა იგი საჰედარსა და წარვიდა პალატად თჳსად. ხოლო მას ვითარცა⁸ ესმა, სულთ-ითქუნა⁹ და¹⁰ იწყო მწუხარებად, და იტყოდა გულსა შინა თჳსსა: ნუუკუე შეშითა სატან-

1 ხარ BCD. 2 აცთუნე BCD. 3 მასუედრებ] მასუარებ BCJ. 4 ამათ] ამით C, ამითა BD. 5 გაუწყეს C. 6 წმიდათა] — J. 7 სრულიად] — J. 8 ვითარცა] რაჲ BCD. 9 -ითქუა BC. 10 სულთ-ითქუნა და] — J.

C

ჩინებულთაგანი, [96] რომელი ფარულად
 ჰმონებდა უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა და
 იცოდა კემშარიტი, და სახელი მისი ბარაქია.
 და იყო ტომი ძისა მეფისაჲ. ესე ზედა-მიიწია
 მანქანებთა მათა, რამეთუ შე-ოდეს-მე-
 მთხუნელ იყო ნაქორისა და სიტყუაჲ ეყო
 მის თანა ცილობისათჳს¹ შჯულისა. ესე კაცი
 ღამე მოვიდა ძისა მეფისა და ჰრქუა მას:
 არა ბალაჰვარ არს კაცი ესე შეპყრობილი,
 არამედ მსგავსი არს მისი, რომლისაჲ ვერ
 შესაძლებელ არს გამოცნობაჲ მისი მისგან
 ხატითა და ფერთა და კმითა და სიტყუთა,
 და სახელი ჰ[რ]ქუან ნაქორ. და კაცი ეს[ე]
 უღმერთოჲ არს და არს იგი შჯულსა ზედა
 მეფისასა. და განუმარტა ყოველი განზრახ-
 ვაჲ მეფისაჲ და ვითარ საცთურ[ა] უგებენ
 მას ამით ჯერითა. მაშინ განიხარა იოდასაჲ
 სიხარულ[ს]ითა დიდითა და განიშორა ტკი-
 ვილი იგი, რომელი აქუნდა წმიდისა ბალა-
 ჰვარისთჳს. და განიღიერდა ძლევედ საცთუ-
 რისა მის, რომელი დაურწყეს მას, და უბრძა-
 ნა, რაჲთა არავის უთხრას ბარაქია საქმე
 ესე.

45. [დ]ა ხვალისაგან აღდგა მეფე და წარ-
 ვიდა ძისა თჳსისა და ჰრქუა მას: შეილო ჩე-
 მო. არავის ზედა მოიწია ესოდენი სიხარული,
 ვითარ ჩემდა მოიწია შენთჳს, და არცა ვის
 ესოდენ გარდაეცქა სიხარული მწუხარებად
 და ტკივილად, ვითარცა მე შენ მიერ, რამე-
 თუ წარმიკუთეთ იმედი ჩემი შენდამი და
 დაჰყენე სინტიციე ზურგისა ჩემისაჲ და და-
 აბნელე სინათლე თუალთა ჩემთაჲ და მოაწიე,
 რაჲა-იგი ეცკრალებოდე შენთჳს. და შეუ-
 რაკა-მეყო ცხორებაჲ და კადნიერ ქმნილ
 ვიყავ სიკუდილსა ზედა, რაზეთუ ვჰგონებ-
 დი, ვითარცნედ ნაცვლი [97] ჩემი ხარ შენ

D

ჯველთაჲთა¹, რომელ მოწეენად-
 არიან² მის ზედა ბრძანებითა³
 მამისა ჩემისაჲთა⁴, სულ-მოკლე
 იქმნეს და⁵ შეშინდეს, და იწყოს.
 ჩემდა წინააღდგომად, რაჲთა და-
 ვემორჩილო⁶ ბრძანებასაჲე მამისა-
 ჩემისასა. ამისთჳს⁷ ტიროდა და-
 იტყოდა: უფალო, რად მიეც მო-
 ნაჲ შენი ბალაჰვარ ჳელთა უსჯუ-
 10 ლოჲსა მეფისათა და რად არა-
 დაძუარე თუალთაგან მათთა? ხო-
 ლო მონაჲ იგი იყო ფარულად⁸
 მოყუარე ქრისტესი და ჰრქუა:
 ძეო მეფისაო, ნუ მწუხარე ხარ,
 15 რამეთუ არა ბალაჰვარ არს, არა-
 მედ ნაქორ მსგავსი მისი. და ამას
 ზედა განიხარა იოდასაჲ და აღი-
 დებდა ღმერთსა.

45. და განიტქუა ჰანბავი⁹, ვი-
 20 თარმედ შეიპყრა მეფემან ბალა-
 ჰვარ. და ხვალისაგან აღდგა მეფე,
 და წარვიდა ძისა მისისა და ჰრქუა:
 შეილო ჩემო, არავის ზედა მოი-
 წია ესოდენი სიხარული, [99] ვი-
 30 თარ ჩემ ზედა მოიწია შენთჳს. და¹⁰
 შენ¹¹ ყოველი იგი სიხარულს ნწუ-
 ხარებად და ურუად გარდამიქციე-
 და¹² დააბნელე სინათლე თუალთა
 ჩემთაჲ, და მოაწიე იგი, რასაცა¹³
 35 ვეკრალებოდე შენთჳს. ხოლო
 მე¹⁴ ვიგონებდი, რაჲთა შემდგო-

1 ო ცილობისათჳს ცილობისათჳს.

2 ო სატანჯულისათა BCD. 3 მოწეენად არიან მოუწეენად BCD. 4 ბრძანებითა—BCD. 5 მამასა
 ჩემსა FCD. 6 სულმოკლე იქმნეს და—J. 7 დავემორჩილო BC, დავემორჩილოს D. 8 ამისთჳს ამას
 ზედა FCD, ამისთჳსა J. 9 ~ დარულად იყო J. 10 ჰანბავი J. 11 შენი J. 12 და+და J.
 13 რასა J. 14 მე]—ამას BC; მე]—D.

ზ

შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა. ხოლო ამი-
ერთგან მიუყარს სიცოცხლეს და მიძნავს
სიკუდილი. რამეთუ განაცრუვე იმედი ჩემი
და განანტყუენ სასოებაჲ ჩემი და მახარე
სიურვილეს თავისა შენისაჲ სმენით შენითა
ქადაგთავან სიცრუისათა, რამეთუ შთაჰყარ-
დი საბრკესა მას, რომელსაცა მეშინოდა
შენთვის, და გაკრძალებდი ყოვლითა ძალითა
ჩემითა და განგაშორებდ მისგან. ხოლო შენ
სიუცბითა შენითა და სიყრმიითა და უპეტრე-
ბითა სამართალთა წილ მეუბნისათა ნიობადე
წარსაწყედელი თავისა შენისაჲ ანუ არა
მაჰად და მშობელი შენი ვარა? და შენ დაუ-
ტევე შჯული ჩემი და წინააღუდეგ ნებასა ჩემ-
სა თავ-მოთნებით და ექუ შჯულაჲ საჲ [სა]
შენსა და შთაუსიენ წინაძონი შენნი [ველთა]
[v] კაცთა ცრუთა და მაცთურთასა, რომელნი
მიგიყვანებენ მწუხარებად და შთაგადებენ
წარსაწყემდელსა. არა შეიკდიმეჲ განმწარე-
ბაჲ სიიარულისა ჩემისაჲ შენთვის? და არცა
თუალ-მახუენ აღძრუად ნაწლევთა ჩემთა ტკი-
ვილით შენ ზედა, და ამას თანა შეურაცხ-ჰყავ
მადლობაჲ ღმერთთაჲ მონიკებულთა კეთილთა
მათთა ზედა, რამეთუ არა შეიწყნარენ იგინი
და დაამრწემე მამაჲ შენი, რაზეთუ არა შე-
იწყნარე სწავლაჲ მისი ცხორებასა მისსა და
არცა ნაცვალ ექმენ მას შემდგომად სიკუ-
დილისა მისისა. და არა უცხო არს ესე მო-
წყენადთავან ჟამთაჲსა და ძლევისაგან ეშმა-
კისა, და არცა კუალად საკრკველ არს მო-
ქტევაჲ შენი ნებასა მამისა შენისაჲ.

მიუგო და ჰრქუა იოღასაფ: შენ, მეფეო,
გამოაცხადე საქმე ჩემი, რომლისაჲ არ[ლა]
[მხ]მინდა გამოცხადებაჲ მისი წინაშე შენსა,
რათამცა მხიარულად შეგენელსა საქმე შენი,
გამოირჩიე თავისა შენისათს და შეიყუარე
იგი და მინდა, რათამცა კეთილად გეჩუენე
ყოვლითა სახითა გარეშითა, რომელი შენ
ვიყუარს ჩემთვის, რათამცა ჟამსა განსლვისა

ყ

მად¹ სიკუდილისა ჩემისა შენ
იყო მეკვდრი მონაგებთა ჩემთაჲ
და სამეფოჲსა ჩემისაჲ. ხოლო შენ
დამიშალე განზრახება ჩემი, რამე-
თუ შთაჰყარდი საბრკესა მას, რომ-
ელსაცა მეშინოდა, რამეთუ² გან-
გაკრძალებდი შენ სავენებელთა
სოფლისათა. ხოლო შენ სიუცბითა
შენითა და სიყრმიითა³ ყოველთა
მათ ვენებათა შთაჰყარდი და წინა-
აღუდეგ ნებასა ჩემსა, და დაუტევე
სჯული ჩემი და შთაუსხენ წინა-
მონი შენნი ჯელთა კაცთა ცრუთა
და მაცთურთასა, რომელთა მი-
გიყვანეს მწუხარებად, რომელნი
შთაგადებენ წარსაწყემდელსა⁴.

მიუგო იოღასაფ მამასა თქსა:
ნენება მე, მეფეო, რათა არა გა-
მოვაცხადო ღმრთის მსახურებაჲ
ჩემი ვიდრე განსლვადმდე ჩემდა
ჯორკთავან, რათა არა გექნე
მომატყუებელ მწუხარებისა, რა-
მეთუ ვიტყოდე გულსა თქსა:
უკუეთუ უწინარეს მამისა ჩემისა

¹ ზ¹ შემდგომად] შენდა BC. ² რამეთუ] ხოლო C. ³ ~ და სიყრმიითა შენითა BCD. ⁴ წარსაწყემდელად J.

C

ჩემისასა არა განმწარებით დაუტევე გული
 შენი ჩემ ზედა. ხოლო უკუეთუმცა განხუედი
 უწინარეს ჩემსა, არამცა თანიერ სასოებისა
 განხუედ ნაცვალებისაგან ჩემისა შემდგომად
 წენსა, რაჟთამცა არა მწუხარებით წარ-
 ვგზაენე სული შენი. და არარამან დამაბ-
 რკოლა წუყევა შენი ღმრთის მსახურებად
 და უწყებად შენდა შჯული ქრისტესი, გარნა
 უზომომან შენმან სიყუარულმან ვნებათა მი-
 მართ და მოძნაურობამან შენმან მცნებათა მი-
 მართ თვისისა ცხოველისათა, რომლისათვისცა
 [v] ვერ შევატყვ მოქცევად შენდა ქეშმარი-
 ტებად, რამეთუ ფრიად საძულელ არს იგი
 წინაშე შენსა. და ამისთვის დავიდევე გონებასა

ჩემსა, რაჟთა პატივ-გვე დაფარვითა ამის საქმისათა შენგან, რო-
 მელსა-ესე ზეჟულსა ზედა ქრისტესსა ვდგა მე სარწმუნოებით შე-
 ურყეველად და რაჟთა არა შეგამთხო ტკივილი და ვნება, გარნა
 საქმისა მოწინაშემდე, რომელი მიძულებს გამოცხადებად ქეშმარი-
 ტებისა, რომლისა თანა არლარა ჯერ-იყოს დაფარვა, არამედ
 განგდება შიშ[ი]სა და სირცხლისა შენისა და განმზადებად წინა-
 აღდგომად შენდა. და მე მეგულეობდა აღსრულება ნებისა შენი-
 სა და გარეშითა ჩემითა და სმენად შენგან საჯედართა და სამოსელთა
 და ქამადათავს, რომელი კმა იყო შენდა განკითხვისაგან შინაგა-
 ნისა ჩემისა. [99] და ესე უწყოდე, მეფე, ვითარმედ გამოძიებად
 საქმისა ჩემისა შემაწუხებელ არს შენდა აწ, ხოლო შემდგომად
 იყოს იგი უმეტეს სიხარულ და მხიარულება შენდა საუკუნოდ.
 და აწ ესე ჯერ-არს შენდა, რაჟთა მცადლო ამას საქმესა ზედა,
 რომელსა ვდგა, ვიდრე ზარი და სირცხლი არს-ლა ქედსა ჩემსა
 ზედა, და მიითულე ჩემგან ყოფა ნებისა შენისა ცხადსა ზედა,
 რაჟთა არა განვაცხადო წინააღდგომად შენი არცა რა გებად შჯუ-
 ლისა შენისა და ნულარას გამოიკითხავ დაფარულთა ჩემთა, რო-
 მელი არა სავნო არს ცხორებასა შენსა და არცა შემდგომად სი-
 კუდილისა შენისა.

ხოლო მეფესა რაჟამს ესმნეს სიტყუანი
 ძისა მისისანი, ავინა და იწყო გზობად და
 სიქადულად მისა, და პრქუა მას: შენ [v]
 ყრმა ხარ და თავ-მოთნე, და [მ]ე გფარედი
 შენ კაცთაგან და განგაშორებდ ვნებათაგან
 დიდებისა და ნუკევისა შენისათვის, და გცევიდი

ღ

განვიდე¹ ჯორცთაგან ღმრთის
 მსახურებასა შინა ჩემსა, კეთილ,
 და უკუეთუ მამა ჩემი წარვიდეს²
 პირველ ჩემსა, არავე წარვიდეს
 შეწუხებულ წინააღდგომისათვის
 მისისა. ხოლო უკუეთუ ენებოს
 უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა,
 შემდგომად სიკუდილისა მამისა
 ჩემისა განვიდე უდაბნოს³, რაჟთა
 მუნ სათნო-ვეყო უფალსა. ხოლო
 აწ უბრლო ვარ წინაშე შენსა,
 რამეთუ შენ გამოცხადე საქმე
 ჩემი.

ხოლო მეფესა რაჟამს ესმნეს
 სიტყუანი ესე, ავინა მას და იწყო
 გზობად ქრისტესა, ქეშმარიტისა
 ღმრთისა.

C

9

მახეთაგან და გრგენათაგან ეშმაკისათა. და განეპოხე გუამი შენი სიჩრებითა და თულნი და სასმენელნი შენნი სიხარულითა, და დაგფარენ ყოველნი საქმენი შემაწუხებელნი, რაჟთამცა სარგებელ გეყო. ხოლო შენ, ალგიტაცა სილაღმან შენმან, მოიწყინე შუებაჲ და განსუენებაჲ და მიივლტი კირად და იწროებად სიუცბითა შენითა და ეძიებ ცხორებასა, რომელ უკუეთუმცა იხილე გეგნოჲ მისი და გამოსცადენ კირნი და იწროებანი შიანი და მრავალ-ფერნი იგი სულნი მომაწყინებელნი მისნი, სცან-მცა ზომი თავისა შენისაჲ [100] და ქეშმარიტად ამისგან (უმეტესმცა) ივლტოდე, ვიდრე შუე-ბათა და განსუენებათაგან. ამისთესცა სამართლად მითხრეს შენ-
 თეს ვარსკულავთ მრაცხუველთა დღესა შობისა წენისასა, ვითარ-
 მედ ყოფად ხარ კაცი უკეთური და უბადრუკი და მოწყინე და მრავალ-ფერი, და არა მიმღებელი კეთილთა ქუეყანისათაჲ. ხოლო მე ვილუაწე უმჯობესი ცხორებაჲ შენთეს, რაჟათა შეგრჩეს ჩუეუ-
 ლებაჲ მისი და წარკდევნენ შენგან ყოველნი მათურნი და მცბი-
 ერნი და წმიდა ვყვ მათგან ქუეყანაჲ ჩემი და დავაცხრვენ ენანი
 კაცთანი სიტყუსაგან საცთურებისა მათისა, და გამოუცხადე კაცთა
 უკეთურებაჲ და სიცრუე [მათი], რომლისათესცა განისხნეს სიძუ-
 ლილით და მოისრნეს ქეშმარიტებით. [ჟ] მერმე შეიკურა ჩუენოეს
 [ეშმა]კი, რამეთუ ვერ შემძლებელ იყო პოვნად ნებასა მისს[ა] ჩუენ
 თანა, გარნა შენ მიერ, და არავინ პოვა ჩუენ შორის უფრო აღვი-
 ლად საძლეველი შენსა. ამისთესცა დაგამტკიცა ბოროტსა ზედა
 გულის სიტყუსა. ხოლო ცვითა მით და ნუკევითა ჩემითა შენდამი
 უფროეს ვინაჲ-მე დაგაახლე, რომელსა-იგი მეშინოდა შენთეს? და
 უკუეთუმცა მიმეშუა განსაცდელთა და გეკამამცა ტბილსა მას
 თანა მწარე, არამცა უმეცარ იყავ სიმწარესა კირისასა და სი-
 ტკობებასა შუეებათასა. ხოლო აწ უმეცარ ხარ სიტკობებასა ამის
 ცხორებისასა, რამეთუ არღა გიხილავს სიმწარე ცხორებისაჲ მის,
 რომელსა შენ ეძიებ.

მიუგო და პრქუა იოდასაფ: არა უწყვი, მეფე, თუ რომლისა საქმისათეს შეწუხებულ ხარ: კეთილისათეს, რომელ მოვილე, [101] ანუ წინააღდგომისათეს ნებისა შენისა. უკუეთუ მოპოვნებისათეს კეთილისა მრისხაჲ, თანა-
 მაც სივლტოლაჲ შენგან და განთავისუფლე-
 ბაჲ უფლებებისაგან შენისა, ხოლო უკუეთუ
 მბრალე მწინააღდგომისათეს ნებისა შენისა
 და გნებაეს წარწმედაჲ ჩემი (რომელი შეაშუს
 ნებასა შენსა) და არა ცხორებაჲ ჩემი, რო-

პრქუა იოდასაფ: არა უწყვი, მეფე, თუ რომლისა საქმისათეს შეწუხებულ ხარ: კეთილისათეს, რომელ მოვიპოვე, ანუ წინა-
 აღდგომისათეს ნებისა შენისა.
 უკუეთუ მოპოვნებისათეს¹ კეთი-
 ლისა მრისხაჲ², თანა-მაც სივლტო-
 ლაჲ შენგნით, რამეთუ არა გნე-
 ბავს კეთილი ჩემი. ხოლო უკუეთუ
 მბრალე მწინააღდგომისა შენსა

C

მელი წინააღმდეგების ნებასა შენსა. ამის გამო ჩანს უზრუნველობა შენი ჩემთვის და მეცა თანა-მაც, ოდესცლა (!) ესე ესრეთ არს, რაჟთა მაქუნდეს იქვ [შენდამი, რამეთუ, ჟ მეფე, არა უფროსს ამის მწუხარება შენი ჩემდამო კეთილთა მათთვის, რომელი მოვიპოვენ მწუხარებისა მის ჩემისა, რომელი მაქუს და-კლებისათჳს შენისა კეთილთა მათთვის საუკუ-ნეთა, რამეთუ მე უფროსდა თანა-მაც ტკივი-ლი და მწუხარება საქმისათჳს შენისა, ვიდრე-ლა შენ ჩემთვის. ხოლო რომელ-ესე სთქუ, ვი-თარნედ ყრმა ვარ, [ქ] ნეტარ თუმცა სიყრმე ესე სიტყუს მიმგებელ გეკმნებოდა დღესა მას საშჯელისასა. ხოლო გინება, რომელ სთქუ ჩემდამო, ნეტარ თუმცა ყოველთაგან სიბილ-წეთა განვერი, გარნა გინებისა ჩემისა. ხოლო სიქაღული შენი, უკუეთუ საქმით აღასრულო ჩემდამო, ვესაღ ღმერთსა, რაჟთა შევერთო რიცხუსა მას წმიდათა მოწამეთასა, [რომელ-ნი]ცა აცხოვენენ ბოროტის ყოფითა შენითა.

ვინ კმნის. ხოლო იგინი სახელის დებითა ღმრთისაჟთა იქმოდეს, რაჟთა ჰრწმენეს ყოველსა⁵ სოფელსა.

- და განაგრძო რაქის გამოძიება სიტყუსაჲ იოდასაფისგან წი-
 25 ნაშე მამისა მისისა, ვიდრემდის იცნა რაქის ღმერთი და თქუა: ყოველსა ქემშარიტსა იტყუს და ჩუენ⁶ ცუდსა შრომასა აღვასრუ-
 ლებთ კერპთა მიმართ. და აღიარა წინაშე ყოველისა ერისა და
 თქუა კმითა მალლითა⁷, ვითარმედ: არაეინ არს ღმერთი ქუეყა-
 ნასა ზედა, გარნა ღმერთი მხოლოა, რომელმან დაჰბადნა⁸ ცანი და
 20 ქუეყანაჲ. და ყოველივე წესი სჯულისაჲ თუთ⁹ აღიარა და იწყო
 ლოცვად და ნარხვად¹⁰.

- ხოლო¹¹ აბენეს მეფე მწუხარე იქმნა სიტყუათა მათ ზედა¹²
 რაქისთა და თქუა: სამართლად დავამწუენ და განვასხენ ქუეყანი-
 საგან ჩემისა მაცთურნი იგი და გრძნეულნი, ხოლო მე კეთილი
 25 მენება ძისა ამის ჩემისათჳს და¹³, მათ შეაცთუნეს იგი¹⁴ სი-
 ყრმითა და ცნობა-ნაკულღევანებითა¹⁵. და¹⁶ აწ ესერა მის მიერ

Q

და გნებაჲს წარწყმედაჲ ჩემი ამის-
 თჳს¹, რამეთუ წინააღმდეგები ნე-
 ბასა შენსა, მეცა თანა-მაც, რაჟთა
 მწუხარე ვიყო შენათჳს დაკლები-
 5 სათჳს კეთილთა მათ, რომელნი
 მოვიგან და შენ ვერ ეზიარები
 მათ, რომელნი-იგი ას-კეცად უზეშ-
 თაეს არიან. ქუეყნიერთა აჰათ,
 ვითარცა შენცა ჰხედად მნათობთა
 10 ზეტათასა². ხოლო სიქაღული შენი
 თუ საქმით აღასრულო, ნეტარ
 ვიყო [ქ] მე, რამეთუ აღრე მივი-
 დე კეთილთა მათ, რომელთა იტ-
 ყოდეს წინაწარმეტყუელნი და
 15 მოციქულთა დაამტკიცეს.

ჰრქუა რაქის: ვინაჲ უწყი*,
 თუ ქემშარიტსა იტყოდეს წინა-
 წარმეტყუელნი და მოციქულნი?
 20 ჰრქუა³: ამით გამო უწყი, რამე-
 თუ იქმოდეს ნიშებსა და სასწაუ-
 ლებსა, რომელი სხუამან⁴ ვერა-

ბ¹ ამისთვის—J. ² ზეტათა BCDJ. ³ ჰრქუა—J. ⁴ სხუათა BCD. ⁵ ყოველსა—J. ⁶ ჩუენ—J. ⁷ კმითა მალლითა და თქუა J. ⁸ დაბადა BCD. ⁹ თუთ—J. ¹⁰ ~ მარხვად და ლოცვად J. ¹¹ ხო-
 ლო]+ანს ზედა BCD. ¹² მათ ზედა—BCD. ¹³ და] მხოლო J. ¹⁴ იგი—BCD. ¹⁵ ცნობა-ნაკულღევ-
 ნობითა BC ¹⁶ და] კულად KCD.

* მოკლე რედაქციის ნუსხებში „ვინ უწყის“, ნამდვილად უნდა „ვინაჲ უწყი“, რადგან ამას
 მოთხოვს პასუხის სიტყვები: „ამით გამო უწყი“.

ზ

არამედ რაჲ სარგებელ არს ჩემდა, რა-
 მეთუ ყრმით მხადი, და მე მიწვეწულ ვარ
 ემისა, რომელსა არღარა მაქუს სიტყუს-გებაჲ
 სიყრმისათჳს ჩემისა. ანუ რაჲ მწუბარებაჲ
 არს ჩემდა გმობისათჳს და ძაგებისა შენ მიერ,
 რომელნი უფროჲს სახარულ არიან და საქა-
 დულ ჩემდა, რომლისათჳს მგმობ და მახრა-
 ლებ. ანუ ვითარ მაქადებ სატანჯველთა, და
 ძირი რისივისა შენისაჲ ესე არს ჩემ ზედა,
 რამეთუ თავს-მიღებდის რაჲმე მცირედი სა-
 ტაჯველი ამის სოფლისაჲ გინებითა ჩემითა.
 ხოლო რომელ-ესე იტყვ კეთი[10^ა]ლის ყო-
 ფათა შენთა ჩემდამო, უწყოდე, მეფე, რამე-
 თუ კეთილთა მათ შენთა წარმავალთა აღ-
 მძრეს სურვილად კეთილთა მიმართ უკუდა-
 ვისა მეუფისათა წარუვალთა. ხოლო უკუეთუ
 მიიძულებ კეთილთა ანათ შენთა განხრწნად-
 თათჳს დატევებასა საშუებელთა მათ საუკუ-
 ნოჲსათა გამოუთქუმელთა, უწყოდე, რამეთუ
 არა სწორ არიან განხრწნადნი უხრწნელთა.
 რამეთუ შენი ესე ანუ მიილო შენვე მცირე-
 ლისა რაჲსამე რისხვისათჳს, ანუ ჯამთა ქცე-
 ვამან მიგჯლოს შენცა და მეცა. ხოლო სიხა-
 რულისა მისთჳს ესრე იტყვს უფალი ჩუენი
 იესუ ქრისტე: და სიხარული თქუენი არავინ
 მიგილოს თქუენგანო *. რამეთუ საქმე ესე
 და ცხორებაჲ, რომელი შენ გამოიჩინე ჩემ-
 თჳს, ტრფიალი და შუენიერი არს, უკუე-
 თუმცა არა ადრე წამავალ იყო. [ჟ] ხოლო
 უკუეთუ გაქუს სიმტკიცე დადგრომისა მისი-
 სათჳს, კეთილ ¹ და საწადელ არს ფრიად,
 არამედ უკუეთუ ვერ გულ-პყ[არ]ობილ ხარ,
 რაჲსათჳს არა შემინდობ დატევებასა მისსა,
 რაჲთა მით მოვიპოვო უსაწადელესი ცხო-

ყ

შესცთა ბრძენთ მთავარი ¹ ესე რაჲის.

მიუგო იოღასაჲ და ჰრქუა:
 რამეთუ ყრმად მხადი და მი-
 წვეწულ ² ვარ ჯამსა და არა ნაქუს
 სიტყუს-გებაჲ წინაშე ქრისტესა
 სიყრმისათჳს ჩემისა. და რომელ
 მაყუედრებ კეთილის ყოფათა ჩემ-
 თათჳს ³ და მიიძულებ დატევებად
 კეთილთა მათ საუკუნეთა წარმა-
 მავალთა ამათჳს და გახრწნადთა,
 უწყოდე, რამეთუ არაჲ სწორე-
 ბაჲ არს უხრწნელთა მათ ⁴ თანა
 განხრწნილთაჲ. ხოლო შენნი ⁵
 ესე კეთილნი ⁶ ანუ მიმიხუნე შენვე

მცირედის ⁷ რაჲსამე რისხვისა-
 თჳს, ანუ ჯამთა ქცევამან მიგჯუ-
 ნეს ⁸ შენცა და მეცა. ხოლო სი-
 ხარულისა ⁹ მისთჳს საუკუნოჲსა
 ესრეთ იტყვს უფალი ¹⁰: და ¹¹ სი-
 ხარული იგი არავინ მიგილოს
 შენგან *. საქმე ესე და ცხორებაჲ,
 რომელ შენ გამოიჩინე ¹² ჩემთჳს,
 ტრფიალ და შუენიერი არს, უკუე-
 თუმცა არა ადრე წარმავალ იყო.
 ხოლო უკუეთუ გაქუს სიმტკიცე
 დადგ[არ]ომისა ¹³ მისისაჲ, კეთილ
 და საწადელ არს, და უკუეთუ
 ვერ გულ-პყრობილ ხარ, რაჲსათჳს

ა ¹ კეთილ| კეთილი. * იოანე 16.22
 ბ ¹ ~ შესცთა ბრძენთ მთავარი მის მიერ BCD. ² მიწვეწილ J. ³ ჩემთას BC, ჩემთა D. ⁴ მათ|—J.
 * შენი BC, შენ D. ⁶ კეთილნი|—J. ⁷ მცირედის J. ⁸ მიგჯუნეს D, მიგჯუნეს J. ⁹ სიხარული C.
¹⁰ უფალი|—C.J. ¹¹ და|—BCD. ¹² გამოაჩინე J. ¹³ დადგრომისა J.

C

რებად. ანუ ვითარ გიკვრს, მეფე, სურვილი ჩემი კეთილთა მათთვის წარუვალთა და არა გიკვრს წეკუთებად თავისა შენისაჲ საშუებელთა ამის სოფლისა წარმავალთა. ხოლო რონცღ-იგი სთქუ, ვითარმედ აოტენ ჩემგან მცბიერნი და მაცთურნი და გრძელნი და დააცხრვენ ენანი კაცთანი სიტყუათა მიწართ მათთა, ესე უდიდესი ყოველთა კეთილთა შენთასა არს ჩემ თანა. უკუეთუ ოდენ სახელის დებად საქმეთაჲ მრახუდრე, არამედ არა განმაშორენ ჩემგან, გარნა წმიდანი მღღელნი ქრისტესნი და ნეტარნი მამანი და წინამძღუარნი ცხორებისა ჩემისანი, [103] და შთამაგდვ ადგილსა უდაბნოსა და ურწყულსა თვნიერ წინამძღურისა და შესავედრებელისა სულიერისა, შორის გუელთა და ღრიაკალთა, მვეცთა და ეშმაკთა, რამეთუ წინააღღედჲ ჰეშმარიტსა ქრისტესა ღმერთსა და მოსწყდენ წმიდანი მისნი მართალნი და რჩეულნი წინამძღუარნი ცხორებისანი, რომელთა დათრგუნეს სოფელი ესე შიშისა მათისათჳს ჩემ ზედა. და მარტოდ დამაგდვ შენ მცბიერთა და მაცთურთა და მტყუყართა. ხოლო ღმერთმან და მამამან უფლისა და მაცხოვრისა ჩემისა იესუ ქრისტესმან, ყოვლად ძლიერმან, სულითა წწილითა თჳსითა მომცა მე მეცნიერებაჲ ცნობად სამწმიდაარსებისა მისისა. და მერმე სთქუ განწირულებაჲ და უბადრუკებაჲ და მრავალ-ფერობაჲ ჩემთვის და მოწყინებაჲ სოფლისაჲ [v] და არა დაჯერებაჲ კეთილთა მისთა ზედა, ვითარ არა განწირულ ვიყო, რამეთუ განწირულებაჲ ამის სოფლისაჲ ზოატყუებს მშვდობასა, ნუგეშინის-ცენასა და განსუენებასა. და კეთილ არს ჩენდა უბადრუკებაჲ აქა, რათა მიზეზ მექმნეს ცხორებისა მის საუკუნოხსა წარუვალისა. ანუ ვითარ არა მოვიწყინო სოფელი ესე, რამეთუ იგი მოიწყინებს მოყუარეთა მისთა. ანუ ვითარ არა ვიქცე მრავალ-ფერად,

D

არა შემინდობ დატევებად მისსა, რათა მოვილო უსაწადელესი [100] ცხორებაჲ და ვითარ გიკვრს, მეფეო, სურვილი ჩემი კეთილთათჳს წარუვალთა და არა გიკვრს შეკუთებაჲ თავისა შენისაჲ საშუებელთა ამათ წარმავალთა. აჲ

კეთილ არს აქა უბადრუკებაჲ ჩემი, რათა მიზეზ მექმნეს ცხორებისა მის საუკუნოხსა. და ვითარ არა მოვიწყინო სოფელი ესე, რამეთუ¹ იგი² მოიწყენს³ მოყუარეთა მისთა. და ვითარ არა ვიქცე, რა-

ბ¹ რამეთუ] — C. ² იგი] თუთ BCD. ³ მოაწყენს BCD.

ტ

რამეთუ იგი მრავალ-ფერად ექცევის კაცთა და თუ შენ ზედაცა მოწვევინად არს მრავალ-ფერობაჲ მისი. ანუ ვითარ დაუშჯერდე კეთილთა მისთა, რამეთუ კეთილნი მისნი ბოროტ არიან; დღეს მისცემს და ხვალე მოუღებს და მერმე იზღვევს. აწ, მეფე, კეთილად განიზრახე შენთვის. დიდ არს კეთილი მისი შენ ზედა [104] და სულგრძელებაჲ მისი სინანულად მოგელის. ხოლო შენ მას უჯდები და წინააღუდგები შჯულსა მისსა და არა ინებენ კეთილის ყოფანი მისნი, რამეთუ ჰნებავს მოქცევაჲ ყოველთაჲ სინანულსა ზედა ქეწ-ზარიტსა. ამისთვის მიუშუა ამპარტავანებასა შენსა და არა მიგცა, რომელსა მიეც თავი შენი უღებებასა და ბოროტსა, და არა მოგაგო, რომელი-იგი შენ უყავ მსახურთა მისთა წმიდათა*.

მაშინ გულისწმა-ყო მეფემან, ვითარმედ გულის წყრომაჲ მისი უფროჲს აღაგზნებს გულის წყრომასა მისსა. და შე-ცა-ეშინა, ნუ-უკუე ვერ დაითმინოს სიმკისე სიტყუათა მისთაჲ. და მსწრაფლ აღდგა და წარვიდა პალატად თჳსა დამძიმებული ურვითა და შესულებული ტკივილითა და განცუბრებული გონებითა.

46. [წ] და ხვალისა დღე კუალად მოვიდა მეფე ძისა თჳსისა, და შეიტკბო იგი მკერდსა თჳსსა და მოეხუა ქედსა მისსა, და ეტყოდა: ნუ, შეილო ჩემო, და ნაწლოო მუცლისა ჩემისაო, რამეთუ არა გიღირს ყოველსა შინა შეტყუებასა, თუმცა მექუდი თავსა ზედა ჩემსა და სთქუმცა, ვითარმედ: ღეფსით დაუტეობ უმჯობესსა და მოვიგებ წარსაწყმედელსა და აღვირჩევე საცთურსა, რამეთუ შენ უწყვი სიმტკიცე და შეურყეველობაჲ გონებისა ჩემისაჲ. და უკუეთუ სთქუე, ვითარმედ: დამძიმდეს ჩემ ზედა წესნი ქეშმარიტებისანი და ამისთვის მიმიზიდნეს ნებასა და გულის-

ღ

მეთუ იგი ექცევის¹ მრავალ-ფერად კაცთა; ანუ ვითარ დაესჯერდე კეთილთა მისთა, რამეთუ კეთილნი მისნი ბოროტ არიან. რამეთუ დღეს მისცემს და ხვალე მოუღებს. ხოლო შენ ვერ გულისწმა-გიყოფივს ესე და წინააღუდგები სჯულსა ღმრთისასა და არა ინებებ შეწყნარებად კეთილის ყოფათა მისთა, რამეთუ იგი მოწყალე არს და ჰნებავს² მოქცევაჲ ყოველთაჲ, და ამისთვის მოგაგონაცვალი, რომელ-იგი შენ მიაგებ მონათა და მსახურთა მისთა.

მაშინ ღმობიერ იქმნა ვეფე და გულისწმა-ყო, ვითარმედ შეგონებაჲ მისი უფროჲს აღაგზნებს გონებასა მისსა³. და აღდგა და წარვიდა პალატად თჳსად.

46. და ხვალისა დღე კუალად მოვიდა და შეიტკბო იგი მკერდსა თჳსსა, და მოეხუა ქედსა მისსა და ეტყოდა: ნუ, შეილო ჩემო და ნაწლოო⁴ მუცლისა ჩემისაო, და ნუ ექუე, უკუეთუმცა მინდოდა ბოროტი შენი. და⁵

გ¹ ი ქტვი. გ² ნებაჲ BCD. გ³ მისსა] + სიყრ'ლსა ზედა ღ'რისა BCDJ. გ⁴ ნაწლეო BC. გ⁵ და] — J
* კიდევხუა გადაწყურის ხელით მიწერილი: „ისრუ ჯერ-არს მბიღებაჲ უღმრთოთა და სოფლის. მოყუარეთა“.

C

9

-თქმასა, შენ უწყი და ყოველმან კაცმან მოთმინება¹ ჩემი, [სა-] მართალსა ზედა შჯულისა ჩემისასა². და მრავალ გზის დავაყარეულენ საგანძურნი ჩემნი ტაძართათჳს კერპ[106]თაჲსა და მსახურთა მისთა, და წინა-უყავ ყოველი მონაგები ჩემი, და მრავალ გზის პატივ-[ვ]სცი კაცსა შეურაცხსა ნათესავითი, რაჲმს ვცნი კეთილად სლუვა მისი შჯულსა შინა ჩემსა, ვიდრემდის აღუდგი საჯდომთაჲნ ჩემთა და წინა მივეგები მშდობისა მიცემად მისა და დაედგი წინაშე მისსა, ვითარცა ზონაჲ, ვითარცა მონაჲ რაჲ დგანნ წინაშე უფლისა თვისსა. და უკუეთუ საშუებელთა ძიებისათჳს იყო განზრახვაჲ ესე ჩემი, ვითარ-ესე შენ ჰგონებ ჩემთჳს, რაჲსათჳსმცა მოვწყუდენ მონანულნი კაცნი, რომელთა დაუტევეს სოფელი ესე ჴელთა შინა ჩემთა და არარას მეზიარებოდეს და ა[რ]ცა მაცილობდეს რასამე მას შინა ყოვლადეჲ? რამეთუ მოკლვაჲ და ტანჯვაჲ არა იქმნების, გარნა გულის წყრომისა მიერ და გაჭურვებისა გულისა. და გაჭურ[ვ]ვებისა შინა შფოთი შეამთხვის გულსა და ვნებაჲ სულსა, და მწუხარებაჲ აღიძრვის გონებასა შინა ეამსა გულის წყრომისასა. ანუ ვინ უბადრუკთაგანი შთავარდა ესე ვითარსა საცთურსა, რომელსა შენ ჰგონებ მამისა შენისათჳს, რაჲთამცა ესოდენ მიდრიკეს ვნებათა და გულის-თქუმათა, ვიდრემდის შჯულადნცა დააწესნა იგინი, და წარაგნა მონაგებნი მისნი მათ ზედა, რომელნი შეუდგეს მას, და აღლესა მახვლი მისი მათ ზედა, რომელნი წინა-აღუდგეს მას. და მერმე იცი სამართალი მშჯავრისა ჩემისაჲ და შჯაჲ ქურიეთაჲ და ნუგეშინის-ცემაჲ ობოლთაჲ დ[ა] წყალობაჲ გლახაკთაჲ და ხაშმთაჲ [106] და ტურთაჲჲ უძლურებისა მათისაჲ, და განყოფაჲ საფასეთა ჩემთაჲ მათ შორის, რამეთუ შენ (უწყი, [ვ]ლ) მრავალ გზის ოდესმე მივემთხვი გლახაკთა და ვნებულთა, გინა თუ ობოლთა და ქურიეთა, და ვერ შეუძლი თანა-წარსლვაჲ მათგან, ვითარმედ აღვასრული საწადელი მათი ყოველი. აწ რაჲლა ძალ-გიც, შეილო ჩემო, ძაგებად შჯულისა ჩემისა და იქსაჲ მაგის შენისაჲ ჩემდა მომართ? ანუ იტყვა, ვითარმედ შეესრუტ გზისაგან მართლისა და გაზოგირჩიე არა გამოსარჩეველი და ვდგა არა სათნოსა ზედა? ვითარ უკუ ეკუ გან-

მერმე იცი სამართალი ჩემი და მსჯავრი, თუ¹ ვითარ უსაჯი² ქურიეთა, ობოლთა და გლახაკთა, და განვებნევ საფასეთა ჩემთა მათ შორის, რამეთუ შენ უწყი, ვითარმედ მრავალ გზის მივემთხვი³ რაჲ გლახაკთა, ობოლთა, ქურიეთა⁴ და ულონოთა, და არა თანა-წარვჰჭდი, ვიდრე-იგი არა აღვასრული სათხოვარი მათი. აწ რაჲ ძალ-გიც, შეილო ჩემო, ძაგებად შჯულისა ჩემისა და გმობად წესისა ჩემისა? და შენ ვითარ არა დაჯერებულ ხარ, რამეთუ

ა¹ მოთმინებაჲ] მოთმინებაჲა. ² ჩემისასა] ჩემისათა.

ბ¹ თუ] — J. ² უსჯი DJ. ³ მივემთხვი J. ⁴ და განვებნევ საფასეთა ჩემთა ... ქურიეთა] — BCD.

ტ

ღ

ზრახეასა ჩემსა გამოცდილსა, და განგებასა ჩემსა საცნაურსა, და კეთილად გამონახეასა [ჩემ]სა, საქმეთა დაფარულთა, და შეტყუებასა ჩემსა საქმეთა საეკუელთა და არა უფროას ეჭუ განზრახებათა შენთა, [ყ] რამეთუ მსწრაფლ მიდრიკა გონებაჲ შენი წინამსრბოლმან [ჩ]უევეამან და ირა გამოიცადე იგი და არცა უჩუენე საქმე შენი წინაძილუარსა ბრძენსა და არცა მოძლუარსა მეცნიერსა და არცა ერთგულსა მტკივანსა, და გინა [თუ] გონიერსა გამოცდილსა. ანუ ვინაჲ ნუგეშინის-ცემულ ხარ, თუ არა იხილა ეშმაკმან შენ თანა სიჩქურე და სისუსტე. და ალგამალა, ვითარცა მეცნიერებასა ღმრთისასა ზიგაწია და შეგიმყო საცთური ამის განო ენითა ბირებულისა მის ბალაჰვარისითა. ანუ ვითარ იტყუ საქმესა ამას, რომელსა შეგიყვანა შენ უტებით. და განჰბჰე შენ[თუს] ჰეშმარიტებაჲ და ჩენთუს სიცრუეე თუნიერ გამორჩევისა მართლისა მსაჯულისაჲთა და სარწმუნოასა მოწამისაჲთა და საცნაურისა შეტყუებისა, [107] რამეთუ შენცა, შვილო ჩემო, ესრევე ხარ, ვითარცა ერთი ვინმე, რომლისაცა შჯულისა მპყრობელთაგანი, რომელთა სიცრუეენან მიუს[.] [სა]სმენელთა მათთა და შესცთეს ახალ-სახიობითა მით, და მერმე ემხილა ჰეშმარიტი, არამედ მისწრობილი იგი სიცრუეე დანერგულ იყო გულთა შინა მათთა, და სწორებითა მით უჰეშმარიტესად ჰხედვიდეს სიცრუეესა, ვიდრეღა მათისა სიმართლისა: აწ შენცა ეკრძალე, შვილო ჩემო, რამეთუ მე უწყვი, ვითარმედ კეთილსა გული-გიოქუჲმს, და ესე უმეტესი მადლი არს მონიკებული ღმერთთა მ-ერ შენდა და შენ მიერ ჩუენდა, რამეთუ ძირმან მამათა შენთამან მიგიზიდა. და ყოველთა სა-

იხილა ეშმაკმან შენ თანა სიჩქურე და სისუსტე და ალგამალა, ვითარცა¹ მეცნიერებასა² ღმრთისასა მიგაწია. და ამის განო და-გირწყა საცთური ენითა მის მიერ ბირებულისა ბალაჰვარისითა³. და ვითარ გაჰკჰე⁴ შენთუს ჰეშმარიტებაჲ და ჩემთუს სიცრუე.

ნეცა.
უწყვი, შვილო ჩემო, ვითარმედ უმჯობესსა გული-გიოქუჲმს. და ესე უმეტესი მადლი არს მონიკე-ზული ღმრთისა მიერ შენდა და შენ მიერ ჩემდა, და რამეთუ ძირ-

ა¹ ვითარცა] — D. ² მეცნიერებასა] + ზედა BCD; + ვითარცა D. ³ ბალაჰვარისათა C. ⁴ გაჰ-ბჰე] + ეჰ BCD.

C

ხელით მოაწესებდა და ნათესავთა მოასწავებდა და ცხორებასა მათსა უთხრობდა.

ხოლო იოდანაჲს ვითარცა ესმნეს სი[ტ]-
ყუანი მეფისანი, [ჟ] გულისწა-ყო, ვითარმედ
ენმაკსა საბრჭყე დღურწყამს მისთჳს და ვი-
თარმედ თზნიერ ყოვლისა ღონისა უქმს გან-
მზადებად ბრძოლისა მისისა, და ჰრქუა მე-
ფისა: მეფე, არარაჲ უსაწადელეს არს ჩემდა,
ვითარ საქმე ესე, რაჲთამცა შემიკრიბეს უმ-
ჯობესი ჩემი და დაჯერებოჲ შენი, ხოლო
უკუეთუ დამაკლდეს დაჯერებოჲ შენი თზნიერ
ღონისა, თანა-მაც უმჯობესსა ჩემსა, დაღა-
ცათუ არა გთნდეს შენ, რამეთუ მე ვჰგო-
ნებდ, მეფე, ვითარმედ ცოცხლად განმზრახი
ხარ თზნიერ ყოვლისა ცთომისა, დაღაცათუ
საქმით აღასრულებ საცთურსა. ხოლო აწ
საღმობოჲ გონებისაჲ და განზრახვისა შენი-
საჲ უბოროტესად და უძრგესად საკვრველ
არს, ვიდრე სენსა საქმეთა შენთასა. და აწ
მე თანა-მაც, მეფე, თზნიერ ღონისა, რაჲთა
შევემთავო გონებასა მავას, რომელსა მიუდ-
რე[108]კიხარ შენ სიბრძნითა, რომელი მან-
ლობელი არს მისი, რამეთუ თანა-მაც ზრუნ-
ვაჲ მისთჳს და ძიებაჲ წაშლისაჲ მისთჳს. და
მე არა მნებაეს, მეფე, სიმქისითა მით, რო-
მელსა გაჩუენებ, თზნიერ პატივი შენი, რა-
მეთუ რომელი ზაკუეთ გეტყოდის, იგი არა
ერთგული არს შენი. აწ დააცხრვე აღშფო-
თებაჲ შენი და დაინახე უმჯობესი შენი და
უწყოდე, რამეთუ აღრე მოსიკუდილ ხარ და
ყოველჲა დიდებასა სოფლისასა დაუტეობ
სხუათა, ვითარცა-იგი, რომელნი წარვიდეს
და დაუტევეს საუათა, და მერმე კუალად
აღდგომად ხარ და განკითხვად სიტყჳსათჳს
და საქმისა.

D

მან მამათა შენთამან [ჟ] მიგიზიდა.
და ამით¹ ყოველთა სიხარულით²
მოაწესებდა³.

ხოლო იოდა⁴სათჳს ვითარცა
ესმნეს სიტყუანი ესე, განსლიერდა
გული მისი და ჰრქუა: ჰ მეფეო,
ვინაჲთგან მამანი ჩუენნი ღმრთის
მსახურნი იყენეს, შენ⁵ რად და-
უტევე სჯული მამათა შენთაჲ?
აწ კეთილად მზრახე მე დღეს,
დაღაცათუ საქმით აღასრულებ
საცთურსა, ხოლო აწ საღმობოჲ
გონებისა შენისაჲ ბოროტ არს
და ჯერ-არს⁶, რაჲთა მოსწრა-
ფებით ვილუაწო⁷ კურნებაჲ მისი,
და⁸ თანა-მაც ძიებად წამლისა და
არა ჯერ-არს ჩემ მიერ სიმქისით
მიხსლებოჲ⁹ შენი, რამეთუ მამაჲ
ხარ ჩემი და ფრიად ჯერ-არს
პატივი მშობელთაჲ შეილთა მიერ,
რამეთუ რომელი ზაკუეთ გე-
ტყოდის⁷, იგი არა ერთგული არს
შენი. აწ დააცხრვე შფოთი გუ-
ლისაგან შენისა და დაინახე უმ-
ჯობესი შენი და⁸ უწყოდე⁹, რა-
მეთუ აღრე მოსიკუდილ ხარ და
ყოველსა დიდებასა შენსა სხუათა

¹ ამით — J. ² მოაწესებებე BC. ³ შენ] და შენ BCDE. ⁴ ჯერ-არს] არა ჯერ-არს BCDEJ. ⁵ ვი-
ლუაწოთა. ⁶ და] + აწ BCDE. ⁷ მიხსლებოჲ (ასეა! მხილებოჲ?) ⁸ გეტყჳს A. ⁹ აწ დააცხრე ..
უწყოდეთა შენი და] — C. ¹⁰ უწყოდე] ამას გონებდი BCD.

¹¹ ეს სიტყუაც გასასწორებელი უნდა იყოს, რადგან ერთგულში გასაგებად სწერია მისი ნაცვლი:
„სახელია“. ¹² აქედან იწყება A-ს მომდევნო ნაწყვეტი.

ს

ღ

რაზეთუ არღავინ დაშოშილ არს სოფელსა ამას შინა, რომელმანცა თქუა და ასწავა კეთილი და საქმითა აღასრულა, გარნა კაცნი ესე მონანი ქრისტეს ღმრთისანი, რომელ არიან მეუღაბნოენი, რომელთა ჰრწამს წჳიდაა სამებაა და შჯული მისი წმინდაა, და მისაგებელი უწყიან კაცად-კაცადისა: საშუებელი და სატანჯველი [ქ]. აწ მოიყვანე, ვინ გნებავს შჯულისა მეცნიერი შენი, და ვყოთ სიტყუაა ურთიერთას შჯულისათს სიმართლისა საშჯელითა, ვიდრემდის გამოიწინდეს ქეშმარიტი ცრუესაგან.

ხოლო მეფესა ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ძისა თჳსისანი, დაღუმნა განცკვრებული. და ვითარ მოეგო ცნობასა თჳსსა, იწყო¹ გულის სიტყუად და განზრახვიდა და წინააღდგომად ნებასა თჳსსა. ხოლო ნებაა მისი აცილობდა და ებრძოდა და მოაქსენებდა საშუებელთა და განსუენებათა, რომელ თანა დაჩუეულ (იყო). და ეტყვნ გულის სიტყუაა მისი, ვითარმედ ვერ ძალ-გიც ცხოვრებაა დღე ერთცა თჳნიერ ჩუეულებისა შენისა და ვითარმედ შეწამებაა ცთომილებისა და ჯობნაა სხუათაა [··]რწემე და საყუედრელ არს შენდა. და ყოვლადეე სასობებაა წარკიუეთის განშორებისაგან ჩუეულებისა მისისა და ვერარაა ღონე მოიგონის, [109] გარნა მსახურებავე და დიდებაა კერპთაა.

ა¹ იწყო] და იწყო.

ბ¹ ვითარცა] და BCDE. ² ესე] ესე რაა BCDE. ³ ხედათ BCDEJ. ⁴ წარიტანეს AJ. ⁵ ~ კაცნი სიკუდილმან BCDEJ. ⁶ ~ ეამთა შემდგომად BCDE. ⁷ და] -მამინ BCDE. ⁸ მიეგებვის BCJ. ⁹ გასწავა] + შენ BCDE. ¹⁰ უმჯობესი] + რ არავინ არს სოფელსა ამას შინა A. ¹¹ დაშოშილ არიან] და-შოშილონ BCJ, დაშოშილან DE. ¹² და მათ] მათ BCDEJ. ¹³ და] - A. ¹⁴ სატანჯველი] საშჯელი BCDE. ¹⁵ მამინ] -AJ. ¹⁶ მისისაგან BCJ. ¹⁷ დაღუმნა A. ¹⁸ განცკვრებული AJ. ¹⁹ ~ დღე ერთცა ცხოვრებად BCDEJ.

დაუტეობ, ვითარცა¹-ესე² ხედავ³. რამეთუ წარიტანის⁴ რაა სიკუდილმან კაცნი⁵, სიუანი ეუფლებიან მონაგებთა მათთა. ხოლო შემდგომად ეამთა⁶ ყოველნი აღდგომად ვართ და⁷ მიეგებვის⁸ კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ. აწ ისმინე ჩემი და გჳულად დაიდევ უმჯობესი, რამეთუ არღარავინ არს სოფელსა ამას შინა, რათამცა გასწავა⁹ უმჯობესი¹⁰. ხოლო რომელნიმე დაშოშილ არიან¹¹ უღაბნოთა შინა კაცნი ღმრთის მსახურნი, რომელთა ჰრწამს უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე და მათ¹² იციან მისაგებელი და¹³ სატანჯველი¹⁴. და უკუეთუ გნებავს, მოიყვანე მათგანიცა და შენისა სჯულისა მეცნიერნი და ვყოთ სიტყუს-გებაა და მამინ¹⁵ გამოიწინდეს ქეშმარიტი ცრუესაგან.

ხოლო მეფესა ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ესე ძისა მისისანი¹⁶, დაღუმნა¹⁷ განცკვრებული¹⁸, და ვითარცა მოეგო გონებასა, იწყო¹⁹ წინააღდგომად ნებისა მისისა. ხოლო ნებაა მისი აცილობდა და მოაქსენებდა შუებათა და განსუენებათა, რომელთა შინა ჩუეულ იყო, და ეტყვნ გული[ს]-სიტყუაა მისი, ვითარმედ ვერ ძალ-გიც ცხოვრებად დღე ერთცა¹⁹ თჳნიერ ჩუეულებისა შენისა და ჯობნაა ცა-სიმწარე არს და საყუედრელ.

C

მაშინ ჰპრქუა მეფემან ძესა თჳსსა: შეილო ჩემო, შემაცუთუნა სიტყუამან შენმან და მოვაქციო ზენდა. და აწ არლარა დაეცადლო გამონიება სიტყუათა შენთა და გამონახვა მათი დაწყნარებით. და უკუეთუ ქეშმარიტ იყუნე, უფროას განათლენ გამოძიებასა შინა ჩემსა. ხოლო უკუეთუ ცრუ იყუნენ, გამოჩნდეს მას შინა ცთომილებამ მათი. და მე მეგულეზის კრება და სიტყვა ყოფა სიმართლით და არლარა მძლავრებით, და ებრძანო, რაათა ვმობდეს ქადაგი მიცემად მშვდობისა ყოველთა ზედა ქრისტეანეთა, რომელნი არიან შჯულსა ზედა შენსა, რაათა მოვიდენ კრებასა ამას ჩემსა, რაათა სამართალი სანჯელი აღესრულოს მუნ ცხადად წინაშე ყოვლისა ერისა, რაათა არაიან აქუნდეს შიზეზი რამე და ჰკონებდეს, [v] ვითარმედ მო-რამე-ვიმლაგრეთ, და თქუას ვინმე, ვითარმედ: უკუეთუმცა მე ღუნ ყოფილ ვიყავ, კრებასა მას, მაქუნდა სიტყუა ძლევისაჲო, რომლითა უფრო დაჯერებულ იქმნეს ყოველი ერი, რომელსაცა ზედა განწყდეს საქმე ჩუენი.

47. და დაჯერებულ იქმნა იოდასაჲ სიტყუათა მეფისათა, და ყვეს პეენანი შეკრებისა. და იყო მას ღრესა შ[ინა] კრება დაღა. და გამოვიდეს კერპთ მსახურნი იგი, რაათა სიტყუა-უგონ ნაქორს[ი], რომელი საგონებელ იყო, ვითარმედ ბალაჰვარ არს, რომელი-იგი ზემო ვაქსენეთ, რომელი-იგი მოებირა რაქისს. ხოლო კრებასა მას არაიან დაჰაუდა კრისტეანეთა მორწმუნეთაგანი, გარნა კაცი ვინმე, რომელსა ფარულად აქუნდა სარწმუნოება უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტეს[ი], რომლისა სახელი ბარაქია, ზემოჯაქ[ი] 110 ნებული იგი, რომელმან უთხრა იოდასაჲს ბირებულობა ნაქორისი, ოდეს-

Q

მაშინ ჰპრქუა მას: შეილო ჩემო, შემაცუთუნა სიტყუამან შენმან და მომაქცია შენდა. და აწ არლარა¹ დაეცადლო განძობება სიტყუათა შენთა და გამონახვა [101] მათი დაწყნარებით, და უკუეთუ ქეშმარიტ იყუნენ, უფროას განათლენ გამოძიებასა შინა. და აწ მეგულეზის შეკრება ერისა და სიტყვს ყოფა სიმართლით² და³ არლარა მძლავრებით, და⁴ ებრძანო, რაათა ვმობდეს ქადაგი⁵ მშვდობისაჲ⁶, რაათა⁷ ყოველნი, რომელნი არიან⁸ სჯულისა შენისანი, მოვიდენ კრებასა ამას ჩუენსა⁹, რაათა სამართალი სასჯელი¹⁰ აღესრულოს წინაშე ყოვლისა ერისა, რაათა¹¹ არა სთქუას, თუ მო-რამე-ვიმლაგრეთ, და სამართალსა ზედა გაწყდეს საქმე ჩუენი.

47. მაშინ ბრძანა მეფემან შეკრება ერისა. და გამოვიდეს კერპთ მსახურნი. ხოლო ნაქორ, რომელ საგონებელ იყო ბალაჰვარად, დაღვა მეფისა¹² ძისაჲ¹³.

ხოლო კრებასა მას არაიან დაჰხუდა¹⁴ მორწმუნეთაგანი, გარნა ერთი ვინმე, რომელსა ეპყრა იღუმალ სჯული ქრისტესი.¹⁵ და სახელი მისი¹⁶ ბარაქია. და იგი განემზადა შეწვენად ბალაჰვარისა¹⁷.

1 და] — BCDEFJ. 2 და] — BCDE. 3 ქადაგი] ჟამი BCDEJ. 4 მშვდობასა AJ. 5 რაათა] და რაათა BCDE. 6 არიან J. 7 ჩუენსა] ჩემსა BCDE. 8 სასჯელი E] სჯული ABCDJ. 9 რაათან] და რაათა A. 10 მეფის EJ. 11 ძისა კერძო E. 12 დახუდა J დახუდა E. 13 ~ სჯული ქრისტესი იღუმ:ლ BCDEJ. 14 მისი] + იყო A. 15 ბალაჰვარისა A.

ც

ღ

იგი უდაბნოთ მოეყვანა სახედ ბალაჰვარისა; და ესე განმზადებულ იყო შეწყევნად ბალაჰვარისა¹, უკუეთუ სიტყუასა რასამე ზელა შებრკოლდეს.

და დაჯდა მეფე საყდართა თჳსთა, ხოლო იოდასაჲ ქუეყანასა, რამეთუ არა ინება დაჯდომამა საყდართა ზელა. და იწყო მეთემან სიტყუად კერპთ მსახურთა მიმართ და თქუა: აჰა ესერა თქუენ ხართ თავნი ამის წესისანი და ჩუენ თქუენგან მოვიღეთ, და თქუენ ვმავგეით. აწ ილუაწეთ დამტკიცებად ღღეს, და უკუეთუ გამოჩნდეს და დამტკიცენს იღვეამ თქუენი, იყოს კეთილი მისაგებელი თქუენი ჩემ მიერ ღირაად და უტოთმელობისა თქუენისა. ხოლო უკუეთუ გამოჩნდეს ვმასა ამას თქუენ[სა] [v] სიცრუვე და ტყუილი, არავინ არს უკადნიერეს ჩემსა თქუენ ზელა და არცა ვინ უფრო შეკოდებულ წინაშე ჩემსა და წინაშე ყოელისა ერისა. ვითარ თქუენ, წინაშე მდგომელნო კერპთანო. და მე აღთქუ-
 მამა მიმიცემია ღმერთთადა, უკუეთუ გამოჩნდეს ღღეს სიცრუვე სიტყუათა შინა თქუენთა და იძლინეთ სხჳსა რაჲსამე ძალისგან საშეგლითა სიმართლისადათ, დავღეწო გვრგვნი ჩემი და დავსცე საყდარი ჩემი და დავიყვრო თავი ჩემი და შევეერთო რიცხუსა მონაზონთასა, და დავწუნე ცეცხლითა ღმერთნი ეგე თქუენნი, და მოგწყვდნე თქუენ, წინაშე-მდგომელნი მათნი, და იავარ იქმნენ სახლნი თქუენნი, და ტყუედ მიეცნენ შეილნი თქუენნი. და [იელ]სა დამოვჰკიდნე გუანნი თქუენნი, ხოლო უკუეთუ შეიცვალოს ძლე-
 ვამან, შეიცვალოს პატიემანცა.

მიუგო² და ჰრქუა იოდასაჲ: ქუშმარტიად საშეგლი [111] სამართალი განაწესე, მეფე, და არავინა ჯერ-არს აღარულებამ სიმართლისაჲ, ვანაგა მეფისაჲ. ხოლო მე ჯერ-მიჩნს,

და დაჯდა მეფე საყდართა ზელა, ხოლო იოდასაჲ ქუეყანასა ზელა, რამეთუ არა ინება დაჯდომამა საყდართა ზელა. და იწყო მეფენან პირველად¹ სიტყუად კერპთ მსახურთა მიმართ და თქუა²: აჰა ესერა თქუენ ხართ თავნი ამის სჯულისანი. აწ ღღეს ილუაწეთ მტკიცედ, და უკუეთუ სძლიოთ, კეთილ იყოს მისაგებელი თქუენი,
 და დაჯდა მეფე საყდართა ზელა, ხოლო იოდასაჲ ქუეყანასა ზელა, რამეთუ არა ინება დაჯდომამა საყდართა ზელა. და იწყო მეფენან პირველად¹ სიტყუად კერპთ მსახურთა მიმართ და თქუა²: აჰა ესერა თქუენ ხართ თავნი ამის სჯულისანი. აწ ღღეს ილუაწეთ მტკიცედ, და უკუეთუ სძლიოთ, კეთილ იყოს მისაგებელი თქუენი,

და უკუეთუ იძლინეთ, ესე უწყოდეთ³, დავღეწო გვრგვნი ჩემი და დავსცე საყდარი ჩემი, და დავიყვრო⁴ თმამა თავისა ჩემისაჲ და შევეერთო რიცხუსა მონანულთასა, და დავწუნე ღმერთნი თქუენნი. და⁵ მოგწყვდნე ყოველნი⁶ წინაშე-მდგომელნი მათნი, და იავარ იქმნენ^{6a} სახლნი⁷ თქუენნი^{7a}, და ტყუედ მიეცნენ შეილნი თქუენნი⁸.

ხოლო ძესა თჳსსა ჰრქუა და უჩუენა ნაქორ: აჰა მოძღუარნი შენი და აწ ვუთ ჩუენ წინაშე სიტყჳს-გებამ. და ჰრქუა⁹ იოდა-

1 ბალაჰვარისა| ბალაჰვარისა 2 მიოგო.
 3 პირველად| — A. J. 1 და თქუა| — FCDE, ჰრქუა J. 4 ღწყოდეთ| + რამეთუ BCDE. 5 დავი-
 ყუშრო J. დავიყვრო BCD. 6 და| — J 6 ყოველნი| — FCDE. 6a იქმნენ A. 7 სახლნი J, სახლი A.
 7a თქნი A. 8 თქუენი| + და ცოლნი BCDE. 9 თქუა A.

ტ

რათა სახე ვიყო მეფისაჲ, რამეთუ ქეშმა-
 რიტი განძბჱე. და ჰრქუა იოდასაჲ ნაქორს,
 რომელ-იგი საგონებელ იყო, ვითარმედ ბა-
 ლაჰვარ არს: ამა ესერა შენ უწყი ბალაჰვარ,
 ვითარ სიჩხოებასა და შუებნასა შინა მპოვე და
 მაწვე აღებად წყის შენი და სიქუე, ვითარ-
 მელ: გაქუს სიმტკიცე მას შინა. და მე დაუ-
 ტევე სირცხული მეფისაჲ და წინააღდეგ
 შიშსა მისსა, და თავს-ვიდეგ იწროებაჲ ცხო-
 რებისაჲ და ჯმა-გეც სურვილისათჱს სასუფე-
 ველისა ცათაჲსა, რომელ მახარე და აღმითქუ
 წარუფალობაჲ მისი, და კულად შიშისათჱს
 დაუსრულებელთა სატანჯველთაჲსა, რომელ
 მაქადე. და აწ ესერა შემოკრებულ არს [v]
 სიმრავლე წინააღმდეგობთაჲ და არავინ არს
 მოწამე ჩემდა მათ შორისა და გესმის სამართა-
 ლისა ყოფიდა და მეცა თავს-ვიდებ სამარ-
 თალსა. ხოლო უკუეთუ საცთურ[ი] რაჲმე
 მიგე და კიდე-მყავ საშუებელთაგან სოფლი-
 სათა, რომელნი მოეცნეს კაცთა განსასუენებე-
 ლად, და შენ ჯელოვნებითა შენითა შთამაგდე
 წარსაწყმედელსა მერმესა. და აწ უკუეთუ
 იძლიო სამართლით გინა თუ უძღურებისაგან
 საქმისა შენისა, მსწრაფლ შურ-ვიძიო გულისა
 და ენისა შენისაგან, რამეთუ აღმოგქადნე
 იგინი ჯელითა ჩემითა და მიუყარნე ძალთა,
 რომელნი-იგი უფროჲ თავს-მდებელ არიან
 ტყუელსა და კიცხეებასა, ვიდრე შეილნი მე-
 ფეთანი. და ამას აღთქუმასა დავსდებ წი-
 ნაშე ღმრთისა და წინაშე ანგელოზთა მისთა,
 და ვერ განერე ქეშმარიტად ჯელსა ჩემ-
 სა*.

ჲ

საჲ¹: მეფეო, სამართალი სასჯე-
 ლი განაჩინე, ვითარცა ჯერ-არს
 მეფეთათჱს. და ნაქორს ჰრქუა:
 შენ უწყი, ბალაჰვარ, ვითარ²
 სიჩხოებასა და შუებნასა შინა
 მპოვე და მაწვე აღებად სჯული
 შენი³ და სიქუე, ვითარმედ: გა-
 ქუს სიმტკიცე მას შინა. და მე
 დაუტევე სირცხული მეფისაჲ და
 წინააღდეგ შიშსა⁴ მისსა, და
 თავს-ვიდეგ იწროებით ცხოვრებაჲ
 შიშისა მისთჱს სატანჯველთაჲსა,
 რომელ მაქადე⁵. და აწ ესერა
 შემოკრებულ არს სიმრავლე⁶ წი-
 ნააღმდეგობთაჲ და არავინ არს
 მოწამე⁷ ჩემი⁸ მათ შორის და
 გესმის⁹ სამა[v]რთლისა¹⁰ ყოფიდა
 მეფისაჲ. ხოლო უკუეთუ საცთური
 რაჲმე დამიგე და კიდე-მყავ სა-
 შუებელთაგან. აწ უკუეთუ იძლევი
 ამათ მიერ, ესე მტკიცედ უწყობი⁹,
 მსწრაფლ შური ვიძიო ენისაგან
 შენისა და გულისა, და ჯელითა
 ჩემითა აღმოგწუადნე¹⁰ იგინი და
 მიუყარნე იგინი¹¹ ძალთა. და^{11a}
 ამას ამისთჱს ვჰყოფ, რამეთუ მო-
 ჰკიცხე ძე მეფისაჲ. აწ ამას აღ-
 თქუმასა დავსდებ წინაშე ღმრთი-
 სა და ყოვლისა ამის¹² კრებუ-
 ლისა.

[112]ხოლო ნაქორს რაქამს ესმნეს სიტყუა-
 ნი ესე იოდასაფისგან, გულისჯმა-ყო, რამეთუ
 შთავარდა მთხრებლსა მას, რომელცა ქმნა,

ხოლო ნაქორს რაქამს ესმნეს
 სიტყუანი¹³ ესე, შეძრწუნდა და
 გულისჯმა-ყო¹⁴, რამეთუ შთავარ-

ბ¹ იოდასაჲ ჰრქუა BCDEJ. ² ვითარ.— BCDE. ³ ~ სჯული შენი აღებად BCDEJ. ⁴ შიშ-
 სა Aკ ბრძანებასა BCDE. ⁵ მიქადეგებდნე BCDE. ⁶ სიმრავლე] + კერპთა მსახურთა BCDE. ⁷ მოწამე
 BCDE. ⁸ ჩემი ჩუნი A. ⁹ გესმა A. ¹⁰ სამართალისა A. ¹¹ უწყობი იცოდნე BCDE. ¹² აღმოგწოდნე
 BCDE. აღმოგწოდნე C. ¹³ იგინი — BCDE. ¹⁴ და] — A. ¹⁵ ~ ამის ყოვლისა BCDEJ. ¹⁶ ესმა სიტყუა
 BCDE. ¹⁷ ყო] — BC.

* ამ გვერდის ქვემოთ კიდევ სწერია: „და ჰყრობილი ნაქორ ორ კერძოვე და ყუელი (!) გას-
 წბილბ[...].“

ს

და იხილა ბოროტი და წარწყმედა თავისა თვისისა და მოწვენა სიკუდილისა მის ზედა ორ კერძოთვე. და ცნა, რამეთუ ვერარაათ განერეს საშჯელსა, გარნა შეელთა და შეწყენითა შჯულსა. ბალაჰვარისსა ყოვლითა გულთა და ძალითა მისითა, რათა დაამშვდოს ძე მეფისა მისგან. ხოლო მეფისაგან ჰგონებდა წენდობასა შეთქმულებისა¹ მათისათს. და აღალო პირი თჳსი ნაქო[რ] და იწყო ძაგებად კერათა მიმართ და მსახურთა მათთა, და მერმე ქებად შჯულსა ქრისტეანეთასა და წესთა მათ წმიდათა, რომელსა ვერცა ბალაჰვარ მისწუთებოდა ეგოდენ განმკუთვლთა [v] სიტყუათა² და წულილადთა პასუხთა, რამეთუ ვერეს ჰელ-ჴიფებოდა წინააღდგომად მისა მზორველთაგანსა კერათასა ერთსაცა ზედა სიტყუასა მისსა.

ხოლო იოლასათ ნეტარი იხარებდა სულითა. და განბრწყინდა პირი მისი მადლითა სულისა წმიდისაჲთა და ჰმადლობდა და აღიდებდა ღმერთსა და მამასა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა, რომელმან განაძლიერა შჯული წმიდა მისი პირითა წინააღმდგომთა მისთაჲთა. და განაგრძევს სიტყუს-გებაჲ მათ შორის. და აღივსო მეფე გულის წყრომითა წარმატებისათს ნაქორისა, და არა უნდა შურის გებაჲ მისგან წინაშე ერისა სირცხვლისაგან, რათა არა გამოუჩნდეს ერსა მიდრეკაჲ მეფისა სიმათლისაგან. და (თ)ქუა მეფემან გულსა შინა თჳსსა: ეს[ე] ბოროტი მე თუთ მოვიხადე თავისა ჩემისათს. და იწყო თუთ მეფემან სიტყუს-გებად და ცილობად ნაქორისა². და ვითარ [113] მისცნა სიტყუანი ფიცხელნი და მას შინა დასცნა ზარის მისი, და შეშინდა ნაქორ, ნუჴუკუე არა თავს-იდვას მეფემან ეგოდენი წარმატებაჲ მისი

ღ

და მთხრებლსა მას, რომელ ქმნა³, და ცნა, რამეთუ ვერაჲთ ღონის ძიებითა² განერების, გარნა ქრისტეს აღსარებითა და შეელითა სჯულსა ბალაჰვარისსა³. ხოლო მეფისაგან ჰგონებდა წენდობასა შეთქმულებისა მისთს, რომელ⁴ დაედვა. და აღალო⁵ ნაქორ პირი თჳსი⁶ და იწყო ძაგებად კერათა მიმართ და ქებად ქრისტესსა და მყოფთა სჯულისა მისისათა. და წარმატებოდა სიტყუაჲ მისი ესრეთ^{6a} კეთილად, რომელ ვერცა ბალაჰვარ⁷ მისწუთებოდა⁸ სიტყუს-გებასა მას კერათ მსახურთა მიმართ.

ხოლო იოლასათ იხარებდა სულითა და განბრწყინდა პირი მისი და ჰმადლობდა ღმერთსა, რომელმან განაძლიერა სჯული მისი პირითა წინააღმდგომთა მისთაჲთა, და განაგრძევს სიტყუს-გებაჲ მათ შორის. და აღივსო მეფე გულის წყრომითა⁹ ნაქორისთს, წარმატებისათს სიტყუათა მისთაჲსა და ვერას ამხილებდა მას სირცხვლისაგან ერისა^{8a}. და^{9a} თქუა¹⁰ მეფემან გულსა თჳსსა: ესე ბოროტი მე თუთ^{10a} მოვიხადე თავისა ჩემისათს. და თუთ იწყო მეფემან სიტყუს-გებად და ცილობად ნაქორისა¹¹. ხოლო¹² ნაქორ მიუგნა¹³ სიტყუანი ძლიერნი, რომლითა არცხუენდა¹⁴ მეფესაცა და არა შეშინდა ზარისაგან მეფისა შიშინ-

ბ¹ შეთქმულებისა. ² ნაქორისა.
 ბ¹ ქმნა] თხარა BCDE. ² ღონის ძიებით BCD. ³ ბალაჰვარისათა BCDE. ⁴ რომელ] + პირველ BCDE. ⁵ აღილო BCD. ⁶ თჳსი] — BCD. ^{6a} ესრე A: ⁷ ბალაჰვარ] + მისა BCDE. ⁸ მისწულებოდა BCDE. ^{8a} ერისა]—DE. ⁹ ~ გულის წყრომითა მეფე BCDE, J, და]—რ⁹ D. ¹⁰ თქუა] ჰრქუა J. ^{10a} თუთ მვით BC, მოვით D. ¹¹ ნაქორისსა A, J. ¹² ნაქორისა ხოლო] — C. ¹³ მიუგო DE. ¹⁴ არცხუნა A.

ჯ

ცილობასა ზედა მისსა და დააბრკოლა ზოგი სიტყვს-გებამ მისი. და განძლიერდეს მას ზედა კმანი მზორველთანი, რამეთუ ნებით მოაკლო ნაქორ შიშისათჳს მეფისა. ხოლო მეფე და ყოველი ერი მისი ყოველითა ძალითა მათითა ილუწ[ი]დეს. და დამწუხრდა დღე მას შინა, და არავეს ზედა გამოჩნდა ძლევამ განცხადებული. [ხოლო] ძემან მეფისამან ჯერ-იჩინა შენდობამ ნაქორისი მოკლებისათჳს წინააღდგომასა მეფისასა და შეშინდა ბოროტის ყოფისათჳს მისისა მას ზედა.

და ჰრქუა იოდასაჲ მეფესა: შენ, მეფე, [v] დღეს სამართალსა ზედა ჰყავ დასაბამი საქმისა ჩუენისაჲ. ხოლო აღსასრულიცა ეგრედ იყვენ. აწ ყავ ჩემ თანა ერთი ორთაგანი: ანუ მომეც მე მოძღუარი ჩემი, რამათა დაადგრეს ჩემ თანა და ვიწურთიდეთ სიტყუათა ზჯულისა ჩუენისათა; და ამას თანა უშიშოებაჲცა აქუნდეს, რამათა არა შიშისაგან დააკლოს სიტყუამ ქეშმარიტებისაჲ. და შენ წარიყვენ მოძღუარნი შენნი და ყავ მათ თანა, ვითარცა გნებავს. ანუ კუალად მე მომცენ მოძღუარნი შენნი და შენ წარიყვენ მოძღუარი ჩემი. ხოლო უკუეთუ მოძღუარნი ზენნი და ჩემიცა შენ წარიყვენ და მოძღუარნი შენნი იყვენ მშდობასა და განსუენებასა შინა და ჩემი განწირულ იქმნას ჩემგან, და იყოს ზიზსა და კდემასა შინა. ესე დიდი მცლავრებისა ჩუენებამ არს და არა სამართალი. [114] ხოლო მეფემან არა ინება მიცემამ მზორველთამ ძესა მისსა, ნუ-უკუე მიაქცივნეს კერპთ მსახურებისაგან სიტყუამცნიერებითა მისითა, და რამეთუ ესვიდაცა ნაქორისგან ღონესა და შეთქმულეზისა აღსრულეზისა იდუმალ. და მი[ს]ცა ნაქორ

ღ

სათჳს იოდასაფისა¹.

და დაღამდა და ვერვისკე² გამოჩნდა ძლევამ. რანეთუ ნაქორ უკლებდა მეფესა სირცხვლითა.

ხოლო იოდასაჲ ჰრქუა მეფესა: აჰა მეფეო³, არა სადაჲთ⁴ გამოჩნდა ძლევამ. აწ ყავ⁵ სხუამცა⁶ სამართალი და მოძღუარი ჩემი დაუტევე ჩემ თანა და შენი⁷ შენ თანა.

ხოლო მეფესა ენება ნაქორის შეგონებამ [102] იღუმალ, რამათა არა წინა-აღუდგებოდის სიტყვს-გებასა მას, გარნა⁸ ნაქორ-ეგრეცა⁹ დაუტევა¹⁰ სათნოესათჳს ძისა თჳსისა და ესვიდაცა^{10a} ნაქორისგან¹¹ მოკლებასა¹² სიტყვს-

ბ¹ შიშისათჳს იოდასაფისა] — BCDE; იოდასაფისა A. ² ვერვისკე] არავეს BCDE, არავეს-ჲ J. ³ აჰა [ეფეო] — BCDE. ⁴ სადაჲთ BCDE. ⁵ აწ ყავ] — BCDE. ⁶ სხუამცა] სირყუამცა BCDEJ. ⁷ შენი] — C, ზენნი A. ⁸ გარნა] და BCDE. ⁹ ეგრეთვე BCDE. ¹⁰ დაუტევა] + მეფემან BCDE. ^{10a} ესვიდა A. ¹¹ ნაქორს BCDE, ნაქორისგანცა A. ¹² მოკლებად BCDE.

C

ძესა თვისსა, და წარვიდა ძე მეფისაჲ პალატად თვისსა. და წარიყუა(ნა) ნაქორ მის თანა. და ეგონა ყოველსა მას ერსა, ვითარმედ ბალაჰვარ არს იგი.

ხოლო იოდასაჲ, ძემან მეფისამან ჰრქუა ნაქორს იღუმალ ღამით: მე უწყი, რამეთუ შენ ნაქორ ხარ და არა ბალაჰვარ, და მე დაგიცევ შენ, ნაქორ! და აწ მხიარულ იყავ, რამეთუ დღეს მრავალი კეთილი ჰქმენ და და ფრიად შემწე ექმენ შჯულსა წმიდასა ღმრთისასა სიტყუს-გებთა შენითა. ხოლო იე წარმოგიყვანე, რაათა დაგიცვა ბოროტისაგან მეფისა, არამედ არა შევიწყნარებთ შეწვენასა შენსა [v] შჯულისა მიმართ პირითა უნებლო-ბისაჲთა, არამედ გონებასათა დაიდევ და კმა-ეც სახარებასა ძისა ღმრთისასა და მოედ სამართლად აღსაარებითა ქრისტესითა და შჯულისა მისისაჲთა, და მოელოდე მოსაგებელსა და სატანჯველსა მისსა, რამეთუ ადრე წარმავალ ხარ, ვითარცა წარვიდეს უწინარესნი შენსა, და ნუ აღირჩევ საშუებელსა წარმავალსა წარუვალთა ზათ კეთილთა წილ ქრისტეს მიერთა. ჰრქუა ნაქორ: შემიწყნარებები, ძეო მეფისაო, რომელსა-ესე მაწუევ, და მრწამს ღმერთი და ვწამებ, რამეთუ ყოველივე მის მიერ არს და მიაგებს მისაგებელსა საქმეთაგზრ საუკუნესა. და მე შეურდები ღმერთსა ცოდვათა ჩუათათს, რამეთუ იგი თავადი მოწყალე არს და უწყი, რამეთუ ერთგულებით მაწუე საქმე ესე. [115] და აქამომდელსა უწყოდე კეშმარტებაჲ, არამედ შეუდევ ნებასა ჩემსა და მიძნდა განშორებაჲ მამულთაგან შჯულთა და წესთა ცულდა. ხოლო შენ, ძეო მეფისაო, გიხაროდენ პატივსა შინა ღმრთისასა და კეთილთა მისთა მოსაგებელთა, უკუეთუ დაადგრე ნებასა ზედა მისსა. და მე გაზრახებ, რაათა

D

გებისასა¹ შეთქმულებისა მის მათისათს.

ხოლო ძემან მეფისამან იღუმალ ჰრქუა ნაქორს: უწყი მე საქმე შენი², რამეთუ ნაქორ ხარ შენ³, ხოლო გიხაროდენ, რამეთუ დღეს⁴ კეთილად იღუაწე ღმრთის მსამეთუ მას დღეს ფრიად არცხენე და ბოროტი ჰნებავეს შენი. ხოლო⁵ ჩუენ არა შევიწყნარებთ შეწვენასა შენსა პირითა უნებლითა⁶. ხოლო შენ უკუეთუ გულისკმა-გიყოფიეს საქმე შენი, ზეცით იყოს⁷ შეწვენა შენი, და თუ არა, ვითარ⁸ წინააღმდეგ სიმრავლესა ესოდენისა ერისასა! აწ მოვედ გულისკმის-ყოფად და კმა-ეც⁹ წოდებასა ღმრთისასა და მო[ვ]ქელ¹⁰ სარწმუნოებასა მისსა, აღილე ჯუარი და შეუდევ ქრისტესა. ჰრქუა მას ნაქორ: შემიწყნარებიეს, ძეო¹¹ მეფისაო, რომელსა-ესე¹² მაწუევ, და მრწამს ერთი ღმერთი და მიცნობიეს, რამეთუ¹³ ყოველი მის მიერ არს. და აწ მე შეურდები ცოდვათა ჩემთათს, რამეთუ იგი თავადი მოწყალე არს და ელის მოქცევასა ცოდვილთასა. ხოლო შენ, ძეო მეფისაო, გიხაროდენ, უკუეთუ დაადგრე¹⁴ ნებასა მისსა. და მე გაზრახებ, რაათა პატივ-სცე მამასა შენსა და სიმარჯუთ ჰყო¹⁵

ბ¹ სიტყვს გებისათს BCDE. ბ² ~ შენი საქმე BCDEJ. ბ³ შენ] — AJ. ბ⁴ ~ დღეს რამეთუ A. ბ⁵ ხოლო] და აწ BCDE ბ⁶ უნებლითა D. ბ⁷ იყო AC. ბ⁸ ვითარ] ვითა BCDEJ. ბ⁹ და კმა-ეც] — BCDEJ. ბ¹⁰ მოვედ] — BCDEJ. ბ¹¹ ძეო] — C. ბ¹² რომელსე A. ბ¹³ რამეთუ] ვითარმედ A. ბ¹⁴ დაადგრე J. ბ¹⁵ ჰყო] — D.

ზ

პატივსცე მანასა შენსა და სიმარჯუთ ჰყო ცხორებაჲ შენი მის თანა, ვიდრემდის გზა-გცეს შენ ღმერთმან. და შენ უწყი, ძეო მეფისაო, ძალი და განზრახვება შეთქმულობისა ჩუენისაჲ, და ანუ ვითარითა სიტყუთა შევემთხვე მეფესა, რომლისაგან თანა-მაც სირცხული პირისაგან მისისა, რამეთუ სხუა იყო სასობება მისი ჩემდამო და სხუა პირი გამოჩნდა ჩემგან. და აწ გვედრებო, რაჲთა მიჯმენ განალვად და ყოფად უდაბნოსა მონათა მათ თანა ქრისტესთა, და შემდგომად მცირელთა ჟამთა კულად მოვიქცე შენდა, უფალსა თუ უნდეს. [v] და [ნე]ბა-სცა ძეპან მეფისამან, და დაუტევა მშულობაჲ და ულოცა და წარვიდა საესე სარწმუნოებითა ქრისტესითა და ფრიად ინანდა პირველთა მათ მედგრობათა მისთა¹ ზედა. და იყოფოდა მძოროთა თანა სახითა და წესითა ქეშმარიტთა მონაზონთაჲთა. რომელთა ესმა ესე, მისცეს ღიდებაჲ ქრისტესა ღმერთსა ჩუენსა.

და მიიწია ჰამბავი ნაქორისთჳს მეფისა და სასო-წარკუეითლ იქმნა ინედისაგანცა მისისა, რომლითა ჰგონებდა მიქცევასა ძისა თჳსისასა მის მიერ. და მიერიოთგან დააცადა მეფემან ცილობაჲ ძისა თჳსისაჲ და იწყო შეურაცხ-ყოფად საქმესა კერპთასა, და მრავალსა ზედა აჩუენა უღებ-ყოფაჲ საქმისა მათისაჲ [116] და უპატიოებაჲ მზორველთა მათთაჲ, გარნა ვერევე დაიდვა გონებასა თჳსსა დადგრომაჲ წესსა ზედა ღმრთის მსახურებისასა. ხოლო იოდასაჲ აჩუენა მეფესა კეთილი მეგობრობაჲ, ვითარცა-იგი ამცნო ნაქორ, და არა ყუედრებაჲ საქმეთა ზედა მისთა.

48. და შენდგომად მცირელთა მოიწია ღღესასწაული კერპთაჲ, რომელი

ყ

ცხორებაჲ შენი მის თანა, ვიდრემდის¹ გზა-გცეს შენ² ღმერთმან. ხოლო მე მრცხუენის პირისაგან მამისა შენისა, რ³ მოვეყვანე შენწედ მისდა, ხოლო მე წინააღულდე შეთქმულებისა თქუენისათჳს⁴, რამეთუ ფრიად შეგეშინა შენგან. და აწ თანა-მაც მე სიულტოლაჲ პირისაგან მამისა შენისა. ხოლო შენ განმიტევე და წარვიდე უდაბნოს⁴ და, უნდეს თუ უფალსა, კულად მოვიდე შემდგომად⁵ ჟამთა თქუენ წინაშე. ხოლო მე მრწამს მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ და აღვიარებ მის. და ნებ[ა]-სცა ძეპან მეფისამან, და დაუტევა მშულობაჲ და წარვიდა ნაქორ საესე სარწმუნოებითა⁶.

ხოლო ცნა რაჲ მეფემან, სასო-წარკუეითლ იქმნა ნაქორისგანცა. და დააცადა ცილობაჲ⁷ ძისა თჳსისაჲ⁸, და იწყო შეურაცხის-ყოფად⁹ საქმესა კერპთასა¹⁰ და უპატიოდ ჰყენის¹¹ წინაშე მღგომელნი¹² კერპთანი.

48. და შენდგომად მცირელი-სა¹³ მოიწია ღღესასწაული კერპ-

ა¹ მისთა]+მისთა.
 ბ² ვიდრე A. გ³ შენ — A. დ⁴ თქუენისა A. ე⁴ უდაბნოსა BCD. ვ⁵ შემდგომად შენდა BCD. ზ⁶ ~ სა-რწმუნოებითა საესე BCDE. თ⁷ ცილობა A. ი⁸ თჳსისაჲ მისისა A. კ⁹ შეურაცხება BCDJ. ლ¹⁰ საქმესა კერპთასა] კერპთა მიმართ BCDEJ. მ¹¹ ჰყვეს BCJ, ყუნეს D, ჰყუნა E. ნ¹² მღგომნი A. ი¹³ მცირე-ღისა] — BCDEJ.

ტ

დიდად აღიდის მეფემან, ხოლო ქურუმთა მათ ვითარ იხილეს მეფისაგან შეურაცხებაჲ კერპთაჲ და მსახურთა მისთაჲ, შეშინდეს, ნუუკუე არა მივიდეს მეფე დღესასწაულსა მათსა და არა უზოროს კერპთა, და სრულიად შეურაცხ იქმნენ. მაშინ აღდგეს და მივიდეს კაცისა ვისამე, რომელი იყოფოდა უდაბნოთა და მთათა შინა, დაკლებული და კიდე-ქმნული ორთაგანვე (ცხოვრებათა, [v] რომლისა სახელი თედმა. ხოლო კაცი იგი იყო შჯულისა მათისაჲ და ფრიალი სასოებაჲ აქუნდა მეფესა მისა მიმართ და ყოველსა ერსა მისსა, ვიდრემდის ჰგონებდესცა, ვითარმედ წვამა და [მ]ზეცა მისითა ლოცვითა მოეცემის ქუეყანასა მათსა.

და მოიყვანეს კაცი იგი მეფისა, რაათა განაძლიეროს და აღმოაქებურას იქვ გულისაგან მისისა. და ვითარცა იხილა მეფემან¹ კაცი-იგი, შე-რაჲ-ვიდოდა იგი წინაშე მისსა, და არარაჲ ემოსა, გარნა ძუელი რაჲმე შემოედგა წელთა ზედა, და კუერთხი აქუნდა ქელთა მისთა. და მრავლით ეამითგან არა ეხილვა იგი მეფესა. და ვითარცა იხილა იგი მეფემან, აღდგა მსწრაფლ და დაეარდა წინაშე მისსა, თაყუანის-სცა და² ამბოზს-ჟუოფდა ფერქთა მისთა. და დადგა წინაშე მისსა, [117] ვითარცა მონაჲ რაჲ დგანნ წინაშე უფლისა თვისისა, ვიდრემდის უბრძანა თედმა, და დაჯდა მეფე. მიუგო და ჰრქუა თედმა მეფესა: მეფე, ცხოვნი კერპთა მიერ! მესმა, რამეთუ დიდი ლუაწლი აღასრულე ბრძოლასა ზედა ეშმაკთასა, ხოლო ფრიალ განვიხარე, რაჲემ მესმა, ვითარმედ მოგეცა ძლევაჲ. ჰრქუა მეფემან: ჩუენ ძლევაჲ ვერსადათ მოგუეცა და არცა ოდეს სადა საჯმარ ყო-

ღ

თაჲ. და შეშინდეს კერპთ მსახურნი იგი, ნუუკუე არა მივიდეს¹ მეფე ზორ[ვ]ად კერპთა. მაშინ წარვიდეს თედმა², რამეთუ იყო იგი³ კერპთ მსახური და იყოფოდა⁴ უდაბნოსა⁵, და ფრიალი სასოებაჲ აქუნდა მეფესა და ყოველსა ერსა⁶, რამეთუ ჰგონებდეს, ვითარმედ წვამა და მზე მისითა ლოცვითა⁷ მოეცემის ქუეყანასა მათსა.

და მოიყვანეს კაცი იგი⁸ მეფისა, რაათა შემწე ექმნეს მათ. და ვითარცა შევიდოდა⁹ წინაშე¹⁰ მეფისა, არაჲ ემოსა¹¹ თვნიერ¹² ფლასისა ნაძუელი, რომელი¹³ შემოედგა წელთა მისთა. და ვითარცა იხილა მეფემან შემავალი მისდა¹⁴, აღდგა და მიეგება წინა და მოწოდე მოიკითხა. და ვითარცა დასხდეს¹⁵, ჰრქუა: მეფეო¹⁶, ცხოვნი კერპთა მიერ! რამეთუ

მესმა, ვითარმედ¹⁷ ფრიალ¹⁸ ილუაწე კერპთათვის და მეცა განვიხარე¹⁹, რამეთუ მოგეცა ძლევაჲ. ხოლო მეფემან ჰრქუა: ჩუენ ძლევაჲ არასადათ მოვიღეთ, ხოლო²⁰ შენ,

1 მეფემან. 2 და+და.

3 მოვიდეს BCDEJ. 4 თედამისსა E. 5 იგი] — BCDEJ. 6 იყოფებოდა BCDE.

7 უდაბნოსა BCDE. 8 ერსა]+მისსა BCDE. 9 ~ ლოცვითა მისითა A. 10 იგი]+წინაშე BCDE. 11 შევიდა AE. 10 წინაშე] პალატად BCDE. 11 ემოსა]+რაჲ BCDE. 12 თვნიერ]+რომელ BCDJ. 13 რომელი] — BCDJ. 14 მისსა AJ. 15 სხდეს B]+ქუე A. 16 მეფე BCDJ. 17 ვითარმედ]—DE. 18 ფრიალ] დიდად B. 19 მეცა განვიხარე] გავიხარენ AJ, მეც გავიხარე BCD. 20 ხოლო] და აწ B.

C

9.

ფილ არიან ჩუენდა მბრძოლნი და ახოვანნი, ვითარცა-ესე დღეს, აწ რაჲ შეეწენა არს ჩუენი შენგან? მიუგო თედმა: ჟ მეფე, პირველად ჯერ-არს აღსრულებად მოწვეწული ესე დიდი დღესასწაული და მიცემად ღმერთთა სამართალი მათი, რომელთა მიერ ყოველი განმარჯუება და ძლევისა მოინჳება, და მაშინლა შემთხუევა მტერთა და მოთმინება ღუაწლთა შინა [v] ყოვლითა საქურველითა ძლევის მომპოვნებელითა.

ჰრქუა მეფემან თედმას: მსგავს არს საქმე ესე ჩენი და შენი, თედმა, მბრძოლსა მას ერად განწესებულსა, რომელსა ესუა ცოლი ფრიად ქმნულ-კეთილი. ხოლო კაცი იგი ფრიად მოშურნე იყო დედათა მიმართ და ეშინოდა, ნუჟუე ვერ მოთმინე იყოს ცოლი მისი და შევარდეს საქმესა სიძვისასა. და ჰრქუა დედაკაცსა მას: მე უწყი სიჩქურე და სისუსტე ბუნებისა დედაკაცობისა და მტერი მივის, რომელი მოვალს აღძრვად შენდა. აწ განეკრძალე და მოთრინე იქმენ, და მე სასწაული მიცე, რათა ოდეს მოიწიოს შენ ზედა აღძრვაჲ ჯორცთაჲ, დაჲოუტევენ თმანი შენნი, და მე ვიხილო სასწაული იგი, და ბრძოლა-ესცე მას, და ვერ შემო[118]ვიდეს სიბორგილე მტერისაჲ შენ ზედა. და ჰყოფდა დედაკაცი იგი საქმესა ამას. და დაყვეს ე[ა]მი მრავალი შეუცთოელად. და დღესა ერთსა მოიწია მტერი და იყო ჯმაჲ და განვიოდეს მბრძოლნი შემთხუევად მტერისა. და აღდგა ჰაბუიკა იგი და შთაიკუა საქურველი თჳსი. და ვითარ შეჰხედნა ცოლმან მისმან საქურველსა მას შინა, აღიძრა ტრფიალებითა, რამეთუ ახოვანთაგანი იყო ჰაბუიკი იგი, და ყო დედაკაცმან სასწაული იგი, რომელი მოელო ქმრისა თჳსისაგან. ხოლო კაცმან მან ვითარცა იხილა იგი, იქცა სახედ თჳსა, ვიდრემდის

რაჲცა¹ ძალ-გიც, შეგუეწიე. ჰრქუა თედმა: პირველად ჯერ-არს აღსრულება და დღესასწაულისა კერპთაჲსა და მაშინლა შემთხუევა მტერთაჲ, რამეთუ იგინი არიან შემწენი წყობასა შინა მტერთასა.

10

და ჰრქუა მეფემან: მსგავს არს საქმე ჩენი და შენი², რომელსა ესუა ცოლი ქმნულ-კეთილი და ეშინოდა, ნუჟუე უთმინო^{2a} იქმნეს და შთავარდეს ცოლი იგი³ ჰაბუიკისა მის სიძვისასა. ამისთჳს ამცნო⁴ და ჰრქუა ცოლსა თჳსას: უკუეთუ გწაღდეს და ვერ წინა-

20

აღუდგებოდი ჯორცთა⁵ შენთა⁶, მოუტეობდი თმათა^{6a} თავისა შენისათა; და⁷ ვიხილენ^{7a} რაჲ იგინი, მე ყო ნებაჲ შენი და შენ არა შთაჰვარდე ცოდვასა: და⁸ დღესა ერთსა მოიწიენეს⁹ მტერნი და იყო ჯმაჲ¹⁰. და^{10a} ჰაბუიკი იგი შეეკაზმა, რათა განვიდეს ბრძოლად. ხოლო, იხილა რაჲ ცოლმან მისმან მოკაზმულად, ეტრფი-ალა და მყის გარდამოუტევენა თმანი. და ვითარცა იხილა¹¹ ჰაბუიკმან მან სასწაული იგი, რომელ¹² ემცნო, მოიქცა და აღასრულა ნებაჲ ცოლისა თჳსისაჲ¹³. ხოლო ვითარცა განვიდა, მღევართა მტერნი იგი ეოტნეს და

25

ბ¹ რაჲ A. ² შენი და ჩემი BCDEJ. ^{2a} უთმინო] ვერ მოთმინო BC, ვერ მოთმინე D. ³ ცოლი იგი] — BCDE, ცოლი A. ⁴ ამცნო J. ⁵ ჯორცსა BCD. ⁶ შენსა BCD. ^{6a} მიუტეობდი A, გარდამოუტევენადი E. ⁷ და] — BCD. ^{7a} ვიხილენ A. ⁸ და] — J. ⁹ მოიწიენეს] მოვიდეს A. ¹⁰ ჯმაჲ იყო BC, ჯმა უყო DE. ^{10a} და] ხოლო BCDJ. ¹¹ იხილა] +რა D. ¹² რომელი AE. ¹³ თჳსისაჲ] მისისაჲ ABCD.

ს

განაშორა ვნებაჲ იგი ცოლისაგან თვისისა. და მერმე განვიდა შემთხვევად მტერთა. და ვიდრე იგი განვიდოდა, მოქცეულ იყო ერი ბრძოლისაგან, და იწყეს ყუდრებად მისა [v] და ეტყოდეს: შინააგან ვერ გამოხუედ, ვიდრემდის სკან ოტებაჲ მტერთა [ჩუენთა] მიერ. ხოლო კაბუი იგი ეტყოდა: მე საკუთარი მტერი მეწყო და არა ჯერ-იყო ჩემდა დატევებად იგი და ბრძოლად უცხოთა, რამეთუ უშინაგანესი და უმახლობელესი მტერი იყო, იგი ვაოტე და აწ ეაერა ვარ თქუენ თანა.

ეგრეცა ჩუენ, თედმა, რამეთუ დღეს მოდგმულ არს საქმე თავთა ჩუენთა ზედა და კერპთაცა ზედა, აწ ჯერ-არს, რაჲთა პირველად ვეწყენეთ მტერთა, და უკუეთუ დავამტკიცოთ, ვითარმედ კერპნი ღმერთნი არიან, უზოროთცა, ხოლო უკუეთუ ვერ დამტკიცდენ, რაჲ საარგებელ არს არა-არსთა მიმართ? ჰრქუა თედმა: არარაჲ არს უსარგებლესი აბჯარი და უმკუეთელესი მახელი მტერთა მიმართ, ვითარცა აღარულეებაჲ დღესასწაულისაჲ, [119] და არა რომლითა ძალითა უმახლობელეს იქმნები ძლევაჲ, ვითარ ზოროვითა კერპთაჲთა, რამეთუ იგი შემევე გექმნენ ყოველსა ზედა ძალა მტერიასაჲ. ჰრქუა მეფემან: მე ესრე ვჰგონებ და მეშინის, ნუუკუე იგი არს ქეშმარიტებაჲ, რომელსა ჩუენ წინააღუდგებით. ხოლო უკუეთუ გნებავს შენ, მივედ და აღასრულე დღესასწაული ესე, და მე დაჲადგრე იქუსა ამას ზედა, ვიდრემდის გამომეცხადოს უმჯობესი, ანუ კუალად გამომიცხადდეს მართალი და რომელი სიმტკიცე არს ჴელთა შინა, და უკუეთუ არაჲთ ილო იჰვ ესე გულისაგან ჩემისა, შემოგერთო დღესასწაულსა ამას.

მაშინ განრისხნა თედმა და დააგლო კუერთხი იგი, როჰელა იყო ჴელთა მისთა,

ჟ

მოქცეულ იყენეს, და¹ აყუედ-რებდეს კაბუესა მას² გჯანად განსლგისათჳს³. ხოლო მან ჰრქუა: მე მტერი საკუთარი მეწყო და⁴ იგი განედევნე და მან დამახრწოა აღრე არა გამოსლგისა⁵.

აწ, თედმა, რომელი-იგი⁵ მე ფრიად მელმის, განმიკურნე⁶, და მერმე, თუ ამით განმისლგენო უშეფოთველად, მაშინ⁷ [103] აღასრულოთ⁸ მსახურებაჲ კერპთაჲ. ჰრქუა თედმა: არარაჲ უსარგებ-

ლეს არს და განმკუეთელ, ვითარ აღსრულეებაჲ დღესასწაულ-

სა⁹ ღმერთთასა. ჰრქუა მეფემან: მე ესრეთ ვჰგონებ, ნუუკუე¹⁰ იგი არს უქეშმარიტეს, რომელსა ჩუენ წინააღუდგებით¹¹. ხოლო უკუეთუ¹² გნებავს შენ¹³, მივედ და აღასრულე¹⁴, ხოლო მე ვეგო იქუსა ამას, ვიდრემდის გამომეცხადოს უმჯობესი.

მაშინ განრისხნა თედმა და დააგლო კუერთხი იგი, რომელ

1 ზ [და] ხოლო BCDE. 2 ~ მას კაბუესა J, ~ კაბუესა მას აყუედრებდეს BCD. 3 განსლგისა BCD, J. 4 და]—BCDE. 5 აღრე არა გამოსლგისა]—D. 6 რომელი-იგი] რომელი BCDE, J. 7 განმიკურნე] იგი გან მიკურნე BCDE, J. 8 მაშინ]—A. 9 აღასრულოთ A. 10 დღესასწაულთა BCDE. 11 ნუ-უკუე] ნუ B, D. 12 წინააღუდგით D. 13 უკუეთუ] თუ D. 14 ~ შენ გნებავს BCDE. 15 აღასრულე] დღესასწაული BCDE.

C

და მოიგნა ძონძი იგი, რომელი ებლარ[დ]ნა წელთა მისთა, და შეითხზნა თითნი მისნი, და შიშველი დაღვა წინაშე მეფისა და ჰრქუა მას: უკეთეთ შენ, მეფე, არა¹ [v] გიყუარს მეფობაჲ ესე შენი და მ[ი]იცვალები მონებად და ბრწყინვალეობისაგან სიგლახაკედ და შეუბისაგან იწროებად, და არა სწყალობ გუამსა ამას შენსა შეებულსა და ნუკეუელსა, და ამას ყოველსა დაუტეობ და თავს-იდებ ქირსა, რომელ არა დაჩუეულ ხარ და ვერცა დაითმენ, მე უფროს მოთმინე ვარ არგანსა ამას და ნაძუელავსა, რომელ განვაგდე, (რამეთუ) არა უტყუედი თავსა ჩემსა და არცა მეშინის გზისაგან მონაზონთაჲსა, რამეთუ არა რომელი ცხორებაჲ უსაკირველეს და უვიწრეს არს ცხორებისა ამის ჩემისა, რომელი დამითმინიეს, რამეთუ არარაჲ შვირს ჩემგან სოფელსა ამას, და არცა რაჲ მაქუს სოფლისაგან, გარნა ქუეყანაჲ, რომელსა ზედა ვძურები და მხალი, რომლითა ვიზარდები. აწ მოგუალე, მეფე, რამეთუ კეთილსა გული გითქუამა. ხოლო მეფესა ვითარცა ესმ[120]-ნეს სიტყუანი იგი თედმაჲსნი, სასო-წარკუეთილ იქმნა მისგანცა და ცნა უძღურებაჲ შჯულისა მათისაჲ. და განმრავლდეს მართენი იქვსანი გულს[ა] შინა მისსა. და აზნა აღაარებად ღმრთისა, და იწყო განზრახვად და გულის-სიტყუად. და ვითარ განიზრახვიდა გულსა შინა თუსსა, აღმოკდა შინაგანით სული სიყუარულისა ამის სოფლისაჲ და მრაცნენებდა მრავალ-ფერთა გემოთა და საშუებელთა, რომელნი არა ჯერ-იყენეს შჯულსა შინა ქრისტეანეთსა, და იძლია ჩუეულეობისაგან მისისა, რომლითა მარადის ძღუელ იყო. და ბრძანა განზადებად დღესასწაულისა მსგავსად ჩუეულებისა.

ღ

აქუნდა კელთა მისთა, და მოიდარცუა ძონძი იგი, რომელი ეხვაცელთა მისთა¹. და შიშველი დაღვა წინაშე მეფისა და² ჰრქუა:

მე აღვილად დაუტეობ არგანსა. ამას და ძონძსა და არა მეშინის. გზისაგან მონაზონთაჲსა, რამეთუ არა რომელი ცხორებაჲ უსაკირველეს არს ცხორებასა ჩემსა², რამეთუ ახარაჲ მაქუს სოფელსა³ ამას შინა, გარნა ქუეყანაჲ⁴, რომელსა ზედა ვძურები, და მხალი, რომლითა ვიზარდები⁵. ხოლო მეფესა, ვითარცა ესმენეს სიტყუანი ესე, სასო-წარკუეთილ იქმნა და ცნა უძღურებაჲ სჯულისა მათისაჲ. და აზნო⁷ აღსარებად ღმრთისა მხოლოჲსა.

და ამას რაჲ იგონებდა, გამოკდა სული მყარალი პირისაგან მისისა⁸ და მოეკსენნეს გემონი ამის სოფლისანი

და იძლია ჩუეულებისაგან.

1 არა] + არა. -

2 მისთა] — A.J. 3 და] + რისხვთ BCDE. 4 ჩემსა] ამას ჩემსა BCDE. 5 სოფელსა] ცხორება-სა A, ქუეყანას BCDE. 6 ქუეყანაჲ] მიწა BCDE. 7 ვიზრდები BCDEJ. 8 აზნო J. 9 მისისა] — C.

ჯ

49. და ვითარ აღასრულეს დღესასწაული იგი, ჰრქუა ნეფემან თედმას: რომლითა ღონითა ჯერ-არს მოქცევაჲ ძისა ჩემისაჲ? ხოლო მან ჰრქუა მას: იძალენ მის ზედა ეშმაკნი დედათა ვამო, რამეთუ უგანმკუთელეს არიან [v] დაწყლვად გონებისა უფროას მახლისა. ორპირისა, რამეთუ მასმიეს მეფ(ისა) ვისიმე, რომელსა ესუა ძე, და ჰრქუეს მეფესა მკურნალთა: უკუეთუ უწინარეს ათისა წლისა იხილოს მზე ყრმამან ამან, მოაკლდეს ნათელი თულთა[x], რამეთუ სუსტად შეზავებასა ვძხედავთ გუგათა შინა ამისთა. ხოლო მეფემან გამოუკუეთა ქუაბი ქუეყანისა შინა და მუნ შინა ბრძანა აღზრდაჲ ყრმისაჲ მის მპობილთა (!) მისთა თანა. და ვითარ აღესრულნეს მის ზედა ათისა წლისა ეამნი, ბრძანა გამოყვანებაჲ ყრმისაჲ მის, რამეთუ არღა ეხილვა რაჲ დაბადებულთაგანი. და ბრძანა მეფემან დადგინებად ყოველი უხილავი მისგან თითოეულად, რაჲთა რომელი იხილოს, იცოდის, რაჲ არს, და დედანიცა შემკობილნი დაადგინენ გზასა ზედა მისსა. და მათ ყვეს ეგრე. [121] [ხოლო] ყრმაჲ იგი იკითხვიდა თითოეულსა მათგანსა და იგი[ნი] უთხრობდეს. და იკითხნა დედანიცა იგი. ხოლო მათ ჰრქუეს: ესე ეშმაკნი არიან, რომელნი ალაშფოთებენ და წარსწყმედენ კაცთა. და აღივსო ყრმაჲ იგი სიყუარულითა მათ ეშმაკთაჲთა. და ჰკითხვიდა მამაჲ ყრმასა მას: რომელი უშუენიერესი იხილე სლვასა მას შენსა შინა? ხოლო ყრმამან მან ჰრქუა: არარაჲ ვიხილე უშუენიერესი მათ ეშმაკთასა და არცა რაჲ უსაწადელეს არს ჩემდა მათსა. ეგრეცა შენ, მეფე, არარაჲ უფროას შეგმეყ არს შენდა; ვითარ ქალნი შემკობილნი, რაჲთა აკუეთენ მას ყოველსა ეამსა, რომლითა აღასრულეგს ეშმაკი ძალსა თვისსა.

ღ

49. და ჰრქუა თედმას: რომლითა ჯერითა ჯერ-არს მოქცევაჲ ძისა ჩემისაჲ? ხოლო მან ჰრქუა: რამეთუ¹ მასმიეს მეფისა ვისთჳმე, რომელსა ესუა ძე, და ჰრქუეს მკურნალთა: უკუეთუ უწინარეს ათისა წლისა იხილოს მზე ყრმამან ამან, მოაკლდეს ნათელი თულთაჲ. ხოლო მეფემან მან გამოუთხარა ქუაბი და დასუა ყრმაჲ იგი მას შინა. და შემდგომად² ათისა წლისა ბრძანა გამოყვანებაჲ ყრმისაჲ მის. და ბრძანა მეფემან დადგინებად წინაშე ძისა მისისა³, რომელი უხილავ იყო მისგან⁴, რაჲთა რომელი იხილოს, იცოდის⁵, თუ⁶ რაჲ არს⁷. ხოლო ყრმაჲ იგი⁸ იკითხვიდა სახელსა თითოეულისასა. და იხილნა დედანიცა და აღევზნა სიყუარულითა, და იკითხნა⁹: რაჲ არიან ისი? ხოლო მათ ჰრქუეს: ეშმაკნი არიან¹⁰, რომელნი წარსწყმედენ კაცთა. ხოლო ყრმამან ჰრქუა: არარაჲ ვიხილე უშუენიერეს და უსაწადელეს¹¹ იმათ ეშმაკთა. აწ, მეფეო¹², შენცა იძინენ დედანი, რაჲთა აზრზედენ მას¹³, [v] და იქცოდის რაჲ მათ თანა¹⁴, დაჰვიწყდების საუკუნოჲ და შესესაკუთრების საწუთოსა¹⁵.

ბ¹ რამეთუ] — BCDE. ² და შემდგომად] — C. ³ ძესა მისსა A. ⁴ რომელი უხილავ იყო მისგან] — BCDE. მისგან] მისსა J. ⁵ იცოდის] თუ იცოდის A. ⁶ თუ] — A. ⁷ რაჲ არს] რაჲა A. ⁸ იგი] — BCD. ⁹ იკითხნა A. ¹⁰ არიანაქ. ¹¹ უშუენიერეს და უსაწადელეს] უკეთესი და უშუენიერესი A. ¹² მეფე A. ¹³ მის] — A. ¹⁴ თანა] შინა A. ¹⁵ საწუთოსა ABCD. * ამაზე წყდება A ნუსხა.

C

მაშინ ბრძანა მეფემან გამოსხმად პალატისაგან ძისა თვისისა ყოველთა მსახურთა მისთა და დადგინებად აღგილსა მათსა გამოორჩეულნი ყოველ[ა]თაგან საბრძანებელთა მისთა დედანი შუენიერნი და ქმნულ-კეთილნი მსახურებასა მისსა ზედა. და აღივსო პალატი მისი შფოთითა მათითა. და ფრიად იტანჯებოდა ძე მეფისა საბრძანისა მისგან, რამეთუ არაარაჲთ უფრო აღძრა გონებაჲ მისი, ვითარ ამით ჯგრითა. და ამცნო მეფემან ქალთა მათ, რაჲთა შეემღერდენ და აზრზენდენ ყოველსავე ჟამსა დღე და ღამე, და იმკვებოდინ და მოაჯიგებდენ ყოველთა სახეთა საქთურისათა, რომლითა შეუძლონ აღძრვაჲ მისი გულის-თქუმაღ. ხოლო იგინი ფრიად მოსწრაფე იყვნეს აღსრულებად ბრძანებასა ზეფისასა. და ოდესმე ეჩუენიან სამოსლითა და სახითა მამაკაცობრივითა, და ოდესმე საქურველითა შეიმკვნიან და ვლენედ წინაშე მისსა, და ოდესმე სახითა მონადირეთაჲთა, და ოდესმე [122] ქნარითა და ნესტუთა და წინწილითა და თითო-პირითა ს[ახიო]ბითა შეეკობილნი აწყინებედ, და ოდესმე ებრძვიედ და ზედა მიეკრებიედ განშიშულებულნი და ეტყუედ მრავალსა სიტყუასა აღძრვისასა, და მოაჯიგებედ, რაჲთა განვიდენ ნადირობად და მოთხვად სამოთხეთა შინა საშუებელთა. და რაჟამს განვიდის ძე მეფისაჲ, იგინიცა მის თანავე ასხდიან ჰუნეთა და არბევედ გარემო მისსა. და ამას ყოველსა შინა აწუევედ ნებასა მეფისასა და დაუჰსნიედ შჯულსა მისსა უფროჲს სიტყუსა მამაკაცობრივისა.

ხოლო იგი ოდეს აღიძრვის გულის-თქუმაღ, აღანთის სანთელი და მიუჰყრის თითი და, ეცხელის რაჲ, უკმოიტაცის, და თქუს: ზ იოდასაჲ საწყალო, უკუეთუ ვერ დაუდგამ აწ ცეცხლსა შენსაჲ აღნთებულსა და კუალად დაშრეტადსა, და მას საუკუნესა ვითარ⁹ დაუდგენ¹⁰ ცეცხლსა დაუშრეტელსა, და ვითარ მოითმენ¹¹ ბნელსა მას გარესკნელსა? აწ დასცხერ ბოროტისაგან და ცოდვისა. და ესრე¹¹ სახედ წინა-აღუდგებოდა გულის-სიტყუათა.

ხოლო იყო ვინმე მათ შორის ქალი ერთი ხოლო ასული იგი მეფისაჲ, ასული მეფისა ვისიმე, რომელი ტყუეობით ტყუედ მოღებული, ფრიად უყუარ-

D

ხოლო მეფესა ჰყუა ქალი ქმნულ-კეთილი, ასული მეფისაჲ ტყუედ წარმოღებული, და სხუანიცა ქალნი მემგოსნენი და მეჩანგენი¹. და მოუწოდა ყოველთა და ჰრქუა მათ: ესე უწყოდეთ ჰეშმარიტად, რომელმანცა² აღსძრათ ძე ჩემი გულის-თქუმაღ და მიიყვანოთ ნებასა კორცთასა, დიდნი ნიჭნი მიგანიჭენ და გყო ცოლად ძისა ჩემისა, და დედოფლობაჲ მას მოგენიქოს³. და ბრძანა, რაჲთა ყოველნი, რომელნი იყვნენ⁴ ყრმანი მსახურნი⁵ ძისა მისისანი, გარდაადგინენ და მათ წილ დაადგინენ დედანი იგი ქმნულ კეთილნი. და ვითარცა ესე ყვეს, ისწრაფდა თითოეული ცხუნებად იოდასაჲ⁶ და წინა უროკვიდეს და სტკრითა და ჩანგებითა⁷ ქებასა შეასხმიდეს.

1¹ მემგოსნე-მეჩანგენი BCDJ. 2² რ² AJ. 3³ მიგენიქოს BCDE. 4⁴ იყვნენ J. 5⁵ ~ მსახურნი ყრმანი BCDJ. 6⁶ იოდასაჲ BC, იოდასაჲთა D. 7⁷ ჩანგებითა] ჩანგითა BC, ჩაღანითა J. 8⁸ აღძრვის BCDJ. 9⁹ ვითარ] ვიღრე BCJ. 10¹⁰ ~ ვიღრე დაუდგენ მას საუკუნესა J. 11¹¹ ესრეთ EJ.

ჯ

მოწვეულ იყო აბენესე მეფისა. და იყო იგი უშუენიერეს მათ ყოველთასა ხატითა და უგონიერეს სიბრძნითა, და უყუარდა იგი ძესა მეფისასა ქმნულ-კეთილობისა და სიბრძნისა მისისათჳს, რამეთუ იყო იგი ფრიად გონიერ და სიტყუა-პოვნიერ. და მრავალ გზის ანხილენბნ ძე მეფისაჲ საქმესა შჯულისასა და განაცდინ განქარვებასა ამის სოფლისასა, და მოაწესენბნ ღმერთსა და ამხილენბნ ცთომასა კერპთ მსახურთასა. ესაჲ ესე მეფესა და განიხარა სიყუარულისათჳს მის ქალისა მიმართ, რამეთუ ჰგონებდა, ვითარმედ იძლიოს მის შიერ.

ხოლო დღესა ერთსა ჰრქუა დედაკაცმან მან იოდასათჳს: უკუეთუ გნებავს, ძეო მეფისაო, რაჲთა ვისმინო შენი, რომელსა-ესე მაწუეე, განმისუენე შენ თანა წელიწადსა ერთსა, და მიგვე აღთქუმაჲ, რაჲთა აღვიარო შჯული შენი და ვჰმონებდეთ ღმერთსა შენსა ორნივე ვიდრე სიკუდილაჲმდე. ჰრქუა იოდასათჳს ქალსა მას: და ვინაჲ არს [123] ჩემდა ნუგეშინის-ცემაჲ, უკუეთუ სიკუდილმან წარმიტაცოს უწინარეს ერთისა წელიწდიჲა? ჰრქუა დედაკაცმან მან: უკუეთუ გეწიოს სიკუდილი, მას შინა სასყიდელი გაქუენდეს მოქცევიჲა ჩემისათჳს და არა ბრალულ იყო ნების ყოფისა ჩემისათჳს, რამეთუ იტყუ შენ, ვითარმედ: ქორწილი წმიდა არს*. ჰრქუა იოდასათჳს: ეგრეთ არს, არამედ არა მაქუენდეს მადლი მოთმინებისაჲ მათ თანა, რომელთა დაითმინეს და დაშრიტეს საჯუმილი იგი ჯორცთაჲ, და მერმე მეშინის, ნუუკუე ნიმიზიდოს გულის-თქუმამან ჩუეულებრისამან უდიდესად სხუად საქმედ, და მერმე მეუფელოს ნებაჲ და შთამავდოს წარსაწყემდელსა, და ეპოვო მტერ ღმრთისა და ნეგობარ ეშმაკისა. ჰრქუა დედაკაცმან მან: თანა-მეყავ თუესა ერთსა, გინა ერთ[14]სა ღამესა, და ცუო

ღ

და სიბრძნისა და გონიერებისა¹ მისისათჳს და ასწავებდის სჯულსა ქრისტესსა.

ხოლო მან ჰრქუა: ძეო მეფისაო, გნებავს თუ ჩემი წოქცევაჲ სჯულსა შენსა, მოვედ წელიწადსა ერთსა ნებასა ჩემსა. ხოლო მან²

ჰრქუა: უკუეთუ არლარა მივიწიო-და მეწიოს სიკუდილი, მაშინ³ რაჲ-ლა იყოს⁴ ნუგეშინის-ცემაჲ ჩემი? ხოლო დედაკაცმან ჰრქუა: ესე იყოს, რომელ მე⁵ ღმრთის მსახურ მყო, და ამისთჳს სასყიდელი გაქუენდეს. ჰრქუა იოდასათჳს: ეგრეთ არს, გარნა ვერ მოვიგო მადლი მოთმინებისაჲ⁶, რომელთა⁷ დაითმინეს⁸ და დაწრიტენს საჯმილნი ჯორცთანი, და კუალად მეზინის, ნუუკუე მიწიდა⁹ ჩუეულებრისამან გულის-თქუმამან [104] სხუად საქმედ და მეუფელოს ვნებაჲ და შთამავდოს წარსაწყემდელსა, და ეპოვო მტერ ღმრთისა.

1 გონებისა C. 1^ა მან] მონ BC. 2 მაშინ] — J. 3 იყო J. 4 რომელ მე] რომე BCD, რ¹ მე E. 5 მოთმინეთ: J. 5 რომელთა] ვითარცა BCDE. 6 დაითმინეს]+წმრდათა B. 7 მიმიზიდოს] EJ. * შდრ. ებრ. 13, 4. — აქ გადამწერის ბინაწერია: „ქე, დაგვეცენ ეშმაკისა მახეთაგან“.

C

ბრძანებამ და ნებამ შენი, რამეთუ ესოდენ-
მან მცირემან ნებამან ვერ დასძლიოს სას-
ყიდელსა შენაჲ, რამეთუ შეცთომილი სული
მიგვაჯა დაგებად ღმრთისა და განაცხოვე-
ლებ შემდგომად სიკუდილისა.

ხოლო იოდასაფ მიდრკა ყოფად ნებისა
მისისა და აღთქუმაჲ მოსთხოვა, რაჲთა აღი-
აროს ღმერთი, რამეთუ ბუნებაჲცა აიძუ-
ლებდა ყოფად მას. და გონებამ მისი და-
იწყულოდა ზრზენითა მათითა და შეაშფო-
თებდა გონებამ მისი. ხოლო ღმერთი ჩუენი
იესუ ქრისტე შემწე ყო ქირთა შინა მისთა
და არა ინება წარწყმედაჲ, ვითარცა იტყჳს
მეფსაღმუნე დავით: მივდერკ იძულებით და-
ცემად და უჟალმან ჴელი აღმიპყრა მე, და
არა თუმცა უფალი შემეწია მე, კინი. ერთლა
და და-მცა-იმკვდრა ჯოჯოხეთს სულმან
ჩემმან*. რამეთუ ვითარ ამთა ოდენ გულის
სიტყუთა შინა იყო, მიეძინა ღამის თევისა
შინა, [124] ილოცვიდა რაჲ ღმრთისა მი-
მართ, რაჲთა შეეწიოს და განულოს კარი
უმჯობესი და კურთხეულ არს ღმერთი, რო-
მელმან ყვის ნებამ მოშიშთა მისთაჲ. და
იხილა იოდასაფ ძილსა შინა ჩუენებით,
ვითარმცა მიიწია სასუფეველსა, და იხილნა
მრავალ-ფერნი საშუებელნი და ტაძარნი
ოქრო-ლესულნი და ყოველი ფუფუნებამ, რო-
მელთაჲ ვერ შესაძლებელ არს ხილვაჲ მათი
სოფელაჲ ამას შინა. და მერმე კიდევან
იხილნა დედანი იგი მაზრზენელნი მისნი,
რომელთაგან დაწყულულ იყო გული მისი. და
იყენეს იგინი უუშუერგეს და უსაძაგლეს პირთა
ძალთაჲსა და ღორთაჲსა საშუებელთა მათ
თანა სასუფეველისათა. და ჴმად ესჴოდა, რო-

Q

ჩემისა და მეგობარ ეშმაკთა. და
ჰრჴუა დედაკაცმან მან¹: თანა-მე-
ყავ მე² თუესა ერთსა, გინა ღა-
მესა ერთსა, და მე ვყო ყოველი
ნებამ შენი, ხოლო შენ ესოდენმან
მცირემან ენებამან ვერარაჲ გავ-
ნოს³, რამეთუ მე⁴ შეცთომილსა
მომაქცევ.

ხოლო იოდასაფ მიდრკა ნე-
ბასა ქალისასა მიზენითა, რაჲთა
აცხოვნოს იგი, და შეაშთობდეს
გულის-სიტყუანიცა.

და ვითარ-
ცა გულის-სიტყუასა ამას შინა
იყო, მიეძინა, ილოცვიდა⁵ ღმრთი-
სა მიმართ რაჲ, რაჲთა აუწყოს
უმჯობესი.

და იხილნა ძილსა შინა
საშუებელნი მრავალ-ფერნი სა-
მოთხისანი და ტაძარნი ოქრო-
ლესულნი, რომელ არა იყო მსგავ-
სი მათი სოფელსა ამას⁶ შინა.

და ეტყოდეს ანგელოზნი იგი, რო-
მელნი თანა⁷-ჰყევბოდეს: ესე არს

გ¹ 1 თანა — C. ² მე — BCDF. ³ გავნოს] + შენ BCDJ. ⁴ მე — J. ⁵ ილოცვიდა] და ილოცვიდა BCDE.
⁶ ამას] — J. ⁷ თანა] რაჲთა BC.

ს

მელი ეტყოდა: ესე არს ადგილი განსასუენებელი წმიდათაჲ და მოთმინეთაჲ, უკუნისამდე იშუებდენ ამას შინა. და მერმე მიიტაცეს ჯოჯობეთად და იხილნა საშინელნი იგი სატანჯველნი პირად-[v] პირადნი, რომელთა ვერინ შემძლებელ არს აღრაცხუვად, გარნა დამბად[...]. მათ. და კუალად ჳმაჲ ესმა: ესე არს ზისაგებელი უღმრთოთაჲ და ცოდვილთაჲ, რომელთა დაუტევეს ქრისტე ღმერთი და შეიყუარეს სოფელი, აქა იტანჯებოდინ საუკუნოდ და უკუნისამდე.

და ვითარ მოეგო გონებასა თჳსსა და აღიხილნა თუალნი თჳსნი, და იხილნა დედანი იგი, გარე-მოდგომილ იყვნეს მისა და ტიროდეს და ჰგოდებდეს, რამეთუ ეგონა, ვითარმედ მომკუდარ არს განგრძობითა მით ძილისაჲთა. და აღდგა იოლასაჲ და იწყო განცდად შუენიერებასა მათსა და განკვრებულ იყო, ვითარ შეურაცხ და უწუერ იყვნეს წინაშე თუალთა მისთა საშუებელთა მათთანა, რომელნი იხილნა ჩუენებით.

და მოვიდა მეფე ხილვად ძისა თჳსისა, რამეთუ ესმა საქმე ესე და ჰკითხვიდა მას, თუ რაჲ იხილა და თუ რაჲლა არს გულის სიტყუაჲ მისი. ხოლო იგი უთხრობდა ყოველსა, [125] რომელი-იგი იხილა სასუფეველსა შინა—შუენიერებაჲ საშუებელთა უხილავთაჲ; და მერმე რაჲ-იგი იხილნა ჯოჯობეთს შინა—დაუთმენელნი იგი და საშინელნი სატანჯველნი, და ჰრქუა მას: მამო ჩემო, მნებავა გასლვაჲ უდაბნოს და ცხორებაჲ მონაზონებით მძოვართა თანა და მუნ მონებაჲ ღმრთისა ცხოველისაჲ სურვილისა მისთჳს და შიშისა, რომელნი ვიხილენ.

50. ხოლო მეფესა ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ესე ძისა მისისაგან, დამძიმდა ფრთად ურევითა და აღივსო მწუხარებითა, და ვერარა უძლო დათმენად, და დაფარვად, და

ღ

განსასუენებელი წმიდათაჲ. და კუალად¹ წარიყვანეს ჯოჯობეთს. და იხილნა საშინელნი სატანჯველნი მას შინა,

და ჰრქუეს: ² ესე არს მისაგებელი^{2a} ცოდვილთაჲ.

და ვითარცა განილჳდა, განიცდიდა³ გონებითა შუენიერებასა მას სამოთხისასა და კუალად სიმწარესა ჯოჯობეთისასა. და დაუკრდა დიდებულეზა ღმრთისაჲ და ადიდებდა მოწყალებათა მისთა, რომელმან არა მისცა შთაგდებად მთხრებლსა ცოდვისასა. და განასხნა ყოველნი იგი დედანი ჰალატით თჳსით.

ხოლო ცნა რაჲ ესე⁴ მამამან მისმან⁵, მივიდა მისა⁶ და ჰკითხვიდა, თუ რაჲ იხილა. ხოლო მან უთხრა ყოველი, რომელი ეხილვა. და ცრემლით ევედრებოდა, რაჲთა განუტეოს უდაბნოს⁷.

50. ხოლო მეფესა ესმნეს რაჲ სიტყუანი ესე⁸, აღივსო გული მისი მწუხარებითა⁷ და ურვითა,

ბ კუალად — J. ² ჰრქუა J. ^{2a} მისაგებელ BC, მისაგებელად E. ³ განიცადა D. მისმან — BCDE. ⁴ მისსა E.J. ⁵ უდაბნოსა BCD, უდაბნოდ E. ⁶ ესე მისნი J. ⁷ ~ გული მისი მწუხარებით) ულის წყრომითა BCDE.

ს

ქმ-ყო წინაშე ყოვლისა ერისა და თქუა: არაჲა მოწვეულ არ[ს] ჩენ ზედა და თქუენ ზედა უდიდესი და უსაშინელესი ბოროტი, ვითარცა ესე ძისა ჩემისაჲ. და უკუეთუმცა მეფე ვინმე დიდი, გინა მტერი ძლიერი, მიმიღებდა შვილსა ჩემსა, არამცა თავს-ვიდევით და არცა [ვ] დავიტიეთ მიშუებად მათ-და თვნიერ სიკუდილისა და ყოვლითა ღონითა თავ-განწირვით, რამეთუ თანა-მაც მე და თქუენ ესე ყოფად შვილისა ჩემისათჳს, ხოლო თქუენ უწყნით ბოროტის ყოფანი ჩემთა წინააღმდეგობთა მიმართ რჩულისათა, სიკუდილი და დაწუვაჲ ცეცხლითა. და აწ გენინის, უკუეთუ განველურდეს ყრმაჲ ესე და იწყოს ნიმოსლვად მძოართა თანა სიუცბითა და უგუნურებითა მისითა, ნუჟუჲე მოკლას ვინმე მტერთა ჩემთაგანმან. და უკუეთუ ძიება-ვეო სისხლი მისი, დამესაჯოს უსამართლოდ, რამეთუ მე მოვსწყვდენ იგინი და ნეფსით განუტევე შვილი ჩემი მათ თანა. ხოლო უკუეთუ თავს-ვიდვა ყუედრება, და სისუსტე იყოს ჩემდა და თქუენდა უკუნისამდე, და ამას თანა მოსაცხრომელ ვიპოვნეთ მტერთა ჩუენთა, არაჲედ ვინმე იპოვოს კაცი, რომელსა [126] აქუნდეს ღონე რაჲმე საქმისა ამისთჳს. რომელ შეწუხებულ ვარ და მასწაოს რაჲმე ყრმისა ამისთჳს, და შემწე მექმნეს ჰირთა შინა ჩემთა, და მე მივსცე მას პატივი და დიდებაჲ უფროჲს თავისა ჩემისა, რამეთუ არა ჯერ-არს, თუ უდებ ვყოთ საქმე ესე და არა უფროჲს ვილუაწოთ ძიებად¹, ვიდრედნის გამოგუეცხადოს ქეშმარიტებაჲ მისი, გინა თუ რაჲ ჯერ-არს.

მაშინ ჰრქუეს წარჩინებულთა მათ და შერაცხილთა: არა ჯერ-არს საქმე ესე დატევებად ყოვლით კერძოვე, რამეთუ არაეინ არა ჩუენსა უფროჲსი სიხარულსა ზედა შენსა, და ეგრეთვე არაეინ არს უწინარეს

ჟ

და თქუა: არლარა მოწვენად არს¹ უდიდესი ბოროტი ჩემ ზედა², რამეთუ უკუეთუმცა დიდი ვინმე,— მეფე გინა მტერი,— მიმიღებდა ძესა ჩემსა, არამცა თავს-ვიდევ მიშუებად თვნიერ სიკუდილისა.

და აწ მეშინის, ნუჟუჲე³ განველურდეს ყრმაჲ ესე და იწყოს მიმოსლვად მძოვართა⁴ თანა და ნუჟუჲე მოკლას ვინმე მტერთა ჩემთაგანმან შუენიერი ესე ნაყოფი მუტლისა ჩემისაჲ,

და ამას თანა მოსაცხრომელ მტერთა ვიქმნედა ვინმე იყოს კაცი⁵, ნუგეშინის-მცეს მე⁶ საქმისა ამისთჳს, რომლითა შეწუხებულ ვარ და მელმის ფრიად.

მაშინ ჰრქუეს წარჩინებულთა მისთა: არა⁷ ჯე[ვ]რ-არს, მეფეო, ესეგითარისა ნაყოფისა განშორებაჲ⁸ სამეფოჲსაგან შენისა, და⁹ უკუეთუ მისცე ზოგადი სამეფოჲსა¹⁰

1 ძ ძიებად. 2 1 არს]—J. 3 ჩემ ზედა უდიდესი ბოროტი J 4 ნუჟუჲეთუ] ნუჟუ BCDE. 5 მძოვართა J. 6 კაცი] მაშინ BC]A]. 7 მე]—BCJ. 8 არა]—C. 9 განშორებაჲ] განწუება BCDE. 10 და]—DE. 10 სამეფოჲსა-გან B, სამეფოჲსა J.

ტ

ჩუენსა ურვათა შინა მეფისათა, არამედ ჩუენ ესრეთ ვპვონებთ, ვითარმედ ვერ შესაძლებელ არს განზოგებამ ორთა შჯულთამ და ორთა წესთამ და ორთა მსაჯულთამ [v] ერთსა შინა სამეფოსა, და არა (ჯე)რ-არს საქმისა ამის წარმატებამ, გარნა პირსა ზედა თუსსა, რომლითა განიკურნოს ძე შენი და შჯული შენი და მეფობამ შენი, და განაგრძევს სიტყუამ ამის ჯერისათუს. და ესე განიზრახეს მეფემან და ყოველთა ერისთავთა მისთა, რამათა მიაცუნ ნახევარი სამეფოჲსამ მის ძესა მეფისასა, რამათა მეფობდეს მას ზედა, ხოლო ამას ჰყოფდა მეფე იგი, რამათამცა საცთურ უგო მას, და მეფობისა მიზეზითამცა ჰელი შეყო საქმესა სოფლისასა და მიიზიდესმცა სოფლიოთა გულის-თქუმათა.

ხოლო იოდასათ გულისწამა-ყო ზაკუვით ზრახვამ ნათი და განიხარა ფრიად, რამეთუ ესეიდა მიზეზითა მით, რამათა შეუძლოს განცხოველებად შჯულისა, რომელი მოაკუდინა მამამან მისმან, და განცხადებულად ქადაგებამ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, და შეკრებამ ყოველთა მორწმუნეთა მისთამ [127] და ცოცხლებით პყრობად ყოველნი წესნი ქრისტეანობისანი. და გულ-პყრობილ იქმნა იოდასათ ამას ზედა. მიუგო მეფემან და ჰრქუა იოდასათეს: შვილო ჩემო, არა ესე იყო სასოებამ ჩემი შენდამი, რამეთუ გეზაობდი შენ სინათლედ ცხოვრებისა ჩემისა და ნაცვალად ჩემდა შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა, ხოლო შენ დაჰქსენ სასოებამ ჩემი და გან[ნ]აცხადე წინააღდგომამ ჩემი, და განანწარე სიტკობებამ სისარულისა ჩემისამ შენთუს და განჰკუეთე ნაწლავი მამობისა ჩემისამ შენგან. ხოლო მე ვერვე შეუძლებ წინააღდგომასა შენსა, რამეთუ მომდრეკს ზენ ზცდა საბელი შვილობისამ და

ღ

შენისამ, გუეშინის, ნუუკუე აქმნეს განხეთქილებამ სამეფოჲსამა შენისამ.

6
10
15

და განაგრძევს სიტყუამ ამის ჯერისათუს. და გამოარჩიეს ესე მეფემან და ყოველთა ერისთავთა, რამათა მისცეს ნახევარი სამეფოჲსამ მისისამ¹ იოდასათეს; და ჰრქუეს მეფესა: უკუეთუ ჰელი შეყოს² საქმეთა³ სოფლისათა, მიიზიდოს გულის-თქუმადაცა⁴.

ხოლო იოდასათ ინება მეფობამ⁵ ლონისძიებით, რამათა შეუძლოს განცხოველებად სჯულისა, რომელი მოექუდინა⁶ მამასა მისსა.

20
25

და ჰრქუა მეფემან იოდასათეს: შვილო ჩემო, არა ესე იყო სასოებამ ჩემი შენდა მიმართ,

ხოლო შენ დაჰქსენ იგი და განაცხადე წინააღდგომამ ჩემი,

30

ხოლო მე მომდრეკეს შენდა საშუებელი* შვილიერებისამ⁷,

ბ 1 მისისამ] — J. 2 მიჰყოს DE. 3 საქმესა D. 4 მიიზიდავს გულის თქუმათა BDE, მიიზიდავს გულის თქუმათა C. 5 მეფობამ BC. 6 მეკუდინე HC. 7 შვილიერობისა BCD.
* გასასწორებელი უნდა იყოს აქ „საშუებელი“, გრცელი აქ მართებულად ხმარობს „საბელს“.
9. ბალავარიანი

C

მიმიზიდვენ შენდა საქმენი, რომელნი დაახ-
 ლებენ ნებასა შენსა და განმაშორებენ წინა-
 აღდგომასა შენსა, და შენ არა შეინდობ ჩემ-
 გან და არცა შეიწუები განშორებისა ჩემი-
 სათვს, ვითარცა [v] მე შენთვს, არამედ
 ცოცხლებითმცა ხარ, [ლა]დაცა იყო, რამეთუ
 უწყი, ვითარმედ ნებისთ შევამთხუევ აუგსა
 თავსა ჩემსა მიშუებისა შენისათვს, და ვა-
 ცთუნებ თავსა ჩემსა, რამეთუ აღვასრულებ
 ნებასა შენსა, რამეთუ სიყუარული შეილო-
 ბისაჲ მეუფებს სიღრმესა შინა გულთა მა-
 ნათა მათთასა, რამეთუ დაემორჩილებიან
 ნებასა შეილთა მათთასა, დალაცათუ წინა-აღუ-
 დგებოლიან ნებასა მათსა, ვითარცა სახედ
 კაცი, რომელი დაემორჩილოს ნებასა თვსა,
 დალაცათუ უწყინ, რამეთუ საყუედრელ და
 ვენბა არნ მისა, არამედ კაცთაგან ჰფარავნ
 და თავსა თვსა შეუნდობნ და დაივიწყებნ
 უკეთურებასა თვსა და სთნავნ მცირელი
 რაჲმე კეთილი მისი. ხოლო მე, შეილო ჩემო,
 დალაცათუ მეფე ვარ, კაცივე ვარ და სიჩ-
 ჩოებაჲ აქუს გულსა ჩემსა შენდამი, ვითარცა
 ყოველთა კაცთა შეილთა მიმართ მათთა. და
 ვერ შემძ[128]ლებელ ვარ წინააღდგომასა
 შენსა, ვითარცა ნებასა ჩემსა. ხოლო შენ
 დიდი ბოროტი შემამთხვე მე და თავსა შენსა,
 არამედ მნებაეს, რაჲთა წარვჰმართო საქმე
 ესე უმჯობესსა ზედა და რაჲთა ვყო ნებაჲ
 შენი და ვძებნო განკურნებაჲ შენი და თა-
 ვისა ჩემისაჲ მყუდროებით და დაწყნარებით.
 და აწ დაგადგინებ შენ ნახევარსა ზედა სუ-
 ფევისა ჩემისასა, და თვთ განაგებდ, ვითარცა
 ვნებაეს, რამეთუ არა იყოს მას შინა მო-
 ცხრომაჲ მტერთაჲ და არცა სიხარული მო-
 შურნეთაჲ განშორებისა შენისათვს ჩემგან,
 და არცა მე სრულიად უნაყოფო ვიპოვო
 შენგან, და მომატყუას სიკუდილი მოწყუე-
 დამან შენმან პირველ მოწყენამდე სიკუდი-
 ლისა ჩემისა, ხოლო უკუეთუ დაიშუენო სა-

D

და შენ არა გელმის ჩემთვს, ვითარ-
 ცა მე შენთვს, და ვიცი, რამეთუ
 ნებისთ შევამთხვე აუგი თავსა
 ჩემსა,

აჰა ესერა აღვასრულებ ნებასა
 შენსა, რამეთუ სიყუარული შეი-
 ლობისაჲ მეფობს გულთა¹ ზედა
 მშობელთასა, რამეთუ ემორ-
 ჩილებიან ნებასა შეილთასა².

18

20

25

20

25

და აწ ესერა დაგად-
 გინებ³ მეფედ ნახევარსა ზედა სა-
 მეფოჲსა ჩემისასა, და თვთ განა-
 გებდ, ვითარცა ვნებაეს, რაჲთა
 არა⁴ იყოს ჩემ შორის სიხარული⁵
 მტერთა ჩემთაჲ, და არცა მე
 სრულიად უნაყოფო ვიყო შენგან
 და მომატყუას სიკუდილი მოწყ-
 ყუ(ე)დამან შენმან პირველ მოწყე-
 ნადმდე სიკუდილისა ჩემ ზედა.

ბ¹ გულთა] ყოველთა DE. ² შეილთასა]—C. ³ დადგინებ J. ⁴ არა]—BC. ⁵ შორის სიხარული]—C.

C

მეუფოა შენი და კეთილად განაგო საქმე შენი, არა სრულიად ჭუებულ იყოს სული ჩემი შენგან, [v] და იყვენ საქმენი შენნი წარმართებულ ცოცხლებით და მშვდობით და სიმორთვით და კულად ვანგებულებით.

51. მოუგო და ჰრქუა ყრმაჲმან მან: სიტყუანი შენნი გულისკმა-[ვ]ყვენ, ჰ მეფე, ხოლო აწ ღმერთმან დაგამტკიცენ სულითა მშვდობისაჲთა და ნიგიძედჳნ უმჯობესსა ცხორებასა და სუფევასა შენსა, არამედ მე უფლებაჲ ესე, რომელ მომეც, არა თავს-ვიდებ, რამეთუ არა მაქუს ჩუეულებჲა საქმისაჲ მაგის¹ და არცა სადა გულმან მითქუა დიდებასა წარმავალაა, არამედ მიჯმენ, მეფე, გვეედრები, რაჲთა წარვიდე და შევეერთო ძმათა ჩემთა, რომელნი მყოფ არიან უდაბნოთა, და ნუ დაავიწრებ საქმეთა თავსა ზედა შენსა, და ნუ დააკირვებ გულსა შენსა. რაჲ უწყი, ნუუქუე დასასრულაჲ ამის საქმისასა სიხარული გაქუნდეს უმეტეს მწუ[129]ხარებისა, რომელი გაქუს დღეს ჩემთჳს, ხოლო ბოროტი რომელ სთქუ, ვითარმედ შეგემთხუა, ეგრეთ არს ჩუეულებჲა ბოროტისაჲ, არა ნებისაებრ კაცთაჲსა შეემთხუევის კაცთა;

ხოლო უდიდესი ბოროტი იგი არს, რომლისაჲ არაჲ იპოვის ღონე² შემდგომად სიკუდილისა, ხოლო რომელსა ღონე ეპოვოს, ჯერ-არს თავს-ღებად, უკუეთუ დასასრულსა აქუნდეს მშვდობაჲ, არამედ არა ეპხედავ, მეფე, თუქცა ზოგიცა ტკივილისა ჩემისაჲ მოწევენულ იყო შენდა საქმისა ჩემისათჳს, ვითარ ესე ჩემდა საქმისა შენისათჳს, რამეთუ ყოვლადვე ბოროტ არს ჩემდა, ოდესღა შენ არა იცან³ იესუ ქრისტე ძე ღმრთისაჲ და არა ისმინე ვჲაჲ წინაწარმეტყუელთა და მოციქულთა მისთაჲ. და არა გაქუს ერთიცა მცნებაჲ მისი, და არცა შეიშინე ღმრთისა და არცა დაემორჩილე სიმართლისა საშეგლსა, და არცა შეიკდემ [ჟ] ბრალობისათჳს ჩემისა. ხოლო მე არა მინდა უწყებად და განოცხადებად საქმე ჩემი, რამეთუ ვჰხედვედ, ვითარჲედ არა შემწყნარებელი გონებაჲ დამკვდრებულ არს შენ თანა ცნობისა ღმრთისაჲ, და არა მინდა შრომისა და ურვისა შემთხუევაჲ შენი, არამედ შენ განწომნანე⁴ და მაიძულე სიტყუს-

Q

ხოლო უკუეთუ დაიშუენო სამეფოა შენი, არა სრულიად ჭუებულ იქმნეს სული ჩემი შენგან, და მშვდობაჲ იყავნ შენ თანა.

51. ჰრქუა იოლასაფე: სიტყუანი შენნი გულისკმა-ყვენე⁵, მეფეო, ხოლო ღმერთმან დაამტკიცენ სულითა მშვდობისაჲთა და მიგიძღლუანო² უმჯობესსა, ხოლო მე არასადა გული მითქუამს დიდებასა სოფლისასა, და უმჯობეს მიჩნს, უკუეთუ ვანმიტეო, და უკუეთუ შენ მწუხარე იქმნები განწორებისათჳს ჩემისა, შენგნით³ არავე ურჩ გექმნა ბრძანებასა შენსა⁴, რომლითა არა წარწყმდეს სული ჩემი. ხოლო მე ამისთჳსცა მწუხარე ვარ, რომელ წინა-აღუდეგ ბრძანებასა შენსა, და არა თუ ურჩებაჲ [105] შენი წენება, გარნა⁵ ვხედვედი წარსაწყმედელსა სულისა ჩემისასა.

1 ^ა გნმმნანე.

2 ^ბ ვუენე BCD, ვყვენ E. ³ მიგიძღვნო BCJ. ⁴ შენგნით] შენ BCD;—E. ⁵ შენსა]—BCD. ⁶ გარნა] არამედ გარნა BCD]—E.

C

9

გებად შენდა და კადნიერ მყავ პატივისა მამობისა შენისასა წინა-
 აღდგომად. და რამეთუ მეტყჳ, ვითარმედ ბოროტსა და აუგსა
 თავს იღებ ნეფათ თუსით სიყუარულისათს და ნებისა ჩემისა.
 ხოლო მე არას ვჰხედავ, მეფე, თუმცა რას ზედა შეიცვალე ნები-
 სათჳს ჩემისა, რომელსა ზედა აქამომდე სდგა. და რამეთუ სთქუ¹,
 ვითარმედ სიჩოვება გაქუს შეირთა მიმართ, ვითარცა სხუათა,
 არამედ ვჰხედავ. ვითარმედ მფრინველთა და პირუტყუთა და მკეც-
 [130]თაცა უფროდსი სიჩოვება აქუა ნაშობთა მიმართ, ვიდრე
 შენ. რამეთუ იგინი ჰყუარობედ ნაშობთა მათთა და თავთაცა თჳსთა
 დასდებენ ნაცვალად მათსა, და არა ამისთჳს, რაჲთამცა ნაცვალად
 მათსა ჰხედდიდეს, გინა თუმცა ძალად მტერთა მიმართ, გინა ასა-
 მალღებელად თავისა მათისა, არამედ ბუნებისათჳს მამობისა და
 შვალობისა. ხოლო შენ, მეფე, არა კეთილისა ჩემისათჳს გნებავს
 დადგრომა ჩემი სოფელსა შინა, არამედ დიდებისათჳს შენისა. და
 ესე საცნაურ იყავ წინაშე შენსა, რამეთუ ყუედრებაჲმან განრყუნის
 კეთილი კეთილის მყოფელთა და დაამრწმის იგი, რამეთუ შენ
 ფარად განამრავლენ ყუედრებანი ჩემ ზედა და არაჲ კეთილი ჰყავ
 ჩემ თანა, რამეთუ სოფელსა ამას წინა-მიყოფ და თავსა შენსა მი-
 მიღებ, არამედ უმჯობეს არს ჩემდა, უკუეთუმცა იცან ღმერთი
 დამბადებელი ყოვლ[ისავე], [უ] მამაჲ უხილავი და ძე მისი მხოლოდ
 შობილი იე-უ ქრისტიე და ყოვლად წმიდაჲ სული მისი, თანა-მფლო-
 ბელი და თანა-სწორი და თანა-დაუსაბამო, განუყოფელი და შეუ-
 რევენელი, ერთი ღმრთებებაჲ სამ-გუამოვანი, ვიდრედა [ა]რა ყო-
 ველი სოფელი საესე ანთრაკითა, და უფროდს ხოლო ცოდვითა
 და ყოვლითა უშჯულოებითა.

ხოლო მეფესა ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ძისა მისისანი, უფ-
 როჲს განუჯრდა და შეუყუარდა ყრმაჲ იგი და ჰრქუა მას: შეილო
 ჩემო. მე არარაჲ გაყუედრე ვითარცა ზედა ცემით, არამედ ვაჭსენე
 წინააღდგომად შენი და არა-მორჩილებად ჩემი, რამეთუ არაჲდა
 ვინ მეფემან უყო ესევეითარი შვილსა ოჯსსა და არცა ძმამან იმასა,
 ვითარ-ესე მე შენ გიყავ. რამეთუ დაგიმკვდრე მეფობად ჩემი პირველ
 სიკუდილისა ჩემისა და გზა-გეც დატევიებად [131] შჯულისა ჩემისა
 და რაჲთა შ-გიდგენ, რომელთა აღირჩიონ შჯული შენი, ესე ვაჭ-
 სენე და არა გაყუედრე. აწ წარემართე ბრძანებისაებრ ჩემისა, რა-
 მეთუ კეთილ არს ჩემდა და შენდა.

მიუგო თოდსაჲ და ჰრქუა მამასა თჳსსა: უკუეთუ ჰყავ ესე,
 მეფე, არა საკვრველ არს, რამეთუ საცნაურ არს ყოველთა ზედა
 უმეტესობად შენი, ვითარცა-იგი მალად არს ყოველთა ზედა საქმე
 შენი. ხოლო მე არა უმეცარ ვარ კეთილთა შენთა და არცა უგარ.

C

9

ვპყოფ მადლობასა შენსა, არამედ მნებავს, რაჲთა სრულ პყო პა-
ტივი და კეთილი შენი ჩენდა მომართ და შემინდო საქმე ესე, რო-
მელი არა სთნავს სულსა ჩემსა, და არცა რად შერაცხილ არს ჩემ
წინაშე, და გზა-ნცე მე მოყუასთა ჩემთა თანა, რომელთა თანა გული
მიტოქუამს და ჰსურის სულსა ჩემსა აღრე მისლვად მათ თანა, რაჲთა
არა [v] დაეკვლდე სიხარულსა მას, (რომელი) მათთვის განმზადე-
ბულ არს. და არა მნებავს მეფობაჲ წარმავალი სიმარჯჯთა და
ლონითა კაცთაჲთა განგებული, რომელი დღეს არს და ხვაღე
უჩინო იქმნას.

მაშინ აღდღუნა ჰებენას მეფე ტირილით და ჰრქუა ძესა თვსსა
იოდასაფს: ნუ, შეილო ჩემო, ნუ შეურაცხ-პყოფ მამობასა ჩემსა, ნუ,
შეილო ჩემო, ნუ წინა-აღმიდგები და დაამდაბლებ მეფობასა ჩემსა,
რამეთუ მნებავს კეთილი შენი და დაცვაჲ შენი აუგთავან. ნუ მიი-
ძულე, რომელსა ვერ თავს-ვიდებ, და ნუ ეძიებ დამრწმეგებასა
ჩემსა ნებისათვს შენისა, და ნუცალა რას მომიგებ წინააღდგომით,
ნუჲჲუე მეცა აღვიძრა და შევიქცე ყოვლისაგან, რომელი აღვითქვ,
და დავაწესო შენ ზედა რისხვაჲ და შეჩუენებაჲ ჩემი გულის წყრო-
მით. [132] ხოლო ყ[რ]მამან მან იოდასად ვითარცა მოისმინნა სი-
ტყუანი მეფისანი, შეეშინა, ნუჲჲუე უფროჲს ზომისა აღიძრას გუ-
ლის წყრომად, და რომელიცა იგი ექმნას², შე-
იქცეს მისგან და გამარჯუებაჲცა გზისაჲ მის
დაიქსნას. და იწყო მიერითგან ნებისა მიცე-
მად მეფისა საქმისა მისთვის და შეიწყნარა
მთავრობაჲ, რომელი მისცა ნახევარსა ზედა
მეფობისა მისისასა, ხოლო მარგალიტი იგი,
წმიდაჲ სარწმუნოებაჲ ქრისტეს ღმრთისაჲ,
მტკიცედ ეპყრა გონებასა შინა თვსსა და
უქციველად.

აწ მივითულავ ბრძანებასა შენსა,
არა თუ სიყუარულისათვს მეფო-
ბისა, არამედ მორჩილებისათვს
შენისა მივიღებ ბრძანებასა შენსა.

52. ხოლო მეფემან, ვითარცა იხილა მი-
შუებაჲ ყრმისა მისგან, განიხარა სიხარუ-
ლითა დიდითა და ბრძანა განვლინებად ქა-
დაგი, და ჯმობდა შემოკრებად ერისთავთა
და ყოველთა წარჩინებულთა ერისათა და
ყოვლისავე ერისა. და ვითარ შემოკრბეს
ყოველი იგი წინაშე მისა, ბრძანა დადგამა
საყდართაჲ მეფემან ძისა თვისისათვს, ვითარ-
ცავე მისთვის, [v] და დასუა მათ ზედა. და იწყო
მეფემან სიტყუად და (ჰრქუა): რამეთუ ჩუენ
ყოველი ვიყვენით სხუასა ზჲულსა და სხუასა

52. ხოლო მეფესა ესმნეს რაჲ
სიტყუანი ესე ძისა მისისაგან, გა-
ნიხარა ფრიად და ბრძანა ქა-
დაგი განვლინებად, და მოუწოდა
ყოველთა ერისთავთა თვსთა. და
ვითარცა შემოკრბეს, ბრძანა და-
დგმად საყდარი ძისა მისისათვსცა.
და იწყო სიტყუად ერისა მიმართ
და ჰრქუა: ჩუენ ყოველი ვიყვენთ
წესსა ზედა ჩუენსა და სჲულსა,
ხოლო რომელსა ზედა ვდგათ და

¹ ა წინააღდგომით. ² ექმნა ექმნას.

C

წესსა ზედა თვნიერ ამის შჯულისა, რომელსა ზედა აწ ვლგათ, და ყოველნი მამანი ჩუენნი, კეთილად მოჰსენებულნი მეფენი, და ყოველი ერი სხვთა შჯულისთა ცხონდებოდეს, ხოლო ჩუენ ესე გამოვირჩიეთ პირველსა მას შჯულსა ზედა, არამედ არა ვეჰეთ წარსრულთა მათ, თუ არა უმჯობესსა გული უთქმიდა პოვნად შემდგომად სიკუდილისა. და მერმე იცით საქმე ჰაბუკისაჲ ამის ყოველთა წარჩინებულთა, და მიწვეულ არს ყოვლისა მიმართ ერისა, და აწ არა ჯერ-არს მძლავრებაჲ ჩუენი ყრმისაჲ ამის წინააღდგომისათჳს ჩუენისა, რამეთუ ჩუენცა ესერა წინა-აღდგომილ ვართ შჯულსა მამათა ჩუენთასა და აწ მიგვ-შუებია, რომელი გამოირჩია თავისა თჳსისათჳს. და მერმე ვინებე, რაჲთა ვიზიარო კეთილთა ზედა [133] სუფევისა ჩემისათა, რაჲთა უჩუენით ზღვარი თუთ მეფობად მისა. და რომელსა უნდეს შედგომად მისი, შეუდგინ სამეუფოდ მისა, რამეთუ არავეს ვჰმძლავრობთ ნებასა ზედა თჳსსა ყოფად; სადაცა ენებოს, და იპყარნ შჯული მისი. ხოლო რომელსა უნდეს შედგომად მისი დიდებისათჳს პატივისა, არა დაეყენებთ, რამეთუ შვილი ჩემი არს და არავინ არს უერთგულეს ჩემთჳს მისა. და აწ მიბრძანებთ, რაჲთა მიეცეს ყოვლისაგან, რომელი არს საგანძურთა ჩემ თანა, ნახევარი საფასეთაჲ და აბჯართაჲ და ყოვლისაგან, რაჲცა არს, და რაჲთა სიმდიდრითა შეზაოს მეფობაჲ მისი და შეუძლოს კეთილის ყოფად და ბოროტის ყოფად ღირსთა მისაგებელისათა.

და ვითარცა წარასრულნა მეფემან სიტყუანი ესე, მაშინ აღდგეს მაქებულნი და აქეს იგი მეფედ, და მისცეს მორჩილებად მეფობასა მისსა, და აღიდეს განზრახვაჲ მისი.

D

გამოვკრჩევიეს, ხოლო¹ ძესა ამას ჩემსა სწადის, რაჲთა იყოს წესსა მას² ზედა და³ სჯულსა მამათა ჩუენთასა, და ნუთუ-მე გუარამანცა მიზიდა⁴?

და ყოველთა იცით საქმე ყრმისაჲ ამის, ვითარ წინა-აღდგა ბრძანებასა ჩემსა⁴, და ვერცაღა მაქუს პასუხი მის თანა⁵, რამეთუ ჩუენცა წინააღმდგომ ვართ სჯულსა მამათა ჩუენთასა,

და აწ მიბრძანებთ, რაჲთა მივსცე⁶ ნახევარი მეფობისა ჩემისაჲ? ქუეყანაჲ⁷ და საგანძურნი⁸, და უფლებდეს, რომელსაცა სჯულსა ზედა ენებოს.

ხოლო ყოველთა აქეს გამოჩევაჲ მეფისაჲ და მისცეს მორჩილებად ბრძანებასა მისსა და აღიდეს განზრახვაჲ მისი. და განიყაროკრებაჲ.

¹ ხოლო] რამეთუ BCD. ² მას] — J. ³ და] — DE. ⁴ მიზიდა DE. ⁵ ჩუენსა D. ⁶ მის თანა] — DE. ⁷ მივსცე BCD. ⁸ ჩემისა] ჩუენისა BCD. ⁹ ქუეყანა] — BCDE. ¹⁰ საგანძური B.

ჯ

[ვ] და წარვიდა იოღასაფ პალატად თჳსად. მიუღდა მას სიმრავლე ერისაჲ შესწმითა და ქებითა, და რომელნიმე ულოცვიდეს. და დაადგრა მკირედ ეჲმ და განალო კარი, და ყოველნი მოვიდოდეს უშიშად სმენად სიბრძნესა მისსა. ხოლო იყენეს ვინმე მათ შორის ნეშტნი ქრისტეანეთაგანნი, რომელნი იფარვიდეს სარწმუნოებასა მათსა და გარეშითა მათითა სათნო-ეყოფოდეს მეფესა შიშისაგან სიკუდილისა, და ვითარცა ესმა მათ საქმე ესე, განიხარეს ფრიად და უშიშ იქმნეს პირველისაგან შიშისა და მივიდეს მძლისა მის ქაბუკისა იოღასაფისა და მიულოცეს ძლევაჲ, რომელი მოეცა ქრისტე იესუჲს მიერ. და აუწყეს სარწმუნოებაჲ თჳსი და განემზადნეს განსლვად სამეფუოდ მისა.

და ვითარცა აღასრულა მეფემან პატივი ძისა თჳსისაჲ და აღჰკაზმა იგი განსლვად სამეფუოდ თჳსად, [134] აღდგა იოღასაფ და მივიდა მეფისა დატევეზად მშჳდობისა. და იწყო მადლობად მისა და ჰსენებად კეთილთა მისთა, რომელნი ყვნა მის თანა. და მერმე ევედრა, რაჲთა განუტევენეს ყოველნი, რომელნი არიან საპყრობილესა შინა, რაჲთა ყოს ნებაჲ მისი მათ ზედა. ხოლო მეფემან ისმინა მისი. და ბრძანა იოღასაფ გამოყვანებაჲ პყრობილთაჲ, რომელნი სამეფუოჲსა რაჲსამე ხარკისადა შეპყრობილ იყენეს. ხოლო რომელნი კაცთა თანანადებისადა შეპყრობილ იყენეს, ბრძანა მათთჳს გარდაჰვად საფასეთაგან თჳსთა და განტევეზა მათი. ხოლო რომელნი შეპყრობილ იყენეს[ს] უნასთათჳს და კაცის-კლვისათჳს, ბრძანა მათთჳს, რაჲთა მიეცეს საქმარი საფასეთაგან მისთა, რომელი კმა-ეყოს ფართობით საპყრობილესა შინა, ვიდრემდის მოიწიოს ბ[რ]ძანებაჲ ღმრთისაჲ მათთჳს, რაჲ-იგი ჯერ-არს. [ვ] და მერმე ბრძანა დიდძალი საფასე განყოფად უძლურთა და გლახაკთა და უღონოთა, და მერმელა

ღ

და¹ იოღასაფ წარვიდა პალატად თჳსად შესწმითა და ქებითა და პატივითა დიდითა.

ხოლო იყენეს ვინმე ქრისტიანეთაგანნი², რომელნი იღუმალ ჰფარვიდეს სარწმუნოებასა,

და ყოველნი მოვიდეს და თაყუანის-სცემდეს³ და ულოცვიდეს ძლევისა. და აუწყეს სარწმუნოებაჲ და განემზადნეს განსლვად მის თანა სამეფოსა მისსა.

და ვითარცა წარვიდოდა იოღასაფ სამეფოსა თჳსსა, მივიდა წინაშე მამისა თჳსისა⁴ დატეობად მშჳდობისა,

და რაჲთა განუტევენეს ყოველნი, რომელნი შეეწყუდიენეს საპყრობელესა. ხოლო იგი მორჩილ ექმნა, და ბრძანა განტევეზაჲ ყოველთა პყრობილთაჲ. ხოლო მეფემან მოილო გვრგვინი სამეფოჲ და დაადგა თავსა მისსა და მისცნა საფასენი დიდძალნი და მიულოცა ძლევისა. და წარავლინა სამეფოდ მიჰდა, რომელი განეჩინა,

და ვითარცა მოიწია, მრავალნი⁵ საფასენი განუყვნა გლახაკთა და უღონოთა.

1 და¹ და — BCD 2 ქრისტეანეთაგანი B, ქრისტეანეთაგან C. 3 და თაყუანის-სცემდეს — J. 4 თჳსისა] მისისა BCDE. 5 მრავალი BC.

C

9

განვიდა სამეუფოდ თვსად. და განვიდეს მის თანა მრავალნი მით ქალაქით.

53. და ვითარცა მიიწია სამეუფოდ თვსად, პირველად ჰმადლობდა ღმერთსა და თქუა: დიდებამ შენდა, ღმერთო და მამაო უფლისა და განმათავისუფლებელისა ჩუენისა იესუმს ქრისტესო, ოლიერო და შემოსებლებო ყოვლისაო, გაქებ და გადიდებ შენ, წმიდაო სამებაო, რომელმან ყოველივე ადვილად განაგო. და მერმე იწყო სიტყუად ერისა მიმართ და თქუა: არავეს უფროეს უქმს სიმართლით სლვაჲ, ვითარ მეფესა, და არცა ვინ შემძლებელ არს დაშნთა სიტყუათა თქუმად ერისა მიმართ, ვითარ მეფე, რომელი სიმართლისა მშჯავრითა ვილოდის ერსა შორის, ხოლო არავეს ეწარებთან დაშნნი სიტყუანი, ვითარ ორთა კაცთა, უკუეთუ ვინმე იყო[ს] ერსა ზედა უწყალო, [133] მოსისხლე, შემქამელ, ესე-ვითარსა უქმან დაშნნი სიტყუანი, რაათა მღევანითა მით ჰდარვიდეს ბოროტსა მას. და მერმე უკუეთუ შევარდეს მეფობასა დღეთა სიუცბისა მისისაჲთა, ამასცა თვნიერ ღონისა თანა-აც, რაათა ჰფარვიდეს თავსა თვსსა სიუცბესა შინა მისსა, ვიდრემდის განიკადოს საქმე თვისი. ხოლო რომელსა არა უქმან დაშნნი სიტყუანი, იგი არს, რომელმან დასთესოს სამართალი ერსა შორის და კეთილად განაგნეს საქმენი მათნი, არა დააკლოს პატივი პატიოსანსა მათსა და არცა სამართალი უძღურსა მათსა, და რაათა აღლესოს მახული სიმართლისაჲ ყოვლისა ერისათჳს. ხოლო მე მოვედ თქუენდა, რაათა არა გეჩუენო სიტყუთა მეტნობისაჲთა, არამედ მშჯავრითა სიმართლისაჲთა.

და ამისა შემდგომად გამოირჩია ადგილი ერთი შუვაჲ, [14] არცა სამეუფოჲ, არცა საგლახაკოჲ, და უბრძანა განმზადებამ საყოფლისა თვისისაჲ და დადებად ყოველი ქურკელი მას შინა—არცა სამეუფოჲ, არცა საგლახაკოჲ. და მაშინ მივიდა [და] დაეშენა [მუნ] ადგილსა მას.

54. და ყოველი იგი ქურკელი სამეუფოჲ, რომელი გავოსცა მამამან მისმან—სავედრები გინა თუ სამოსლები, შესამკობელი საჯდომთაჲ და შუენიერებამ მრავალ სახე სამეუფოჲ—ბრძანა, რაათა წარიღონ ადგილთა უცხოთა სამეუფოთა და განყიდონ იგი და ფასი მისი განუყონ გლახაკთა და უპოვართა

53. და მერმე იწყო სიტყუად¹ ერისა² მიმართ და ჰრქუა: არა-ვის უქმს სიმ[ართლით] სლვაჲ, ვითარ მეფესა, რამეთუ ჯერ-არს სიმშვიდით და მოწყალებით მწყესა სამეფოჲსა³ თვისისაჲ. ხოლო, თუ ენებოს ღმერთსა⁴, მეცა ვიპყრა⁵ სამეფოჲ ესე მსჯავრითა სიმართლისაჲთა.

54. ხოლო ქურკელი ოქროსსა და ვეცხლისაჲ, რომელი მოსცა მამამან მისმან სამსახურებელად, ბრძანა განსყიდაჲ⁶ მათ⁶ ყოველთაჲ უცხოთა ქუეყანათა⁷, და განყიფოჲ გლახაკთა ზედა ქუეყანისა მისისაჲთა.

ბ¹ სიტყუად — J. ² ერის B. ³ სამეფოსა თვსსა BCDE. ⁴ ღმერთსა] ო⁴ J. ⁵ განსყიდ BC, განსყიდად D. ⁶ მათ] — J. ⁷ უცხოთა ქუეყანას BCDE.

ტ

4

და რომელთა არარაჲ აქუნ და სირცხულითა კაცთაჲთა ვერ განვიდიან თხოად.

და ვითარცა-იგი მეფენი იშუებედ და იხარებედ სამკაულითა მით და სამოსლითა შუენიერთა მრავლითა, და სილალით და ამპარტავანებით ამურებედ გლახაკთა, აწ (ქუალად) ფასითა მისითა [136] ნუგეშინის-ცემულ იქმნენ გლახაკნი და უპოვარნი. და რომელთა ესმეს ესე, აღიდებდენ ქრისტესა ღმერთსა [ჩუენსა].

და მერმე ბრძანა, რაჲთა დაწერონ წიგნები ყოველთა მიმართ სამეუფოთა მისთა, ქუეყანად-ქუეყანად, და ჳევად-ჳევად და სოფლად-სოფლად, რაჲთა აღწერნენ მათ შინა ყოველნი გლახაკნი და უპოვარნი, ულონონი და უძღურნი, და ქუალად უპოვარნი იგინიცა, რომელნი ვერ ითხოვენ სირცხელისაგან და ისაჯებიან შუდ წილ უფროჲს გლახაკთაჲსა სახელით ნათით, და სოფლით და საზომით და თითო-ც(უ)ლი მათგანი. და ვითარ მოართუეს აღწერილი იგი, ბრძანა დიდძალისა საფასისა განყოფაჲ შორის მათსა თითოეულსა საზომისაგერ თვისისა და მიცემაჲ ქუეყანათაჲ. და შეეწია შენებასა მათსა ზედა და ყოელისაგან საწმირისა მისცა თეს[ლი], [v] ელდრემდის გამოი-ყვანა მიზეზისაგან გლახაკობისა და უპოვარებისა. და ღონიერ იქმნენ ყოველნივე მიერთგან და ერთობით აღიდებდეს ღმერთსა მის მიერ, და არღარაგინ იპოებოდა სამეუფოთა შინა მისთა კაცი, რომელიმცა მიადგა კაცსა საწმირისათჳს და ქველის საქმისა.

და მერმე ბრძანა მიწერაჲ ყოველთა სამეფოთა მისთა, რაჲთა ყოველმან სამთავრომან მისმან, გინა თუ საერისთავომან, გამოირჩიონ^ა თავისა მათისათჳს კაცი ჳეშმარიტი და ღირსი და მყოფელი სიმართლისაჲ და მოძულე სი(ც)რუვისაჲ, რაჲთა, რომელი გამოირჩიონ ე[სე] ვითარი თითოეულმან მათგანმან, განაჩინოს იგი მათ ზედა ებისკოპოსად, რაჲთა წინა უძღოდის მათ ნეცნიერებასა ჳეშმარიტებისასა ქრისტეს ღ[მერთ]სა ჩუენისასა სიმართლით და ღირსებით, და მშჯავერთა სიმართლი[137]საჲთა აძობედეს და ჳმწყსიდეს სამწყსოთა თჳსთა.

და მერმე ბრძანებჲა დ(ა)უღვა) მთავართა და ერისთავთა და მეჭვლეთა, რაჲთა კეთილად მსახურებითა სიმართლისაჲთა შვიდენ ერსა, და მოწყალებით და სიმართლით განაგებდენ საქმეთა მათთა, და რაჲთა იყვნენ საშინელ ბოროტის მოქმედთათჳს და მშუდობა და სიხარულ კეთილის მოქმედთა ზედა, და რაჲთა უბრძანონ ყოველთა, რომელნი იყვნენ გელსა ქუეშე მათსა, შენებაჲ ქუეყა-

და უბრძანა ერისთავთა მისთა, რაჲთა უსჯიდენ ქურევთა და ობოლთა^ა, და ყონ სამართალი ყოველთა მიმართ,

ა¹ გამოირჩიონ^ა გამოირჩინენ.
ბ¹ ~ ობოლთა და ქურევთა J.

C

9

ნისაჲ და მიცემად ხარკი სამართალი მსგავსად ძალისა მათისა. და მერმელა განაგო სპათათუჲს საქმარი მათი ყოველი დაუკლებელად და დაადგინნა მათ ზედა სპაჲპეტნი და ერისთავნი კაცნი, ღირსნი, მდაბალნი და ღმრთის მომიშნი, რომელნი ევლტოდეს მთაყროზასა, ხოლო რომელნი ეძიებდეს [v] და ჩაიჭრებოდეს, ივინი განაშორნა განსაგებელისაგან მათისა.

დ[ა კუალად ბრ]ძანა დიდითა პატივითა დადგინებად ყოველნი მღდელთ მოძღუარნი და მღდელნი ქუეშარიტნი, და ალაშენნა ეკლესიანი ქუეყანასა შინა თუსსა, რომელნი სიტყუათა მათთაებრ აღასრულებდეს საქმით მცნებათა ქრისტესთა, და მიცემად მათდა სპემარი მისი თითოეულსა მათგანსა, შემსგავსებულად კაცად-კაცადსა ა[დ]გილსა თუსსა. და იყო სიხარული მიუწლომელი ქუეყანასა მას.

და თუთ იოდასათე მოიცალა თუნიერ ყოვლისა უდებებისა განგებად საქმეთა ერისათა. პირველად განიკითხვიდა შინაგანსა მათსა სულიერითა საქმითა, ვითარ-ძი ცხონდებიან, და მერმე ჯორციელსა ცხორებასა ზ[ედ]ა. და ეგრეცა თითოეულსა მიაგებ[და] საქმეთა მათთაებრ მოწყალებით [138] და [კეთილად] განგებით. [და] აღილო მათგან საქმე მძლავრობისაჲ მეფობრივი და (ყლდ) მძიმე და შიში უჯერ[ოჲ] [...]ა[.]ისაჲ გამოილო გულთა მათთაგან.

55. და განმრავლდა ჯეროვნებაჲ და სამართალი და სიხარული ერსა შორის, და მოისწრაფდეს ყოველნი კაცი ყოვლით ქუეყანით და ნათელს-იღებდეს სახელითა წმიდისა სამებისაჲთა, და შეეძინებოდეს შჯულსა ქრისტეანობისასა ერნი ურიცხუნი მარადღე-და გამოჩნდა უმეტესობაჲ კეთილად განგებისა მისისაჲ, და იწყეს შეჩუენებად შჯულსა

ხოლო აღჰმართნა და აღაშენნა ეკლესიანი მოოჯრებულნი, და დაადგინნა მათ¹ შინა მღდელნი და დიაკონნი, და უჩინნა მათ წინამძღურად ებისკოპოზნი.

55. და ღონიერ იქმნეს ყოველნი გლახაკნი და არღარავინ იპოვებოდა ქუეყანასა² შინა მისსა. გლახაკი, რომელმანცა ითხოვა ქველის საქმარი. და მოვიდოდიან კერპთ მსახურნი და ნათელს იღებდიან. და განმრავლდა კეთილი და ქრისტეანობაჲ ქუეყანასა³:

ბ¹ მათ] მას BCDJ. ბ² ქუეყანას BC. ბ³ ქუეყანას]-C.

ს

პირველსა, რომელსა-იგი ზედა დგეს. და აღივსნეს გულნი ყოველთანი სიყუარულითა მისა მიმართ და სასოებითა კეთილითა მეფობისა მისისათჳს. და განცხადნა ერსა შორის საქმე და დიდებამა ქრისტეანობისა და ღმრთის მსახურებისა და სიყუარულისა და მშჯღობისა, რამეთუ თავი თჳსი მისცა სახედ ყოველთა: [v] სიმდაბლესა და სიყუარულსა და მოღუაწებასა ზედა. და არღარავინ ი[იპოე]ბოდა ყოველსა სამეუფოსა მისსა, რომელიმცა ჰმონებდა შჯულსა სხუასა, გარნა ღმერთსა, ყოვლისა მპყრობელსა, ერთიცა კაცი. გარნა მცირედნი ვინმე კაცი წარვიდეს და მიიცვალეს სამეუფოდ აბენესე მეფისა მამისა მისისა, რამეთუ [ი]ყვეს იგინი კერპთ მსახურ და არა თავს-იღვეს ყოფამათი შჯულსა შინა ქრისტესსა.

და განითქუა ყოველსა ქუეყანასა ჰამბავი ქრისტეს მოყუარისა მის ქაბუკისა, და სინდობლისათჳს და მოთმინებისა მისისა და გარდარეულისა მოწყალებისა მისისა. და ვითარ-იგი ამათ ყოველთა სათნოებათა განჰმზადებდა სიბრძნითა და გონიერებითა, და მოვიდოდეს მისა ყოველთაგან ადგილთა კაცნი მორწმუნენი, რომელნი იფარვიდეს წესსა და სარწმუნოებასა შიშისაგან მეფისა, უშიშად, [139] და სიხარულითა დიდითა დაეშენებოდეს საბრძანებელთა მისთა, და იხარებდეს სულითა და აღიდებდეს განუყოფელსა სამებასა წმიდასა, რომელმან განაცხადა ერთარსებაჲ სამგუამოვნებისა მისისა, და უჩუენა ძალი სარწმუნოებისა მათისაჲ წინაშე ყოველთა უღმრთოთა. და მრავალნი მოვი-

ღ

შინა იოდანსაფ მეფისასა¹. და ყოველნი ერთბამად აღიდებდეს ღმერთსა, მომცემელსა ყოველთა კეთილთასა, და იხარებდეს ყოველნი.

ხოლო ვითარცა იხილა მამამან მისმან მოკლებამ სამეფოჲსა თჳსისაჲ და განმდიდრებამ სამეფოჲსა ძისა მისისაჲ², შეუძნდა ფრიალ, და იყო ურვასა შინა დიდსა.

ხოლო განისმა ჰამბავი³ მისი ყოველსა ქუეყანასა, და ყოველით კერპო შემოკრბა სინრავლე მორწმუნეთაჲ. და ბრძანა ყოველთა მოწესეთა⁴ და⁵ მღდელთაჲ, რაჲთა არავის ჰქონდეს მათ ზედა უფლებამ⁵ თჳნიერ ღმერთისა, და დაიწყირნა ყოველნი პატივსა ზედა დიდსა ფრიალ⁶, და ყოველნი ეკლესიანი იპყრნა პატივსა ზედა⁷ ღმრთისასა.

ბ¹ იოდანსაფ მეფისასა] იოდანსაფისასა DE. ² მისისაჲ BC. ³ ამბავი BCE, ანბავი J. ⁴ მოწესეთა]— BCDE. ⁵ და]—DE. ⁶ ~ უფლებამა მათ ზედა A. ⁷ ფრიალ]—A. ⁸ ~ პატივსა ზედა იპყრნა BCDJE.

C

9

დოდეს, რომელნი იყვნეს შჯულსა ზედა მამისა მისისასა და და-
 ადგრებოდეს მის თანა სარწმუნოებასა ზედა ქრისტესსა განცხადე-
 ბულად, და ვითარცა ყრმანი ჩჩვლნი ნათელს იღებდეს სახელითა
 მამისაჲთა, ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა, და აღიდებდეს ქრის-
 ტესა კეწმარიტსა ღმერთსა, რომელი იშვა უთესლოდ და უბრწუ-
 ლად ქალწულისაგან უქორწინებელისა პირველ საუკუნეთა მამისა-
 გან უდედოდ შობილი, თანამოსაყდრე მამისა და სულისა წმი-
 დისაჲ.

56. და განცხადნა ჰამბავი ძისა მეფისაჲ. და იყო სიხარუ-
 ლი დიდი ყოვლისა ერისაჲ, [უ] და აღებაჲ მძლავრობისაჲ მათგან
 სამეფოსა შინა მამისა მისისასა. და მრავალნი მოიქცეოდეს და
 აღიარებდეს შჯულსა მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა და აღ-
 საარებასა იოდასაფისსა. და განმრავლდებოდა და განძლიერდებოდა
 ქადაგებაჲ მათ შორის, ვიდრემდის განმრავლდეს და განძლიერდეს
 მუნ შინა უფროჲს ყოველთა უღმრთოთა. მაშინ იწყო მოუძღურე-
 ბად საქმემან მამისა მისისამან და იქცეს გულნი კაცთანი მისგან,
 და კადნიერ იქმნებოდეს წინა-აღდგომად მისა. და შეურაცხ-ყოფ-
 დეს მრავალსა ზედა ბრძანებასა მისსა, და მოიკსენებდეს უწყაო-
 ებით სლვასა მისსა მათ შორის და მძლავრობათა და ბოროტის
 ჩუენებათა მათ ზედა. და განცხადებოდა შეურაცხებაჲ ერისაგან
 დღითი-ღღე [140] და გულისკმა-ყო, ვითარმედ გულნი კაცთანი
 მიქცეულ არიან ძისა მისისა კერ[ძო], და შეეშინა, ნუჟკუე შფო-
 თიცა აღუდგეს და მოკლას ვინმე და დაიპყრას მეფობაჲ მისი. და
 დიდი შიში და ურვაჲ დაეცა მის ზედა ამის ჯერისათჳს, და არა
 ხოლო მას ოდენ, არამედ ყოველნი რომელნი იყვნეს წარჩინებულნი
 და თანამზრახველნი მისნი. და დიდსა მწუხარებასა და იწროებასა
 შევარდეს ამის ჯერისათჳს.

მაშინ მიწერა აბენესე მეფემან ძისა თჳსისა იოდასაფისა საქ-
 მისა ამისთჳს და გან(ა)ცხადა ყოველი, რომლისათჳს იურვოდა და
 ჰკითხა, რაჲ-ძი ჯერ-არს ყოფად. ხოლო იოდასაჲ მიუწერა ესრეთ:
 უწყებულ იყავ, მეფე, რამეთუ არარაჲ წარსდგენის შიშსა და
 იოტებს იქუსა გულისაგან მეფეთასა¹, ვითარცა მშჯავრი [უ] სა-
 მართალი ერისა მიმართ და კეთილად განგებაჲ მოწყალებით საქ-
 მეთა მათთაჲ, და არარაჲ უფრო მო[მ]ხ[დ]ელ არს ურვათა და
 განმრყუნელ ცხოვრებისა და მომპოვნებელ ბოროტთა იქუთა ერისა
 მიმართ, ვითარცა უჯგროჲ თუ კუალი ჩნდეს მეფისაჲ ერსა შორის,
 რამეთუ დაღაცათუ კეთილნი შენნი განმრავლდენ კაცთა მიმართ,
 არამედ მცირედმან ბოროტმან განრყუნესჲ იგი, უკუეთუ შესაო,
 მის თანა. ხოლო შენ თანა, მეფე, ცხად არიან საქმენი ესე, რო-

1¹ მეფეთასა] მეფეთასაჲ.

ც

9

მელთაჲ არლარა ვისი გიჳმს კითხვაჲ ამის ჯერისათჳს. აწ იხილე ვინაჲ-dი შეგიჳდა შიში და იჳჳ, ანუ სადაჲთ გაჳქუს ნუგეშინის-ცე-
მაჲ და იმედი. ხოლო მე ესრეთ ვჳგონებ, ვითარმედ არა არს მიზეზი
შიშისა და იჳჳსაჲ, გარ[რ]ნა კუალისაგან ბოროტისა, რომელი უქუანა
შეუდგს. და არა არს იდგილი ნუგეშინის საცემელი და საიმედო
[141] შენთჳს, გარანა კეთილი თუ რაჲ გი[თვის]ავს[.]. აწ დაუტყვევ მო-
მატყუებელი შიშისაჲ და მოიპოვე მომპოვნებელი მშჳდობისაჲ და
მიუსწარ კეშმარიტისაგან ზრახვად, ნუუკუე მიგისწრან მტერთა
შენთა კეთილსა ზედა.

57. და ვითარცა მიიწია მეფისა წიგნი ესე ძისა მისისაჲ, მოუ-
წოდა წარჩინებულთა მათ მისთა¹ და წარუკითხა წიგნი იგი. და
იწყეს განზრახვად ამის ჯერისათჳს. მაშინ ჰრჳქუეს კაცთა მათ მე-
ფესა: მეფე, ცხონდი უკუნისამდე, ჩუენ ესრეთ განგაზრახებთ, რაჲ-
თა ეწიფო საქმესა პირის-პირ, ვიდრე არა ზედა დაგეცეს, და
ილუაწუე მას შინა მოქცევაჲ, რომლისაჲ შესაძლებელ იყოს მოქცევაჲ,
და ნუ წინა-აღუდგები, რომელსა ვერ შემსლებელ იყო წინააღ-
გომად. რამეთუ საქმე მეფობისაჲ შეკრბების შეკრბასა შინა ერი-
სასა, და შენ უწყნი საქმენი შენნი ბოროტნი ერსა შორის, და აწ
ჰხედავ [V] მიქცევისა გულთა მათთასა შენგან და მიდრეკასა გო-
ნებისა (მათისასა) შენგან, და რამეთუ განზრახვაჲ მეფეთათჳს უ-
ჯობესი გამორჩევაჲ არს ნებიერად საქმისაჲ და უმრწამესი მიწყუ-
დევაჲ არს უნებლებით საქმესა, და შენ დღეს ფლობაჲ გაჳქუს გა-
მორჩევად საქმისა უმჯობესისა თავისა შენისათჳს და არლა მო-
დგმულ არს საქმე მიმაწყუდეველი უნებლიეთსა ზედა, რამეთუ ნეთ-
სით უპატროსნეს არს მეფეთათჳს. და ჩუენ ესრეთ გაწუევთ, რაჲთა
ყოველი ესე სამეფოჲ მიუთუალო ძესა შენსა, უკუეთუ ოდენ იაკს-
იდვას და მორჩილ გექმნას. არამედ პირველად ესრეთ იწყო, რაჲთა
ჰბრძანო შემოკრებაჲ ყოველთა მთავართაჲ და ერისთავთაჲ და
წარჩინებულთა ერისა შენისათაჲ, და მაშინ ღონის ძიებით ჰყო და-
დებაჲ ამის ჯერისაჲ მათ თანა*, [142] რამეთუ არა ჰშუენის
მეფეთა აღსრულებაჲ რაჲსამე საქმისაჲ, გარანა პატროსნე-
ბისა [...].

მაშინ ბრძანა მეფემან მსწრათლ შემოკრებაჲ მათ ყოველთაჲ.
და ვითარ შემოკრბეს იგინი წინაშე მისსა, იწყო ღონის ძიებით
დადებად წინაშე მათსა საქმისა მის, და თჳყო ყოველისა პირვე-
ლად მადლობაჲ ღმრთისაჲ ყოველსა შინა, და მერმე აჳსენა სიყუა-
რული მისი ერისა მიმართ, და ვითარ ვიდოდა მათ შორის და
ზრუნვიდა ცხორებისა მათისათჳს. და მერმე კუალად აჳსენა, ვითარ-

1 მისთა) მისთა.

* აჳ გადაწერის მინაწერი: „ჰჳ, შე მჳქლ“.

C

4

იგი წული შეილი არა ესუა და ეშინოდა აწყუედაა ძირისა მათი-
სა, და რამეთუ აღთქუმაა მისცა ღმერთთა, რომლისაჲ ვერ ჯელ-
წიფების დაჯსნაჲ მისი, უკუეთუ მოეცეს წული შეილი, და თუ
ცხოვდესა ვიდრე აღზრადმდე ყრმისა მის, ვიდრემდის შემძლე-
ბელ იქნეს (დაჰყრობად სამეფოსა, რაათა მიუთუალოს ყოველი
სამეფოა მისი შელსა თუსსა და თუთ [v] ნეფსით დაუტეოს მე-
ფობაჲ და მიჰმალოს ლ[მერთთა] აღთქუმისა მისთს, და რაათა
დაშჯერდეს ცხოვება[სა] ლიტო[ნ]სა [მ]სგავსად სხუთა კაც-
თაჲსა.

და ჰრქუა ყოველსა მას ერსა: თქუენ იცით, ვითარ ჯერ-არს 10
აღსრულებაჲ აღნათქუემთაჲ, და არა ჯერ-არს დაჯსნაჲ მისი. და
მე, რაჟამს მივეც ნახევარი სამეფოსა ჩემისაჲ შეილსა ჩემსა,
ესრე ვჰგონებდ, ვითარმედ აღმესრულების აღნათქუემი ჩემი.
და ვითარ ვჰხედავ არა სრულ არს აღნათქუემი ჩემი. და რამეთუ
კრუ ვიპოვე წინაშე ღმერთთაჲსა, და მეშინის აღნათქუემისა 15
ამის დაკლებისათს. რისხვაჲ მათი მოიწიოს ჩემ ზედა, რამე-
თუ მასნიეს, ვითარმედ შურის-გებით საძიებელ არს აღნა-
თქუემიო*. და აწ თანა-მაც თუნიერ ყოვლისა ღონისა აღსრუ-
ლებაჲ აღნათქუემისა ჩემისაჲ. და აწ გაუწყებ თქუენ, რაათა გან-
მაზრახოთ, [143] რაჲ-იგი ჯერ-არს ჩემთს და თქუენთს უმჯო- 20
ბესი, განიხილეთ!

ხოლო (მათ ჰრქუეს): ვისამცა უფრო ჯერ-იყო აღსრულებაჲ
აღნათქუემთაჲ, ვითარ მეფისა, ანუ ვინმცა უფრო დამმარხველ იყო
სამართლისა და უმტკიცეს სიტყუათა და უდიდეს ზრახვითა,
ვითარ მეფე ჩუენი! ხოლო საქმე ესე, რომელ[ი] იკითხე ჩუენგან, 25
არიან მას შინა ორნი საქმენი: ერთისა მათგანისაჲ უშუერებაჲ
არს მეფისაგან, უკუეთუ დააბრკოლოს და მიადროოს იგი მეფენან,
რამეთუ კაცსა თუ ვინმე უტყუვის, საყუედრელ არნ იგი მარადის,
რავდენ უფროჲს წინაშე ღმერთთა საძაგელ არს ტყუელი და
სიცრუეე აღნათქუემთაჲ მეფისათს. და მერმე არა თავს-ღებადცა 30
ღმერთთაგან საგონებელ არს ტყუელისაჲ ჩუენებითა რიცხვისაჲთა,
ნუჟკუე, რომელსა ნეფსით ზედა ადგრებოდი და გშურდეს, მიგე-
ლოს იგი რისხვითა თუნიერ [v] მადლისა და ნებისა შენისა. და
მეორე [ესე. რამეთუ] მიავლინებ მეფობასა შენსა ძისა შენისა, რლ
არს [ნათელი] თუალთა შენთაჲ და თუნიერცა აღთქუმისა ყოველნი 35
კაცნი დაუტეობენ შეილთა თუსთა მონაგებთა მათთა და ამას ზედა
დასრულდების სასოებაჲ კაცთაჲ. და უკუეთუმცა უცხოასათს
აღგეთქუა აღთქუმაჲ, ესე თანა-მცა-გედვა აღსრულებად, რავდენ
უფროჲს ძისა შენისადა თანა-გაც ორკერძოვე აღსრულებაჲ აღნა-

* შდრ. II სჯ. 23, 21.

ტ

9

თქუემისა შენისაჲ! არამედ შენ უწყი. მეფე, რამეთუ ძე შენი არს შჯულსა შინა ქრისტეანეთასა, და შჯულსა თვისსა სამ[ა]რთალ უჩინ მიღებდა სამართლისაჲ და განსწორებდა მთავართა და გლახაკთაჲ მას შინა. და შენ უწყი, თუ რაჲ ბოროტის ჩუენებანი აღვასრულენით კაცთა მათ ზედა მონანულთა. აწ უკუე გუეშინის, ნუჟუე კელთ იგდოს [144] და გუეუფლოს შჯული მისი და მას [შინა] მოგუედგმის სამართლით თავს-დებდა სისხლთაჲ, რომელ დავსთხინით ბრძანებითა შენითა, და მონაგებნი, რომელნი იავარ-ყვევინთ მშჯავრითა, თანა-გუაჲ გარდაჲდა მათი.

58. მაშინ მიწერა მეფემან ძისა თვისისა ესრეთ: მშჯღობაჲ შენდა, შეილო ჩემო! შენ უწყი პირველად ნუკევით და სიჩოგებით აღზრდაჲ შენი ჩემ მიერ და მერმე მიშუებდა ნებისა შენისაჲ, დაღაცათუ მძიმე იყო ჩემ ზედა ზოგადი სამეუფოსა ჩემისაჲ და შუელაჲ მეფობისა ჩემისაჲ, სიყუარულისათჲს შენისა ვყავ. და აწ მნებავს, რაჲთა სრულ ვყო კეთილი ჩემი შენ თანა, რომელი არავის კაც-თავანსა უყოფია ვის თანამე, და მიგითუალავ ყოველსა სამეფოსა სრულიად, და გარდაგრადებ დიდებისაგან ჩემისა და მე მეგულეზის ლიტონსა [ჲ] ცხორებასა შინა ყოფაჲ, ვიდრემდის მოიწიოს აღსასრული ჩემი, რაჲთა სასოებაჲ [ცა] ჩემი სრულ იქმნეს შენთჲს, და სიხარული მეფობისა შენისაჲ ვიხილო ცხორებასა ჩემსა. და ამისა შემდგომად ავსენა საქმე მონანულთაჲ მათ და რაჲ-იგი უყო ბოროტი თავთა მათთა და მონაგებთა მათთა, და რამეთუ არა უცხო არს მეფეთაგან უდიდესისაჲცა ამისა ყოფად დამტკიცებისათჲს მეფობისა მისისა წინააღმდგომთა თვისთა. აწ უკუევი აღილო ჩემ ზედა და რომელნი არიან ჩემ თანა საქმე ბქობისაჲ მათ შორის, მაშინ მიგითუალო სრული სამეფოჲ, და რაჲთა არა გუაიძულო მე და ჩემთანათაჲ დატეობაჲ შჯულისაჲ.

ხოლო იოღასაფთ ესრეთ მიუწერა მამასა თვისსა: გვრგვონსანო დიდებულო მეფეო, შენ უწყი, ვითარმედ არა ჯერ-არს სამართალსა შინა საწჯელსა ერთსა შინა სამეუფოსა ორი წესი და ორი ბქობაჲ [145] [.] ბული ერთიერთისა წინა[აღმდ]გომი ყოფად, ხოლო ვყო თქუენ თანა საქ[მე] სა[მ]ართალი, რომელი შეა-შუნდეს გონებასა თქუენსა. აწ მოავლინენით ჩუენდა კაცნი თქუენგანნი, რომელნი ბრძანად საგონებელ იყვენ და საქმესა შემატუებელ, რაჲთა სიტყუა-უგოთ ურთიერთას ამის ჯერისათჲს, და მერმე გამოჩნდეს ქეშმარიტი, რომელმან სამართალსა ზედა შეგუკრიბნეს ყოველნი მას შინა.

და ვითარ მიიწია მეფისა წიგნი ძისა მისისაჲ, წარუკითხა მისთანათა მათ. და ყოველთაჲე შეაშუნდა, რაჲ-იგი მიუწერა, რამეთუ იცოდეს, ვითარმედ თვნიერ სამართლისა არარას ჰყოფს.

C

59. მაშინ წარავლინნეს კაცნი რჩეულნი მათ შორის ბრძენნი და წურთილნი სწავლულებითა მათითა. და ვითარცა მიიწივნეს წინაშე ძისა მეფისა, ბრძანა სწორადვე მათსა მოყვანებაჲ კაცთა, [v] რჩეულთა მონაზ[ონთა] ქრისტეან[ეთა], რომელ[თა] აქუნ[და] [.] წმიდისაჲ და ჰრქუა მათ: ნუ-რარას უფროას ზომისა ზრახავთ და ნუცა თავთა თვსთა ესავთ, არამედ ითხოვეთ ქრისტესგან. რაჲთა მოგცეს ძალი ზეცით, ვითარცა წერილ არს წმიდასა შინა სახარებასა, და იტყუს: ნუ ჰზრუნავთ, რაჲ სთქუათო*.

და ვითარცა შეკრბეს, მისცეს აღთქუმაჲ ურთიერთას, რაჲთა არა მძლავრებით იყოს, და არცა გარდაწვენაჲ სიტყუს გებასა მათსა შინა, არამედ სამართლისა საშჯელითა განიხილნენ ურთიერთას, რაჲთა არა იგუმოს ძემან მეფისამან მიმძლავრებაჲ და არცა შურისათჳს ჯობნისა.

და ვითარ მისცეს აღთქუმაჲ ამის ჯერისათჳს, იწყეს კერპთმსახურთა მათ და თქუეს, რამეთუ არა ჯერ-არს პირველ კითხვაჲ, გარნა მეძიებელისათჳს საქმესა, რომელსა ეძიებს. და ჩუენ არა გკითხოთ [146]. [. . . .] გაუწყოთ ჩუენ, რომელსა ზედა ვდგათ [. . .], რამეთუ (ვჰმონებთ) კერპ[თა ოქროსათა] და ვეცხლისათა და გამოხატულთა ქვისათა და ძელისათა, არამედ გვთხართ ჩუენ: ვინ არს, რომელსა თქუენ ჰმონებთ? მიუგეს მონაზონთა მათ. მონათა ქრისტე ღმრთისათა, და ჰრქუეს: ჩუენ ვჰმონებთ ღმერთსა ცხოველსა, რომელმან დაგუბადნა, და დაჰბადა ოქროჲ და ვეცხლი, ქვანი და ძელნი, რომლისაჲ იცით სახელი მისი, და ვერ უვარ-ჰყოფთ უფლებასა მისსა, და იგი თავადი არს უდიდეს ყოველთა, და არავინ შემძლებელ არს მიწუთომად ღმრთეებისა მისისა, თუმცა ვინ გამოთქუა სიტყუთა, გინა თუ იხილა თუალითა. მან დაგუბადნა და მოგუცა მეცნიერებაჲ მისი, ნებათა მისთა ვიქმთ მსგავსად ძალისა ჩუენისა, და რომელი არა ჰნებაჲს, მას დაუტეობთ.

ესე არს მიგებაჲ კითხ[ვ]ისა თქუენისაჲ, ა[რამედ] ვინ [. . . .] არიან ღნერთნი თქუენნი [. . . .] აღეს, გინა თუ რაჲ გამცნეს [ყოფად]? ხოლო უკუეთუ სთქუათ, ვითარმედ არა მათ დაგუბადნეს, არცა რაჲ გუამცნეს და ვერცა შემძლებელ არიან დაბადებად რაჲსაჲმე, რამეთუ არა ჰხედვენ, არცა ესმის, არცა ვმოზენ ჯორჯითა მათითა, არლარაჲ სიტყუაჲ გაქუს მოგებად ჩუენდა

D

59 ხოლო ეამსა შინა¹ ერთსა წარავლინა² აბენეს მღვდემან წინაშე ძისა მისისა კაცნი კერპთმსახურნი, რაჲთა ცნან³ საქმე და ქცევაჲ ძისა მისისაჲ. და ვითარცა მიიწივნეს პალატად, მიეგება წინა, ვითარცა ძმათა საყუარელთა, და დიდითა⁴ პატივითა მოიკითხნა იგინი⁵ მოწლედ, და⁶ ისტუმრნა და ნიქნი დიდნი წინა-უყვნა და აწუევდა ღმრთის მსახურებად⁷.

1 შინა] — AE. 2 წარავლინა BCDE. 3 ცნა B, ცნა C. 4 დიდითა] — AJ. 5 და მოწლედ A.

6 და] — A. 7 მსახურებასა J, მსახურებასა ზედა BCDE.

* მათე 10, 19.

ტ

ღ

მონებისათჳს ურგებთა და უსულოთა, რომელნი ვერ შემძლებელ არიან რგებად გინა თუ ვნებად.

და ვითარცა ესმა ესე კერპთ მსახურთა მათ, მოგკოუთენეს ენანი მათნი, რამეთუ არღარაჲ აქუნდა სიტყუაჲ, რამცა მიუვგეს ორსავე პირსა ზედა, რამეთუ, უკუეთუ თქუან, ვითარმედ კერპთა მათთა დაჰბადნეს იგინი და მათ ასწავებს, რაჲ-იგი ჯერ-არს ყოფად მათ-თჳს, ცხად იყო მათ ზედა მტყუუვარობაჲ, სამართლით დაესაჯე-ბ[ოდა] [147] სიბრძნისა სიტყუთა. და უკუეთუ [თქუან, ვითარმედ] უძლურ არიან და ვერ გელ-ენიფი[ების] დაბადებად და რგებად, გინათუ ვნებად, იძლიენენ სამართლისა მშჯავრითა და მიედგას მათ ზედა საქმე ჯობნისაჲ. და ვითარ ვერარაჲ პოვეს ღონე, რომელიმცა შემწე იყვეს, მაშინ შეიწყარეს უმეტესობაჲ წჳულისაჲ და აღსა-არებაჲ ქრისტეს ღმრთისაჲ ყოველა ზედა წესსა ამის სოფლი-სასა, რამეთუ კეთილად სღვასაცა შინა იოდანსაჲსისა და გარდა-რეულსა მისსა სიმდაბლესა და მოწყალეებასა შინა მისსა მრავალი მადლი იხილეს, რამეთუ დიდი მშჯდობაჲ და სიხარული იყო სამე-ფოსა შინა მის მიერ.

მიუვგეს და ჰრქუეს კერპთ მსახურთა მათ: ძეო მეფისაო, ვითარ იყოს მშჯავრი შენი ჩუენ ზედა საქმეთათჳს პირველთა. რომელნი ეკმნენით ბრძანებითა მამისა შენისაჲთა და მეფი[ის]სა ჩუენისაჲთა, და სისხლნი, რომელნი დავთხიენით უმეტრებითა [. . .]. ჰრქუა მათ ნეტარმან იოდანსაჲ: რამეთუ (ერა-იგი) რაჟამს განაგდოთ შჯული თქუენი, მის თა-ნაცა განაგდო[თ] იქჳ, რომელი გაქუს მაგის ჯერისათჳს. და ვითარცა შეხვდეთ შჯულსა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ[ქს] ქრისტესსა, მის თანავე შეხვდეთ მშჯდობასა და სიხარულსა, რამეთუ ღმერთი მშჯდობისა და სიყუარულისაჲ არს და არა თუ მანკიერებისა და შურის-გებისაჲ.

ხოლო მათ ჰრქუეს: ძეო მე-ფისაო, ვითარ იყოს ბჭობაჲ შენი ჩუენ ზედა საქმეთათჳს პირველთა, რომელნი¹ ეკმნენით ბრძანებითა მამისა შენისაჲთა, და² [106] რა-მეთუ სისხლნი მრავალნი დ. ვსთხი-ენით? ჰრქუა იოოასაჲ: ვითარცა განაგდოთ სჯული თქუენი, მის თანავე განაგდოთ³ იქჳ, რომე-ლი გაქუს⁴ მაგის ჯერისათჳს. და ვითარცა შეხვდეთ სჯულსა ღმრთისასა, შეხვდეთ მშჯდობასა⁵ და სიხარულსა საუკუნესა, რამეთუ ღმერთი ჩუენი მშჯდობისა და სი-ყუარულისაჲ არს და არა არს შურის-გებაჲ მის თანა, რამეთუ ტკილ და მოწყალე და კაცთ მოყუარე⁶ არა და⁷ არა ჰნებაჲს, სიკუდილი ცოდვილთაჲ, არამედ მოქცევაჲ და სინანული.

ბ¹ რომელნი+იგი A. ² და—A. ³ განაგდო B. ⁴ რლ გქს AJ. ⁵ მშჯდობასაცა BCD. ⁶ ~ და კაცთ მოყუარე და მოწყალე BCDEJ. ⁷ და] არამედ BCD.

C

მაშინ მოიქცეს კაცნი იგი წინაშე მეფისა და აუწყეს ყოველი, რომელი ესმა და იხილეს. ხოლო მეფემან და ყოველმან ერმან მისმან განიზრახეს, რაათა შეუდგენ შჯულსა იოდასაფისსა. და შეიწყნარეს წმიდა ნათლისღება მათი სახელითა მამისაათა, ძისაათა და სულისა წმიდისაათა. გარნა კაცი იგი მძოვარი რომელი პირველ ზემო ვაჟსენეთ, რომელმან აზრახა [148] მეფესა, რაათა ბრძოლა-უყოს ძესა თუსსა ეშმა[კითა], რომელსა ერქუა თედმა, ამან არა შე[ი]წყნარა ქრისტიანობაჲ.

60. და მიწერეს წიგნი ძისა მეფისა აღსაარებისა და სარწმუნოებისათს მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ერთობით მეფემან და ყოველმან ერმან. და ვითარცა მიიწინეს მოციქულნი იოდასაფისა, და ეუწყა ბრძანება მეფისა და ყოველისა ერისაჲ, მაშინ აღიესო უმეტესითა სიხარულითა და აღდგა და აღიპყრნა ჯელნი ზეცად მიმართ და შეწირა მადლობაჲ ქრისტეს მიმართ, რომელმან ყვის ნებაჲ მოშიშთა ნისთაჲ. და წინა-უყო მოციქულთა მათ პატივი და ნიჭი დიდი და აღრე განუტყენა.

და მიწერა წიგნი მამისა თუსისა ესრესახედ: დიდსა და მორწმუნესა მეფესა და კეთილად მოსრულსა მორჩილებად ღმერთისა მე, მონაჲ და გლახაკი [ჲ] იოდასაჲ, უფლისა მიერ გიკითხავ! პირველად ვჰმადლობ ქრისტესა, ძესა ღმერთისასა, რომელი განკაცნა კაცთა ცხორებისათს და გვჰსნა მონებისაგან და საცთურისა კერპთაჲსა და მოგუყიდნა უბიწოათა მით და პატიოსნითა სისხლითა თუსითა, რომელი ჯუარსა ზედა გარდამოადინა; ვაქებ და ვადიდებ სახიერებასა ნისსა, რომელმან წყალობით მომხედნა და არა ჯუებულ მყო საწადელისაგან ჩემისა და

Q

და მიიქცეს კაცნი იგი წინაშე მეფისა და აუწყეს¹ ყოველი, რომელი ესმა და იხილეს. ხოლო მეფემან და ყოველმან ერმან მისმან² განიზრახეს, რაათა შეუდგენ შჯულსა იოდასაფისსა და შეიწყნარონ წესი მისი.

60. და მიწერეს წიგნი ამის პირისათს.

და ვითარცა მიიწია მოციქული და წარაკითხა წიგნი იგი³, განიხარა ფრიად

და დიდითა პატივითა შეიწყნარნა მოციქულნი. და წარგზავნასა მათსა მისცნა⁴ ნიჭნი დიდნი⁵.

და ნიუწერა მამასა თუსსა ესრეთ: დიდსა და მორწმუნესა მეფესა⁶ და კეთილად მოსრულსა⁶ მორჩილებად ღმერთისა⁷ მე, მონაჲ და გლახაკი იოდასაჲ, უფლისა მიერ მოგიკითხავ! პირველად⁸ ვჰმადლობ ღმერთსა ჩემსა⁹

რომელმან არა ჯუებულ მყო მე¹⁰ საწადელსა ჩემსა¹¹ და ღირს მყო¹²

¹ და აუწყეს] აუწყეს BCD. ² მისმან — BCDE. ³ წიგნი იგი] — BCDJ. ⁴ წარგზავნა და მისცნა BCDE. ⁵ ~ დიდნი ნიჭნი BCDE. ⁶ მეფესა] — BCDE; დიდისა და მორწმუნისა მეფისა A. ⁷ მოსრულისა A. ⁸ ღმერთისა] + მეფე BCD. ⁹ პირველად] არამედ DE. ¹⁰ ჩემსა] ჩუენსა BCD. ¹¹ მე] — A. ¹² ჩემსა] — A. ¹³ მე] + მე BCDEJ.

ჯ

ღირს მყო ხილვად ჰეშმარტისა მეფობისა
 შენისა, რამეთუ აწლა იქმენ შენ მეფედ, ხო-
 ლო პირველ ამისა არცა თუ იყავ მონა შე-
 წყნარებულ, და მერმე, რამეთუ დიდ არიან
 მადლინი შენნი ჩემ თანა და მე ვერ შემძლე-
 ბელ ვარ ჯეროვნად მადლისა მოცემად შენდა
 ყოლისავეთჱს, რომელი ჰყავ ჩემ თანა. არა-
 მედ უფროას და უდიდეს დღეს ახარე სულსა
 ჩემსა: [149] ყოველი, რომელი-იგი მომეც, ვი-
 თარცა არარაჲ იყო წინაშე თუალთა ჩემთა.
 ხოლო აწ ცნობითა შენთა ჰეშმარტებისაჲ-
 თა წმიდაჲ სამებაჲ იდიდების და აღსაარე-
 ბითა შენითა შჯული მისი განბრწყინდების,
 და აწ სრულიად განადიდე ყოფაჲ შენი ჩემ
 თანა. ხოლო ესე უწყი, რამეთუ არავინ გა-
 ნიშორის¹ მეგობარი თუხი და არამცა აქუნდა
 ბრძოლაჲ ჩუეულებისაჲ მისა მიმართ და სა-
 ვჰუელცა არნ მიქცევად მისა, უკუეთუ არა
 პირველად მიზეზი იგი მიდრეკისა მისისაჲ
 აღმოჰხებურის. და აწ ამით საცნაურ არს
 ჰეშმარტებაჲ სიტყუათა შენთაჲ და განწმე-
 დაჲ გულისა შენისაჲ ღმრთისა მიმართ, რომ-
 ლითა ჩუენ თანა მსახურებასა ღმრთისასა
 და ლოცვისა მოდგამობასა მოხუდე, რაჲთა
 დაარღვენ საკერპონი და დასწუნენ კერპნი
 ცეცხლითა ღმრთისათჱს, რაჲთა მიეგოს მი-
 საგებელი მათი, [x] რომელ მათ მოაგეს ერთა
 ურიცხუთა. და დაწუებითა მათითა დაეგო
 ღმერთსა, ვითარცა-იგი პირველ დაწუებითა
 წმიდათაჲთა განუდგენ ღმერთსა. და რაჲამს
 ჰყო ესე, მაშინ დაჰკნნა შუვა კედელი ზღუ-
 დისაჲ მის მტერობაჲ და ჰეშმარტი და
 უქცეველი ნუგეშინის-ცემაჲ მოილო ღმრთი-
 საგან ცხოველისა და ჩუენ მონათა მისთაგან.
 და ვითარცა მიიწია მეფისა წიგნი ესე
 და აღმოკითხეს, მაშინ აღდგეს თუთ მეფე

კ

ხილვად¹ ჰეშმარტისა მეფობისა²
 შენისა³, რამეთუ აწლა⁴ იქმენ მე-
 ფე, ხოლო პირველ ამისა⁵ მონაჲ
 იყავ ეშმაკთ, ჰ⁶ მამაო საყუარე-
 ლო⁷ აწ დიდ არიან მადლინი და
 ნიკნი შენნი ჩემ ზედა და გარდა-
 რეულ კეთილის ყოფიან, არამედ
 უფროას და უდიდეს. აწ ახარე
 სულსა ჩემსა, რამეთუ ყოველი,
 რომელი-იგი მომეც⁷, არარაჲ იყო
 წინაშე თუალთა ჩემთა. რამეთუ
 იწუებოდა გული ჩემი წარწყმედი-
 სათჱს სულისა შენისა. ხოლო აწ
 აღსარებითა შენითა ღმრთისა
 მიმართ განათლდა სული და⁸
 გონებაჲ ჩემი, რამეთუ ვიქმენ⁹
 ძე მეფისა მორწმუნისა¹⁰ და კურ-
 თხეულ არს ღმერთი ჩუენი, რო-
 მელმან განანათლნა თუალნი გუ-
 ლისა¹¹ შენისანი! აწ¹² გვედრები,
 რაჲთა დაარღვენ ტაძარნი კერპ-
 თანი და დასწუნენ და დაჰლეწენ¹³
 ყოველინი კერპნი და დაწუებითა
 მათითა¹⁴ დაეგო ღმერთსა, ვითარ-
 ცა-იგი პირველ დაწუებითა¹⁵ კაც-
 თა ღმრთის მსახურთაჲთა განა-
 რისხე¹⁶ ღმერთი. და¹⁷ რაჲამს
 ესე ჰყო, მაშინ დაჰკნენ¹⁸ კედელი
 იგი და ზღუდე მტერობისაჲ და
 ჰეშმარტი ნუგეშინის-[x] ცემაჲ
 მოილო ღმრთისაგან და ღმერთი
 მშუდობისაჲ იყავ თქუენ თანა
 უქუნისამდე¹⁹.
 და ვითარცა მიიწია წიგნი
 იგი, აღდგა მეფე და ყოველი

1¹ განიშორის) განშორის.
 2² ხილვად]—A. 3³ მეფობასა A. 4⁴ შენსა A. 5⁵ აწლა] აწცა ღირს A. 6⁶ ამისა J. 7⁷ ჰ] და A.
 8⁸ მომეც]—მე BCDE. 9⁹ და]—BC. 10¹⁰ აწ ვიქმენ BCD. 11¹¹ მორწმუნისა მეფისა BCDEJ. 12¹² გულისა] სუ-
 ლისა BCDEJ. 13¹³ აწ]—BCD, J. 14¹⁴ და დაჰლეწენ]—BCD. 15¹⁵ მათით BC. 16¹⁶ დაწუებითა J. 17¹⁷ განგე-
 რისხა A. 18¹⁸ და] ხოლო BCDE 19¹⁹ დაჰკნენ C. 20²⁰ უქუნისამდე]—ამენ BDE, —A.

C

და ყოველი ერი მისი მის თანა და იწყეს დარ-
ლუნად და დაწუვად კერპთა და ტაძართა
საკერპოთა, ვიდრემდე არლა(რ)ა საცნაურ
იყო ადგილიცა მათი. და ამისა შემდგომად
წარვიდა მეფე და ყოველი ერი მისი სანე-
ფოდ იოდნათისა, ძიაა თვისა, და ყოველი
იგი სუფევება მისცა მას, გარნა თედმა მხო-
ვარი, რომელი იტანჯებოდა ორითავე ცხო-
რებითა, [150] არა მოიქცა მას ეამსა.

ხოლო იოდნათეს ვითარცა ესმა, ვითარ-
მედ მეფე და ყოველი ერი მისი მივალს მისა,
აღდგა და მიეგება სიხარულითა დიდითა, და
დავარდა წინაშე მისა იგი და ყოველი სიმ-
რავლე ქრისტეს მორწმუნეთაჲ, რომელნი-
იგი მიეგებოდეს მის თანა მეფესა. მაშინ
მეფე იგი დიდითა სურვილითა მოეხუა ქედსა
იოდნათისსა და ტირილითა ამბორს-უყოფ-
და მას. და მიიყვანა იოდნათე მამაჲ თვისი
დიდითა და გარდარეულითა პატივითა და
ყოველი იგი დიდებდა ზისი წინა-უყო მას,
რომელსაცა იგი არა იჭუმევდა.

61. და ვითარცა ჯდა იოდნათე დღესა ერთსა წინაშე მამისა
თვისსა, შევიდა თედმა წინაშე მათსა სავეს გულის წყრობითა,
რახთა სიტყუა-უგოს იოდნათეს შჯულისათჳს, და ჰრქუა მას: მით-
ხარა, ძეო მეფისაო, რომლისა მიზეზისათჳს [უ] ჰყავ საქმე ესე,
ანუ რაჲ ბორბოტი შეგამთხვეს კერპთა, რომელნი ესრეთ[თ] შეურაცხ-
ჰყვენ, არა პირველად აღიღნესა მამანი შენი მეფენი? ანუ არა
უძეტესი წარავანდღობაჲ მისცესა მამასა შენსა, ჰებნას მეფესა,
და უმაღლეს ყოველთა მეფეთა ქუეყანისათა დაადგინეს იგი, და
უშვილოებისაცა იგი ქუეჭლობაჲ განაშორეს სულისაგან მისისა? ³⁰
და წენ მათ მცრ ნინეანდლე, რომელიცა-ეგე გარდამაქცეველ ექმენ
შჯულსა და ზაცოჲრ მამისა შენისა. აწ რაჲსათჳს განეშორები მო-
წენისაგან მათისა და განაშორე მამაჲ შენი, და ყოველნი კეთილად
ნსახურნი მგდენი, ნამანი შენნი, განაცრუვენ და სძაგენ გარდაქე-
ვითა შენითა?!

მიუგო მას და ჰრქუა იოდნათე მეფემან: ისმინე, მ მეტყუელო
სიცრუისაო და მტერო ქემშარიტებისაო, რომელმან მოიპოვე
[151] განცოდნული ეგე სიბრძნე აზის სოფლისაჲ და თანა-წარ-
ჰკედ თაჲს მას სიბრძნისასა, რომელ არს შიში უფლისაჲ, და ჰგო-

D

ერი¹ მის თანა და დაარღვენეს
ყოველნი საკერპონი და დაწუნეს
ცეცხლითა.
და წარვიდა მეფე და ყოველნი
ერისთავნი² მის თანა³ სამეფოდ
ძისა მისისა.

ხოლო იოდნათეს ვითარცა
ესმა მისლვაჲ მათი, მიეგება წინა
სიხარულითა დიდითა და⁴ დავარ-
და წინაშე მამისა თვისსა და მო-
იკითხნეს ურთიერთას და წარვი-
დეს პალატად და ყვეს სერობაჲ
დიდი⁵.

¹ უფელი ერი] ყოველნი ზთავარნი A. ² ყოველი ერი DE. ³ მის თანა] მისნი A. ⁴ და]—BC
~ დღი სერობაჲ A.

C

9

ნებ თავსა თვსსა ბრძნად და განკოვებულ ხარ, რამეთუ კერპნი ესე, რომელთა ჰმონებთ, ოქროს და ვეცალი და რვალი და ქვა და ძელი არიან და ვერ შემძლებელ არიან ჩუენდა და არცა სხუათა კეთილის ყოფად, გინა თუ ბოროტისა, ანუ ვითარ შემძლებელ იყვნენ რამსამე, რამეთუ თვთ მქ[უ]დარ არიან: არცა ესმის, არცა პიედვენ და არცა რაა სცნობენ. აჲ განიფრთხე. ძილისა მაგია შენი ააგან, უყუეთუ არს-ღა შენ თანა სული სიცოცხლისაჲ. ხოლო სოფელი ესე აღარულებადი არა და ჩუენ კაცნი და პირუტყუნი ყოველნი და ფრინველნი და ხენი და პირად-პირადნი ნაყოფნი მათნი ჟამად ჟაჲდ მოჰჭიდებინან. კაცთათჳს. და ესე ყოველი დიდებული ღმრთისაჲ არა, რომლისა არაეინ არა მსგავს მისა [წ] [-]თთა შორის და არარაჲ არს ს[ჯუღთ]ა მისთაებრ, რომელმან დაგუბადნა ძალითა თვისითა დიდებად მისა. და ყოველი ესე შე[ე]-ნიერებაჲ მოგუცა საშუებელად ჩუენდა, რაჲთა რაჲემს ვიზილნეთ კეთილნი ესე საშუებელნი, გურჴმენეს წარუვალისა იგი საშუებელი საუკუნოჲ, როჴელი თულმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა მოჰგონებელისასა არა მოუჭდა, რომელი განუშხადა მოთმინეთა მონათა მისთა. ესე გუაუწყეა რჩეულთა მონათა მისთა წინაწარმეტყუელთა და დიდებულთა მოციქულთა მისთა. და რამეთუ საშუებელნი ესე არა დაგუბადნა ღმერთმან, რაჲთა მათ ხოლო შეეეკეთ და უღებ ვიქმნნეთ მორჩილებად მცნებათა მისთა, არა-შედ, რაჲთა ვიქუმით მათგან საქმარი ზომით, რომელი შემწე გუექმნეს მახებრებასა ზედა მისა, და არა შევაპყრნეთ გულნი ჩუენნი, [16ჲ] რომლითა დაევაკლდეთ მცნებათაგან მისთა. და უკუეთუ სოფელი ესე ამისათჳს განძარტებული ძეს წინაშე კაცთა, რაჲთა ჰაზონ და სუან და იშუებდენ და ეავიდენ დადგრომასა მისსა მათთჳს, მცირე უყუე ნაწილი მიგიღებდეს თავისა შენისათჳს ამის სოფლისაგან, ძონძი ეგე, რომელ გარე შეგიტყამს და არგანი, რომელ არს ჴელთა შენთა, რამეთუ არა დასაჯერებელითა დაჯერებულ ხარ საწუთრომასა ამისგან, რომელსა აქებ და ესავ. და უკუეთუ კეთილ არ[ს] სააოებაჲ ამის სოფლისაჲ, რაჲსა არა ილუწი თავისა შენისათჳს? ხოლო უკუეთუ ამისათჳს დაებადნეს საშუებელნი ესე. რაჲთა მათ მიერ გუაუროდის დაუსრულებელისა მისთჳს საშუებელისა, რაჲთა გურჴმენეს და აღვილოთ საგზალი ამიერ სოფლით და სამკვდროაჲ მას სოუელსა ეგრეთ მივიწინეთ [ვ] [დ]ამბადებელისა და ღმრთისა ჩუენისა, [ჩანს], რამეთუ უჯეროჲ საშჯელი სწამე, რამეთუ არა იცი, ვისთჳს აპირებე თავაჲ შენსა და ვისა მიხუალ და ვის ეაჲ მოგებად შრომათათჳს შენთა, უკუეთუ მუნი სასოებაჲ არა გაქუს და არცა რაჲ სოფლისა ამისგან.

და ვითარ ესმნეს თედმას სიტყუანი ესე იოღანასათისნი, დადუმნა მყოფარი ჟამ და განიზრახვიდა გულსა შინა თვსსა სიტყუათა მათთჳს

C

9

მეფისა იოდსაფისთა და არარას ჰპოებდა, რამცა მიუგო. და ზერმე მიუგო და ჰრქუა მას: სიტყვთა მაგით შენითა განაწონე გული ჩემი, რამეთუ ვითარცა მახვლმან განვლო სული ჩემი, და აწ მნებავს, რაათა (მო)აქალნე, სასმენელნი შენნი სმენად ჩემდა და განკითხვად უგანცხადებულესადრე საქმისა ამისთჳს.

ჰრქუა მეფემან იოდსაჲ: აჰა ესერა მზა ვარ სასმენელითა და გონებითა [15ჰ] სიტყუს-ყოფად შენ თანა. აწ იკითხე, რომლი-სათჳსცა გნებავს.

მიუგო და ჰრქუა თედმა: უკუეთუ კერპნი ესე, რომელთა ჩუენ ვჰმონებთ, არა არიან ღმერთ, ვინ უკუე არს ღმერთი შენი? ჰრქუა მას იოდსაჲ: ღმერთი ჩემი არს მამაჲ უფლისა ჩემისა იესუმს ქრისტესი, და მზადებელი ცისა და ქუეყანისაჲ და ყოვლისაჲვე, რომელი დამკვდრებულ არს მათ შორის სულიერნი და გუამნი. ჰრქუა თედმა: და ვინაჲ უწყი, თუ ცაჲ და ქუეყანაჲ დაბადებულნი არიან? ჰრქუა მას იოდსაჲ: ამის გამო უწყი, რამეთუ სახე და ნიშანი შესაქმნისა მათისაჲ წამებს, რამეთუ შექმნულ არიან, რამეთუ გონებასა შინა საცნაურ არს, ვითარმედ არა არიან იგინი თვნიერ ანუ შეერთებულნი, ანუ განყოფილნი, ანუ იძრვისნი, ანუ შდგომარენი და ვახედავთ, ვითარმედ ყოველნი დაბადებულნი მოიყვანებიან შეერთება[სა], [ვიდრემდის] [ჲ] განთჳხებით, ძრვით გინა დაყუდებით. ამის გამო ვცან, რამეთუ ვითარცა ესენი, ეგრეცა იგინი არიან, რ ვერ ჰელ-წიფების, თუმცა რასა ჰმატის დიდებითა სხუათა დაბადებულთა.

ჰრქუა თედმა: ვინაჲ დაამტკიცებ მოციქულთა და წინაწარმეტყუელთა, შენ არა გიხილვან? ჰრქუა მას იოდსაჲ: ამით და-ვამტკიცებ, რამეთუ ყოველთა ადგილთა შეიწყნარნეს იგინი გან-შორებულთა ურთიერთას და მეფეთა დაწვალებულთა, რომელნი მტერ იყვნეს ურთიერთას, რომელთა შორის არა იყო შეთქმულებაჲ, რომელნი მე არა მიხილვან და ჰამბავთაგან დაუწყუედელთა და განუქარვებელთა, რომელთა შინა ვერ ეგების შეთქმულებაჲ სიშორისაგან ადგილთაჲსა, რამეთუ აღმოსავალით და დასავალით, სამხრით და ჩრდილოთ იდიდების მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ და წმიდაჲ შუკული მისი, რომელი ჰადაგეს წმიდათა და (რჩეულ)თა მისთა მოციქულთა. უკუეთუ არა [15ჰ] (ვინაჲ) უკუე შესაძლებელ არს შეთქმულებაჲ შორის მათსა?!

მიუგო და ჰრქუა თედმა: და ვინაჲ უწყი, თუ ჰეშმარიტსა იტყვან წინაწარმეტყუელნი, ვითარმედ ღმრთისა მიერ მოვლინებულ არიან? ჰრქუა მეფემან იოდსაჲ: ამის გამო უწყი, ვითარმედ ჰეშმარიტსა იტყვან, რამეთუ ანუენეს სოფელსა შინა ნიშები და სასწაულები, რომელი ვერვის დაბადებულთაგანსა ჰელ-წიფების ეგევითარისა ძალისა ჩუენებად, რამეთუ ძალითა ღმრთისაჲთა იჰმოდეს, რაათა

ტ

9

პრწმენეს სოფელსა და ცნან ყოველთა, ვითარმედ ჰეშმარიტ არს სარწმუნობაჲ მათი და ვითარმედ იგინი არიან რაჟეულნი მისნი შორის ყოველთა თესლთა.

და განაგრძო თედმა გამოძიებაჲ და კითხვაჲ იოდასათვისგან წინაშე მამისა მისისა, ვიდრემდის იცნა და პრწმენა უფალი ზუენი იესუ ქრისტე და ვითარმედ: ჰეშმარიტსა [იტყუა] [x] [და თქუენ] ცუდსა შრომასა აღასრულებთ კერპთა მიმართ. მაშინ აღიარა ჯმითა მალლითა თედმა და თქუა: არავეინ არს ლმერთ ქუეყანასა ზედა, გარნა მამაჲ მხოლოჲ და ძე მისი მხოლოდ შობილი და ყოვლად წმიდაჲ სული, თანაარსი, ლმერთი სამეფამოვანი, ერთარსი, დამბადებელი ცათაჲ და ქუეყანისაჲ. და ყოველი წესი ქრისტეანობისაჲ აღიარა და პრწმენა და შეიწყნარა წმიდაჲ ნათლისღებაჲ, და მიერთებან იწყუო დამარხვად მცნებათა ქრისტესთა და გულს-მოდგინედ ვეღრებოდა ლმერთსა და აღიდებდა სახელსა მისსა.

62. ხოლო იოდასათ მიუძღუნა-
 ნა¹ ნიქნი დიდნი მეფესა და ერის-
 თავთა მისთა და ყოველსა ერსა.
 ხოლო შემდგომად სამისა დღისა
 უბრძანა იოდასათ² მღდელთა და
 მღდელთ მოძღუართა, რაჲთა⁴ ნა-
 თელს⁵ ცენ⁶ მეფესა აბენესს და
 ყოველთა ერთა და ერისთავთა.
 და წარსლვასა⁶ მათსა⁷ სამეფოდ
 მათდა, წარიტანნა თანა ებისკო-
 პოზნი⁷ და⁹ მღდელნი და დიაკონ-
 ნი. ხოლო აბენეს მეფემან უბრძანა
 ყოველსა სამეფოსა მისსა¹⁰ აღშე-
 ნებაჲ ეკლესიათაჲ¹¹. და ყოველმან
 ერმან ნათელ-ილო¹². და იყო დი-
 დი დაწყნარებაჲ და მშუღობაჲ
 სამეფოსა მათსა. და ყოველნი
 აღიდებდეს ლმერთსა, რომლიაჲა
 არს დიდებაჲ¹³.

63. ხოლო ჰებენას მეფე ფრიად გულ-
 პყრობილ იქმნა სიმართლისათჳს, რომელი
 შეიწყნარა ძისაგან თუსისა, და სათნოჲ სი-
 ნანული აჩუენა პირველთა მათ უკეთურებათა

63. ხოლო შემდგომად მცი-
 რედთა¹⁴ ეამთა¹⁵ დასნეულდა აბე-
 ნეს მეფე¹⁶ და მოუწოდა ძესა
 თუსსა და ზიუთულა¹⁷ ყოველი სა-

1 მითქმენა B, მიუძღუნა CE, მიუძღუნა D. 2 იოდასათ—BCDEJ. 3 რაჲთა] და A. 4 სცენ A.
 5 წარსლვასჲ BCDE. 6 მათსა]—BCD. 7 ებისკოპოსნი A. 8 და]—BCDEJ. 9 მისა J. 10 ეკლესი-
 ისა BCD. 11 ნათელს ილო BCEJ. 12 დიდებაჲ] + უკე არ AJ. 13 მცირეთა] — AJ. 14 მცირედსა ეამ-
 სა D. 15 ~ მეფე აბენეს BCDE. 16 მიათულა B.

C

მისათვის, ხოლო რაეცა მოიწია აღსასრული მისი, ფრიად შეშინდა და მოუტდა ძწოლად, და ვინღი დიდი დაეცა მას ზედა. [15ა] [მ]ა-შ[ინ] ჰრქუა იოდასაფ: ჰ მამაო, რომელი საქმისა ამის სოფლისათჳს შეძრწუნებულ ხარ, უკეთეთ ესე[ვ]დ, რათა დაადგრე სოფელსა შინა უკუნისამდე, ესე არაჲის გელწიწებუბის. ანუ გთნავა, რათა მოიწიო საზონა სიბერისასა გარდაგრეულსა, რომელსა შინა მრავალნი უშუერნი სენნი და [d]რწოლა თავიასა და ქელთაჲ მოგიკვდეს, რამეთუ არარაჲ საწადელი ჰითავს ესევითარსა ცხორებასა? ანუ ჰგონებ-მეა, თუ ახალი სიკებაუკე და ცხორებაჲ მომავალი მოგეცეჲ კვალად გარეშე ამისსა, რომელსა თანა წარსრულ ხარ? ესეცა ვერ შესაძლებელ არს კაცთა მიერ ყოფად. ანუ-მე ვერ გულ-პურობილ ხარ მოწყალებათა მიმართ უფლისათა და გიძნავს მისღვაჲ წოდებასა მისსა, რომლითა რისი-ვასა მოატყუებ თავსა შენსა? [v] აწ მად-

ლობით ჯერ-არს შეწყნარებაჲ მოვლინებულსა წოდებასა ღმრთისა მიერსა, რამეთუ პირველითგანვე უწყვი, ვითარმედ მოკუდავ ხარ ამიერ სოფლით, ვითარცა-იგი პირველ შენსა ყოფილნი ყოველნი მამანი შენნი.

მიუგო ჰებენას მეფემან და ჰრქუა იოდასაფ: არა, შეილო ჩემო, არა ამათ მიზნითათჳს შეწყუბებულ არს სული ჩემი, ვითარ-ეგე შენ სთქუ, არამედ ბუნებით თანა-აც ყოველსა სულსა მწუხარებაჲ განშორებისათჳს ჯორც-თაჲსა და დატევებისათჳს ამის აერისა და ნათლისა, და მისღვად ადგილად უცხოდ და იწროდ, სადა-იგი არა ვიცი, ვითარსა იწროებასა მიმთხუევად არს სული ჩემი, რამეთუ მე ფრიად განჯარისხე ღმერთი შემოქმედი ჩემი და მრავალნი მოსაჯულნი წარვაკვინენ წინა ჩემსა, რომელნი შურის-გებასა ითხოვენ ღმრთისაგან ჩემ ზედა. [15ა] და ყოველ-

D

მეფოჲ კელთა მისთა. და ჰლოცვიდა და მადლობასა აღუარებდა, რომელ ღირს ყო ნათელსა ქრისტეს ღმრთისასა და ეტყოდა: შეილო საყუარელო და სასურველო, მე ესერა განსღვად ვარ ამიერ სოფლით¹ და ფრიად მელმის და მწუხარე ვარ. ხოლო² იოდასაფ ჰრქუა: ნუ მწუხარე ხარ, მამაო საყუარელო, ვინაჲთგან იცან ღმერთი³ და აღიბეკდე ნათლის ღებთა⁴ მისმიერითა. და აწ სიხარული ჯერ-არს, რამეთუ წარხვალ⁵ წინაშე ღმრთისა განსა-სუენებელთა საუკუნეთა.

მიუგო აბენეს: ნუ მამბრალობ*, შეილო, შეწყუბებასა, რამეთუ ბუნებით თანა-აც ყოველსა სულსა მწუხარებაჲ განშორებისათჳს ჯორცთაჲსა და დატევებისათჳს ჰაერისა და ნათლისა და⁶ წარსლვისათჳს უცხოებად, სადა-იგი არა ვიცი, თუ ვითარსა იწროებასა მივალთ. და ამისთვისცა მეშინის, რამეთუ ფრიად განჯარისხე ღმერთი, დამბადებელი⁷ ჩემი, რამეთუ მრავალნი წმიდათაგანნი [107] მოვსრენ, რომელნი აწ შურსა იგე-

¹ სოფლითა BCD. ² ხოლო და D. ³ ღმერთი ქრისტე BCDEJ, ქრისტე] + მეფე BCJ, მეფე DE.

⁴ ნათლის ღებთა] ნათლითა BCDEJ. ⁵ წარხვალ] + შენ DE. ⁶ და] — D. ⁷ და დამბადებელი BC.

* ამ სიტყვაზე წყდება A-ს უკანასკნელი ნაწყვეტი.

ს

თა დღეთა ცხორებისა ჩემისათა ვჰგმობდი ღმერთსა და ვაქებდი კერპთა. არცა მსაჯული მოვიმადღე და ვერცა მოსაჯული დავაჯერე. ვინაჲ მაქუნდეს ნუვეზინის-ცემიჲთაჲსა ჩემისათჲს წინაჲჲჲ ქრიატისა რამეთუ ჟამიცა შეწყნარებისა შემოკლდა ჩემ ზედა და ვერარაჲ ღირსი სინანული ვაჩუენე ღმერთსა.

მიუგო ნეტარმან იოდასაჲ და ჰრქუა მამასა თჳსსა: ნუ ჰზრუნავ, მეფე, არამედ გიხაროდენ, რამეთუ მიხუალ მეუფისა სახიერისა და მრავალ მოწყალისა, რომელმან-იგი მეთათრთმეტისა ჟამისათა სწორად მისცა სასყიდელი მათი პირველთა მთ თანა, მანუ შეიწყნაროს დაგებაჲ ესე შენი უქუანაჲსკენელსა ცხორებისა შენისაჲ. რამეთუ არა არს ნაკლულევანებაჲ მოწყალებათა შინა ღმრთისათა და არცა კაცთაებრ შჯიჲთ თავადი იგი, რამეთუ მოწყალეებანი მისნი დასწონენ სოფელსა ამას საესესა ცოდვითა. შენ ვითარ დააკნინებ, რამეთუ სიუჲა არს ზრახუჲა უფლისაჲ და სხუჲა არს კაცთაჲ. და ზერმე არა სწორავს ნათელი ესე ამის სოფლისაჲ და აერო ესე საწადელი კაცთაჲ ნათელსა პირისა მისისაჲ და აერსა დიდებისა მისისაჲ, რომელსა ღირს იქმნებიან მორწმუნენი სასუმელისა მაგის შესუჳისა შემდგომად, რომლისაგან შენ შეძრწუნებულ ხარ. რამეთუ ვერვის ჯელ-ეწიფების შემოსად სამოსად სამოსელი. იგი უხრწნელებისაჲ. ვიდრე არა შეეზარდეს ხრწნილებასა ჳორცთასა. და ესრე სახედ იწროება ჴჩნს სულსა ზართალსა აქაჲ ესე ცხორებაჲ მერმისა მის თანა დიდებისა, ვითარცა ყრამამან რაჲ დაუტევის სიიწრე საშოჲსაჲ და იხილის ფართოებაჲ და ნათელი სოფლისაჲ. და აწ ნუ ჰზრუნავ და იტყჳ, ვითარმედ მრავლითა საქმიითა ფრიად

ღ

ბენ ჩემ ზედა¹. და რამეთუ ყოველთა დღეთა² ცხორებისა ჩემიათა ვჰგმობდი ღმერთსა³ და ვაქებდი და ვადიდებდი კერპთა. და არარაჲ მაქუნს მადლი⁴ წინაჲჲჲ ღმრთისა⁵. და რამეთუ შემოკლდა ჟამიცა სინანულისა ჩემისაჲ.

მიუგო იოდასაჲ და ჰრქუა: ნუ [ჰ]ზრუნავ, მეფეო, არამედ გიხაროდენ, რამეთუ მიხუალ მეუფისა სახიერისა და მრავალ მოწყალისა, რომელმან მეთათრთმეტისა ჟამისათა სწორად მისცა სასყიდელი პირველსა⁶ თანა, რამეთუ არა არს ნაკლულევანებაჲ ნოწყალებათა ღმრთისათა და არცა კაცთაებრ სჯის თავადი⁷ იგი, რამეთუ მოწყალეებანი მისნი⁸ დასძლევენ სოფელსა⁹ ამას¹⁰, საესესა ამას ცოდვითა. და მერმე არა სწორ არს ნათელი ესე ამის სოფლისაჲ და ჰერნი¹¹ ნათელსა¹² მის და ჰერნი¹³ დიდებისა მისისაჲ, რომელსა ღირს იქმნებიან მორწმუნენი,

და რამეთუ ვერვის ჯელ-ეწიფების სამოსელი უხრწნელი შემოსად¹⁴, ვიდრე არა შეეზარდეს ხრწნილებასა ჳორცთასა.

1 ~ ჩემ ზედა შურსა იგებენ BCDE. 2 დღეთა] — BC. 3 ღმერთსა] ჳეშმარტსა ღმერთსა BCDE. 4 მადლი] — B. 5 ღმრთისა] მისსა კეთილი ღმრთისაჲ BCD. 6 პირველისათა J, პირველის B. 7 თავად BC. 8 მისნი] იგი BCD. 9 სოფლისა BCD. 10 ამის BCD. 11 ჰერნი BC. 12 ნათელსა J. 13 ჰერნსა BC. 14 შემოსად] — BCDE.

C

შეესცოდე ღმერთსა [157] და ვინანე მცირედ, უწყოდე, რამეთუ მცირედი სინანული დასძლევს წინაშე ღმრთისა მრავალთა და დიდთა შეცოდებათა, რამეთუ განზავის იგი მოწყალეებითა თჳს[ი]თა და განამრავლის ნაყოფი მისი და უხარინ სულსა ფრიად.

მაშინ გულს-მოდგინე იქმნა ჰებენს მეფე და განიხარა სიტყუთა მისითა, და ელხინა სულისა მისგან მაურევებელისა, და ჰრქუა იოდასაფს: მოგაგენ უფალმან, შეილო ჩემო, უმეტესი მისაგებელი კეთილისაჲ უფროჲს სასოებისა შენისა, რამეთუ წარწყმედულ ვიყავ და მომიძიე, განწირულ ვიყავ და მივსენ, მტერ ვიყავ და დამაგე ღმერთსა, მომწყდარ ვიყავ და მაცხოვრე. აწ გამცნებ, შეილო ჩემო, რაათა კეთილად ხვლოდი წინაშე ღმრთისა და მოშიშებით აღასრულენ დღენი შენნი, და ნუ შეგაქცევს დიდებაჲ მეფობისაჲ სიყუა[რ]ულისაგან ქრისტესისა, რამეთუ ყოველი ესე ხილული აჩრდილ და წარმავალ არს, ხოლო შენ მარადღე ეძიებდ უხილავსა მას. და იხილე აწ, თუ სადა არს საშინელი იგი მეფობაჲ ჩემი და სიმრავლე ერისაჲ და სიმკნე იგი ახოვანთა მკედართა ჩემთაჲ, ანუ აურაცხელნი იგი საფასენი ჩემნი, რომელ შევიკრიბენ, რაათამცა მოვიდეს და მივსნეს მე დღეს წარმყვანებელისაგან ჩემისა. აწ მეცა გამცნებ, შეილო ჩემო, ვითარ-იგი პირველ მამცნებდი მე, და გამხილებ, ვითარ-იგი შენ მამხილებდი, რაათა შეურაცხ-ჰყო სოფელი ესე და ყოველი დიდებაჲ მისი, და ღმერთი მხოლოჲ მოიპოვო, რამეთუ უმჯობეს არს თავადი იგი, ვიდრე სოფელი ესე საესებითურთ თჳსით, ხოლო ლოცვასამცა შენსა ესენებულ ვარ, შეილო ჩემო*.

D

და უწყოდე, რამეთუ მცირედი სინანული დასძლევს. მრავალთა ცოდვითა, რამეთუ განჰზავებს¹ ღმერთი მოწყალეებათა მისთა².

მაშინ გულს-მოდგინე იქმნა მეფე, და ნუგეშინის-ეცა სიტყუათა მათ ზედა და ელხინა სულსა მისსა ურვისა მისგან, და ჰრქუა³: მიგაგენ ღმერთმან, შეილო, უმეტესი მისაგებელი კეთილთა მისთაჲ უმეტეს სასოებისა შენისა, რამეთუ წარწყმედულ ვიყავ და მომიპოვე, და ტყუე ვიყავ და მივსენ⁴, და რამეთუ მტერი ვიყავ და დამაგე ღმერთსა. აწ გამცნებ, რაათა კეთილად ხვლოდი⁵ წინაშე ღმრთისა და სათნოდ მისდა აღასრულენ დღენი შენნი. და ნუმცა დაგახრწევს დიდებაჲ მეფობისაჲ სიყუარულისაგან ღმრთისა, რამეთუ⁶ ყოველი ესე აჩრდილ და წარმავალ არს. აწ სადა არს საშინელი იგი ზარი მეფობისა ჩემისაჲ და სიმრავლე ერისაჲ და სიმკნე ახოვანთა მათ მკედართა ჩემთაჲ, ანუ აურაცხელნი იგი⁷ საფასენი ჩემნი⁸, რომელ შევიკრიბენ, რაათამცა მოვიდეს და მივსნეს წარმყვანებულთა⁹ ჩემთაგან. აწ შეილო ჩემო, მეცა გამცნებ, ვითარცა-იგი¹⁰ შენ მე მამცნებდი, და გამხილებ, ვითარცა შენ მე მამხილებდი, რაათა შეურაცხ-ჰყო სოფელი და ყოველი,

* 1 განზავებს BCD. 2 მისთა] მოშიშთა მისთა ზედა BCDE. 3 ჰრქუა] თქუა BCD. 4 დამივსენ DE. 5 ხვლოდე BCDE. 6 რამეთუ] და რამეთუ BCDE. 7 იგი] — BCDE. 8 ჩემნი] — J. 9 წარმყვანებულთა] + მათ J. 10 -იგი] — BCDE.

* აწ გადამწერის მინაწერია: „ლოცვა ყავთ ფ'დ ცოდვილისა დ[']თ... და“ ...

ჯ

[158] და [ვითარცა] წარასრულნა ჰებენას მეფემან სიტყუანი ესე, ჳმა-ყო ჳმითა დიდითა და აღმოუტევა სული.

64. და წარილო იოდასაფ გუაში მისი და დადვა გუამთა თანა მორწმუნეთასა არა დიდებით, ვითარცა მეფეთაჲ, არამედ ლიტონანდ, ვითარცა სხუათა კაცთაჲ. მაშინ იოდასაფ აღიპურნა ჳელნი და აღიხილნა თუალნი თჳსნი ჳეცად მიმართ და თქუა: გადიდებ და გამადლობ შენ, ჲმერთო და მაშაო უფლისა და მაიხორისა ჩუენისა იესუჲს ქრისტესო, მეუფეო დიდებისაო, დიდო და ძლიერო, მიუწდომელო და გამოუკულებელო, უხილავო და გამოუთქუმელო და გარე-შემოუწერელო, დამბადებელო ყოვლისაო, რომელმან არა ჳუებულ ჳყავ სული ჩემი და მოაქციე მონაჲ ესე შენი შეტომილი, რომელმან ეამსა ანას უკუანაჲსკენელსა გიცნა შენ, ჲმერთი მაღალი, და აღიარა ძე შენი [v] უწინარეს საუკუნეთა შობილი და ყოვლად წმიდაჲ სული შენი, და ჳრწმენა მის სამწმიდაარსობაჲ შენი. ჲირს ყავ იგი ნათელსა პირისა შენისასა და ადგილსა განსასუენებელსა სუფევისა შენისასა ყოველთა თანა წმიდათა შენთა, რომელთა ყვეს ნებაჲ შენი. და ნუ მოიჳყენებ უშჯულოებათა მისთა პირველთა, არამედ მოწყალეებითა შენითა და მრავლითა სახიერებითა შენითა შეუნდვენ შეტოდებანი მისნი და თანანადები, რომელი თანა-აც უღმრთოებისა მისისათჳს, მიჳმადლე მას, და წმიდათა მათგან და რჩეულთა მონათა შენთაგან იჳსენ, რომელნი-იგი ცეცხლითა და მახვლითა აღასრულნა, რამეთუ ყოველივე ძალ-გიც და ყოველივე შენ მიერ შესაძლებელ არს, გარნა ხოლო არა ძალ-გიც უწყალოებაჲ, რომელნი ცრემლით და სულთქუმით ითხოვდენ შენგან.

ამას და მრავალსა ესევეთარსა ვედრე[159]ბასა შესწირვიდა ჲმრთისა ცრემლითა მამისათჳს მისისა. და მერმე დაჲარდა პირსა

ღ

რახ არს სოფელსა შინა, და ჲმერთი ᲋დენ მოიპო[ვ]ე, და ჲოცვათა შენთა შინა¹ ჳსენებულ მყავ, შეილო ჩემო! და [v] ვითარცა² ამას იტყოდა, იხილნა ანგელოზნი ნათლითა³ შემოხილნი, და დაიწერა ჲჯუარი და განუტევა სული.

64. ხოლო იოდასაფ, ძემან მეფისამან, დაჳფლა გუაში მისი, ვითარცა კაცთა ჲიტონთაჲ. და აღიპურნა ჳელნი თჳსნი ჳეცად, და⁴ აღიხილნა თუალნი და თქუა: გამადლობ შენ, უფალო ჲმერთო ჩემო, მეუფეო დიდებისაო, რომელმან მოაქციე მონაჲ ესე შენი შეტომილი და არა წარსწყმიდე სატანჯველთა შინა ჲოჯოხებითისათა და, ჲირს ყავ იგი⁵ ნათელსა პირისა შენისასა. შეივედრე. უფალო, და შეიტკბე ესეცა, ვითარცა უძლები იგი შეილი,

და დააწესე სული ამისო მართალთა და წმიდათა თანა.

და ნუ მოიჳსენებ ბრალთა მათ, რომელნი შეაძთხვანა მონათა⁶ შენთა,

რ⁷ მოწყალე ხარ და ყოველივე ძალ-გიც.

1 შინა] — C: ~ შინა შენთა DE. 2 ნათლით BCDE. 3 და] — DE. 4 იგი] — BCDE. 5 მონათა] წმიდათა მონათა BC, წმიდათა D.

ტ

9

ზედა თვისა და დასხნა ველნი სამარესა ზედა მამისა თვისისასა და თქუა: ქრისტე ღმერთო, რომელმან დაჰბადე მშობელი ესე ჩემი უწინარეს ჩენსა, და მე დამბადე წყვილთა შინა მისთა, და მახარე თანა-ყოფითა მიითა, ვიდრემდის გინდა, და შემაწუხე განშორებითა მისითა, ოდეს ინებე. აწ, უუალო, იყავ ამის თანა ნუგეშინის-მცემელ უცხოებასა შინა მისსა, და იყავ მცველ და მფარველ შემდგომად ჩისა ჩემდა. და მიმიძელე უმჯობესაა ნებასა შენსა, ვითარცა საბიერ ხარ და კეთილის მყოფელ. და დაადვრა მუნ ვიდრე მეშვდელ დღემდე და ლოკვასა ჰყოუდა მისთჳს. და იწყო უწყალოდ ჴელისა შეხებაჲ საუასეთაჲ და მისცემდა გლახაკთა და უღონოთა და სნეულთა.

და ორნეოც დღე დგა საფლავსა მას ზედა და ესევეითარსა ვედრებოდა ღმრთისა მიმართ. ხოლო შემდგომად ამისა მოუწოდა ყოველთა მღვდელთ-მოძღუართა, მღვდელთა და დიაკონთა და ფრიადნი საფასენი მისცნა² და ამცნო მსხუერპლისა შეწირვაჲ და ლოცვაჲ აბენეს მეფისათჳს, და ეგრეთვე განუყუნა გლახაკთა, ქურციტთა და ობოლთა.

65. და დღესა [γ] მერვესა გამოვიდა და ჯდა ერსა შორის ჩუულებისაებრ თვისისა და ყოველნი წარჩინებულნი მისინი მის თანა, და თქუა: აჰა ესერა შეისუენა აბენესე მეფეჲან, მაშამან³ ჩემჲან. ვითარცა ერთმან გლახაკთაგანმან, და ვერვის ჴელ-ეწიფთა შეწვენად და ჴანად მისა, ვერცა მე და ვერცა თქუენ. და დღე ესე ყოველთა ზედა მოიწევის და თქუენ უწყით, რაჲ-იგი იყო წადიერებაჲ ჩემი პირველითგანვე, არამედ ვერ წინა-აღუდგე მამასა ჩემსა. და აწ არლარა ჩაქუს მიზეზი წინაშე ღმრთისა აღთქუმისათჳს ჩემისა, რაჲთა შევეერთო რიცხუსა მონაზონთასა და თავს-ვიდვა ცხორებაჲ მათი. ხოლო თქუენ გამოირჩიეთ თავისა თქუენისათჳს მეფე, რომელი გიძლოდის ნებასა შინა ღმრთისასა. და დღეს არცაღა ვინ არს მაკალო-

65. და დღეჲდა საყდართა ზედა თვისთა, და უბრძანა დიდებულთაჲცა მისთა დასხდომაჲ და ჰრქუა: აჰა ესერა შეისუენა აბენეს მეფეჲან, მამამან ჩემჲან. ვითარცა ერთმან გლახაკთაგანმან, და ვერვის ჴელ-ეწიფთა შეწვენად და ჴსნად მისდა ჴელთაგან სიკუდილისათაჲ. და დღე ესე ჩუენ ყოველთაჲცა ზედა მოწვენად არს და თქუენ უწყით, თუ რაჲ იყო წადიერებაჲ ჩემი, არამედ ვერ წინა-აღუდგე მამასა ჩემსა. და აწ არლარა მაქუს მიზეზი წინაშე ღმრთისა აღთქუმისა მისთჳს⁴ ჩემისა, რაჲთა შევეყო რიცხუსა⁵ მონაზონთასა, და თავს-ვიდვა ცხო-

ბ¹ ვერებასა] ლოკვათა E; — BCD. ² მისცნა] განუყუნა BDE. ³ სიკუდილითა J. ⁴ მისთჳს] მის BCDE. ⁵ რიცხუთა BCDE.

ტ

ბელ ჰეშმარიტებისა მადლითა ღმრთისაჲთა და ამას ყოველნი მეცნიერ ხართ.

[160] ხოლო ერსა მას ვითარცა ესმა ესე, ყოველნივე იგი აღდგეს და ჰვა-ყვეს ჰქონთა დიდითა: ნუ იყოფინ ეგე, მეფე, და ნუცა ასმენ საამენელთა ჩუენთა ეგვეითარსა მაგას, რამეთუ ვიდრე ჩუენ ყოველნი არა მოვსწყდეთ, არა იყოს ესე. და განძლიერდებოდეს ჰმანი მათნი, ვიდრემდე წოთითცა აღდგებოდა ქალაქა შინა ჰნისაგან მათისა.

ხოლო იოღასაფ ვითარცა იხილა. ვითარმედ არა ნება-სცემენ, ღონისძიებით ფარულად განიზრახა განსლვაჲ. და მოიყვანა კაცი იგი, რომელი პირველად მოვიქსენეთ, რომელი შეჴქვანად განიზადებულ იყო ბალაჰვარისა დღესა მას, რაჲამს იგი მეფე სიტყუა-უბებდა ნაქორს, რომელი-იგი საგონებელ იყო, ვითარმედ ბალაჰვარ არს იგი. რამეთუ კაცი ესე იყო ნათესავი მათი საბღისაგან სამეუფოჲსა და სახელი მისი [ჟ] ბარაქია, და ჰრქუა მას: ყოველი კაცი დღისა ქირისათჳს მოიგის კაცმან, და შენ ნათესავი ჩემი ხარ, და მე გაუწყებ საქმეჲსა ჩემსა და საიდუმლოსა და საქნესაცა დიდსა მოგატყუებ, უფალსა თუ უნდეს. აწ მიიღე ჴელით წერილი ჩემგან ერისა შიმართ და მთავართა ჩუენთა მცნობისათჳს შენისა, და მე განვიღე მათა ჩემთა თანა და მათ თანა ვჴმონებდე ქრისტეჲსა ღმერთსა. და უკუეთუ არა ჰყო ესე შენ ჩემ თანა, არა იყო ნათესავი ჩემი.

ღ

რებაჲ მათი¹. ხოლო თქუენ გამოირჩიეთ თავისა თქუენისათჳს მეფე, რომელი გიძლოდის² ნებასა ღმრთისასა. და აჰა ესერა ძალითა ქრისტესითა არავინ არს მტერი და წინააღმდეგომი და მწკლობით დაწყნარებით³ არს მეფობაჲ⁴ ჩუენი.

ხოლო მათ ესმენს რაჲ სიტყუანი ესე, აღდგეს და ყოველთა ერთითა ჴმითა თქუეს: ნუ იყოფინ, [106] მეფეო, და არა იქნენს ეგე, ვიდრე არა ყოველნი მოვსწყდეთ. და ამას ჴელდა ვანდლიერდებოდეს⁵ ჴმანი მათნი, ვიდრემდის შოთითცა აღდგებოდა.

ხოლო იოღასაფ, ვითარცა იხილა, რამეთუ არა ნებას-სცემენ⁶, იზრახა განსლვაჲ ფარულად⁷. და⁸ მოუწოდა ბარაქიას, რომელი პირველ ვაჴსენეთ, რომელი-იგი თანაშემწედ⁹ იყო ნაქორისსა მას დღესა, ოდეს-იგი¹⁰ სიტყუა-უბებდა¹¹. და იყო იგი ნათესავი იოღასაფისისა¹², და ჰრქუა: ნათესავი დღესა ქირისასა უნა¹³ კაცსა. და აწ მიიღე ჴელით წერილი ერისა შიმართ და მთავართა ჩემთა მცნობისათჳს შენისა, და მე¹⁴ განვიღე მათა თანა და მათ თანა ვჴმონებდე ქრისტესა.

ბ 1 მათი | ბჴულს მოდგინედ BCDE. 2 გიძლოდეს BCDE. 3 დაწყნარებულ DE. 4 სამეფოჲ J. 5 განძლიერდების C. 6 ნება ს ემენ J. 7 ეებას სცემენ C. 7 ~ ფარულად განსლვაჲ BE. ფარულად განიტყუება C. ფარულად D. 8 და. -CDE. 9 შემწედ B. 10 იგ. | მეფე BCDE, + მეფე J. 11 სიტყუს უბებდა B, სიტყუს უბებდა BDE. 12 იოღასაფისა BCDE. 13 უნდა DE. 14 მე | მნებაჲს რაჲთა BCDE.

C

მიუვო ბარაქია და ჰრქუა მას: არა მართალი ჰსაჯე, მეფე, რამეთუ წერილ არს: შეიყუარო მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თუხი*. ხოლო შენ აღირჩიე უმჯობესი თავისა შენისა და ჩემი გნებავს წარწყმედა. და უკუეთუ კეთილ არს მეფობა, რაჲსა არა დაადვრება შენ? რამეთუ ვითარცა შეილი რაჲ წარსტარნ დედასა, ეგრეთ ტირან წინაშე შენსა ყოველნი სამწ[161]ესონი შენნი. ხოლო უკუეთუ უმჯობეს არს დატევება მისი და ძიება საუკუნოჲსა, რაჲსა აღირჩეე თავისა შენისასა და შთამაგდებ მე წარსაწყმედელსა, და წარწყმედითა ჩემითა გნებავს ცხორება შენი?! არამედ ორნივე გუალე და წარვიდეთ!

66. ხოლო იოდასაფს ვითარცა ესმნეს სიტყუანი ბარაქიასნი, ემხილა სამართალი საშჯელი მის მიერ და არლარაჲ მიუვო, და აღდგა ლამესა ერთსა და წარვიდა, და ჯელეთ წერილი დაუტევა საგებელთა თუსთა ზედა ერისა მიმართ, რომელსა შინა წერილ იყო, ვითარმედ: ბარაქია ღირს არს მეფედ, იგი დაადგინეთ. და ამის ჯერისათჳს ყო ესე, რაჲთა არა შუოთი იქმნეს ერსა შორის მეფობასა ზედა.

ხოლო ბარაქია იგრძნა, რაჲ-იგი ეგულეობდა იოდასაფს ყოფად, ოდეს-იგი არლარა მისცა პასუხი სიტყუას მისისაჲ, განვიდა და შეიკრიბნა მთავარნი¹ [უ] და შერაცხილნი და უთხრა, რაჲ-იგი ჰრქუა იოდასაჲ. და ამხილა, ვითარმედ ეგულეების იღუმალ წარსლვაჲ. ხოლო იგინი მსწრაფლ აღდგეს და დევნა-უყვეს მრავალთა გზათა. და პოვეს ნეტარი იგი ერთსა შინა ტევსა, რამეთუ განეპყრნეს ჯელნი თუსნი ჯუარის სახედ და ილოკვიდა ღმრთისა მიმართ. და ვითარცა იხილნა მიმავალნი მის ზედა, ჰრქუა მათ:

D

მიუვო ბარაქია: არა სამართლად¹ საჯე, მეფე, რამეთუ წერილ არს: შეიყუარე მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თუხი**. ხოლო შენ აღირჩიე უმჯობესსა და ჩემი გნებავს წარწყმედა. ხოლო თუ უმჯობეს არს დატევება საუკუნოჲსა, რაჲსა და ძიება საუკუნოჲსა, გუალე და წარვიდეთ ორნივე.

66. ხოლო ბარაქიასგან რაჲ ესმნეს სიტყუანი ესე, ემხილა სამართალი და არლარაჲ² მიუვო. ხოლო ლამესა ერთსა დაწერა წიგნი ესრეთ, ჯელით წერილი³, ერისთავთა მიმართ და ერისა, ვითარმედ: ბარაქიასი ჯერ-არს მეფობაჲ. და დაუტევა საგებელსა ზედა თუსსა. და აღდგა და მოიბლარდნა წელთა ძონძი⁴ იგი, რომელ მიელა ბალაპვარისგან, და წარვიდა⁵.

ხოლო აგრძნა ბარაქია და აუწყა სხუთა მთავართა.

ხოლო მათ მსწრაფლ დევნა-უყვეს და შეიპყრეს და მოიყვანეს და ჰრქუეს⁶:

ბ¹ ~ სამართლად არა] — DE. ² უმჯობესა BC. ³ აღარაჲ J. ⁴ ~ ჯელით წერილი ესრეთ E. ⁵ ძონძი ძთი BC, ძაძა DE. ⁶ წარვიდა] გამოვიდა ფარულად BCDE. ⁷ ჰრქუა C.

ტ

ღ

რადსათჳს ამრომებთ თავთა თქუენთა, და მე არლარა ვარ ამიერიტგან მეფე თქუენი. ხოლო კაცთა მათ შუაქციეს იგი არა ნეფსით, არამედ ტირილითა, და დაალტობდეს ცრემლითა ფერჯთა მისთა. და ვითარ მოიყვანეს ქალაქად თჳსად, მაშინ შემოკრბა ყოველი ერი, დიდითგან ვიდრე მცირემდე, და დედებიცა და ყრუებიცა, და გარე მოადგეს მას და ევედრებოდეს ტირილითა და ეტყოდეს: სისხლნი ჩუენნი შენგან იძიენ (ღმერთმან). [162] და უკუეთუ არა დაადგრე ჩუენ თანა, კუალად აღვკმართნეთ კერპნი, და შენ მიეც სიტყუად ღმერთსა. ხოლო იოღასაფ ჰრქუა მათ: ქრისტემან, რომელმან გიქნსა მწუხარებისაგან უგუნურებისა და გიჩუენა ნათელი ქეშმარიტი ღმრთის მეცნიერებისაჲ, მანვე ილუაწოს დამტკიცებაჲ თქუენი, ხოლო მე გიჩუენო¹, რაჲ-იგი ჯერ-არს, და თქუენ შეიწყნარეთ და ნაყოფი შრომისა ჩემისაჲ გიქამიეს. ამიერიტგან არლარაჲ თანა-მაც სიტყუაებრ წმიდისა პავლე მოციქულისა, რამეთუ სრბაჲ ჩემი აღმისრულდებიეს², და აწ მოცალეებაჲ ჯერ-არს ჩემდა. და განაგრძევს³ საქმე ესე ვიდრე მეშკდელ დღემდე. მერმე ფიცით იწყო იოღასაფ, ვითარმედ არა და ადგრეს, არამედ განვიდეს უდაბნოდ.

ხოლო ერსა მას ვითარცა ესმა ფიცი მისი, ცნეს, რამეთუ არლარაჲ ერგების, რამეთუ იცოდეს დამტკიცებაჲ მისი, უკუეთუ რამმე აღუთქჳს. [v] მაშინ ტირილით ყოველნი იგი შოვიდოდეს და შეუერდებოდეს ფერჯთა მისთა და ამბორს-უყოფდეს და ჰკითხეს მეფობისათჳს. ხოლო მან ჰრქუა მათ: ბარაქია ჯერ-არს მეფედ თქუენდა.

ხოლო ბარაქია იწყო ტირილად და არა უნდა ყოფად ესე, არამედ ვერლარა შემძლებელ ყოო წინააღდგომად ერისა და უფროხსლა იოღასაფისა. ხოლო იოღასაფ მო-

უკუეთუ დაუტეო ესოდენი სიმრავლე უწინამძღუროდ, და ანუ¹ აღდგენ ბრძოლანი და შფოთნი, ანუ კუალად² მიიქცენ კერპთა მიმართ, არა შენგან იზღვიოსა ესოდენი სული, რომელ არს საფეფოსა ამას შინა შენსა?! ხოლო მან ჰრქუა: პირი იგი უტყუ[ვ]არი ამას ბრძანებს: რაჲ სარგებელ არს, უკუეთუ ყოველი სოფელი³ შეიძინოს კაცმან და სული თჳსი წარიწყმიდოს გინა იზღვიოს⁴. აწ უწყოდეთ, მე შექუედლ წარვალ სათნოთა თანა ღმრთისათა, ხოლო თქუენ იძიეთ თავისა თქუენისა⁴ მეფე.

მაშინ ბარაქიას ჳელნი დაასხნეს, რაჲთა ყონ იგი მეფედ. [v] ხოლო მან იწყო ტირილად და არა უნდა ესე ყოფად, არამედ

1 ა¹ გიჩუენე. 2 განაგრძევს² გარგრძევს.
 ბ¹ და ანუ² და ნუ C. 3 კუალად — J. 4 ~ სოფელი ყოველი DE. 4 თქუენისად BCDE.
 * II ტიმ. 4,7. ** მარკ. 8,36.

ტ

ილო ბეჭედი იგი სამეფომ და შეაცუა კელსა ბარაქიასსა. და აღიიღნა თუალნი ზეცად წინაშე ყოვლისა ერისა და თქუა: შენ. უფალო იესუ ქრისტე, რომელი გარდამოპვლდ წი-
 ალთაგან მანისათა განუშორებელად და კაც იქნენ ჩუენ კაცთათჳს. და ხატი მონებისაჲ შეინოაჲ უქორწინებულსაგან სისიასა და იჴს-
 ნენ კაცნი მონებისაგან ეშპაკისა, გაჴებ და გადიდებ შენ. უფალო კაცთ მოყუარეო, ვი-
 თარკა მიჴენ მე, მონაჲ ესე შენი უღირსი, და მომეც მე გულის [163] მის-ყოფაჲ ცნო-
 ბისა შენისაჲ და არა ნაკულევიან ჰყავ სული ჩემი სიიარტულისაგან მოქცევისათჳს მამისა ჩემისა და მომეც ძალი, როცლითა იდიდების სახელი წმიდაჲ შენი, აწუა აჩუენე კაცთმო-
 ყუარებაჲ შენი და შეეწიე ბარაქიასს, მმასა ანას ჩემსა, რაჲთა ღირსად და სათნოდ ვი-
 დოდის წინაშე შენსა, და რაჲთა სიყუარუ-
 ლითა შენითა ვიდოდის წინაშე პირსა ყო-
 ვლისა ერისასა.

ესევეითარი ვედრებაჲ განამრავლა ღმრთი-
 სა მიმართ და ჯელნი მისნი დაესხნეს მგართა ზედა ბარაქიასსთა. და მერმე მიექცა და ჰრქუა ბარაქიასს: აჰა ესერა გამცნებ ბარაქია
 და მიცემ ალტჳმასა წინაშე ღმრთისა და ყოვლისა ერისა, ნუმცა ბრალელულ ვარ საქმი-
 თა შენითა, რამეთუ ვითარკა უწინარეს ჩემსა იცან ღმერთი და ჰმონებდი მას სულითა მით უსიტყუელითა, აწუა უფროჲს ჩემსა [v] ილუაწე, რაჲთა აჩუენო ღმერთსა სათნოე-
 ბაჲ შენი სრული. ნუ ვისთჳს ძვრსა იჴსენებ, ნუცა ავლინებ სიტყუათა შენთა, გარნა სა-
 ღმრთოთა მიმართ ზრუნეთა; ნუცა ჰყევი ეზმთა ქცეულებასა, ნუცა განაჰებ შჯულსა ქრისტესსა, ნუმცა წარიტყუენვის გონებაჲ შენი სიმაღლითა საყდართა შენთაჲთა, ნუცა ვის ესავ შემწედ შენდა, გარნა მხოლოსა ღმერთსა. ნუ აჰმაღლდები, უკუეთუ მოილო

ღ

ვერღარა შემძლებელ იყო წინა-
 აღდგომად¹ ერისა და უფროსლა იოდსათისა². ხოლო იოდსაჲ მოილო ბეჭედი და შეაცუა კელსა-
 ბარაქიასსა, და გვრგვნი თავსა დაადგა და მიულოცა მეფობაჲ და აღიპურნა ჯელნი და თქუა: კურთხეულ ხარ შენ, უფალო, რო-
 მელმან ნიჴენ უღირსი მონაჲ შე-
 ნი, და მომიყვანე გულისჴმის-ყო-
 ფად ცნობასა შენსა, და არა ჯუე-
 ბულ ჰყავ სული ჩემი ნოქცევისა-
 თჳს მამისა ჩემისა. აწ აჩუენე კაცთ მოყუარებაჲ შენი და შეეწიე ბარაქიასს, მმასა ანას ჩემსა, რაჲთა ღირსად და სათნოდ შენდა ვი-
 დოდის წინაშე შენსა და ყოველსა ერსა³.

და ვითარკა ესევეითარი ვედ-
 რებაჲ განამრავლა ღმრთისა მი-
 მართ, და მერმე აღიწუნა ჯელნი თჳსნი ბეჭეთაგან ბარაქიასთა.
 და⁴ მერმე⁵ მოექცა⁶ და ჰრქუა ბარაქიასს: გამცნებ შენ და ალ-
 ტჳმასა მიცემ წინაშე ღმრთისა და ყოვლისა ერისა, ნუნცა ბრა-
 ლელულ ვარ საქმითა შენითა, და რამეთუ⁸ უწინარეს ჩემსა იცან ღმერთი და ჰმონებდი მას სული-
 თა უსიტყუელითა⁹, აწ უფროჲს ჩემსა ილუაწე, და აჩუენე ღმერთსა სათნოებაჲ შენი. ნუ ვისთჳს ძვრსა იჴსენებ¹⁰, ნუცა წარიტყუენვი გო-
 ნებითა სილაღითა საყდრისა შე-
 ნისათა, ნუ ვის ესავ შემწედ შენ-

¹ წინააღმდეგომად BC. ² იოდსათისა BCD. ³ ყოვლისა ერისა E. ⁴ და] — BCDJ ⁵ მერმე] — J. ⁶ მოექცა BC. მიექცა DE. ⁷ ~ ბარაქიას და ჰრქუა BCDE. ⁸ რამეთუ] + ვითარკა J. ⁹ სასიტყუებო-
 თა BC. ¹⁰ იჴსებ J.

ჯ

ღ

ღმრთისაგან საწადელი შენი, ნუცა განჰმარტებ ჰელსა შენსა გულის-თქუმითა, რომელი არა შენი იყოს. ნუცა მოუძღურდები საწადელსა შინა ღმრთისასა, ნუცა განჰბჭობ რას თვნიერ სამართლისა საშჯელისა, ნუცა მიიღებ ძლუნსა უსამართლოსა ზედა ბჷობასა, [164] [ნუ] დაჰქსნი უკეთურთა, თუ ვინმე მოიქცეოდინ მძიმითა უღლითა. ნუცა დაამონებ გონებასა შენსა ჳორცთა შენთა, ნუ უტეობ ენასა შენსა თვნიერ ხარტუქისა¹, ნუცა განიხარებ ჳირსა ზედა მტერიისასა, დალაცათუ იყოს იგი უკეთურ. ნუცამცა განცოფნების გონება შენი რისხვისა შინა შენსა. ნუ ვის მიჰხედავ თუალითა ზაკულითა, ნუცა ვის მოიძულე თვნიერ სამართლისა. ნუცა ვის ბოროტსა მიაგებ თავისა შენისათუ, გარნა შურისათუ საღმრთოესა. ნუცა ცარიელსა მიაქცევ გლახაკსა კარისაგან შენისა. ნუ განუტეობ გონებასა წყურიელსა სიტყუთა ზეგარდამოთა. ამას გამცნებ წინაშე ღმრთისა, უკუეთუ დაიმარხო, სცხონდე, და უკუეთუ თანა-წარჰდე, ღმერთი იყავნ მიმჯდელ [v] აღნათქუმისა შენისა. ხოლო სარწმუნო არს ღმერთი, რომელმან არა განგიხილოს უფროას ძალისა შენისა. და მერმე ჰრჷუა: იყავნ ღმერთი უფალი იესუ ქრისტე დასაბამ ყოვლისა საქმისა შენისა და იგივე დაასარულ.

და თვნიერ ღმრთისა. ნუ მიიღებ ძლუნსა უსამართლოსა,

ნუცა განიხარებ ჳირსა მტერიისასა. ნუ განცოფნების¹ გონება შენი მრისანანებისათუ. ნუ ვის მიჰხედავ² თუალითა მრისხანითა. ნუ ვის მიაგებ ბოროტსა თავისა შენისათუ, გარნა³ ღმრთისათუ. ნუ ცარიელსა მიაქცევ⁴ გლახაკსა.

ამას გამცნებ, და უკუეთუ თანა-წარჰდე, ღმერთი იყავნ მიმჯდელი შენი.

და რამეთუ იგი არს დასაბამი და დასასრული ყოვლისა საქმისა.

გამოიცადე ყოველი და გამოირჩიე უმჯობესი. ბოროტ არს სიგლახაკე უთმინოებით და უბოროტეს არს სიმდიდრე განლაღებით. ეძიებდი კეთილსა ღმრთისაგან, რამეთუ იგი თავადი არს ყოვლადვე კეთილი. კრულ ყავ ყოველი გუამი შენი და მოიკრძაღე შიშითა ღმრთისათა. აღჯრ-ასხენ გულის-თქუმასა შენსა, რათა არა გარეშე გონებისა განჰვარდე. იყავნ მეცნიერება შენი გონიერებით, რათა არა შთაჰვარდე სილა(ღ)სა, იყავნ სწავლულება შენი სანთელ ცხორებისა შენისა და ნუ ჰგონებ თავსა შენსა თვნიერ, რაჲ-იგი ხარ. [165] [გ]ანიხილე ყოველი და იქმოდე, რომელი-იგი ჯერ-არს. უცხოდ ჰხედვედ თავსა შენსა და უცხოთა შეიწყნარებდი. მოიახლე საჯდომი მოშიშთა ღმრთისათა და განემორე საჯდო-

36

38

1¹ ხარტუქისა] ხრატუქისა.
 2² განცუბნების J, გაცვფრების BC, განცეფრების D, განცფრების E. 3³ მიხედავ BCDEJ.
 4⁴ გარნა] + მხოლოდ BCDE. 4⁴ მიაქცევთ BCD.
 11. ბალავარიანი

C

9

მელსა უმჯულთასა. ნუ იხარებ ქირსა ზედა მოყუსისასა, ნუ უკუე მოწორნე და მომცხრომელ იპოვო, და უფროასლა წარიწირე თავი თუსი ღმრთისათს, ვიდრე სიკუდილამდე. უკუეთუ ესე დაიმარხო, აცხოვნო თავი შენი და ერი შენი, და ვითარცა მსხუერპლნი სულიერნი მიუპყრენ ივინი ღმერთსა და იგი თავად ქრისტე მზორნველ და განმგებელ გექმნეს ყოველთა ზედა საქმეთა შენთა.

უკუეთუ იცი, ვითარმედ უცოდველ ხარ წინაშე ღმრთისა, ნუ შეუნდობ შეცოდებასა კაცთასა; ხოლო უკუეთუ კულა იცი, ვითარმედ განიკითხვი, შენცა თანა-გაც მიტევება. ვითარცა ვა[ვ]ქარნან ახლად მომცემელმან წარიძლუანე მოწყალებება, რამეთუ ღმერთი მოწყალებისა წილ მოწყალებასა მიაგებს. არავის მიეცემის უფროას, რომელი-იგი გონებასა აქუს. და შენვე რას შემძლებელ ხარ წარიძლუანებად უფროას მოწყალებისა! ამისთს მისცემდ გლახკსა მისაცემელსა.

იყავნ სოფელი ესე სავაქრო შენდა და უკუეთუ ჰვაქრობდე, შეიძინო, რამეთუ მცირედ მისცემ და ფრიად გამოგაქუს, წარმავალსა წარაგებ და წარუვალსა მოიგებ. ხოლო უკუეთუ აქა არა ილუაწო, თანა-წარპველ სავაქროსა, რამეთუ წარმატება კეთილისაა უმჯობეს არს, ვიდრე დაკლება მისი. ამაღლდებოდე გონებითა და ნუ გულის სიტყვთა, რამეთუ ერთი იგი აღამალ[166]-ლებს ღმრთისა, ხოლო მეორე იგი დააკუთებებს ქუესკნელად, რამეთუ დაღაცათუ ვინმე ჰგონებდეს სრულ-ყოფასა, იგი ქუემოლა არს მცნებათა ქრისტესთა. უმჯობეს არს სმენაა უშუერისაა, ვიდრეღა თვთ იტყოდი. ნუ მიენდებე დაყუდებით სღვასა ნავისა შენისასა, ვიდრემღის მიიწიო ნავთსადგურსა, რამეთუ მრავალთა დაექვა ნავი დაყუდებასა შინა და მრავალნი თანა-წარპკდეს მშვლობით აღტებასა ღელეთასა და საშინელთაგან ნიავ-ქართა. ნუ გულპყრობილ იქმნები ფრიად და ნუცა სასო-წარკუეთილ იქმნები ფრიად. განყიდე ყოველი მონაგები შენი და მოიყიდე ქრისტე ღმერთი უსასყიდლოა, რამეთუ მონაგები იგი მცირედ ჟამ შენი არს, ხოლო უკუეთუ ყოვლისა მიცემაა გიმძიმდეს, ზოგი მიეც. მოპპარე მღილსა და მპა[ვ]რავსა და მოვალე ყავ მით ღმერთი, რამეთუ უმეტესი მოვავოს, კოტრითა და ნაძუელავითა მოიღე ქება ღმრთისაგან. არავინ არს უდასტურეს კაცისა მთხოველისა, რამეთუ არავინ აქუს, გარ[ნ]ა ღმერთი, ამისთს მოიყიდე იგი წყალობითა. ნუ გრცხუენის, უკუეთუ ვინმე გრქუას: ძეო უკეთურისაო, არამედ გრცხუენოდენ, თუ ვინმე გრქუას: უკეთუროო, რამეთუ უმჯობეს არს, უკუეთუ თვთ იყოს სახიერი, ვიდრე ძე იყოს სახიერისაა და თვთ იყოს უკეთურ. ესე ვნება არს.

C

იყავ ყოვლისა კაცისათჳს და ყოვლისა ერისათჳს, ვითარცა გნებავს ყოფიად მითი ჴენ-
 თჳს; ეკრძაღე მეგობართა ცრუთა, რამეთუ
 იგი არს მეგობარი სარწმუნოჲ, რომელი არა
 ჳიქჳმან მოიგოს. არამედ გამოცდილებამან
 ეამთა შინა, რომელი არა მას [16?] გეტყო-
 დის, რომელი ჴენ გაჴუნდეს, არამედ რო-
 მელი-იგი სულსა გერგებოდის ჴენ და ერსა
 ჴენსა. ესევეითარსა ნუ ვინ ესწორებინ ჴენ
 თანა, და სიყუარულისა მისისაჲ ნუმცა არს
 დასასრულ გულსა შინა ჴენსა, რამეთუ თქუ-
 მულ არს: სახარკოსა ხარკი, საზუერესა
 ჴუერი და მოვალესა ფასი მისი*. ხოლო
 სიყუარულსა არა აქუს საზღვარი, რამეთუ
 თუალსა უქმს თუალი, რომელი-იგი ყოველ-
 სავე ჳხედავს და თავსა თჳსსა ვერ ჳხედავს,
 ეგრეთვე ჳელსა — ჳელი და ფერჳსა — ფერჳი,
 და მეფესა უქმს სარწმუნოჲ თანამზრახველი.
 ამისთჳს ყოველსავე შინა იჳუმეიე განკითხვაჲ,
 ვითარცა-იგი მე განვიკითხე ბალაჳჳარის
 მიერ, რამეთუ არარაჲ ჳორციელი მომცა
 მცნებაჲ, არამედ სულიერასა მიერ [v] მცნე-
 ბისა მომე(მადლა) [ღმრთ]ისაგან განგებაჲ
 ჳორციელიცა, ვითარცა-ესე ჳხედავ. აწ ეგ-
 რეცა მე მიცემე პირველად სულიერსა და
 მერმელა მჴუმინვიერსა. ხოლო უჳუეთუ სული
 იგი უჴუერისა მაწუეველი მოიწიოს ჴენ ჴედა,
 თქუ გონებასა შინა ჴენსა, ვითარმედ: ესე
 ყოველსა კაცსა უცნობიეს. და მერჳე თავი-
 საგანცა ჴენისა გრცხუენოდენ), რამეთუ არა
 ჳელ-ეწიფების მიქცეუად გზისაგან სინართ-
 ლისა, გარნა თუ დასნეულეზულ იყოს ვინმე
 სულითა დავიწყებისა ღმრთისაჲთა, ვიდრემ-
 დის კაცი ცოდავნ ცოდვასა საკურნებელად,
 ჴესაძლებელ არს იგი ჳელოვნებითა მკურნალთაჲთა, და განიკურ-
 ნის ჴეწეებითა ჴეგარდამოჲთა, ხოლო რაეამს გარდაჳმპატის სენმან
 წამალსა, ჯერ-არნ მოკუეთაჲ ასოჲსაჲ მის განრყუნილისაჲ და

D

და იყავნ¹ ყოველთა კაცთათჳს
 ეგრეთ, ვითარცა ჴენ გნებავს ყო-
 ფიად მითი ჴენთჳს, რამეთუ იგი
 არს მეგობარი კეთილი, რომელი
 არა ჳიქჳმან მოიგოს, არამედ გა-
 მოცდილებამან².

ხოლო სიყუა-
 რულსა არა აქუს³ საზღვარი,
 რამეთუ თუალსა უქმს თუალი,
 ხოლო იგი ყოველსა ჳხედავს⁴ და
 თავსა თჳსსა ვერ ჳხედავს⁴.

ხოლო უჳუეთუ სული უჳეთური
 მოიწიოს ჴენ ჴედა და გაწუევედეს⁵
 ბოროტ[109]სა, ჴენ⁶ არქუ, ვი-
 თარმედ: ესე ყოველთა უცნია.
 ხოლო იგი სირცხულუული უჳუნ
 იქცეს. ხოლო უჳუეთუ სცთე, მი-
 უწოდე კაცსა მეცნიერსა და მან
 განკურნოს⁷ ცთომილებაჲ ჴენი.

ბ¹ იყვნ B, იყვენ C. ² გ'მოცთ'ლბიზ' BC. ³ აქუს[არ]კს BC. ⁴ ჴედავს DEJ. ⁵ გაწუევედეს B C D E.

⁶ ბოროტსა ჴენ] — BCDE. ⁷ განკურნოს BCD.

* რომ. 13,7.

C

9

[168] განგდება, ნუჟუე განეზაოს ტანსა და მოიწიოს სასიკუდი-
ნესა სულისასა.

ყოველი სული სუსტი და დაწუნებული მცირედ მორწმუნე
ღმერთისა მიმართ შევარდის ურვისა და გულის სიტყუისა უჯეროაა,
რამეთუ ვითარცა მღილი არა ეკუთის ხესა მაგარსა, არამედ
ღმერთსა და [ჩ]ჩულსა; ყოველსა რომელსა ჰსუროდის მერმეთა მი-
მართ [კეთილთა, მას ესრეთ შეურაცხის ყოფაჲ ჯორცთა შინა,
ვითარცა იწროსა დიდგესა. ვერ ღირს ვიქნეთ მოღებად ნიქსა
ღმერთისასა, უკუეთუ არა პირველად თავნი თუნნი განვიწმიდნეთ,
ვითარცა საკუმეველნი სულნენნი და ნელსაცხებელნი პატიოსანნი
არავენ შთ[ა]ახსნის ქურქელსა ღნიოშსა. მარხვაჲ ქეშმარიტი იგი
არს — განშორებაჲ ყოვლისაგან ბოროტისა და პურობაჲ ენისაჲ და
დაჟუდებაჲ გულის წყრომისაჲ, მოთმენაჲ გულის-თქუმათაჲ, [v] გან-
ყენებაჲ ენოვნებისაჲ და ტყუილისა და ფიცისაგან სახელსა ღმრთი-
სასა, და მოთმინებაჲ ყოვლისაგან ბიწისა, რამეთუ მოთმინებაჲ
ჯორცთა ნებისაჲ მოხუცებულებისა ეამსა არა მოთმინებაჲ არს, და
არცა საქებელ არს ბოროტისა დატევებაჲ, რომელი არა ნეფსით
იყოს, არამედ რომელი წარჰმატებდეს კეთილსა შინა. მსაჯული
სიმართლისაჲ ჯერ-არს, რაჲთა ემსგავსოს მოისარსა, რომელმან
უფროს ზომისა არა მოჰზიდნის მშუღლსა, ნუჟუე გარდაავლოს
განსა, და არცა უმცრო ზომისა, ნუჟუე დააკლდეს და ვერ მია-
წინეს, და არცა მრუდად, ნუჟუე აჰჯადოს გარე, არამედ ზომით
ყვის და ღართლ თუალი მიაყვანის, რაჲთა განემარჯოს მიმთხუევაჲ
განისაჲ.

ვიციოთ წიგნთაგან, ვითარმედ სოფელსა ამას ზღუა ეწოდების,
რამეთუ ცხორება-გულარინილებაჲ მისი მსგავს არს ღელა[თა]
[169] ზღუსათა. რაეეთუ მონაგები და სიმდიდრე დაუდგრომელ
არს და ეგრეთვე სიგლახაჲ, არამედ ორნივე ცერსა ზედა დგანან
გარდაქცეად, ვითარცა-იგი ზღუაჲ მარაფლ შეიცვალეს დაყუ-
დებად, ეგრეთვე არიან საქმენი ამის სოფლისანი. ამით თანა-გაც,
რაჲთა იყო ვითარცა მენაჲ ბრძენი, რომელი არა მიენდის და-
ყუდებასა ზღუსასა და არცა მოუძღურდის აღმყოფებასა შინა
მისსა და სასო-წარკუეთილ იქმნის.

ამას გამცნებ და შეგვედრებ შენ ღმერთსა, და მივითუალავ,
და ღმერთი მშუღლობისაჲ, მაჲაჲ უფლისა ჩუენისა იესუმს ქრისტესი,
გიძლოდენ ყოველსა ნებასა მისსა, და სული წმიდაჲ მოიღუარ და
მასწავლელ გეყავენ, რამეთუ მისა შეუენის დიდებაჲ უკუენითი უკუ-
ნისამდე, აჲვენ.

ღ

67. და ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი ესე სამ გზის სანატრელჳან იოდანსაჲ, განვიდა [v] მკვრცხ და მოიბლარდნა სამოსელი იგი ძუელი, რომელი მოეღო ბალაჳვარისგან. და ერი იგი მისდევდეს, ვითარცა ცხოვარნი, რომელთა არა აქუნ მწყემსი, ვიდრე ღამედმდე, და გოდებდეს მწარედ ვმითა მალღითა, ვითარცა შვილნი მამასა თჳსსა. და წარვიდა ნეტარი იოდანსაჲ ქუეყანასა სარანღიბისასა ძიებად წმიდისა ბალაჳვარისა. და შემდგომად ორისა წლისა პოვა იგი ერთსა შინა მთათაგანსა და საბლარდნელი იგი, რომელი წარედო იოდანსაჲსგან, იხილა მის ზედა. და ვითარცა იხილა იგი, მიეგება და შეიტკბნეს ურთიერთარს და ამბორს-უყვეს ტირილით, და სიხარულითა დიდითა ადიღებდეს ღმერთსა. და ჰკითხვიდა ბალაჳვარ, რაჲ-იგი გარდაჳდა მას ზედა. ხოლო ნეტარჳმან იოდანსაჲჲ ყოველი იგი ყოფილი აუწყა მას, ვიდრე დასასრულადმდე. და ჰმადლობდეს ღმერთსა სამებით [170] ცნობილსა და ერთარსებით დადებულსა, რომელჳან ესევეთარი ძლევაჲ ნოანიჳა ორთავე, ვიდრემდე აცხოვნეს თაენი თჳსნი და სხუანი ურიცხუნი*.

68. და შემდგომად მცირედთა დღეთა მოიწია აღსასრული სანატრელისა ბალაჳვარისი. და ვითარცა იხილა იოდანსაჲ მოწყენული სიკუდილი მის ზედა, იწყო ურვად და გულის სიტყუად, და სული მწუხარებისაჲ მოიწია მის ზედა და ჰქრუა მას: ჰ მამოა ბალაჳვარ, არა ჰყავ სრული სიყუარული ჩემ თანა, რამეთუ შენ მიხუალ განსუენებად ჰირთაგან ამის სოფლისათა და მე დამიტევებ მარტოსა უცხოებასა და მწუხარებასა შინა დიდსა, და არა უწყი, ვითარ ჯერარს ცხორებდა ჩემი შემდგომად შენსა, რამეთუ

ღ

67. და ვითარცა დაასრულა სიტყუაჲ სწავლისაჲ, აღდგა და კუალად მოიბლარდნა სამოსელი იგი მიცემული ბალაჳვარისგან და მსწრაფლ წარვიდა უდაბნოს. ხოლო ყოველთა რომელთა ესჲა ჰამბავი¹ მისი, განკვრდეს² საქმესა³ მას ზედა იოდანსაჲსისა⁴, და ყოველნი ცრემლით ადიღებდეს ღმერთსა. ხოლო ღმერთჳმან ამითა-ცა გამოცადა გონებაჲ მისი, რამეთუ შემდგომად ორისაღა წლისა უჩუენა ერთსა მთათაგანსა⁵ ზედა⁶ მოძღუარი მისი⁷ ბალაჳვარ. და ვითარცა იხილა⁸, მოეხზუნეს ქედთა ურთიერთას, შეიტკბნეს და ტიროდეს, და ჰამბორა-უყვეს⁹. და ვითარცა დასბდეს, ყოველივე ყოფილი წარმოუთხრა იოდანსაჲ. ხოლო იგი ჰმადლობდა¹⁰ ღმერთსა, რომელჳან ნაყოფიერყო თესლი იგი მისი¹¹, რომელ დაეთესა აგარაჳსა კეთილსა¹².

68. ხოლო ბალაჳვარ აუწყა კორცთაგან განსლვაჲ თჳსი. ხოლო იოდანსაჲ¹³ კუალად იწყო¹⁴ ტირილად და ეტყოდა: ნუ დამიტობ, მამოა სულიერი, შვილაჲ ამას შემტომილსა.

1 ანბავი J, ამბავი BCE. 2 განჰკვირდეს BCDE. 3 საქმესა] — BCDE. 4 იოდანსაჲსისა] — DE-მათათაგანსი CD. 5 ზედა] — BCDE. 6 მისი] — BCDE. 7 ნახეს BCDE. 8 ამბორს-უყვეს J, ამბორს-უყოფდეს BCDE. 9 მადლობდა BCDE. 10 იგი მისი] — BCDE. 11 რომელ დაეთესა აგარაჳსა კეთილსა] — J. 12 იოდანსაჲ] მან J. 13 ~ იწყო კუალად BCD.
* აქ მინაწერია გადამწერისავე ხელით: აქჲ, შენ სულითა მ'კლ და ღ'თ, ან".

C

Q

თხრობით ოდენ მესმინა შენგან ამის ცხო-
ოებისათჳს, არამედ საქმით არა თავს-მედღა
და არცაღა მნებავს ცხორებაჲ შემდგომად
შენსა.

[v] მიუგო ყოვლად სანატრელმან წმი-
დამან ბალაჰვარ და ჰრქუა: ნუ გეშინინ
იოლქასაჲ, რამეთუ ქრისტე ღმერთი შემწე
არს შენდა. ნუ მწუხარე ხარ განსლვისათჳს
ჩემისა, არამედ გიხაროდნენ, რამეთუ და-
ვაკლდი წინამდებარეთაგან ცოდვათა. გიბა-
როდნენ იოდასაჲ, რამეთუ ქუეყანაჲ განჰყიდე
და ცანი მოიყიდენ; გიხაროდნენ იოდასაჲ,
რამეთუ ღირს იქმენ მადლსა ნოციქულთასა;
გიხაროდნენ იოდასაჲ, რამეთუ მრავალნი
გვრგვნი მოიტაცენ მოწამებისა და მოლუა-
წებისანი მსგავსად შრომათა და მოთმინე-
ბათა შენთა. არამედ ნუმცა მწუხარე იპოები
ეჲშა ამას შეწყნარებისასა და ჰამასა ნაყო-
ფისა დასხმულისა შენისასა. ხოლო სარწმუ-
ნო არს ღმერთი, რომელმან ნუგეშინის-გცეს
და არა ჯუებულ გყოს აღრე ხილვისაგან
ჩემისა. და ამით აუწყა, ვითარმედ ახლოს
არს ეჲმცა მისი. და შეისუენა წმიდამან მა-
მამან ბალაჰვარ და მივიდა წინაშე ქრის-
ტესა.

[171] ხოლო იოდასაჲ დაღვა გუჲმი მისი
შრომითა მონაზონებისათა განკაფული
ქრისტესათჳს ჯურელსა მას გამოკუეთოლისა,
რომელსა შინა იყოფენ. და შეეარდა მწუ-
ხარებასა შინა დიდსა და მიეძინა მას ურ-
ვისა მისგან. და იხილნა ჩუენებასა შინა კაც-
ნი ვინმე ნათლისანი მომავალნი მისა. და
აქუნდა მათ სიმრავლე გვრგვნთა შემკობილ-
თაჲ ანთრაჲკითა და თუალითა პატროსნითა,
რომელთა არა იყო რიცხჳ. ხოლო ერთსა
მათგანსა აქუნდეს გვრგვნი ორნი, რომელნი

ხოლო იგი ეტყოდა: ნუ შეს-
ძრწუნდები, შევილო ჩემო, რამეთუ
ვევედრები უფალსა, რაჲთა აღრე
მოგვიყვანოს ადგილსა მას განსა-
სუენებელსა, რომელ შენ¹ იხილე.

და ამას² სიტყუასაჲე თანა გან-
ბრწყინდა პირი ბალაჰვარისი²
და შეისუენა.

ხოლო იოდასაჲ გუჲმი იგი⁴
წმიდისა⁵ მამისა ჩუენისა ბალა-
ჰვარისი⁶ დაღვა ჯურელსა მას
შინა, რომელსა იყოფებოდა. და
შეეარდა დიდსა მწუხარებასა შინა
და მიეძინა რაჲ⁷, იხილნა⁸ ძილსა
შინა კაცნი ვინმე ნათლისანი. და
აქუნდა მათ გვრგვნები შემკული⁹
ანთრაჲკითა და თუალითა და ეტ-
ყოდეს: ესე გვრგვნი მათოჳს არს¹⁰,
რომელნი¹¹ სწავლითა შენითა წა-

გ¹ შენ] — J. ² ამას] — J. ³ ბალაჰვარისი] მისი BCDE. ⁴ იგი] — BCDE. ⁵ წმიდისა] — მისი BCDE.
⁶ ბალაჰვარისი] — J. ⁷ მცირე რაჲ მიეძინა BCDE. ⁸ იხილნა BCDE. ⁹ შემკულინი BCE. ¹⁰ ~ მათ-
ოჳს არს გვრგვნი J. ¹¹ რომელ BCDE.

ს

უბრწყინვალეს იყვნეს უფროას კუერსა მზის თულისასა. და ეტყოდეს: ესენი შენდა, იოდასაფ, ნრავალთა მათოვს სულთა, რომელი წარუდგინენ ღმერთსა. და ჰრქუა, რომელსა-იგი აქუნდეს ორნი გვრგვნი: ერთი ესე შენდა, იოდასაფ, ლუაწლისა [v] მაგის-თვის, რომელი მოილუაწე; ხოლო ერთი ესე მაშისა შენისათვის, რამეთუ მოიქცა და შეინანა. ხოლო იოდასაფ მწუხარებით ეტყოდა მათ: რაჲ სწორებაჲ არს, რომელმან შეინანოს ოდენ მოლუაწისა თანა? მაშინ გამოუჩინდა ბალაჰვარ და ეტყოდა მას: მოივსენე, ძეო მეფისაო, რომელსა-იგი გეტყოდე, რამეთუ აწვე სამე განმსდიდრდი სიმდიდრითა მით*, რამეთუ გშურს მამისათვის შენისა.

და ვითარცა განილჳა ძილისაგან თვისისა, განმტკიცებულ იქმნა სულითა.

69. და შემდგომად მცირედისა ჳამისა შეისუენა იოდასაფცა, და მივიდა ქრისტესა ფროთოვან-ქმნული სულითა. და იყო მახლობელად მათსა კაცი ვინმე წმიდათაგანი, და მოვიდა და დადვა გუამი მისი გუამსა თანა ბალაჰვარისსა; და წარვიდა იგი ქუეყანად შოლაიტად და უთხრა ბარაქია მეფესა [172] ყოველი იგი, რაჲცა იხილა.

ღ

რუდგინენ ღმერთსა. და სხუანი აქუნდეს ბრწყინვალენი ორნი და ჰრქუეს¹ მას: ესე ერთი შენი

არს ლუაწლთა მათთვის, რომელ თავს-ისხენ, და ერთი მამისა შენისაჲ არს, რამეთუ მოიქცა ღმერთისა. მიუგო იოდასაფ: და რაჲ სწორებაჲ არს, რომელმან მცირედ² შეინანოს მოლუაწისა თანა? მაშინ გამოუჩინდა ბალაჰვარ და ჰრქუა: მოივსენე, ძეო მეფისაო, ოდეს-იგი გეტყოდე, ვითარმედ: ოდეს განჰმდიდრდე, არა გინდეს მიცემად მოყუსისა³. [v] და აწ გშურს მამისათვისცა შენისა.

და განილჳა იოდასაფ და⁴ განმტკიცებულ⁵ იქმნა სულითა.

69. ხოლო⁶ შენდგომად მცირედთა⁷ ეჳმათა შეისუენა იოდასაფცა. და იყო მახლობელად მათსა კაცი ერთი მძოვართაგანი, მივიდა და დადვა⁸ გუამი იგი ბალაჰვარის გუამსა⁹ თანა; და წარვიდა წინაშე ბარაქია მეფისა და უთხრა¹⁰ საქმე იგი.

¹ ჰ¹ ჰრქუა CDJ. ² მცირედ] — J, მცირედი BC. ³ მოყუსისა C. ⁴ და] + განბრწყინდა და BCDE. ⁵ განმტკიცებულ] მტკიცე BCDE. ⁶ ხოლო] — J. ⁷ მცირეთა B, მცირე C. ⁸ დადა BCJ. ⁹ გუამსა] — B. ¹⁰ მიუთხრა BCDE.

* აქ ავიოგრაფს მხედველობაში აქვს ბალაჰვარისაგან იოდასაფისთვის წინათ ნათქვამი სიტყვები, რომლებიც, მართლაც, იპოვება ზემოთ, მაგრამ მხოლოდ ვრცელში: „განმსდიდრდე და განმრავლდენ ნაყოფნი შენნი და საუასენი შენნი, და დასძვრდე და ვერ თავს-იდებდე მიცემად მის-განსა ვისამე“ (გვ. 81, 16-19ა). როგორც ვხედავთ, ეს გარემოებაც ერთი მარჯვე მოწმობათაგანია იმისა, რომ ბალაჰვარიანის მოკლე წიგნი მართლაც შემოკლებული ნაწარმოებია, ე. ი. გამოკრებილი რედაქცია.

C

ხოლო მეფე იგი აღდგა ერთა დიდითა მთავართა მისთა თანა და მოვიდა ადგილსა მას და მოიხუნა გუამნი იგი ორთავე მათ წმიდათანი, და დაჰკრძალნა ლუსკუმათა შინა ოქრო-შებრწყლთა. და დადგნა იგინი წმიდასა შინა ეკლესიასა თაყუანის-საცემელსა წმიდისა სამებისასა, და აღიღნა იგინი ყოვლითა დიდებითა.

და მრავალნი უძლურნი სენთავან ბოროტთა განთავისუფლდებოდეს მათ მიერ და ყოვლადვე იქმან სასწაულთა. და იხილეს ესე მეფემან და ყოველმან ერმან და ადიდებდეს ქრისტესა ღმერთსა, რომელმან ყოველივე ადვილად განუმარჯუს მოყუარეთა მისთა, რამეთუ მისა შუენის დიდებამ და პატივი, მადლობამ და თაყუანის-ცემამ თანა დაუსაბამოათ მამით და ცხოველს მყოფელით სულით წინიღითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ*.

D

ხოლო იგი წარვიდა ერთა, ეპისკოპოსითა¹ და მღვდლითა და წარმოიხუნა ნაწილნი² იოდასაფ და ბალაჰვარისნი, და დაჰკრძალნა³ ლუსკუმასა შინა ოქრომასასა⁴. და მას ზედა აღაშენა ეკლესია სახელსა ზედა მამისა, ძისა და სულისა წმიდასასა, რომლისამ არს დიდებამ აწ და⁵ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ⁶.

და რომელნიცა⁷ სარწმუნოებით მივლენ⁸, ყოველთავან სენთა განიკურნებიან. და ჩუენცა ვევედრნეთ ღმერთსა, რათა ლოცვითა მათითა ვივსნეთ⁹ საუკუნეთა სატანჯველთავან და ვადიდებდეთ ღმერთსა, რომლისამ არს დიდებამ, პატივი და¹⁰ თაყუანის-ცემამ უკუნისამდე¹¹.

ბ¹ და ეფისკოპოზითა] BC, ეპისკოპოზთა D] — J. ² ნაწილნი] წმიდანი ნაწილნი BCD. ³ და დაჰკრძალნა] დაჰკრძალნა J. ⁴ ოქროსსა BC] + და დიდითა პატიოსნებითა შეამკუნა BCDE. ⁵ აწ და] — DEJ. ⁶ ამინ] — DEJ. ⁷ რ'იცა BC. ⁸ მივლენ] + ვიდრე დღეინდელად დღემდე BCDE. ⁹ ვივსნეთ B, ვივსნეთ C. ¹⁰ და] — BCJ. ¹¹ უკუნისამდე] თა J.

* აქ გადამწერის ხელით მიწაწერია: „ქ'ეს მოყუარენო, ვინცა მიემთავუნეთ წმიდასა ამას წიგნსა, ლოცვა ყავთ ფ დ ცოდვილისა დავითასათს, შეუნდვენ ლ'ნ ცოდვანი, ან“.

მოკლე რედაქციის დასაწყისი *

(გვ. 3)

გვთხრობდა ჩუენ მამა ისაკ, ძე სოფრონ პალესტინელისაჲ, და არს წიგნი ესე ს ი ბ რ ძ ნ ე ბ ა ლ ა ჰ ვ ა რ ი ს ი რომელი იყოფებოდა უდაბნოთა მძოვართა თანა. გუაყურთხენ, მამაო!

მივიწიე ოდესმე იოპედ და მუნ ვპოვე წიგნი ესე ჰინდოთა საწიგნესა, რომელსა შინა სწერიან საქმენი ამის სოფლისანი, ფრიად სარგებელნი სულისანი.

იყო ვინმე მეფე ქუეყანასა ჰინდოეთისასა, ადგილსა, რომელსა ჰრქვან, შოლაეტ, და სახელი მისი აბენეს. იყო იგი წარმართი, კერათ მსახური.

ხოლო კაცი იგი იყო მშუდი და მდაბალი და ფრიად მოწყალე გლახაკთაჲ. და არა ესუა მას შვილი.

(გვ. 9 — 10)

და მწუხარე იყო იგი უშვილოებისათჳს, რამეთუ ფრიად მდიდარი იყო იგი, და სწადოდა, რაჲთაჲცა დაუტევა მკვდრი მონაგებთა ზედა. ამისთჳსცა ევედრებოდა ღმერთთა მათ მისთა, რაჲთა მიანიჭონ მას შვილიერობაჲ. ხოლო იგინი ვერარას შემძლებელ იყენეს კეთილისა ყოფად მისდა. ამისთჳსცა კულ იქმნებოდა ვედრებაჲ მისი, გარნა ღმერთსა რომელსა ყოველთა კაცთა ჰნებავეს ცხოვრებაჲ, მოწყალებისა მისთჳს, რომელ ჰყოფდა გლახაკთა ზედა, მიანიჭა მას შვილი კეთილი და საღმერთოჲ.

და აღივსო სიხარულითა დიდითა, და უწოდა სახელი მისი იოდასაჲ, და თქუა: ესე მიყვეს ღმერთთა ჩემთა. და უმეტეს აღიღნა იგინი. და შეკრიბნა სიმრავლე ვარსკულავთ მრიცხველთა და ფილოსოფოსთაჲ და მემარაგეთაჲ, რაჲთა აუწყონ, თუ რაჲ წინა-ჟუც ესა მისსა. ხოლო მათ ყოველთა თქუეს ერთბაშად, ვითარმედ: მიიწიეის ყრმაჲ ეგე დიდებასა მეფობისასა, რომელ არასადა ვინ მიწიეულ არს ქუეყანასა ამას ჰინდოეთისასა.

ხოლო იყო მათ შორის კაცი ერთი მეცნიერ სიბრძნესა უფროჲს ყოველთა, და ჰრქუა მეფესა: მე ესრეთ ვჰგონებ, მეფეო, რამეთუ დიდებაჲ, რომელსა მიიწიეის ყრმაჲ ესე, არა არს ამის სოფლისაჲ, არამედ ესრეთ ვჰგო-

* «ბალავარიანის» ვერცხლსა და მოკლე რედაქციას ზოგჯერ ერთნაირი თანმიმდევრობით არა აქვს დალაგებული ტექსტი; განსაკუთრებით ეს ითქმის დასაწყისზე (პირველი ექვსი თავის ფარგლებში). გამოცემაში მოკლე რედაქციის ტექსტი საზოგადოდ ვრცელის მიხედვით არის დალაგებული. რომ უფრო თვალსაჩინო იყოს საქმის ვითარება, ეს ნაწილი აქ იმ რიგითაა წარმოდგენილი, როგორც ის ამ რედაქციის ნუსხებს დაუეცავს.

(გვ. 11)

ნებ, ვითარმედ დიდი წინამძღუარი იყოს გზასა ქემშარიტებისასა. ხოლო ვითარცა ესმნეს მეფესა სიტყუანი ესე, აღივსო მწუხარებითა.

და მაშინ ბრძანა მონათა მათ ქრისტესთა განსხმაჲ ქუეყნისაგან მისისა.

- და ქადაგი წარავლინა წმობად ესრეთ: ამას იტყვს აბენეს მეფე; უკუეთუ ვინ იპოოთ ქრისტეანეთაგანი შემდგომად სამისა დღისა, ძკრ-ძკრითა ტანჯვითა მოვსრნე ყოველნი.

(გვ. 16 — 17)

- ხოლო დღესა ერთსა განვიდოდა მეფე მოხილვად გარეგან ქალაქისა. და იხილნა ორნი კაცი, ღმრთის მსახურნი, განმავალნი ქალაქით, და ჰრქუა მათ: ვინაჲ კადნიერ იქმნენით არა განსლვად ქუეყანით ჩემით, ანუ არა გესმა, ვითარ წმობდა ქადაგი ჩემი? და ჰრქუეს მათ: აჰა ესერა განსლვად ვართ. და ჰრქუა მათ: რამან დაგაყენნა აქამომდე? და ჰრქუეს მათ: უპოვარებამან საგზლისამან. ჰრქუა მათ მეფემან: რომელთა ეშინის სიკუდილისაგან, არლარა დროებნ
- საგზლისათჳს. და ჰრქუეს: უკუეთუმცა გუეშინოდა, შე-მცა-გუესწრაფა განსლვისა, რამეთუ სიკუდილისა მიერ განსუენებასა მოველით.

- ჰრქუა მეფემან: და ვითარ იტყუთ მაგას? და აწ შიშისაგან ჩემისა განხუალთ ქუეყანით ჩემით, ამას არა შიშისათჳს სიკუდილისა იქმთა? და ჰრქუეს: ჩუენ არა შიშისათჳს სიკუდილისა ვიქმთ განსლვაჲა ქუეყანით შენით, არამედ რაათა არა შეშე გექმნეთ სიბოროტესა შენსა და მიზეზ გექმნეთ უღმრთოებისა, ხოლო შიში შენი არაოდეს მოსრულა გულთა ჩუენთა.

ხოლო იგინი განუტევენა და ბრძანებდა დადვა, რაათა რაოდენნი პოვნენ ქრისტეანენი, ყოველნი ცეცხლითა დაწუნენ.

(გვ. 11 — 15)

- ხოლო მეფესა აბენესს ესუა კაცი ერთი, სახელით ბალაჰვარ. და იყო იგი ღმრთის მსახურ და ზორწმუნე და მოსავ ქრისტეს მცნებათა და უყუარდა ფრიად მეფესა. რამეთუ იყო იგი გონიერ და ფრთხილ და მწერალ კეთილ, და უწარჩინებულეს ყოველთა იყო წინაშე მეფისა, და არა იცოდა მეფემან აბენესს, თუ მონა არს იგი ქრისტესი; და ყოველთა წარჩინებულთა მისთაგან უმეტეს პატივს-სცემდა.

- ამან ბალაჰვარ ოდესმე იხილა მიმავალმან გზასა ზედა კაცი მდებარე, რომელი მვეცისა მიერ ვნებულ იყო და ასოთაგან — ფერკთა და ჯელისა — დაკლებულ იყო, და ტიროდა კაცი იგი. და ჰკითხა მას ბალაჰვარ: რად ესრეთ ხარ, კაცო, და სტირ? ჰრქუა მას კაცმან მან: მე ვარ კაცი სიტყვს მკერავი და მვეცისაგან შექმულ ვიქმენ და დაკლებულ ასოთაგან; და აწ უკუეთუ ვინმე მილუაწოს, საჯმარ მისა ვიყო დღესა ქირისასა ხოლო მან სიტყუანი მისნი არად შეპრაცხნა, გარნა შეეწყალა. და უბრძანა მონათა, რაათა აღსუენ ჰუნესსა და მიიყვანონ მის თანა სახილ თჳსა. და უბრძანა სახლის მოძღუარსა თჳსსა, რაათა ილუწიდეს კეთილად და ნუგეშინის-სცემდეს.

- ხოლო ბალაჰვარს შეემტერნეს კაცი იგი კერპთ მსახურნი, რამეთუ შურდა მისთჳს პატივი იგი მეფისაჲ, რომელ წინა-უყოფდა მას. და ჰრქუეს

მეფესა: ჰ მეფეო, კაცი ისი, რომლისა მიმართ დაგიც სასოებაჲ, არა არს საჯულისა შენისაჲ, რამეთუ უკუეთუ პოვის კაცთა მათგანი, ქრისტეანეთაჲ, მოწლედ მოიკითხავს. და აწ ჰნებაჲს განდგომილებაჲ შენი და დაპყრობად მეფობაჲ შენი. და რომელნიცა პონის განდრეკილნი მეფობისაგან თქუენისა, მოსწრაფებით ჰყუარობს მათ და პატივსა წინა-უყოფს მათ. და ჰრქუა მათ მეფემან: უკუეთუ არა იყოს ეგე, ვითარცა სთქუთ თქუენ, ბოროტი წინა-გიც. და მიუწოდა მეფემან კაცსა მას ღმრთისასა და იწყო განოცდად მისა და ჰრქუა: შენ უწყის, ვითარ შეყოფილ არს გონებაჲ ჩემი სოფელსა ამას შინა და ვითარ აღვასრულენ დღენი ჩემნი, და ვხედავ, რაწეთუ ცუდად ვშურები და მეშინის, ნუუკუე მოიწიოს აღსასრული და მე ცარიელი ვიპოო. აწ უკუე მნებაჲს, რაჲთა ამიერთგან შევერთო მონათა მათ ღმრთისათა და ვილუაწო საუკუნოჲსა მისთჲს ცხოვრებისა. აწ შენ რასა იტყვ, ერთგულო და თანამზრახველო ჩემო?

და ვითარცა ესმა ესე კაცსა მას ღმრთისასა, აღიძრა გონებაჲ მისი და ცრემლოდა: და ჰრქუა მას: ცხოვნი, მეფეო, უკუენისაღდე, რამეთუ წარმავლისა წილ აღვირჩიევის წარუვალი და უმჯობესი, რამეთუ არარაჲ არს სოფლისა ამის დიდებაჲ, რამეთუ ვითარცა აჩრდილი წარვალს და ვითარცა კუამლი განქარდების.

აწ წარჰმართე გულის სიტყუაჲ შენი, რამეთუ კეთილ არს, რაჲთა წარმავლისა ამის დატევებითა წარუვალი იგი სოფელი მოიყიდო. და დაჰძიმდეს სიტყუანი ესე წინაშე მეფისა და აღიესო მანკიერებითა მისთჲს და არა გამოუცხადა მას.

მაშინ გულისგმა-ყო ბალჰვარ, რამეთუ საცთური დაგებულ არს მისთჲს. და არა უწყოდა, თუ ვინაჲ არს საცთური იგი. და შესჰირდა ფრიად და დაადგრა ღამესა მას უძილად. და მოეგსენა კაცი იგი სიტყვს მკერავი. და მიუწოდა და ჰრქუა მას: შენ მეტყოდე, ვითარმედ: განვჰკურნებ სიტყვითა წყულუსა. და ჰრქუა მას კაცმან მან: და არსცა ეგრე, ნუუკუე გიგმს რაჲმე აწ? ხოლო მან ჰრქუა: ესოდენთა ეჲთა ეჰმონე მეფესა და არასადა ვიხილე მკსინვარებაჲ მისი ჩემდამო, რამეთუ ერთგულებით ვილოდე წინაშე მისსა. ხოლო დღეს მძიმედ ვიხილე იგი ჩემდამო და ეჰგონებ, რამეთუ არა არს მშუდობაჲ მის თანა. და ჰრქუა ვნებულმან მან: და რაჲ მიზეზი იყო შორის შენსა და მისსა? ხოლო მან ჰრქუა: არარაჲ უწყის სხუაჲ, რამეთუ სიტყუაჲ ერთი მრქუა მე, და ვაწვე უმჯობესი, და მე ეჰგონებ, რომელ განმცადა სიტყვთა. და ყოველი წარმოუთხრა.

და ჰრქუა ვნებულმან მან: მე განვკურნე სიტყუანი ესე შეწევნითა ქრისტესითა და ძალითა ჯუარისსაჲთა. ესე უწყოდე, რამეთუ ბოროტი იჰვ აქუს მეფესა შენდამი, რამეთუ ზაკუევით ზრახავს შენთჲს და ჰგონებს შენ მიერ დაპყრობასა მეფობისა მისისსა. აწ აღდეგ ხვალე და დაიკუეცე თმაჲ თავისა შენისაჲ, და განიძარკუე სამოსელი ეგე შენი და შეიგოსე ძაძისაჲ და ეგრეთ შევედ წინაშე მეფისა. და უკუეთუ გკითხოს, თუ რაჲ არს ესე, არქუ მას: რომლისათჲსცა შენ მე მოწოდე, მე ესერა განმზადებულ ვარ, რამეთუ არა მნებაჲს თჲნიერ შენსა ცხოვრებაჲ, რამეთუ მიზიარე კეთილთა ამათ სამეფოჲსა

შენისათა. აწ თანა-მაც, რაათა გეზიარო კირთაცა შინა ამის სოფლისათა; და ვითარცა ვინუკვე შენ მიერ. ვიტანჯოცა შენ თანა, რაათა შენ თანავე ღირს ვიქმნე საუკუნოდ. და ყო კაცმან მან, ვითარცა ასწაფა მას ვნებულმან. და აღმოვიდა იქ, გულისაგან მეფისა და განზოროტნა შემასმენელთა მათ ზედა ბალაჰვარისთა. ხოლო ბალაჰვარ იშუებდა სიხარულითა და კუალად მოეგო თმათა თავისა თვისისაჲ.

- * და კუალად შეუქნდა შური მთავართა მათ ბალაჰვარისთს და ჰრქვეს მეფესა: მეფეო, უკუეთუ განიხილო ყელი ბალაჰვარისი, იხილო მის თანა ჯუარი, რომელსა თაყუანის-სცემს იგი. და ღმერთნი ჩვენნი საბასრობელ არიან მის წინაშე. ხოლო მეფე ჰგონებდა, თუ ტყუვილსა იტყვან მისთს. და მიყო ჯელი და იხილა ჯუარი ოქროსსაჲ მკერდსა ზედა მისსა და ჰრქუა: რაჲ არს, ბალაჰვარ, ცთომილებჲა შენი? ხოლო ბალაჰვარ ჰრქუა: ზ მეფეო, არა ვარ მე ცთომილ, რამეთუ სიყრმით ჩემითგან ვჰმონებ ქრისტესა და თაყუანის-სცემ ჯუარსა, რომელსა ზედა ჯელნი განიპყრნა ვნისისათს ჩუენისა, ხოლო მსახურებჲა შენი არარაჲ ოდეს დამიკლია. და აწ ვინათგან განცხადნა სახელი ქრისტეს ღმრთისაჲ ჩემ ზედა, მე არღარა უფარ-ვყო ღმრთეებჲა მისი, უკუეთუ ჯორცნი ჩემნი დაიპრნენ. გინა ცეცხლითა დაიწუნენ, გარნა სულსა ჩემსა ჯელთა მისთა შევჰვედრებ. ჰრქუა მას მეფემან: ნუ ეგრე იტყვ, საყუარელიო ჩემო, ბალაჰვარ, რამეთუ კაცი ხარ დიდებული და უპირატესი წინაშე ჩენსა.—და უკუეთუ თაყუანის-სცე ღმერთთა ჩემთა, მოგცე შენ სხუანიცა ქალაქნი და საჭურჭლენი ჩემნი შენ ზედა დავაყარეილნი, რამეთუ ფრიად საყუარელ ხარ წინაშე ჩემსა. და უკუეთუ ესე არა ჰყო, სატანჯველითა სასტიკითა განვლივნი ჯორცნი შენნი და არღარა მოვიგესნო მე სიყუარული შენი. მაშინ განივსნა სარტყელი ოქროსსაჲ კაცმან მან ღმრთისამან, შექმული თულაღებითა პატროსნითა, დაღვა წინაშე მეფისა და ჰრქუა: უკუეთუ დამარქუა თავსა ჩემსა გჯრგვნი მეფობისა შენისაჲ პატივისა მისთს, ვერ შეარყო ქრისტეს ღმრთის სარწმუნოებჲა ჩემი. და უკუეთუ ტანჯვითა განპლივნი ჯორცნი ჩემნი, ვერავე შემაძრწუნო, რამეთუ ზეცისა კითილნი უხეშთაეს არიან ქუეყანიერთა, რომელთა შენა ვიშუებთ სამარადისოდ და ჯოჯობითისა სატანჯველნი უმწარეს არიან, რომელთა შინა დასჯად არიან წინააღმდეგომნი ღმრთისანი და უფარის მყოფელნი. ხოლო მე, მეფეო, მზა ვარ ტანჯვად და შენ ნუ სდროებ, რაათა აღრე წარვიდე წინაშე მეუფისა ჩემისა, რაათა განვისუენებდე მუნ უკუნისამდე. ხოლო სიტყუათა ამათ ზედა მეფე ღმობიერ იქმნა და ჰრქუა: ზ მე, საყუარელიო ბალაჰვარ, ვითარღა წარმიკუეთე სასოებაჲ და ურჩ ექმენ ბრძანებასა ჩემსა. აწ წარვედ ქუეყანისაგან ჩემისა და ნუმცა მესმის ჰამბავი შენი ყურთა მომარ ჩემთა. და უკუეთუ გპოოლა, უბრალომცა ვარ სისხლისაგან შენისა. ხოლო მან დაუტევა დიდებჲა ესე წარმავალი და მძოვართა თანა წირვიდა მონებად იესუ ქრისტესა, ღმრთისა ჩუენისა.

(ვგ. 10)

ხოლო მეფემან ძესა თვსსა აღუშენა ქალაქი და [ამცნო] მუნ შინა ყოფაჲ ძესა მისსა. და უბრძანა, რაჲთა ბერი კაცი არა უტეონ მას შინა ყოფად. და მისცნა მონანი სარწმუნონი, რაჲთა ჰმსახურებდენ ძესა მისსა. და მისცა ზანდან მზარდულად და ამცნო მას და ჰრქუა, რაჲთა ბერი კაცი გინა სნეული ყოვლად არა უჩუენოს და არცა სიკუდილი უქსენოს სადა, რამეთუ სწადოდა აღზრდაჲ მისი შეუბით და სიხარულით, და არარაჲ შექირვებათაგანი შეემთხვოს გინა სიბერისათჳს, გინა უძლურებისა, გინა თუ სიკუდილისათჳს.

[თავნი წიგნთანი]*

I

1. აბენს მეფე ჰინდოეთისა	3
*2. განმრავლება ქრისტეანეთა და მონაზონთა და ძურის ჩუენება მათა მიმართ; განდიდება კერპთ მსახურთა	4
*3. მოწოდება კაცისა ერთისა ახოვანთგანისაჲ, წარმატებულისა წინაჲ ნეთისა და შედგომილისა ქრისტესა; სიტყუსგებაჲ შორის მათსა. განდევნა მისი და აღძრვა მეფისაჲ მონაზონთა ზედა; დევნა ქრისტეანეთა	4 — 9
4. სუმა შეილისა და წინაწარმეტყუელება ვარსკულავთ მრაცხუეელთაჲ. აღზრდა ყრმისა თუსაგან ქალაქს	9 — 10
5. წნობაჲ ქადაგისაჲ ქრისტეანეთა მიმართ და განსხმა მათი. სიტყუათა მკერვალი	11 — 16
6. მეფე ქალაქს გარეთ; შემთხუევა ორთა ქრისტეანეთა თანა, დაყოვნებით განმეალთა; სიტყუსგებაჲ მათ თანა. ბრძანება მეფისაჲ დაწუვისათუს მათისა. *კერპთ მსახურთა განძლიერება	16 — 18
7. აღზრდა მეფისა ძისაჲ და მოსლვაჲ სისრულესა ჰასაქისასა. იკუ შეწყუდეულებისათუს, სიტყუსგებაჲ მზარდულისა თანა	18 — 21
8. ნებაჲ მამიაჲ განსლვისათუს ძისა გარეგან კართა. ხილვაჲ გონჯისა და მწუარისაჲ და მოხუცებულისა დაღონებულისაჲ. გულის სიტყუაჲ ხილვისათუს ღმრთის მსახურთა	21 — 27
9. მოსლვაჲ ბალაჰვარისი სამეუფოდ, შემთხუევაჲ მზარდულისა თანა და ბრძანებაჲ შეყვანებისათუს მისა მეფისა ძისა თანა	27 — 30
10. სიტყუსყოფაჲ შორის იოდასაფისა და ბალაჰვარისა	30
11. იგავი ქადაგისათუს სიკუდილისა	31 — 33
12. იგავი კიდობანთათუს	33 — 34
13. იგავი მთესვარისათუს	35 — 36
14. იგავი პილომასათუს	36 — 38
15. იგავი სამათუს მეგობართა	38 — 40
16. იგავი მეფისათუს, რომელსა წელიწადს დასჯან მეფედ	40 — 42
*17. სიტყუსგებაჲ შორის იოდასაფისა და ბალაჰვარისა საქმეთათუს ამის სოფლისათა	43

* ვარსკულავით აღნიშნულია ის თავები და ნაკვეთები, რომლებიც მოკლე ბალაჰვარიანში არ მოიპოვება; () — ასეთი ფრჩხილებით კი ის თავი ან ნაწილი აღნიშნული, რომელიც ვრცელში ააა.

*18. იგავი ძალთათვის, მძორისა და მოგზაურისა	43 — 44
*19. სიტყუაჲ სარგებელისათვის. იგავი მკურნალისათვის	44 — 45
*20. სიტყუაჲ ბალაჰვარისი, ვითარ მიემთხვა იგი საქმესა მონაზონებისასა	45 — 46
*21. სიტყუაჲ ბალაჰვარისი სიბრძნისათვის. იგავი მზისა და წყაროთათვის	46 — 47
*22. სიტყუაჲ ბალაჰვარისი საწუთროჲსა დატევეებისათვის და ცნობიათჲს კეშმარიტისა	47 — 48
23. იგავი მეფისათვის ბრძნისა, თანა-მზრახველისათვის სახიერისა და ორთა გლახაკათვის, მყოფთა მხიარულებასა შინა ნაგევთა ქუეშე	48 — 53
24. განზრახვად იოდასათვის ცხორებისათვის საუკუნოჲსა. იგავი მდიდრისათვის, რომელი ემზახა გლახაკსა	53 — 55
25. სიტყუაჲ ბალაჰვარისი შიშისათჲა ღმრთისა და წელთათვის მისთა ცხორებისათა	55 — 57
26. სიტყუაჲ გულს-მოდგინებისათვის გინა სასოებისათვის კაცთაჲსა კერპთა მიმართ. იგავი მკურინავეისათვის და თხრობად ღმრთეებისათვის	57 — 60
27. სიტყუაჲ მცნებათათვის ღმრთისათა	60 — 61
28. სიტყუაჲ ცხორებისათვის, კაცთა წარმავალობისათვის, * კეთილთა მიწუთომისათვის	61 — 65
29. სიტყუაჲ უქეშმარიტებისა გამოძიებისათვის შჯულსა შინა. * მოძღურებაჲ ბალაჰვარისი ღმრთისა დიდებისათვის	65 — 69
30. სიტყუაჲ ღმრთეებისათვის: რად დაამტკიცებს ცნობასა ღმრთისასა; განგებისათვის დაბადებულთაჲსა	69 — 71
31. აღღგომისათვის შემდგომად სიკუდილისა	71 — 72
32. მოციქულთათვის — ქეშმარიტთა და ცრუთა. * კაცისათვის, რომელმან იცნოდა წიგნი პირველნი და თავსა მოციქულად იტყოდა; რად არს შეტყუებაჲ მისი და სიცრუვისა მისისაჲ	72 — 75
33. სიტყუს-გებად შორის იოდასათვის და ბალაჰვარისა მზარდულისა თანა	75 — 77
34. სიტყუს-გებად შორის იოდასათვის და მზარდულისა	77 — 79
35. განზრახვად ბალაჰვარისი წარსლვად საყოფელად თჲსა	79 — 80
36. სიტყუს-გებად შორის ბალაჰვარისა და იოდასათვის საზრდულისათვის, საფასისა და სამოსლისა მეუღაბნოეთაჲსა	80 — 84
37. იგავი შეცვალებისათვის სამოსლისა ჳსნად ტყჲსა	84 — 85
38. განცულისათვის საბლარდნელთა შორის ბალაჰვარისა და იოდასათვის	85 — 86
39. განშორებაჲ ბალაჰვარისი, * მცნებანი მისნი იოდასათვის მიმართ	86 — 88
40. დატევებად მშკლობისაჲ და მოკითხვად ურთიერთას	88 — 89

II

41. სნეულება ზადანისი 90 — 91
42. განზრახვა რაქისისი 91 — 94
43. ძიება ბალაპვარისი, შემთხუევა მძოვართა და სიტყუს-გება მათ თანა. *იგავი ნადირობისათს 94 — 97
44. პონა ცრუსა ბალაპვარისი და წარყუნება პალატად. მიწეუნა საქმისა ამის ლევისა ძისა და ცნობა სიმართლისა მის მიერ მეობებითა ბარაქიასითა 97 — 100
45. ცილობა შორის აბენისისა და იოდასაფისა 100 — 107
46. კულად ცილობა შორის მეფისა და ძისა მეფისა 107 — 112
47. კრება დიდი. სიტყუს-გება ნაქორისა და კერპთ მსასურთა შორის 112 — 118
48. დღესასწაული კერპთა. იგავი მბრძოლისათს ერად განწესებულისა და ცოლისა მისისა კმულ-კეთილისა 118 — 122
49. გამორჩევა თედმახი მსგავსად იგავისა—მეფისათს და ძისა მისისა, რომელი ათ წელ ჯდა სიბნელესა, აღზრუნა ქალთა მიერ იოდასაფისი; ღონობა დაცვისათს, (თითისა და წუეა); მიდრეკა მეფისა ძისა. გარნა აღპრობა ჯელისა უფლისა მიერ ჩუენებითა სამოთხისათა, და გარდაწყუედილება — განვიდეს უდაბნოს მძორთა თანა 123 — 127
50. წუხილი მეფისა და ჩივილი ძისათს თუსისა წინაშე ერსა. გამორჩევა წარჩინებულთა სამეფოსა განყოფისათს; ცნობა ამისი იოდასაფისა მამისა მიერ 127 — 131
- *51. პასუხი იოდასაფისი გარდაწყუედილებასა ზედა მამისა მისისასა. სურვილი იოდასაფისი, რათა წარვიდეს მეუდაბნოთა თანა და ვედრება მამისა ამის ჯერისათს. ნებისა მიცემა იოდასაფისი მიერ შეწყნარებისათს მთავრობისა ნახევარსა ზედა მეფობისა მისისასა 131 — 133
52. დასუმა იოდასაფისი მეფედ. დატეება მამისა და წარსლვა სამეფოდ თსა 133 — 136
53. მიწეუნა იოდასაფისი სამეფოდ მისა. დაშენება ადგილსა ერთსა 136
54. საქმენი მეფისა იოდასაფისნი: ნუგეშინი-ცემა გლახაკთა, აღწერა სოფლისა და განება სამეფოსა 136 — 138
55. წარმატება ქრისტეანობისა სამეფოსა შინა იოდასაფისა: მოშენება მორწმუნთაგან, მოქცევა და ნათლის-ლება მკვდრთა, რომელნი იყვნეს შჯულსა ზედა მამისა მისისასა 138 — 140
56. გულნი კაცონი საბრანებელისა აბენისისნი მიიქცნეს ძისა მისისა კერპო. *ურვა მეფისა ამის ჯერისათს. წიგნი ძისა მიმართ ურვისათს და პასუხი მისი 140 — 141
- *57. წარკითხვა წიგნისა იოდასაფისი წინაშე ერისა. გამორჩევა ერისა და აღნათქუემისა მოქსენება მეფისა მიერ 141 — 143

- *58. წიგნი მეფისაჲ ძისა მიმართ ყოვლისა სამეფოჲსა მითუალვისათჳს; პასუხი იოდასაფისი, რომელი შეაშუნდა ყოველთა . 143
- *59. სიტყუს-გებაჲ შორის წარვლინებულთა კერპთ მსაიურთა და მონაზონთასა წინაშე იოდასაფისსა. შეწყნარებაჲ შჯულისა უმეტესობისაჲსა და აღსაარებაჲ ქრისტესისაჲ. მოქცევაჲ წარვლინებულთა და აღსაარებაჲ ქრისტესი ყოველთა მიერ თჳნიერ თედმამასა 144 — 146
60. წიგნი მეფისა და ყოვლისა ერისაჲ, მიწერილი ძისად მეფისა, აღსაარებისათჳს და სარწმუნოებისა. სიხარული იოდასაფისი. პასუხი მისი. წარსლვაჲ მისა მეფისა და ყოვლისა ერისაჲ . 146 — 148
- *61. სიტყუს-გებაჲ შჯულისათჳს შორის თედმამასა და იოდასაფისა წინაშე მამისა მისისა. აღსაარებაჲ ქრისტესი თედმამს მიერ და ნათლის-ლებაჲ მისგან 148 — 151
- (62. ნათლის-ლებაჲ აბენესისი) 151
63. დასნეულებაჲ აბენეს მეფისაჲ და ზრახვაჲ იოდასაფის თანა. განტეებაჲ სულისაჲ 151 — 155
64. დაკრძალვაჲ აბენესისი და გლოვაჲ მისი 155 — 156
65. გამოცხადებაჲ განზრახვისა იოდასაფისი წარჩინებულთა და ერისა წინაშე. მოწოდებაჲ ბარაქიასი მეფედ 156 — 158
66. გაპარვაჲ იოდასაფისი. დატეებაჲ ჳელით წერილისაჲ. დევნაჲ იოდასაფისი, შეპყრობაჲ და შექცევაჲ. დაჯერებაჲ ერისაჲ კუალად წარსლვისათჳს და ბარაქიას დატეებაჲ მეფედ და მშჯღობისა დატეებაჲ მისდა. სიტყუანი სწავლისა იოდასაფისნი 158 — 164
67. მკვრცხ წარსლვაჲ იოდასაფისი *ძიებად ბალაჳკარისა სარანდის. პოვნაჲ მისი 165
68. შესუენებაჲ ბალაჳკარისი 165 — 167
69. შესუენებაჲ იოდასაფისი 167 — 168
- მოკლე რედაქციის დასაწყისი (დამატება) 169

ლექსიკონი
და
სამიებელი

ლექსიკონი*

ა

აბჯარ-ი 67, 29; 121, 20 საბრძოლო იარაღი და საცემელ-საქურველი.

აგარაკ-ი 165, 23 (ბ) ყანა, სახნავე-სათესი ადგილი.

აგებულება 70, 12-15 აღნაგობა, სტრუქტურა; ორგანიზმი.

ადგილ-ი: „უქუეთუ ჰპოვო ადგილი, ყავ სიტყუაჲ ნის თანა“ 49, 21-30 თუ მოახერხო, გაესაუბრე მას; ადგილის-ცემა, 0 — 3 „რამაჲ ადგილს-ცეს და განვიდეს მათგან“ 30, 11 რომ დაუთმოს ადგილი (ე. ი. გაეცალოს) და გავიდეს.

ადრე 27, 24-25; 24, 19 მალე, ჩქარა.

აერ-ი ნ. ჰაერი.

აზნაურ-ი ნ. სიაზნაურე.

ამაო 38, 8; 62, 24 ფუქი, უქმი; ამოება 18, 28; 76, 13-15 არარაობა.

ამბორის-ყოფა, ი/უ—(ჰ)ჲ 119, 25 კოცნა: „ანბორს-უყოფდეს ურთიერთას“ 89, 27 (ა).

ამპარტავან-ი 3, 19; 74, 27 ამაყი, ქედმაღალი, დიდგული; ამპარტავანება 107, 13; 137, 4 ამაყობა, ქედმაღლობა, დიდგულობა.

ამრიზებულ-ი 36, 31 განძვინებული, გაბრაზებული.

ანგაჰარ-ი 74, 27 ხარბი, ვერცხლის მოყვარე; ანგაჰრება 39, 26 სიხარბე, «ვეცხლის მოყუარება» (39, 26 ბ).

ანგელოზ-ი 82, 21 „ანგელოზთამი მიმსგავსებული ცხოვრება“ 46, 12 (ა) ანგელოზთა მიმართ დამსგავსებული ცხოვრება.

ანთრკ-ი 33, 5; 83, 12 ძვირფას თვალთავანი.

აოჯრება, დ დანგრევა, დაქცევა, ამოვარდნა: „არა აოჯრდეს ქუეყანაჲ“ 96, 24.

არაფინაჲ არაფინ(?) „არაფინაჲ ეპოვე სიმდიდრისაგან მისისა“ 7, 1 (ა).

არგან-ი 122, 11; 149, 28 კვერთხი, ჯოხი.

ას-კეცად 104, 7 (ბ) ასჯერ.

ასპიტ-ი 37, 7 ერგვარი შხამიანი გველი-აუგ-ი 43, 3; 45, 24; 85, 3 ნაკლი; სირცხვილი.

აურაცხელი 3, 17; 154, 28 უთვალავი.

აუწუთომელ-ი 58, 4-31 (ბ) მიულწიველი; შეუძლებელი.

აღებულ-ი 37, 30 აგებული, შედგენილი, შემდგარი.

აღ(ზ)ნება, ა — 2 80, 29 ანთება, დანთება.

ე „აღეგზნა“ 48, 2 დაენთო.

* ლექსიკონში ასახულია ბალაგარიანის ორივე რედაქციის სიტყვები. მოკლე რედაქციის სიტყვები, რომლებიც ვრცელში არ მოიპოვება, ყველგან აისი აღნიშნული (ბ) ნიშნით. საგანგებო შემთხვევებში ვრცელი წარმოდგენილია შემდეგნაირად: (ა).

აღება ა — 2 62, 28; „აღელო პირი“ 37, 33 დაელო, გაელო პირი.
 აღზრუნა, ა — 2 83, 8 გაღიზიანება, აღზება, აღძრვა.
 აღზუაგება, 0 — 2 68, 9 (ბ) გაამაყება, გადიდგულება, «ამაღლება» (68, 6ა).
 აღთქმა, ი/უ 114, 29; 56, 17-19 პირობა, დაპირება; აღნათქუში 142, 11-13-14-15-17-18 შეპირებული, დაპირებული, აღთქმული.
 აღკაჭმა, 0 — 3 მომზადება, მოწყობა: „აღკაჭმა იგი განსვლად“ 135, 18.
 აღმოტევა, ი/უ — (3) ამოშევა, განტევა: „აღმოტევა სული“ 155, 2 (შდრ. „განუტევა სული“ 155, 7ბ).
 აღმოწყადება, 0 — 3 ამოლება, ამოგლეჯა: „აღმოგწყადნე იგინი“ 114, 24 (ბ) ამოვილო, ამოგგლიჯო ისინი.
 აღმოკდა, 0 — 3 ამოლება, ამოთხრა: „აღმოგკადნე იგინი ჳელითა ჩენითა“ 114, 25.
 აღმოკდომა, 0 — 1 34, 2-10 ამოსვლა; 5. აღკდომა.
 აღმსაარებელი 4, 27; 18, 16 ის ვინც აღიარებს, სცნობს მოძღვრებას.
 აღმტკმობა, ა — 2 დალება, გალება: „აღმტკმო პირი“ 37, 5 დაელო პირი.
 აღნადგინება-ი 39, 12 სარგებელი, პროცენტი.
 აღნათქუში-ი ნ. აღთქმა.
 აღორძინება, დ 44, 37 აღმოცენება, გაზრდა: „აღორძინებოდა დღითი-დღე“ 6, 11 იზრდებოდა ყოველ დღე.
 აღრაცხ(უ)ვა, 0 — 2 24; 17; 127, 6 აღრიცხვა, დათვლა, გამოთვლა.
 აღრევა 27, 24 შერევა; აღრეულ-ი 64, 3 შერეული.
 აღსაარება ნ. აღმსაარებელი.

აღსახრული-ი 4, 7; 12, 36 ბოლო, დასასრული.
 აღსაშფოთებელი-ი ნ. აღშფოთება.
 აღსუმა, 0 — 2 12, 5 (ბ) შესმა, დასმა.
 აღტება: „თანა-წარჳედეს მშვდობით აღტეხასა ლელვათასა“ 162, 27 (ა). ასცდნენ, თავი დაახრწიეს მშვიდობით ზღვის აზვითებას, მოძრაობას.
 აღშფოთება 164, 33 აღელვება, მღელვარება; არე-დარევა; აღშფოთებულ-ი „მკურნალმან ... იხილის გუამი აღშფოთებულ“ 44, 34 ექიმი ... რომ ნახავს ხოლმე დასნეულებულ სხეულს; აღსაშფოთებელი 82, 37 ამრევი.
 აღჩენა, ი/უ — 2 „უძნელეს აღმიჩნდა სიკუდილი“ 25, 11 (ბ) სამძლო მეჩენა, გამიხდა სიკუდილი.
 აღჩიუ-: „აღჩიუა მას ზედა ფრიად“ 85, 24; „აღჩიუა გული“ 56, 29 აუჩუყდა გული.
 აღძარცუვა, 0 — 3 ახდა, მოხდა: „აღძმძარცუე საბურველი მწუხარებისა“ 35, 15.
 ე: „აღმძარცუა საბურველი მწუხარებისა“ 6, 30.
 აღწონა „იწყო აღწონად გონებისა მისისასა“ 54, 28 დაიწყო მისი გონიერების აწონ-დაწონა, შემოწმება.
 აღხუმა, ახუმა, 0 აღება, გალება: „აღიხუნა თუალნი“ 37, 8 აახილა თვალები.
 აღკდა, აკდა, 0 — 3 აცლა, აღძარცვა: „აგუჳადე რისხვაჲ“ 75, 32 აგვაცილე რისხვა; აცილება: „ნუჳუჳე აჳკადოს გარე“ 164, 22 ეგების ააცილოს.
 აღკდომა, 0 — 1 36, 34 ასვლა.
 აღკოცა, 0 (ვნ.) აღფხვრა: „აღკოცოს კსენებაჲ“ 61, 23.

აწ 4, 39; 11, 34 ეხლა.
 აწყუედა 93, 35; 95, 25 ამოწყვეტა,
 მოსპობა.
 ახალ-სახობა 47, 27; 109, 26 სიახლე
 (новшество, Н. Мара, გრ. ხანძთ.
 ცხ-ბა).
 ახლება ნ. დაახლება.

ახლის პიროვანი 28, 16 მთვარეული.
 ახოვანი 4, 28; 120, 1, მხნე, მამაცი,
 მებრძოლი; ახოვნება 4, 30 სიმხნე,
 სიმამაცე.
 ახუმა ნ. აღხუმა.
 აქდა ნ. აღქდა

ბ

ბაღ-ა ნ. დაბადებული, დაბადებელი.
 ბარე 85, 36 ბარემ, შინც.
 ბასრობა ნ. საბასრობელი.
 ბაყლ-ი 33, 9 (ბ) ბუჭყი, ტალახი, ლაფი.
 ბეჭკულ-ი 50, 12 (ბ) დაფლეთილი, და-
 ხეული; ნ. დაბეჭკული.
 ბეგრ-ი 46, 24 ათი ათასი.
 ბერ-ი 22, 30; 54, 6 მოხუცი; 54, 11-
 -13 (ბ) დედაბერი.
 ბილწ-ი 34, 9 (ბ) უწმინდური, არაწმინ-
 და; ნ. სიბილწე.
 ბირეზულ-ი ; 09, 16-17 მიმხრობილი,
 თავის მხარეზე გადაყვანილი, წინასწარ
 დარიგებული, ნასწავლები; ბირეზუ-
 ლობა 112, 37 მიმხრობა, თავის მხა-
 რეზე გადაყვანა, წინასწარ დარიგება;
 ნ. მობირება.
 ბიწ-ი 164, 15 ნაკლი, მანკი; ნ. უბიწო.
 ბლარდნა, ე (სტატ.) 85, 23 ხვევა:
 „ე ბ ლ ა რ დ ნ ა წ ე ლ თ ა [ძონძი] 122, 1
 «ეხუა წელთა [ძონძი]» (122, 2 ბ); ნ.
 კიდევ ზობლარდნა, საბლარდნელი.

ბნევა ნ. გაბნევა.
 ბორგილ-ი ნ. სიბორგილე.
 ბრალ-ი 5, 22; 155, 26 ცოდვა, დანა-
 შაული; ბრალემა, ბრალობა ა — ჰ
 32, 28; 34, 33; 75, 33 ბრალის, და-
 ნაშაულის დადება; ბრალეულ-ი
 46, 20; 125, 26 დამნაშავე, ბრალდ-
 ბული; ნ. უბრალო.
 ბრალობა ნ. ბრალი.
 ბრკოლ ნ. შებრკოლება.
 ბრკუ 74, 31 ბორძიკა (ენით).
 ბრძოლა ნ. მბრძოლი.
 ბრძოლის-ცემა, 0 — (3)ჟ „ბ რ ძ ო ლ ა -
 ე ს ც ე მ ა ს“ 120, 25 შეეებრძოლო მას.
 ბურვა ნ. საბურველი.
 ბლუნვა: „ბ ლ უ ნ ვ ი თ ი ყ ო ს ლ ვ ა მ ი -
 ს ი“ 24, 2 ოთხზე დგომით იყო მისი
 სიარული.
 ბჰობა 161, 6 სუჯა; გასამართლება, საქ-
 მის გარჩევა; გადაწყვეტილება; ნ. გან-
 ბჰობა.

გ

გ (სტატ.) „ჰ გ ი ე ს“ 26, 23 არის, არ-
 სებობს; „ჰ გ ი ა ნ“ 77, 1 არიან, არ-
 სებობენ; „ე გ ო ს“ 97, 12 იყოს, იარ-
 სებოს.
 გაბჰობა ნ. განბჰობა.
 გამოთარგმანება, 0 — ჟ განმარტება:
 „გ ა მ ო ს თ ა რ გ მ ა ნ ე ბ დ ე ს მ ს გ ა ვ -
 სა ლ ნ ე ბ ის ა მ ა თ ის ა“ 48, 9.

გამონახვა 109, 2; 112, 4-5 გამოკვლევა.
 გამორჩევა, ი არჩევა, მჯობინება: „გ ა -
 მ ო ი რ ჩ ი ე ს ი გ ი ს ა უ კ უ ნ ე ს ა მ ა ს
 ზ ე ლ ა ც ხ ო რ ე ბ ა ს ა“ 17, 14.
 გამოთაცება, ი დახსნა, «გამოქსნა»
 (84, 21 ბ): „გ ა მ ო ი ტ ა ც ი ს თ ზ ს ი
 ი გ ი მ ტ ე რ თ ა გ ა ნ“ 84, 20.

გამოცემა, 0 — 3 მიცემა, გაცემა; «მოცემა» (136, 34 ბ); «ყოველი იგი ჭურჭელი სანუფოჲ, რომელი გამოსცა მამამან მისმან» 136, 34.

გამოწულილვა, 0 19, 21 (ბ) დაწერილებით გამოძიება, გამოკითხვა.

გამოვლომა 122, 27 (ბ) გამოსვლა.

გან-ი 164, 21-24 (ა) მიზანი.

განზნევა, ა — 2 12, 21; 20, 35 გაფანტვა.

განბჭობა, გაბჭობა, 0 — 2 109, 18; 114, 2 განსჯა, საქმის გარჩევა, გადაწყვეტილების მიღება.

განგება 5, 19; 71, 29; 109, 1 მართვა, გამართვა; წეს-რიგი; გამგეობა; განგებულება 3, 21; 131, 5 წესრიგინობა, გამართულობა; გადაწყვეტილება.

განდგომილება 12, 21 (ბ) განდგომა, აჯანყება.

განდრეკილ-ი 12, 24; 92, 5 (ბ) გამდგარი, გადახრილი, გადაბირებული.

განველურება, დ 128, 13-14 ველად გაქრა; ველურად ქცევა.

განზოგება 129, 3 განახევრება, ნ. ზოგ-ი.

განზრახვა [1], 0 23, 26; 37, 17; 53, 17 ფიქრი, გადაწყვეტილების მიღება.

განზრახვა [2] 75, 25 საუბარი.

განზრახება, ა — 3 რჩევა, აზრზე დაყენება: «ჩუენ ესრე განგაზრახებთ» 141, 13.

განთხეხება 150, 20 გაყოფა.

განთქუმა, 0 (ენ.) 99, 35; 139, 23 ხმის, ამბის გავრცელება, «განსმენა» (139, 23 ბ).

განკაჟა, 0 — 2 გალევა, გატყევა: «სულნი დო ჯორცნი მისნი განკაჟენის» 40, 1.

განკითხვა, 0 12, 30; 51, 19 გამოძიება, განსჯა, გასამართლება.

განკრთომა, 0 — (2) 1 შეშინება, შეკრთომა; გაოცება, გაკვირება; აღძვრა

33, 36; 49, 33; «განკრთა გონება მისი» 23, 27.

ა — 2 «განაკრთენეს გულნი კატოანი» 73, 25.

განკრძალება, ა — 2 6, 21; 72, 15; 85, 2 გაფრთხილება, მორიდება; დაცვა.

განლაღება 161, 29 სითამამე; გაამაყება.

განლევა 0 — 2 83, 26 გაცვეთა: «განვლიენე ჯორცნი შენნი» 16, 10.

განმარტება 0 — (3) 2 4, 18 გაშვერა, გაშლა: «გაჰმარტის ქელი მისი მიცემად» 7, 40; განმარტებულ-ი, განმარტულ-ი 46, 35; 56, 24 ნათელი, მარტივი; მიშვერილი.

განმზრახ-ი 110, 15 მრჩეველი.

განმკუთფელ-ი 115, 13 მახვილი.

განმხრწნელ-ი 3, 27 წამხდნელი.

განპოხება, 0 — 2 გასუქება, განოყიერება: «განეპოხე გუამი შენი» 103, 1.

განპყრობა, 0 15, 36 გაშლა, გაშვერა. განარინება 40, 25 თავის დახრწევა, ხსნა, გადარჩენა.

განრომა, ე 7, 33; 25, 15 თავის დახრწევა, ხსნა, გადარჩენა: «ვერ განერე ქეშმარიტად ქელსა ჩემსა» 114, 31.

განრყუნა, 0 — (3) 2 5, 22; 42, 32 წახდენა, გაფუქება: «არტა მლილი განკრყუნის» 82, 13; განმრყუნელ-ი 22, 3 წამხდენი. განრყუნილ-ი 163, 37 წამხდარი, გაფუქებული; განსარყუნელად 4, 13 წასახდენად; განრყუნელად 76, 35 წაუნხდარად.

განრჩულვა ნ. ოქრო-განრჩულვილი.

განსუენება 25, 26 მოსვენება:

ი/უ — (3) 2 «რამთა განგისუენო და განგიტეო» 58, 24; განსახუენებელ-ი 127, 1 მოსასვენებელი.

განტევება, ი/უ — (ჰ)მ 58, 1-ნ გაშვება:
 „განმითეო და განვიდე“ 22, 14.
განფრდილ-ი 29, 15 გაყიდული; თავ-
 მიცემული.
განფრთხობა, ი (ვნ.) გამოფხიზლება:
 „განვიფთხვე ძილია მავის შე-
 ნისაგან“ 149, 6.
განქარვება, ა — მ გაუჩინარება: „გა-
 ნაქარვენეს და განქარუნ“ 71,
 23-24.
 და „განქარდების საქსენებე-
 ლი ამისი“ 24, 28; **განუქარვებელ-ი**
 74, 20; 86, 25 გაუქრობელი.
განქიქება 99, 31 გაწილება, შერცხე-
 ნა; გაქლავება, გამოაშქარება;
განქიქებულ-ი 41, 2 შერცხევილი,
 გაწილებული, თავმოკრილი.
განლება ი გატანა: „განილონ სოფ-
 ლით მისით“ 61, 24.
გან(ე)ყენება 10, 22: 72, 35 გამოვება,
 გადვინება, გაცილება: „გაუყენე-
 ბივარ კაცთაგან“ 20, 29; განე-
 ყენეს მონაგებთაგან“ 72, 35; **გან-
 ყენებულ-ი** 49, 10 გამოვებული, გან-
 დგარი.
განჩინება 135, 33(ბ) დაწესება.
გან(ე)ცდა, ი 6, 32 34; 50, 25; 84, 37 გა-
 სინჯვა (თვალთ), მიჩერება, ხედვა,
 თვალის დევნება: „განეცადე სა-
 კრველად აგებულება ჩემი“ 70, 11.
განცოფებულ-ი 148, 38 გაგიჟებული,
 გაბრაზებული.
განცვრებულ-ი 107, 24 გაოცებული,
 გაშტერებული.
განცხოველება, ა — მ 129, 20 გაცო-
 ცხლება: „განაცხოველე მავით
 სული ჩემი“ 38, 5.
განცხრობა 0 — (მ)1 (ვნ.) 22, 31; 26, 10;
 40, 34 მხიარულება, გართობა, ლხე-
 ნა: „განცხრობო დეს ტრფა-
 ლებითა ურთიერთას“ 50, 22.

განძ-ი ნ. საგანძორი.
განძარცუვა, 0 — მ გახდა: „გან-
 სძარცვს, რომელი შეუმოსიდე“
 7, 26; 0 — მ 41, 1 გახდა.
განძება 41, 29 გაგდება, გაძევება.
განძვება, დ განრისხება, გაბრაზება:
 „უმეტეს განძვდენ ნადირთა ზედა“
 97, 23.
განწვალება, 0 — მ 47, 27 გაყოფა; **გან-
 წვალებულ-ი** 71, 36-37 გაყოფილი.
განწირვა, 0 — მ 57, 18 ხელის აღება
 (საბა): „შეიწწწარის და არა გან-
 წირის“ 56, 10; **განწირულ-ი** 116, 28
 ხელალებული, მიტოვებული; 154, 13
 „ტყუე“ (154, 15 ბ). **განწირულება**
 106, 28-32 ხელის აღება: მიტოვება.
განწონა 0 — მ განგმირვა: „მახვლითა
 განსწონ გულსა მისსა“ 67, 22;
 ა — მ განგმირვა: 150, 2: „სი-
 ტყუთა მავით შენითა განაწონე
 გული ჩემი“;
 ე. გარკობა: „სიტყუანი შენნი
 განმეწონეს გულსა“ 61, 30.
განწურთა 0 — მ განსწავლა: „გან-
 წურთათა ნეცნიერებითა“ 91, 34.
გან(ე)წვდომა, 0 — 1 „განწყდეს საქ-
 მე ჩუენი“ 112, 20-22 გადაწყდეს
 ჩუენი საქმე.
განწყუედა 20, 18 მოსპობა.
განხეთქილება 129, 2 (ბ) გაყოფა.
განხუმა 33, 36 გალება (ბევრისა).
განწლომა 0 — 1 „განწდა ჰამბავი მი-
 სი“ 27, 7 გავიდა, მოედვა, მოეფინა
 (ქვეყანას) მისი ამბავი.
გარღამატება, ე 77, 2-ნ წამოტება, მო-
 ქარბება.
გარღამოტევება, ი/უ — (მ)მ გადმო-
 შვება, ჩამოშვება: „გარღამოუ-
 ტეენა თმანი“ 120, 31 (ბ).
გარღამოვდომა 0 — (მ)1 ჩამოხტონა:
 „გარღამოჰვდა ჰუნესა“ 31, 14 (ბ).

გარდარევა, ე გადამატება, წამატება:
 „გარდაეროს აქა სიმდიდრე“
 77, 5; გარდარეულ-ი 8, 19; 28, 22;
 39, 19 გადამეტებული, მეტისმეტი,
 ნამეტნავი, მოპარბებული.
 გარდარსმულ-ი 85, 17 გადაკრული,
 გადაქიმული.
 გარდასრულ-ი 74, 12 წასული, გან-
 ვლილი.
 გარდაქცევა ა — ბ 8, 37 გადაყვანა თა-
 ვის ნიარზე: „გარდააქცევს ერ-
 სა“ 12, 16.
 გარდაჯდომა, 0 — ბ 59, 12; 88, 15 გა-
 დასვლი, გასვლი: „არასადა რაჲ გარ-
 დავჭნე მცნებათა შენთა“ 22, 15.
 გარე-მიქცევა, ი 32, 22 მიბრუნება:
 „გარე-მიიქცინეს სასპენელნი
 მათნი ჳისაგან მამხილებელისა“ 63, 14
 გარე-მი 102, 22; 135, 8 გარეგნული:
 „გარეშითა მათითა სათნო-ეყო-
 ფოდეს მფეფსა“.
 გარე-შემოუწერელი 155, 18 წრე-შე-
 მოუვლენელი, უსახლორო.
 გარე-შექცევა 94, 14 შებრუნება.
 გარნა 43, 32; 83, 13 თუ არა.
 გაყენება ნ. განყენება.
 გაცადება ა — ბ გაცნობა: „შეჯული
 ქრისტეანობისაჲ გასწავე და გაგა-
 ცადე“ 84, 37.
 გდება ნ. დაგდება.
 გება ნ. მიგება, მისაგებელი.
 გება ნ. საგებელა.
 გება 97, 12: „ეგოსა — იყოს, იარსე-
 ბოს: ნ. კულად-გება, მოგება.
 გესლ-ი 83, 1 შიამი.
 გეშენია 8, 8 უშრეტი ცეცხლი (ძველე-
 ბის წარმოდგენით საიქიოში, ჯოჯო-
 ჯოხეთს).
 გვან ნ. შეგვანება.
 გზა ნ. თანა-მოგზაური, მოგზაური.
 გზა-ყოფა: „მტირედ გზა-გყვე“
 39, 4 (ბ) ცოტაზე გაგყვი, გაგაცილო.

გზ(ნ)ება ნ. აღგზ(ნ)ება.
 გიწესს ნ. წესა.
 გივშს ნ. ჳამ.
 გლაზაკ-ი 3, 30; 30, 25 არას მქონე, ლა-
 ტაკი, ლარიბი, ხელმოკლე; ნ. სი-
 ვლაზაკე.
 გმობა 105, 8-10 გინება, შეურაცხყოფა.
 გოზა ნ. შეგოზა.
 გონება, 0 — ბ ფიქრი, მიჩნევა: „ე ვ გო-
 ნებდი, ვითარმედ ნაცვალი ჩენი
 ხარ“ 100, 35; ნ. მოგონება, მოუ-
 გონებელი, საგონებელი, შეგონება.
 გონება-შემწყნარებელ-ი 18, 36 გულის-
 ყურით ნიძლები, გულისხმიერი.
 გონება-წარწყმედულება 6, 5 გონება,
 ქეჟა დაკარგულობა.
 გონჯ-ი 23, 3 კეთროვანი; ქეციანი;
 - ნ. სიგონჯე.
 გრგენვა ნ. საგრგენელი.
 გრგენა 103, 1 აღირეა, აღლევება, აღ-
 გზნება, გაღიზიანება.
 გრო 94, 25 გროვა, გუნდი.
 გრძნულ-ი 77, 15; 55, 11 მზიბლავი,
 მისანი.
 გრძნობა, ა — ბ შეტყობა, ცნობა, გა-
 გება: „ა გრძნა ... და აღწყა“ 158, 17-
 ი გაგება: „შეექუნა და ი გრძ-
 ნა მიზეზი მისი“ 91, 1.
 გუალ- ნ. მოგუალ-.
 გუამ-ი 37, 30; 40, 5 სხეული.
 გუემა 4, 19 ცემა.
 გულარძნილება 164, 26 სიძრულდე, უს-
 წორ-მასწორობა, მზაკვრობა.
 გულ(ვ)ება, ე 17, 26; 37, 5; 79, 23 აზ-
 რად ქონება; ნლომა.
 გულის ჳრახვა 19, 12 ფიქრი:
 გულის-თქუმა, ი/უ — (ბ) 62, 21 დიდი
 ნლომა, სურვილი, წადილი: „არარას
 გულმან უთქუა სოფელსა შინა“
 3, 28; გულის-სათქუმელ-ი 34, 13
 საწადელი, სასურველი.

გულის კლება 7, 11; 90, 23 წუხილი; წყენა.
 გულის სიტყუა 13, 25; 26, 4 აზრი, ფიქრი; გულის ნაღები; განზრახვა.
 გულის წყრომა 4, 14; 17, 30 გულის მოსვლა, რისხვა.
 გულისვმის-ყოფა, 0—2 6, 15; 19, 8 შეგნება, შეცნობა, გაგება, შეტყობა.

გულ-პყრობილ-ი 20, 21; 27, 35; 61, 11 გულმაგარი; მინდობილი, დაიმედებული, დაჯერებული: „ნუ გულ-პყრობილ იქმნები ფრიად და ნუცა სასო-წარკუეული იქმნები ფრიად“ (162, 27).
 •გუჲრინვა ნ. მგუჲრინავი.

დ

და 135, 28-29 -თვის: „რომელნი სამეუფოესა რაჲსამე ხარკისდა შეპყრობილ იყვნეს“ (135, 27).
 დაახლება, ა—ჰ 61, 10 დაახლოება, მიახლოება.
 ე: „დაეახლნეს პალატას“ 98, 20.
 დაბა 83, 33 სოფელი.
 დაბადებულ-ი 70, 17 შექმნილი.
 დაბეჭუღ-ი 31, 11; 83, 18 (ბ) დაფრეწილი, დახეული; დაიონკილი.
 დაგდება ი/უ 9ბ, 15 მიტოვება.
 დაგება 126, 4 შერიგება: ა—ჰ „დააგებს ლმერთსა“ 61, 17 შეარიგებს ლმერთს. ი(ენ.) „მის ზედა დაიგნიან“ 44, 9 ნაასე შერიგდებიან.
 დავრომა 32, 20 დავარდნა.
 დათრგუნვა, 0—2 83, 6-7 გათელვა; დაძლევა.
 დათხევა, 0—3(2) 58, 15 დაღვრა: „დასთხევენ მისთჳ სისაღთათათა“ 44, 12.
 ი(ენ.) 58, 15 „დაითხია სინანულითა განტეგებისა მისისათჳს“
 დაკერულ-ი 85, 22 დაკერებული.
 დაკლებულ-ი 11, 22 (ბ) მოკლებული.
 დაკნინება, ა—2 153, 21 დამცირება.
 დაკრძალვა 0—ჰ 33, 11 დადება; დაბეჭდვა, დაკლტა: „დაჰკრძალნა იგინი კლიტითა“ 33, 9.
 დაკუეთება, ა—2 68, 7; 162, 21 დანარცხება.

დაკუეცა, ი მოკრეჭა; მოპარსვა: „დაიკუეცე თმაჲ თავისა შენისაჲ 14, 32 (ბ).
 დაკრვება, 0—2—დ გაოცება, გაკვირვება: „დაჰკვრდეს მსახურნი მისნი“ 75, 8.
 დაღვენა 8, 13; 26, 1 გამოღვეა.
 დაღობა, ა—2 159, 4 დასველება.
 დამარხვა ი 59, 11; 40, 15 შენახვა, დაცვა.
 დამბადებელი 70, 16 შემოქმედი.
 დამკვდრება, ი 126, 20 დასახლება, დაბინავება.
 დამმარცხელ-ი 47, 23 შემნახველი: „რაჲ სწორებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარწყმედლისა თანაჲ“.
 დამოკიდება, 0—ჰ ჩამოკიდება: „ძღლსა დამოკეჰკიდნე გუჲმნი თქუნნი“ 113, 31.
 დამონება, ა—3 4, 5 მსახურად ქცევა.
 დამოტეგება, ი/უ—(ჰ)2 ჩამოწება: „დამოტეგვენ თმანი შენნი“ 120, 23.
 დამრწმება ა—2 133, 14 დამცრობა, დამცირება: „დაამრწენის იგი“ 132, 16.
 დამსახურება, ა—ჰ 7, 37 მსახურად გახდომა: „დღეს ჰმსახურებდიან მას. და ხვალე დაამსახურის იგი სხუთათა“.
 დამძიმება, ა--2 საძინელო, მძიმე მდგომარეობაში ჩაყენება: „დაამძიმაველი მისი მათ ზედა“ 4, 17.

o საქმელოდ მიჩნევა: „დაიმძიმეს, მოიწყინეს და წარწყმდეს“ 47, 22.

o/უ — დ საქმელოდ გახდომა: „დაუიმძიმდა მის თანა ყოფაჲ“ 91, 3; **დამძიმებულ-ი** 23, 31; 93, 4 მძივედ შექმნილი; დაღონებული.

დაჭუხრება, დ დაღამება: „დამწუხრდა დღე მას შინა“ 116, 6.

დამკობა, ა — მ დაცემა, წაქცევა: „დაამკვკს, ვინ მიეყრდნის“ 7, 31.

დანგ-ი 46, 25 წერილი სპილენძის ფული.

დარქუმა, ა — მ დახურვა; დაბურვა: „დამარქუთა თავსა ჩემსა გვრგვინი მეფობისა შენისაჲ“ 16, 14.

დარღუეულობა 23, 13 დახსნილობა.

დარწყმა, o/უ დაგება (მახისა): „ეშმაკისა საბრვე დაურწყამს მისთჳ“ 110, 6.

დასაბამ-ი 161, 25 დასაწყისი.

დასასრულ-ი 24, 21; 161, 27 ბოლო, აღასრული.

დასაჯება ა — მ: „დამასაჯე ქეშმართითა წამებითა“ 71, 31 განმიმართე, ამიხსენ ნამდვილი მოწმობით, ნიშნით; „დაასაჯოს ძლევა ჩუენი თავსა თჳსა“ 93, 28 დააბრალოს თავის თავს ჩვენი მორევნი; „დაესაჯებთ კაცსა გონიერსა“ 64, 19 გონიერ კაცს სასჯელად ედება, ატყდება.

დასტურ-ი 75, 12; 94, 9 (ა) სანდო (პირა): რწმუნებული; ვეზირი; **დასტურობა** 75, 18 (ა) ნდობა; რწმუნება; ნ. უდასტურესი.

დახსნა 82, 2 დადება (ბევრისა).

დატყება. **დატეობა**, o/უ — (მ) 13, 17 ნიჭუეება, მიშვება; ხელის აღება:

„დაუტეობთ სოფელი ესე“ 51, 23.

დაუჯება, o შენახვა, დაცვა: „არავინ ჩუენგანი დაიუნჯებს სამოსელსა“

83, 36; **დაუჯებულ-ი** 82, 10 შენახული; **დაუჯებულად** 41, 18 დაცულად, შენახულად.

დაუცხრომელად ნ. დაცხრომა.

დაუწყუედელი-ი 150, 29 შეუწყუეტილი. **დაქცევა** 162, 26 დამიობა, დაღუპვა.

• **დაღონებული-ი** 23, 32 დახრილი, მოხრილი.

დაყენება, ა — მ 6, 28; 17, 3 შეჩერება; დაცხრომა; დაბრკოლება: „დააყენოს იგი მიერთგან განსლვად ქალაქით“ 26, 15.

დაჟუღება 150, 21 დაწყნარება.

დაჟუენა o 113, 25 მოპარსვა: „დაიყვანე თავი შენი“ 14, 30 მოიპარსე თავი.

დაშაგებულ-ი 23, 33 გაშაგებული.

დაშენება, ე 136, 31; 159, 32 დასახლება.

დაშომა, o — 1 დარჩომა: „არავინ დაშთა მათგანი“ 48, 1.

o/უ — მ დაჩენა, დარჩომა: „უქუეთუ დაუშთეს სიკუდილსა“ 24, 11.

დაშნ-ი 136, 21 შეხამებული, ხმა-ტყბილი, ჰარმონიული; ნ. უდაშნესი.

დაშრეტა (ენ.) 48, 6 ჩაქრობა, დაგება: „დაშრეტა სიბრინე და აღეგზნა უგუნურებაჲ“ 48, 2; **დაშრეტად-ი** 124, 33 (ბ) დასაგებები, ჩასაქრობი.

დაშრომა, ა — მ შრომის მიყენება, გარჯა: „რადსათჳს აკირვებ თჳსა შენსა და დააშრობ“ 67, 37.

დაშუენება, o 130, 39; 131, 1 შეფერება, მოხდომა.

დაშურომა, o — 1 გარჯა; დაქანცვა, დაღალვა: „ცუდად დავშურებთ“ 12, 35; „ფრიად დაშურათ“ 94, 13.

დაშჯა, o — მ „რადსათჳს დაშჯი თავსა შენსა და აშთობ ჰირითა“ 67, 19.

დაცადება, ა — მ 118, 24 შეწყვეტა, თავის დანებება: „დააცადე ამიერთ-

გან და დავთარო აქამომდისი“ 75, 31.

დაცხრომა, ა — 2 დაწყნარება, დაყენება; **დაუცხრომელად** 12, 16; 37, 2 შეუწყვეტლად, დაუცადებლად, შეუსვენებლად.

დაძნ; ი/უ — 2: „და მიძნდეს განშორებისა ეამსა“ 85, 28 გამიძნელდეს განშორების დროს.

დაძრება, 0 — 1 81, 23 ძუნწობა: „დასძრდე და ვერ თავს-იდებდე მიცემად მისგანსა ვისამე“ 81, 18.

დაწესება ა — 2 155, 21 (ბ) განწესება; ზოთავსება.

დაწვალბულ-ი 43, 36; 65, 34 გაყოფილი; განხეთქილი.

დაწინდებულ-ი 54, 16 დანიშნული.

დაწონა, 0 — 2 „მოწყალბანი მისნი დასწონენ სოფელსა ამას საესესა ცოდვითა“ 153, 19 „მოწყალბანი მისნი დასძლევენ სოფელსა ამას საესესა ცოდვითა“ (ბ).

დაწულილადება, ა — 2: „დავაწულილადე განკითხვა თავისა ჩემისაჲ“ 45, 14 დაწვრილებით, ზედმიწევნით განეკითხე ანუ გამოვიძიე ჩემი თავი.

დაწუნებულ-ი 164, 3 მოუწონებელი.

დაწყლვა 123, 6 დაქრა, დაკოღვა; ი (ენ.) „გონება მისი და იწყულ-ეოლა ზრზენითა მათითა“ 126, 12;

ებისკოპოს-ი 137, 27 ებისკოპოსი.

ენოვნება 164, 14 მონობა.

ერ-ი 3, 17; 8, 37; 31, 7 ხალხი; **ერ-ი** 120, 13 ჯარისკაცი.

ერთბამად 9, 35 ერთად, 79, 9 „ერთ-გან“.

დაწყლულ-ი 126, 34 დაქრილი, დაკოდილი.

დაწყნარებულად 91, 25 მშვიდად.

დაქირვებულ-ი 76, 26 გაქირვება-მიყენებული.

დახრწევა, ა — 3 154, 20 (ბ) შეფერბება, დაბრკოლება: „მან და მახრწია ადრე არა გამოსლვასა“ 121, 5 (ბ).

დახუედრება, ი შემთხვევა, მოხერხება: „და იხუედრა დღესა ერთსა სიტყუს ყოფად მის თანა“ 27, 30.

დაჯსნა 4, 13 დარღვევა, დაშლა; ი/უ: „დაუქსნიედ შჯულსა მისსა“ 124, 28.

დაჯშულ-ი 52, 9 დაკეტილი, დახურული.

დგინება ნ. მოდგინება.

დგმა ნ. თავ-დგმა, თუალთ-შეუღღამი, მოდგმული, შედგმა, შედგმულება.

დგომა, ი/უ — 2: „უთქს“ 25, 25 უდგას, აქვს; ელის; ნ. მოდგომა, მოდგამობა, შედგომა.

დება ნ. თავს-დება, თანა-დება, თანამდები.

დედა 124, 16 ქალი, დედაკაცი.

დიღევა 164, 8 (ა) ციხე, საპრობილე-დრეკა ნ. განდრეკილი, მიდრეკა, ქედ-დადრეკილი.

დრო 8, 16 ვადა.

დროება, 0 — 1 16, 21 დაყოვნება, დაგვიანება: „იგი არღარა დროებნ საგზლისათს“ 17, 6; ნ. მიდროება.

0

ერთგულ-ი 13, 6 სანდო, სარწმუნო; წრფელი.

ერთგულება, **ერთგულობა** 14, 10; 75, 18 სიწრფელე (გულით).

ერთობა 47, 31: „ერთობით“ — ერთად-ერთისთავ-ი 137, 31-32 ჯარის მეთაური-

ერის კაცობა 51, 24 საერისკაცო, საერო: „ყოველი ხატი ერის კაცობისაა შეურაცხ-ყოფიეს“, ნ. საერისკაცო.
ესერა 152, 6 აი; აგერ.

ესთენ 33, 32 ამდენი, ამდენად.
ექსორია 40, 23; 42, 22 საშშობლოდან გაძევება, გადასახლება.
ეპუ ნ. საეპუელი, შეეპუება.

3

ვ ი/უ — ჰ „მივის“ 120, 20 მყავს; „უვის“ 70, 9 ჰყავს; „უვინ“ 84, 16 ჰყავს ხოლმე.
ვალ-ი ნ. მოვალე.
ვან-ი ნ. სავანე.
ვარსკულავთ მრაცხუველ-ი, ვარსკულავთ მრიცხუველ-ი 9, 33; 103, 11 ასტროლოგი.
ვედრება 39, 7; 155, 38 თხოვნა, ხვეწნა, ლოცვა; ნ. შევედრება.
ველურობა 79, 32; 80, 4 გარეულობა; ნ. განველურება.
ვესავ ნ. ს.
ვეცხლას მოყუარება 39, 26 ფულის მოყვარება, ანგარება.

ვიდრე 80, 9 სად.
ვითამცა 69, 11 (ა) ვითამც.
ვინაჲ 54, 1; 83, 15 (ბ); ვინაჲთ 83, 15 საიდან.
ვლტოლა, ი (ვნ.) 17, 23 გაქცევა, გარბენა: „ივლტოლა პირისაგან მამისა თვისისა“ 53, 28; ნ. მოვლტოლა, სივლტოლა.
ვნება 4, 7; 11, 28; 125, 36 ზიანი, დაზიანება, მანკი, სატიკიარი; ვნებულ-ი 11, 26; 14, 13 დაზიანებული, დასახიჩრებული.
ვრდომა ნ. დავრდომა, შთავრდომა.
ვსება ნ. სავსება.

ზ

ზაგება ნ. შეზაგება.
ზა(ვ)ობა „გეზაობდი შენ სინათლედ ცოორებისა ჩემისა“ 129, 29.
ზაკუვა 14, 29 ცბიერება; ზაკულ-ი 161, 14 ცბიერი; ზაკულება 44, 20 ცბიერება.
ზამ, 0 — 2: „პჰამით“ 17, 22 შერებით.
ზარ-ი 3, 18; 102, 28 შიში, საშიშარი; ნ. შეზარება.
ზარ-განჯდოლ-ი 23, 8 ზარ-დაცემული, შეშინებული.
ზელა-შიწვენა 20, 31 შეგნებინება, გაგებინება: „სხუთ ვილუაწო ზედა-მიწვენად საქმისა ამისთჳს“ 19, 37 ვეცდები სხვა გზით გავაგებინო ეს საქმე.
ზელაჲსზელა 26, 5 ზედიზედ.

ზიარება, ი მონაწილედ გახდომა: „შიზიარე კეთილთა აჰათ“ 15, 5 ე 96, 16 მონაწილეობა: „ეზიარებოლა დღესასწაულთა მათთა“ 4, 21.
ზმნა, ა — 2 გაფიქრება (გულში): „აზმნა აღსარებად ღმრთისა“ 122, 26 გაიფიქრა (გულში), ელიარებინა ღმერთი.
ზოგ-ი 162, 31 ნახევარი; ნაწილი; ზოგად-ი 128, 38; 143, 12 ნახევარი; ნ. განზოგება.
ზოგად 10, 12 საერთოდ, საზოგადოდ.
ზომ-ი 81, 27; 86, 12 ოდენი.
ზორვა, ი/უ 4, 21 შეწირვა, მირთმევა (მსხვერპლად): „არა უზოროს კერპთა“ 119, 5 არ შესწიროს კერპებს მსხვერპლი; ნ. შზორველი.

ზრახება, ა — ვ 12, 23; 14, 29; 41, 15 რჩევა: „გაზრახებ, რაათა პატივსცე მამასა შენსა“ 117, 37; ნ. განზრახება, მახრახებელი.
ზრახვა, 0 — 2 52, 35; 77, 9 ლაპარაკი, საუბარი: „ყეთილისა რაასამე საქმისათჳს გზრახავეს“ 75, 25; **ზრახულ-ი** 48, 17 დასაუბრებელი, დალაპარაკებული. ნ. განზრახვა, განზრახი, თანა-მზრახიელი, მზრახელი.
ზრდა, 0 — 2 80, 39 კება, ქმევა; ი (ენ.) „მხალი, რომლითა ვიზარდე-ბი“ 122, 20 ნ. მზარდული, საზრდელი.

ზრუნვა, ა — 2 67, 25 აღძრვა, გაღიზიანება: „იძინ დედანი, რაათა აზრზენდენ მას“ 123, 35. ნ. აღზრუნვა, მახრუნელი.
ზრუნვა ნ. უზრუნველად, შეზრუნება.
ზუაფ-ნ ა. აღზუაფება.
ზუერ-ი 163, 13 ბაეი; ნ. საზუერე.
ზღვევა, ი 159, 14 ვნების მიყენება; სასჯელის ტვირთვა: „დღეს მისცემს და ხვალე მოუღებს და მერმე იზღვეეს“ 107, 6.
ზღუდვა ნ. შეზღუდვილი.

თ

თავად-ი 7, 13 თვით; თვითონ.
თავ-ი 64, 33 დასაწყისი.
თავ-განწირვა 128, 9 თავდადება.
თავ-ღვმა, ა — 3 67, 35 დაბოლოება, დამთავრება.
თავისუფალ-ი 86, 22 აზნაური: „მე მონად ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტისი“. **თავ-მოთენ** 102, 37 თავ-მომწონე; **თავ-მოთენ(ო)ბა** 51, 18; 87, 31 თავ-მომწონება.
თავს-დება, ი — 2 15, 1; 156, 34 კისობა.
თანა-გაც, თანა-გუაც ნ. თანა-დება.
თანა-დება: „თანა-მაც“ 15, 4 მაკისრია, ვალად მაძევს; „თანა-გაც“ 5, 6 გაკისრია; „თანა-გუაც“ 52, 26 გვაკისრია, ვალად გვაძევს.
თანა-მღები 5, 22; 32, 2ა მოვალე.
თანა-მზრახვალ-ი, თანა-მზრახველ-ი 11, 10; 49, 9 მრჩეველი, ვეზირი.
თანა-მოგზაურ-ი 40, 12 მოგზაური.
თანა-მოსაყდრე 46, 6; 140, 7 თანამდგომი, გვერდით მჯდომი.
თანა-მოწამება 65, 39 დადასტურება.
თანა-წარჯღობა, 0 — 2 6, 16; 53, 8 გვერდის ავლა; თავის დახრწევა: „თანა-წარპქდის გულსა“ 36, 2 — „თა-

ნა-წარპქელს გულსა“ (36, 1 ბ).
თარგმანება ნ. გამოთარგმანება.
თხლ-ი 151, 3 ნათესაეი, ტომი.
თითო-პირ-ი 124, 22 სხვადასხვაგვარი, მრავალნაირი.
თითო-ფერ-ი 44, 2 სხვა და სხვა; ნაირნაირი.
თენვა, 0 — 2 მოწონება: „სთნავს“ 8, 9 მოსწონს; „სთნდენ“ 88, 3 მოსწონდენ; ნ. თავ-მოთენ, კაცთ-მოთენება, სათნო-ყოფა, სათნობა.
თრგუნვა ნ. დათრგუნვა.
თუალ-ი 30, 5 ძვირფასი ქვა; „თუალი პატიოსანი“ 27, 32 ძვირფასი ქვა.
თულა ნ. მითულა, მოთულა, სათულავი.
თულთ-შეუღვამ-ი 51, 14; 69, 23 თვალს რომ ვერ გაუსწორებ.
თულ-ხუმა, ა — 2 მიკრძება: „თულ-მახსულენ“ 101, 21.
თუნერ 15, 4 გარეშე.
თუს-ი 84, 16 «ნათესაეი» (84, 18 ბ).
თუსგან 10, 16 ცალკე, განცალკევებით.
თქუმა ნ. განთქუმა, შეთქუმა.
თხევა ნ. დათხევა.
თხზვა ნ. შეთხზვა.
თხოვა ნ. მთხოველი.
თხრობა ნ. წარმოთხრობა.

O

ოვარ: ოიავარ-იქმნენ სახლი
 თქვენნი 113, 9 ახორდნენ, დატა-
 ცებულ იქნენ თქვენი სახლები; ოი-
 ვარ-ვყვენი თ 143, 7 დავლად მი-
 ვილეთ, მივიტაცეთ.
 ოვავ-ო 35, 19 არაკი.
 ოვავით მებუფელ-ო 57, 31 არაკებით
 მოლაპარაკე.
 ოღმად 42, 23 ფარულად.
 ომედ-ო 100, 30; 101, 3 (ა) სასოება.
 ონაჯ-ო 35, 1; 50, 17 სავარძელი, «საჯ-
 დომი» (35, 1 ბ).

ონჩაჟუ (ბ), იჯუანი-ი 58, 13; 58, 27
 ჩინჩახვი.
 ისარ-ო ნ. მოისარი.
 ისი 12, 16; 67, 18 იგი.
 ოძრვის-ო 150, 18 მოირავი.
 ოწრა 73, 11 შემაწუხებელი; ოწროება
 4, 25; 77, 34; 114, 9 გაქირვება;
 ნ. სიწრე, უეწრესი, შეწრება.
 ოქუ 121, 31 აზრი, განზრახვა.
 ოჯუანი-ო ნ. ინჩაჟუ.

Q

კანდერ-ო 16, 33; 31, 21 გამბედავი,
 შემძლებელი; კანდერება 49, 18 გამ-
 ბედაობა, სითამამე; ნ. უკანდერესი.
 კაჯმა ნ. აღკაჯმა, შეკაჯმა.
 კაქამება 71, 22 ეღვარება.
 კაჟა ნ. განკაჟა.
 კაც-ო: კაც ერთ გინა ერთ ჰოროლ
 აღმოუცემის 46, 40 (ა) ერთი კაცის
 სიმაღლეზე, ან ჰოროლის სიმაღლეზე
 ამოდის.
 კაცად-კაცად-ო 27, 27; 89, 23 თვითე-
 ული.
 კაცთ-მოთნება 88, 5 კაცთა მოწონება.
 კადმა ნ. შეკდმა.
 კეთილ-ო 9, 27; 35, 29 კარგი; კეთი-
 ლად 12, 8 კარგად.
 კეთრო(ვ)ან-ო 28, 11; 69, 31 კეთრით
 დაავადებული.
 კეკლუს-ო 34, 18 ლამაზი, მშვენიერი.
 კერვა ნ. დაკერული, მკერავი.
 კერძო: ყოვლით კერძო 52, 21 ყო-
 ველ მხრივ.
 კიდე 35, 37 ნაპირი.
 კიდე-ქმნულ-ო 119, 9 გამდგარი.
 კიდე-ყოფა, 0 — 2 22, 3; 114, 19 (გან-
 ზე) გაშორება, გაცილება, გადგინება.
 კიდეგან 126, 32 განაპირას.

კიდვა, 0 — 2 (სტატ.) კიდება: „რად
 არს ძუალები ეგვი, რომელ გკი-
 დავს?“ 54, 32.
 ე: ექიდა ძუალები მკუდარ-
 თაჲ 94, 30; ნ. დამოკიდება.
 კითხვა ნ. განკითხვა, მკითხველი.
 კიცხვა 114, 28 დაციხვა; ნ. მოკიცხვა,
 საკიცხელი.
 კლება ნ. გულის-კლება; დაკლებული,
 მოუკლებელად.
 კინ: „კინ ერთა“ 126, 19 ცოტადა;
 ნ. დაკინება.
 კოლტ-ო 79, 33 ჯოგი.
 კოტორ-ო 85, 19-22 (ა) ნახევი, «ნა-
 ხეთქი» (85, 21 ბ), „კოტრითა და
 ნაძუელავითა მოიღე ქება ღმრთი-
 საგან“ 162, 33 ნატეხითა თუ ნახე-
 ვით და ძველი სამოსლით მიიღე
 ლეთისაგან ქება.
 კრებსაზმელ-ო 76, 8 ფარდა.
 კრთომა ნ. განკრთომა.
 კრძალება ა — ზ რიდება: „გაკრძა-
 ლებდი ჟოვლითა ძალითა ჩემითა“
 101, 8; ნ. განკრძალება.
 კრძალვა 49, 31 სიფრთხილედ, მორიდე-
 ბა; კრძალულება 88, 28 მორიდება;
 ნ. დაკრძალვა, შეკრძალვა.

კსინვა ნ. მქსინვარება.
 კსუფ-ი ნ. სიკსუფე.
 კულად-გება, ა — 2 განმრთელება, გამოჯანსაღება, განკურნება.
 კუეთა ნ. გამკუეთელი, წარკუეთა; შეკუეთება.
 კუეთება ა — 3 123, 36 ხეთქება, დანარცხება, შეჯახება: „აკუეთონა მათ

კაცნი უგუნურნი“ 4, 19.
 ე: ზე და ქუე ეკუეთები ს“ 81, 28; ნ. დაკუეთება.
 კუერ-ი: „კუერი მზის თულისაჲ“ 167, 1 მზის შუაგული.
 კუერთხ-ი 119, 21 ხელჯოხი.
 კუეცა ნ. დაკუეცა.
 კვრვება ნ. დაკვრვება.

წ

ლად-ი 3, 19 თამამი, ამაყი; ნ. კიდევ: განლადება, სილადე.
 ლევა ნ. განლევა, დალევნა.
 ლესა ნ. ოქრო-ლესული.
 ლიტონ-ი 142, 8; 143, 17 მარტივი, უბრალო; ლიტონად 155, 10 მარტივად, უბრალოდ, არა-დიდებით.
 ლმობა, ტკივილი. ე „ელმის“ 49, 14 სტკივა; „ელმინ“ 49, 24 სტკივა

ხოლმე; „გელმის“ 91, 12 გტკივა; ნ. სალმობა, შეღმობა.
 ლმობიერ-ი 16, 23; 107, 18 გულ-შემატკივარი, მოწყალე.
 ლოცვა, 0 — 2 22, 13; 85, 13 თხოვნა, ვედრება.
 ლტობა ნ. დალტობა.
 ლუსკუშა 167, 32 ლარნაკი, ნეშტთა სამარხი ყუთი.

მ

მაგალით-ი 71, 17 (ა) ნიმუში.
 მაზრახებელი-ი 42, 18 მრჩეველი.
 მაზრაზენელი-ი 66, 18; 126, 33 აღმძვრელი, გამლიზიანებელი; ნ. ზრზენა.
 მალე 68, 13 სწრაფი.
 მამული-ი 117, 33 მამაბაპეული.
 მამხილებელი-ი 63, 15 მკიეინებელი, საყვედურის მთქმელი, პირში მთქმელი.
 მანიაკი 8, 2 (ა) ყულთ-საბმელი საჰკაული თვლებით.
 მანკიერება 13, 29; 74, 2; 145, 31 უკეთურება; ცბიერება, მზაკერობა.
 მანქანება 8ა, 2 ხერხი, ლონისძიება, მაქინაცია.
 მარაგება 94, 15 (ა) ბედის რჩევა, მარჩიელობა; წინასწარ ცნობა; მემარაგე 9, 34 (ბ) მკითხავი, წინასწარ მცნობელი.
 მარადღე 154, 21 ყოველღე, მუდამ.
 მართუე 122, 25 ბარტყი.

მარტ-ი. ნ. განმარტებული, განპარტული.
 მარტალოზა 18, 12 წაწება.
 მარხვა 41, 30 შენახვა, ნ. დამარხვა, დანმარხველი.
 მასწავლელი-ი 164, 38 მასწავლებელი.
 მატ-ი. 0 — 2: „ჰმატს“ 65, 29 სჰარბობს, მეტობს; ნ. გარდამატება, წარმატება.
 მაურვებელი-ი 154, 9 შემაწუხებელი.
 მალნარ-ი 79, 33 (ბ) ტვერნალი, გაუვლი ტყე.
 მავა 74, 10 მავინ, მერმე; აბა.
 მაცოურ-ი 7, 30; 40, 21; 93, 33 შემაცდენელი, მატყურა.
 მაცილობელი-ი 156, 37 მოცილე, «წინააღმდეგომი» (157, 6ბ).
 მაწუეველი-ი 66, 18; 93, 29; 163, 27 მომწოდებელი.
 მაჭირვებელი-ი 68, 19 შემეწროებელი, შემაწუხებელი.

მახვლ-ი ბასრი: „არს... მახვლ თუა-ლითა“ 29, 11 შორს მხედველი.
 მბრძოლ-ი 120, 12 გებრძოლი, მეომარი.
 მგოსან-ი ნ. მემგოსნე.
 მგურინავ-ი მ, 5 მგოდებელი, მომტირალი.
 მდაბალ-ი ნ. სიმდაბლე.
 მღელო 81, 33 (ა) მწუნანილი.
 მღოვრ ნ. ნომღოვრება.
 მებრ 44, 28 ყოვლად; მხოლოდ; მებრცე 78, 23 (ა) ყოვლადვე.
 მედგრობა 118, 17 სიბოროტე; უძლურება.
 მემარაგე ნ. მარაგება.
 მემგოსნე 124, 4 (ბ) სალამურისა და მისთანთა დამკერელი.
 მემღერ-ი 22, 30 მოთაშაშე, მოცეკვავე.
 მეოხ-ი 39, 16 შემწე, შუამდგომელი.
 მერმე 6, 16; 51, 13 მეორე, სხვა; შემდგომი.
 მეტ-ი ნ. უმეტესობა.
 მეტნობა 28, 22; 46, 13; 81, 36 სიმეტე.
 მეულაბნოე 9, 6; 94, 27 ბერი (დაუსახლებელ ადგილს მყოფი);
 მეულუბა 130, 11 «მეულობა» (ბ); ნ. სამეულუო.
 მეუსალმუნე 64, 33 უსალმუნების გამომოქმედი; დავით წინასწარმეტყველი; მგალობელი.
 მეჩანგე 124, 4 (ბ) ჩანგის, ქნარის დამკერელი.
 მეცნიერ-ი 10, 5; 74, 13 მცოდნე; მეცნიერად 26, 17 ცოდნით, გონიერად; ნ. უმეცარი.
 მეცნიერება 10, 5; 69, 16 ცოდნა.
 მეძაფ-ი 84, 34; 85, 4: როსკიბი: „რამეთუ მეძაფ არს და სიყუარულსა ერთისა თანა არა დაადგერების“.
 მეჭურჭლე 33, 21 (ბ) განძეულობის მტველი.
 მეჭეღე 137, 32 მოხელე, ხელისუფალი.

მზარდულ-ი 10, 23 აღმზრდელი.
 მზახება, ე დამოყვრება: „ემსგავსო მდიდარსა მას, რომელი ემზახა გლახაკსა მას“ 53, 23.
 მზორველ-ი 115, 16; 116, 32 შემწირველი მსხვერპლისა, მეკერპე.
 მზრახვალ-ი 11, 34 მრჩეველი, ვეზირი.
 მთხუევა, ე შეყრა, შეხედრა: „ემთხვა მეფე მიმავალი მისა“ 91, 12; ნ. მიმთხუევა, შემთხუევა.
 მთხოველი 162, 34 მათხოვარი.
 მთხრებლ-ი 88, 16; 114, 35 თხრილი, ხრამი.
 მთხუევა ნ. შემთხუევა.
 მიგება, ა — ჰ გადასდა, მიზღვა: „აღსადგინებითურთ მიგაგო შენ“ 39, 12.
 მიდგომა: „მიუთქს“ 24, 19 ნიჰყვება; „მიუდგა“ 135, 2 გაჰყვა.
 მიდრეკა 21, 3 გადახრა: „მიდრეკა ყოვლად ნებისა მისისა“ (126, 9 ა), „მიდრეკა ნებასა ქალისასა“ (126, 9).
 [უქანასკნელი მოწმობა ის ადგილია, რომლის შესწორებას მოითხოვდა აქად. კ. ქეკელიძე: „ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლების გამოცემისათვის“, (ეტიუდები... I, გვ. 309 — 311). მისი აზრით, აქ უნდა წერებულყო: „ხოლო იოდასაჲ კნილადა მიდრეკა ნებასა ქალისასა“. ასეთი შესწორება აუცილებელი იქნებოდა, რომ „მიდრეკა“ მართლაც ნიშნავდეს „დაცემას, ფაქტიურად შეცომას“, როგორც ეს პატივემულ მეცნიერს ესმის. „მიდრეკა“ რომ „დაცემა, ფაქტიურად შეცომა“ არაა, ეს კარგად ჩანს ვრცელი ბალავარიანის ტექსტით, იქვე: (126, 17) მოყვანილი იტარებდან დავითნისა: „მიდრეკა იძულებით დაცემა და უფალმან კელი აღმიჰყრა მე, და არა თუმცა უფალი შემეწია მე. კნი მართლა და დამცა-იმკდრა ჯოჯოხეთს სულმან ჩემმან“. ასევე სხვა აზრი აქვს იქვე ხმარებულ (126, 21) მეორე სიტყვასაც. — „გულის სიტყუა“-ს, — იგი აღნიშნავს „განზრახვა“-ს, „აზრ“-ს და არა „(ბორციელ) სურვილ“-ს, როგორც აქად. კ. ქეკელიძე განმარტავს].

მიდროება, ა — 2 დაკადება: „უკუეთო დაბარკოლოს და მიადროოს იგი შეფეშან“ 142, 27.

მივის ნ. ვ.

მიოულვა, ი 30, 26; 31, 27 მილება, შეწყნარება; მიცემა, ჩაბარება: „შენდა მიმი თულავს სიტყვს-გებაჲ“ 86, 36.

მიმთხუევა, ე: 10, 7 შეყრა, შეხვედრა; წაწყდომა: „ნიეხთვენეს სანავესა რასმე“ 50, 6.

მიმცნება, ა — 3 20, 21 მითხრობა, გადაცემა, მბობა.

მიმწუხრი ი 94, 25 საღამოს.

მიმჯღელ ი 161, 22 მომთბუნეი.

მინიკება, ა — 3 ჩუქება, ბოძება, მიცემა: „შეინანის, რომელი მიანიკის“ 7, 26.

მიპყრობა, ი/უ მირთმევა: „ნაყოფი ნისი... ღმერთსა მიუპყრეს“ 47, 21.

მირულვა, ე 61, 11 მითვლემა, მიძინება.

მისაგებელ ი 113, 14; 127, 8 სანაცვლო, სამაგიერო.

მისწრობილ ი 109, 27 მიწვენილი.

მიუცვალებელ ი 60, 3 რაც აღგილს არ იცვლის.

მიქცევა, ა — 2 83, 10 მიბრუნება; ი (ვნ.) 13, 36; „ნუუკუე მიიქცენ და მიიქციონ სიგლახაკედ“ 83, 10.

ე (ვნ.) 35, 5; **მიქცეულ** — 140, 22 მიბრუნებული.

მილება, ი/უ 128, 6 წართმევა: „მიულოს ნათელი თულთაჲ“ 29, 3.

მიყვანება, ა — 3 82, 32 მიყოლება, მიღვენება: „მართლ თული მიაცყანის“ 164, 23.

მიშუება 133, 29 დაშეება, ნებართვა; **მიშუებულ** ი 67, 17 თავისუფალი.

მიცვალება, ი (ვნ.) 139, 14 გადასვლა, გადასვლა, გადასახლება.

მიწვენა, ი (ვნ.) 3, 8; 9, 35 მისვლა; **მიწვენულ** ი 9, 37 მისული.

მიწუთომა 0 — 1 (ვნ.) მიწვდომა: „გულს-მოღგინედ ეძიებდე, რომელსა ვერ მისწუეთ“ 68, 35.

მკელობელ ი 28, 12; 69, 30 კოკლი.

მკერავი: სიტყუათა/სიტყვს(ა) მკერავი/მკერვალი 11, 31; 12, 3; 14, 1-3 სიტყვით მკურნალი (სიტყვა-სიტყვით „რაუსლი“ — რაუს-თაღმე).

მკითხველ ი 10, 33 გამომკითხველი, გამომეძიებელი.

მკოლავი ი: „უმკოლავეს“ 81, 12 ულატავეს.

მკინვარება 14, 9 სუსი, რისხვა.

მკვდრი 9, 15; 101, 2 მემკვიდრე: ნ. დამკვდრება,

მკვრცხ 165, 3 მკვირცხლად, ცოცხლად, სასწრაფოდ.

მღევანი 136, 17 იმნაირი, ივგარი.

მობირება 112, 31 მიმბროება, თავის ნებარეზე გადაყვანა.

მოზლარდა, ი 158, 24 მოზვევა: „მოზლარდა წელთა ძონძი“; ნ. ბლარდა.

მოგება, ა — 2: „უალად მოგენეს და მოგენე“ 71, 24 ისევ მოიყვანოს წესრიგში და მოვიდნენ;

ი — 2: „მოგენე საფასენი“ 82, 12 შეიძინო ქონება;

ე: „მოგეო თმაჲ“ 15, 17 დაუბრუნდა თმა; „მოგეო ცნობასა“ 111, 24 მოვიდა გონა; ნ. მონაგები.

მოგზაური ი 39, 13 გზაზე გამცილებელი გამყოლი.

მოგონება, ი მოფიქრება: „ვერარაჲ მოვიგონე უდიდესი მისაგებელი ამისა“ 78, 11.

მოგულ 0 — 1 „მოგულე“ 50, 3; 91, 24; 122, 21 მოდი, მობრძანდი.

მოღვამობა 147, 24 თანადგომა.

მოდგინება, **მ** მოყენება, გვერდით დაყენება: „მოიდგინის კაცმან ქორნი გინა ძალნი“ 97, 21.

მოდგმულ-ი 121, 13; 141, 23 მომდგარი.

მოვალე 163, 13 გამსესხებელი.

მოვლტოლა, **მ** (ენ.): „მოვივლტი შენდა“ 39, 8 მოგვრბივარ შენსკენ.

მოთუაღვა, **მ/უ** მიღება, შერაცხვა, მიზნება: „მოამითუაღე და წინა-მიყავ პატივი“ 30, 30.

მოთხე 27, 21 კოლოფი, ყუთი.

მოთხვა 144, 25 სეირნობა; **ნ**. სამოთხე.

მოისარ-ი 164, 19 ისრის მსროლელი.

მოკიცხვა, **მ** — **მ** 114, 27 სასაცილოდ აგდება, დაცინება.

მოლხინე **ნ**. უმოლხინე.

მომატყუებელ-ი 87, 35 მიზეზის მომცემი.

მომაწყინებელ-ი 103, 8. მომაბერებელი.

მომღოვრება 73, 3 დაწყნარება.

მომსტურავა, **მ** — **მ** 41, 11 (ბ) მოთვალერება.

მომცხრომელ-ი 162, 2 დამცინველი; მომხიარული.

მომძეველება, **მ** მოხიბლვა, დატყვევება: „მოიმძეველნეს გულნი კაცთანი“ 73, 22.

მომწყდარი-ი 68, 12; 154, 14 მომკვდარი დახოცილი, ამომწყდარი.

მონა 10, 21; 86, 22 კაცი მსახური, არათავისუფალი: „მე მონაა ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტესი“ (86, 22); **ნ**. მონება.

მონაგებ-ი 7, 10; 39, 28; 72, 35 შეძენილი ქონება.

მონადირება, **მ** **ნ**, 26; 80, 14 შეპყრობა, დაქვრა.

მონაზონ-ი 4, 1; 113, 27 ბერი, «მონაზული» (113, 28ბ).

მონაზონება 43, 13 ბერობა.

მონანულ-ი 113, 28; 143, 4 «მონაზონი» (113, 28).

მონაფთულ-ი 34, 10 ნაფთით შესვრილი-მონება, **მ** — **მ** 16, 29; 157, 34 მსახურება; **ნ**. დამონება.

მონიკება, **მ** — **მ** 120, 7 მოცემა, ჩუქება, ბოძება: «ძღვევაა მონიკა ორთავე» 165, 23; **მონიკებულ-ი** 101, 23 ნაჩუქარი, ბოძებული.

მოოვრება, **დ** დაქცევა, დანგრევა: „შენებულნი მალაღნი მოოვრდენ“ 61, 22; **მოოვრებულ-ი** 138, 11 (ბ) დაქცეული, დანგრეული.

მოხა **ნ**. სამოსელი.

მოხაგ-ი 7, 32; 11, 13 მოიმეღე.

მოსაცხრომელ-ი 128, 23 დასაციანავი, მოსაკიცხავი.

მოსაჯული-ი 152, 36 მომჩივანი: „არცა მსაჯული მოვიმადლე და ვერცა მოსაჯული დავაჯერე“ 153, 2.

მოსთულა, **მ** 36, 14 დაკრეფა.

მოხისხლე 136, 16 სისხლის მღვრელი.

მოსრვა, **მ** — **მ** 11, 8 მოსპობა, ამოწყვეტა: „მოსრნა მამამან შენმან კაცი“ 20, 34.

მოსწავება, **მ** — **მ** 110, 1 ნიშნება, ნიშნის მიცემა.

მოსწრაფე 88, 1 მოწადინე, დაუზარელი, გულსმოღვინე.

მოტყუება, **მ** — **მ** 28, 17; 55, 36; 87, 17 თავს დატეხა; შეძენა, მიყენება, მინიკება, მიცემა; შემთხვევა: „ხოლო ჩუენ არა მოვატყუებთ, რომელი არა ჰნებაეს მას“ 95, 15.

მოუფონებელ-ი 56, 20 წარმოუდგენელი.

მოუკლებელად 26, 5 დაუცხრომელად. მოქალაქე 40, 27 ქალაქის მცხოვრები-მოქალაქობა 45, 38 მოღვაწეობა.

მოქარება, **მ** — **მ** — **დ** 6, 31 გაქარება. გაცლა: „მოქარდა სიმორცალე უღებებისა“ 45, 22..

ე: „მოევსენა კაცი იგი“ 14, 2
 მოავონდა ის კაცი.
მაოხილი-(!) 123, 14 მკვებავი, აღ-
 მზრდელი.
მრავალფერად 107, 1 მრავალნაირად.
მრავალფერობა 107, 2 მრავალნაი-
 რობა.
მრ.უცე „მ რ უ მე დ მხედველი“ 29, 2
 „ა რ ა მ ა ხ ჯ ა დ მხედველი“ (29,
 18), ბუნდოვანად ან ელმად მხედველი.
მრუმედ მხედველობა 29, 6 ბუნდოვანად
 ან ელმად ცქერა.
მრღუევა ნ. შეზღოუევა.
მრღუე ნ. სიმრღუე.
მრწემ-ი ნ. დაბრწყეება, უმრწამესი.
მსახურებულ-ი 86, 16 „ნაწმარები“
 (86, 13), ნაბმარი; ნ. დამსახურება.
მსტუარვა ნ. მომსტუარვა.
მტერ ნ. შემტერება.
მტკმობა ნ. აღმტკმობა.
მტყუვარი-ი 77, 15 მატყუარა, ცრუ.
მუნ 25, 25 იქ.
მუნ-ი 149, 39 იქაური; მუნი თ გამო
 50, 15 იქიდან.
მუნთქუეხე 35, 21; 91, 10 მაშინე,
 სწორაულად.
მქიხ-ი ნ. სიმქიხე.
მღღელთ მოძღუარ-ი 151, 21 (ბ) ეპის-
 კოპოსი.
მღერა ნ. მემღერი, სიმღერა, შემღე-
 რება.
მღილ-ი 42, 32; 162, 31 ჩრჩილი.
მღუმე 61, 24 (ბ) ნაპრალი, გამოქვაბუ-
 ლი კლდისა.
მჟო(ვ)არ ჟამ 50, 25 ხანგრძლივ, დიდ
 ხანს.
მჟოფ-ი 72, 33 მცხოვრები.
მჟულროება 82, 7 სიმჟიდე, სიწყნარე.
მშვდობა: „მივიდა მეფისა დატევე-
 ბად მშვდობისა“ 135, 20 მი-
 ვიდა მეფესთან გამოსამშვიდობე-
 ბლად.

მშუმინვიერ-ი 163, 26 ის რაც სუნთ-
 ქავს.
მშუჯვარ-ი 47, 36; 108, 24 განსჯილი,
 განაჩენი, გადაწყვეტილება; სამარ-
 თალი, «ბქობა» 145, 14; ნ. შჯა.
მჩუარ-ი 39, 32 ტილო, სახვევი; სუ-
 ღარი.
მცბიერ-ი 7, 31; 103, 15 ნაცთური; ემ-
 მაკი, მზაკვარი.
მცნება, ა — უ 10, 22; 26, 16 ბრძანება,
 სიტყვა; ნ. მიმცნება.
მძეველება ნ. მომძეველება.
მძიმე 92, 7 ძნელი: „მძიმე უჩნდა
 უალრესობა იგი მისი მათგან“ 11, 15
 საძნელოდ მიაჩნდათ (სწყინ-
 დათ) მისი უპირატესობა მათზე;
 „მძიმე დე ვიხილე იგი ჩემდამო“ 14, 11
 სასტიკად, მწყურადად ვიხილე ის ჩემს
 მომართ; ნ. დამძიმება.
მძიმედ მხედველ-ი 28, 31 (ბ) ძნელად
 მხედველი (შდრ. მრუმედ მხედველი).
მძიმედ მხედვარება 28, 35 (ბ) ძნელად
 მხედველობა (შდრ. მრუმედ მხედვე-
 ლობა).
მძიმ-, ი/უ — მ: „რომელთა უმძიმს
 მამასა შენსა“ 75, 23 რომელთა ეძ-
 ნელება (სწყინს) მამაშენს; „არა გიმ-
 ძიმს ცნობეზა მამისა შენისა“ 75, 25
 არ გეძნელება აცნობო მამაშენს.
მძო(ვ)არ-ი 3, 6; 85, 22 მხალეულ-მწვა-
 ნილეულით მოსაზრდოვე; მეუღაბ-
 ნოე, ასკეტი,
მძორ-ი 44, 6 ლეში.
მწუხარე 23, 4 ბრმა; **მწუხარება** 23, 14;
 57, 6 სიბრმე.
მწუხარ-ი 84, 5 საღამო; ნ. დამწუხრება,
 მიმწუხრი.
მწუღარ-ი ნ. მომწუღარი.
მწუმს-ი ნ. სამწუსო.
მჭურინავ-ი 57, 31; 58, 5 ჩიტი.
მხილება 31, 20 საყვედურის თქმა,
 პირში თქმა ნაკლისა.

ა — (3) 2 6, 20; 75, 1-7: „ამ-
ხილა ენება და ტანჯვა“ 68, 25;
ნ. მამილიტელი.

მდღომ-ი 8, 14; 68, 15 მოწინააღმდეგე,
მოცილე.
მჯობა ნ. დამჯობა.

ნ

ნაგვე-ი 33, 7; 83, 18: «სანაგვე» (83, 19).
ნადირ-ი ნ. მონადირება.
ნათესავ-ი 48, 3 ტომი, ხალხი.
ნაკლულევან-ი 28, 13 რომელსაც აკ-
ლია; ხელმოკლე, ღარიბი; ნაკლულე-
ვანება ნაკლი.
ნაქრტენ-ი 59, 7 (ბ) ბუმბული.
ნანება ნ. მონანული, შენანება.
ნასამალ-ი 59, 8 (ბ) მესამელი.
ნასწრაფევი 76, 16 ნაჩქარევი.
ნაფთ-ი ნ. მონაფთული.
ნაშობ-ი 132, 8 შვილი.
ნაცვალად 8, 10; 35, 13 მაგივრად, წილ-
ნაძუელ-ი 119, 20 (ბ) ძველ-ი.
ნაძუელავ-ი 83, 19; 122, 12 ძველ-ძუ-
ლი, ძველმანი; ძველი ტანსაცმელი.
ნახვა ნ. გამონახვა.
ნება 4, 5; 28, 5; 66, 18 სურვილი.
ი/უ — 2 „მინებს“ 21, 30 «მნე-
ბავს» (21, 30); „უნებს“ 49, 26 სურს
ხოლმე; ნ. სანებელი, უნებლიე.
ნებიერ: „ნებიერ ყვიან იგი წელი-
წაღსა მას შინა“ 40, 34 თავის ნებაზე
მიუშვებდნენ იმ წელიწადს; ნებიერად
141, 21.
ნელ.- ნ. შენელება.

ნელად-ი 25, 32 გვიანი; ნელიად 25, 31
გვიან.
ნესტჯ 124, 21 სალამური; სტვირი.
ნეფსით, ნებსით 7, 22; 93, 34 ნებით.
ნეშტ-ი 135, 6 ნაშთი, დარჩენილი.
ნოქმა ნ. შთანქმა.
ნოვთ-ი 37, 27; 72, 29 ელემენტი; მა-
ტერია.
ნიშ-ი 69, 25 ნიშანი; სასწაული.
ნიჟ-ი 8, 32; 124, 9 ძღვენი, საჩუქარი,
საბოძებარი; ნ. მინიჭება, მონიჭება.
ნოვაგთ-მოყუარე 7, 36 სმა-კამის მო-
ყუარე.
ნოტია, ნოტიე 35, 23; 36, 3 ნოტიო,
სისველე.
ნუგეშინის-მცემელ-ი 92, 7 გამამხნევე-
ბელი.
ნუკევა 20, 3; 143, 10 ფუფუნება.
ი (ენ): „ვიწუკვე შენ მიერ“
15, 5 ფუფუნებით ანუ ნებიერობით
გამოეზარდე შენგან; ნუკეულ-ი
122, 8 ფუფუნებით თუ ნებიერად
გამოზრდილი.
ნუკრ-ი 79, 28 ქურციკის თიკანი.
ნუუკუე 12, 36; 29, 6 ვაი თუ, ეგების,
შესაძლებელია.

ო

ორგულემა 12, 23; 52, 18 ღალატი.
ოტება, 44, 40; 121, 6 გაქცევა, გა-
ფანტვა.
ა — 2: „ეშმაკთა აოტებს“ 28, 16
ეშმაკებს აქცევს, სდევნის.
ე (ენ) „ეოტნეს“ 120, 37 გაექცია
ოქრო-განჩუღვილ-ი 33, 21 ოქრო-მო-
ქედილი.

ოქრო-ლესულ-ი 126, 30 (ბ) ოქრო-შე-
ლესილი.
ოქრო-ქანდაკებულ-ი 51, 9 ოქრო-მო-
ქანდაკებული.
ოქრო-შეძირწული-ი 33, 35; 167, 33 მო-
ოქრვილი, ოქრო-შედღებულ-ი.
ოჯრება ნ. აოჯრება, მოოჯრება.

პ

პეზან-ი 112, 25¹ პირობა.
 პალატ-ი 30, 32; 91, 26 სასახლე.
 პასუხი: „არღარა მისცა პასუხი“
 158, 28 აღარ უპასუხა; აღარ მიუგო
 სიტყვა.
 პატივის-ყოფა: „პატივ-უყო“ 30, 9
 პატივი მიაგო.
 პატიოსან-ი 164, 10 ძვირფასი, საუც-
 ხოვო; გვრგვნი, შემკობილი ქვათა-
 გან პატიოსანთა 8, 1; 27, 32
 პატიოსან ანუ ძვირფას თვალთაგან
 შემკობილი გვირგვინი.
 პატიჟ-ი 113, 33 სასჯელი.
 პაჭრაკ-ი 99, 2-3 (ა) (ფალაური: pāh-
 rak) მცველი; მსახური, მონა.
 პილო 36, 31 სპილო.
 პირ-ი [1] სახე: „გარდაეცვალნეს სი-
 ტყუანი წიგნთანი უცხო პირად და
 სხუად ძალად“. ნ. თითო-პირი

პირ-ი [2] 145, 5 საკითხი: „არღარაჲ
 აქუნდა სიტყუაჲ, რამცა მიუგეს
 ორსავე პირსა ზედა“.
 პირად-პირად-ი 26, 34; 127, 5 ნაირ-
 ნაირი.
 პირველ 63; 37; 86, 7; 71, 20 უწინა-
 რეს; -მდე, წინათ.
 პოვნა ნ. სიტყუა-პოვნირ-ი.
 პორფირ-ი 40, 31 ძოწეული; სამოსი
 წითელი ფერისა.
 პოხება ნ. განპოხება, მპოხილი.
 პურობა, ი: „სავმარი ხოლო იპყრას“
 63, 35.
 ი/უ პერა; „უპყრა გელი“
 54, 32; „უპყრიედ წესი“ 47, 35
 უქირაეს წესი ანუ რიგი. პურობილი-
 ი 94, 19 დაქერილი, შეპყრობილი,
 ნ. განპყრობა, გულ-პყრობილი მი-
 პყრობა.

ჟ

ჟამ-ი ნ. მყო(ვ)არ ჟამ, უჟამოდ.
 ჟამიერ-ი ჟამის, დროს მქონე: „იგი ხო-

ლო უჟამო და ყოველნი ჟამიერ“
 59, 34.
 ჟამითი-ჟამად 6, 19; 52, 34 დრო და დრო.

რ

რაათა 47, 15; 82, 16 რით.
 რაახა 96, 10 რად, რატომ.
 რაცხვა ნ. აურაცხელი, აღრაცხ(უ)ვა,
 ვარსკულავთ მრაცხუველი, შერაცხვა.
 რბევა, ა — შ „არბევედ გარემო
 ნისსა“ 124, 27 არბენინებდნენ, აჭე-
 ნებდნენ.
 რგება 145, 9 სარგებლობის მოტანა;
 გამოყენება.
 ი 46, 18; „რომელი ცნის, ირ-
 გის“ 67, 11.
 რგომა 57, 8 (ა) გამოყენება: „უჭუეთუ
 ვისმე არა უნდეს რგომის“ 46, 20.
 რევა ნ. გარდარევა.
 რთვა ნ. შერთვა.

რთხმა ნ. გარდართხმული.
 რისხვეული 31, 33 შერისხული, ვისაც
 გასწყრომიან.
 როკვა, 0 — 1 50, 19 ცეკვა.
 ი/უ — 2 50, 16 ცეკვა, თამაში:
 „წინა უროკვიდეს და... ქებასა
 შეასხნიდეს“ 124, 19.
 რულუნება 52, 5 გარჯა.
 რულვა ნ. მირულვა.
 რუპე 46, 19 (ა) სხივი (?). „არაენის და-
 აყენებს [მზე], რომელნი ირგებდენ
 მისგან, და არცა განტფობად ვის
 უნდეს მისგან და არცაღა ახლოთ
 ტელის მიყოფად რუპესა მისსა“.
 რქუმა ნ. დარქუმა.

რღუევა ნ. დარღუეულობა.
 რყუნა ნ. განმრყუნელი, განრყუნა.
 რჩ, ე 21, 4 სმენა, გაგონება; დამორ-
 ჩილება: „ე რ ჩ დეს სიტყუათა
 მათთა“ (4, 16); ნ. ურჩება.
 რჩევა ნ. გამორჩევა.
 რჩობა, ი (ვნ.) ხრჩობა: „არაინ ი რ ჩ-

ე ვ ბ ის სიყუარულითა სოფლისაჲთა“
 76, 23.
 რჩულ-ი 18, 33 (ა) რჯული.
 რჩულიერად 29, 9 კანონიერად, წესი-
 ერად; რჯულის შესაბამისად.
 რწმენა ნ. სარწმუნო.
 რწყმა ნ. დარწყმა.

ს

ს, ე 36, 18: „ვესავე“ 28, 1 იმედი
 მაქვს, ვიმედოვნებ; ნ. მოსავი, სა-
 სოება, სასოწარკვეთილი, უსასო.
 სახასრთბელ-ი 15, 25 საკიცხავი, სასა-
 ცილო-
 საბელი 85, 20 (ა) თოკი.
 საზღარდნელ-ი 86, 8; 165, 12 სახვე-
 ველი; სამოსელი, მოსასაბი.
 საზრვე 6, 26; 12, 12; 37, 23; 42, 23
 მახე; დაბრკოლება.
 საზურველ-ი 35, 15; 89, 8 სახურავი,
 საფარავი; ფარდა.
 საგანძურ-ი 41, 23; 108, 3 ხაზინა, სა-
 ჭურჭელ-ი.
 საგებელ-ი 158, 20 ლოგინი, ქვეშსაგები.
 საგონებელ-ი 114, 3; 143, 33 საფიქ-
 რებელი; მისაჩნევი.
 საგრაგნელ-ი 32, 9; 39, 33 სახვეველი,
 სუღარა, «სამოსელი სამკუდრო»
 32, 5 (ბ).
 საღვურ-ი [1] 20, 16; 27, 27-29; 88,
 33 (ა) ადგილი, მდგომარეობა; თა-
 ნამდებობა; საღვურეობა 29, 24 (ა)
 თანამდებობა; ზეობა.
 საღვურ-ი [2] 62, 34 (ბ) «სავანე»
 (62, 35).
 საერისკაცო 97, 8 (ა) სოფელიო (свер-
 ский).
 საეჭუელ-ი 5, 35; 74, 28 უნდობელი,
 არა-სარწმუნო.
 ხავანე 8, 24; 62, 35 სადგომი; «სად-
 გური» (62, 34 ბ).
 ხავესება 154, 33 სისხვის.

საზრდელ-ი 80, 38 საზრდო, საქმელი.
 საზურვე 163, 12 საბაგო.
 სათნო-ყოფა, ე 28, 2 მოწონება.
 სათნობა 26, 11 მოწონება; 139, 27
 სიკეთე.
 სათულაგ-ი 94, 17 რიცხვი.
 საკიცხელ-ი 5, 3 სასაცილო, საცინარი.
 საკუთარ-ი ნ. შესაკუთრება.
 სალმობა 10, 24; 25, 10; 51, 35 ტკი-
 ვილი, სატკივარი, სნეულება.
 სამართალ-ი 5, 36; 138, 1 სწორი, მარ-
 თალი; სიმართლე.
 სამე 94, 2; 167, 14 სადმე.
 სამეფუფო 23, 30 სამეფო კარი; 31, 29
 «სამეფო» (31, 29 ბ).
 სამოთხე 124, 25 ბალი.
 სამოსელ-ი 4, 36 ტანსაცმელი.
 სამწყსო 158, 9 საგამგებლო (აქ: სა-
 მგეფოს მოსახლეობა).
 სანებელ-ი 73, 19 სასურველი, საწა-
 დელი.
 სარჩელ-ი 5, 20 განკითხვა, სამარ-
 თალი.
 სარწმუნო 5, 34; 49, 6-10 სანდო.
 სასმენელ-ი 63, 14; 103, 2 სმენის ორ-
 განო, ყური.
 სასოება 7, 32; 12, 17; 30, 34 იმედი.
 სასო-წარკვეთილი-ი 66, 37; 118, 22
 იმედ-დაკარგული.
 სასუფეველ-ი 25, 25; 126, 28 საიქიო,
 მომავალი წარუვალ სამეფო ქრის-
 ტეს მიმდევართა წარმოდგენით.
 სასყიდელ-ი 27, 34; 55, 22 გასამრჯელო.

ხანაულ-ი 69, 26; 120, 21 საკვირვე-
ლება (ყ.10).

ხატანჯველ-ი 16, 9; 56, 24 საცემელ-
საგვემელი.

ხაუნჯე 54, 32-33 საგანძური, ხაზინა;
ძვირფასეულობის საცავი.

ხეხანე 41, 13; 55, 6; 85, 36 განძი;
ფული.

ხაქალულ-ი 105, 9 დასაქადებელი, სა-
სიქადულა.

ხაქიქელ-ი 5, 3 გამოაშქარავებული, გა-
მოქენებული, შერცხვენილი.

ხაყდარ-ი 12, 15; 113, 5 ტახტი, საჯ-
დომელი; ნ. თანა მოსაყდრე.

ხაყნახელ-ი 34, 2 ცხვირი.

ხაყოფელი 25, 20; 84, 27. სადგომი,
ბინა; საცხოვრებელი ადგილი.

ხაშრიალ-ი 45, 9 (ა) „ეჰსედედ კაცთა
ამას შინა, ვითარცა საშრიალსა ზედა
წინაზე მოწვენადათა ბოროტთა“.

ხაშუებელ-ი 3, 24; 22, 6; 26, 9; 60, 7;
96, 29; 124, 26 სიკეთე; სიამოვნება,
სიტკბოება, განცარობა, ფუფუნება,
„უზრუნველი ადგილი“ (საბა).

ხაშუელი-ი 93, 21; 112, 15-16; 113, 35
საწსჯავრო, სამართალი; სასამართ-
ლო; ბქობა, გადაწყვეტილება; ნ. შჯა.

ხატიორ-ი 4, 7-24; 42, 15; 88, 22; 92,
21; 114, 18 მისატყუებელი, შესაც-
დნელი, მახე, შემაცდენლობა.

ხაცნაორ-ი 23, 19; 73, 33 გამოსაცნო-
ბი, შესაცნობი, შესატყობი.

ხაცნობელ-ი 28, 33; 65, 1 გრძნობიერე-
ბა, ცნობიერება.

ხაცო 59, 14; 88, 24 მფარველი, მცე-
ლი; საფარველი.

ხაცხოვარ-ი 61, 10 ფარა, ჯოგი.

ხაძღველ-ი 103, 22 მომრევი.

ხაძნაურ-ი 17, 9 საძნელო; საძწუხარო.

ხაწადელ-ი 17, 10; 29, 38 სასურველი.

ხაწიგნე 3, 9 (ბ) წიგნთსაცავი.

ხაწუთ(რ)ო 4, 6; 25, 29 ეს სოფელი,
წუთისოფელი, სააქაო (ძველების
წარმოდგენით; ამის შესაბამისად სა-
იქიოს „საუკუნო“-ს უწოდებდნენ).

ხაწუნელ-ი 51, 5; 67, 32 წუნდასადები.
საქირო 73, 9-13 საძნელო.

ხაქურველ-ი 120, 32; 124, 19 იარალი,
აკანულობა.

ხაქურპლე 16, 7; 33, 4 (ბ) საგანძური,
ხაზინა; ძვირფასეულობის საცავი.

ხახარკო 163, 12 ხარკის ასაქრები ად-
გილი.

ხახე [1] 37, 20; 49, 2 მაგალითი, ნი-
მუში; „მრავალ სახე არიან“ 47, 1
მრავალ გვარი არიან.

ხახე [2] 54, 26; 84, 13 სქენა, სამოსე-
ლი (ბერისა).

ხახელ 6. სახლი.

ხახლავ-ი 30, 17 თვალი (ბ).

ხახედველ-ი 30, 22 თვალი (ა).

ხახიერ-ი 8, 11; 11, 13; 31, 5; 49, 6 კე-
თილი, კეთილის მოქმედი; ხახიე-
რება 74, 2; 155, 31 სიკეთე, კეთილის
მოქმედება.

ხახიობა 22, 30; 124, 22 სიმღერა.

ხახლ-ი; „სახელ“ 58, 22; 120, 37 სახ-
ლად, სახლში, შინ.

ხახლელ-ი 32, 8 ოჯახის წევრი.

ხაჯელარ-ი 22, 24; 98, 19 საჯდომი-
ცხოველი.

ხაჯელ-ი 34, 4 სახელო (ბ).

ხაჯმარ-ი 7, 5; 12, 1 საქირო, გამოსა-
დგეი, მოსახმარი.

ხაჯუმილ-ი 125, 32 (ბ) დიდი ცეცხლი;
ლუმელი.

ხაჯოს ნ. სჯა.

ხაჯდომ-ი, ხაჯდომელ-ი 35, 1; 161, 38
სკამი; ტახტი.

ხეობა 148, 15 პურის ჰამა; ვახშამი.

ხეფე-კაც-ი 11, 29 (ა) სამეფო (კარის)
კაცი, მოხელე; ვეზირი.

ხეთულა ნ. მოსთულა.

სიაზნაურე 98, 8 აზნაურობა, კეთილ-
შობილება.
სიბილწე 34, 7; 104. 15 არაწმინდება,
გარყენილება.
სიბორგოლე 120, 26 სიგიფე.
სიგლახაკე 10, 27; 31, 10; 51, 32 სი-
ლატაკე, სილარიბე.
სიგონჯე 23, 3 კეთროენება.
სივლტოლა 7, 18 გაქცევა.
სიიწრე 153, 35 სიეიწროე.
სიქსუფე 91, 4 წყენა, ნაწყენობა.
სილაღე 103, 4; 137, 4 სითამამე, სია-
მაყე.
სიმდაბლე 139, 24 თავდაბლობა.
სიმრღვე 6, 38 ამღერეულობა.
სიმქიბე 107, 21 სიმქაცრე, უბეშობა.
სიმღერა 50, 14 თამაში, ცეკვა.
სირაქლემ-ი 58, 14 მაღალი ტანის
ფრინველი (სირ + აქლემი = ფრინ-
ველ-აქლემი), срауc.
სიხხლ-ი ნ. მოსიხხლე.
სიტყუა 139, 3 თქმა.
სიტყუა-პოვნიერ-ი 125, 6 კარგად მე-
ტყველი, ენა-მახვილი.
სიტყუხა მკერავ-ი (მკერვალ-ი) ნ. მკე-
რავ-ი.
სიტყუხ-გება 5, 31; 14, 19; 115, 24 სი-
ტყუა-პასუხი, დიალოგი; კამათი.
სიტყუხ(ა)-ყოფა 49, 16; 112, 9 საუბა-
რი; კამათი.
სიურვილე 101, 5 ზრუნვა, შფოთი.
სიუტებ 77, 28; 101, 10 უფიცობა, უმეც-
რება.
სიფართე 68, 25 სიმდიდრე.
სიფრთხილე 23, 38 სიფხიზლე.
სიქალღულ-ი 102, 36; 104, 17 ქალება,
მუქარა.
სიჩქურე 31, 17; 120, 18 სიჩორჩუტე,
მოუფიქრებლობა; უგუნური მეტყვე-
ლება; სიცრუე.

სიჩჩოება 114, 5; 130, 21; 132, 8 ფე-
ფუნება; ჩეილობა, სიღობ, სათუ-
თობა.
სიცოფე 77, 30 (ბ) სიგიფე.
სიძვა 120, 16-17 როსკიპობა; ნ. მეძაეი.
სიძაბუჟე 152, 13 ყრმობა, ახალგაზრ-
ლობა.
სიშამლე 47, 4 სიეგმრილე.
სკორე 33, 7; 50, 17 ნეხვი.
სლვა ნ. გარდასრული.
სმენა, ა—ჰ გაგონება: „ნუცა ასენე სას-
მენელთა ჩუნეთა ეგევითარსა მაგას“
157, 11 ნ. სასმენელი, შემასმენელი.
სნეულ-ი 10, 25 (ბ) ავადმყოფი.
სოფელ-ი 13, 28; 152.6 ქვეყანა.
სპა 94, 24; 138, 3 ჯარი.
სპაჰტ-ი 138, 4 სპასტეტი, მხედართ
მთავარი.
სპეტაკ-ი 23, 34 თეთრი.
სრბა 87, 1; 159, 22 მიმდინარეობა (მი-
მართულება), სწრაფვა.
სრვა ნ. მოსრვა.
სრულება ნ. წარსრულება.
სტჯრ-ი 124, 20 (ბ) სალამური, „ნესტჯ“
(124, 21).
სუნება ნ. განსუნება, შესუნება.
სუმა ნ. აღსუმა.
სუნდის-ი 95, 2(ბ) სენდისი.
სულ-თქუმა 85, 28; 90, 11 კენესა,
ხენეშა.
სუმა, ე (ენ.) 49, 9 ყოლა.
სურვიელ-ი 22, 10; 27, 19 მოსურნე,
მოწადინე.
სუფევა 12, 15; 13, 27; 18, 8 სამფლო-
ბელო, სამეფო.
ს — 1 ბატონობა: „სიკვილილი არა
სუფევედეს“ 63, 5 სიკვილილი არ
ფლობდეს, ბატონობდეს; ნ. სასუფე-
ველი.
სქემა 85, 27 სახე; ბერის სამოსელი.
სყიდა ნ. სასყიდელი.

ხწავება ნ. მოსწავება, შესწავება-
ხწავლა, 0 — 2 64, 18 დარიგება; ნ.
მასწავლებლი.
ხწორ-ი 105, 23 თანასწორი; სწორება
105, 12; 167, 10 თანასწორობა.
ხწორვა, 0 — 2 153, 23 შეფარდება:
„გუამი ჩემი არა სწორავს კუერ-
ცასა სირაქლემისასა“ 58, 29; ჩემი
სხეული არ შეეცწორება სი-
რაქლემის კვერცხს, არ არის სირაქ-
ლემის კვერცხის ტოლი.
ხწრაფ-ი ნ. მოსწრაფე, ნასწრაფევი.
ხწრობა ნ. მისწრობილი.

ხხმა [1], 0 — 2 დაყრა: „ისხმოდეს
ნაცარსა“ 32, 13 იყრიდნენ ნაცარს;
ნ. დახხმა.

[2] ი/უ ყოლა: „მისხენან მე-
გობარნი“ 38, 28 მყვანან მეგობრები;
ე ყოლა: „ესხნეს“ 38, 16 ჰყავდა.
სჯა, შჯა ი/უ განსჯა, გასამართლება:
„უსაჯო თავსა ჩემსა“ 5, 28 გა-
ნუბუკო ან სამართალი ვუყო ჩემ თავს.
0 — 2 „სამართალი საჯოს“
5, 36 მართალი განბუკოს; ნ. დასაჯე-
ბა, მოსაჯული, მშჯავარი.
ხჯულიერ-ი, შჯულიერ-ი 47, 9 კანო-
ნიერი; კანონის შემსრულებელი.

ტ

ტანჯვა 11, 8; 21, 20 ტემა, გემა; ნ.
სატანჯველი.
ტაცება ნ. გამოტაცება.
ტაძარ-ი 33, 29; 51, 13 სახლი, სასახლე.
ტევება ნ. აღმოტევება, განტევება, გარ-
დამოტევება, დამოტევება, დატევება,
შეტევება.
ტირ-ი ნ. წარტირ-ი.
ტკობა ნ. შეტკობა.
ტომ-ი 83, 13; 100, 4 გვარი, მოდგმა;
ჯიწი, ჩამომავალი.

ტრფალ-ი 105, 31 საყვარელი, მოსი-
ყვარული; ტრფალება 50, 23; 120, 33
სიყვარული.
ტყება 8, 6; 32, 8 ტემა თავ-პირში
მოთქმა-ტირილით.
ტყუება, ა — 2 ამეტყველება, ალაპა-
რაკება: „უტყუთა ატყუებს“ 28,
2-11.
ტყუება ნ. მომატყუებელი, მოტყუება,
შემატყუებელი, შეტყუება.
ტყუვ-ი ნ. უტყუელი, შეტყუ(ვ)ება.

უ

უღრეს-ი 98, 1 უმეტესი, უპირატესი;
უღრესობა 11, 16 უპირატესობა.
უზადრუკ-ი 32, 16; 103, 12 საწყალო-
ბელი, საცოდავი, უბედური; უზად-
რუკება 106, 29 სისაწყლე, უბედუ-
რება, გაჭირვება.
უბიწო 30, 19 წმინდა, უზადო; უბი-
წობა 74, 25 სიწმინდე, უზადობა.
უბრალე 16, 27; 78, 27 უდანაშაულო,
უცოდველი.
უდაბნე 9, 2; 57, 20 დაუსახლებელი
ადგილი.
უღარეს-ი 98, 2 უპირესი, უტუდესი.

უდასტურეს-ი 162, 34(ა) უქეშმარიტესი.
უდაშნეს-ი 48, 25 (ა) უამატკიბელესი,
უპარმონიულესი.
უღბად 30, 16 დაუღვევად.
უღებ-ი 56, 16 ზარმაცი, ზანტი; „უღებ-
იქმნეს“ 61, 12 დაუღვევრობა გა-
მოიჩინოს; „უღებ-ვყოთ ძიებაჲ“
52, 24 დავიზაროთ ძებნა; „უღებ
მყოფელი“ 56, 7 დაუღვევარი;
უღებება 40, 33; 53, 3 დაუღვევრობა,
თავდაუღებლობა.
უღაბნე ნ. მეუღაბნოე.
უფინ, უფის ნ. ვ.

უფიწრეს-ი 122, 15 უფრო გასაქირი.
უზეშთაეს-ი 46, 8 უმაღლესი.
უზრუნველად 61, 13 (ბ) უდარდელად.
უთქს ნ. დგომა.
უკადნიერეს-ი 113, 17 უთამამესი,
 უფრო შემძლებელი.
უმეტესობა 138, 37 უპირატესობა.
უმეცარ-ი 40, 29 უცოდინარი, უეცი.
უმკოდვეს ნ. მკოდოვი.
უმოღზინე 66, 3 უძჯობესი.
უმრწამეს-ი 141, 21 უმცირესი.
უნას-ი 135, 32 ენება, ზიანი; დანაშა-
 ული, შეცოდება.
უნდო 31, 8-23; 50, 13 უვარგისი; გა-
 მოუსადეგარი; უბრალო, უხეირო.
უნებლივ 61, 19 (ბ) უნებურად, ნების
 გარეშე.
უნჯება 83, 38 შენახვა; ნ. დაუნჯება,
 საუნჯე.
უპე 85, 20-23 კიპი.
უპირატეს-ი 16, 6 (ბ) უპირველესი, წარ-
 ზინებულნი.
უპოვარ-ი 136, 39 არას მქონე;
 უპო(ვ)არება 17, 3; 81, 22 უქონლო-
 ბა, არას ქონება.
უჟამოდ 75, 10 უდროოდ.
ურვა 7, 2; 17, 11; 23, 29; 51, 34; 90,
 26 ზრუნვა, დარდი, წუხილი, ვწუ-
 ხარება.
 ო (ენ.) „ი უ რ ვ ი ნ“ 49, 36 «იურ-
 ვოლა» (49, 36 ბ), ზრუნავს ხოლმე;
 ნ. მაურვებელი, სიურვილე, შეურ-
 ვება.
ურჩ-ი 16, 25 (ბ) უსმი, გაუგონარი; არა
 მორჩილი; ურჩება 63, 22 დაუმო-
 რჩილებლობა, გაუგონრობა.
ურჩუულ-ი 46, 41 უწყლო.
უსასო 67, 7 უიმედო.
უსაქირველეს-ი 122, 15 უფრო გასა-
 ქირი.
უსუსური 87, 24 სუსტი.

უთევან-ი 98, 29 მანძილის ერთეულია:
 ერთი ისრის სატყორცი.
უტყუველ-ი 56, 20 არა-მატყუარა,
 მართალი.
უუშუერეს-ი 126, 35 მეტად უნწო.
უფალ-ი 31, 35; 119, 28 პატრონი, ბა-
 ტონი; უფლება, ე: „მე უ ფ ლ ო ს“
 125, 34 დამეპატრონოს.
უქორწინებელ-ი 140, 6 გაუთხოვარი.
ულონო 42, 25; 135, 39 უძღური, უსახ-
 სრო; არაფრის შემძლე; უღონოება.
 57, 7; 81, 7 უძღურება, უმწეობა;
 უქონლობა.
უშუერ-ი 22, 28; 127, 19 უწნო, ულა-
 მაზო; ნ. უეშუერესი.
უშუჯღონება 155, 29 უკანონობა.
უც ნ. ო.
უცება 109, 18 უეციობა, უცოდინა-
 რობა; ნ. სიუცე.
უცნაურ-ი 56, 7; 73, 35 უეცი, უცნო-
 ბი; არა-ნამდვილი; უცნაურად 93, 14
 უცნობლად, შეუტყობრად.
უცნება 88, 25 მოჩვენება.
უძიროდ 93, 35 უძეოდ: „უძ ი რ ო დ
 აწუჟელად კაცისად“
უძრება 110, 19 მეტად ცუდად; უა-
 რესად.
უძღებ-ი 155, 21 (ბ) უზნეო, გარყვნი-
 ლი.
უწყალოდ 156, 10 უმოწყალოდ; დაუ-
 ზოგადად.
უწყება 74, 8 ცნობა, თხრობა, ის-
 ტორია.
უხრწენლად 77, 1 წაუხდენლად; გაუ-
 ფუძებლად.
უჯამლო 73, 2 (ბ) ფეხშიშველი; უფეხ-
 საცმლო.
უჯმარ-ი 64, 18 უვარგისი, გამოუსადე-
 გარი.
უჯმს ნ. ჯამ.
უჯგრო 19, 21; 74, 28 ურიგო, უწესო:
 შეუფერებელი.

ფ

ფართობა 67, 23; 73, 21; 153, 35 სიმ-
დიდრე; სიდიადე: ნ. სიფართე.
ფას-ი 137, 5 ღირებულება, ფასი; გა-
სამრჯელო; ნ. საფასე,
ფას-ყოფა, 0 — 2 დაფასება: „რამათა
ფას-ყენენ იგინი“ 33, 23 «რამათა
დააფასენენ კილობანნი იგი»
(33, 25 ბ).
ფერად-ფერად-ი 34, 19 ნაირ-ნაირი,
სხვადასხვა; ნ. თითო-ფერი, მრავალ-ფერად.
ფიცებელ-ი: „სიტყუანი ფიცებელი“
115, 34, «სიტყუანი ძლიერნი» (ბ),
მკაცრი, სასტიკი სიტყეები.
ფლახ-ი 119, 20 (ბ) თიხს მატულისაგან
ნაქსოვი უხეში სამოსელი, ძაძა.

ფლაფნა 24, 2 (ბ) ჩიფჩიფი.
ფლობის ცემა, 0 — 2 „არცა ვიდრე მას
ფლობა-სცემდა განსლად“ 19, 11
არსად აღწევდა უფლებას გასულიყო.
ფრთხილ-ი 42, 23 ფუბილეი; ნ. სი-
ფრთხილე.
ფრთხობა 0 — 2 (1. განკრთობა: „ხოლო
იგინი ჰფრთხებოდეს შინაზრდი-
ლობისა მისისათჳს“ 79, 35.
ფსალმუნ-ი ნ. მეფსალმუნე.
ფუფუნება 10, 20; 44, 36 ნებიერობა.
0 — 2 45, 1: „ჰფუფუნებენ საქ-
მლითა და სასუმლითა“.
ფუფუნეულ-ი 14, 36 განებიერებული;
უკლებლად აღზრდილი.

ქ

ქადება [1], ი/უ 20, 8 დაპირება: „შე-
ზღვომთაცა უქადებდა“.
ქადება [2] ა — 3 105, 11; 114, 14 და-
მუქება: „მაქადებ სატანჯველთა“.
ქადება [3] ნ. საქადულ-ი, სიქადული
ქალაქ-ი ნ. მოქალაქე, მოქალაქობა,
ქანდაკება ნ. ოქრო-ქანდაკებული.
ქარვება ნ. განქარვება, მოქარება.
ქედ-ი 94, 28 კისერი.
ქედ-დადრეკილ-ი 56, 11 ქედმოხრილი,
თავდახრილი.
ქვა 8, 1 თვალი: „გვრგვნი შემკობილი
ქვათაგან პატიოსანთა“.
ქველის-საქმარ-ი 138, 35 (ბ) მოწყალე-
ბა, წყალობა.
ქველის-საქმე 137, 21 მოწყალება, წყა-
ლობა.
ქიქება ნ. განქიქება.
ქმნულ-კეთილ-ი 120, 14; 124, 5 კობ-
ტა; მშენებერი, ლამაზი; ქმნულ-კე-
თილობა 125, 4 სილაშაზე, სიმშვე-
ნიერი.

ქორწინება ნ. უქორწინებელი.
ქუაბ-ი 50, 9; 123, 13 გამოქვაბული.
ქუეყანა 35, 28-30 მიწა.
ქურუმ-ი 119, 1 «კერპთ მსახური»
(119, 1 ბ).
ქურციკ-ი 79, 27-32 გარეული თხა.
ქცევა [1] 29, 9; 42, 5; 93, 10 ცხოვ-
რება.
ი (ვნ.) „იქცეოდა მუნ შუებით“;
„იქცევის გარე უდაბნოს“.
ქცევა [2] ი (ვნ.) 40, 6 მობრუნება:
„იქცა გარე“ 25, 29 გაბრუნდა;
„იქციან ზრუნვასა თავისა თჳსი-
სასა“; ნ. გარდაქცევა, გარე-მიქცევა,
გარე-შექცევა, მიქცევა, მოქცევა, შექ-
ცევა, წარქცევა.
ქცევა [3] ე მოპყრობა: „ვითარ არა
ვექციე, რამეთუ იგი ექცევის მრავალ-
ფერად კაცთა“ 106, 39.
ქცევა [4] ა — 2 გამეორება: „აქცევნ
სიტყუათა ამათ“ 26, 6.
ქცევა [5] ნ. დაქცევა.

ლ

ლაწუ 8, 2 ყბა; ლოყა.
 ლება ნ. განლება, მილება, მოლება, შემოლება, წამოლებული.
 ლნიოშ-ი 164, 11 ავი, ცუდი; უწმინდური.
 ლონე 24, 22; 40, 22; 78, 7; 123, 2 ხერხი, საშუალება, გამოსავალი; ლონიერ-ი 62, 4; 137, 18 მოხერხებული;

ყანობირ-ი 61, 11 (ბ) ყანები.
 ყენება, ა — ჰ 52, 16; 75, 23 დაკეება, შეჩერება, შეფერხება, დაბრკოლება „რამათჳს კაცთა აყენებ შემოსლელდ ჩემდა? 21, 37; ნ. განყენება, დაყენება, შეყენება.
 ყვანება ნ. მოყვანება.
 ყნოსა ნ. საყნოსელი,
 ყოველ-ი მთელი: „ღამე ყოველ“ 90, 12 მთელი ღამე.
 ყოვლადგე 4, 2 სრულიად; ყოვლითურთ 4), 8 სრულიად, მთლიანად.

შავება ნ. დაშავებული.
 შარავანდელობა 148, 28 ნეფობა.
 შეაშუნს ნ. შეშუ.
 შებრკოლება, დ 113, 4 შედგომა: „განშხადებულ იყო შეწევნად ბალაჳვარისა, უკუეთუ სიტყუასა რასამე ზედა შებრკოლდეს“.
 შეგვანა, ი/უ — ჰ: 65, 8 „შეუგავს მეძიებელთა“... 76, 16 შეჰფერის მეძიებლებს.
 შეგოზა 33, 11 შელესეა; შეგოზილ-ი 33, 14 (ბ) შელესილი.
 შეგონება 107, 19; 116, 31 ჩაგონება (?).
 შედგომა, ი/უ — ჰ 7, 15; 25, 34 მიყო-

ძლიერი, მოლონიერებული; ღონისძიება 62, 4; 84, 20 მოხერხებულობა, ხერხი; საშუალება; ნ. უღონო, უღონობა.
 ღონება ნ. დაღონებული.
 ღოაწლ-ი 119, 31 ჯათა, შრომა.
 ღუწა, ი 12, 8; 13, 1; 18, 24; 58, 24 მოვლა, ზრუნვა; ნ. მოღუაწე.

ყ

ყოლა, 0 — 2 აყოლა: „ნუცა ჰყეებ ივამთა ქცეულებასა“ 160, 33.
 ყოფა ნ. საყოფელი.
 ყრმა [1] 9, 14; 10, 17 ბავშვი.
 ყრმა [2] 9, 13; 124, 13 ვაჟი: „ესუა მას ყრმა ა წული“ (9, 13).
 ყულება ნ. დაყულება.
 ყულრ- ნ. მყულრობა.
 ყუედრება, ა — ჰ 121, 4 საყვედურის თქმა, დამადლება; მხილება: „რომელსა კეთილსა მაყუედრებ“ 99, 9-10.
 ყუნა ნ. დაყუნა.

უ

ლა, გაყოლა; ხლება: „არა შეუთქს სიგლახაკე“ 51, 35.
 უედგმა 70, 32-35 შეერთება, შენაწევრება.
 უედგმულება 71, 12 შეერთებულება, შენაწევრულობა.
 უეაჳუება, ა-ჰ დაეკება, სარწმუნოდ არ-მიჩნევა: „შეგაეჳოს კეთილსა და მოგატყუას ბოროტი“ 55, 36.
 უევედრება, 0 — ჰ მიბარება, გადაცემა „სულსა ჩემსა ქელთა მისთა შეეჳეედრებ“ 16, 4 (ბ).
 ი მიბარება, მილება: „შეივედრე, უფალო, და შეიტკებ ესეცა“ 155, 19 (ბ).

შეზავება, 0 — 3 შერევა, შერთვა; შეხამება, შენელება: „სიმდიდრითა შეზაოს მეფობაა მისი“ 134, 30.

შეზარება, 0 — 2 — ღ შეშინება: „შეჭზარდა ხილვაა მისი“ 24, 3.
ე: „იხილა იგი და შეეჭზარა“ 24, 4 (ბ).

შეზარუნება, ღ შეწუხება: „არა შეზრუნდეს გული შენი“ 22, 3 (ბ).

შეზღუდვილ-ი 95, 16 (ბ) გამტკიცებული.

შეთქუმა, 0 (ენ.) 6, 23 პირის მიცემა ერთმანეთისადმი, პირის შეკვრა; აღთქმა: „შეთქუნეს მტერობასა მათსა“ 43, 34; **შეთქ(უ)მულემა** 115, 7-8; 116, 35 პირობა, აღთქმა; პირობაზე დგომა.

შეთხზვა, 0 შექსოვა, გადაწნვა, გადაკლობა: „შეითხზნა თითონი მისნი“ 122, 2; **შეთხზულ-ი** 83, 20 — 32. მოქსოვილი, დაწნული.

შეიწრება 22, 17-18 შეწუხება.

შეკაზმა ე „შეეკაზმა“ 120, 28 (ბ) მოიართო, მოეშხადა.

შეკლება, 0 (უობ.) შერცხვენა: „არა შეიკლდებიე“ 101, 19.

შეკრძალვა, 0 45, 26 მოფრთხილება, დაცვა: „შევიკრძალე, რომელი შევიყუარე“ 45, 30.

შეკუ(ე)ობა 106, 3-6 შეთვისება, შესაკუთრება.

ა — 3 „შეაკუთენ კაცნი სოფელსა“ 97, 30:

0: „შეიკუთენი სუჯუნურნი“ 7, 34; **შეკუთებულ-ი** 79, 27 შერჩეული, შეთვისებული, შესაკუთრებული: „ფრიად შეკუთებულ იყო ყრმა იგი ნურსა მას“.

შელმობა, ე „შეელმის“ 49, 24 შესტკივა.

შემასშენელ-ი 15, 14 გამცემი, დამბეზლებელი; მომჩივანი.

შემატყუებელ-ი 143, 33 შემტყობელი-შემთხუევა 95, 14 შეყრა, შეხვედრა.

ა — 3 „ბოროტი შეამთხა“ 21, 16.

შემოლება 33, 20 შემოტანა; შემოყვანა. 0: „შემოვილო შორის შენსა და ჩემსა სიბრენე და სამართალი ჩემი“ 6, 4.

შემოხუმა 33, 29 (ბ) შემოტანა (ბევრისა).

შემრღუევა, ა — 2 ამღვრევა: „სობრეხაა არს, რომელსა არა შეამრღუევს სიკუდილი“ 52, 2-6.

შემტერება, ე გადამტერება: „შეემტერა“ 26, 32 მტრად გადაეკიდა, გაუხდა.

შემღერება, ე შეთამაშება: „რაათა შეემღერდენ და აზრზენდენ“ 124, 11.

შენანება, 0 — 2 დანანება: „შეინანის, რომელი მიანიკის“ 7, 25.

შენდობა, ი/უ პატიება, მიტევა: „შეუნდვენ შეცოდებანი მისნი“ 155, 31.

შენება ნ. დაშენება.

შენელება მოგვიარება: „არლა მინდა გამოცხადება მისი წინაშე შენსა, რაათამცა მხიარულად შეგეენელა საქმე შენი“ 101, 35.

შერაცხვა, 0 — (3) შჩათვლა, მიჩნევა: „არად შეჭრაცხა სიტყუა იგი“ 12, 8.

ე: „შეერაცხების“ 31, 17; **შერაცხილი** 128, 35; 158, 30 წარჩინებული, დიდებული.

შერთვა 13, 4 შეერთება.

ე: „შეყოფა“ 156, 36 (ბ): „შევერთო რიცხუსა მონაზონთასა“ 156, 33.

შესაკუთრება, ე „შეესაკუთრების საწუთოსა“ 123, 37 (ბ) განეკუთვნება ამ სოფელს.

შესუენება, ი (უობ.) 166, 23 გარდაცვალება: „შეისუენის“ 74, 7.

შესუენებულ-ი 82,5 გარდაცვლილი.

შესუენება დაყნოსვა: „შეისუენესურთიერთას“ 79, 36 დაჰყნოსეს ერთმანეთს.

შესულეზულ-ი 107, 24 გაოგნებული.

შესწავება, ი შესწავლა, დაკვირვება: „შეიკრძალე და შეისწავე“ 68, 36.

შეტვება, შეტეობა, ი/უ — შ შეშება: „შეუტეობდა“ 19, 9 შეუშვებდა.

შეტკობა, ი სიამოვნებით მიღება, მიკრა, მოხვევა (ერთმანეთისა): „შეიტკბო იგი მკერდსა“ 107, 27.

შეტყუება 39, 24-25; 48, 12 შეუარღება, შესატყვისობა; შეპირისპირება.

შეტყუ(ვ)ება, ი 42, 22 მოტყუება: „შეიტყუებს შეტომილთა მკირვლითა მით სიტკობითა“ 38, 2.

შეუგავს ნ. შეგვანა.

შეურაცხ-ი 4, 36; 53, 32; 87, 23 უპატიო; უმინშენლო; არად მიჩნეული, არად ჩაგდებული; შეურაცხება 119, 2 შეურაცხყოფა; არად ჩაგდება. ნ. შერაცხვა.

შეურავება, ა — შ შეწუხება: „შემაურავებს“ 91, 17 შემაწუხებს; შეურავებულ-ი 92, 6 საზრუნავი, შემაწუხებელი.

შეუცოდებელ-ი 32, 25 უდანაშაულო.

შექცევა [1] 36, 12 გართობა (заплатит)
ა — შ 154, 18 მოხიბლება: „შეაქცი ა გემოვნებაზან და სიტკობაზან მისიან“ 37, 11.

ე „ზრუნვასა შექცევიან“ 40, 2 ზრუნვით ერთობიან.

შექცევა [2] ა — შ 159, 3 შებრუნება, მიბრუნება: „შეაქციოს გონებაჲ მისი გამომძიებისაგან საქმეთა ამის სოფლისათა“ 22, 31.

შელმართ 50, 16 შიგნითკენ.

შეყენება, ა — შ 68, 23 შეგდება, ჩაგდება.

შეყოფა (ველისა) [1] 0 — შ დაწყება, ხელის მიყოფა: „ჰელი შეყვეს... კერპთ მახსურებასა“ 4, 22.

შეყოფა [2], ე 8, 27; შერთვა, შერთება: „შეეყეყო სოფელსა“ 45, 7 შვეერთე; შევეერთდი სოფელს.

შეყოფილ-ი 3, 23; 13, 33; 61, 34 შერთული, შვერთებული.

შეშობა, ა — შ 47, 25 დახრჩობა: „შეაშთვეს იგი ეკალთა“ 35, 27.

შეშ(ნ)ება: „შეაშუნს კაცთა“ 73, 11 (ბ) შეჭფერის, შეშენის კაცებს; შეაშუს ბუნებასა კაცთასა“ 73, 16 შეშენის კაცთა ბუნებას; ყოველთავე შეაშუნდა“ 143, 38 ყველას შეჭფეროდა.

შეშფოთება, ა — შ 5, 11 ამღვრება: „შეაშფოთებდა გონებაჲ მისი“ 126, 14 მოუსვენარს ხდიდა მისი გონება.

შეჩუნება, ა — შ 77, 24; 133, 17 წყველა.

შეცბუნება, ა — შ გაკვირება: „შემაცბუნა სიტყუამან“ (ბ) 112, 2.

შეცთობა (ვნ.) გადაცდენა: „შესცთე გზისაგან ქეშმარიტისა“ 88, 30 (ბ); შეცთომილ-ი 76, 26; 96, 19 შემცლარი, გზას ამცლარი; შეცთომილება 92, 15 სიმცლარი, გზაბნეულობა.

შეცოდება 32, 34 დანაშაული.
0 — (ჰ) შ „შეცოდებაჲ“ 5, 16

დანაშაული ჩავიდინე? შეცოდებულ-ი 113, 18 დანაშავე. ნ. შეუცოდებელი.
შეცუმა, ა — შ წამოცმა: „მოილო ბექელი ... და შეაცუა ჯელსა ბარაქიასსა“ 160, 1-4.

შეცხარება, დ: „ნუ სიტკობებისათჳს შესცხარდები“ 55, 28.

შექერწულ-ი 31, 8; 33, 4 შეღესილი.
შექინება, 0 — შ დართვა, დაძენა, შენატება: „შესძინა ... დევნულებაჲ“ 9, 8 დაურთო, მოუმატა ... დევნა; „შესძინე“ 69, 10 დასძინე.

შეძნ.- ი/უ — დ 95, 24 დამნიშება; დამ-
წუხრება: „შეუძნდა ფრიად“
22, 18.

შეძრწუნება, ა — მ შევინება: „ვერავე
შემაძრწუნო“ 16, 17 ვერ შემა-
შინო.

დ: „შეძრწუნდა“ 25, 7 შეშინ-
და, შეერთა.

შეძრწუნებულ-ი 32, 17; 152, 5 შეშინ-
ებული.

შეფამება, ი ალიარება: დარწმუნება,
დაჯერება: „შეიწამოს ცთომი-
ლებად ნისი“ 93, 27 დაიჯეროს, შე-
იგნოს თავისი შემცდარობა.

შეწუნება, ნ (ვნ.) დანწუხრება: „შე-
წუხნა მისთვის“ 4, 34; 79, 15.

შეწუნარება, ი 36, 10 მიღება: „შევი-
წყნარო“ 5, 21 მივილო; შეწყნა-
რებულ-ი 36, 11 მიღებული.

შეწყუდევა 19, 9 დამწყუდევა, (შინ)
ჩაკეტვა: „შეუწყუდევივარ“
20, 28 დაუნწყუდევივარ, ჩაუკეტევიარ.

შეპირვება 10, 30 გასაპირი; მწუხა-
რება.

დ: „შეესპირდა ფრიად“ 13, 36
შეუუადა დიდად.

შეჰმა, ი (ვნ.) „შეიქამებიან და
იკინებიან ვითარცა ძალნი“ 8, 14.

შეჰურვა 103, 19 ი(ვნ.): „შეიჰურე“
68, 37 შეიარაღდი.

შეჰლომა, ი/უ — მ: „შეუჰდა შური“
15, 19 შეუვიდა შური.

შეჰსენება, ა — მ 78, 13; 94, 38 მოგო-
ნება: „შეგაჰსენე სიტყუად ცხო-
რებისად“ 78, 9.

შთაერლომა 37, 11 ჩაეარდნა.

შთანთქმა 37, 5-6 ჩაყლაპვა.

შთობა ნ. შეშობა.

შთომა ნ. დაშთომა.

შინა 80, 8 შინაური:

შინაზრდილობა 79, 35 შინ გაზრდი-
ლობა.

შობა ნ. ნაშობი.

შრეტა ნ. დაწრეტა.

შურმა 52, 25 ა — მ, ჯაფის მიყენება,
გარჯა. ნ. დაშრომა, დაშურომა, მო-
შრომა.

შუვა ნ. მიშუვა.

შუება 3, 27; 9, 8; 51, 32 სიკეთე, კე-
თილდღეობა, ბედნიერება; ლხინი,
მხიარულება; ფუფუნებით ცხოვრება
96, 32;

ი — (უობ.) „რომელთა თანა ვი-
შუებდე“ 38, 27; შუებულ-ი 122, 8
ფუფუნებაში მყოფი, ნ. საშუებელი.

შუენება, ნ. დაშუენება.

შუშინვა ნ. შუშინვეიერი.

შუნ- ნ. შეშუ(ნ)ება.

შურება, ა — მ: „ამბარტაენებით აშუ-
რებედ გლახაკთა“ 137, 5.

შფოთ-ი [1] 19, 35; 81, 4 მღელვარება,
არეულობა.

შფოთ-ი [2] 124, 7 მასა, ბრბო.

შფოთება, 0 — 1 ლელვა: „შფოთებს“
81, 27 ლელავს; ნ. შეშფოთება:

შჯა, მშჯავრ-ი, საშჯელი ნ. სჯა,
დაშჯა.

შჯულიერ-ი ნ. სჯულიერი, უშჯუ-
ლობა.

ჩ

ჩანგ-ი 124, 20 (ბ) «ქნარ-ი» (124, 21 ა).
ნ. შეჩანგე.

ჩაქრა, ი (ვნ.): „რომელნი ეძიებდეს და
ჩაიქრებოდეს“ 138, 8.

ჩემება, ა — მ კისრება, განკუთვნება:
„მობავალიმცა აჩემა თავსა თვსსა“
74, 16.

ჩენა ნ. აღჩენა.

ჩინება 90, 14 განწყება: „მსახური იგი, რომელი ეჩინა მეფესა მისა მისისათჳს“; ნ. განჩინება, წარჩინება. ჩუენება ნ. შეჩუენება.

ჩუენ-ი 8, 11 ჯბანი. ჩქურება ნ. სიჩქურე. ჩჩუ- ნ. აღჩჩუ-, სიჩჩოება.

ც

ც, ი — 2 ცნობა: „იცოდა იგი“ 94, 33 იცნობდა მას. ცად ნ. განცდა, გაცადება. ცადება ნ. დაცადება. ცალ. - ნ. ზოცალე, ცხუნება ნ. შეცხუნება. ცემა ნ. გამოცემა, წარცემა. ცვალეზა ნ. მიუცვალეზელი, მიცვალეზა, ნაცვალად. ცთომა 9, 12 ცოდვა; შეცდომა; ცთომილ-ი 5, 19 შეშეცდარი, გზას ამცდარი. ნ. შეცთომა. ცთომილება 15, 31 (ბ) შეცდომა, მცდარობა. ცთუნება, 92, 12 სიმცდარე. ა — 2 3ბ, 22: „ვინ გა ც თ უ ნ ა“ 6, 6 ვინ შეგაციდინა; ნ. მაცთური, საცთური. ცილობა, ა — 2 43, 17; 96, 17; 115, 32 დაეა; კამათი, პაექრობა, შეცილება; ნ. მაცილობელი. ცნობა 10, 21 გონიერება; ნ. საცნობელი. ცნობება 75, 26 შეცუობინება.

ცოდვა, 0 — (2)1 დანაშაულის ჩადენა: „ჩენდა მომართ ს ცო და ე“ 5, 19 ნ. შეცოდება. ცოფ- ნ. განცოფებული, სიცოფე. ცოცხლად: „ცოცხლად განწრახი ხარ“ 110, 15 „კეთილად“ მოსაუბრე ხარ (110, 10 ბ). ცოცხლებით 48, 17; 129, 25 სრულებით, სრულიად, მთლად. ცრემლოვ. 0 — 1 აცრემლება: „ცრემლოვდა“ 13, 11; 61, 2ბ იცრემლებოდა. ცუდი 9, 21 უქი; ცუდად 12, 35; 95, 23 ამაოდ, უქმად; ფუქად. ცვრება ნ. განცვრებული. ცუმა ნ. შეცუმა. ცხარ- ნ. შეცხარება. ცხოვარი ნ. საცხოვარი. ცხოველება ნ. განცხოველება. ცხოვნიება, ა — 2 154, 15 სიცოცხლე; ცოცოვება. დ: „ვითარძი ცხონდებიან“ 138, 23 თუ როგორ ცხოვრობენ. ცხრომა ნ. განცხრომა, დაცხრომა. ცხრომა ნ. მომცხრომელი, მოსაცხრომელი, მოცხრომა.

ძ

ძალ-ი 48, 7 აზრი: „გარდაეცვალნეს სიტყუანი წიგნთანი უცხო პირად და სხუად ძალად“. ძალვა მოქმედება, ღონეობა: „იძალენ მის ზედა ეშმაკნი“ 123, 4 ამოქმედე მასზე ეშმაკები, იღონე მის მიმართ ეშმაკებით. ძალ-ღება, ი/უ — 2 შეძლება: „ძალ-

გიც“ 54, 20 შეგიძლია; „ძალ-უც“ 94, 38 შეუძლია. ძარცუვა ნ. აღძარცუვა, განძარცუვა, მოძრცუვა. ძაძა 14, 31; 85, 19 უხეში ქსოვილი. ძე-ღება: „არაჲ ძეს სამართალი ჩენი წინაშე შენსა“ 5, 6. ძება ნ. განძება. ძელ-ი 113, 31 ხე.

ძერწვა ნ. ოქრო-შეძერწული, შეძერწული.

-ძი თუ: „ორგნა-ძი-ა მცნებანი?“ 58, 10 თუ ირგო, გამოიყენა სატყეები? „ვინა-ძი შეგიქდა შიში“ 141, 2 თუ საიდან შეგივიდა, შეგხვდა შიში.

ძიების-ყოფა, 0 — 2 გამოძიება, გამოკვლევა: „უკუთუთუ ძიება-ვყო, სისხლი მისი დამესაჯოს უსამართლოდ“ 128, 18.

ძინება ნ. შეძინება.

ძირ-ი ნ. უძიროდ.

ძლევა 97, 27; 119, 35 გამარჯვება, მორენა; ნ. საძლეველი.

ძნვა, ი/უ — 2 „მიძნავს სიკვდილი“ 101, 2 მიინელდება სიკვდილი; „გიძნავს მისლვაჲ“ 152, 18 გემნელება მისვლა; „გჯძნდამცა სიკუდილი“ 95, 20 გაგვიძნელდეს სიკვდილი; ნ. საძნაური, შეინ.-, დაძნ.-, მოძნაურობა.

ძნიალ 13, 14 ძნელად.

წად.- ნ. საწადელი.

წადიერება 156, 29 წადილი, სურვილი; მოწადინება.

წამება, 0 — 2 69, 24 მოწმობა, დამოწმება, დადასტურება: „საქმენიცა მათნი წამებენ“ 73, 27; ნ. თანა-მოწაძება, მოწამე, შეწამება.

წამოღებულნი 124, 3 (ბ) წამოყვანილი.

წარგება. ა — 2 39, 22 დახარჯვა: „წარაგებენ მათ ზედა მონაგებთა ნათთა“ 59, 15.

წარკუთთა, ი/უ მოკვეთა, მოსპობა: „წარნიკუთეთე სასოებაჲ“ 16, 24 ნომისპე, დანიკარგე იმედი; ნ. სასო-წარკუთეთილი.

წარმართ-ი 1, 16 არა-ქრისტიანი.

ძონძ-ი 122, 1-2 ძველი დაგლეჯილი ტანსაცმელი.

ძრწოლა, ძწოლა, 0 — 1 91, 22; 152, 10 შიშისაგან ცახცახი, კანკალი „ძრწო-ან ყოველნი დაბადებულნი“ 56, 10 შიშისაგან ცახცახებს ყველა შექმნილი.

ძრწუნება ნ. შეძრწუნება.

ძულ-ი ნ. ნაძულეაღი.

ძუნება ნ. განძუნება.

ძურ-ი 4, 15 ავი, ბოროტი, ცული.

ძურება ნ. დაძურება.

ძურის მებუუელი-ი 43, 23 ავის, ცულის მოლაპარაკე, მთქმელი; ძურის მებუუელება 43, 24 ავის, ცულის თქმა, ლაპარაკი.

ძურ-ძურ-ი 11, 7 უსასტიკესი, უბოროტესი, ყველაზე ცული.

ძულეება, ე „რომელნი ეძულეობდეს სოფელსა ამას“ 26, 27 რომლებსაც სიუღდათ ეს სოფელი, ქვეყანა.

ძღუნ.- ნ. წარძღუნება.

ძწოლა ნ. ძრწოლა.

წ

წარმართება, 0 — (3) 2 მიმართვა: „წარჰმართე გულის სიტყუაჲ ეგე“ 13, 25.

ი — 2 „წარიმართოს გონება მანი“ 36, 16 = „წარჰმართის გონებამანი“ (36, 17ბ).

ე: „წარემაართა გზასა“ 94, 10 გაემართა გზას.

წარმართებულ-ი 131, 4 გამარჯვებული; სწორ გზაზე დანდგარი.

წარმატება 129, 6 წინსვლა.

0 — 3 წამატება: „წარჰმატა შეება წარწყმედულებას მისსა“ 9, 31 წამატა, წააჰარბა მითარულება, ლხინი თავის დაღუპვას.

წარმღებ-ი 66, 7 თავებელი, ურცხვი; უქნარა.

წარმოთხრობა, ი/უ მბობა „წარმო-
უთხრნა საქმენი“ 26, 37.

წარმწყემდეღ-ი 47, 24 დაკარგეული:
„რამ სწორებად არს დამმარხვე-
ლისაჲ წარმწყემდეღლისა თანა“; წარ-
საწყემდეღ-ი 114, 22 დასაკარგავი
(ადგილი).

წარსრულება, ი — მ 154, 36 დასრუ-
ლება: „წარასრულნა მეფემან
სიტყუანი ესე“ 134, 33.

წარტარ., 0 — მ გატირება: „შვილი რამ
წარსტირნ ღელასა“ 158, 8.

წარტყევა, ი — 1 წარტყა, წინ გაგდება:
„წარტიტინა წმიდანი იგი რაქის
ღა მიტყუარნა მეფესა“ 95, 22.

წარჩინება: წარჩინებულ ყნა მსა-
ხურნი მათნი“ 9, 11 დაწინაურა,
პატვი მიაგო მათ მსახურთ; წარჩი-
ნებულ-ი 11, 12; 128, 34 უპირატე-
სობის მქონე; დიდებული.

წარცემა, 0 — მ გაგზავნა: „წარეც
იგი ქუეყანასა მას“ 41, 27.

წარძლუანება, ი — მ წინასწარ გაგზავ-
ნა: „რომელი წარძლუანე წინაშე
შენსა“ 41, 33.

ე: „პოვა... რომელი წარძლუა-
ნა წინაშე მისსა“ 42, 5.

წარწირვა, ი — მ გაბეტება: „წარწირ-
ნეს თაენი მათნი“ 18, 9.

წარწყმელა 12, 27; 115, 1 დალუპეა.

0 — მ: „წარსწყმიდე დიდებაჲ
შენი“ 5, 2; „წარწყმიდა ძე მე-
ფისაჲ“ 94, 35; წარწყმელული 5, 4;
8, 35; 27, 2 დალუპული, დაკარგული;
ბ. გონება-წარწყმელულება.

წარჯღომი, 0 — 1 წაავლა, გადასვლა:
„წარჯღა ნათესავი იგი“ 43, 3;
„წარჯღეს... ღღენი“ 50, 1.

წალმართვა, 20, 4 (ბ) შემღვგოშშიც, მო-
მავალშიც.

წადვა, ი/უ დასხმა (ღვინისა): „უწ-
დევდა 50, 18.

წევნა ნ. ზედა-მიწვენა, მიწვენა, მო-
წვენადი.

წერა ნ. გარე-შემოუწერელი.

წეს- ნ. დაწესება.

წეს-ი [1] 26, 23-30; 93, 7; 113, 9 რუჟ-
ლი, საწმუნობება: ნ. მოწესე.

[2] 18, 6 კანონი.

[3] 27, 15 რიგი, დასი: „წესითა
მონაზონთათა“ 98, 37.

წესა, ი/უ — მ მოწოდება, დაძახება:
„გიწესს“ 27, 24 გიწოდებს, გე-
ძახის.

წვალება, ი (ენ.) გაყოფა; განხეთქი-
ლება; 47, 14: „იწვალნეს საქმენი
მათნი საქმეთაგან ჩუნთა“; ნ. გან-
წვალება, დაწვალებული.

წიგნ-ი 137, 8 წერილი, მიწერილობა;
ნ. საწიგნე.

წინა-ღება, ი/უ — მ: „წინა-უც“
24, 22 წინ უდევს, მოელის.

წინამდებარე 83, 38; 88, 1 მომავალი.

წინამო 101, 12-16 «თმა ღაწეთ მაშვე-
ნებელი» (საბა).

წინააღწარ-ი 45, 11 წინანდელი.

წინდ-, ნ. დაწინდებული.

წინააღწარმცნობელ-ი 20, 36 წინასწარ
შემტყობი, «მემარაგე» (ნ.).

წინა-ყოფა; მიგება 20, 2.

ი/უ „წინა-მიცყავ ბატივი“ 30,
27 მომავე პატივი; „წინა-მიცყავ
თხოვაჲ ჩემი“ 54, 17 ამისრულე
ჩემი თხოვნა; „წინა-უყოფდა
ყოველთა კეთილთა“ 20, 7 მიაგებდა
ყოველგვარ სიკეთეს.

წინწილა 124, 22 ლითონის ბრტყელ-
თელ შემბანი სამუსიკო ინსტრუმენტი.

წირვა ნ. განწირვა, თავ-განწირვა, წარ-
წირვა.

წონა ნ. აღწონა, დაწონა.

წონა ნ. განწონა.

წრაფა ნ. მოწრაფება.

წუად-, ნ. აღმოწუადება.

წუჯა [1], ა — მ რჩევა, შეთავაზება: „ერთგულდებით მაწვე საქმე ესე“ 117, 30; „შენ მაწუევედ... მოყუასთა ჩემთათჳს“ 86, 1.

— [2] წოდება, დაძახება: „სოფლისაჲცა სიყუარულსა აწუევედა“ 45, 40; „როჲელსა ესე მაწუევე“ 117, 24; ნ. მაწუეველი.

— [3] იძულება: „მაწვე აღებად წესი შენი“ 114, 6; „მაწუევეს წინააღდგონასა მეუისასა“ 77, 18.

წუთომა ნ. აუწუთომელი, მიწუთონა.

წუთხ-ი 78, 24 (ბ) ჩირქი.

წული-ი 9, 13: 142, 1 ვაგი: „არა ესუა მას წული შეილი“ (3, 30).

წულილად-ი 115, 14 დაწვრილებითი; ნ. დაწულილადება.

წულიოვა ნ. გამოწულიოვა.

წუნობა წუნის დადება: „რამთა სწუნობდეს თავსა თჳსსა“ 64, 23; ნ. დაწუნებული, საწუნელი.

წუნწუბა 27, 35; 28, 9 გოგირდი.

წურთა, 0 — მ სწავლა: 64, 7-9 „თანა-აც კაცსა ბრძენსა, რამთა წურთი დეს თავსა თჳსსა, ვითარცა წურთინ კეთილი წინაჲმდღური ერსა თჳსსა“.

ა — მ განაწავლა: „სხუათა აწურ-

თი დეს“ 73, 6 (ბ) სხვებს ასწავლიდეს; წურთილ-ი 144, 2 გაწურთნილი, განსწავლული; წურთილება 18, 25 გაწურთნა, განსწავლა; ნ. განწურთა.

წუხ-ი ნ. მწუხარე, შეწუხება.

წყლომა ნ. განწყლომა.

წყვილ-ი 156, 3 მამაკაცის სათესლე პარკი (scrotum).

წყინება, ა — მ თავის მობეზრება 124, 23; ნ. მომაწყინებელი, მოწყინე, მოწყინება.

წყლვა ნ. დაწყლვა.

წყლულ-ი 14, 5; 68; 11 დაპრილი, დაკოდილი; წყლულება 12, 6 კრილობა იარა.

წყნარება ნ. გონება-შეწყნარებელი, დაწყნარებულად, შეწყნარება.

წყმედა ნ. წარწყმედა.

წყობა 120, 7 ბრძოლა.

ე შებრძოლება: „მტერი მეწყო“ 121, 4-8 მტერი შემეგბრძოლა.

წყუღევა ნ. შეწყუღევა.

წყულაღ-ი: „აღმეპარტუა წყუღია-ღი სიბნელისაჲ“ 45, 22.

წყუედა ნ. აწყუედა, განწყუედა, დაწყუედელი, მოწყუედა.

წყურთილ-ი 161, 19 მწყურვალი.

ჰ

ჰაბუკ-ი ნ. სიჰაბუკე.

ჰამად-ი 7, 35; 22, 8 საჰმელი; ნ. შეჰმა.

ჰირ-ი 4, 25; 12, 2; 15, 7; 122, 9 გაჰირევა, გასაჰირი; წუჰილი.

0 — მ (სტატ.) „შჰირს“ 39, 9

მიჰირს; „შჰირს“ 40, 7 აჰირეებს, აწყუიებს ხოლჲე; ნ. საჰირი.

ჰირევა, ა — მ შეწუხება, შევიწროება: „აჰირკე ბდეს თავთა თჳსთა“ 73, 4

ნ. დაჰირეველი, მაჰირეველი, უსაჰირეველსი, შეჰირევა.

ჰირვეულობა 31, 11 გაჰირეებულობა; მწუჰარება.

ჰიქა 163, 5 სასმისი: „იგი არს მეგობარი სარწმუნოჲ, რომელი არა ჰიქამან მოიგოს“.

[ნ. მარს ეს სიტყვა მოკლე ბალაგარიანშიც დატული, შებლაღული. ფორმა ეგონა „როჲიქ-ისა“, რადგან იგი ესმოდა როგორც მინა — cтeкaн. მაგრამ ის ვითარება, რომ ეს სიტყვა ასევე დატული ვრცელ ბალაგარიანშიც, იმას მოწმობს, რომ ის უნდა გვესმოდეს. როგორც „სასმისი“].

ჰიკა ნ. ჩაჰრა.

ჰურ-ი ნ. საჰურველი, შეჰურვა.

ჰურჰელი 27, 33; 30, 14; 70, 5 ნივთი; ნ. მეჰურჰლე, საჰურჰლე.

ბ

ბადა, 0 — 2 წოდება, ძახილი: „მხადი“ 88, 35 მეძაბი; „პაადინ“ 50, 21 ეძასია ხოლომე; ნ. მოიადა.
ბარკი-ი 61, 6(ბ) გადასაადი; ნ. საბარკო.
ბარტუყ-ი 161, 10(ა) ლაგანი, პირის საყრავი: „ნუ უტეობ ენასა შენსა თჳნიერ ხარტუკისა“.
ბატ-ი 4, 8; 43, 4; 93, 9 სახე.
ბაშმ-ი 108, 25 ასო-დაზიანებული, ასონაკლული; ნაკლუღევანი: „ოცი... წყალობაჲ გლახაკთაჲ და ბაშმთაჲ“.

ბედვა ნ. სახედავი, სახედველი.
ბეთქა ნ. განხეთქილება.
ბვალისა დღე 107, 26 მეორე დღეს.
ბილვა, 0 — 2 გასინჯვა: „იბილე გემოა მისი“ 103, 6.
ბრწევა ნ. დაბრწევა.
ბრწნა ნ. გამბრწნელი, უხრწნელი.
ბუმა ნ. აღბუმა, განხუნა, თუალ-ხუმა, მოზუმა, შემოხუმა.
ბუედრება ნ. დაბუედრება.

ვ

ვამ, 0 — 1: „ვიკმს“ 14, 6 გვირდება; „უკმს“, „ვმდა“ 98, 22 საკირო იყო, უნდოდა.
ვამლ-ი ნ. უვამლო.
ვდა ნ. აღმოვდა.
ვლა ნ. ავლა.
ვლა ნ. მივღელი.
ვლომა 0 — 2 წინააღმდეგობა, მოცილებობა: „პქდებიან ურთიერთას“ 76, 28 ეცილებიან ერთმანეთს;
 ვ/უ — 2 „მას უქდები“ 107, 9 მას ეცილები: ნ. მქდომი.
ვლომა ნ. გამოვდომა, განვდომა, გარდამოვდომა, გარდავდომა, თანა-წარვდომა, მოვდომა, შევდომა, წარვდომა.
ვედნა, 0 — 2 წერთან: „ვპქედნიდი გულსა ჩემსა დღითი-დღედ“ 45, 16.
ვევ-ი კანტონი, თემი: „ვევეად-ვევეად“ 137, 9 ყოველ თემს.
ველ-ი 137, 39 გამგებლობა მეტელისა (ნ.); საიელო, საგამგებლო; ნ. მეტელი, საჭელი.
ველით-წერილ 0 158, 20 წერილი; ხელწერილი.
ველის შეყოფა 129, 15; „ველი შეყოს საქმეთა სრფლისათა“ 129, 13

ხელი მოჰკიდოს სოფლის, ქვეყნის, საქმეებს.
ველოვნება 114, 21 ოსტატობა, მოხერხებულობა.
ველწიფება, ე შექლება: „ველ-ეწიფების“ 8, 32 შეუძლია, „ველ-ეწიფებოდა“ 80, 16 შეეძლო.
ვემარ ნ. საქმარი, უქმარი.
ვემის-ყოფა, 0 — (2) 1 ხმოვანი, დაძახება (მაღალი ხმით): „ვემა-ყევის კართა ზედა“ 31, 33 დასიახებდა კარზე.
ვერც-ი 16, 3; 120, 23 სხეული, გვაში.
ვეცა ნ. აღვეცა.
ვეხენება, ე მოგონება, ხსოვნა: „მეცხენა“ 6, 19 მაგონდებოდა; მახსოვდა; ნ. მოვეხენება, შევეხენება.
ვენა 15, 37 განათავისუფლება; გადარჩენა; ნ. დაცხნა.
ვეუაზული-ი 131, 2; 3, 29 მოკლებული: „ამას ხოლო ვუეზული იყო, რაზეთუ არა ესუა მას წული შეილი“; ვუეზულობა 148, 30 დაკლებულობა.
ვეუფევა, 0 — 2 163, 19 ხმარება „იკუ-მიოს“ 65, 30 იხმაროს.
ვეშვა ნ. დავშული.

ჯ

ჯღომა ნ. საჯღოში.

ჯერ-ი [1] «ლონე»: „რომლითა ჯერი-თა ჯერ-არს მოქცევაჲ ძისა ჩემისაჲ?“ 123, 2 (ზღრ. ო 123, 2: „რომლითა ლონითა ჯერ-არს მოქცევაჲ ძისა ჩემისაჲ?“).

ჯერ-ი [2] ჯეროვანი, შესაბამისი: „მია-გოა... ჯერი ეამსა თუსსა“ 64, 16. ამით ჯერითა 22, 9 ამის გამო.

ამის ჯერისათჳს 19, 12 ამისთვის, ამის გამო.

ჯერ-ყოფა, 0 — 1: „ჯერ-არნ“ 50, 20 «შუნის» (50, 18ბ), საპიროა, უნდა.

ჯერ-ჩენა, 0/უ — 2: „ჯერ-მიჩნს“ 113, 37 შესაფერისად მიმაჩნია.

ჯერ-ჩინება, 0 — 2 შესაფერისად მიჩნევა: „ჯერ-იჩინა შენდობაჲ ნაქორისი“ 115, 9.

ჯეროვნება 138, 31 წესიერება.

ჯმნა, 0 (უზბ.) გამომშვიდობება, გამოთხოვება: „იჯმნიდა“ 79, 14 ეთხოვებოდა; „იჯმნა“ 79, 14 გამომშვიდობა.

ჯურღმულ-0 36, 32 ორმო, კა.

ჰ

ჰაერ-0 152, 31 «აერი» (ა 152, 31).

ჰამბავ-0 150, 29 ამბავი.

ჰამება, ე ამება: „ეჰამის“ 36, 5 ეამება ხოლმე.

ჰამო 25, 28; 47, 2 საამო; გემრიელი; ნ. სიჰამოე.

ჰასაკ-0 10, 21; 70, 19; 93, 9 ტანი.

ჰაიან ნ. გ.

ჰოროლ-0 46, 40(ა) შუბი (აქ როგორც სიგრძის საზომი: „კაც ერთ გინა ერთ ჰოროლ აღმოეცემის“).

ჰუნე 12, 5; 31, 14; 124, 27 ცხენი, რაში.

სამიებელი

პირთა, ეთნიკურ და გეოგრაფიულ სახელთა

- აბნეს ჰინდოთა მეფე 3 2, 15, 16, 23 11 5, 10, 19, 90 5 104 32 144 2 151 22, 27. 36 152 26 156 17, 25. აბნესე ო 4, 10 125 1 139 14 140 28 156 24. ჰებანეს ო 154 7. ჰებენას ო 133 10 148 28 151 35 152 26 154 36.
- აღამ (ა) 37 21.
- ბალაშვარ ბრძენი 11 12, 23, 29 12 11 13, 33 15 20, 30 16 5, 24... 27 14, 18 28 7, 26, 34 29 31, 32 30 3, 9, 13, 15 31 1 35 18 36 29 38 11 39 25 40 23, 24 43 9, 29 44 32 45 4... 100 15, 19, 25 109 16, 17... 165 25, 26 166 6, 24 167 12, 13, 25, 32.
- ბარაქია 100 3, 22 112 35 157 20, 26 158 1, 16, 17, 22, 27 159 33, 35 160 5, 15, 16, 23, 24, 26 167 27.
- ბოლაიტ-ი (var.), ნ. შოლაიტ-ი
- ზადან (ა), ზანდან (ბ) 10 23 24 4, 10, 23 25 8, 14 27 24, 30 75. 10, 13, 14 76 3, 5, 10 77 12, 13, 19, 20 78 6 90 14, 20, 22, 28 91 6, 9, 15, 22, 27, 93 16.
- თელმა 119 4, 10, 28, 29 120 3, 11, 12 121 12, 17, 19, 36 122 23 123 1, 2 146 11 148 7, 23 149 40 150 19, 14, 24, 36 152 4, 8.
- იოლასაფ 9 29, 30 43 22, 28, 34 44 32 45 4, 32 46 13, 31 47 5, 15 48 16, 20, 24, 32, 53 12 55 13... 155 8 157 17 158 16, 31 165 2, 8, 9, 20, 27 166 26 167 22, 31.
- ისაკ 3 2 (ბ).
- მარიამ 89 5.
- ნაქორ 93 11, 27, 98 14, 15, 18, 23, 30 100 6, 13, 16 112 26, 28, 113 35 114 2, 3, 33 115 8, 9, 25, 26, 32, 33, 35 116 3, 4 117 6, 7, 23, 26 118 21, 22, 33 157 22, 23.
- პავლე მოციქ. 159 21.
- რაქის 92 4, 10 93 5 94 5, 6, 7, 33, 34 95 10, 16, 18 98 13, 14, 17, 27, 31 112 31.
- ხარანდიზ-ი, ხარანდიზ-ი (სიცილია) 27 18 165 9.
- სოფრონ პალესტინელი 3 2 (ბ)
- შოლაიტ-ი 3 14-15 167 27 (ნ. აგრეთვე var.)
- ჰინდო 3 9.
- შანდოეთ-ი 9 36 10 3 90 5.